

Gradivo

za zgodovino Slovencev

[illegible]

[illegible]

GRADIVO

za

zgodovino Slovencev

v srednjem veku.

Zbral

dr. FRANC KOS,

c. kr. profesor.

Druga knjiga.

(l. 801—1000.)

V Ljubljani, 1906.

Založila in izdala „Leonova družba“ v Ljubljani.

Tiskala „Katoliška Tiskarna“.

LIBRARY
JUL 17 1974
UNIVERSITY OF TORONTO

I.

ÚVOD.

Predgovor.

Tu izročam svojim rojakom drugi zvezek „Gradiva". Želim, da bi ga sprejeli z isto dobrohotnostjo kakor prvega. Šola in razni drugi posli so zakrivili, da nisem mogel tega zvezka že prej prirediti za tisk. Ko sem sestavljal to delo, sem se v obče ravnal po načrtih, o katerih sem že govoril v Predgovoru prve knjige. Zato jih ne bodem tu še enkrat ponavljal. Želim, da bi knjiga dobro služila tistim, ki se bavijo z domačo zgodovino.

Pisatelj.

Zgodovinski pregled.[1]

A. Zemljepisne črtice.

1. Slovenske pokrajine.

Zemlja, po kateri so pred tisoč leti prebivali Slovenci, se je zvala Slovenija (Sclavinia, Sclavinia tellus, partes Sclaviniae, partes Sclavinienses, partes Sclavorum, fines Sclaviniae, Sclavorum patria itd.). Kako obširna je bila slovenska zemlja, je nekoliko razvidno iz zgodovinskih virov. Mesto Celje na Štajerskem je bilo v Sloveniji (št. 78: in finibus Sclavinie), enako radgonska okolica, kjer se je pred tisoč leti razprostirala Dudlebska grofija (št. 297: in partibus Sclauiniensibus in comitatu Dudleipa). Lurnsko polje na zapadnem Koroškem je bilo na slovenskih tleh (št. 298 in 299: in Sclauinię partibus). Zemlja ob Ipuši na Dolenjem Avstrijskem je bila del Slovenije (št. 121: in Sclavinia), istotako zemlja poleg Aniže (št. 46: in parte Sclauanorum) ter pri Perschlingu blizu

[1]) Mislim, da ustrežem slovenskim zgodovinarjem, ako tu navedem nekatere sestavke in razprave, pisane v slovenskem jeziku, ki pojasnjujejo to ali ono vprašanje iz slovenske zgodovine tiste dobe, katero obravnava ta knjiga.

Babnik J., Sledovi slovenskega prava. (Letopis Matice Slov. za leto 1882. in 1883., str. 64—95.)

Fekonja Andr., Razširjava kristjanstva med Slovenci. (Letopis Matice Slov. za leto 1884., str. 115—195.)

Gruden Jos. dr., Akvilejska cerkev med Slovenci v dobi njihovega pokrščevanja. (Dom in Svet, XV. [1902], str. 19—23, 96—101, 148—154, 218—222, 289—294.)

— Akvilejski patriarhi za dobo sv. Cirila in Metoda in njih razmerje do slovenskega bogoslužja. (Katoliški Obzornik, IX. [1905], str, 9—20.)

Kos Fr. dr., Slovenci za Karola Velikega. (Ljublj. Zvon, II. [1882], str. 395—402, 460—464, 528—534, 598—602, 654—657.)

— Hrvatsko - slovenska vstaja pod panonskim Ljudevitom. (Kres, II. [1882], str. 334—339.)

— Odlomek iz slovenske zgodovine devetega stoletja. (Letopis Matice Slov. za l. 1882. in 1883., str. 352—370.)

— Spomenica tisočletnice Metodove smrti. Ljubljana, 1885. Izdala Matica Slov., 8⁰, str. 1—174.

— Doneski k zgodovini devetega stoletja. (Kres, VI. [1886] str. 16—36.)

Tulna (št. 306: in Sclaviniae locis). Kranjsko deželo zove že Pavel dijakon domovino Slovencev (I.[1]), št. 215: Sclavorum patria).

Ako so hoteli tuji pisatelji, pišoč latinski jezik, zaznamovati slovenske prebivalce, so rabili izraze: Sclavi (št. 97, 109, 150, 247, 280 itd), Sclauani (št. 94), Uuinades (št. 110), Sclavorum gens (št. 166) itd. Z besedo „Winidi" ali „Winades" so neslovanski pisatelji devetega stoletja bolj pogostoma zaznamovali Čehoslovane kakor pa Slovence.

Na zemlji naših prednikov so proti nebu kipele slovenske gore (št. 2: Sclavorum montes). — Po Sloveniji je bil razširjen slovenski jezik, tako na Štajerskem okoli Lipnice (št. 436: lingua Sclavanisca), dalje pri Erlafu na Dolenje Avstrijskem (št. 467: Sclauanice) in tudi na Kranjskem (št. 444: vocabulo Sclavorum). — Slovenske kmetije so

---

Kos Fr. dr., Ob osebnih imenih pri starih Slovencih. (Letopis Matice Slov. za l. 1886., str. 107—151.)

— Regesti k domači zgodovini. Deveto stoletje. (Izvestja Muz. dr., IV. [1894] str. 46 - 57, 103—111, 134—147, 176—201, 217—229.)

— Iz domače zgodovine. Doba od 843—867. (Izvestja Muz. dr., VII. [1897], str. 110—122, 133—145, 165—176.)

— Cesar Arnulf kot vladar v slovenskih pokrajinah. (Izvestja Muz. dr., IX. [1899], str. 163—182.)

— O treh tržaških škofih, imenovanih Johannes. (Izvestja Muz. dr., X. [1900], str. 95—99.)

— Zgodovinske črtice o kranjski deželi. (Izvestja Muz. dr., XI. [1901], str. 1—18.)

— Neljubi gostje pred tisoč leti. (Dom in Svet, XIV. [1901], str. 146—150, 210—218.)

Krek Gr. dr., Papeška pisma britanskega museja in sv. Methodij. (Kres, I. [1881], str. 345—354.)

— Razne malenkosti. (Kres, III. [1883], str. 54—57.)

Lempl T., Kritične beležke o potovanjih svetega Metoda v Rim. (Voditelj v bogoslovnih vedah. Maribor, III. [1900], str. 255—265.)

— V obrambo škofovskega reda sv. Cirila. (Voditelj v bogoslovnih vedah, V. [1902], str. 437—464.)

Pajk Mil., Črtice o nekdanjih slovenskih naselbinah v Gorenji Avstriji. (Izvestja Muz. dr., VII. [1897], str. 152—159, 177—184.)

Rutar S., Jedinstvo slovenskih dežel. (Ljublj. Zvon, II. [1882], str. 26—33, 94—99, 157—161, 218—226, 284—290, 350—354.)

— Slovenske naselbine po Furlanskem. (Ljublj. Zvon, III. [1883], str. 53—60, 122—128, 188—193.)

— Velika Moravska in staroslovenski jezik. (Narodni Koledar za leto 1896. Izdal Dr. Hribar v Celju, Str. 127—142.)

Scheinigg J., Slovenska osebna imena v starih listinah. (Izvestja Muz. dr., III. [1893], str. 8—13, 47—53, 94—101, 140—148.)

Zmazek Fr., Sta li potovala sv. Ciril in Metod skozi slov. Štajer? (Voditelj v bogoslovnih vedah, III. [1900], str. 374—379.)

[1]) Rimska številka „I" ali pa tudi „Gr. I" kaže, da nam je treba iskati dotični citat v prvi knjigi „Gradivo za zgodovino Slovencev".

se po velikosti razločevale od bavarskih in zato jih je bilo treba včasi kot take zaznamovati (št. 438: hoba Sclavanisca; št. 536: Sclauanisca colonia). — Na vzhodni strani slovenske zemlje je bila Slovenska marka (št. 169: Slougenzin marca). Panonskega kneza Kocela, ki je gospodoval Slovencem, nazivlje neki vir slovenskega grota (št. 174: comes de Sclauis). Na koroških tleh živeči posestnik Sebigoj je bil Slovenec, česar ne kaže samo njegovo ime, ampak tudi beseda „Slavo" (št. 513: cuidam Slavo Zebegoi). Iste narodnosti je bil tudi neki „Gluzo" (št. 511: Gluzo Sclauus)

Iz prej naštetih citatov je razvidno, da so latinski pisatelji za izraz „Slovenija" največkrat rabili besedo Sclavinia. Med prvo in drugo črko v besedi Slovenija so navadno vrivali „c". To se je godilo zato, ker zveza „sl" ne ugaja latinskemu jeziku, posebno v začetku besed ne. Samoglasnik „o" v prvem zlogu so latinski pisatelji kaj radi preminjali v „a". Namesto staroslovenskega „ѣ" (ě) so dostikrat pisali sorodni „i", včasi ga pa zamenjavali z „a" ali pa „o".

Slovenija je bila v devetem stoletju mnogo obširnejša kakor dandanes. Obsegala je K a r a n t a n i j o in sosedne pokrajine (I, št. 324: in Sclaviniam . . . . regionem Carantanorum et confines eorum). Ena izmed teh sosednjih pokrajin je bila P a n o n i j a (I, št. 267: in Sclaviniam, in partes videlicet Quarantanas atque inferioris Pannoniae). Druga sosednja pokrajina Karantanije, ki je bila tudi del Slovenije, je bila zemlja med Anižo, Donavo, Dunajskim lesom in pa štajersko mejo (gl. št. 46, 121, 306). Da so po teh straneh sem ter tja stanovali Slovenci, nam potrjujejo razen listin (št. 97, 110, 150) tudi ondotna slovenska krajevna imena, katera so se deloma ohranila do današnjega časa. (Gl. mojo Spomenico, str. 90—93).

Da so Slovenci pred tisoč leti prebivali po Kranjskem, mi ni treba dokazovati. V devetem in desetem stoletju so Slovenci tudi prebivali po severni Istri in vzhodni Furlaniji. Nekoliko slovenskih naselbin je bilo tudi po sedanji Gorenji Avstriji, kar dokazujejo istočasne listine (št. 94, 287 in I, 256) in pa nekatera ondotna krajevna imena. (Spomenica, 94—96.)

Najznamenitejša slovenska pokrajina devetega stoletja je bila **Karantanija,** ki je obsegala razen sedanjega Koroškega tudi skoraj vse Štajersko, vzhodni del Tirolskega in jugovzhodno stran Dolenje Avstrije. V desetem stoletju je bilo s Karantanijo združeno tudi Kranjsko (št. 444, 445, 490). Na zahodu je takrat Karantanija segala do izvira reke Drave, kjer je bila meja med Slovenci in Bavarci (I, št. 239). Odtod se je vlekla meja med Karantanijo in Bavarskim proti gori Dreiherrnspitz, od tu pa proti vzhodu po gorskem grebenu Visokih Tur, ki še dandanes ločijo Koroško od Solnograškega. Od gore Ankogel je šla meja proti severovzhodu po razvodju med Muro in

Salico tako, da je sedanji Lungau bil del Karantanije. Da je Lungau nekdaj spadal h Karantaniji, bi smeli med drugim sklepati iz tega, da se po ondotnih straneh nahaja mnogo slovenskih krajevnih imen (gl. Spomenico, str. 72, 73). Na severu je imela nekdanja Karantanija najbrže iste meje, kakor sedanje Štajersko; le jugovzhodni del Dolenje Avstrije med Semernikom in Dunajskim Novim mestom je bil takrat del Karantanije (št. 183), pozneje pa Štajerskega do srede trinajstega stoletja. Na vzhodu je Karantanija mejila ob Panonijo nekako tako, da je vzhodni rob sedanjega Štajerskega spadal k Panoniji, ne pa h Karantaniji. Mesto Ptuj je bilo v Panoniji, ne pa v Karantaniji (Spomenica, str. 75). Ker je bilo Kranjsko v desetem stoletju združeno s Karantanijo, je bila južna meja Kranjskega ob enem tudi južna meja karantanske zemlje.

Da je Slovenija v devetem in desetem stoletju obsegala Karantanijo in da so tu takrat stanovali Slovenci, nam potrjujejo razni viri. V Karantaniji ležeči kraji so bili v Sloveniji (št. 248, 299) in tamošnji prebivalci so bili slovenske krvi (št. 225: Sclavi qui dicuntur Quarantani). Pa tudi, ako bi viri o tem molčali, bi slovenska imena rek in gora, mest in vasi govorila o nekdanji razširjenosti slovenskega življa po karantanski zemlji.

Karantanija je bila najobširnejša in najznamenitejša dežela vse Slovenije. Dostikrat stari pisatelji niso delali posebnega razločka med Slovencem in Karantancem, kajti Karantanec jim je bil Slovenec in nasprotno. Z besedo „Sclavus“ so večkrat zaznamovali karantanskega Slovenca posebno takrat, ko so jo rabili v zvezi z besedo „Noricus“ ali pa „Baioarius“ (št. 109, 247). Nekateri pisatelji so včasi združili izraza za Karantanijo in Slovenijo, tako n. pr. v besedah „in partibus Carentaniae Sclauinieque regionis“ (št. 248) ali pa „genere Carontania Sclavaniorum“ (št. 105).

Na vzhodni strani Karantanije se je v devetem stoletju razprostirala **Panonija,** ki je imela skoraj isti obseg, kakor za časa Rimljanov. Na zapadu se je Karantanije dotikala tako, da so bili mesto Ptuj (št. 163) in pa rečice Pesnica (št. 163), Gnas (št. 297) in Labnica (št. 193) na panonskih tleh. Na severozapadu je segala Panonija do Dunajskega lesa in pa do Tulna poleg Donave (št. 160, 268; Spomenica, str. 154, op. 156). Severno mejo Panonije je delala Donava, istotako tudi vzhodno. Proti jugu se je Panonija razprostirala do Save. Ljudevit, ki je v začetku devetega stoletja vladal med Savo in Dravo, se je zval vojvoda Dolenje Panonije (št. 52: Liudewiti, ducis Pannoniae inferioris. — Liuteviti rectoris inferioris Pannoniae). Tudi Braslav, ki je proti koncu devetega stoletja gospodoval med Dravo in Savo, se je imenoval vojvoda panonski (št. 268). Na jugozapadni strani je Panonija segala še celo čez Savo, kajti Sisek ob ustju Kolpe v Savo je stal na

panonski zemlji (št. 71) Po Panoniji je tekla tudi rečica Odra, katera se po kratkem toku izliva v Kolpo (št. 304; Spomenica, str. 154, op. 167).

Panonija je bila razdeljena v dva neenaka dela. Večja jugovzhodna polovica se je zvala Dolenja Panonija (Pannonia inferior), manjša severozapadna pa Gorenja (Pannonia superior). Reki Rabica (Rabnitz) in pa Raba sta ločili oba dela.

Glavni prebivalci po Panoniji v devetem stoletju so bili Slovenci in drugi Slovani. Ni težko dokazati, da je takrat Panonija imela večinoma slovanske stanovalce, kateri so se posebno začeli množiti od tistega časa naprej, odkar so bili Obri premagani ter so deloma zapustli deželo (št. 226). Slovansko prebivalstvo je bilo po Panoniji tako mnogoštevilno, da je Metod v tej deželi lahko vpeljal slovansko službo božjo. Zgodovinski viri devetega stoletja prištevajo Panonijo k slovenski zemlji, po kateri sta mnogo let vladala domača kneza Pribina in Kocel. V njunem spremstvu so se nahajali plemenitaši slovenske krvi (št. 142). Dalje poznamo po Panoniji nekoliko slovanskih krajevnih imen. Taka imena so bila: Dudleipin (št. 163, 172, 296), Businiza (Pesnica) (št. 163), Weride (Brdo) (št. 200, 206), Ternberg (Trnov vrh) (št. 202), Ablanza (Jablanica (206), Sabniza (Žabnica) (št. 296) itd.

Na jugozahodnih tleh nekdanje Panonije še dandanes stanujejo Slovenci, po drugih panonskih straneh jih je pa na koncu devetega in v začetku desetega stoletja zatrla in uničila madjarska krutost.

Razen slovanskih prebivalcev so se po Panoniji še nahajali ostanki Obrov in Gepidov (št. 226). Vsled večletne vojne med Franki in Obri so nekateri kraji po Panoniji jako trpeli; nekatere strani so bile popolnoma opustošene (I, št. 326). Ni čuda, da so v take kraje pošiljali frankovski velikaši posvetnega in duhovskega stanu nemške naselnike. Na ta način je nastalo več selišč z nemškimi imeni in nemškimi prebivalci. Taka selišča so bila: Stepiliperc, Lindolveschirichun, Wiedhereschirichun, Isangrimeschirichun, Beatuseschirichun, Otachareschirichun, Paldmunteschirichun (št. 163) itd.

Zemlja med Anižo in Dunajskim lesom ter med karantansko mejo in Donavo se je v devetem stoletja včasi zvala Avaria, Hunia, provincia Avororum, terra Avarorum, regnum Hunnorum itd. (št. 40, 74, 106, 110, 112, 115), ker so dalj časa po njej gospodovali Obri ali Avari, katere so nekateri zamenjavali s Huni. Ker je bilo po njej precejšnje število Slovencev naseljeno, so jo imenovali tudi Slovenijo (Sclavinia, partes Sclavanorum). (Gl. št. 46, 121, 366.)

Po teh straneh slovenske zemlje je v devetem in desetem stoletju živelo mnogo svobodnih in nesvobodnih Slovencev, katere latinski viri nazivljejo z besedami „Sclavi, Sclavani, Winades“. Tako so l. 828. poleg Traguše živeli svobodni in nesvobodni Slovenci (št. 97: Sclavi eiusdem monasterii ad censum tenuerunt . . . salvis tamen proprietatibus

liberorum Sclavorum). Tudi ob Erlafu so prebivali Slovenci, kar dokazuje neka listina iz leta 832. (št. 110: Winades . . . cum Sclavis ibidem commanentibus).

Po tem delu slovenske zemlje stanujoči Slovenci so dajali domača imena potokom, goram in vasem, po katerih so prebivali. Taka imena so n. pr. Bela (št. 40: Bielaha). Tako so zvali reko, ki se pod Mölkom izliva v Donavo. Podlaga imenu Mölk je Medelicha (cfr. Metlika na Kranjskem), ki se omenja v neki listini iz leta 892. (št. 302). V Belo se izliva Sierning, t. j. Sirnik (št 150: Sirnicha). Med Mölkom in Erlafom je hribovje, katero so ondotni Slovenci imenovali Holmec (št. 110: Colomezza). V neki listini iz leta 830. (št. 106) se blizu Donave omenjata potok Bistrica (Mvstrica) in gora Javornik (Ahornico). Beseda „Ahornico“ nam kaže, da bi bil pisatelj listine imenu dotične gore, ki se dandanes zove Jauerling, rad dal nemško lice (št. 106). Neki potok blizu Erlafa se zove v listini cesarja Otona II. iz leta 979. „Zucha“ (t. j. Suha) in neka gora „qui dicitur Sclauanice Ruznic , t. j. Rudnik (št. 467). Kraj „Tripoliza“, ki se je nahajal blizu izliva Traguše v Donavo, je dobil svoje ime od Slovanov (št. 296).

2. Slovensko prebivalstvo.

Ko so frankovski vladarji postali gospodarji slovenske zemlje, so našim prednikom pustili njih lastnino. Karol Veliki ni v krvavih bojih premagal karantanskih Slovencev, pač pa so se ti prostovoljno podali pod njegovo vrhovno oblast; še celo pomagali so mu v njegovih bojih z Obri. Zato jim je pustil njih domače vojvode in njih prejšnjo ustavo. Svobodni Slovenci so še dalje uživali svojo prostost in se veselili svojih pravic (št. 97: salvis tamen proprietatibus liberorum Sclavorum).

Napačno bi bilo, ako bi trdili, da so imeli naši predniki pred tisoč leti vsi enake pravice in enake dolžnosti ter da ni bilo pri njih ne plemenitašev in ne sužnikov. Kakor to opazujemo pri drugih narodih, tako so se tudi Slovenci v tistem času delili v tri vrste, v plemenite (nobiles, primi), svobodne (ingenui) in nesvobodne (servi, ancillae, mancipia).

Na tem mestu hočem navesti nekatere slovenske plemenitaše, ki so živeli v devetem ali desetem stoletju. Naslednji plemeniti možje so se okoli leta 850. mudili na panonskih tleh v Pribinovi državi: Kocel (sin Pribinov), Unčat, Hotimir, Ljutomir, Črven, Žilec, Volčina, Vitomir, Trebec, Prisnec, Zemin, Čestko, Krmišin. Gojmir in Čestilo (št. 142). Znani so nam slovenski plemenitaši, kateri so od frankovskih vladarjev dobili razna posestva. Ob Aniži in Traguši je imel grof Vitogoj svoje imetje, katero je dobil od kralja Ludovika in cesarja Karola III. (št. 162,

277, 327). Poleg koroške Krke je živel proti koncu devetega stoletja plemenitaš Svetopolk, katerega sta obdarovala cesar Arnulf (št. 319) in njegov sin Ludovik (št. 336). V Zvirčah na Koroškem je prebival Negomir, kateremu je leta 965. cesar Oton I. podelil neko posestvo (št. 419). Na koroških tleh je živel leta 993. Sebigoj, plemenitaš slovenske krvi, kateri je od kralja Otona III. dobil dve kmetiji (št. 513). Blizu Medvod na Kranjskem je leta 989. imel Pribislav svojo lastnino (št. 490). Okoli leta 980. je živel blizu Št. Vidu na Koroškem plemeniti Tešina, ki je imel svoja posestva v Klančah, Hafenbergu, Göschlu, Kozjah in Gomilah (št. 497). Okoli leta 1000. je plemeniti Rogič prepustil dve slovenski kmetiji blizu Kamna na Koroškem brixenski cerkvi (št. 536). V raznih listinah solnograškega nadškofa Odalberta se okoli leta 930. kot priče ali pa tudi kot lastniki raznih posestev omenjajo grof Mojmir, Svetopolk, Trdogoj, Vitogoj in Milo (št. 359, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 370, 371, 372, 375, 377, 378).

Znana so nam še druga imena svobodnih Slovencev in Slovenk, ki so živeli v devetem ali desetem stoletju ter imeli svoja posestva po raznih krajih takratne slovenske zemlje. Nekateri so v raznih listinah navedeni kot priče, kar kaže, da so bili svobodni ter imeli svojo lastnino. Koroški Slovenec „Baaz“, je leta 830. podelil neko posestvo freisinški cerkvi (št. 105). V neki pogodbi iz leta 827. se omenjajo kot priče razni možje slovanske narodnosti, ki so živeli na tleh sedanje Gorenje Avstrije, tako n. pr. Ljubisko, Tal, Ljubnik, Ljubin, Velan, Vitan, Dobromisl in drugi (št. 94). V neki drugi listini, spisani okoli leta 990., se navajata kot priči Trdogoj in Budislav (št. 494), v neki tretji iz istega časa pa Črne in Vitogoj (št. 497). V nekaterih brixenskih listinah se okoli l. 1000 omenjajo kot priče Vladimir, Svetuš in Rodan (št. 533, 535, 536, 537). Ta, ki je bil odvetnik brixenškega škofa Albuina, imajočega mnogo zemlje v slovenskem delu Koroškega, se tudi navaja še v raznih drugih zgodovinskih virih (št. 491, 495, 532, 534).

Ko se je med Slovenci začelo razširjati krščanstvo iz Solnograda, je mnogo vernih Slovencev prišlo v imenovano mesto na božjo pot. Pri tej priložnosti so nekateri dali zapisati svoja imena v ondotno bratovščinsko knjigo, v katert sedaj lahko čitamo razna moška imena, kakor Vitogoj, Radovin, Zemignev, Kosan, Možič, Dobromisl, Trdogoj, Debelogoj, Izbor, Nebomir, Ljubšič, Dragovan, Trebil, Gojmir, Dobrožit, Ljubonja, Višemir, Zemidrug, Ljubotun, a tudi nekatere imena ženskih oseb, kakor Ljubota, Lepa, Tihomira, Pribila, Mirica (št. 329).

V nekih določbah zarad colnine, izdanih okoli l. 904., čitamo, da naj imajo Slovani „istius patriae“, t; j. tisti, ki so živeli v frankovski državi in ti so bili Slovenci, iste pravice kakor Bavarci (št. 341). Nekaj enakega stoji v listini kralja Ludovika iz leta 853., da naj Bavarci in Slovani, naj si bodo svobodni ali podložni, ki bivajo na podeljeni

zemlji poleg Erlafa, Sierninga, Aista in Perschlinga ter v Rosdorfu, užtvajo enake pravice nasproti kraljevim uradnikom (150).

Mnogo Slovencev je pod frankovsko oblastjo izgubilo svojo prostost in svoje imetje. To je zadelo posebno tiste, ki so se udeležili kakega upora zoper vladarja in državo. Ker se je veliko Slovencev na strani panonskega vojvoda Ljudevita vojskovalo zoper čete cesarja Ludovika, so bili kaznovani tako, da so namesto domačih knezov dobili tujce za gospodarje (I, št. 331). Takrat in pa tudi pri kaki drugi enaki priložnosti je marsikak Slovenec izgubil svojo svobodo in svoje premoženje. Neki Karantanec ali Slovenec je bil lastnik tretjine ptujskega mesta. Ko je pa bil zarad veleizdaje obsojen, je izgubil svoje imetje (št. 296).

Marsikateri nesvobodni Slovenec devetega ali desetega stoletja je bil potomec nesvobodnih prednikov, katere so svobodni Slovenci kot vojne ujetnike dobili na tem ali onem bojišču in prepeljali v svojo domovino. Tu so se sicer taki ujetniki polagoma poslovenili, a vendar so še na dalje ostali to, kar so bili, namreč sužniki. Zgodovinski viri nam potrjujejo, da so Slovenci in drugi Slovani take ujetnike odvajali s seboj v sužnost. (Cfr. I, št. 33, 40, 45, 50, 62, 87, 169.) Lahko si mislimo, da so posebno velikaši imeli mnogo takih ujetih sužnikov. Od moravskega kneza Rastislava in panonskega kneza Kocela si je sveti Ciril izprosil 900 ujetnikov, katere je nato izpustil (št. 207). Ker so se Slovenci večkrat vojskovali s kakimi sovražniki, ki so bili katoliške vere, so bili tudi njih vojni ujetniki kristjani. Tako so ti krščeniki in krščenice postali njih hlapci in dekle. Na ta način se je zgodilo, da so bili okoli leta 800. po nekaterih krajih svobodni Slovenci še poganske vere, njih podložniki pa krščanske (I, št. 336).

V raznih listinah se večkrat omenjajo nesvobodni Slovenci in njih družine. Leta 832. je podelil kralj Ludovik rezenski cerkvi svojo lastnino ob reki Erlafu z ondotnimi Slovani vred (št. 110). Štiri leta prej sta cesarja Ludovik in Lotar podarila kremsmünsterskemu samostanu posestva v okraju Grunzwiti poleg Traguše. Razen svobodnih Slovanov so tod živeli tudi nesvobodni, ki so sedaj prišli pod oblast kremsmünsterskega opata (št. 97). V neki listini kralja Ludovika iz leta 864. je po imenu naštetih več nesvobodnih ljudi slovenske narodnosti, bivajočih poleg Krke na Koroškem. Njih imena so se najbrže glasila: Bela, Črnel, Petanko, Trebušnež, Našemisl, Vlado, Sebidrag, Bratanec, Domomisl, Tihožit, Krotila, Trdač, Godemisl, Radomisl, Sebimir, Črna in Dražna (št. 191). — Leta 888. je kralj Arnulf baje podelil Mildruti, soprogi svojega točaja Heimona, več posestev in podložnikov v Trgu, v Viču in v Krnskem gradu na Koroškem. V Trgu je bilo podeljenih 28 podložnikov, ki imajo vsi nemška imena. Iz tega je razvidno, da je bila v rečenem kraju že takrat nemška

naselbina. V Krnskem gradu se omenjata dva, Stranimir in Žitomisl. Obe imeni sta slovenski, kar kaže, da so tu takrat živeli Slovenci. Dandanes je Krnski grad nemška vas, vendar blizu jezikovne meje. V Zadolah je bival Trebibrat s svojo ženo, svojimi sinovi in svojimi sinahami (štev. 292). O tem Trebibratu pravi listina, da je imel svoja zemljišča. Bil je tedaj svobodnejši od marsikaterih drugih podložnikov, ki niso imeli nepremakljivega imetja. — Leta 945. je živelo v bližini Gospe Svete na Koroškem več nesvobodnih Slovencev. Nekaterim je bilo ime Budist, Namdrag, Budigoj, Dobronega in Gorazd (št. 392). — Okoli leta 975. je prišlo pod oblast freisinškega škofa Abrahama mnogo nesvobodnih ljudij slovenske narodnosti, ki so prebivali v Gorenji Beli in v Stallu na Koroškem. Njih imena so se glasila: Tihomir, Gostibil, Imica, Gostiša, Radogost, Vitina, Kasńè, Živina, Lunota in Ljutica. Razen teh je takrat freisinški škof v rečenih krajih dobil tudi kakih enajst nesvobodnih oseb z nemškimi imeni (št. 452). Iz tega bi smeli sklepati, da je bilo prebivalstvo v Gorenji Beli in v Stallu okoli leta 975. v narodnostnem oziru že močno pomešano — Nekako v istem času je dobil od freisinškega škofa Abrahama klerik Ruodharij več nesvobodnih ljudij, živečih na zapadnem Koroškem na Lurnskem polju. Med njimi je bilo dosti več tistih, ki so imeli nemška imena, kakor pa oseb s slovenskimi imeni. Izmed teh so znani Mnigoj, Pitalo, Tihodrag, Lastimir, Volkonja, Žitovit, Godemir, Krasa, Tihica, Ljuba in Topa (št. 452). Na podlagi tega bi smeli trditi, da je bilo prebivalstvo po Lurnskem polju proti koncu desetega stoletja že jako ponemčeno. Sicer je verjetno, da je marsikateri Slovenec takrat dobil pri rojstvu nemško ime; a taka večina nemških imen, kakor nam to navaja dotična listina, kaže vendar, da je bil nemški živelj po rečenem kraju precej močan in tudi vpliven. Okoli leta 990. so v Labodski dolini pri Sv. Andreju in v dveh sosednjih vaseh živeli nekateri nesvobodni Slovenci, kakor Zverko, Črnika, Blagica in Dragožit. Zraven njih je prebivalo več nesvobodnih ljudi z nemškimi imeni (št. 494). — V tem času, to je okoli leta 990. pa še slovenski živelj ni popolnoma izmrl v daljnji innichenski okolici. Takrat je tu freisinški škof Abraham dobil šest nesvobodnih oseb, med katerimi sta bili tudi neka Mojca in neka Branka (št. 496). — V neki brixenski listini se okoli leta 1000. omenja podložnik Trebec (št. 531).

V zgodovinskih virih, ki so se nam ohranili, se nahajajo nekatere notice, iz katerih sklepamo, da so naši predniki pred tisoč leti napredovali tudi v o m i k i. V devetem stoletju sta Ciril in Metod na panonsko-moravskih tleh pisala slovanske knjige za cerkveno rabo, v desetem stoletju so pa na kranjski ali pa koroški zemlji nastali takozvani Freisinški spomeniki, ki nam kažejo, kako je neki duhovnik freisinške cerkve poizkušal pisati jezik takratnih Slovencev. Slovenci so se zanimali

za svoj napredek. Knez Kocel se je jako razveselil, ko sta mu Ciril in Metod pokazala v slovanskem jeziku pisane knjige. Dal je Cirilu 50 učencev, da bi jih podučeval (št. 207), pozneje je pa Metodu izročil 20 mož, katere naj bi papež posvetil v duhovne pastirje (št. 214). Okoli l. 802. se v nekem pismu omenja slovanski zdravnik, ki je bil pozvan k takratnemu solnograškemu nadškofu (št. 11). Najbrže je bil ta zdravnik slovenske narodnosti. Za duhovnika se je pripravljal sin nekega plemenitaša, stanujočega pri Kamnu na Koroškem. Iz listine je razvidno, koliko je bilo treba na leto dajati zanj in za njegovega služabnika, da sta lahko živela. Dobila sta po 15 modijev rži, 2 modija pšenice, 40 maseljcev piva, 12 maseljcev vina, 12 prešičkov, 40 sirov, 2 modija prosa in en modij sočivja (št. 536).

3. Germanizacija.

Ko so Franki premagali Obre, so njih vladarji začeli po zemlji, ležeči **med Anižo in Rabo,** karantansko mejo in Donavo, širiti germanski živelj. Že Karol Veliki je podelil leta 811. bavarskemu samostanu v Nieder-Alteichu kakih 40 kmetij pri izlivu reke Bele (Bielach) v Donavo (št. 40). Vas Kronstorf poleg Aniže, ki se je nahajala na slovanski zemlji, je bajé od cesarja Ludovika dobil njegov fevdnik Patager (št. 46). Pogodba, katero sta leta 827. sklenila freisinški škof Hitton in grof Wilhelm s Slovani, ki so bivali blizu sedanjega Linza, glavnega mesta Gorenje Avstrije, nam kaže, kako daleč proti zahodu se je nekdaj razprostiralo slovansko pleme (št. 94). V neki listini iz leta 828. so omenjeni podložni in svobodni Slovani, ki so bivali blizu St. Pöltena na Dolenjem Avstrijskem. Ondotni podložni Slovani so bili zavisni od kremsmünsterskega samostana (št. 97). Leta 830. je bavarski kralj Ludovik potrdil svojemu kaplanu Gozbaldu vse to, kar mu je njegov prednik, cesar Karol, podelil v Wachau-u poleg Donave. Imeni „Mvstrica" (Bistrica) in „Ahornico" (Javornik) kažeta, da so tudi ondi bivali Slovani (št. 106). Tudi pri izlivu reke Erlafa so se naselili Slovani, kar kaže neka listina iz leta 832. Ondotna zemlja in na njej stanujoči Slovani so takrat prišli pod oblast rezenske cerkve (št. 110). Leta 833. je podelil kralj Lndovik pasavski cerkvi posestva ob reki Litavi (št. 112). Isti kralj je leta 836. daroval rečeni cerkvi del svoje lastnine blizu Tulna (št. 115). Leto pozneje je kralj Ljudovik podelil solnograški cerkvi posestva v Sloveniji ob reki Ipuši, kjer se je pa že deloma razširil nemški jezik (Theodisca lingua) in so nekateri kraji dobili nemška imena (št. 121). Isti vladar je prepustil leta 844. nekatera posestva, ležeča „ad Brunnaron" blizu sedanje avstrijsko-ogrske meje, duhovniku Dominiku (št. 131). Leta 853. je potrdil kralj Ludovik samostanu sv. Emerama v Reznem daritev grofa Wilhelma, kateri je rečenemu

samostanu prepustil svojo lastnino med Aistom in Naarnom, Donavo in Nordwaldom. Dalje je takrat kralj potrdil samostanu vse tisto, kar je Wilhelm dal svoji soprogi Engilradi, po njeni smrti pa odstopil samostanu. Potem mu je tudi potrdil to, kar je podelil isti grof imenovanemu samostanu v Rosdorfu. Kralj ukazuje, da naj vsi ljudje, Bavarci in Slovani, svobodni in podložni, ki bivajo na podeljeni zemlji, ostanejo še v bodoče na njej (št. 150). Leta 859. podeli kralj Ludovik menihom samostana sv. Emerama v Reznem polovico državne zemlje v Tulnu (št. 160). Isti vladar podari rečenega leta pokrajinskemu škofu Albriku deset kmetij pri Nussbachu blizu Rabe (št. 161). Solnograška nadškofija je imela že leta 860. razna posestva na zemlji sedanje Dolenje Avstrije in sicer v naslednjih krajih: „ad Magalicham, ad Wachawa, ad Liupinam, ad Holunburch, ad Trigisimam, ad Penninwanc, ad ecclesiam Anzonis, ad Witanesperc, ad ecclesiam Ellodis, ad ecclesiam Minigonis presbyteri“ (št. 172). Pozneje je nadškofija k tem posestvom dobila še razna druga, tako n. pr. v Scafarafeldu, v Grünzu, v kraju, „Tripoliza“ imenovanem, in še drugod (št. 296). Leta 877. potrdi kralj Karlman neko daritev svojega očeta Ludovika, vsled katere je kremsmünsterski samostan dobil razna posestva ob Spraci in Schmidi na sedanjem Dolenjem Avstrijskem (št. 246). Med letom 882. in 887. je podelil cesar Karol (III.) svojemu fevdniku Vitogoju dvor v Grünzu in petnajst kmetij blizu Traguše (št. 277). Vsled neke zamenjave je rezenska škofija dobila trideset kmetij v Vzhodni pokrajini poleg Rabe, kar je razvidno iz neke listine iz leta 883. (št. 265). Leta 888. dne 5. januarja je kralj Arnulf podelil kremsmünsterskemu samostanu v popolno last to, kar je prej imel le kot fevd pri Nöstlbachu na sedanjem Gorenjem Avstrijskem (št. 283). Par mesecev pozneje je isti kralj podaril rečenemu samostanu tri kmetije poleg potoka „Scalaha“ na Gorenjem Avstrijskem. Prejšnja lastnika teh kmetij sta bila Slovana (št. 287.) Naslednje leto je kremsmünsterski samostan dobil še dve kmetiji v kraju, „Scalaha“ imenovanem (št. 294). Nekako v tistem času je podelil rečeni kralj svojemu ministerijalu Heimonu nekatera posestva v okraju Grunzwiti (št. 288). Leta 892. je podaril kralj Arnulf solnograškemu fevdniku Theodrichu sedem kmetij v Mölku (št. 302). Leto pozneje je isti kralj podelil kremsmünsterskemu samostanu nekatera posestva v Mauternu, ob Kampu, pri Perschlingu in po drugih krajih Bavarskega in Slovenije (št. 306).

Iz teh podatkov je razvidno, da je v devetem stoletju mnogo slovenske zemlje med Anižo in Rabo in tudi nekoliko kmetij na tleh sedanje Gorenje Avstrije prišlo v tuje, večinoma nemške roke. To nam tedaj poročajo listine, ki so se nam ohranile. Koliko tisoč listin se je pa v teku desetih stoletij pogubilo!

Tudi po nekdanji **Karantaniji** je marsikateri kos slovenske zemlje postal tuja last. Že leta 822. je neki Matheri daroval freisinški cerkvi svoje posestvo med Trušnjami in Grebinjem (št. 70). Dve leti pozneje je cesar Ludovik prepustil oglejski cerkvi dvajset kolonov v Celju na Slovenskem (št. 78). Leta 830. podeli neki karantanski Slovenec, Baaz imenovan, freisinški cerkvi svoje podedovano imetje v Malchindorfu (št. 105). Leto pozneje daruje kralj Ludovik solnograški cerkvi del svoje lastnine pri izlivu Gorčice v Krko (št. 108). Isti kralj odstopi leta 859. grofu Vitogoju dvanajst kmetij v Admontski dolini (št. 162). Iz neke listine kralja Ludovika iz leta 860. je razvidno, da je solnograška cerkev dobila od frankovskih vladarjev po Karantaniji posestva v Labodski dolini, poleg Gorčice, pri Gospe Sveti, v Dravskem dvoru, v Podkrnosu, v Trebnem, pri Ostrovici, v Brežah, v Grassluppu, v Pölsu, v Kobenzu, ob Ingeringu, pri Liesingu, v Brucku, poleg Murice, v Strassengelu in pri Lembachu ob Rabi (št. 172). Da so si solnograški nadškofje v teku časa tu našteta posestva po Karantaniji zdatno pomnožili, dokazuje neka nepristna listina, narejena v desetem stoletju, s katero je bajé cesar Arnulf leta 890. potrdil solnograški cerkvi razna posestva. Razen že prej imenovanih krajev, katere navaja prej omenjena listina iz leta 860., so v ponarejeni listini med drugimi tudi našteti: Grafendorf, Grobniško polje, Vetrinj, Krka, Lungau, Scheifling, Teufenbach, Katsch, Lind in Ljubno (št. 296). Okoli leta 860. podeli Alpwin iz Karantanije freisinški cerkvi svoje imetje v Turih (št. 173). Leta 864. daruje kralj Ludovik solnograški cerkvi nekatera posestva na karantanskih tleh in sicer na Krki, v „Kameris“ in v „Selitis“ (št. 191). Leta 878. odstopi kralj Karlman samostanu v Öttingu nekatera posestva na karantanskih ali slovenskih tleh in sicer dvor v Trebnem, vse k njemu spadajoče hiše in poslopja, 19 podložnikov obojega spola in 70 kmetij (št. 248). Okoli leta 880. podeli freisinški škof Arnold plemenitemu Gotskalku eno kmetijo na Otoku pri Vrbskem jezeru (št. 266). Leta 888. odstopi kralj Arnulf duhovniku Adaloldu nekatera posestva v Labodski dolini (št. 284), duhovniku Sigiboldu pa eno kmetijo v isti dolini (št. 286). Rečenega leta daruje Mildruti, soprogi svojega točaja Heimona, več posestev na karantanskih tleh (št. 292). Leta 891. je dobila freisinška cerkev od kralja Arnulfa eno kapelo v Sloveniji in sicer na Lurnskem polju (št. 298). Med letom 891. in 893. je dobil solnograški vazal Reginhard od kralja Arnulfa dve kmetiji v Železnem (št. 300). Leta 895. je kralj Arnulf podelil svojemu fevdniku Waltunu posestva v Trušenjski dolini, na Dješki gori, v Rajhenburgu ob Savi ter tudi onostran te reke na Krškem (št. 309). Tri leta pozneje je rečeni vladar daroval plemenitemu Svetopolku nekatera posestva ob Krki na karantanskih tleh (št. 319). Okoli leta 900. je neki plemenitaš,

po imenu Jurij, podelil freisinški cerkvi vse to, kar je njegova soproga Tunca pri Vrbskem jezeru dobila od svojega brata (št. 327).

Iz teh notic je razvidno, da je v devetem stoletju marsikateri kos slovenske zemlje po Karantaniji dobil tuje gospodarje.

Tudi v **Panoniji** je vsled podelitev mnogo sveta prišlo v tuje roke. Iz raznih listin je razvidno, da je po onih straneh prav mnogo zemlje solnograška cerkev dobila v dar. Že leta 860. je rečena cerkev imela po Panoniji posestva pri Kiseku, poleg Rabe, v Zalaberu, v Dudlebski pokrajini in drugod (št. 172). Pozneje se je to imetje jako pomnožilo, kar dokazuje neka nepristna listina. Solnograška cerkev je namreč dobila še novih posestev, tako v panonskem Blatogradu, v Pečuhu, v Ptuju in drugod (št. 296). Leta 864. je kralj Ludovik podelil solnograški cerkvi osem kmetij ob Labnici in Wisitindorfu (št. 193). Leta 891. je kralj Arnulf odstopil rečeni cerkvi razna posestva v Dudlebski grofiji, katera je nekdaj vojvoda Kocel imel v svoji oblasti (št. 297). — Kar se tiče freisinške cerkve, jej je leta 861. vojvoda Kocel podelil nekaj posestev v bližini Blatnega jezera (št. 174). Tudi nekateri nemški samostani so dobili marsikatere dele panonske zemlje. Leta 860. je vojvoda Pribina podelil samostanu sv. Mavricija v Nieder-Alteichu del svoje lastnine ob Zali v Panoniji (št. 169). Med letom 876. in 887. je dijakon Gundbaton odstopil svoja posestva samostanu sv. Emerama v Reznem (št. 276). Samostan v Mattsee-ju je leta 860. dobil od kralja Ludovika 20 kmetij v okolici sedanje Sobotice na nekdanjih panonskih tleh (št. 170).

Iz zgoraj naštetih daritev je razvidno, da si je solnograška cerkev pridobila posebno veliko slovenske zemlje. Prilastila si je mnogo posestev med Anižo in Dunajskim lesom, potem na panonskih tleh in po Karantaniji. (Gl. št. 172, 296, 460, 473, 482, a tudi št 108, 121, 191, 193 in 297.) Mnogo si je pridobila freisinška cerkev, tako svet med Trušnjami in Grebinjem (št. 70) ter zemljo v Malchindorfu (št. 105), v Turih (173), v Rožeku (št. 266), na Lurnskem polju (št. 298), ob Vrbskem jezeru (št. 327) in ob Blatnem jezeru (št. 174). Pasovska škofija je imela nekoliko posestev ob Litavi (št. 112) in v Kirchbachu pri Tulnu (št. 115). Rezenski škofje so si pridobili zemljo pri izlivu Erlafa v Donavo (št. 110) in trideset kmetij poleg Rabe (št. 265).

Bogato žetev so na slovenski zemlji imeli nekateri samostani. Redovniki v Kremsmünstru so že leta 777. dobili v svojo last mnogo slovenske zemlje na tleh sedanje Gorenje Avstrije (I, št. 256). V isti kronovini so leta 888. dobili tri kmetije, ki so bile prej slovenska lastnina (št. 287). Svoja posestva so si tudi pomnožili ob reki Traguši in potoku Flinsbachu (št. 97), potem v Mauternu, ob Kampu in Perschlingu (št. 306) ter ob reki Spraci (št. 246). Bavarskemu samo-

stanu v Nieder-Alteichu so razni vladarji podelili 40 kmetij pri izlivu Bele v Donavo (št. 40), potem velik del Wachaua in kraj Aggsbach poleg Donave (št. 106) ter zemljo v Panoniji od reke Zale pa do razvodja med Zalo in Rabo (št. 169). Rezenski samostan sv. Emerama je imel razna posestva med Aistom, Naarnom, Donavo in Nordwaldom, potem poleg Erlafa, v Sierningu, poleg Perschlinga (št. 150), v Tulnu (št. 160) ter v Kvartinah ob Blatnem jezeru (št. 276). Cerkev v Öttingu na Bavarskem je leta 878. dobila obširna posestva pri Trebnem na Koroškem (št. 248). Samostanu v Mattsee-ju je bilo leta 860. podeljenih dvajset kmetij med Spraco in Sobotico (št. 170), samostanu v Mettenu pa osem let pozneje posestvo ob Traguši (št. 208).

Tudi posamezne osebe so si pridobile mnogo zemlje, tako pasovski pokrajinski škof Albrik deset kmetij pri Rabi in blizu Šopronja (št. 161), duhovnik Dominik posestva v Lebenbrunnu blizu avstrijsko-ogrske meje (št. 131), duhovnik Adalold posestva v Labodski dolini (št. 284), duhovnik Sigibold v istem kraju (št. 286) ter dijakon Gundbaton posestva ob Rabi (št. 276).

Tudi marsikatere posvetne osebe so dobile v dar več ali manj zemlje naših prednikov. Kralj Arnulf je podelil ministerijalu Heimonu posestva v okraju Grunzwiti (št. 288), njegovi soprogi Mildruti pa mnogo podložnih ljudi v Trgu, Viču, Krnskem gradu in Zadolah na Koroškem (št. 292). Reginhard, vazal solnograške cerkve, je dobil dve kmetiji v Železnem (št. 300), Theodrich, tudi vazal solnograške cerkve, pa sedem kmetij v Mölku (št. 302). Kralj Arnulf je podaril svojemu fevdniku Waltunu zemljo v Trušenjski dolini, na Dješki gori, v Rajhenburgu, na Krškem tik Save ter v Ingeringu (št. 309).

Ko so proti koncu devetega stoletja Madjari zasedli Panonijo in pa zemljo med Anižo in Rabo, je po teh straneh prenehala oblast nemških vladarjev. Tuje kolonije so se začele posebno po Panoniji krčiti. Ker so Madjari čez kranjsko zemljo večkrat udarili v Italijo, se nemški kolonisti na Kranjsko niso prav upali. Iz enakega vzroka tudi na zemlji med Anižo in Rabo ni bilo varno. Ostala je le še gorata Karantanija. A tudi tu je v prvih dveh desetletjih desetega stoletja strah pred Madjari oviral naseljevanje nemških prebivalcev. Ko so pa bili Madjari leta 955. blizu Augsburga popolnoma potolčeni, se je kralj Oton I. iz nova polastil zemlje med Anižo in Dunajskim lesom. Odslej se je delalo na to, da bi ta pokrajina dobila kolikor mogoče veliko nemških naselnikov. Saski vladarji so od leta 973. naprej začeli svojim fevdnikom podeljevati posamezne dele kranjske zemlje. Le Panonija razen zapadnega roba je bila za nje izgubljena.

Tu naj navedem razne daritve na karantanskih tleh, kolikor vemo o njih iz listin desetega stoletja.

Leta 904. je kralj Ludovik podelil Arponu, sinu grofa Otacharja, dvajset kmetij v Ljubenski dolini in sicer v Slatini in Hostici (št. 337). Iz neke listine iz leta 925. je razvidno, da je solnograška cerkev imela svoja posestva po Ljubenski dolini, potem ob Liesingu in Murici (št. 362). Neki Gramann je okoli leta 925. izročil solnograški cerkvi svojo lastnino v Buchschachenu in Waldu na Gorenjem Štajerskem (št. 366). Nekako v istem času prepusti Hartwich, sorodnik solnograškega nadškofa Odalberta, svojo lastnino v vasi Buch blizu Judenburga solnograški cerkvi, dobi pa zato neko posestvo ob Ingeringu (št. 367). Leta 927. je plemeniti Weriant izročil solnograški cerkvi svojo lastnino v Hausu v dolini reke Aniže (št. 928). Iz neke listine iz leta 927. je razvidno, da je pokrajinski škof Kotabert imel razna posestva ob Lobmingu, v Graslabu in Perchau-u na severnem Štajerskem; solnograška cerkev pa Gospo Sveto, Sv. Peter v Krnskem gradu, Sv. Lovrenc pri Gorčici, Železno, Sv. Peter pri Ostrovici, Trebnje, Žihpolje pri Dravi, Bruck pri ustju Murice, Rotenmann in Sv. Andrej v Labodski dolini (št. 369). Leta 931. odstopi grof Albrik solnograškemu nadškofu eno kmetijo, en plavž in pa pravico kopati rudo v kraju „ad Gamanaron;“ nadškof pa da Albriku eno solino v Admontu (št 378). Leta 935. je neki Selprad dobil od solnograške cerkve nekoliko zemlje in dvor v Baumkirchenu blizu Judenburga (št. 382). Henrik, sin bavarskega vojvoda Arnulfa, je imel dvor in grad z vsemi priteklinami na Grobniškem polju. Ker je pa bil zarad veleizdaje obsojen, je leta 953. solnograška cerkev dobila dotična posestva (št. 400). Leto pozneje je kralj Oton I. podelil duhovniku Thietprehtu dve kmetiji v Sörgu na Koroškem (št. 401). Isti duhovnik je leta 961. dobil še več drugih posestev na Koroškem (št. 407). Leta 970. je cesar Oton I. podelil solnograški cerkvi več posestev blizu Lipnice na Štajerskem (št. 436). Škofjo Loko in njeno okolico je leta 973. dobila freisinška cerkev (št. 444, 445, 490). Iz neke listine, spisane okoli leta 975., je razvidno, da je freisinska cerkev imela nekoliko posestev na Lurnskem polju in pri Jezernici na gorenjem Koroškem (št. 452). Po zamenjavi je dobila nekoliko zemlje v Maletinjah na Koroškem (št. 453). L. 977. je cesar Oton II. podelil brixenski cerkvi Ribnico na Koroškem (št. 458). Dve leti pozneje je isti vladar podelil svojemu fevdniku Aribonu nekaj posestev v Lebmachu, Glandorfu, Mailsbergu, Beissendorfu in Podpečeh (št. 466). Istega leta je potrdil brixenskemu škofu Albuinu pravico do Beljaka na Koroškem (št. 468). Leta 980. je podelil karantanskemu vojvodu Otonu nekatere kmetije v vaseh Otmanjah, Blažji vesi, Hutni vesi, Raggasalu in Gölsachu (št. 469). Grof Wilhelm je istega leta dobil od cesarja Otona II. dvajset kmetij v vitanjski okolici blizu gorovja Stenice (št. 470), grof Rachwin pa leta 985. petnajst kmetij v Rozvini na Štajerskem (št. 487). Koroški vojvoda Henrik je okoli

leta 989. podelil brixenski cerkvi eno kmetijo pri Sv. Juriju (št. 491). Neki klerik Wito je okoli leta 990. imel svojo lastnino pri Pirku in Wimpassingu v Labodski dolini (št. 494). Nekako v istem času je brixenski škof Albuin odstopil freisinškemu škofu Abrahamu eno kmetijo v Sirnici na Koroškem (št. 495). Plemenitaš Tešina je pred letom 991. daroval solnograški cerkvi več kmetij in desetin pri Klančah, v Kozjah in v Gomilah na Koroškem (št. 497). Okoli leta 992. je neki Azili imel svojo lastnino v Labodu (št. 501). Mejni grof Adalberon je leta 1000. dobil od Otona III. sto kmetij na karantanski zemlji (št. 529). Lastniki Kamena poleg Drave in njegove okolice so bili okoli l. 1000. brixenski škof Albuin in njegovi sorodniki (št. 517, 532, 533, 534, 535, 536).

Slovenska zemlja je bila takrat, ko so Slovenci prišli pod frankovsko oblast, le slabo obljudena. Marsikateri okraji so bili neobdelani in tudi niso imeli nobenega gospodarja. Vsa taka zemlja je postala državna lastnina in frankovski vladarji so jo lahko podelili tistemu, komur so hoteli. Posebno gorate strani po severnem Štajerskem in severnem Koroškem so imele le prav malo prebivalcev. Vsled tega je polagoma prišel neobdelani svet v nemške roke. Tako se je zgodilo, da lepši in rodovitnejši deli južnega Štajerskega in južnega Koroškega so ostali slovenski, gorati in pusti na severu teh dežel so pa dobili nemško prebivalstvo. Tudi na Kranjskem so po neobdelanem in skoraj nepristopnem Kočevskem okraju rajši naselili Nemce, kakor da bi bila zemlja ostala brez prebivalcev.

Državna lastnina je postal tudi tisti svet, katerega so prej imeli Slovenci v rokah, a so ga zarad veleizdaje izgubili. Tudi tako zemljo so potem frankovski vladarji podeljevali svojim fevdnikom.

Ko je kak fevdnik dobil katerokoli posestvo v svojo oblast, je bila njegova skrb, da bi naselil na njem zanesljivih in vdanih ljudi, ki naj bi mu zemljo pridno obdelovali, redno oddajali razne davščine ter ob enem tudi nadzorovali tiste prebivalce, ki so v soseščini trebili in orali ondotno polje. Kadar so frankovski vladarji odstopili kakemu fevdniku večji ali manjši kos zemlje v tej ali oni tuji pokrajini, je novi gospodar iz svoje domovine na podeljeno zemljo, ki je bila le slabo obljudena ali pa tudi brez prebivalcev, poslal precejšnje število kolonistov, kateri so potem kot nekaki kulturonosci med starim prebivalstvom širili svoj jezik in krščansko vero. Ako je tedaj kak fevdnik odpravil na svojo, od kralja mu podeljeno slovensko zemljo po več sto bavarskih družin, se je v enem dnevu postavila med Slovence močna zagvozda tujega življa. Tej je sledila druga kolonija, potem tretja itd. Na zadnje je po mnogih straneh prišlo domače ljudstvo v manjšino ter se polagoma izgubilo med tujimi naseljenci. Ker so bili bavarski kolonisti katoliške vere, katera v devetem stoletju med

Slovenci najbrže še ni bila prav povsod razširjena, so tedaj ti tujci s svojim zgledom in s svojo besedo vplivali na naše prednike, da se je krščanstvo med njimi hitrejše utrdilo.

Iz vsega tega je razvidno, da se je v teku časa izgubila dobra polovica nekdanje slovenske zemlje. Od devetega stoletja pa skoraj do konca srednjega veka so prihajali tuji naselniki v večjih skupinah na naša tla. V začetku novega veka je bila ta kolonizacija že končana in lahko trdim, da od Trubarjevih časov sem se jezikovna meja med Slovenci in Nemci ni dosti premenila.

Slovenci, Čehi in Polabski Slovani so v začetku srednjega veka z mečem v roki pritiskali na romanske in germanske razrode ter jim vzeli mnogo zemlje. Pomaknili so se daleč proti zapadu. Nekaj stoletij pozneje, ko so se germanski razrodi okrepili, je nastala reakcija. Marsikateri kos nekdanje germanske zemlje je prišel Nemcem iz nova v oblast, le nekateri deli so še ostali Slovanom. Kakor v bitkah prednje čete najbolj trpe in so večinoma uničene, zadnje se pa po prestanem boju veselijo zmage, tako je tudi s slovanskimi razrodi. Tisti Slovani, ki žive ob jezikovnih mejah, imajo neprestan boj, ostali se pa lahko po svojem razvijajo.

Mnogo Slovencev se je v teku časa poizgubilo med Nemci, Italijani in Madjari. A kar jih je še ostalo, lahko trdijo, da so dosti vztrajnejši, kakor marsikateri bivši germanski razrod. Kje so Vandali, Zapadni Gotje, Vzhodni Gotje, Langobardi, Salski Franki itd.? Ni jih več! Le po kakih sto ali dvesto let so mogli vztrajati na tujih tleh, a potem so izgubili svojo narodnost. Mi Slovenci pa še živimo na zemlji, katero so si naši predniki prisvojili pred trinajstimi stoletji. Tudi imamo dobro zaslombo, ker za nami stoji mnogo milijonov drugih Slovanov.

4. *Topografija.*

Listine in drugi zgodovinski viri devetega stoletja nam pogostoma omenjajo mesta in vasi, cerkve in gradove, ki so stali po raznih krajih takratne slovenske zemlje. V tem sestavku se hočem ozirati na tista mesta in vasi, ki stoje na sedanjih slovenskih tleh ali pa vsaj prav blizu jezikovne meje. Zarad lažjega pregleda hočem najprej navesti razne kraje po slovenskem Koroškem, potem po slovenskem Štajerskem in slovenskem Ogrskem, nato po Kranjskem in na zadnje po slovenskih delih Primorskega in Beneškega.

a) **Koroško.**

Beljak. Viri devetega stoletja nam direktno ne omenjajo tega kraja. Da je pa bilo tam, kjer je sedaj imenovano mesto, leta 878. precej veliko naselje, ki se je zvalo Beljak, smemo sklepati iz tega,

ker so ondotni prebivalci pred tisoč leti napravili most čez Dravo ter mu dali ime „Beljaški most“. V dotični listini se tudi omenjajo potok Suha (Durrinbah) med Beljakom in Skočidolom, dvor Trebnje, Bukovje itd. (št. 248). Sto let pozneje, namreč leta 979. se v neki listini cesarja Otona II. omenja Beljak. Takrat je imenovani cesar podelil svoj dvor v Beljaku brixenskemu škofu Albuinu. Razen dvora mu je prepustil ondotni grad in pa cerkev z vsemi priteklinami (št. 468.)

Blatograd je bil utrjen kraj nedaleč od Vrbskega jezera. Okrog Blatograda je bilo široko močvirje, katero je varovalo prebivalce sovražnih napadov (št. 259). Dne 13. in 19. marca leta 888., a tudi 20. januarja leta 889. se je tu mudil kraj Arnulf (št. 285, 286, 293) O Blatogradu se na enem mestu poudarja, da je bil jako utrjen grad (št. 259), na drugem pa, da je bilo mesto = urbs (št. 285).

Blažja ves, ki leži severovzhodno od Celovca, se omenja v neki listini iz leta 980. (št. 469.)

Bučinja ves je blizu Gospe Svete. Omenja se ta vas l. 945. V tistem času so tu prebivali nekateri podložniki takratnega kralja Otona I., kateri jih je prepustil gosposvetski cerkvi. Njih imena so se glasila Budist, po katerem je tudi vas dobila svoje ime, potem Namdrag, Budigoj, dva Dobronega in še dva druga (št. 392).

Djekše se zove ena izmed najsevernejših vasi na slovenskem Koroškem. V neki listini kralja Arnulfa iz leta 895. se sicer ta vas ne omenja, pač pa gozd na Dješki gori (št. 309).

Dravski dvor je pri Tinjah. Tu je kralj Ludovik imel svoj dvor. Cerkveno desetino od tega dvora je rečeni kralj leta 860. podelil solnograški cerkvi (št. 172).

Goselna ves pri Dobrli vesi se omenja okoli leta 1000. Tu je imel brixenski škof Albuin svojo lastnino. Nekaj zemlje je dobil od svoje sestre Wezale (št. 534), nekaj je je pa sam daroval svoji drugi sestri Gepi in njenim otrokom (št. 535).

Gospa Sveta. Središče karantanskih Slovencev v devetem stoletju nam je iskati nekako v sredi med Celovcem in Št. Vidom tam, kjer sta danes vasi Krnski grad (Karnburg) in Gospa Sveta (Maria-Saal). V tem kraju je že v osmem stoletju za časa vojvoda Hotimira, ko so bili Slovenci še večinoma pogani, škof Modest posvetil cerkev v čast Materi božji (I., št. 232). Iz listine z dne 20. novembra leta 860. je razvidno, da je takrat kralj Ludovik solnograški nadškofiji podelil tudi gosposvetsko cerkev in njena posestva (št. 172). V nepristni listini, datirani z letnico 890., se ta daritev opisuje nekoliko natančneje (št. 296). — Leta 927. meseca maja je bila v gosposvetski cerkvi sinoda, katere sta se med drugimi udeležila solnograški nadškof Odalbert in pokrajinski škof Kotabert. V Gospo Sveto so takrat prišli voj-

voda Perhtold, štirje grofje in mnogo drugih plemenitašev, med njimi tudi neki Trdogoj in neki Svetopolk. Nadškof Odalbert je pri tej priložnosti prepustil Gospo Sveto in še več drugih krajev pokrajinskemu škofu Kotabertu do njegove smrti (št. 369). Leta 945. je kralj Oton I. podelil nekoliko posestev cerkvi Matere božje pri Gospe Sveti, katere predstojnik je bil škof Kotabert (št. 392). Pri Gospe Sveti se je tudi okoli leta 963. mudila imenitna družba. Prišli so takrat tja solnograški nadškof Friderik, štirje grofje in še več druge gospode (št. 414).

Grabštajn, vas vzhodno od Celovca, se v starih listinah zove Grafendorf. Tu je dobila solnograška cerkev najbrže že v devetem stoletju nekoliko posestev (št. 296, 460, 482).

Grebinj je trg v Velikovškem sodnem okraju ter se prvič imenuje v neki listini iz leta 822. Neki Matheri je takrat daroval freisinškemu škofu Hittonu svoja posestva med Trušnjami in Grebinjem (št. 70).

Hutna ves, ki leži vzhodno od Celovca, se prvikrat omenja leta 980. v neki listini cesarja Otona II. (št. 469).

Kamen je ime vasi, ki stoji na koroških tleh nasproti izlivu reke Krke v Dravo. V tem kraju je neka Hildegarda podelila svojemu sinu Albuinu okoli leta 970., ko je bil ta še dijakon, svojo podedovano lastnino in pa še osem slovenskih kmetij. V bližini Kamena se v dotični listini omenjata dve jezeri (Klopinjsko in Zablatniško) in pa potok „Grimach“, kjer je Albuin tudi takrat dobil neko posestvo (št. 438). V Kamenu je že okoli leta 994. stal grad, ki je bil lastnina brixenskega škofa Albuina (št. 517). Velik del svojega imetja v Kamenu je ta škof okoli leta 1000. podelil brixenski cerkvi (št. 532). Blizu Kamena je bil neki gozd, katerega sta škof Albuin in njegov brat Aripon med seboj razdelila. Albuin je dobil tisto polovico, ki je bila bliže Kamenu ter je segala do nekega ondotnega jezera (št. 533). Okoli leta 1000. je imel blizu Kamena svoje imetje neki plemenitaš Ragici, ki je bil najbrže slovenske narodnosti. Podelil je brixenski cerkvi dve slovenski kmetiji v ta namen, da bi njegov sin, ki se je vzgojeval za duhovnika, šest let dobival potrebno hrano (št. 536).

Krnski grad, ki je blizu Gospe Svete, se večkrat omenja v zgodovinskih virih devetega in desetega stoletja. Dandanes je Krnski grad vas, a pred tisoč leti je bilo mesto (št. 296: de Carantana civitate; št. 369: in civitate Carantana). Nekateri karolinški vladarji so v devetem stoletju imeli tu svoj dvor. V krnskem gradu se je o božiču leta 888. mudil kralj Arnulf (št. 290, 291, 292). Takrat sta tu živela dva nesvobodna moža, Stranimir in Žitomisl, katera je kralj Arnulf prepustil Mildruti, soprogi svojega točaja (št. 292). Leta 927. je solnograški nadškof Odalbert odstopil pokrajinskemu škofu Kotabertu Sv. Peter v

Krnskem gradu (št. 369). — Nad Krnskim gradom je Krnska gora (Ulrichsberg). Cesar Oton II. je leta 983. podelil cerkvi sv. Lamberta v Porečah blizu Gospe Svete tri orale dolg in ravno tako širok del zemlje na Krnski gori, potem polovico lesa na pobočju te gore ter deset oralov travnikov poleg reke Gline. Izvzet je bil le njegov dvor v Krnskem gradu (št. 475).

Labod pri izlivu Labodnice v Dravo se omenja v neki listini okoli leta 1000. Takrat je neki Azili v rečenem kraju odstopil solnograškemu nadškofu Hartwiku 21 oralov svoje lastnine (št. 501).

Lipje je vas blizu izliva reke Krke v Dravo. Tu je okoli leta 994. brixenski škof Albuin imel svojo lastnino, katero je pa odstopil svojemu bratu Ariponu razen tistih delov, katere bi po njegovi smrti imela dobiti njegova sestra Gepa (št. 517).

Ostrovica se zoveta vas in grad vzhodno od Št. Vida na Koroškem. V devetem stoletju je kralj Ludovik podelil solnograški cerkvi nekoliko posestev v Ostrovici (št. 172, 296, 460, 482). Leta 927. se omenja Sv. Peter pri Ostrovici, katerega je pokrajinski škof Kotabert dobil od solnograškega nadškofa Odalberta (št. 369).

Otmanje je vas severovzhodno od Gospe Svete. Cesar Oton II. je leta 980. podelil karantanskemu vojvodu Otonu nekaj posestev v Otmanjah (št. 469).

Otok. Tik Vrbskega jezera stoji dandanes vas Otok s cerkvijo Marije Device. Tu je stala že v devetem stoletju cerkev, posvečena sv. Primožu in Felicijanu, in v njej so bile shranjene svetinje teh dveh svetnikov (št. 298, 327). Otok in nekaj zemlje v njegovi okolici so pred tisoč leti freisinški škofje imeli v svoji oblasti. Okoli leta 880. je freisinški škof Arnold prepustil plemenitašu Goteskalku eno kmetijo na Otoku, ta je pa zato škofu dal drugo kmetijo v Rožeku (št. 266). Otok je obiskal freisinški škof Waldon, naslednik Arnoldov. K Waldonu je prišel plemenitaš Jurij ter podelil freisinški cerkvi vse to, kar je Heimon, sin Vitogojev, nad Vrbskim jezerom dal v last svoji sestri Tunci, njegovi soprogi. Zato sta pa Jurij in Tunca izrekla svojo željo, da bi bila po smrti pokopana v cerkvi na Otoku in da bi se ju ondotni duhovniki spominjali v svojih molitvah (št. 327). Iz nekega starega kodeksa je razvidno, kako premakljivo blago je imela cerkev sv. Primoža in Felicijana na Otoku v drugi polovici desetega stoletja pod freisinškim škofom Abrahamom (št. 504).

Podkrnos. Ta kraj, ki leži vzhodno od Celovca, je jako star, kajti že leta 860. je bil tu dvor, katerega je kralj Ludovik prepustil solnograški cerkvi (št. 172). Okoli leta 963. je solnograški nadškof Friderik odstopil plemeniti ženi Matildi svojo lastnino na Podkrnoškem polju in v Podkrnosu (št. 414).

Ribnica je vas blizu Vrbskega jezera. Leta 977. je cesar Oton II. podelil dvor v Ribnici brixenski cerkvi. Prej ga je imel neki Askuin, ki ga je pa zarad veleizdaje izgubil (št. 458).

Rožek v Rožni dolini se omenja že okoli leta 880. Takrat je plemenitaš Goteskalk prepustil freisinškemu škofu Arnoldu eno kmetijo v Rožeku (št. 266).

Trušnje so severovzhodno od Celovca. V Zgornjih, Srednjih in Spodnjih Trušnjah se še sedaj nahajajo razvaline trušenjskih gradov, izmed katerih sta dva stala že leta 895., kajti kralj Arnulf je takrat daroval svojemu fevdniku Waltunu nekaj posestev v Trušenjski dolini in dva tamošnja gradova (št. 309). Prvikrat se Trušnje omenjajo že leta 822. (št. 70).

Vetrinj je vas blizu Celovca. Tu so zgodaj dobili solnograški nadškofje nekoliko posestev (št. 296, 460, 482).

Zadole se nahajajo pri Vrbskem jezeru blizu Poreč. Tu je baje leta 888. neka Mildruta v popolno last dobila od kralja Arnulfa podložnika Trebibrata, njegovo družino in njegovo zemljo (št. 292).

Zvirče, vas pri Slovenskem Št. Mihelu, se omenjajo leta 965. Cesar Oton I. je takrat v popolno last podelil Slovencu Negomiru neko posestvo v tej vasi (št. 419).

Železno je vas blizu izliva Gorčice v Krko. Okoli leta 892. je kralj Arnulf podelil dve kmetiji ob reki Krki Reginhardu, fevdniku solnograškega nadškofa Teotmara (št. 300). Blizu Železnega pri izlivu Gorčice v Krko je leta 831. kralj Ludovik podelil solnograški cerkvi svojo lastnino (št. 108). Železno se tudi omenja v neki listini iz l. 927. (št. 369).

Žihpolje pri Dravi južno od Celovca se že omenja leta 927. Tu je solnograška cerkev imela nekoliko posestev (št. 369).

b) Štajersko.

Brezje je neka vas, ki leži jugozahodno od Vitanja in zahodno od gorovja Stenice. Leta 980. je cesar Oton II. podelil grofu Wilhelmu dvajset kmetij v okolici Brezja med Stenico in Dobričem, ki se nahaja nad Polzelo. Iz dotične listine je razvidno, da se je takrat okoli Vitanja razprostirala Rachwinova grofija, ki se je na jugu dotikala Savinske grofije. Blizu Dobriča je grof Markward imel svojo lastnino (št. 470).

Celje je mesto na Štajerskem. Tu je v začetku devetega stoletja živelo dvajset kolonov, katere je cesar Ludovik leta 824. podelil oglejski cerkvi. Že prej sta rečeni cerkvi te kolone dala v fevd grofa Kadolaj in Balderik (št. 78).

Dornova je vas blizu Ptuja. Omenja se v listinah, izdanih leta 890., 977., 982. in 984. (št. 296, 460, 473, 482). V tej vasi je takrat stala cerkev, ki je bila posvečena sv. Rupertu.

Pesnica se zove vas na južnem Štajerskem. V kraju, „Businiza" imenovanem, so med letom 840. in 859. postavili eno cerkev, katero je povetil solnograški nadškof Liupram (št. 163). Če se ne motim, je ta Businiza sedanja Pesnica.

Ptuj je staro mesto poleg Drave na južnem Štajerskem. V devetem stoletju je mesto spadalo k tistemu delu Panonije, kjer sta vladala Pribina in Kocel. Med letom 840. in 859. je bila na Ptujem sezidana in posvečena ena cerkev (št. 163). Leta 874. je solnograški nadškof Teotmar obiskal grofa Gozwina ter pri tej priložnosti posvetil na Ptujem še eno cerkev (št. 232). Ptuj se tudi omenja v listinah iz leta 890., 977., 982. in 984. (št. 296, 460, 473, 482), v katerih čitamo, da so solnograški nadškofje od raznih vladarjev dobili na Ptujem eno cerkev z desetino in dva dela mesta s sodstvom, mitnino in mostom. Pozneje so postali gospodarji še zadnje tretjine mesta, katero je prej imel v svoji lasti neki Karantanec, a je izgubil svoje imetje, ker je bil zarad veleizdaje obsojen. Izvzeta so bila le tista posestva, katera je kralj Arnulf prepustil Karantančevi soprogi zarad njene zvestobe in sicer dvor v vzhodnem ali gorenjem delu mesta, kjer so začeli delati novo cerkev; v dolenjem ali zapadnem delu mesta pa tisti dvori, katere je takrat imela v svoji lasti, ter sto kmetij in deset vinogradov pri vasi Skorbi. Tudi je solnograška cerkev takrat dobila nekoliko zemlje na desni strani Drave med Bregom in izlivom reke Dravinje v Dravo.

Rajhenburg je kraj ob Savi na južnem Štajerskem. V zgodovini se omenja prvikrat v neki listini iz leta 895. Takrat je kralj Arnulf podelil svojemu fevdniku Waltunu tri kmetije v Rajhenburgu. Ondotni upravni okraj je bil znan pod imenom „Marka ob Savi" (št. 309).

Rozvina je vas južnó od Maribora blizu Hoč. Omenja se prvikrat v zgodovini leta 985. Kralj Oton III. je takrat podelil svojemu fevdniku, grofu Rachwinu, petnajst kmetij v Rozvini. Ako bi se pa tu ne moglo dobiti toliko kraljeve zemlje, naj se to, kar še manjka, poišče v bližnjih vaseh ter v okraju, Zitdinesfeld imenovanem (št. 487).

Ruginesfeld. Ta kraj, čegar lega nam dandanes ni znana, je bil v Dudlebski grofiji na slovenski zemlji (št. 297: in partibus Sclaviniensibus). Dudlebsko grofijo, ki je v devetem stoletju spadala pod oblast Pribinovo in Kocelovo, nam je iskati na sedanji štajersko-ogrski meji v okolici mesta Radgone. Proti zahodu je ta grofija segala nekako do potoka Gnas-a, ki se med Cmurekom in Radgono izliva v Muro. Knez Kocel je v Ruginesfeldu imel nekoliko posestev,

katera so pozneje prišla v roke solnograškim nadškofom (št. 296, 297). Mogoče je, da se je glavni kraj v Dudlebski grofiji zval Dudleb (Dudleipin, Tudleipin) (št. 172, 296), v katerem je okoli leta 853. solnograški nadškof Liupram posvetil eno cerkev (št. 163).

Skorba se zove vas zahodno od Ptuja. Ta vas je spadala pod okraj, kateri se v nekaterih listinah devetega in desetega stoletja imenuje Zistanesfeld in Zitdinesfeld (št. 296, 460, 473, 482, 487).

c) **Zemlja ogrskih Slovencev.**

Lendova. V neki listini iz leta 891. se omenja, da je kralj Arnulf podelil solnograški cerkvi tista posestva „ad Lauenatam", katera je neki Lorio prej imel v fevdu (št. 297). Okoli leta 853. je solnograški nadškof Liupram posvetil éno cerkev v kraju „Lindolveschirichun" imenovanem, ki je bil na panonskih tleh (št. 163). Kaže se, da sta ta dva kraja sedanja Lendova, bodisi Gorenja ali pa Dolenja.

d) **Kranjsko.**

Krško na Dolenjskem se že leta 895. omenja v zgodovini. Takrat je kralj Arnulf podelil svojemu fevdniku Waltunu neko posestvo na Krškem (št. 309).

Škofja Loka in njena okolica leta 973., oziroma leta 989. — Na zemlji, katero so leta 973. freisinški škofje dobili v svojo oblast, je bilo več krajev, kakor Loka, Žabnica, Suha in Selca. Zunaj mej darovane zemlje se omenja „Vuizilinesteti" (najbrže sedanja vas Breg pri Savi pod Kranjem). V listinah so tudi navedeni „castrum Bosisen" in pa dva okraja (territorium), namreč selški in praški. Izmed rek in potokov navajajo dotične listine obe Sori (selško in poljansko), Savo, Hotaveljščico, Žabnico in Gosteški potok. Kdor je hotel iti čez Soro, je to lahko storil pri Stresovem brodu. Po Sorskem polju je proti Kranju držala Kranjska cesta, imenovana tako po bližnjem mestu ali pa po deželi. Izmed gorskih vrhov in gozdov se omenjajo: pogorje, ki se je razprostiralo od Žabnice pa do Selc ter bilo pokrito z mnogimi gozdi, planina Pečana (Ratitovec), gora Lubnik in pa gozdič Sorska Dobrava (št. 444, 445, 490).

e) **Primorsko.**

Fara, Foljan, Mariano in Ronki so vasi na Goriškem jugozapadno od Gorice. Omenjajo se leta 967. v neki listini cesarja Otona I. V teh vaseh in še v nekaterih drugih je neki Annon imel svoja posestva, katera je deloma dobil od cesarja Berengarja, deloma podedoval po svojih starših. Leta 967. je cesar Oton I. podelil ta posestva oglejskemu patriarhu Rodaldu. O Fari pravi listina, da je bila „castrum" (št. 426).

Izola je mesto v Istri. Leta 972. je cesar Oton podelil kraj Izolo z vsemi njenimi priteklinami v Kopru in drugod Benečanu Vitalu Candianu (št. 440). Ta je pozneje Izolo prodal oglejskemu patriarhu Rodaldu in leta 977. je Oton II. potrdil patriarhu lastninsko pravico do nje (št. 457).

Koper je nastal okoli leta 568., ko so se nekateri istrski prebivalci iz strahu pred napadi barbarov napotili na ondotni otok (polotok?) ter si tu postavili nova stanovališča (I., št. 75). Koprčanje so bili iz prva pristaši treh poglavij ter niso marali za rimske papeže. Leta 599. so se pa združili z rimsko cerkvijo (I., št. 124, 126, 127). Koprski prebivalci so bili takrat pokorni škofu, ki je prebival v istrskem Novem gradu (I., št. 127). Okoli leta 756. so pa v Kopru ustanovili škofijo. Prvi škof je bil Ivan, drugi pa Senator (I., št. 230).

Koper (Capris) se okoli leta 670. omenja v Kozmografiji neznanega pisatelja iz Ravenne (I, št. 182). V Kopru je bil doma patriarh Agaton, ki je od leta 673.– 683. vodil gradeško cerkev (I., št. 184). V Koprskem okraju pri Rižani je bilo okoli leta 804. zborovanje istrskih zastopnikov (št. 23). Nekako v tistem času, ako smemo verjeti dotičnim virom, so se Calbani iz Kopra, kjer so bili tribuni, preselili v Benetke (št. 24).

Iz neke listine kralja Berengarja je razvidno, da so leta 908. imeli v Kopru ženski samostan, ki je bil pod nadzorstvom opatice Adelgide. Rečeni kralj je takrat sprejel imenovani samostan v svoje posebno varstvo (št. 344). — Leta 932. je mesto Koper sklenilo zvezo z Benečani. Ondotni prebivalci so takrat obljubili, da bodo vsako leto dajali beneškim doždom po sto posod vina ter v slučaju nevarnosti pomagali braniti beneško zemljo. Iz dotične pogodbe je razvidno, da je na čelu mesta stal „locopositus“, in sicer takrat neki Audebert. Temu so šli na roko sodnijski prisedniki (scabini) Ivan, Peter, Andrej in Dominik. Ljudstvo je zastopal odvetnik Faragarij in notarska dela je izvrševal dijakon Jurij. Razen teh je v listini naštetih še 71 drugih meščanov, ki so potrdili omenjeno pogodbo (št. 380). V koprskem mestu je leta 972. sosednja Izola imela nekoliko posestev (št. 440). Leta 974. je cesar Oton II. potrdil gradeškemu patriarhu Vitalu njegove pravice do Kopra. Ondotni prebivalci so dajali gradeškim patriarhom ali pa njihovim škofom neko svoto zlatov, drugače so se pa sami vladali po svojih navadah in se branili s svojim vojaštvom (št. 449). — Leta 977. so koprski prebivalci ponovili pogodbo, katero so že leta 932. sklenili z Benečani. Koprčanje so se na novo zavezali, da hočejo vsako leto dajati beneškim doždom po sto posod vina, živeti ž njimi v miru in jim v slučaju nevarnosti pomagati. Locopositus je bil takrat v Kopru neki Peter (št. 462). Ko je leta 991. istrski grof Werihent razsodil neki prepir med poreškim škofom An-

drejem in istrsko posestnico Berto zaradi nekih vinogradov in svinjske paše, so iz Kopra prišli k obravnavi locopositus Germini ter scabini Benedikt, Anton in Peter (št. 499).

Kormin se večkrat omenja v zgodovini. Okoli leta 610. so Obri napadli Langobarde. Ti so se umaknili v svoje gradove, tako v Kormin, kjer so se hoteli ubraniti obrske sile (I., št. 145). Gradeški patriarh Fortunat je leta 628. zapustil otok Gradež, zbežal k Langobardom ter si v korminskem gradu izbral svoj sedež (I., št. 156). Odslej so oglejski patriarhi imeli svojo stolico v Korminu, dokler je ni patriarh Kalist okoli leta 737. prestavil iz Kormina v Čedad (I., št. 213). — Korminsko polje omenja leta 799. oglejski patriarh Pavlin v pesmi, v kateri je opeval furlanskega vojvoda Erika (I., št. 329). V nekem viru čitamo, da je rodovina Coloprini okoli leta 804. prišla iz Kormina v Benetke (št. 24). Iz te rodovine je bil torcellski škof Dominik II. (št. 234). Leta 904. je kralj Berengar podelil oglejski cerkvi hišo in vso lastnino, katero je neki Gumon imel v Korminu (št. 338). Vsled prošnje oglejskega patriarha Rodalda je leta 964. cesar Oton I. podelil oglejski cerkvi kraj „Intercisas“ pod korminskim gradom (št. 415).

Milje so mesto blizu Trsta. Nad sedanjimi Miljami je bil nekdaj miljski grad, katerega je leta 931. kralj Hugon podelil oglejski cerkvi (št. 379). Ko je leta 933. istrski mejni grof Wintherij z Benečani sklenil mir, so prišli v Benetke tudi nekateri zastopniki iz Milj ter podpisali dotično pogodbo (št. 381).

Panzano se dandanes zove zaliv Jadranskega morja pri Tržiču. Že okoli leta 737. je stal ob tem zalivu grad (I., št. 213: castellum Potium, castrum Putium). V neki listini iz leta 929. se omenja otok „Pactiana“ (insula Pactiana), ki je bil takrat lastnina tržaške škofije (št. 376). Ta otok je najbrže skalnati hribček južno od Tržiča, katerega obdaja na eni strani morje, na drugi pa močvirje. V neki listini cesarja Otona I. iz leta 967. čitamo, da je „vicus Patianus“ prišel v roke oglejskemu patriarhu Rodaldu (št. 426).

Piran je mesto v severni Istri. Tu je bil doma oglejski patriarh Marcijan, ki je najbrže vladal od leta 619—628. (I., št. 142, 152). Piran omenja okoli leta 670. neznani ravennski pisatelj v svoji Kozmografiji (I., št. 182). — Ko je leta 933. istrski mejni grof Wintherij sklenil z Benečani mir, so tudi Piranci poslali svoje zastopnike v Benetke (št. 381). Leta 974. je cesar Oton II. potrdil listino svojega očeta Otona I. iz leta 968. Iz listine je razvidno, da je bila v Piranu takrat fara, ki je bila zavisna od gradeškega patriarha. Cesar je tedaj določil, da Piranci niso dolžni dajati cesarskemu grofu nobenih davščin za vzdrževanje vojske. Zavisni naj bodo od svojih patriarhov, da bodo ti mogli braniti cerkvene stvari, podložnike in kolone (št. 449). Ko je

leta 991. istrski grof Werihent razsodil neki prepir med poreškim škofom Andrejem in neko posestnico Berto, sta bila pri obravnavi navzoča tudi dva sodnijska prisednika iz Pirana (št. 499).

Rižana je vas blizu Kopra. Tu se je okoli leta 804. vršilo znamenito zborovanje istrskih zastopnikov (št. 23).

Trst. O najstarejši zgodovini tržaškega mesta tu ne mislim govoriti. Ozirati se hočem na dogodke od šestega pa do konca desetega stoletja. Ko so Langobardi leta 568. prišli v Italijo, so med potjo razrušlli Trst in razdrli ondotno cerkev. Duhovnik Geminijan je takrat prenesel mnogo svetinj iz Trsta na otok Gradež (I., št. 73).

V Trstu je bila v tistem času že škofija. Že okoli leta 547. se omenja škof Trugifer (I., št. 38), okoli 590. pa škof Sever (I., št. 85, 96, 100). Ta je bil razkolnik; le mimogredé se je okoli leta 587. združil s katoliško cerkvijo (I., št. 96). Še pozneje (leta 603) je bil Firmin tržaški škof, ki se je odpovedal razkolništvu (I., št. 136 139). Tržaški škof Gavdencij se je leta 680. v Rimu udeležil neke sinode (I., št. 186). Da je leta 731. menda živel v Trstu škof Ivan, vemo le iz neke nepristne listine (I., št. 209). Nekateri mislijo, da je bil škof Leon, ki se je okoli leta 804. udeležil zborovanja pri Rižani, cerkveni pastir tržaški (št. 23). Škofa Tavrina navaja k letu 911. le neka nepristna listina (št. 349). Leta 929. je v Trstu živel škof Radald (št. 376), leta 948. škof Ivan (št. 394) in leta 991. pa škof Peter (št. 499).

Za časa gradeškega patriarha Maksima, ki je vladal od leta 648. do 668., se omenja Tržaška okolica, kjer je dobil samostan Marije Device na Barbani razna posestva (I., št. 172). Neznani ravennski pisatelj navaja v svoji Kozmografiji, spisani okoli leta 670., med istrskimi mesti tudi Trst (I., št. 182).

Tržačan po rodu je bil gradeški patriarh Ivan, ki je najbrže od leta 767. pa do 803. vodil svojo cerkev (I., št. 237), istotako tudi njegov naslednik in sorodnik Fortunat (št. 13).

Iz neke listine iz leta 847. je razvidno, da so v Trstu takrat še vedno imeli tribune, vikarje in lociservatorje, kakor so jih imela druga istrska mesta takrat, ko so bila še pod bizantinsko oblastjo. V dotični listini se omenjajo: dva tribuna, dva lociservatorja, dva vikarja, notar Dominik in presbiter Benedikt (št. 137). — Ko je leta 933. istrski mejni grof Wintherij sklenil z Benečani mir, je tudi tržaško mesto poslalo svoje zastopnike v Benetke. Med njimi so bili „locopositus“ Dominik in „scavinus“ Andrej (št. 381). — Ko je istrski grof Werihent leta 991. razsodil prepir med poreškim škofom Andrejem in neko posestnico Berto, sta k obravnavi prišla tudi tržaški škof Peter in pa „scavinus“ Vernerij (št. 499).

Listina, v kateri čitamo, da je kralj Berengar leta 911. podelil tržaški cerkvi veliki in mali beramski grad v Istri, je nepristna (št. 349). Leta

929. je kralj Hugon podelil tržaški cerkvi siparsko škofijo, ki je bila nekdaj fara tržaške škofije, potem faro v Omaku in pa otok „Pactiana“ v Furlanski grofiji (št. 376). — Znamenita je listina, s katero je leta 948. kralj Lotar podelil tržaški cerkvi in ondotnemu škofu Ivanu vse svoje pravice ter javno sodstvo v tržaškem mestu in ondotni okolici tri milje na okrog. V listini čitamo, da je takrat mesto imelo obzidje, stolpe, vrata in hodnike (št. 394). O vsebini dveh drugih listin, ki sta datirani z letnicama 948. in 949., ne bodem tu govoril, ker sta obe nepristni (št. 395. 397). Neka listina iz leta 974. nam kaže, da je gradeška cerkev imela tudi v Trstu nekoliko posestev (št. 449).

f) **Beneška Slovenija.**

Brišče se zove vas blizu Nadiže na zemlji beneških Slovencev. Tu so se okoli leta 664. Slovenci bojevali s Furlani (I., št. 179). Leta 888. je kralj Berengar podelil dijakonu Feliksu nekoliko polja blizu Brišč in pašnike na briških gorah (št. 289).

Landerje je vas ob Nadiži južno od Brišč. Tu se nahaja landerska jama s cerkvico sv. Ivana Krstnika. To cerkev z Landerjem vred je leta 888. kralj Berengar podelil dijakonu Feliksu. Tudi mu je daroval travnik tik gore „Olose“, katerega je duhovnik Lavrencij naredil rodovitnega, ter še nekoliko drugih krajev (št. 289).

B. Politična zgodovina.

1. Razmere v začetku devetega stoletja.

Cesar Karol Veliki je tistim Slovencem, ki so leta 788. z Bavarci vred prišli pod njegovo oblast, pustil njih domače kneze in vojvode. Vsaj tudi ni imel nobenega vzroka, da bi jih bil odstranil. Slovenci se namreč leto poprej, ko se je bavarski vojvoda Tasilo uprl frankovskemu vladarju, niso udeležili tega upora. V obrskih vojnah so Slovenci še celo pod vodstvom vojvoda Vojnomira šli Frankom na roko. Brez dvoma so bili tudi politični oziri merodajni, da je Karol Veliki pustil Slovencem njih domače kneze. Priznati se mora, da so se naši predniki lažje navadili živeti pod tujo vlado, ko so jim v prvem času njih zavisnosti zapovedovali domačini namesto tujih grofov. Krščanstvo se je gotovo hitreje razširjevalo in utrjevalo med Slovenci, dokler so jih izpodbujali k novi veri domači glavarji, ne pa tuji oblastniki. Vsaj je cesar Karol tudi Hrvatom med Dravo in Jadranskim morjem pustil njih domače kneze, da, še celo premaganim Obrom po Panoniji (št. 26).

Okoli leta 795. je Slovencem po Karantaniji zapovedoval vojvoda Vojnomir, o katerem nam je znano, da je Frankom pomagal v bojih zoper Obre (I., št. 293). Okoli leta 800. je gospodoval knez Inko, o katerem vemo, da je mnogo storil za razširjanje kršćan-

stva med Slovenci (I., št. 336). Za njim so Slovencem po Karantaniji vladali domačini Pribislav, Semika, Stojmir in Etgar (I., št. 331). Za temi so po Karantaniji gospodovali vojvodje bavarskega rodu, namreč Helmwin, Albgarij in Pabon (I., št. 331). Zadnji izmed teh se omenja leta 844. (št. 131), potem leta 847. (št. 138) ter leta 859. (št. 162). Leta 861. ga je Karlman, sin kralja Ludovika, pregnal iz Karantanije ter se nato sam polastil dežele (št. 176).

Zadnji izmed slovenskih vojvodov je bil Etgar, za njim je prišel tujec Helmwin. Kdaj se je to zgodilo? Najbrže so Slovenci izgubili svoje domače kneze kmalu potem, ko je bil udušen upor posavskega Ljudevita. Temu so namreč Slovenci pomagali, ko se je vojskoval s Franki. Prej ko ne so bili zarad tega kaznovani tako, da so odslej namesto domačinov dobivali tujce za svoje gospodarje. Mogoče je, da se je to zgodilo leta 828. Takrat je cesar Ludovik vzel furlanskemu mejnemu grofu Balderiku vse dežele, katere je imel pod svojim nadzorstvom, ter jih razdelil med štiri druge grofe (št. 96). Verjetno je, da so morali prav takrat tudi Slovenci po Karantaniji občutiti jezo frankovskega vladarja.

Ker se tiče Istre, nam je znano, da je najbrže leta 788. prišla pod frankovsko oblast, na vsak način po letu 776. in pred letom 791. (I., str. LX.) Prej so Bizantinci vladali po tej pokrajini. Iz zapisnika o rižanskem zborovanju, katero se je vršilo okoli leta 804., je nekoliko razvidno, kake razmere so vladale po Istri še pod bizantinsko vlado in kake pozneje pod frankovsko. Ko so po Istri še Bizantinci gospodovali, je bil vojaški mojster (magister militum) prva oseba v deželi. Istrski prebivalci so imeli svoje tribune, domestike, vikarje in lociservatorje, ki so oskrbovali občinske zadeve. Če je kdo hotel dospeti do višje časti ter postati tribun ali pa hypates, je šel v Carigrad, kjer je dobil od ondotnega cesarja tako dostojanstvo. Cesarski hypates je bil prvi za vojaškim mojstrom.

Iz zapisnika je razvidno, da so bili istrski prebivalci zadovoljnejši z bizantinskim gospostvom, kakor pa pozneje s frankovskim.

Ko si je frankovski vladar Karol pridobil Istro, je tu postavil vojvoda, ki je bil prva oseba v deželi. Od njega so bili zavisni centarhi. Vojvoda je imel svoj sedež v Novem gradu. Dobival je vsako leto velike dohodke v novcih in v pridelkih. V zgodovini se v začetku devetega stoletja omenja vojvoda Ivan. Najbrže je prav ta istrski vojvoda leta 791. šel nad Obre ter se jako hrabro ž njimi vojskoval (I., št. 281). Nasproti istrskim prebivalcem je bil vojvoda Ivan kaj strog ter je zahteval od njih mnogo davščin. Ljudski zastopniki so se na rižanskem zboru pritoževali, da jim je vzel njih gozde in podrejena sela. Tja je nato poklical Slovane, da so potem ti orali njih njive in ledine, kosili njih travnike, pasli po njih pašnikih ter od njih zemlje

dajali davek rečenemu vojvodu. Ta je nato odgovoril, da se hoče prepričati, če jim Slovani res delajo kako škodo. Ako morejo Slovani brez njih škode ostati tam, kjer so, naj ostanejo; kjer so pa jim v kvar, od tam jih hoče poslati v take kraje, kjer so lahko brez njih škode. Treba je gledati na to, da koristijo tudi državi (št. 23).

Vsled pritožb istrskih zastopnikov zoper vojvoda Ivana je cesar Karol, kakor se kaže, odstranil rečenega vojvoda ter dovolil istrskim prebivalcem, da smejo po stari navadi iz svoje srede voliti rektorje, gubernatorje, patriarhe, škofe, opate, tribune in druge dostojanstvenike. Kdor bi iz trdovratnosti nasprotoval razsodbi, katero so v imenu cesarja Karola izrekli njegovi legatje Izon, Kadolaj in Ajon, udeležitelji rižanskega zborovanja, naj bo kaznovan. Kdor se ne bi brigal za cesarske ukaze, bi prelomil zvestobo, katero je prisegel, ter zatiral reveže, naj ga zadene zakonita kazen. Najbrže je bila ta grožnja naperjena zoper vojvoda Ivana. — To določbo cesarja Karola je pozneje njegov sin Ludovik iz nova potrdil (št. 62).

Čez vse dežele, katere si je cesar Karol pridobil na jugovzhodu svoje države, namreč čez Karantanijo, Vzhodno marko, Panonijo, Furlanijo, Istro, Liburnijo in Dalmacijo je postavil dva mejna grofa, da sta nadzorovala vojvode in grofe po posameznih deželah. Mogoče je, da je reka Drava mejila pokrajine, ki so spadale pod delokrog furlanskega mejnega grofa, od tistih, ki so bile zavisne od mejnega grofa v Vzhodni marki. Kar se tiče Karantanije, je najbrže tisti njen del, ki je bil na južni strani Drave, bil pod oblastjo furlanskega mejnega grofa, ostalo pa pod nadzorstvom mejnega grofa v Vzhodni marki (cfr. št. 57).

V Vzhodni mejni grofiji je Karol Veliki za svojega namestnika postavil najprej grofa Gerolda I., prefekta Bavarskega, ki je bil leta 799. umorjen (I., št. 326). Za njim so sledili Goterham, katerega so leta 802. pri Kiseku ubili (št. 10), potem Werinhar, Albrik, Gotafrid in Gerold II. (I., št. 331). Zadnji izmed navedenih mejnih grofov se omenja že leta 811. (št. 40) in tudi leta 828. je bil še živ (št. 97). Njegov naslednik je bil Ratbod, ki se nam leta 833. prvič pokaže v zgodovini (št. 108), pozneje pa še večkrat in najbrže je bil leta 855. odstavljen.

V Furlanski mejni grofiji je kot kraljev namestnik nadzoroval ondotne kneze in grofe po smrti vojvoda Erika († 799) grof Kadolaj do leta 819. (št. 57), potem pa Balderik, katerega je cesar Ludovik leta 828. odstavil in razdelil njegovo pokrajino v štiri grofije (št. 96). Katere so bile te grofije, nam ni znano.

Pod nadzorstvom naštetih kraljevih namestnikov so po različnih pokrajinah vladali razni knezi in grofje. Pod nadzorstvom grofa Kadolaja je po zemlji med Dravo in Savo v Dolenji Panoniji, tedaj po hrvaški zemlji zapovedoval vojvoda Ljudevit, po hrvaškem Primorju

in po Dalmaciji pa vojvoda Borna. Vojvoda Ljudevit je bil leta 823. umorjen (št. 76). Njepov naslednik je bil najbrže vojvoda Ratimir, ki se je leta 838. vojskoval s Franki (št. 123). Nekak sosed Ratimirov, živeč na nasprotni strani reke Save najbrže na tleh sedanjega južnega Štajerja, je bil v istem času grof Salachon (št. 123).

V začetku devetega stoletja je bila vojna z Obri v obče končana. Kaže se, da se je leta 802. še en oddelek upornih Obrov nahajal pri Kiseku, kjer je bilo ubitih več frankovskih poveljnikov (št. 10). Kmalu nato so bili Obri do dobrega podjarmljeni in že v drugi polovici l. 803. so se frankovske trume mogle iz Panonije vrniti na Bavarsko (št. 19).

Delovanje frankovske vojske na panonskih tleh ni bilo brez uspeha, ker ž njo vred so prišli v Rezno zastopniki Slovanov in Obrov, med katerimi je bil tudi neki obrski tudun. Razen Panonije so v tistem času tudi sosednje pokrajine postale zavisne od Frankov (št. 20). Slovani, ki so se takrat poklonili frankovskemu vladarju, so bili brez dvoma Hrvatje, stanujoči v Sremu blizu Donave (cfr. št. 39).

Ko se je cesar Karol v jeseni leta 803. mudil v Reznem, je uredil zadeve po Panoniji in brez dvoma tudi po drugih pokrajinah, katere si je v zadnjem času osvojil (št. 19). Iz Reznega se je meseca oktobra napotil v Solnograd, kjer je v navzočnosti mnogih fevdnikov potrdil daritev svojega sina Pipina, ki je leta 796. podelil zemljo med Rabo in Dravo okoli Blatnega jezera solnograškemu škofu Arnu. Po zemlji, s katere so bili Obri pregnani, so se začeli razširjati Slovani in Bavarci (št. 21).

Slovani, ki so po Panoniji živeli blizu Obrov, so začeli tem postajati nadležni. Zato se je v začetku leta 805. napotil obrski kapkan, ki je pri krstu dobil ime Teodor, k cesarju v Aachen ter ga prosil, da bi mu dal bivališč v bližini Nežiderskega jezera med Donavo in Sabarijo, ker zarad slovanskih napadov ne more ostati v prejšnjih krajih. Cesar je uslišal njegovo prošnjo. Kmalu nato je kapkan umrl. Potem je kakan, ki je pri krstu sprejel ime Abraham, poslal enega izmed plemenitašev k cesarju ter ga prosil, da bi mu potrdil staro dostojanstvo, katero so pri Obrih imeli kakani. Cesar mu je uslišal prošnjo, ker je vedel, da mu sam naslov brez kake oblasti ne more biti v škodo (št. 26).

Prepiri med Slovani in Obri po Panoniji niso prenehali, čeprav se je del Obrov preselil v okolico Nežiderskega jezera. Zato je frankovski vladar leta 811. poslal del svoje vojske v Panonijo, da bi napravila mir med obema narodoma (št. 38). Uspeh te ekspedicije je bil ta, da so v novembru rečenega leta prišli v Aachen knezi Jugoslovanov, bivajočih ob Donavi, ter kakan, tudun in drugi velikaši Obrov (št. 39). Kaže se, da je takrat prišel v Aachen tudi Gerold, grof v Vzhodni marki (cfr. št. 40).

2. Panonski vojvoda Ljudevit.

Ko se je meseca julija leta 815. cesar Ludovik mudil v Paderbornu, so prišli k njemu poslanci raznih slovanskih razrodov. Med njimi so bili najbrže tudi jugoslovanski zastopniki (št. 47). Leta 818. so zopet prišli slovanski poslanci k cesarju Ludoviku in sicer so bili to zastopniki nekaterih jugoslovanskih razrodov, ki so se ž njim sešli v Herstalu. Poslanci hrvaškega vojvoda Borna in pa jugoslovanskih Braničevcev in Timočanov so iskali pri frankovskem vladarju zaslombe; popolnoma drugačnejšo nalogo so pa imeli zastopniki panonskega vojvoda Ljudevita. Ta bi bil rad postal samostojen in je iskal pripravnega vzroka, da bi se Frankom uprl. Pritoževal se je zarad strogega postopanja furlanskega grofa Kadolaja (št. 52). Kakor se kaže, ni hotel cesar uslišati poslancev vojvoda Ljudevita, kar se da sklepati iz tega, da je ta že naslednjega leta pričel vojno s Franki. Cesar Ludovik je poslal svoje čete iz Italije čez slovensko zemljo nad upornega Ljudevita. Čeprav je bila frankovska armada sestavljena iz italskih in bavarskih trum, vendar ni nič opravila ter se je morala vrniti. Grof Kadolaj, njen poveljnik, je prišedši v svojo pokrajino dobil mrzlico ter umrl. To je Ljudevitu povečalo pogum. Stavil je take pogoje, katerih ni mogel cesar sprejeti. Ko je ta po svojih poslancih napravil druge, ni bil Ljudevit ž njimi zadovoljen. Vsled tega se je vojna nadaljevala. Ljudevit je na razne strani poslal svoje poslance ter iskal zaveznikov. Dobil je na svojo stran K r a n j c e in del k a r a n t a n s k i h S l o v e n c e v. Na vzhodu so se mu pridružili Timočani, ki so prebivali ob reki Timoku. Tako se je del Jugoslovanov od italske pa do bolgarske zemlje združil zoper Franke, o katerih se je pripovedovalo, da so s Slovani postopali tako nečloveško, da so še celo njih otroke metali psom (št. 77).

Ko je Ljudevit na ta način pomnožil število svojih vojakov, je prišel v K a r a n t a n i j o Tu sem se je napotil tudi Balderik, naslednik umrlega Kadolaja. Pri D r a v i je prišlo do boja in Balderik je prisilil Ljudevita, da je moral zapustiti karatansko zemljo (št. 57).

Kmalu potem je dalmatinski vojvoda Borna z mnogobrojnimi četami prišel do K o l p e ter se tu postavil Ljudevitu nasproti; a bil je premagan ter se je rešil le s pomočjo svoje telesne straže (št. 57). Da bi Ljudevit bolj izkoristil svojo zmago, je meseca decembra udaril s svojo vojsko v Dalmacijo ter tu opustošil zemljo svojega nasprotnika. Ker je bil ta preslab, da bi Ljudevita premagal na odprtem polju, se je umeknil v svoje utrjene gradove ter ga odtod neprestano nadlegoval. Na zadnje ga je prisilil, da se je moral povrniti na svojo zemljo (št. 58). Nato je Borna najprej poslal poslance k cesarju Ludoviku, pozneje se je pa tudi sam napravil k njemu, da bi mu poročal o

postopanju vojvoda Ljudevita. Cesar je meseca januarja leta 820. zbral državni zbor v Aachenu, kjer se je sklenilo, da se tri armade od treh različnih strani pošljejo nad upornepa Ljudevita (št. 60).

Ko je zima minula, so se proti Ljudevitovi zemlji napravile tri vojske, ki so bile sestavljene iz Sasov, Vzhodnih Frankov, Švabov, Bavarcev in Italcev. Prva armada se je le počasi pomikala naprej, ker so jej Ljudevitove čete po hribovitih krajih Kranjskega dajale dovolj opraviti. Tudi tretja se je zakesnila, kajti pot, po kateri je hodila, je bila dolga in prehod čez reko Dravo pa težaven. Hitrejše je prišla do svojega smotra druga armada, ki se je napotila skozi Karantanijo. Sicer so se jej sovražniki med potjo trikrat postavili v bran, a vsakikrat so se morali umekniti. Ko so se te armade prikazale na hrvaških tleh, se vojvoda Ljudevit ni spuščal ž njimi v boj. Šel je v utrjen grad na neki visoki gori. V tabor nasprotnikov ni hotel poslati nobenega poslanca, da bi se pogajal s sovražniki. Frankovske vojske so pač na dolgo in široko opustošile Ljudevitovo zemljo, a potem so se vrnile, ne da bi bile kaj dosegle. Ko so se vračale proti domu, so med potjo prisilile Kranjce, bivajoče ob Savi, in pa Karantance, da so se morali odreči zvezi z Ljudevitom ter iz nova priznavati frankovsko nadoblast (št. 61). Iz vsega je razvidno, da je Ljudevit leta 820. združil skoraj vse Jugoslovane pod svojimi zastavami. Tri velike frankovske vojske so prišle na jugoslovansko zemljo, a pri vsem tem so imele le malo uspeha.

Meseca februarja leta 821. je bil iz nova državni zbor v Aachenu, kjer se je sklenilo, da se nad Jugoslovane zopet pošljejo tri vojske. Njih naloga je bila, da bi v prvi vrsti pustošile po zemlji Ljudevitovih zaveznikov (št. 64). Tem vojskam je zapovedovalo več grofov, s katerimi je cesar po velikonočnem prazniku osebno govoril ter jih potem odposlal na bojišče (št. 65). Meseca oktobra so se vrnili ter naznanili cesarju, da so pač plenili po pokrajinah Ljudevitovih zaveznikov, a ž njim samim se niso bojevali in ga tudi ne premegali (št. 68).

V tem letu je umrl Borna, vojvoda dalmatinski in liburnijski. Po želji ljudstva in z dovoljenjem cesarja Ludovika mu je sledil njegov sin Ladislav (št. 67).

Ljudevita niso podpirali samo Slovenci po Kranjskem in Karantaniji, temuč tudi takratni gradeški patriarh Fortunat. Izpodbujal ga je, da bi nadaljeval svoj boj s Franki. Poslal mu je zidarjev in drugih rokodelcev, da bi mu pomagali staviti trdnjave. Zaradi tega ga je njegov duhovnik Tiberij zatožil pri cesarju. Patriarh je nato dobil ukaz, da bi šel na cesarski dvor. Fortunat se je iz prva delal, kakor da se hoče res ravnati po danem ukazu. Napotil se je v Istro. Ko je pa dobil ugodno priložnost, se je napravil z Gradeža čez morje v Zader, odtod pa v Carigrad (št. 67).

Tudi leta 822. je poslal cesar Ludovik svojo vojsko iz Italije čez slovensko zemljô nad Ljudevita. Ta se takrat ni mogel ustavljati Frankom; zapustil je mesto Sisek ter se napotil k dalmatinskim Srbom (št. 71). Odtod je prišel k Ljudemislu, ujcu vojvoda Borna. Ko je nekoliko časa živel pri njem, ga je ta dal zvijačno umoriti. Okoli srede l. 823. je zvedel cesar Ludovik, kaj se je zgodilo z njegovim nasprotnikom na jugoslovanski zemlji (št. 76). Vojna v Panoniji z vojvodom Ljudevitom, ki se je leta 819. pričela, je bila leta 822. končana. Proti koncu tega leta so prišli v Frankfurt k cesarju Ludoviku razni slovanski poslanci, a tudi zastopniki po Panoniji bivajočih Obrov (št. 72.)

Brez dvoma vojvoda Ljudevit ni bil kak navaden vstajnik, ki prime za meč zarad kakih samopašnih namenov ali pa iz nagnjenja do bojev, temuč njega so prej ko ne pri njegovem početju vodile višje ideje, za katere se je navduševalo vse njegovo ljudstvo. Lahko trdimo, da je stal ves narod kot en mož na Ljudevitovi strani, ker le tako si lahko razlagamo, zakaj niso frankovske vojske pri vsem trudu nikdar mogle si popolnoma podvreči njegove dežele. Ko so se vračale proti domu, so si morale reči, da niso drugega storile, kakor to, da so opustošile nekoliko zemlje, pomorile veliko število nedolžnih ljudi in nabrale nekaj plena. Po Ljudevitovi smrti ni bilo Frankom težko, si podvreči vstajnike, ker so bili brez voditelja in morda še celo med seboj nesložni.

3. *Bolgarski napadi.*

Kmalu po smrti panonskega vojvoda Ljudevita so začeli Bolgari napadati jugovzhodne meje frankovske države. Bolgarom je v tistem času vladalo več dobrih vladarjev. Bolgarski kralj Omortag je že leta 824. poslal k frankovskemu vladarju svoje poslance ter zahteval, da bi se stalno določile meje med obema državama. Tudi v naslednjih dveh letih je parkrat po svojih poslancih ponovil svoje zahteve. Cesar Ludovik ni hotel dati njegovim poslancem povoljnega odgovora. Poslal je leta 826. palatinskega grofa Bertrika k Balderiku in Geroldu v Karantanijo, tedaj na slovensko zemljo, da bi se tu zvedelo, če je govorica resnična, da je bolgarski kralj izgubil vlado in še celo življenje. Ko se je Bertrik vrnil k cesarju, ni mogel o rečeni govorici nič zanesljivega poročati (št. 85). Kmalu nato in sicer še v istem letu sta tudi mejna grofa Balderik in Gerold prišla k cesarju ter mu naznanila, da se nič ne čuje o gibanju Bolgarov (št. 86).

Ti so leta 826. tudi v resnici ostali doma. A naslednje leto so prišli v velikem številu na ladjah po Dravi navzgor, opustošili slovansko zemljo po Panoniji, pregnali tu gospodujoče frankovske grofe

in namesto njih postavili bolgarske poveljnike (št. 92). Kako daleč so Bolgari po Dravi prišli navzgor, ni znano in zato tudi ne vemo, so li dospeli do slovenske zemlje.

Na državnem zboru v Aachenu so leta 828. dolžili furlanskega vojvoda Balderika, da je on kriv, da so Bolgari brez kazni pustošili po zemlji Dolenje Panonije. Zato so ga odstavili ter mejno grofijo, po kateri je do takrat sam gospodoval, razdelili v štiri grofije (št. 96). Kmalu nato je cesarjev sin Ludovik peljal frankovsko vojsko nad Bolgare (št. 101), kar pa ni imelo povoljnega uspeha, ker leta 829. so Bolgari iz nova prišli po Dravi navzgor na zemljo frankovske države ter tu požgali nekoliko ob tej reki ležečih vasi (št. 104).

4. Slovenska zemlja po verdunski pogodbi.

Znano nam je, da je cesar Ludovik že leta 817. razdelil svojo državo med svoje tri sinove. Njegov enakoimenovani sin je dobil razen drugih dežel tudi Karantanijo (št. 51). Ta razdelitev je pozneje dala povod raznim prepirom in bojem, ki so nastali med cesarjem Ludovikom in njegovimi sinovi. Leta 832. se je zoper cesarja vzdignil njegov sin Ludovik, zbral okoli sebe razen Bavarcev tudi tiste čete izmed Slovencev, katere so mu hotele slediti. S temi oddelki je udaril na Švabsko, kjer mu je prebivalstvo moralo priseči zvestobo (št. 109). Prepiri med sinovi cesarja Ludovika tudi niso ponehali, ko jim je leta 840. oče umrl. Še le tri leta pozneje so se pomirili.

Ko so leta 843. v verdunski pogodbi sinovi cesarja Ludovika med seboj razdelili frankovsko državo, je najstarejši Lotar dobil srednjo in severno Italijo, h kateri so tudi prištevali Istro in Furlanijo, ter srednjo progo frankovske zemlje med Sredozemskim in Severnim morjem. Vse frankovske pokrajine na vzhodni strani Lotarjeve oblasti je dobil Ludovik, ki se je zato imenoval kralja Vzhodne Francije (št. 128). Ta Ludovik je zavladal skoraj vsem tistim slovanskim pokrajinam na vzhodu, katere so prišle pod frankovsko gospostvo; med njimi je bila večina slovenske zemlje. Slovenci, ki so bili pod Karolom Velikim in njegovim sinom Ludovikom združeni v eni državi, so prišli sedaj pod dva vladarja. Lotar je gospodoval kot cesar nad jugozahodno stranjo slovenske zemlje, katero so priklopili Istri in Furlaniji, ostalim slovenskim pokrajinam je pa ukazoval kralj Ludovik.

Pri državni razdelitvi v Verdunu se niso ozirali ne na narodnostne posebnosti, ne na cerkvene skupine in tudi ne na lastninske razmere duhovskih in posvetnih velikašev. Nekako slučajna je bila vsa razdelitev, katera se po smrti tega ali onega vladarja zopet lahko prenaredi. V vzhodni frankovski državi, katero je dobil kralj Ludovik, so živeli razen nemških Bavarcev, Švabov, Frankov in Sasov tudi romanski prebivalci po Lotaringiji in Reciji. Tudi mnogo Slovanov je

bilo v tej državi, tako v Karantaniji in sosednjih pokrajinah. Vez, ki je vse te narode združevala, sta bila katoliška vera in pa latinski jezik, katerega so rabili v cerkvi in v uradu. Vsi drugi jeziki razen latinskega so bili le barbarski jeziki, dobri za priprosto, neomikano ljudstvo. K barbarskim jezikom so takrat prištevali tudi razna nemška narečja, kar dokazujejo razni viri iz tiste dobe.

Da se pri delitvi v Verdunu niso ozirali na cerkvene skupine, vidimo to že pri oglejski patriarhiji. Njena večja polovica je bila v Lotarjevi državi, ostali del pa, nahajajoč se po sedanjem Kranjskem, južnem Štajerskem in južnem Koroškem, na zemlji kralja Ludovika. Ravno to velja tudi o posvetnem imetju oglejskih patriarhov, katerih posestva se niso nahajala samo v Italiji, temuč tudi drugod, na primer pri Celju (cfr. št. 78). Mejni grof furlanski Eberhard je bil po svojih posestvih v Italiji podložnik cesarja Lotarja, po svoji lastnini na Švabskem pa kralja Ludovika.

5. *Pribina in Kocel v Panoniji.*

Pribina je bil iz prva gospodar v Nitranski pokrajini na današnjem severnem Ogrskem. Takrat je bil še pogan, vendar kristjanom naklonjen, kar kaže to, da je na svoji zemlji dal postaviti cerkev, katero je solnograški nadškof Adalram posvetil, kar se je zgodilo pred l. 836. (št. 113). Ker ga je takratni moravski vojvoda Mojmir pregnal, je pribežal čez reko Donavo k grofu Ratbodu. Ta ga je takoj predstavil svojemu kralju Ludoviku, ki je naročil, da naj bi Pribina podučevali v sveti veri ter ga potem krstili. To se je tudi zgodilo in Pribina je bil krščen v cerkvi sv. Martina v Traismaueru, kateri kraj je takrat spadal pod solnograško nadškofijo. Pribina je nato nekoliko časa prebival pri Ratbodu, dokler se ni ž njim sprl. Zapustivši Vzhodno marko je pobegnil s svojim sinom Kocelom k Bolgarom (št. 117). Ne dolgo potem se je Pribina napotil k vojvodu Ratimiru, ki je bil, kakor se kaže, naslednik vojvoda Ljudevita ter kot tak gospodoval po Dolenji Panoniji med Dravo in Savo. V tistem času (leta 838.) je bavarski kralj Ludovik poslal grofa Ratboda z veliko vojsko nad Ratimira, da bi ga pregnal iz njegove dežele. Ker se Ratimir ni upal taki množici postaviti nasproti, je ubežal s svojimi ljudmi, kolikor mu jih ni pomoril sovražnik. Pribina, ki se je takrat mudil pri Ratimiru, se je rešil tako, da je s svojimi ljudmi preplaval Savo, bil vzprejet od grofa Salachona ter se na zadnje pomiril z Ratbodom (št. 123). Okoli leta 840. je Pribina dobil od kralja Ludovika v fevd del Dolenje Panonije ob reki Zali, ki se izliva v Blatno jezero. Začel je zbirati okoli sebe po svoji zemlji, ki je bila le malo obljudena, ondotne slovenske prebivalce. Na močvirnatem kraju je sezidal utrjeno mesto, katero se je iz prva po njem zvalo Pribinov grad, pozneje pa Blatograd (št. 125).

Vojvoda Pribina je postavil na zemlji, katero mu je kralj Ludovik dal v fevd, več cerkvâ ter sploh mnogo storil, da bi se krščanstvo po tistih straneh kolikor mogoče utrdilo. Ko je kralj Ludovik zvedel o njegovi vdanosti do cerkve ter o njegovi skrbi do podložnih prebivalcev, mu je po nasvetu nekaterih svojih fevdnikov leta 847. podelil v popolno last vse to, kar mu je prej izročil le kot fevd. Izvzeta so bila le tista posestva, katera so pripadala solnograški cerkvi. Pri tej daritvi je bilo v Reznem navzočih več prič, izmed katerih naj omenim solnograškega nadškofa Liuprama, mejnega grofa Ratboda in karantanskega grofa Pabona (št 138).

Pribina je ves čas svojega vladanja skrbel za razširjanje krščanstva; tudi je bil vedno naklonjen takratnim solnograškim nadškofom. V začetku leta 850. ga je obiskal nadškof Liupram ter mu dne 24. januarja posvetil cerkev Matere božje, katero je Pribina postavil v svojem glavnem mestu. Pri tej priložnosti je bilo 14 slovenskih in 17 nemških plemenitašev navzočih. Pribinovega kaplana Dominika je nadškof postavil za mašnika pri ravnokar omenjeni cerkvi (št. 142). Potem je šel nadškof, spremljan od Pribinovega sina Kocela, v neki drug kraj, kjer je posvetil cerkev duhovnika Sandrata. Tej cerkvi je Kocel podelil več posestev vpričo slovenskih in nemških plemenitašev. Ravno to se je tudi zgodilo pri cerkvi duhovnika Ermperhta; nadškof jo je posvetil, Kocel pa obdaroval z zemljišči tako, da je bil rečeni duhovnik brez skrbi za vsakdanji kruh (št. 143).

Par let pozneje je solnograški nadškof iz nova prišel na Pribinovo zemljo ter posvetil v Salapiugin-u ob Zali na čast sv. Rupertu cerkev, katero je potem vojvoda z vsem njenim imetjem podelil solnograški nadškofiji (št. 149). Na prošnjo Pribinovo je nadškof iz Solnograda poslal v Panonijo mnogo zidarskih, kovaških, tesarskih in slikarskih mojstrov, ki so v Blatogradu napravili veličastno cerkev. Liupram, ki je to delo pričel, je tudi učakal, da se je v njej vršila božja služba. V to cerkev so prenesli ostanke mučenika Adrijana (št. 167). Pod vojvodom Pribinom je bila v Blatogradu tudi postavljena cerkev sv. Ivana Krstnika. Zunaj glavnega mesta so takrat tudi več cerkvâ sezidali, tako n. pr. v Ptuju, v Kiseku, v Pečuhu in drugod (št. 163).

Ravnokar navedena krajevna imena nam vsaj nekoliko kažejo, kako velika je bila Pribinova dežela. Razprostirala se je od Ptuja pa čez Pečuh, od Drave pa do onostran Kiseka. Segala je na zapadni strani do Karantanije, na severu najbrže do Gorenje Panonije; na jugu je delala mejo reka Drava in na vzhodu pa morebiti Donava. Kaže se, da je Pribina vladal po Dolenji Panoniji med Dravo, Donavo, Rabo in vzhodno Karantanijo. Vita s. Clementis trdi, da je bil Kocel vladar po vsej Panoniji (št. 212).

Nekoliko časa pred svojo smrtjo je vojvoda Pribina podelil samostanu sv. Mavricija v Alteichu del svoje lastnine, katero je imel v okolici Zale blizu sedanjega mesta Zalabera. To Pribinovo daritev je takratni frankovski kralj Ludovik dne 20. februarja leta 860. tudi potrdil (št. 169).

Ko je umrl Pribinov kaplan Dominik, ki je bil postavljen za duhovnika pri cerkvi Matere božje v Blatogradu, je nadškof Liupram poslal na njegovo mesto iz Solnograda presbitera Swarnagela in ž njim je prišlo tudi več dijakonov in klerikov (št. 164). Swarnagelov naslednik je bil presbiter Altfrid, katerega je solnograški nadškof Adalwin povzdignil v nadduhovnika ter mu izročil cerkveno nadzorstvo po vsej Pribinovi deželi (št. 165).

Vojvoda Pribina je bil ves čas svojega vladanja naklonjen kralju Ludoviku. Svojo vdanost do imenovanega vladarja je moral Pribina z življenjem poplačati. Najbrže leta 861. je bil ubit v boju s slovanskimi Moravci, s katerimi se je tudi kralj Ludovik pogostoma vojskoval (št. 178).

Po Pribinovi smrti je njegov sin Kocel postal vladar po Dolenji Panoniji. Tudi on je iz prva kazal svojo naklonjenost do nemških škofov. Že leta 861. je podelil neko posestvo ob Blatnem jezeru freisinški cerkvi (št. 174).

Kakor je solnograški nadškof Liupram večkrat prišel v Dolenjo Panonijo k vojvodu Pribinu, tako se je tudi njegov naslednik Adalwin parkrat napotil v Kocelovo deželo. To se je zgodilo v tistem času, ko sta solunska brata Konstantin in Metod, poklicana iz bizantinskega Carigrada, z uspehom po zemlji moravskega vojvoda Rastislava širila krščanstvo in omiko.

Vkljub zimi in mrazu je solnograški nadškof Adalwin proti koncu leta 864. prehodil dolgo pot iz Solnograda v Blatograd najbrže z namenom, da bi tako odvrnil vpliv slovanskih misijonarjev od Dolenje Panonije. O božiču (dne 25. decembra) se je mudil pri vojvodu Kocelu v Blatogradu (št. 195). Naslednjega dne, tedaj na praznik sv. Štefana, se je napotil v neki kraj, ki je bil Vitomirova lastnina ter tu posvetil cerkev na čast sv. Štefanu (št. 196). Na novega leta dan je bil v „Ortahu“, kateri kraj je bil Kocelova lastnina, ter tu posvetil cerkev na čast sv. Mihaelu (št. 199). V naslednjih dneh je po raznih krajih Kocelove zemlje posvetil še več drugih cerkvâ ter ondotnim prebivalcem tudi poslal potrebnih duhovnikov (št. 200, 201, 202).

Nekoliko pozneje (najbrže leta 866.) je solnograški nadškof Adalwin v drugič prišel v Dolenjo Panonijo, da bi tu delil zakrament sv. birme in pridigoval. Tudi sedaj je po raznih krajih posvetil več cerkvâ ter jim preskrbel tudi posebnih duhovnikov (št. 206).

V drugi polovici leta 867. sta se slovanska blagovestnika Konstantin in Metod napotila z Moravskega, kjer sta štiri leta in pol ozna-

njevala sveto vero, skozi Dolenjo Panonijo v Rim. Med potjo sta prišla k vojvodu Kocelu, kateri ju je sprejel z velikim veseljem. Posebno se je razveselil, ko sta mu solunska brata pokazala v slovanskem jeziku spisane knjige, katere je lahko razumel brez tolmačev. Dal jima je na pot petdeset učencev, da bi jih podučevala v slovanski pisavi in sveti veri (št. 207).

Dve leti pozneje je Kocel poslal poslance k papežu Hadrijanu II. ter ga prosil, da bi mu poslal Metoda, ki je bil med tem časom posvečen v škofa. Papež je rad uslišal njegovo prošnjo. Kocel je z veliko častjo sprejel Metoda, ki je imel sedaj priložnost, da je med panonskimi Slovenci najprej vpeljal slovansko službo božjo (št. 210). Nemški mašniki iz Solnograda in drugih krajev, ki so le za silo lomili slovenski jezik, so naenkrat izgubili vso veljavo pri ljudeh in ni jim drugega kazalo, kakor to, da so zapustili slovenske pokrajine. To je storil nadduhovnik Richbald, naslednik prej omenjenega nadduhovnika Altfrida (št. 213).

Kmalu nato je Kocel poslal Metoda in še dvajset drugih mož k papežu, da bi Metoda posvetil v nadškofa, druge pa v mašnike, ki naj bi delovali po panonski vladikovini, kar se je tudi zgodilo (št. 214). Ker je vojvoda Kocel tako očitno podpiral Metoda, se je zameril bavarskim škofom, ki so mu zagrozili, da se mu ne bode dobro godilo, ako bode imel Metoda pri sebi (št. 224).

Znano nam je, da se je vojvoda Kocel včasi obrnil do rimske stolice, da bi od tu dobil pravih nasvetov o zakonskem življenju. Nato mu je papež Ivan VIII. enkrat odgovoril, da ni kristjanom dovoljeno, da bi se v drugič oženili, ako jim še živi prva žena (št. 219). Drugikrat mu je pa pisal, da tistima dvema možema, ki sta se ločila od svojih soprog, ni dovoljeno, da bi ju odstranila (št. 220).

Najbrže je Kocel umrl leta 874. To sklepamo iz tega, da je rečenega leta prišel v Ptuj solnogradški nadškof Teotmar ter tu posvetil cerkev, katero je dal napraviti grof Gozwin (št. 232). Vidi se, da mesto Ptuj, katero je bilo prej pod Pribinovo in Kocelovo oblastjo (št. 163), je sedaj dobilo novega gospoda.

6. Grof Eberhard v Furlaniji.

Rekel sem, da je cesar Lotar v verdunski pogodbi leta 843. med drugim dobil tudi jugozahodno stran slovenske zemlje v porečju Jadranskega morja, katero so deloma prištevali Istri, deloma Furlaniji. Ker so tedaj po vzhodnem delu Furlanske vojvodine prebivali Slovenci, se hočemo nekoliko ozirati tudi na dogodke v tej pokrajini.

Cesar Lotar je kmalu po verdunski pogodbi pokazal svojo naklonjenost tistim fevdnikom, ki so stali na njegovi strani. Že 22. avgusta rečenega leta je vsled posredovanja furlanskega grofa Eberharda potrdil

oglejski cerkvi tista posestva, katera jej je daroval neki Alboin, preden je prišel pri cesarju v nemilost (št. 129).

Ravnokar omenjeni Eberhard je bil iz plemenite frankovske rodovine. Njegov stari oče se je zval Unruoch, oče pa Berengar, ki je leta 835. umrl. Grof Eberhard je leta 836. z nekaterimi drugimi možmi posredoval med takratnim cesarjem Ludovikom in njegovim sinom Lotarjem. Grof Eberhard je bil oženjen z Gizelo, hčerjo cesarja Ludovika (Pobožnega), in je bil tedaj svak cesarja Lotarja. V tistem času so Srbohrvatje večkrat po morju prišli do furlanske zemlje ter jo opustošili. Zato se je Eberhard včasi moral ž njimi vojskovati; tudi je bil prisiljen, da je parkrat odbil napade Saracenov (št. 130).

Grof Eberhard pa ni bil samo pogumen junak, temuč tudi pobožen kristjan. Po zgledu cesarja Karola Velikega se je zanimal za razna takratna verska vprašanja. Bil je v zvezi z mnogimi imenitnimi možmi tistega časa, tako n. pr. s fuldskim opatom Hrabanom. Ta se je mnogo trudil, da bi odstranil krivoverstvo meniha Goteskalka, ki je nekako po svoje razlagal nekatere spise sv. Avguština. Učil je, da je Bog že pri rojstvu vsakterega človeka določil, ali naj bo pogubljen ali pa izveličan. Komur je namenjeno prokletstvo, mu ne pomagajo ne krst, ne izpoved, ne molitev in ne dobra dela. Tak človek je le na videz član katoliške cerkve, kajti v pravi cerkvi se nahajajo le božji izvoljenci.

Ko je Goteskalk v drugič šel v Italijo, je okoli leta 846. obiskal grofa Eberharda ter mu hotel vcepiti svoje nazore. Najbrže je Goteskalk dalj časa ostal pri gostoljubnem Eberhardu. Ko je Hraban zvedel, kje se mudi menih Goteskalk, je pisal grofu precej obširno pismo. V njem je med drugim omenil, da je čul, da biva pri njem (pri Eberhardu) lažimodrijan Goteskalk, ki uči, da je božja predodločba ustvarila vsakega človeka tako, da ne more biti izveličan tisti, ki ni namenjen za večno življenje, ako bi tudi hotel priti v nebesa. Proti koncu pisma pravi Hraban grofu Eberhardu, da je brez dvoma dober kristjan in da ne bo hotel imeti v svoji hiši nič takega, kar bi nasprotovalo Kristusovemu evangeliju, pač pa to. kar je Bogu všeč ter služi dušam v izveličanje (št. 134). — Z zadnjim stavkom je Hraban najbrže namignil grofu Eberhardu, da bi Goteskalka odstranil iz svoje dežele.

Kaže se, da to pismo ni bilo brez posledic. Grof Eberhard je iz svoje pokrajine pregnal krivoverca Goteskalka, kateri se je nato napotil med Jugoslovane. Šel je namreč najprej v Dalmacijo, potem v Panonijo in odtod na Bavarsko (št. 139).

Grof Eberhard se večkrat omenja v listinah frankovskih vladarjev, tako v listini cesarja Ludovika II. iz leta 854. na korist oglejskemu patriarhu Teotmaru (št. 151). Eberhard je umrl leta 864. ali pa 865. Njegov naslednik je bil njegov sin Unruoch, ki je bil kakih devet

let predstojnik na Furlanskem. Odlikoval se je leta 871. blizu Capue v bojih s Saraceni. Kaže se, da je bil leta 874. že mrtev. Ker ni imel moških potomcev, je njegov brat Berengar postal vojvoda furlanski (št. 205 235).

7. *Karlman in Arnulf v Karantaniji.*

Leta 856. je Ludovik, kralj Vzhodne Francije, postavil za predstojnika v Vzhodni marki svojega sina Karlmana (št. 155). Prej je po njej vladal grof Ratbod, ki je pa postal kralju nezvest ter bil zarad tega odstavljen (št. 160). Najbrže je stopil Ratbod v zvezo z moravskim vojvodom Rastislavom, ki se je leta 855. vojskoval s Franki.

Ker slavohlepnemu Karlmanu ni bilo všeč, da je v marsikaterih zadevah moral biti pokoren svojemu očetu, se je zato zavezal z vojvodom Rastislavom proti svojemu očetu. S pomočjo moravskega vojvoda je svojemu očetu vzel nekatere pokrajine ter na zapadu razširil svojo oblast baje do Inna. Vzhodno marko je uredil po svoji volji; iz Karantanije in Panonije je pa leta 861. pregnal vse tiste vojvode, kateri se kralju Ludoviku niso hoteli izneveriti, ter jih je nadomestil s svojimi pristaši (št. 175).

Med izgnanimi je bil grof Pabon, ki je mnogo let vodil zadeve po Karantaniji. Ko je bil iztiran iz svoje pokrajine, se je napotil v Solnograd (št. 176). Na njegovo mesto je Karlman v Karantaniji postavil grofa Gundakarja (št. 183).

Kaže se, da je panonski vojvoda Pribina moral takrat z življenjem poplačati svojo vdanost do kralja Ludovika. Ubili so ga namreč v tistem času Moravci, s katerimi se je bil Karlman zavezal (št. 178).

Ko je kralj Ludovik zvedel, kaj je storil njegov sin po Vzhodni marki in sosednjih pokrajinah, je bil jako vznemirjen. Proti koncu leta 861. se je napotil proti vzhodu ter obhajal praznik sv. Martina (dne 11. novembra) v Solnogradu (št. 176). Ker je pa imel ravno takrat razne opravke še na drugih straneh svoje države, se mu je zdelo potrebno, da bi prizanesljivo ravnal s svojim sinom. Ko se je spomladi leta 862. mudil v Reznem, je prišel sin k njemu ter se znal opravičiti tako, da mu je kralj prepustil vse tiste dežele, katerih se je bil prej polastil. Nato se je Karlman povrnil v svoje pokrajine (št. 179).

Karlman je s svojim uporom zdatno povečal svojo moč. Po Vzhodni marki je gospodoval že od leta 856. Sedaj si je pridobil še vso Karantanijo (št. 183), razširil svojo oblast na škodo svojega očeta proti zahodu ter si najbrže prisvojil tudi del Panonije. Kar se tiče tiste panonske zemlje, po kateri je prej vladal vojvoda Pribina, je takrat po njej gospodoval njegov sin Kocel, ne pa Karlman.

Kmalu nato se je Karlman iz nova zavezal z moravskim knezom Rastislavom zoper svojega očeta (št. 182). Ker mu je vsled tega kralj

Ludovik hotel vzeti vse časti in dežele, se mu ni zdelo varno, da bi šel na njegov dvor se opravičevat. Napotil se je rajši v Karantanijo, hoteč tu dobiti zavetja pri tistih, o katerih je mislil, da so mu zvesti,

Med tem časom je oče zbral svojo vojsko ter šel spomladi leta 863. ž njo nad svojega sina proti Karantaniji. Karlman se je hotel svojemu očetu postaviti nasproti. A sedaj ga je izdal grof Gundakar, ki je imel okoli sebe skoraj vse njegove čete. Z vsemi trumami je Gundakar stopil na stran kralja Ludovika ter zato od tega dobil Karantanijo, katero mu je bil že prej na tihem obljubil, ako se izneveri Karlmanu. Ker je temu tudi izostala pomoč, katero je pričakoval od vojvoda Rastislava, je bil prisiljen, da se je podal svojemu očetu (št. 183).

Gundakar, ki je tedaj leta 863. postal kraljev predstojnik v Karantaniji (št. 183), je bil, kakor čitamo v neki listini iz leta 864., eden izmed karantanskih grofov ter je imel svoja posestva v Krški dolini. Vsled njegove prošnje je kralj Ludovik podelil solnograškemu nadškofu Adalwinu nekatera posestva v Karantaniji, da ga je ta nato osvobodil davka, katerega je bilo treba dati vsakikrat, kadar je prišel nadškof pridigovat v to deželo. Iz rečene listine je tudi razvidno, da je grof Gundakar nekdaj imel svoj dvor na Krki v Krški dolini, a v začetku leta 864. že ne več (št. 191).

Gundakar je le malo časa zapovedoval po Karantaniji, ker že leta 864. je moral prepustiti vladarstvo kraljeviču Karlmanu. Ta je imel po Karantaniji mnogo privržencev in še celo tisti grofje, kateri so ga bili pred enim letom izdali, so se zopet ž njimi zvezali ter ga povabili, da bi prišel nazaj. Ker je pa bil še vedno ujetnik svojega očeta, mu je morala pomagati zvijača, da mu je ušel. Kmalu je bil v Karantaniji ter se je tu polastil pokrajin, katere so mu bile vzete. Oče je šel za njim, in ko mu je sin obljubil pokorščino, mu je povrnil nekdanje dostojanstvo (št. 194), katero je potem obdržal do smrti svojega očeta, tedaj do leta 876.

Še bolj je kralj Ludovik pokazal svojo naklonjenost do sina Karlmana leta 865,. ko mu je odstopil Bavarsko in pa marke na meji slovanski in langobardski (št. 204).

Grof Gundakar, ki je bil eno leto predstojnik v Karantaniji, se je čutil razžaljenega, da je moral rečeno deželo prepustiti Karlmanu. Postal je nezvest kralju Ludoviku in njegovim sinovom, šel k moravskemu vojvodu Rastislavu ter bil leta 869. ubit, ko se je na strani Moravcev vojskoval s Franki (št. 209).

Ko je leta 876. v Frankfurtu umrl Ludovik, kralj Vzhodne Francije, so njegovi trije sinovi Karlman, Ludovik in Karol med seboj razdelili njegovo državo. Najstarejši sin, ki je že prej vladal pod vrhovno oblastjo svojega očeta po Karantaniji in Bavarskem, je sedaj dobil Bavarsko, Karantanijo in Panonijo ter pravice, katere so si frankovski

vladarji lastili do Češkega in Moravskega (št. 242). Nato je Karlman nekako v tistem času prepustil svojemu nezakonskemu sinu Arnulfu Karantanijo in Panonijo, da bi pod njegovim nadzorstvom vodil zadeve po teh dveh deželah. Tako je tedaj Arnulf postal vojvoda po tistih pokrajinah, po katerih je takrat živela večina slovenskega prebivalstva.

Naslednjega leta se je kralj Karlman vojskoval v Italiji s svojim stricem Karolom Plešeglavcem. Svoje čete, na katere se je opiral, je nabral med Slovenci in Bavarci (št. 247). Ko je leta 880. kralj Karlman umrl, je njegov brat Ludovik postal njegov naslednik. Ta je Karantanijo še na dalje prepustil prej imenovanemu Arnulfu (št. 259).

Odkar sta leta 874. moravski vojvoda Svetopolk in vzhodnofrankovski kralj Ludovik sklenila v Forchheimu mir, ni bilo bojev med Franki in Moravci. Prijateljstvo med Svetopolkom in Arnulfom je bilo še celo tako veliko, da si je ta izbral moravskega vladarja za krstnega botra svojemu nezakonskemu sinu, kateremu je dal botrovo, a vendar nekoliko po nemško zavito ime Zwentibald. Razmere po Vzhodni marki so pa povročile, da je med Arnulfom in Svetopolkom nastala vojna. Leta 883. je Svetopolk s svojimi četami napadel Panonijo ter jo močno opustošil (št. 267). Ravno to se je zgodilo naslednjega leta. Nato je prišel takratni cesar Karol (III.) v Tuln, kjer je bila meja med bavarsko in slovansko zemljo, ter pregovoril Svetopolka, da se je pomiril. V Tuln je takrat prišel tudi vojvoda Braslav, ki je v tistem času gospodoval med Dravo in Savo. Kmalu potem se je cesar napotil čez Karantanijo v Italijo (št. 268). Mogoče je, da si je cesar zato izvolil pot skozi Karantanijo, da bi se sešel z Arnulfom in ga pregovoril, da bi tudi on sklenil mir s Svetopolkom, kar se je tudi v naslednjem letu zgodilo (št. 270).

Ker je bil cesar Karol slab vladar, ga je mnogo velikašev zapustilo ter si želelo Arnulfa, vojvoda karantanskega, za svojega gospodarja. Meseca novembra leta 887. je bil državni zbor v Triburu. Tu sem je prišel vojvoda Arnulf ter pripeljal s seboj precej veliko vojsko, sestavljeno iz Slovencev in Bavarcev. Karol, od vseh zapuščen, je moral Arnulfu prepustiti svoje dežele in vladarstvo (št. 280). Novi kralj je nato praznoval božič v Reznem, kjer so se mu poklonili poslanci raznih razrodov, med katerimi so bili tudi zastopniki Slovencev (št. 281.) Nekaj dni pozneje se je tudi Berengar, vojvoda furlanski, polastil kraljevskega prestola, kajti izvoljen je bil za italskega kralja (št. 282).

Ko je Arnulf postal kralj, je prepustil karatansko in panonsko vojvodino drugim osebam. Ruodpert, sin grofa Wilhelma, nekdanjega gospodarja Vzhodne marke, je dobil Karantanijo ali pa vsaj del te dežele. Omenjen je ta Ruodpert v neki listini kralja Arnulfa, ki je podelil Reginhartu, vazalu solnograške cerkve, dve kmetiji v Železnem na obeh straneh reke Krke, kar je spadalo k njegovi grofiji (št. 300).

Ruodpert je končal svoje življenje leta 893., ko je pred Arnulfom ubežal na Moravsko (št. 305).

Leta 887. ali pa nekoliko pozneje je kralj Arnulf podelil Vzhodno marko Engilskalku, sinu enakoimenovanega očeta, ki je bil tudi nekdaj vladar po rečeni pokrajini (št. 305). Omenja se v listini kralja Arnulfa z dne 15. novembra leta 889. in pa še v neki drugi listini istega kralja na korist solnograškemu vazalu Reginhartu (št. 300). Pozneje si je Engilskalk nakopal jezo tega kralja, ker mu je ugrabil njegovo nezakonsko hčer in zato je moral bežati k Svetopolku na Moravsko (št. 305).

Iz Reznega se je kralj Arnulf meseca februarja leta 888. napotil v Ötting na Bavarskem, kjer je duhovniku Adaloldu dal v popolno last dve kapeli v Labodski dolini, kateri je do takrat imel le kot fevd (št. 284). Kmalu potem se je kralj mudil v svoji stari pokrajini. Dne 13. marca je bil v Blatogradu na Koroškem (št. 285) ter tu ostal vsaj do 19. marca (št. 286).

V jeseni leta 888. se je kralj Arnulf napotil v Italijo ter se v Tridentu sešel z Berengarjem, kateri je pri tej priložnosti priznal njegovo vrhovno oblast. Odtod se je z neznatnimi četami vrnil čez Furlansko v Karantanijo ter v Krnskem gradu praznoval božične praznike (št. 290). Dne 20. januarja naslednjega leta se je mudil v Blatogradu (št. 293), odkoder se je pozneje napotil na Bavarsko.

V sredi posta leta 890. se je kralj Arnulf z Bavarskega napravil proti Panoniji, kjer se je sešel z moravskim vladarjem Svetopolkom (št. 295).

Že leta 891. je kralj Arnulf poslal k Svetopolku na Moravsko svoje poslance, ki so imeli nalogo, da bi ponovili mir med obema vladarjema. Dotično poslanstvo menda ni nič opravilo in zato se je leta 892. kralj Arnulf sam napotil v Vzhodno marko, da bi se pogovoril s Svetopolkom. Ta se pa kralju ni hotel približati, kar ga je jako razjezilo. Oba sta se začela pripravljati na vojno. Arnulf se je obrnil iz Vzhodne marke proti jugu in pri Hengstfeldu blizu Wildona na sedanjih štajerskih tleh se je pogovoril z vojvodom Braslavom, kdaj, kje in kako naj bi napadla moravsko deželo. Sklenila sta nabrati tri vojske in ž njimi iti nad Svetopolka (št. 301). Ko si je Arnulf pridobil tudi Madjare na svojo stran, je peljal svoje čete proti moravski zemlji (št. 303).

Da bi si kralj Arnulf še bolj zagotovil ugoden uspeh, je meseca septembra rečenega leta poslal svoje poslance k bolgarskemu kralju Vladimiru. Ti poslanci so, hoteč priti k Bolgarom, morali narediti velik ovinek skozi Braslavovo deželo, ker so se bali, da ne bi prišli Svetopolku v roke (št. 304). Tudi je Arnulf poklical Madjare na pomoč, da so mu potem z ognjem in mečem pomagali pustošiti po Moravskem.

A tudi Svetopolk si je poiskal raznih zaveznikov. Stopil je v dotiko z mnogimi nezadovoljneži v Arnulfovi državi, tako z mejnim grofom Engilskalkom in njegovim bratrancem Wilhelmom. Tega brat, karantanski grof Ruodpert, je pred Arnulfom ubežal na Moravsko, vendar ne v svojo srečo, kajti tu ga je doletela smrt, katere ni pričakoval (št. 305).

Po smrti grofa Ruodperta je Arnulf podelil karantansko vojvodino svojemu sorodniku Liutpoldu, kar se je najbrže zgodilo že leta 893. Omenjen je Liutpold v raznih listinah, iz katerih je razvidno, da je že leta 895. in 898. gospodoval po Karantaniji (št. 309, 319, 320).

Z velikim veseljem je leta 894. kralj Arnulf sprejel novico o smrti moravskega vojvoda Svetopolka. Njegovi sinovi so nato v jeseni rečenega leta z Arnulfom sklenili mir. Da je prišlo do tega, je morda največ pripomoglo to, da so takrat Madjari prihrumeli na Ogrsko ter popolnoma opustošili Panonijo. Pomorili so može in starikave žene ter izvršili mnogo drugih grozovitosti (št. 307). Da bi kralj Arnulf lažje rešil jugozahodni del Panonije pred madjarsko silo, ga je leta 896. dal v fevd vojvodu Braslavu (št. 313). Tega leta se je Arnulf napotil v Italijo; tri leta pozneje je umrl.

Vidi se, da je Arnulf, bivši vojvoda karantanski, rad izkoriščal naše prednike za svoje namene, a naklonjen jim ni bil. Slovenci so bili dobri, da so mu pomagali na raznih bojiščih; s slovensko pomočjo si je pridobil kraljevsko krono. Kaj je pa bilo potem njih plačilo? V zahvalo za njih hrabrost je Arnulf podeljeval dele slovenske zemlje raznim tujcem ter bavarskim škofijam in samostanom; na domačine se je le malo oziral. V zadnjih letih svojega vladanja je pač odlikoval vojvoda Braslava; tudi je podaril več posestev domačinu Svetopolku (št. 319). Najbrže je to storil iz strahu pred Madjari.

Med Slovence je Arnulf pošiljal tujce, ki naj bi v njegovem imenu vladali po slovenski zemlji, tako Ruodperta, Liutpolda in druge. Znano je, kako se se je Arnulf prizadeval. da bi uničil samostalnost slovanskih Moravcev. Koliko je škodoval Slovencem in drugim zapadnim Slovanom, da je poklical Madjare na Ogrsko!

8. Doba madjarskih navalov.

Naši predniki so proti koncu devetega stoletja živeli v kaj neugodnih razmerah. Vsled verdunske pogodbe je bila slovenska domovina razdeljena v dva dela, po katerih se je vedno bolj širil tuji živelj. Položaj Slovencev je postal še slabši, ko so se Madjari polastili Panonije ter nato po ostali naši zemlji večkrat ubrali pot, da so pridrli v Italijo ali pa na Bavarsko.

Madjari ali Ogri so prvotno bivali ob srednjem Uralu. Pozneje so se pomeknili proti jugozahodu ter se naselili ob bregovih Črnega morja med Dneprom in Donom. Ko so tu živeli, je stopil ž njimi v dotiko kralj Arnulf ter jih pozval, da bi mu pomagali v njegovih bojih z moravskim vojvodom Svetopolkom, kar se je tudi leta 892. zgodilo (št. 303). Dve leti pozneje so Madjari opustošili Panonijo (št. 307). Najbrže leta 895. ali pa 896. so se stalno naselili po nižini ob Tisi in njenih dotokih. Odtod so napadali leto za letom sosednje pokrajine, v prvi vrsti Panonijo, Karantanijo, Moravsko in Bolgarsko (št. 307). Da bi kralj Arnulf lažje obdržal jugozahodni del Panonije, ga je leta 896. dal v fevd slovanskemu vojvodu Braslavu (št. 313).

Madjari so se vgnezdili skoraj v sredo med razna slovanska plemena ter tako naredili nekako steno med severnim in južnim slovanskim svetom. Med letom 896. in 900. so popolnoma opustošili panonsko zemljo med Dravo in Donavo ter po teh straneh tudi iztrebili krščanstvo in slovansko božjo službo, katero je bil trideset let prej uvedel sv. Metod. Prišlo je tako daleč, da ni bilo leta 900. po vsej Panoniji nobene cerkve več. Mnogo dni hoda na dolgo in široko se ni videlo drugo, kakor opustošena zemlja (št. 324). Madjari so delali z ondotnim slovanskim prebivalstvom tako, da je polagoma izginilo. Le prav na jugozahodu Ogrske med Muro in Rabo se še dandanes nahajajo ostanki teh panonskih Slovencev; po drugih straneh med Dravo in Donavo prebivajo sedaj večinoma Madjari. Kjer je nekdaj stal Blatograd, kjer sta nekdaj vladala vojvoda Pribina in Kocel, kjer se je nekdaj vršila slovanska služba božja, tam gospoduje sedaj madjarski jezik.

Komaj so se Madjari nekoliko udomačili na novih tleh, jih je mikalo, da bi napadli Italijo. Že leta 898. so se ogrski konjiki odpravili na pot. Najbrže so hodili takrat in tudi pozneje po stari rimski cesti, ki je vodila iz Panonije čez Ptuj, Celje, nekdanjo Emono, Logatec, Hrušico in Vipavsko dolino. Blizu Gorice je vas Vogrsko, kjer so morebiti Ogri postavljali svoj tabor, ko so hodili v Italijo ropat. Od Vipavske doline naprej so jo mahnili proti zahodu po cesti, ki je držala skozi Furlanijo in katero so ondotni prebivalci dalj časa potem imenovali Ogrsko cesto (stata Ungarorum).

Kako so Madjari postopali po slovenskih pokrajinah, ko so hodili v Italijo, in kake ovire so jim delali naši predniki, ni znano. Lahko si mislimo, da so se Slovenci takrat že naveličali nemškega gospostva ter si ga želeli nadomestiti s kakim drugim, če že sami niso mogli postati gospodarji v svoji domovini. Nikjer ne čitamo, da bi bili Madjari med našimi predniki naleteli na kako oviro, ko so čez slovensko zemljo hodili v Italijo in se po isti poti tudi vračali. Mogoče je, da so jih posamezni Slovenci še celo podpirali in jim šli na roko.

Nemške naselbine po Panoniji so bile po prihodu Madjarov večinoma uničene. Tudi po Kranjskem in po Vzhodni marki je oblast frankovskih in saških vladarjev za pol stoletja prenehala, ker obe deželi sta bili Madjarom odprti, da so lahko iz svoje nove domovine prehajali v Italijo ali pa na Bavarsko. Nemški velikaši so obdržali svoja posestva le po gorati Karantaniji, kamor se madjarski konjiki niso prav upali.

Meseca avgusta leta 899. so Madjari v drugič prihrumeli v Italijo ter se vrnili šele v poletnem času naslednjega leta (št. 323). Spomladi leta 901. so Madjari napadli Karantanijo, kjer so pa bili premagani. Bitka je bila na velikonočno soboto, ki je bila tistega leta dne 11. aprila (št. 331). Tega leta so Madjari že v tretje udarili v Italijo (št. 332). Med letom 904. in 906. so uničili moravsko državo in meseca julija leta 907. so popolnoma pobili bavarsko vojsko. V dotični bitki je padlo več škofov in pa bavarsko - karantanski vojvoda Liutpold. Temu je nato sledil njegov sin Arnulf (št. 342), ki se je imenoval vojvoda Bavarskega in sosednjih pokrajin. K tem sosednjim pokrajinam je v tistem času spadala tudi slovenska Karantanija (št. 345). Madjari so se takrat polastili Vzhodne marke, katera se potem šest desetletij več ne omenja v zgodovini.

Madjari so v naslednjih desetletjih večkrat pridrli v Italijo, na Bavarsko in tudi v druge pokrajine. Ko se je leta 921. cesar Berengar vojskoval s svojimi nasprotniki, je poklical na pomoč Madjare, ki so nato prišli v Italijo (št. 354). Tri leta pozneje so se iz nova prikazali v Italiji (št. 360). Leta 937. so prišli v Galijo ter se nato čez Italijo vračali v svojo domovino (št. 385), in meseca aprila okoli leta 940. so zopet prihrumeli na italska tla (št. 388).

Po nekaterih delih Italije, a tudi po furlanski in istrski zemlji je od leta 888. naprej vladal kot kralj bivši furlanski vojvoda Berengar. Leta 900. dne 2. novembra se je mudil v Trstu ter tu daroval oglejski cerkvi vodovje Natisso, katero se je v dolenjem delu zvalo Anfora (št. 326). Štiri leta pozneje je oglejska cerkev dobila od njega nekaj posestev v Korminu in tudi po drugih krajih Furlanske grofije (št. 338) ter neko hišo v Čedadu (št. 339). Leta 908. je Berengar sprejel ženski samostan v Kopru v svoje varstvo (št. 344). Listina, ki nam pripoveduje, da je leta 911. podelil tržaški cerkvi grad Beram v Istri, je nepristna (št. 349). Kralj Berengar je leta 912. potrdil Albonu, opatu samostana sv. Mihaela v Červinjanu, vse to, kar je samostan takrat imel (št. 350). Leta 921. je Berengar, ki je med tem časom postal cesar, daroval oglejskemu patriarhu Frideriku svoj grad Pozzuolo v Furlaniji (št. 353).

Za Berengarjem († 924) je sledil kralj Hugon, kateri je leta 929. podelil tržaški cerkvi siparsko škofijo, faro v Omaku in pa otok

„Pactiana“ (št. 376). Dve leti pozneje sta kralja Hugon in Lotar podarila oglejskemu patriarhu Urzu grad Milje (št. 379). Kralju Hugonu je hotel takratni bavarski in karantanski vojvoda Arnulf vzeti krono. Prišel je leta 935. do Verone, a Hugon ga je premagal in prisilil, da se je vrnil v svojo domovino (št. 383).

Važna je neka listina iz leta 948., s katero je kralj Lotar podelil tržaški cerkvi vse svoje pravice, javno sodstvo in vse svoje imetje v tržaškem mestu in pa tudi zunaj njega tri milje na okrog (št. 394).

Kar se tiče Istre, je bila od leta 843. dalje del Lotarjeve države. To je razvidno iz nekaterih listin. Leta 852. je cesar Ludovik, sin cesarja Lotarja, sprejel samostan v Diljanu pri Vižinadi v svoje posebno varstvo (št. 148). Pet let pozneje je isti cesar podelil rečenemu samostanu razne pravice (št. 157). Cesar Ludovik je leta 854. potrdil oglejskemu patriarhu Teotmaru metropolsko oblast čez istrske škofe in cerkve (št. 151).

Prebivalce istrskega pobrežja so večkrat s svojimi napadi nadlegovali Saraceni in Slovani, ki so prihajali po morju z južne strani. Tako so se leta 872. prikazali na zapadni strani istrskega polotoka. Slovani so takrat blizu Pirana uničili beneško brodovje, katero je pod vodstvom dožda Urza prijadralo od Gradeža proti istrski obali (št. 214). Tri leta pozneje so Saraceni napadli Gradež. Beneški dožd je poslal nad nje močno brodovje, katero je vodil njegov sin Ivan. Vsled tega so se Saraceni vrnili ter med potjo hoteli Comacchio dobiti v svojo oblast (št. 238).

Okoli leta 876. so zopet prišli Slovani s svojimi ladjami ter opustošili istrska mesta Omak, Sipar, Novi grad in Rovinj. Hoteli so tudi napasti otok Gradež. Beneški dožd je šel nato s tridesetimi ladjami nad nje. V pogodbi, katero je sklenil s Slovani, je moral obljubiti, da izpusti vse njih ujetnike. Ker so se pa Slovani čutili razžaljene, so prelomili pogodbo, a jo po smrti svojega vojvoda Domogoja iz nova potrdili. Slovani ob Neretvi niso bili sprejeti v to pogodbo ter so lahko še na dalje vznemirjali istrsko pobrežje (št. 243).

V imenu prej imenovanih vladarjev so po Istri gospodovali mejni grofje. Tak mož je bil okoli leta 910. grof Albuin, ki je pogostoma napadal lastnino ravennskega nadškofa Ivana in imetje rimske stolice po Istri. Zarad tega je pisal takratni papež Sergij III. puljskemu škofu Ivanu, da naj grof popravi krivico, ako pa ne, naj se izobči iz cerkve. Kralj Berengar ne dobi prej cesarske krone, dokler ne vzame Albuinu njegove marke in je ne dá kakemu boljšemu človeku (št. 347). V istem smislu je tudi ravennski nadškof pisal puljskemu škofu (št. 348).

Dalje nam je znan mejni grof Wintherij, ki je leta 933. vodil istrske zadeve. Takrat bi bili Benečanje radi spravili nekatere dele

istrskega polotoka pod svojo oblast. Leta 932. so prisilili koprsko mesto, da jim je obljubilo dajati vsako leto o trgatvi po sto posod vina (št. 380). Istrski prebivalci so se Benečanom upirali, kolikor jim je bilo mogoče. Napadali so beneška posestva po istrski zemlji, jemali Benečanom njih barke, nje same pa morili. Leta 933. se je istrski mejni grof Wintherij pomiril z beneškim doždom Petrom. Razen mejnega grofa je takrat prišlo v Benetke tudi več zastopnikov istrskih mest, tako iz Trsta, Kopra, Milj, Pirana, Novega grada in Pulja. Istrski pooblaščenci so izjavili, da si ne bodo več lastili zemlje, katero imajo po Istri beneška država, gradeška patriarhija in sploh Benečanje. Kar morajo plačevati Benečanom, to hočejo tudi storiti. Beneških bark ne bodo več ovirali ali pa jemali (št. 381).

Po Karantaniji je v prvi polovici desetega stoletja gospodoval vojvoda Perhtold, brat zgoraj omenjenega vojvoda Arnulfa. Ko je še ta živel, je Perhtold vodil zadeve po Karantaniji pod nadzorstvom svojega brata. Navaja se v nekaterih listinah kot priča in sicer pod naslovom „dux" (št. 368, 370, 377). Ko je vojvoda Arnulf leta 937. umrl, je Perhtold postal njegov naslednik ne le po Karantaniji, temuč tudi po Bavarskem (št. 384). Njegovo ime se večkrat omenja po raznih listinah. Leta 943. meseca avgusta se je odlikoval pri Welsu, kjer so Karantanci in Bavarci premagali Madjare (št. 389). Manj srečni so bili Bavarci in Karantanci leta 949., ko so jih Madjari potolkli (št. 398). V tem času vojvoda Perhtold ni bil več med živimi, kajti umrl je okoli leta 947. Njegov naslednik je sedaj postal Henrik (I.), brat kralja Otona I. (št. 393), ki je razen Bavarskega in Karantanije od leta 952. dalje gospodoval tudi po Oglejski in Veronski marki.

9. *Povečana Karantanija.*

Leta 952. je kralj Oton I. s Karantanijo združil Veronsko marko in pa Istro. Da je po tej deželi tudi vladal karantanski vojvoda, sklepamo iz neke listine, v kateri čitamo, da je cesar Oton II. leta 977. vsled prošnje karantanskega vojvoda Henrika potrdil oglejskemu patriarhu Rodaldu kraj Izolo v Istri (št. 457).

Prvi vojvoda povečane Karantanije je bil Henrik (I.), brat kralja Otona I. Kaže se, da se mu takratni oglejski patriarh ni hotel prav pokoriti. Zato se je napotil v Oglej, se polastil tega mesta ter patriarha dal skopiti (št. 399). Vojvoda Henrik je umrl leta 955., tedaj istega leta, ko so bili Madjari pri Augsburgu do dobrega potolčeni (št. 402).

Po smrti tega vojvoda je dobil Bavarsko, Karantanijo ter Oglejsko in Veronsko marko njegov enakoimenovani sin, znan pod imenom Henrik (II.) Prepiralec (št. 402). Ker je bil takrat, ko mu je

oče umrl, še deček. je vodila zadeve po prej naštetih pokrajinah njegova mati Judita, hči bivšega bavarskega vojvoda Arnulfa, katero je s svojimi nasveti podpiral takratni freisinški škof Abraham. Zato je pa ta tudi dobil od cesarja Otona II. leta 973. več posestev na Gorenjskem (št. 444, 445). Ker se je vojvoda Henrik leta 976. vzdignil zoper svojega cesarja Otona II., je bil odstavljen. Nato je Bavarsko dobil švabski vojvoda Oton, Karantanijo z Veronsko in Oglejsko marko pa Henrik (III.) Mlajši, sin bivšega karantanskega in bavarskega vojvoda Perhtolda (št 454.)

Karantanija, ki je bila prej več desetletij združena z Bavarskim, je leta 976. dobila svojega vojvoda. To se je zgodilo tem lažje, ker je bila, združena z Veronsko marko in Istro, brez Bavarske zadosti velika vojvodina.

Vojvoda Henrik Mlajši se omenja v raznih listinah tistega časa. V neki listini iz leta 977. čitamo, da je rečeni vojvoda prosil cesarja Otona II., da bi osvobodil klerika Reginbatona vsake služnosti ter mu podelil osebno svobodo, kar se je tudi zgodilo (št. 456). Istega leta je vojvoda Henrik prosil cesarja Otona, da bi oglejskemu patriarhu Rodaldu potrdil kraj Izolo v Istri (št. 457).

Meseca septembra leta 977. se je vojvoda Henrik v zvezi z nekaterimi drugimi velikaši vzdignil zoper cesarja Otona II. (št. 459). Zato je pa bil naslednjega leta obsojen ter poslan v pregnanstvo. Karantansko vojvodino je sedaj dobil Oton, sin lotarinškega vojvoda Konrada (št. 464).

Novi vojvoda je pri cesarju Otonu II. posredoval, da je leta 979. neki Aribon dobil tri kraljeve kmetije v okolici šentvidski na Koroškem (št. 466), brixenski škof Albuin pa Beljak (št. 468). Vsled njegove prošnje je cesar Oton II. leta 983. podelil cerkvi sv. Lamberta pri Porečah nekoliko zemlje blizu Krnskega grada (št. 475). Vojvoda sam je l. 980. dobil pet kmetij v Otmanjah in še nekaterih drugih vaseh (št. 469). Vojvoda Oton se omenja še v nekaterih drugih listinah, tako v neki listini iz l. 983., s katero je cesar Oton II. vsled njegovega posredovanja podelil oglejskemu patriarhu Rodaldu pet gradov po Furlaniji (št. 478.)

Leta 983. je Henrik Mlajši, ki je med tem časom zopet prišel v milost pri vladarju, dobil najprej za malo časa Bavarsko, a potem pa še Karantanijo. Kaže se, da se je vojvoda Oton takrat prostovoljno odpovedal karantanski vojvodini (št. 479) ter obdržal svojo oblast v Wormski grofiji (cfr. št. 483, 488, 506, 507, 508, 509, 510, 512).

Henrik Mlajši je k večjemu dve leti gospodoval po Bavarskem. Nato je moral to deželo prepustiti Henriku Prepiralcu, kar je pa storil jako nerad. Vsled tega je prišlo med obema Henrikoma do hudega prepira, ki se je pa meseca junija leta 985. poravnal na državnem zboru v Frankfurtu (št. 485).

Karantanski vojvoda Henrik je večkrat pri kralju Otonu III. posredoval, da je ta komu kaj podelil. Tako se je leta 985. potegnil za pasovskega škofa Pilgrima, da je njegova cerkev dobila nekatere davščine v Vzhodni pokrajini (št. 486), potem istega leta za grofa Rachwina, da je dobil petnajst kmetij v vasi Rozvini in njeni okolici (št. 487) ter leta 988. za cerkev sv. Zenona v Veroni, da so se jej potrdile njene pravice (št. 489). Dne 1. oktobra leta 989. se je mudil v Frankfurtu, kjer je pri kralju posredoval, da je freisinški cerkvi na novo potrdil njena posestva v okolici Škofje Loke (št. 490). Pet dni pozneje je umrl (št. 492).

Njegov naslednik je bil Henrik Prepiralec, takratni vojvoda bavarski, ki je že prej od leta 955–976. gospodoval po karantanski zemlji. Novi vojvoda se omenja v neki listini iz leta 992. za samostan v Einsiedelnu (št. 503), potem v neki listini iz leta 994. za cenedsko faro v Oderzu (št. 516). Leta 993. je na javnem zboru v Veroni razsodil prepir med takratnim veronskim škofom in nekim Tedoldom zarad nekega dvora ob Gardskem jezeru (št. 514). Leta 995. je umrl (št. 518).

Za Henrikom je postal karantanski vojvoda tisti Oton, ki je že od leta 978–983. gospodoval po Karantaniji. Leta 996. meseca aprila je bil v Veroni, kjer je razsodil neki prepir (št. 521). Njegov sin Brunon je takrat postal rimski papež ter vladal kot Gregor V. (št. 522).

C. Cerkvena zgodovina.

1. Oglejski patriarhi.

Ob nastopu devetega stoletja je v oglejski vladikovini še živel patriarh Pavlin, o čegar delavnosti sem že govoril v prvem zvezku tega dela. Ko je leta 802. umrl (št. 8), so postavili Urza za oglejskega patriarha (802—807). Verjetno je, da bi bil rad razširil svojo oblast čez Gradež, kjer je takrat vladal patriarh Fortunat (št. 9). Na drugi strani je pa hotel raztegniti svoj delokrog proti severu, kjer je prišel v dotiko s solnograškimi nadškofi (št. 37). Ko sta se leta 805. v Aachenu sešla papež Leon III. in pa cesar Karol, sta se med drugim tudi pogovarjala o zadevi oglejske cerkve (št. 25).

Po smrti oglejskega patriarha Urza je Maksencij postal njegov naslednik ter vladal nekako od leta 807—837. (št. 32). Tudi ta patriarh se je zarad mej prepiral s solnograškim nadškofom Kakor prej Urz, tako je sedaj Maksencij trdil, da so oglejski patriarhi že imeli višjo cerkveno oblast po vsej Karantaniji, še preden so Langobardi prišli v Italijo. Temu nasproti je pa solnograški nadškof Arno poudarjal, da je solnograška duhovščina pridobila prebivalstvo po Ka-

rantaniji za krščanstvo in da so papeži Caharija, Štefan II. in Pavel I. podelili škofovsko oblast po vsej Karantaniji njegovim prednikom. Nato je cesar Karol leta 811. določil, da naj reka Drava dela mejo med solnograško nadškofijo in oglejsko patriarhijo (št. 37). Pri tej priložnosti naj omenim, da je patriarh Maksencij dobil najprej od grofa Kadolaja, pozneje pa od njegovega naslednika Balderika v fevd dvajset podložnikov v Celju na slovenskem Štajerskem (št. 78).

Lahko se trdi, da je bil cesar Karol naklonjen patriarhu Maksenciju. Rečenega leta je vsled njegove prošnje daroval oglejski cerkvi nekatera posestva v Ogleju, ondotni okolici in pa pri izlivu Nadiže v Ter (št. 41). Isti cesar se je spomnil oglejske cerkve tudi v svoji oporoki (št. 35). Znano nam je, da se je cesar Karol obrnil do patriarha Maksencija ter ga prosil, da bi mu naznanil, kako on in njegovi škofje podučujejo ljudstvo o zakramentu sv. krsta (št. 42). Patriarh mu je v posebnem pismu to opisal (št. 43).

Patriarh Makcensij je delal na to, da bi s svojo metropolo združil Gradež in Istro. Hotel je, da bi namesto dveh patriarhij bila le ena, namreč oglejska. Posebno se je trudil, da bi smel posvečevati istrske škofe.

O Istri nam je znano, da je že v začetku devetega stoletja spadala pod gradeško metropolo (cfr. št. 17, 18, 23). Tiste pravice, katere je imel po Istri gradeški patriarh Fortunat, je hotel obdržati tudi njegov naslednik Venerij. Poslal je leta 826. k cesarju Ludoviku in njegovemu sinu Lotarju dva poslanca, namreč dijakona Petra in duhovnika Justa, s prošnjo, da bi potrdila gradeški cerkvi tiste pravice, katere jej je že podelil cesar Karol (št. 87). Patriarhovo prošnjo sta podpirala tudi takratna beneška dožda Agnel in Justinijan (št. 88.) Cesarja Ludovik in Lotar sta patriarhu Veneriju tudi potrdila to, za kar ju je prosil. Tudi sta v tej zadevi pisala rimskemu papežu Evgeniju II. (št. 89). Kmalu so se pa razmere na cesarskem dvoru začele za gradeškega patriarha na slabše obračati. Oglejski patriarh Maksencij se je prizadeval, da bi s pomočjo rečenih cesarjev dobil Gradež in Istro v svojo oblast. To sluteč je Venerij poslal k cesarju Ludoviku svojega poslanca, dijakona in vicedoma Tiberija (št. 90).

Ko je papež zvedel o prepiru med obema patriarhoma, ju je poklical v Rim na odgovor. Gradeški patriarh je takoj ubogal in šel v Rim, Maksencija pa ni bilo. Ker je tedaj ena izmed strank izostala, ni mogel papež obeh zaslišati in tudi ne napraviti pravomočne razsodbe (št. 91, 98). Nato je Venerij naznanil cesarjema Ludoviku in Lotarju, da ni v Rimu nič opravil, ker tudi Maksencij ni prišel tjakaj. Vladarja mu potem pišeta, da naj gre še enkrat v Rim, kjer naj se pred papežem in pred cesarskimi odposlanci pomiri s svojim nasprotnikom (št. 91). Venerij se iz nova napoti v Rim, a zopet zastonj, ker

Maksencija tudi sedaj ni bilo tjakaj (št. 98). Tudi na cesarjevem dvoru se je hotel Venerij sniti s svojim protivnikom, a ni ga našel (št. 98). Maksencijev namen je bil, da bi se sklicala pokrajinska sinoda, na kateri bi bili navzoči posebno taki škofje, kateri bi mu bili naklonjeni. Taka sinoda se je res zbrala v Mantovi meseca junija leta 827. Papež je tja poslal dva legata, cesarja Ludovik in Lotar pa tudi dva zastopnika. Sinode so se udeležili dva nadškofa ter več škofov in duhovnikov. Na prihod gradeškega patriarha so pet dni čakali, a ni ga bilo. Proti koncu sinode je tja dospel njegov zastopnik, dijakon in ekonom Tiberij. Na sinodo so tudi prišli pooblaščenci istrske duhovščine in istrskega ljudstva, hoteč tu prositi, da bi se sedaj, ko niso več pod grško oblastjo, združili z oglejsko cerkvijo. Rekli so, da je njih škofom neprijetno, da morajo kot frankovski podložniki najprej priseči zvestobo rimskim cesarjem, nato pa še gradeškemu patriarhu, ki je pod grškim vplivom. Take prisege so jim neljube, ker ne morejo služiti dvema gospodoma. Sinoda je na zadnje sklenila, da se ugodi prošnji istrskih pooblaščencev, kakor tudi želji oglejskega patriarha Maksencija. Oglejska metropola, ki se je v teku časa razdelila v dve, naj se zopet zedini in povrne v prejšnji stan. Patriarh Maksencij in njegovi nasledniki naj tudi po Istri posvečujejo ondotne škofe (št. 93).

Razumljivo je, da gradeški patriarh ni bil zadovoljen s sklepom mantovske sinode. Obrnil se je v Rim in prosil takratnega papeža Gregorja IV., naj razsodi med njim in patriarhom Maksencijem. V nekem pismu do rečenega papeža pravi Venerij, da mu njegov tekmec ne da miru. Ker Maksencij ni hotel, da bi ga bil papež sodil, je sklenil, da se vsa stvar uravna v Mantovi. Venerij dalje piše, da bi ne bilo prav, ako bi ljudje iz iste pokrajine in pa Maksencijevi sufragani razsojevali to zadevo, katero naj uredi rimski papež sam kot namestnik sv. Petra, naj že potem oglejski patriarh pride pred njegovo (papeževo) obličje ali pa ne. Tudi je Venerij omenil v svojem pismu, da se Maksencij javno baha, da je vsled cesarjevega ukaza dobil istrske škofije in da se istrski izvoljeni škofje pripravljajo, da jih po velikonočni osmini posveti oglejski patriarh. Venerij prosi papeža, da bi ga uslišal (št. 98).

Ker je patriarh Maksencij, podpiran od cesarja Lotarja, vznemirjal istrske sufragane gradeške cerkve, zato ga je zarad tega karal papež Gregor IV. Oglejski patriarh je večkrat dobil pomoč od posvetne oblasti in zato je tudi prisilil istrske škofe, da so ga morali priznati za svojega metropolita (št. 99). Če papež Gregor IV. ni mogel biti zadovoljen z oglejskim patriarhom, je pa bil toliko bolj naklonjen gradeškemu patriarhu Veneriju, kateremu je okoli leta 828. podelil palij (št. 100).

Za oglejskim patriarhom Maksencijem je sledil patriarh Andrej, ki je vladal nekako od leta 837—847. (št. 122). Vsled njegove prošnje je leta 843. cesar Lotar potrdil oglejski cerkvi tista posestva, katera jej je daroval neki Alboin, preden je prišel v nemilost (št. 129). Rečeni vladar je patriarhu Andreju tudi potrdil metropolsko oblast čez istrske škofe in cerkve (št. 151). Dotična listina cesarja Lotarja se nam ni ohranila; a razvidno je posebno iz nekega pisma papeža Sergija II., da je takrat zarad istrskih škofij iz nova nastal prepir med oglejskim patriarhom Andrejem in gradeškim patriarhom Venerijem. Ko je papež po oglejskih poslancih zvedel o tem prepiru, je ukazal obema metropolitoma, da naj prideta na dan sv. Martina (dne 11. novembra, morebiti leta 846.) v Rim, kjer bi napravil konec njunemu razporu (št. 135, 136). Vendar papež Sergij II. ni mogel svojega namena zvršiti, ker je prezgodaj umrl (št. 136).

Za patriarhom Andrejem je oglejsko stolico dobil Venancij, ki je pa malo časa vladal (847—850). O njem ne vemo nič posebnega (št. 140). Ko se je leta 850. v Paviji zbrala neka sinoda, jej je razen milanskega nadškofa Angilberta in ivrejskega škofa Josipa predsedoval tudi oglejski patriarh Teotmar, kar kaže, da Venancij takrat že ni bil več voditelj oglejske cerkve (št. 146).

Oglejski patriarh Teotmar je živel takrat, ko sta vladala cesar Lotar in njegov sin Ludovik. Oglejska kronika trdi, da je vodil svojo cerkev 22 let. Ker je bil leta 850. že patriarh, kakor se je zgoraj omenilo, bi smeli domnevati, da je gospodoval nekako od leta 850—872. (št. 145). Leta 854. je potrdil cesar Ludovik vsled prošnje svojega sorodnika, furlanskega grofa Eberharda, patriarhu Teotmaru in njegovim naslednikom metropolsko oblast čez istrske škofe in cerkve. Iz dotične listine je razvidno, da je patriarh Teotmar po grofu Eberhardu pokazal cesarju razne dokumente, kateri naj bi dokazovali, da je oglejska cerkev imela patriarhalno oblast po vsej Istri že iz prvih časov krščanstva (št. 151).

Za Teotmarom je sledil patriarh Lupo, ki je pa le tri leta (872—875) vodil svojo cerkev (št. 216).

Za njim je prišel Valpert (875—900), ki je kmalu po svojem nastopu spremljal v Italijo Karola Plešeglavca. Tega je takratni papež Ivan VIII. o božiču leta 875. kronal za cesarja (št. 239). Dve leti pozneje je imenovani papež pisal patriarhu Valpertu, da je iz cerkve izobčil veronskega škofa Adelarda (št. 244). Kmalu potem (dne 27. maja leta 877.) mu je pisal v drugič ter mu rekel, da mu je znano, da nekateri napačno sodijo njegovo (patriarhovo) postopanje, a na cerkvenem zboru (v Ravenni) se pokaže njegova nedolžnost (št. 245). Leta 879. je kralj Karlman potrdil oglejski cerkvi razne pravice, katere so jej že podelili njegovi predniki. Oglejska duhovščina in ljud-

stvo smeta po kanoničnih predpisih voliti svojega patriarha. Oglejski patriarhi so nedotakljivi lastniki vseh posestev oglejske cerkve in vsi njeni dohodki, ki bi se drugače morali dajati v državno blagajnico, naj se porabijo v korist cerkvi in njenim služabnikom (št. 251).

Oglejski patriarh Valpert se je dalj časa vojskoval z Benečani in gradeškimi patriarhi. Leta 880. se je sklenila mirovna pogodba, v kateri je oglejski patriarh obljubil, da ne bo napadal gradeške patriarhije, njenih mej in njenih pravic; dožd Urz se je pa zavezal nasproti patriarhu, da mu hoče pod nekaterimi pogoji odpreti Pilsko pristanišče pri Ogleju (št. 261).

Patriarh Valpert je umrl pred 2. novembrom leta 900., ker takrat je njegov naslednik Friderik dobil od kralja Berengarja vodovje, Natissa imenovano, ki se nahaja blizu Ogleja (št. 326). Ta Friderik je nekako med letom 900. in 921. vodil svojo cerkev. Živel je v nemirnih časih, ker takrat so Madjari večkrat prišli v Italijo in naredili tudi njemu mnogo škode (št. 334). Leta 904. je kralj Berengar podelil oglejski cerkvi nekaj posestev v Korminu in še v drugih krajih Furlanskega (št. 338) Tudi jej je podaril neko hišo v Čedadu (št. 339). Leta 921. je patriarh Friderik dobil od cesarja Berengarja grad Pozzuolo v Furlaniji (št. 353).

Patriarhu Frideriku je sledil Leon, ki je vladal k večjemu sedem let. Umoril ga je neki Langobard, z imenom Rodald, čegar posestva je nato dobila oglejska cerkev (št. 355, 412, 426). Za njim je prišel patriarh Urz II., ki je bil le kaka štiri leta predstojnik oglejski cerkvi (št. 373). Omenja se v neki listini kralja Hugona iz leta 928. (št. 374) ter v neki drugi listini iz leta 931. (št. 379). Za Urzom II. je vladal oglejsko cerkev Lupo II., katerega omenja neka listina iz leta 944. V njej čitamo, da je nastal prepir med patriarhom in Benečani. Nekateri patriarhovi fevdniki so še celo pridrli v gradeško mesto. S pomočjo gradeškega patriarha Marina se je skenil mir in patriarh Lupo je pri tej priložnosti obljubil, da nikdar več ne napade z orožjem niti sam, niti po svojih fevdnikih patriarha Marina v njegovem mestu Gradežu (št. 390, 391).

Naslednik Lupov je bil patriarh Engelfrid, ki je proti koncu leta 963. umrl v Rimu, kamor je bil prišel, da bi se bil udeležil neke sinode (št. 409, 410, 411):

Za Engelfridom je patriarh Rodald vodil oglejsko cerkev nekako od leta 963—984. Dobil je od Otona I. in II. razne privilegije (št. 412), od papeža Leona VIII. pa palij (št. 413). Tako n. pr. mu je leta 964. podelil cesar Oton I. kraj Intercisas pod korminskim gradom (št. 415). Isti cesar mu je leta 967. deloma podaril, deloma pa potrdil razna posestva po Furlaniji, tako v Ronkih, Fari, Foljanu in Marianu (št. 426). Leta 972. je cesar Oton I. z ozirom na zve-

stobo patriarha Rodalda potrdil oglejski cerkvi vsa njena posestva (št. 442).

Patriarh Rodald je včasi spremljal cesarja Otona I., ko je ta potoval po Italiji. Leta 967. meseca aprila je bil ž njim v Ravenni (št. 423, 424, 425, 426, 428), leta 968. meseca januarja v Rimu (št. 432) in leta 970. meseca januarja v Paviji (št. 435). Leta 983. meseca junija je bil v Veroni pri cesarju Otonu II., kateri je pri tej priložnosti podelil oglejski cerkvi pet gradov po Furlaniji (št. 478).

Rodaldov naslednik je bil patriarh Ivan IV., ki je gospodoval od leta 984—1019. (št. 481). Leta 990. in 996. je kralj Oton III. potrdil njegovi cerkvi njena posestva in privilegije (št. 493, 523).

2. *Gradeški patriarhi.*

Že v prvem zvezku je bilo omenjeno, da je bil gradeški patriarh Ivan naklonjen rimskemu papežu in frankovskemu kralju Karolu. Frankom nasprotna stranka, namreč Benečanje, ki so bili takrat tesno združeni z Bizantinci, pa niso marali za tega patriarha. Beneški dožd je najbrže v začetku leta 803. poslal na Gradež svoje brodovje pod vodstvom svojega sina Mavricija, ki je s silo napadel mesto, ujel patriarha ter ga pahnil z najvišjega stolpa njegove palače navzdol, da se je ubil (št. 12).

Na njegovo mesto so sedaj postavili za patriarha njegovega sorodnika Fortunata, ki je bil po rodu Tržačan (št. 13). Takratni papež Leon III. ga je dne 21. marca leta 803. potrdil ter mu poslal palij (št. 14). Fortunat je bil globoko užaljen, ker so umorili njegovega prednika in sorodnika. Napravil je zoper beneškega dožda zaroto, katera je pa kmalu prišla na dan. Zato je zapustil Beneško ter se napotil k cesarju Karolu na frankovsko zemljo. Tudi njegovi pristaši so ostavili Benetke, šli v Treviso ter tu tribuna Obelierija izbrali za dožda (št. 15).

Patriarh Fortunat je cesarju Karolu opisal Benečane kot ljudi, ki simpatizirajo z Bizantinci; a samega sebe je znal v cesarjevih očeh jako povzdigniti (št. 15). Zato je cesar dne 13. avgusta leta 803. podelil gradeški cerkvi imunitetne pravice po Istri, Romaniji in langobardskem kraljestvu (št. 17). Dalje je patriarha osvobodil colnine od štirih njegovih ladij po vseh vodah frankovske države. Po smrti patriarha Fortunata naj uživajo to pravico njegovi nasledniki (št. 18).

Verjetno je, da se patriarh Fortunat, ko se je vrnil s frankovske zemlje, ni upal iti v Benetke. Mudil se je nekoliko časa v torcellski škofiji (št. 27). Tudi se je nekako v tistem času udeležil zborovanja pri Rižani v Koprskem okraju. Ljudski zastopniki so se tu zoper njega pritoževali, da prebivalci ne dobivajo od cerkve tiste pomoči, katera

bi se jim morala deliti. Patriarh se je opravičeval, da je ljudstvu pomagal, kjerkoli je mogel (št. 23).

Najbrže leta 805. je Obelierij postal beneški dožd. Bil je naklonjen patriarhu Fortunatu ; vsaj sta oba dve leti prej kot begunca morala zapustiti beneško zemljo (št. 15). Z ńjegovo pomočjo je Fortunat zopet prišel pri Benečanih v milost (št. 28), a le za malo časa. Že leta 806. je prišlo bizantinsko brodovje na beneško obrežje in Fortunat je iz nova moral bežati na frankovska tla, ker je bil pristaš frankovskega vladarja. Za gradeškega patriarha je bil sedaj postavljen dijakon Ivan, ki je bil prej nekoliko časa olivolski škof (št. 30). Patriarh Fortunat bi bil rad nato preložil svojo stolico na frankovsko zemljo, in sicer v Pulj, kjer je bilo škofovsko mesto po smrti škofa Emilijana izpraznjeno. Istrski škofje so bili namreč v tistem času frankovski podložniki, v cerkvenem oziru pa zavisni od gradeškega patriarha, čegar sedež je bil pod oblastjo beneških doždov. Takratni papež Leon III. je bil pripravljen to dovoliti s pogojem, da Fortunat takoj zapusti puljsko škofijo, kadar bi dobil nazaj svojo staro stolico. Iz dotičnega pisma tega papeža do cesarja je razvidno, da ni imel Leon III. do patriarha Fortunata nobenega pravega zaupanja (št. 31).

Dijakon Ivan je bil štiri leta gradeški patriarh. Nato je bil odstavljen, kar se je najbrže zgodilo leta 810., in Fortunat je iz nova prišel do svoje stolice (št. 33). Ko je cesar Karol leta 811. določil, kako naj se po njegovi smrti razdelé njegovi zakladi, sta bili med drugimi dednicami tudi navedeni gradeška in oglejska cerkev (št. 35).

Tudi Ludovik, naslednik in sin cesarja Karola, je bil patriarhu Fortunatu nekaj časa naklonjen. Potrdil je njemu in istrskim prebivalcem svobodno volitev patriarhov, škofov in drugih dostojanstvenikov (št. 62).

Ko se je posavski vojvoda Ljudevit vzdignil zoper Franke in ga ti dolgo časa niso mogli premagati, je patriarh Fortunat stopil ž njim v dotiko, ga podpiral in izpodbujal k vztrajnosti. Ko je bil zarad tega postopanja zatožen, so ga na frankovskem dvoru pozvali, da bi se prišel opravičit. A Fortunat je rajši, ko je dobil ugodno priložnost, šel čez morje v Carigrad, kar se je zgodilo leta 821. (št. 67).

Tri leta pozneje si je patriarh Fortunat zopet želel pridobiti cesarjevo naklonjenost. Prišel je proti koncu leta 824. s poslanci bizantinskega cesarja Mihaela iz Carigrada v Rouen na severnem Francoskem. Cesar Ludovik ga je izpraševal o vzroku njegovega bega. Potem mu je naročil, da naj gre k rimskemu papežu ter se pri njem opraviči. Najbrže patriarh Fortunat ni tega storil, temuč ostal na frankovski zemlji, kjer je tudi umrl. Gradeški cerkvi in drugim svetim krajem je zapustil mnogo cerkvenega lepotičja, katero si je bil v življenju pridobil (št. 82).

Njegov naslednik je bil patriarh Venerij, o katerem sem že marsikaj povedal, ko sem govoril o delovanju oglejskega patriarha Maksencija. Vladal je morebiti od leta 825. do 848. Kot patriarh je popravil več cerkvâ, katere so sovražniki poškodovali. Pokopali so ga na Gradežu v cerkvi sv. Evfemije (št. 84).

Za patriarhom Venerijem je nastopil vlado Viktor I., ki je bil po rodu Benečan. Izvoljen je bil najbrže leta 848. Vodil je gradeško cerkev le dobrih šest let, tedaj najbrže do leta 854. (št. 141). Dne 1. aprila leta 852. mu je papež Leon IV. podelil palij (št. 147). Ko je umrl, so ga pokopali v cerkvi sv. Evfemije na Gradežu (št. 141).

Za njim je sledil patriarh Vital I., ki je vladal nad devetnajst let, tedaj nekako od leta 854. pa do 873. (št. 152). Papež Benedikt III. mu je leta 858. podelil palij (št. 158). Patriarh Vital se je udeležil sinode, na kateri je bil spomladi leta 863. carigrajski patriarh Focij izobčen iz cerkve (št. 185). Nekaj mesecev pozneje ga je takratni papež Nikolaj I. povabil na sinodo, ki se je sešla dne 30. oktobra. Pisal mu je, da ne bi videl rad, ako bi izostal. Če bi pa vendar osebno ne mogel priti, naj pošlje k zborovanju nekoliko svojih sufraganov, duhovnikov in dijakonov, da ga bodo zastopali (št. 187).

Vitalov naslednik je bil Peter, ki je proti svoji volji sprejel patriarhalno oblast. Pastiroval je nekako od leta 873. pa do 878. Z beneškim doždom se je moral prepirati, ker ni hotel potrditi izvoljenega torcellskega škofa Dominika Zarad tega prepira se je leta 874. zbralo v Ravenni pod vodstvom papeža Ivana VIII. sedemdeset škofov. Umrl je patriarh Peter v Benetkah, a prenesli so njegovo truplo na Gradež ter ga pokopali v cerkvi sv. Evfemije (št. 230, 231, 240).

Za patriarhom Petrom je postal voditelj gradeške cerkve Viktor II., ki je morebiti vladal od leta 878 - 896. Proti svoji volji je posvetil torcellskega škofa Dominika. Papež Hadrijan III. mu je podelil palij. Pokopan je bil pred cerkvijo sv. Evfemije (št. 250, 269).

Njegov naslednik je bil njegov polubrat Jurij, ki je oskrboval gradeško cerkev le poldrugo leto (leta 896. in 897.). Papež Bonifacij VI. mu je leta 896. podelil palij. Patriarh je bil pokopan na Gradežu pred cerkvijo sv. Evfemije (št. 310, 314).

Za njim je prišel Vital II., ki je nad tri leta bil predstojnik gradeški cerkvi, tedaj od leta 897 – 901. Rimski papež Roman mu je podelil palij. Pokopali so ga na Gradežu v cerkvi sv. Evfemije (št. 316, 317).

Za Vitalom II. je vodil gradeško cerkev patriarh Dominik od leta 901. pa do 909. Papež mu je podelil palij (št. 333).

Njegov naslednik je bil patriarh Lavrencij, ki je vladal skoraj trinajst let (od leta 909—921). Od papeža Anastazija je dobil palij. Pokopali so ga v gradeškem mestu na pokopališču svete Evfemije (št. 346, 351).

Za Lavrencijem je prevzel vodstvo gradeške cerkve patriarh M a r i n, ki je potem 34 let in tri mesece izvrševal svojo dolžnost, tedaj nekako od leta 921. pa do 956. Papež Ivan X. mu je podelil palij (št. 356). Leta 933. je patriarh Marin posredoval med istrskim vojvodom Wintherijem in beneškim doždom Petrom, da se je sklenil mir med istrskimi prebivalci in Benečani (št. 381). Enako nalogo je prevzel leta 944., ko je delal na to, da se je napravil mir med oglejskim patriarhom Lupom in Benečani (št. 391).

Za Marinom je sledil patriarh B o n, ki je vladal devet let (956 do 965). Papež Ivan XII. mu je podelil palij (št. 403). Leta 960. sta patriarh Bon in pa beneški dožd Peter prepovedala kupčijo s sužniki, katere so dostikrat z istrske in dalmatinske obali prevažali na Grško (št. 406).

V i t a l III. je gospodoval le eno leto in pet mesecev (965—966). Papež Ivan XIII. mu je podelil palij (št. 420).

Za Vitalom III. je prišel V i t a l IV., ki je vladal 50 let in pol (966—1017). Tudi on je dobil od papeža Ivana XIII. palij (št. 422). Za časa Vitala IV. so se parkrat potrdile pravice gradeške cerkve. Meseca decembra leta 967. je bila v Rimu sinoda, katere sta se udeležila tudi papež Ivan XIII. in cesar Oton I. Na sinodi so se pregledovale listine gradeške cerkve in nato se je določilo, da naj ima ta cerkev patriarhalno in metropolitansko oblast po vsem Beneškem (št. 430). Kmalu nato je cesar Oton I. potrdil gradeški cerkvi vsa njena posestva, potem imuniteto in pa tako sodno oblast, kakršno ima rimska cerkev (št. 431). Tudi njegov naslednik, cesar Oton II., je potrdil gradeški cerkvi njene pravice. Iz listine je razvidno, da je imela rečena cerkev v tistem času svoja posestva deloma na oglejski zemlji in ob morski meji, deloma v Istri, kakor v Trstu, Kopru, Piranu, Siparu, Omaku, Novem gradu, Poreču, Rovinju, Pulju in drugod, deloma v Romaniji in Bologni ter deloma tudi po drugih krajih (št. 449).

3. Solnograški nadškofje.

Vsled zmagovitega prodiranja frankovskih trum proti Obrom se je na vzhodu razširil delokrog solnograških in pasovskih škofov. Posebno solnograška vladikovina se je povečala tako, da so jo leta 798. povzdignili v nadškofijo ter novim nadškofom odkazali pastirstvo ne samo po tistih krajih, katere so že prej imeli, temuč tudi po Karantaniji in Dolenji Panoniji na severni strani reke Drave. Pasovskim škofom se je pa razširila oblast po Vzhodni marki in Gorenji Panoniji. Meje med obema škofijama so bile na panonskih tleh reke Spraca, Rabnica in Raba (št. 103).

Kakor je znano, je že leta 796. kralj Pipin spojil zemljo okoli Blatnega jezera med Rabo in Dravo s solnograško škofijo (I., št. 301)

Leta 803. je to naredbo potrdil tudi cesar Karol, ko se je mudil v Solnogradu (št. 21). Nekaj let pozneje (811) je rečeni cesar določil, da naj tisti deli slovenske zemlje, ki ležé od Drave proti severu, pripadajo k solnograški nadškofiji (št. 37). To določbo cesarja Karola je tudi njegov sin Ludovik leta 819. iz nova potrdil (št. 59).

Ker solnograški nadškofje niso sami mogli po obširni vladikovini izvrševati svojega poklica, so pošiljali na slovensko zemljo pokrajinske škofe, ki so bili nekaki namestniki in pomočniki pravih škofov. Z dovoljenjem svojih škofov so smeli pokrajinski škofje posvečevati duhovnike in cerkve ter deliti sv. birmo. Ker jim je navadno bila izročena posebna pokrajina, po kateri so oskrbovali cerkvene zadeve, so jih zvali pokrajinske škofe (chorepiscopi, τοῦ χώρου ἐπίσκοποι, episcopi regionarii).

Izmed slovenskih pokrajinskih škofov sta nam znana Modest in Teodorik. Prvega je poslal škof Virgilij, drugega pa nadškof Arno med Slovence. Po smrti škofa Teodorika je solnograški nadškof Adalram (821 - 836) povzdignil Otona za pokrajinskega škofa ter ga poslal med slovensko ljudstvo (št. 69). Ko je v Solnogradu vladal nadškof Liupram (836—859), je Osvald postal pokrajinski škof ter med Slovenci vodil cerkvene zadeve tudi pod nadškofom Adalwinom (št. 166).

Kar se tiče pokrajinskega škofa Osvalda, sta se nam ohranili dve izjavi, kateri mu je poslal takratni papež Nikolaj I. med letom 858. in 867. V prvi izjavi je papež odgovoril Osvaldu na njegovo vprašanje ter rekel, da bi bilo primerno, ako bi pustil duhovsko službo tak duhovnik, ki bi braneč samega sebe umoril kakega nevernika (št. 188). V drugi izjavi do Osvalda je pisal papež, kako naj se postopa z nekim duhovnikom, ki je udaril nekega dijakona tako, da je ta potem padel s konja ter si zlomil tilnik (št. 189).

Iz teh dveh izjav je razvidno, da je pokrajinski škof Osvald občeval z rimskim papežem brez posredovanja svojega predpostavljenega nadškofa, kar kaže, da je hotel postati nekoliko samostojnejši kakor drugi pokrajinski škofje tistega časa. Mogoče je, da je ravno njegovo hrepenenje po nezavisnosti povzročilo prepir med njim in njegovim nadškofom. Za Osvaldom ni nadškof Adalwin poslal med Slovence nobenega pokrajinskega škofa, temuč je hotel sam med njimi storiti to, kar so prej v njegovem imenu izvrševali njegovi podškofje (št. 190). Moral se je tedaj včasi osebno napotiti med Slovence, živeče po Karantaniji in Panoniji. Stroške za taka pota so morali nositi grofje v imenu svojih vladarjev in pa ljudstvo. Ker je pa bilo karantanskemu grofu Gundakarju nadležno, da bi za vsako tako potovanje posebej dajal nadškofu odškodnino, je takratni kralj Ludovik enkrat za vselej odstopil solnograški nadškofiji več posestev

po Karantaniji, od katerih naj bi nadškof, kadar bi prišel med slovensko ljudstvo, dobival to, kar bi potreboval za življenje. Tudi svobodni prebivalci po Karantaniji so obljubili, da hočejo v isti namen od svoje lastnine prepustiti solnograški cerkvi nekoliko posestev (št. 191).

O delavnosti nadškofa Adalwina na panonskih tleh se je že na drugem mestu govorilo. Obžalovanja vredno je bilo njegovo postopanje nasproti nadškofu Metodu. Leta 873. je umrl.

Adalwinov naslednik je bil Teotmar, ki se je eno leto po svoji izvolitvi napotil v Ptuj ter tu posvetil cerkev, katero je dal napraviti grof Gozwin (št. 232). Leta 907. je izgubil svoje življenje v bitki z Madjari (št. 342).

Proti koncu devetega in v prvi polovici desetega stoletja so po Karantaniji oskrbovali cerkvene zadeve pokrajinski škofje Salomon, Engilfrid, Alarik, Dietrik in Gotabert (št. 357). Zadnji med temi se omenja v neki listini iz leta 923. (št. 358), potem pa tudi še v nekaterih drugih (št. 359, 375).

Od leta 923. pa do 935. je v Solnogradu vladal nadškof Odalbert, ki je imel mnogo posestev na slovenski zemlji. Meseca maja leta 927. se je mudil v Krnskem gradu (št. 368, 369) in dne 23. rečenega meseca je predsedoval sinodi pri Gospe Sveti (št. 369). Izmed poznejših nadškofov nam je med drugimi znan Friderik, ki je okoli leta 963. prišel v Karantanijo ter pri Gospe Sveti odstopil plemeniti ženi Mahthilti nekatera posestva pri Podkrnosu (št. 414).

4. Panonsko-moravski nadškofje.

Zgodovina panonsko-moravske nadškofije je tesno zvezana z delovanjem solunskih bratov Konstantina in Metoda na tleh Moravskega in Panonije. Ne bode odveč, ako na tem mestu na kratko opišem njuno življenje.

Slovanska blagovestnika, brata Konstantin in Metod, sta se porodila v mestu Solunu ob Egejskem morju. V okolici tega mesta so že v devetem stoletju živeli slovanski prebivalci in zato so morali tudi solunski meščanje, akoravno po rodu Grki, znati slovanski jezik, ako so hoteli občevati s sosednjimi seljaki. Na ta način sta se tudi Konstantin in Metod že v mladosti priučila slovanskemu jeziku. Najbrže zarad znanja slovanskega jezika je tedanji grški cesar poslal Metoda za upravitelja v neko slovansko pokrajino, kjer se je popolnoma seznanil s slovanskimi običaji.

Najbrže leta 861. sta se oba brata napotila h Kozarjem, ki so prebivali ob Azovskem morju, da bi jim oznanjala sveto vero. Med potjo sta se nekoliko časa mudila v Kerzonu, kjer se je posrečilo

Konstantinu, da je dobil ostanke sv. Klementa, četrtega rimskega papeža, ter jih vzel s seboj.

V tisti dôbi je vladal na Velikomoravskem vojvoda Rastislav. Ta je poslal poslance k cesarju Mihaelu v Carigrad ter ga prosil, da bi mu preskrbel takih krščanskih učiteljev, ki bi dobro znali jezik slovanski. Cesar je opozoril Konstantina in Metoda, da bi sprejela ponudbo velikomoravskega vojvoda, kar sta tudi rada storila.

V prvi polovici leta 863. sta prišla na Velikomoravsko, kjer sta začela delati v prospeh ondotnih prebivalcev. Zadobila sta si tudi zato veliko zaslug, ker sta bila prva učena pisatelja, ki sta pisala v slovanskem jeziku. Prevedla sta za časa svojega bivanja na Velikomoravskem iz grščine več obrednih knjig, katere bi bile lahko kdaj potrebne pri božji službi.

Bistroumni Rastislav je kmalu izprevidel, da bi mu mogla solunska brata mnogo koristiti ter mu pomagati, da bi dosegel svoj namen. Trudil se je namreč, da bi postal v državnem in cerkvenem oziru popolnoma nezavisen od vzhodnofrankovskih kraljev in njihovih zvestih služabnikov, pasovskih škofov. Politično nezavisnost je vojvoda Rastislav varoval s svojim mečem in le premnogokrat se je moral bojevati s svojimi nasprotniki; v cerkvenem oziru se je hotel otresti vpliva nemških škofov in duhovnikov. Da bi se pa to doseglo, bi morala moravska država dobiti svojega škofa. Konstantin in Metod naj bi postala prva škofa v velikomoravski državi, kar bi se moglo zgoditi le z dovoljenjem rimskega papeža. Politično samostojnost velikomoravske države naj bi podpirala cerkvena nezavisnost od nemških škofov. Ta nezavisnost bi se pa najlážje ohranila, če je cerkveni jezik po Velikomoravskem drug, kakor po nemških škofijah.

Štiri leta in pol sta Konstantin in Metod učila po Velikomoravskem, preden sta se proti koncu leta 867. napotila v Rim. Velikomoravska država v devetem stoletju ni obsegala samo sedanjega Moravskega, temuč se je razprostirala tudi po severnem Ogrskem do reke Donave. Na južni strani te reke je pa bila Panonija, ki je segala proti jugu do Save.

Konstantin in Metod, potujoča v Rim, sta prišla tedaj z Velikomoravskega v Panonijo k Blatnemu jezeru, kjer je takrat vladal slovenski vojvoda Kocel. Ta je z velikim veseljem sprejel slovanska blagovestnika. Posebno se je pa vzradoval, ko sta mu pokazala v slovanskem jeziku pisane knjige, katere je lahko razumel brez tolmačev. Dal jima je na pot 50 učencev, da bi jih podučevala. Za svoj trud slovanska blagovestnika nista niti od Rastislava, niti od Kocela zahtevala nikakršne odškodnine; izprosila sta si samo 900 ujetnikov, katere sta potem osvobodila (št. 207).

Ko šta Konstantin in Metod zapustila Panonijo, sta prehodivši slovensko zemljo prišla v Benetke, kjer sta se nekoliko časa mudila (št. 207). V Rim sta dospela po smrti papeža Nikolaja I. († 13. novembra leta 867). Njegov naslednik Hadrijan II. ju je sprejel z veliko častjo. Všeč mu je bilo, da sta spisala evangelije in druge knjige v slovanskem jeziku, kar je pokazal s tem, da jih je sam blagoslovil.

Papež je v Rimu posvetil oba brata za škofa, njune učence pa za mašnike in dijakone. Konstantin si je vsled papeževega dovoljenja namesto dosedanjega imena izvolil ime Ciril. Nato je Hadrijan II. dovolil rabo slovanskega jezika pri božji službi, vendar s pristavkom, da naj se pri sv. maši čitajo evangeliji in listovi najprej v latinskem in še le potem v slovanskem jeziku. Ako bi kdo grajal slovanske cerkvene knjige in očital slovanskim duhovnikom, da ne uče prave vere, naj ga kaznuje cerkvena sodnija (št. 211).

Komaj je Ciril, dospevši do škofovske časti, dobil ugodnejšo priliko za svoje delovanje, je začel bolehati ter je v Rimu umrl dne 14. februarja leta 869. v 42. letu svoje starosti petdeset dni potem, ko je bil za škofa posvečen. Njegovo truplo so položili k večnemu počitku v cerkvi sv. Klementa, kjer so bili tudi shranjeni ostanki tega svetnika, katere sta solunska brata prinesla papežu v Rim.

Ciril in Metod sta prevzela nalogo, da bi med zapadnimi Slovani po želji vojvoda Rastislava osnovala samostojno cerkev. Ko je pa Ciril umrl, je ostalo težavno breme na Metodovih ramah.

Ker je leta 869. vihrala vojna med Moravci in Bavarci, je Metodu kazalo, da bi ostal v Rimu toliko časa, dokler se ne poleže bojni hrup po Velikomoravski. A med tem časom je poslal panonski vojvoda Kocel svoje poslance k papežu ter ga prosil, da bi Metod prišel podučevat njegovo ljudstvo (št. 210). Ta poklic je bil za panonske Slovence jako važen, kajti pri njih je Metod najprej uvedel slovansko službo božjo. Razume se, da so bili slovenski prebivalci po Kocelovi deželi jako veseli, ko so slišali peti sveto mašo v domačem jeziku, ki je kar čez noč dospel do take važnosti.

Papež Hadrijan II. je rad ustregel želji vojvoda Kocela ter poslal Metoda v Panonijo. Ob enem je naznanil Rastislavu, Svetopolku in Kocelu, da se je prepričal o Metodovi pravovernosti in ga zarad tega z njegovimi učenci vred posvetil. Rekel je, da ga pošilja v njih pokrajine, da bi jim, kakor so prosili, razlagal svete knjige v njih domačem jeziku. Tudi jim je povedal, da mu je dovolil izvrševati službo božjo v slovanskem jeziku (št. 211).

Metod se je torej napotil k vojvodu Kocelu, kateri ga je z veliko častjo sprejel (št. 210). V Panoniji je Metod vpeljal slovansko službo božjo in nastavil po deželi svoje učence, kateri so bili v Rimu posvečeni za duhovnike. Nemški mašniki iz Solnograda in drugih

krajev so hipoma izgubili pri ljudstvu vso veljavo in ni jim drugega kazalo, kakor to, da so zapustili slovenske pokrajine. To je storil nemški nadduhovnik Richbald, ki se gotovo ni vrnil v Solnograd z ljubeznijo do slovenskega prebivalstva, pač pa z namenom, da tu zatoži Metoda in očrni vse naredbe, katere je bil ta vsiljenec vpeljal v svoji škofiji proti dosedanjim cerkvenim običajem (št. 213).

Metod je bil posvečen za škofa. A kot tak bi bil še vedno zavisen od solnograškega nadškofa, kateri bi ga bil lahko oviral v njegovem delovanju. Metod bi bil še le kot nadškof popolnoma nezavisen od solnograškega nadškofa. Po želji vojvoda Kocela se Metod najbrže v začetku leta 870. v drugič napoti v Rim, kjer ga papež Hadrijan II. povzdigne za nadškofa čez Panonijo in Velikomoravsko. S seboj je takrat Metod vzel dvajset učencev, da bi bili v Rimu posvečeni za mašnike (št. 214).

Metodova nadškofija je proti zapadu segala do Karantanije in Vzhodne marke tako, da so predniki sedanjih Slovencev, stanujočih na zemlji današnje ogrske in vzhodnoštajerske dežele, živeli v njegovi nadškofiji. Njih takrat sezidane cerkve je blagoslavljal Metod in za župnike jim je postavljal svoje bivše učence, ki so opravljali mašo in druge cerkvene obrede v domačem slovanskem jeziku.

Pogajanje z Rimom, katero je vojvoda Rastislav pričel, Kocel pa z uspehom dovršil, se je godilo za hrbtom takratnega solnograškega nadškofa Adalwina. Ta bi bil gotovo napel vse žile, da bi se bilo pogajanje razbilo. A zvedel je o rečenih premembah po Panoniji, ko je bilo že vse dognano. Povedali so mu to njegovi duhovniki, ki so prišli iz Panonije nazaj na Bavarsko.

Nemški škofje, med njimi v prvi vrsti solnograški nadškof Adalwin in pasovski škof Hermanrich, niso nikdar hoteli Metoda priznati za nadškofa. Po njih mnenju sta panonska in moravska zemlja spadali v njih področje. Solnograški nadškof, hoteč zopet dobiti Panonijo v svojo oblast, se je opiral na to, da je bila ista že mnogo let prej v rokah njegovih prednikov, katerim so jo podelili frankovski kralji.

Nasproti trditvam bavarskih škofov, katere je podpiral tudi njih kralj Ludovik, je papež Ivan VIII. poudarjal, da je bila Panonija že v starodavnih časih zavisna od rimske stolice. Akoravno je pozneje dežela prišla poganom v oblast, vendar zato še niso nehale pravice rimskega papeža do nje, kajti privilegijev rimske cerkve ne more prikrajšati noben čas in nobena državna razdelitev jim ne more biti na škodo (št. 217).

Da bi bavarski škofje prej prišli do svojega namena, bi bilo treba uničiti vojvoda Rastislava, ki se je najbolj trudil, da bi bila njegova zemlja tudi v cerkvenem oziru nezavisna od nemškega vpliva. Že leta 868. se je pričela vojna med Nemci in Moravci. Vzhodno-

frankovski kralj Ludovik in njegov sin Karlman sta izkoristila prepir med Svetopolkom in njegovim stricem Rastislavom, da sta tega dobila v svoje roke. Meseca novembra leta 870. je bil Rastislav v Reznem najprej k smrti obsojen; a kralj Ludovik ga je pomilostil tako, da mu je dal iztekniti oči in zapreti v samostan, kjer je umrl. Tako je bil glavni zaščitnik slovanskega obreda po Moravskem odstranjen.

Nekako v istem času so se zbrali bavarski škofje, da bi se posvetovali, kaj jim je storiti zastran panonskih zadev. Tudi Metoda so izvabili, da se je udeležil zborovanja. Freisinškega škofa so navzoči tovariši izvolili za sodnika, akoravno bi kakega nadškofa smel soditi le patriarh ali pa papež sam. Tudi drugi v zboru navzoči škofje niso imeli pravice, da bi bili rešili vprašanje o panonskomoravski nadškofiji, kajti bili so le tožitelji in nikakor ne bi smeli biti tudi ob enem sodniki. Navzlic temu so nadškofa Metoda obsodili, vrgli v ječo ter ga imeli dve leti in pol zaprtega pri sebi na Bavarskem. Kako sramotno so postopali ž njim njegovi tovariši, nam kažejo pisma papeža Ivana VIII., ki je leta 872. po smrti papeža Hadrijana II. postal njegov naslednik.

Ko je zvedel papež Ivan VIII., kako so bavarski škofje ravnali z Metodom, jim je pisal ostra pisma ter ukazal, da ga morajo izpustiti iz ječe (št. 221, 222, 223). Ob enem je poslal na Bavarsko svojega legata, jakinskega škofa Pavla, kateremu je dal navodila, kako naj govori s kraljem Ludovikom in kako naj postopa proti solnograškemu nadškofu Adalwinu in pasovskemu škofu Hermanrichu (št. 217). Bavarski škofje so morali tedaj Metoda izpustiti. Tudi so dobili ukaz, da bi prišli v Rim ter se tu opravičili, kar se pa najbrže ni zgodilo, ker solnograški nadškof Adalwin je že umrl dne 14. maja 873., pasovski škof Hermanrich dne 26. decembra 874. ter freisinski škof Annon dne 9. oktobra 875.

Z Bavarskega je šel Metod s škofom Pavlom k Svetopolku na Moravsko. Vojvodu Kocelu, ki je bil fevdnik kralja Ludovika, so bavarski škofje grozili, da se mu ne bo dobro godilo, ako bode imel Metoda pri sebi (št. 224). Ker je vojvoda Kocel kmalu potem umrl in ker je za njim postal vrhovni oblastnik v Panoniji Ludovikov sin Karlman, je bil Metod prisiljen, da se je v naslednjih letih večinoma mudil po Moravskem.

Teotmar, Adalwinov naslednik v solnograški nadškofiji, je hotel porabiti ugodni politični položaj, da bi iz nova zedinil Panonijo s svojo nadškofijo. Že leta 874. je prišel v Ptuj ter tu posvetil eno cerkev. Rečeno mesto je prej spadalo pod Kocelovo oblast, sedaj je pa v njem gospodoval grof Gozwin, katerega je najbrže Karlman tu sem poslal (št. 232). Da bi Metod tudi pod novimi gospodarji lahko

brez ovir opravljal svoje dolžnosti po Panoniji, je okoli leta 873. rimski papež pisal Karlmanu ter mu velel, da naj pusti Metodu po navedeni pokrajini svobodno izvrševati njegova škofovska opravila. (štev. 229).

Ko so umrli bavarski škofje Adalwin, Hermanrich in Annon, so prišli na njih mesto drugi možje, ki so imeli o panonski diecezi in Metodovi delavnosti iste nazore, kakor njih predniki. Vedeli so, da ne bi imeli uspeha, ako bi se iz nova pritožili zarad ustanovitve panonske nadškofije. Tudi bi nič ne pomagalo, ako bi Metoda v drugič ujeli in vrgli v ječo. Najbrže so zvedeli, da ima papež Ivan VIII. o jeziku, v katerem naj bi se obhajala božja služba, nekoliko drugačnejše mnenje, kakor njegov prednik Hadrijan II. Zatožili so torej Metoda, da izvršuje službo božjo v nerazumljivem slovanskem jeziku. Tudi so ga dolžili, da ne uči ljudstva tako, kakor veleva sveta rimska cerkev (št. 252.) Tudi so Metoda črnili pri vojvodu Svetopolku ter ga hoteli pri njem razglasiti za krivoverca (št. 253).

Vsled tega se je Metod pred junijem leta 880. v tretjič napotil v Rim, da bi pred papežem dokazal svojo nedolžnost, kar se mu je tudi posrečilo. Prepričal je papeža, da je delal le na korist rimske cerkve, ko je pri božji službi rabil slovanski jezik. Papež je nato v svojem pismu, katero je meseca junija leta 880. poslal Svetopolku, iz nova zagotovil Metodu nadškofijsko oblast po Moravskem in po Panoniji. Tudi mu je dovolil izvrševati službo božjo v slovanskem jeziku, kar dokazujejo besede, katere je pisal vojvodu Svetopolku: „Po pravici hvalimo po pokojnem modrijanu Konstantinu izumljene slovanske pismenke, s katerimi naj bi se po spodobnosti hvalil Bog; tudi velevamo, da se v tem jeziku oznanjujejo nauki in dela Kristusova. Tudi zdravi veri in nauku ni nasprotno, ako se poje sveta maša v slovanskem jeziku, čitajo v njem sveti evangelij in listovi iz novega in starega veka, če so dobro prevedeni in razloženi, ter se opravljajo v njem vse druge cerkvene molitve: kajti ta, ki je ustvaril tri glavne jezike, hebrejskega, grškega in latinskega, je naredil tudi vse druge k hvali in slavi svoji“ (št. 260).

Ker je papež zvedel, da se nemški duhovniki, bivajoči po Panoniji in Moravskem, niso dosti brigali za Metodove ukaze ter so za svojega pravega gospoda smatrali solnograškega nadškofa ali pa pasovskega škofa, je zapovedal vsem mašnikom in dijakonom, naj si bodo slovanskega ali katerega drugega rodu, ki žive na Svetopolkovi zemlji, da morajo biti nadškofu Metodu vdani in pokorni v vseh stvareh ter da sploh ničesar ne smejo storiti brez njegove vednosti. Tisti pa, ki bi bil uporen, delal nemir in razprtijo ter se ne hotel poboljšati po prvem ali drugem opominjanju, naj se kot sejalec ljuljke izžene iz moravske cerkve in pokrajine (št. 260).

Po želji vojvoda Svetopolka je papež Ivan VIII. leta 880. posvetil Švaba Wichinga za nitranskega škofa, a ob enem tudi zapovedal, da mora ta biti svojemu nadškofu pokoren v vseh stvareh. Tudi je papež naznanil Svetopolku, da z dovoljenjem Metodovim pošlje še kakega drugega sposobnega duhovnika ali pa dijakona, da ga posveti v škofa za kako drugo cerkev, za katero bi bila potrebna taka moč. Ako bi bilo razen teh dveh dobro postaviti še tretjega ali četrtega škofa, naj to stori nadškof Metod sam (št. 260). Tako je tedaj papež zadovoljil nemške duhovnike po Moravskem, ko jim je dal Wichinga za škofa, ob enem pa podelil Metodu tako oblast, da bi brez njegovega dovoljenja nihče ne mogel postati škof v panonsko-moravski nadškofiji.

Ko se je Metod povrnil iz Rima na Moravsko, je Svetopolku izročil papeževo pismo. Ker so pa njegovi nasprotniki vedeli, da bi to pismo zamoglo uničiti vse njih nade in nakane, so začeli misliti, kako bi zmanjšali ali pa še celo zatrli vtis imenovanega lista. Najbrže je škof Wiching, katerega je brez dvoma podpiral Arnulf, vojvoda karantanski, sestavil novo pismo ter ga poslal Svetopolku z besedami da je to pravo papeževo pismo. V njem je bil Metod prej ko ne popisan kot razkolnik, katerega naj Svetopolk takoj prežene iz svoje države (št. 262). Metod se je nato obrnil do rimskega papeža ter ga vprašal, ako je res po Wichingu poslal vojvodu Svetopolku neko posebno pismo s popolnoma drugo vsebino, kakor je tisto, katero je njemu izročil za Svetopolka. Nato je papež Metodu odgovoril, da ni dal dotičnemu škofu nobenih posebnih ukazov (št. 262).

Tudi v naslednjih letih je nemška duhovščina nasprotovala Metodu, kolikor je mogla. Prišlo je tako daleč, da je moral Metod upornega Wichinga iz cerkve izobčiti. Kaže se, da je imel v zadnjih letih svojega življenja nekoliko več miru pred svojimi nasprotniki. Umrl je dne 6. aprila leta 885. Za njim je žalovalo kakih 200 duhovnikov in dijakonov, ki so mu bili v resnici naklonjeni.

Po Metodovi smrti je na novo oživel prepir med nemško in slovansko duhovščino po velikomoravski zemlji. Nemška stranka ni hotela priznati Gorazda za Metodovega naslednika ter se trudila, da bi Wichinga povzdignila za glavarja moravske cerkve. Nekaj mesecev po Metodovi smrti je bil Štefan V. izvoljen za rimskega papeža. Takoj v začetku njegovega vladanja se je v Rimu pokazal nemški vpliv s tako močjo, da je pretil uničiti slovansko liturgijo. Rečeni papež je takoj pri nastopu, še preden je dobil naznanilo o Metodovi smrti, pisal Svetopolku jako ostro pismo, (ako ni pismo le ponarejeno). V tem pismu je dolžil Metoda krive prisege, prepovedal rabo slovanskega jezika pri svetih obredih ter velel, da naj se neubogljivi du-

hovniki po dvakratnem opominjanju izobčijo iz cerkve in preženo iz moravske dežele (št. 271).

Kmalu potem, najbrže proti koncu leta 885., je papež Štefan V., ko je zvedel, da je Metod umrl, a pred svojo smrtjo postavil Gorazda za svojega naslednika, poslal med Slovane tri legate, namreč Dominika, Ivana in Štefana. Dal jim je posebne instrukcije, po katerih naj bi se ravnali. Ti legatje so v papeževem imenu zahtevali, da naj se slovanska služba božja za vselej opusti. Gorazd, katerega je Metod izbral za svojega naslednika, naj za toliko časa ne izvršuje božje službe, dokler se ne pride osebno pred papeža opravičit (št. 272).

Vojvoda Svetopolka so škof Wiching in njegovi duhovniki popolnoma dobili na svojo stran ter tako dolgo nanj vplivali, da je ukazal, da se z vojaško silo z Moravskega izženejo vsi tisti duhovniki, ki se niso hoteli pokoriti nemški stranki. Pri tej priložnosti so se posebno surovo obnašali po Moravskem stanujoči Nemci (V. s. Clementis, c. 13: „Νεμιτζοί“). Okoli 200 duhovnikov je zapustilo moravsko zemljo, med njimi najznamenitejši Metodovi učenci, namreč Gorazd, Klement, Naum, Angelar in Sava. Šli so v Bolgarijo, v Dalmacijo in v nekatere druge dele jugoslovanske zemlje. Gorazd je postal še celo bolgarski nadškof. Izgnanje slovanskih duhovnikov je bil uničujoč udarec za slovansko liturgijo po panonsko-moravski nadškofiji.

O zgodovinskih virih.

Ademarus Cabannensis je bil duhovnik v Angoulême na Francoskem ter je v treh knjigah sestavil zgodovinsko delo, ki sega do leta 1028. Naslov temu spisu, ki obsega mnogo pripovedek, a tudi mnogo zanesljivih novic, se glasi „Chronicon Aquitanicum et Francicum“ ali pa tudi „Historia Francorum“.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS., IV., 106—148. - 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLI., 19—80.

Agnelli Liber pontificalis ecclesiae Ravennatis. (Glej Gr. I., str. LXIV.)

Andreae Bergomatis historia. (Gr. I., str. LXV.)

Annales Admuntenses. (Gr. I., str. LXV.)

Annales Alamannici. (Gr. I., str. LXV.)

Annales Altahenses maiores. (Gr. I., str. LXV.)

Annales Augienses. (Gr. I., str. LXV.)

Annales Beneventani (788 - 1130) so sicer jako pomanjkljivi, vendar imajo v sebi tudi kako dobro in rabljivo notico. Ime imajo po mestu Beneventu v južni Italiji.

Izdaje: 1) Muratori, Antiquitat. Italiae, I., 253—262. — 2) Pertz v MG. SS., III., 173—185.

Annales Bertiniani so dobili svoje ime po francoskem samostanu St. Bertin. Del teh letopisov (835—861) je spisal troyeski škof Prudencij, zadnjo tretjino (861—882) pa reimski nadškof Hinkmar. Ti letopisi so v obče zanesljivi, tu in tam pa nekoliko pristranski.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., II., 495-576 in 833—900. — 2) Pertz v MG. SS., I., 419-515. — 3) Waitz v Script. rer. Germ. in usum scholarum, 1883.

Annales Corbeienses obsegajo v kaj kratkih potezah dobo od 822—1117. Spisali so jih corveyski menihi. Nekatere notice v teh letopisih niso brez važnosti.

Izdaje: 1) Petz v MG. SS., III., 1—18. — 2) Jaffé, Bibl. rer. Germ., I., 33—43.

Annales Einhardi, gl. Annales regni Francorum

Annales s. Emmerammi Ratispon. maiores. (Gr. I., str. LXV.)

Annales s. Emmerammi Ratispon. minores segajo od leta 732. pa do 1062 ter so večinoma le kratka kompilacija iz raznih drugih spisov.

Izdaje: 1) Oefele v Rer. Boicarum script., I., 45-46. — 2) Pertz v MG. SS., I., 92—94. — 3) Waitz v MG. SS., XIII., 47—48.

Annales Fuldenses. (Gr. I., str. LXV.)

Annales Hersfeldenses se nam niso ohranili v prvotni obliki. Ker so jih razni letopisci pridno uporabljali in jih včasih dobesedno izpisavali, so hoteli nekateri učenjaki (Wattenbach, Pertz, Kurze) iz Annales Hildesheimenses izločiti to, kar je bilo po njih mislih nekdaj v Hersfeldskih letopisih.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., III., 18—116.

Annales Hildesheimenses so sestavljeni iz štirih delov. Prvi sega do leta 993. ter se je ohranil v izvirniku. Pisatelj je pridno uporabljal Annales Hersfeldenses. Drugi del obsega dobo od 994—1040., tretji od 1041—1108. in četrti pa od 1109—1137. Annales Hildesheimenses so v obče jako zanesljiv zgodovinski vir.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., III., 22-116. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLI., 447—604. — 3) Waitz v Script. rer. Germ. in usum scholar., 1878.

Annales Juvavenses maiores. (Gr. I., str. LXVI.)

Annales Laubacenses. (Gr. I., str. LXVI.)

Annales Laurissenses maiores, gl. Annales regni Francorum.

Annales Laurissenses minores. (Gr. I., str. LXVI.)

Annales Lobienses se zovejo po samostanu Lobbes-u blizu Lütticha ter segajo od leta 741. pa do 982. Ti letopisi so nekaka površna kompilacija iz raznih starejših zgodovinskih virov.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., II., 192-195, 209—211. — 2) Waitz v MG. SS., XIII., 224—235.

Annales Magdeburgenses so nastali v samostanu Bergenu bliz Devina ter segajo od Kristusa pa do leta 1188. Pisatelj je imel pred

seboj razne vire iz prejšnjih časov. Za nas je v njih le malo porabljivega.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., XVI., 105–196.

Annales Maximiniani. (Gr. I., str. LXVI.)

Annales Mellicenses so nastali v Mölku ob Donavi leta 1123. V poznejših letih so jih razni pisatelji nadaljevali do leta 1564.

Izdaje: 1) Pez v Script. rer. Austr., I., 166—288. – 2) Wattenbach v MG. SS., IX., 484—501.

Annales necrologici Fuldenses (779—1065) so nekak po letih urejen izpisek iz raznih nekrologijev. O marsikateri zgodovinski osebi dobimo v njih kratke podatke o času njene smrti.

Izdaje: 1) Böhmer, Fontes rer. Germ., III., 153–161. — 2) Waiz v MG. SS., XIII., 161–218.

Annales Ottenburani (727—1113) so dobili svoje ime po samostanu Ottenbeuern-u pri Memmingenu. Starejši deli so posneti po Ann. Hersfeldenses, poznejši so pa samostojno delo.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., V., 1—9.

Annales Quedlinburgenses segajo do leta 1025. Sestavil je te letopise neki quedlinburški duhovnik, izbravši za podlago svojemu delu v prvi vrsti Ann. Hersfeldenses. A tudi iz drugih virov je nabral mnogo notic ter jih vpletel v svoj spis. Proti koncu svojih letopisov je pisatelj samostojnejši in poročila k posameznim letom so obširnejša.

Izdaje: 1) Leibnitz v Script. rer. Brunsvic., II., 272—296. — 2) Mencken v Script. rer. Germ., III., 169—202. — 3) Pertz v MG. SS., III., 22-90. — 4) Migne, Patrol., Ser. lat., CXLI., 447-604.

Annales Ratisponenses segajo do leta 1201. Starejši deli teh letopisov so izpiski iz Ann. Fuld. in iz drugih virov, poznejši so pa samostojno delo.

Izdaje: 1) Böhmer v Fontes rer. Germ., III., 448–495 pod naslovom „Hugonis Ratisponensis Cronica“. — 2) Wattenbach v MG. SS., XVII., 579—588.

Annales regni Francorum. (Gr. I., str. LXVII.)

Annales s. Rudberti Salisburgensis. (Gr. I., str. LXVII.)

Annales Salisburgenses. (Gr. I., str. LXVII.)

Annales Sangallenses maiores. (Gr. I., str. LXVII.)

Annales s. Stephani Frisingenses (711—1380) so v enajstem stoletju nastali v Freisingenu. V naslednjih stoletjih so jih poznejši pisatelji še nadaljevali.

Izdaje: 1) Pez, Script. rer. Austr., II., 401–406. — 2) Waitz v MG. SS., XIII., 50—58.

Annales Weingartenses. (Gr. I., str. LXVIII.)

Annales Xantenses. (Gr. I., str. LXVIII.)

Annalista Saro. Neki neznan pisatelj je v sredi dvanajstega stoletja v podobi letopisov opisal zgodovinske dogodke od leta 741. pa do 1139. Porabil je lepo število virov ter jih navadno doslovno prepisal. V obče je to, kar nam pripoveduje, zanesljivo. Posebno važni so tisti odstavki, ki so vzeti iz takih virov, kateri se nam niso ohranili.

Izdaje: 1) Eccard, Corp. hist. med. aevi, I., 133—678. — 2) Waitz v MG. SS., VI., 542—777.

Auctarium Ekkehardi Altahense (508—1139). Ta vir je važen posebno zato, ker je v njem mnogo odlomkov iz izgubljenih Ann. Altahenses.

Izdaje: 1) Jaffé v MG. SS., XVII., 360—365.

Auctarium Garstense. (Gr. I., str. LXVIII.)

Carmen de Aquilegia numquam restauranda. (Gr. I., str. LXIX.)

Catalogus comitum Capuae. To je kratka zgodovina capuanskih grofov od leta 909. pa do 922., kateri je tudi pridejana neka notica iz leta 993.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., II., 272—279. — 2) Pertz v MG. SS., III., 205—207. — 3) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 498—500.

Chronica Nestoris. Nestor je bil kijevski menih ter je umrl okoli leta 1115. Na podlagi raznih virov je sestavil kroniko kijevskega mesta ter v njej popisal zgodovino tega kraja in vse Rusije od najstarejših časov pa do svoje dobe. V dvajsetem poglavju svoje kronike nam nekaj malega pripoveduje iz življenja sv. Cirila in Metoda, kar je bolj površno posneto po Panonski legendi (Vita s. Methodii).

Izdaje: To kroniko so večkrat dali na svetlo razni ruski, poljski in češki učenjaki. Med Slovenci je najbolj razširjena Miklošičeva izdaja (Chronicon Nestoris, ed. Miklosich. Vindobona, 1860.)

Chronicon Altinate, gl. Chronicon Venetum.

Chronicon Eberspergense (posterius) je kratka kronika, ki obsega dobo od 880—1045. Nastala je okoli leta 1050. v freisinškem samostanu Ebersbergu. Kdo jo je spisal, ni znano.

Izdaje: 1) Oefele, Rer. Boic. script., II., 11—14. — 2. Arndt v MG. SS., XX., 9 15. — 3) Waitz v MG. SS., XXV., 867—872.

Chronicon Eberspergense (900—1045) se loči od prej omenjene kronike v tem, da je nekoliko predelana.

Izdaje: 1 Oefele, Rer. Boic. script., II., 4—11.

Chronicon patriarcharum Aquilejensium primum. (Gr. I., str. LXX.)

Chronicon patriarcharum Aquilejensium alterum. (Gr. I., str. LXX.)

Chronicon patriarcharum Gradensium, gl. Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie.

Chronicon Suevicum universale (768—1043). Dolgo časa so mislili, da je ta kronika, katero so „Epitome Sangallensis“ imenovali, ekscerpt iz kronike, katero je spisal Herimannus Augiensis. Sedaj se pa trdi, da Chronicon Suevicum je izpisek iz izgubljenih švabskih državnih letopisov.

Izdaje: 1) Bresslau v MG. SS., XIII., 61—72.

Chronicon Venetum vulgo Altinate. (Gr. I., str. LXX.)

Constantinus Porphyrogenitus je bil od 912—959 bizantinski cesar. Spisal je ali je pa velel spisati več knjig, med njimi tudi delo „O državni upravi“ (De administrando imperio), hoteč ž njim podučiti svojega sina Romana, kako naj vlada. Izvirni napis rečenega dela se glasi „Κωνσταντίνου τοῦ ἐν Χριστῷ βασιλεῖ αἰωνίῳ βασιλέως Ῥωμαίων πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανὸν τὸν θεοστεφῆ καὶ πορφυρογέννητον βασιλέα.“ V tem delu se opisujejo zemljepisne razmere tujih držav v devetem stoletju ter se navajajo migljaji, kako je treba s sosednjimi narodi občevati. — O istočasnih dogodkih je pisatelj dobro podučen; ako pa govori o zgodbah iz davne preteklosti, je popolnoma nezanesljiv. Tu in tam so v enem in istem poglavju resnične notice zraven povsem napačnih.

Izdaje: 1) Banduri, Imperium orientale. Pariz, 1711. — 2) Bekker v Corp. script. hist. Byzant., ed. Bonnae, 1840.

Continuator Reginonis. Okoli leta 964. je neki menih trierskega samostana sv. Maksimina nadaljeval kroniko opata Reginona, ki je umrl leta 915. Pisatelj se kaže dobro podučenega in njegove notice so zanesljive. Posebno za dobo od leta 960. pa do 967. ni boljšega vira.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I., 614—629. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXXII., 151—174. — 3) Kurze, Script. rer. Germ. in usum scholar., 1890.

Conversio Bagoariorum et Carantanarum. (Gr. I, str. LXX.)

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie. (Gr. I., str. LXXI.)

Danduli Chronicon. (Gr. I., str. LXXI.)

De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus, gl. Conversio Bagoariorum et Carantanorum.

Einhardi Vita Karoli Magni imperatoris. (Gr. I., str. LXXI.)

Erchanberti Breviarium regum Francorum. Tako se glasi neka površna zgodovina Frankov, ki sega do leta 826. ter se pripisuje nekemu neznanemu Erchanbertu. Pozneje je neki menih (Notker?) to zgodovino nadaljeval do leta 881.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., II., 327—330.

Excerptum de Karentanis. (Gr. I., str. LXXII.)

Francorum regum historia obsega nekoliko notic o frankovskih vladarjih. Prvi del sega od 840—869. leta, drugi pa od 875. do 885.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., II., 324—325.

Gerhardi Vita s. Oudalrici. Tu omenjeni Udalrik je bil augsburški škof (924—973). Njegovo življenje je okoli leta 982. opisal ondotni duhovnik Gerhard. Ta životopis sta pozneje uporabila augsburški škof Gebehard in pa reichenauski opat Berno, ki sta tudi opisala življenje škofa Udalrika.

Izdaje: 1) Mabillon, Acta sanctorum ord. s. Bened., V., 419—460. — 2) Acta sanctorum Bolland., ad 4. Jul., II., 97—130. — 3 Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXV., 1009—1058. — 4) Waitz v MG. SS., IV., 381—425.

Herimanni Augiensis Chronicon de sex aetatibus mundi sega do leta 1054. Ta Herman, ki je znan tudi pod imenom „Contractus" (Hromi), je bil menih v reichenauskem samostanu ter je umrl leta 1054. Njegova kronika se odlikuje med vsemi drugimi istočasnimi spisi enake vrste. Pisatelj je vestno porabil razne vire ter se posebno oziral na kronologijo. Poznejši kronisti so pogostoma uporabljali njegovo delo.

Izdaje: 1) Ussermann, Germaniae sacrae prodromus, I. — 2) Migne, Patrol., Ser. lat., CXLIII., 55—264. — 3) Pertz v MG. SS., V., 67—133.

Hincmari Annales, gl. Annales Bertiniani.

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Gr. I., str. LXXIV.)

Kalendarium necrologicum Frisingense, gl. Necrologium Frisingense.

Lamberti Annales, gl. Annales Hildesheimenses.

Libellus de conversione Bagoariorum et Carantanorum, gl. Conversio Bagoariorum et Carantanorum.

Liber confraternitatum Salisburgensis vetustior. V to knjigo so zapisovali imena takrat živečih oseb, začenši z letom 784. pod škofom Virgilijem ter nehavši s smrtjo nadškofa Teotmara leta 907. Med dotičnimi imeni je tudi mnogo slovenskih, kar kaže, da so Slovenci v tisti dobi pogostoma prihajali v Solnograd, kjer so imeli svojo višjo cerkveno oblast in odkoder so dobivali svoje misijonarje. Da bi bili drugi Slovani takrat hodili v Solnograd, je neverjetno, ker so bili v tistem času deloma še poganske vere in pa tudi ne v nobeni dotiki s solnograškimi nadškofi.

Izdaje: 1) Karajan, Das Verbrüderungsbuch des Stiftes St. Peter in Salzburg, str. 7—17. — 2) Herzberg-Fränkel v MG. Necrol., II., 4—44.

Liber confraternitatum Salisburgensis recentior je bil sestavljen leta 1004. Tu so zapisana imena škofov, duhovnikov, redovnikov in redovnic, živečih po Bavarskem, ter tudi imena mnogih

drugih bogoljubnih oseb. Za nas ta knjiga ni tako važna kakor prejšnja.

Izdaje: 1) Karajan, Verbrüderungsbuch, str. 118—156. — 2) Herzberg-Fränkel v MG. Necrol., II., 45—56.

Liutprandi Antapodosis. Liutprand je bil škof v Cremoni od leta 962 972. Spisal je več del, med njimi tudi Antapodosis (Povračilo), ki sestoji iz šestih knjig in obsega dobo od 887—950. Ker se je hotel s tem delom maščevati nad svojimi nasprotniki, zato se ni čuditi, da je vsebina njegovega spisa jako pristranska. Tudi v kronologiji ni vedno zanesljiv.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., II., 425—476. — 2) Pertz v MG. SS., III., 264—339. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXVI., 787—898. — 4) Dümmler v Script. rer. Germ. in usum scholar., ed 1877, str. 1—123.

Lupi Protospatarii Annales obsegajo dobo od leta 855—1102. Ime „Lupus Protospatarius“ se ne omenja v nobenem kodeksu in je tedaj najbrže izmišljeno; vendar se letopisi od 17. stoletja naprej tako zaznamujejo. Pisatelj teh letopisov je porabil Annales Barenses, neko beneventsko kroniko in še druge vire. Od leta 1051. naprej je samostojen. Opisuje nam v prvi vrsti južnoitalske dogodke.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., V., 37—49. — 2) Pertz v MG. SS., V., 52—63. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CLV., 121—144.

Monachus Sangallensis, De gestis Karoli Magni libri II. To delo je leta 883. spisal santgallenski menih Notkerus Balbulus, porabivši razne anekdote o Karolu Velikem in nekaterih njegovih naslednikih, katere je slišal že v svojih mladostnih letih. Jezik v tem spisu je slab in vsebina na mnogih mestih ne odgovarja resničnim dogodkom.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., II., 107—135. — 2) Pertz v MG. SS., II., 731—763. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat., XCVIII., 1371—1510. — 4) Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV., 631—700.

Necrologium Bambergense capituli s. Petri sive canonicorum ecclesiae maioris Bambergensis. Ta nekrolog je nastal okoli leta 1180. ter je bil pozneje še nekoliko pomnožen.

Izdaje: 1) Schweitzer v Siebenter Bericht des hist. Vereins zu Bamberg, 1844. — 2) Böhmer, Fontes rer. Germ., IV., 505—507 (excerpt.). — 3) Jaffé, Bibl. rer. Germ., V., 556—560 (excerpt.).

Necrologium Frisingense alterum obsega imena umrlih iz dôbe od leta 900—1100. Rokopis tega nekrologija se nahaja v Freisingu.

Izdaje: 1) Böhmer, Fontes rer. Germ., IV., 586—588.

Necrologium Frisingense tertium. Dotični rokopis se nahaja v Monakovem ter je bil spisan v desetem in enajstem stoletju.

Izdaje: 1) Dümmler v Forschungen zur deutschen Geschichte, XV. (1875), str. 162—166.

Necrologia s. Rudberti Salisburgensis. V Solnogradu je nastalo mnogo kronologijev, izmed katerih se nam je ohranilo sedem daljših (A, B, C, D, E, F, G), potem nekoliko krajših in tudi več odlomkov iz raznih izgubljenih kronologijev. Dotični rokopisi, izgotovljeni med 11. in 13. stoletjem, se nahajajo deloma na Dunaju, deloma v Solnogradu.

Izdaje: 1) Frobenius v Mon. Boica, XIV., 365—405 (nekr. A). — 2) Wiedemann v Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXVIII., 1—286 (A in G). Slaba izdaja. — 3) Meiller v Archiv f. Kunde österr. Gesch., XIX., 209—396 (B, C, D, E, F v odlomkih). — 4) Böhmer, Fontes rer. Germ., IV., 576—583 (A, odl.). — 5) Herzberg-Fränkel v MG. Necrol., II., 91—198 (A, B, C, D, E, F, G).

Necrologium Seccoviense. Dotični rokopis se sedaj nahaja v Gradcu. Spisan je bil na podlagi starejših virov v sredi 14. stoletja. Nekatera imena so bila še pozneje (v 15. in 16. stoletju) pripisana.

Izdaje: 1) Pusch in Froelich, Diplomataria ducatus Styriae, II., 353 do 365 (odlomki). — 2) Herzberg-Fränkel, MG. Necrol., II., 403—433.

Poetae Saxonis Annales de gestis Caroli M. imperatoris. (Gr. I., str. LXXVII.)

Reginonis Chronicon. (Gr. I., str. LXXVIII.)

Rudolfi Annales Fuldenses, gl. Annales Fuldenses.

Sedulii Scotti Carmina. Sedulij je bil škotskega rodu. Živel je dalj časa na raznih dvorih nemških škofov, katere je tudi zato v svojih pesmih proslavljal. V petih pesmih opeva furlanskega vojvoda Eberharda in njegove sinove. Sedulijevi hvalospevi so pretirani ter imajo namen, da bi ga prikupili dotičnim osebam.

Izdaje: 1) Dümmler v Jahrbücher f. vaterländische Geschichte, Wien, 1861, Jahrgang I., 167—188. — 2) Traube v MG. Poetae lat. aevi Carol., III., 151—240.

Sigeberti Gemblacensis Chronographia (381—1112). Sigebert je bil menih v belgijskem samostanu Gembloux. Spisal je več razprav. Najznamenitejše njegovo delo je njegova Kronografija, ki pa ni brez napak. Po njegovi smrti so to Kronografijo nadaljevali razni drugi pisatelji.

Izdaje: 1) Bethmann v MG. SS., VI., 300—374. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CLX., 57—546.

Thegani Vita Hludowici imperatoris obsega dôbo od leta 813—835. Theganus, ki je bil škof v trierski eparhiji, je spisal to delo takrat, ko je bil cesar Ludovik še živ. Spis je površen in tudi v formalnem oziru pomanjkljiv.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc., script., II., 273—285. — 2) Pertz v MG. SS., II., 585—603. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat., CVI., 405—428.

Thietmari Chronicon. Thietmar je bil rojen leta 975. iz plemenite saške rodovine. Postal je leta 1009. škof v Merseburgu ter je umrl leta 1018. Spisal je med letom 1012. in 1018. obširno kroniko,

ki je glavni vir za takratno zgodovino saških vladarjev (919—1018). Marsikaj nam pripoveduje o bližnjih polabskih Slovanih.

Izdaje: 1) Lappenberg v MG. SS., III, 723—871. — 2) Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXIX., 1183—1422. — 3) Kurze v Script. rer. Germ. in usum scholar., Hannover, 1889.

Translatio s. Calixti I. papae. V tem spisu se pripoveduje, da so leta 854. prenesli ostanke papeža Kaliksta I. iz Italije v Cysoing, ki se nahaja na Francoskem v dep. Noyon Tournai.

Izdaje: 1) Acta sanct. Bolland. ad 14. oct., VI, 443—447. — 2) Holder-Egger v MG. SS., XV, 418—422.

Translatio s. Clementis (Prenos sv. Klementa) ali Italska legenda. — Ta v latinskem jeziku spisana legenda nam pripoveduje, kako je bil Konstantin (Ciril) poslan h Kozarjem in je pri tej priložnosti našel ostanke rimskega papeža Klementa. Pozneje sta prišla Konstantin in Metod h knezu Rastislavu na Moravsko, kjer sta štiri leta in pol oznanjevala sv. vero. Poklicana v Rim sta vzela s seboj ostanke sv. Klementa. Tu je Konstantin, premenivši svoje ime v Ciril, zbolel in umrl dne 14. februarja.

Ta legenda, katero je Dobrowsky (Cyrill u. Method, str. 15) po njeni domovini, v kateri je nastala, imenoval italsko, se odlikuje po svoji nepristranosti. Spisal jo je Gauderik, škof v mestu Velletri, ki je živel za časa slovanskih apostolov. Porabil je pri sestavljanju svojega spisa pismo knjižničarja Anastazija (gl. št. 237) in pa „kratko zgodovino“ (brevem historiam) o najdbi ostankov sv. Klementa, katero je sv. Ciril spisal v grškem jeziku, a jo knjižničar Anastazij preložil v latinščino (cfr. št. 237). Prej ko ne je Gauderik za svoj spis porabil še druge vire. Kar se tiče delovanja slovanskih apostolov po Moravskem in v Rimu, je lahko Gauderik vse to zvedel iz njunih ust takrat, ko sta se mudila v rečenem mestu.

Izdaje: 1) Acta sanct. Bolland., Martii tom. II., Antverpiae, 1668, p. 19—21. — 2) Ginzel, Gesch. d. Slawenap., Anhang, p. 5—11. — 3) Goetz, Gesch. der Slavenapostel, str. 247—254. — 4) Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 239—245.

Vita s. Clementis ali Bolgarska legenda. Ker je bil Klement, bolgarski škof v Velici, Metodov učenec, se v tej legendi najprej (v prvih sedmih poglavjih) opisuje življenje sv. Cirila in Metoda, vendar popolnoma z bolgarskega stališča; zato se tudi ta legenda imenuje bolgarska. V njej se pripoveduje v grškem jeziku, v katerem je ta životopis spisan, da je sveti Duh pomagal Cirilu in Metodu izumiti slovanske pismenke. Nato sta solunska brata preložila sveto pismo iz grškega v bolgarski jezik. Metod je krstil bolgarskega kneza Borisa in si veliko prizadeval, da bi zatrl zmoto, ki je prišla od Frankov k Bolgarom, namreč, da sv. Duh ne izhaja samo od Očeta, temuč tudi od Sina.

Ta životopis je prej ko ne sestavil kak Klementov učenec, ki je bil njegov sovrstnik (cfr. c. 18) in po rodu Bolgar (cfr. c. 22). Ker je Klement umrl leta 916., je ta spis brez dvoma nastal že v desetem stoletju. Legenda omenja (c. 29), da so takrat, ko so jo pisali, Sciti nadlegovali bolgarsko zemljo. Misliti nam je na Madjare, ki so v letih 934., 943., 959. in 962. pustošili po Bolgarskem. Gotovo pa ni legende spisal ohridski metropolit Theophylakt, čeprav se to v njenem naslovu poudarja, kajti on je bil po rodu Grk iz Carigrada ter je umrl še le leta 1107.

Izdaje: 1) Miklosich, Vita s. Clementis. Vindobonae, 1847. — 2) Migne, Patrolog. Ser. gr., CXXVI, 1193—1240. — 3) Novotný v Fontes rer. Bohem., I, 76–92.

Vita s. Constantini (Žitje sv. Konstantina). — Ta v staroslovenskem jeziku spisana legenda se nam je ohranila v mnogih rokopisih. Miklosich (Denkschriften der kais. Akad. in Wien, Phil.-hist. Classe, XIX., 203, 204) jih je naštel 17, izmed katerih je najstarejši iz 15. stoletja. Odlomki te legende se nahajajo po nekaterih breviarjih iz 14. stoletja. Dokaze imamo, da je bila ta legenda že v 11. stoletju znana. (Pastrnek, str. 8.)

Pisatelj te legende je opisal Konstantinovo (Cirilovo) življenje in delovanje v Carigradu, med Saraceni, Kozarji, Slovani in v Rimu ter je končal z njegovo smrtjo. Iz legende je razvidno, da je dobro poznal Cirilovo življenje. Spisal jo je najbrže Cirilov učenec Klement, ki je pozneje postal škof v Velici na Bolgarskem. Friedrich (Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der k. b. Akad. in München, 1892, str. 429 in d.) in Goetz (Gesch. der Slavenap., str. 89 in d.), ki pa izvirnika še razumela nista, sta trdila, da je pisatelj te legende zajemal iz Translacije in iz Panonske legende; Jagić (Denkschriften der kais. Akad., XLVII., 16) je pa mnenja, da temu ni tako. Legenda marsikaj obsega, česar ni ne v Translaciji in tudi ne v Panonski legendi.

Izdaje: 1) Šafařik, Památky dřevniho písemnictví Jihoslovanů. Praha, 1851. — 2) Dümmler in Miklosich v Denkschriften der kais. Akad. in Wien. Phil.-hist. Classe, XIX, 214—229. — 3) Perwolf v Fontes rer. Bohem., I. (1873), str. 1 do 38. — 4) Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 154—215.

Vita Gebehardi archiepiscopi Salisburgensis et successorum eius. (Gr. I., str. LXXX.)

Vita Hludowici imperatoris auctore anonymo. V tem delu nam neki neznan pisatelj opisuje življenje cesarja Ludovika Pobožnega. Za dobo od leta 814—829. je pisatelj mnogo podatkov vzel iz nekaterih letopisov. V zadnjem delu tega životopisa nam poroča večinoma to, kar je sam doživel ali pa vsaj lahko zvedel od drugih.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., II, 286—319. — 2) Pertz v MG. SS., II, 607—648. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat., CIV, 927—978.

Vita Mahthildis reginae prior. Mahthilda je bila soproga kralja Henrika I. Umrla je leta 968. Kmalu po njeni smrti je nekdo opisal njeno življenje. Pisatelj ni popolnoma zanesljiv. Prepisal je cele stavke iz Sulpicija Severa, Terencija in iz drugih knjig ter sledeč tem virom opisal marsikaj tako, kakor je v njih našel orisane popolnoma druge dogodke.

Izdaje: 1) Köpke v MG. SS., X, 575—582. — 2) Migne, Patrol., Ser. lat., CLI, 1311—1326.

Vita Mahthildis reginae posterior. Ta životopis je nastal okoli leta 1010. na podlagi prej omenjenega spisa o kraljici Mahthildi. Pisatelj rad govori o družinskem življenju imenovane kraljice in o njeni pobožnosti; zgodovinski dogodki mu niso dosti mar. Za zgodovinarja spis nima velike vrednosti

Izdaje: 1) Acta sanct. Bolland., Martii tom. II, 358—370. — 2) Pertz v MG. SS., IV, 282—302. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXV, 889—920.

Vita s. Meinwerci episcopi Paderbornensis. Meinwerk je bil škof v Paderbornu od 1009—1036. Dobrih sto let po njegovi smrti je neki menih opisal njegovo življenje. Pisatelj se je potrudil, da bi sestavil dober životopis; vendar so nekatere notice, katere nam podaja, dvomljive vrednosti.

Izdaje: 1) Acta sanct. Bolland., Iunii tom. I, 511—553. — 2) Pertz v MG. SS., XI, 106—161.

Vita s. Methodii (Žitje sv. Metoda) ali Panonska legenda. — Ta legenda, ki je spisana v staroslovenskem jeziku ter obravnava življenje sv. Cirila in Metoda, sega do Metodove smrti († 885) in je najbrže nastala v Dolenji Panoniji proti koncu devetega stoletja. Miklosich (cfr. Archiv f. Kunde österr. Gesch., XIII, 151) misli, da je bila prvotno spisana v grškem jeziku. Pisatelj te legende govori jako spoštljivo o rimskem papežu ter ga smatra za višjega cerkvenega glavarja. Zarad tega smemo sklepati, da je bil katoličan, ne pa pravoslavne vere. Pisatelj je bil eden izmed Metodovih učencev in po narodnosti Slovan, živeč v drugi polovici devetega stoletja. To nam dokazujejo njegove besede, ko pravi, da je bil Metod učitelj njemu in njegovemu ljudstvu ter da je živel v njegovi dobi (c. 2). Isti pisatelj prosi Metoda, da bi se v nebesih spominjal svojih učencev v molitvah in jih rešil vsake nevarnosti (c. 17). Da je bila ta legenda spisana kmalu po Metodovi smrti, je razvidno tudi iz tega, da pisatelj nič ne ve o izgnanju Metodovih učencev; tudi mu je neznano uničenje velikomoravske države.

Legenda je pisana priprosto in njeni podatki ne nasprotujejo drugim zanesljivim zgodovinskim virom. Njena verljivost se je še bolj pomnožila, odkar so nam znana papeška pisma londonskega muzeja. Nekateri dogodki iz življenja sv. Cirila in Metoda se omenjajo samo v tem viru. O tej legendi poznamo osem rokopisov, izmed katerih je

eden iz 12. ali 13. stoletja v Moskvi. Najstarejši ruski letopisci (n. pr. Nestor) so iz te legende zajemali.

Izdaje: 1) Šafařik, Památky dřevniho písemnictví Jihoslovanů. — 2) Bodjanskij, Čtenija vъ imperatorskomъ obščestvě istorii i drevnostej rossijskihъ pri moskovskomъ universitetě. Moskva, vol. I. Materialy slavjanskija, 1—14. — 3) Miklosich, Vita s Methodii. Vindobonae, 1870. — 5) Perwolf v Fontes rer. Bohem., I, 39—52. — 5) Pastrnek. Dějiny slovanských apoštolů, str. 216—238.

Widukindi monachi Corbeiensis Res gestae Saxonicae. Widukind je bil menih v corveyskem samostanu za časa cesarja Otona I. Opisal je v treh knjigah zgodovino saškega naroda pod Henrikom I. in Otonom I. To delo sega do leta 973. ter je dober zgodovinski vir za tisto dobo.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS., III, 408-467. — 2) Waitz v Script. rer. Germ. in usum scholar., ed 1840, ed. 1866., ed. 1882. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXVII, 123—212. — 4) Kehr, Script. rer. Germ. in usum scholar., ed. 1904.

Wolfherii Vita Godehardi episcopi. Hildesheimski kanonik Wolfher je med letom 1035. in 1038. opisal življenje svojega škofa Godeharda, ki je vladal od 1022—1038. (Vita prior.) Spis je zanesljiv. Leta 1065. je Wolfher ta životopis še enkrat predelal. (Vita posterior.)

Izdaje: (Vita prior): 1) Pertz v MG. SS., XI, 167-196.

Izdaje: (Vita posterior): 1) Henschen v Acta sanct. Bolland., Maii tom. I, 502-51?. — 2) Pertz v MG. SS., XI, 196-218. — 3) Migne, Patrol., Ser. lat, CXLI, 1161 1230.

II.

GRADIVO.

Št. 1.

Okoli leta 801.

Prisega pod oglejsko vladikovino spadajočih škofov svojemu patriarhu Pavlinu.[1]

Iz tega dokumenta je razvidno, kaj je patriarh zahteval od svojih škofov. Hotel je, da naj bodo brez graje, na dobrem glasu ter za vsako pravo delo pripravljeni. Jako žalostno bi bilo, ako bi škof krivo prisegel ter bi tako z lažjo onesnažil svoj jezik, ki naj govori resnico v cerkvi in v vsakdanjem življenju. Višji škofje [„*a pontificibus primae sedis*"] naj se varujejo, da ne bodo s prestrogim postopanjem k neresnični izjavi silili tistih, katere so posvetili. Škof, ki je bil posvečen, naj s prisego priznava, doteknivši se svetih evangelijev, da se njegova vera ujema z določbami nicaejskega cerkvenega zbora[2]) in z razjasnilom papeža Leona (I.) v pismu, „tomus" imenovanem.[3]) Dalje naj škof obljubi, da se hoče ravnati po cerkvenih zapovedih [„*statuta canonum*"], ki so bile postavljene po pravovernih škofih, in ki ne nasprotujejo pravi veri, ako jih ni cerkev v teku časa opustila. Potem naj javno izpove, da ima čisto vest, kar se tiče simonije, sodomskega greha ter pregrešnega občevanja z ženami drugih ljudi in z nunami.

Zastran ostalih zadev naj se ne veže s prisego, temuč s pismeno obljubo; tudi naj se podvrže cerkvenim kaznim. Izgubi naj svoje dostojanstvo, ako bi se kot zatoženec ne mogel opravičiti ali pa, ako bi, poklican na sinodo, brez vzroka izostal ali pa, ako bi bil svojemu nadškofu [„*primae sedis episcopo, hoc est metropolitano*"] nepokoren ter se ne bi ravnal po njegovih ukazih. Škof naj dostojno sprejema nadškofove poslance ter jih mora ubogati. Tudi naj natančno izvršuje vse, kar je v zvezi z božjo službo, ter vestno upravlja premakljivo in

---

[1]) Kolikor nam je znano, je to prvi obrazec te vrste ter nam kaže, kako so sufragani obljubovali pokorščino svojemu nadškofu. Zaradi tega ima ta dokument tem večjo veljavo.

[2]) Nicaejski cerkveni zbor je bil leta 325.

[3]) Pismo, „tomus" imenovano, je pisal rimski papež Leon I. takratnemu carigrajskemu škofu Flavijanu.

nepremakljivo cerkveno imetje. Škof naj se s svojim podpisom zaveže, da bode izpolnjeval te obljube, in potem naj dotično pismeno izjavo izroči svojemu patriarhu Pavlinu [*„ter beato Paolino patriarchae“*].

„Anno dominorum nostrorum Karoli et Pipini filii ejus, viris excellentissimis regibus, XXIX. et XIX. sub indictione nona.“ [1])

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 379—381. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, VIII, 99—101.]

Št. 2.

Po letu 801.

Neki duhovnik, ki je živel med Slovenci, katerih jezik pa menda ni dosti razumel, je pisal svojim prijateljem v Italijo jako obširno pismo. [*„Dilectissimis filiis in Christo Alpinis Ausonicisque partibus*[2]) *degentibus, mare presidentibus, omnique decoris stemmate preditis, citra Dannubii fluenta latitans, in Sclavorum montibus*[3]) *et abietum densitudine cubans, non sicomoros, sed fagos vellicans, Noricus Italicis, blancidius nigerrimis, Job laetis, senex invenibus, christicolis et caelitibus polumque efficaci volatu penetrantibus ranicula locis umentibus garriens, sive luscinia pippans, idiomate carens*[4]) *tenentibus idioma, volatilibus terrigena, extorris indigenis suis licet tetris, in domino dominorum paciferam ac permanentem sempiternamque salutem.“*] V tem pismu jih je izpodbujal k pravemu krščanskemu življenju. Več stavkov je dotični duhovnik prepisal iz Alkuinovih pisem.[5])

Datum manjka.

[MG. Epist., IV, 484—490.]

---

[1]) Devetindvajseto leto kralja Karola v Italiji je bilo $\frac{802}{803}$., devetnajsto leto kralja Pipina $\frac{799}{800}$. in deveta indikcija 801. Prva letnica je na vsak način napačna; izmed zadnjih dveh je pa morebiti ena prava.

[2]) Iz besed „Alpinis Ausonicisque partibus“ bi smeli sklepati, da so dotični prijatelji živeli tam, kjer segajo Alpe na italska tla, tedaj nekako v oglejski patriarhiji.

[3]) Ako pravi neznani duhovnik, da je skrit „tostran Donave“, je razvidno iz teh besed, da je bival na zemlji južno od Donave. Besede „in Sclavorum montibus“ in pa „Noricus“ kažejo, da je živel v goratih krajih slovenske zemlje.

[4]) Iz besed „idiomate carens“ bi smeli izvajati, da pisatelj tega pisma ni dobro razumel ljudstva, med katerim je prebival.

[5]) Neznani pisatelj je v svoje pismo sprejel nekoliko stavkov iz Alkuinovega spisa, katerega je ta med letom 801. in 804. poslal plemeniti devici Gundradi, sorodnici cesarja Karola Velikega. To dokazuje, da je bilo omenjeno pismo še le po letu 801. spisano.

Št. 3.

Med 787—802.

Oglejski patriarh Pavlin[1]) piše Haistulfu [„*fili Haistulfe*"] ter mu očita, da je brez pravega vzroka umoril svojo zakonsko ženo. Ni se mu zoperstavljala in ni mu stregla po življenju. Ni je dobil, da bi bila s kakim drugim možem grešila. A ker se ga je lotila brezbožna strast, jo je umoril s svojim mečem. On je ropar svojih otrok, iz katerih je napravil sirote, ker ni prizanesel materi. Sedaj po njeni smrti pa še nareja novih krivic, ker išče dokazov njene krivde, opiraje se na besede neke malovredne osebe. Ena sama priča, če je tudi na dobrem glasu, še ne zadostuje, da bi se kdo obsodil ali pa oprostil; toliko manj se sme to zgoditi, če je priča tako pregrešna in hudobna, kakor tista. Svoje žene ne bi bil smel obsoditi takrat, ko je bila še živa; sedaj po njeni smrti pa se ne more opravičiti. Najprej bi bilo treba natančno preiskati resnico; ako je bila kriva, naj bi bila kaznovana tako, kakor zahteva postava. Če bi bilo to res, kar je govoril tisti prilizovalec, bi jo mogel po osemletni pokori zapustiti, ako bi bil hotel. Nikakor pa je ne bi bil smel umoriti. Ker je pa vendar to storil, zato mu svetuje [„*idcirco placeat tibi consilium nostrum*"], da bi izvrševal to, kar bi bilo zanj najbolje. Usmili naj se svoje duše, da ne bode sam svoj morilec. Zapusti naj ta svet, gre v samostan ter dela pokoro.

Ako se pa rajši javno pokori v svoji hiši ali pa med posvetnim ljudstvom, naj pa to stori, čeprav bi bilo kaj takega zanj težje. Vse svoje življenje naj dela pokoro. Vina in drugih močnih pijač naj ne pije; mesa naj drugikrat ne je, kakor o veliki noči in o božiču. Orožja ne sme nositi in se tudi ne bojevati. Nikdar se ne sme oženiti, ne imeti priležnice in tudi ne prešeštovati. V kopališču se ne sme kopati in se tudi ne udeleževati veselih pojedin. V cerkvi mora ločen od drugih stati pri vratih ter se priporočati mimogredočim, da bi zanj molili. Sveto obhajilo sme prejeti še le zadnjo uro. Zarad tako veli-

[1]) Waitz (Neues Archiv, I, 422 in III, 282), Jaffé in Ewald (Reg. pont. Rom., št. 2324) so navedli papeža Štefana II. (III.) kot avtorja, langobardskega kralja Aistulfa pa kot prejemnika tega pisma ter vsled tega smatrali to pisanje za nepristno. Dümmler (Neues Archiv, III, 659) pa pravi, da to pismo ni ponarejeno in da nima nič opraviti s kraljem Aistulfom. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 394) in Madrisius (l. c.) trdita, da je to pismo spisal oglejski patriarh Pavlin, kar je tudi jako verjetno. Že Burchardus je v svoji zbirki dekretov (lib. VI, c. 40), ki je pa starejša, kakor Decretum Gratiani, navedel patriarha Pavlina kot avtorja rečenega pisma. A razen njega imamo še dva druga dokaza. Da je Pavlin spisal to pismo, potrjujeta to prvič Rabanus v svojem pismu do strassburškega pokrajinskega škofa (MG. Epist., IV, 520, op.) in drugič pa Flodoardus (Hist. Rhem. eccl., III, c. 21 v MG. SS., XIII, 517).

kega greha bi se mu moralo naložiti še mnogo drugega, kar bi bilo še težavnejše in bridkejše. Vendar upa (Pavlin), da zadobi odpuščanje, ako s skesanim srcem izvršuje to, kar se je zgoraj naštelo.

Datum manjka.[1])

[Labbe, Concilia, VII, 1064. — Madrisius, S. Paulini opera, 15. — Gratiani decr. Causa XXXIII, qu. 2, c. 8 (ed. Pithoeus, Corp. iur. can., p. 349). — Waitz v Neues Archiv, I, 422. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCIX, col. 181. — MG. Epist., IV, 520, št. 16.]

Št. 4.

Med 787—802.

Oglejski patriarh Pavlin (?)[2]) piše frankovskemu vladarju Karolu ter ga izpodbuja in opominja, da bi se on vojskoval za druge zoper zunanje sovražnike, on (Pavlin) in pa njegovi tovariši pa bi se z duševnim orožjem zanj bojevali zoper nevidne sovražnike. Duhovniki naj po evangeljskem nauku služijo samo Bogu v Gospodovih taborih. Kdor je služabnik božji, naj se ne meša v posvetne stvari, da bi se prikupil tistemu, kdor ga je pohvalil. Nihče naj ne misli, da more ob enem Bogu in svetu služiti.

Datum manjka.

[Baluzius, Miscellanea, I, 362. — Madrisius, S. Paulini opera, 187. — Migne, Patrolog, Ser. lat. XCIX, 503. — MG. Epist., IV, 525, št. 18 a.]

Št. 5.

Med 787—802.

Oglejski patriarh Pavlin (?) kara svoje škofe, ker so zanemarjali svojo službo. Očita jim, da ne podučujejo dobro ter dajejo slabe zglede. Brez ozira na voljo božjo in cerkvene predpise ne zapuščajo samo za tri tedne, temuč tudi za dalj časa svojo jim izročeno cerkev, svojo stolico in svoje fare ter se ne brigajo ne za pridige, ne za poduk in ne za blagoslavljanje svete krizme. Kakor kaki roparji in bojevniki se ne boje dražiti tistih, ki prelivajo kri in delajo raznovrstno škodo. Oni, ki bi morali moliti, podučevati in pridigovati, potem vladati jim od Boga izročeno cerkev ter ljudem izprositi božjo milost, postopajo ravno nasprotno ter ne nehajo delati na to, da bi jih zadelo božje maščevanje. Cerkveno premoženje, katero so verniki iz ljubezni do Kristusa nabrali, da bi ž njim lepšali cerkve, preživljali

---

[1]) Ker je oglejski patriarh Pavlin vladal od leta 787—802., se samo po sebi razume, da je bilo tudi to pismo v tem času spisano.

[2]) Tu imamo odlomek pisma, katero je bilo poslano Karolu Velikemu Baluzius, Madrisius in drugi mislijo, da ga je spisal oglejski patriarh Pavlin. Mogoče je, da so ta odlomek in pa naslednja dva (gl. št. 5 in 6) deli enega in istega pisma.

Kristusove služabnike, pomagali revežem ter odkupovali ujetnike, so oni ugrabili ne kot pastirji, temuč kot roparji, ter ga potem porabili za vojskovanje in za druge posvetne namene. Iz tega je razvidno, da so jim ljubše posvetne stvari kakor pa nebeške.

Odtod prihaja, da ne more (Pavlin) ostati v svojih farah in mestih niti takrat, ko so veliki prazniki in ko je štiridesetdanski post, pač pa mora tudi v takem času z vso natančnostjo paziti na to, kako se skrbi za blagor duš. Ni primerno ne duhovniški službi in ne cerkvenemu ugledu, ako se božja služba in pridiga po farah zanemarjata. Potem Pavlin navaja določbo cerkvenega zbora, ki je bil v Sredecu [„*in concilio Sardicensi*“], da škofje ne smejo čez tri tedne ostati zunaj svoje škofije. Afrikanski cerkveni zbor [„*in Africano concilio*“] določa, da naj se občni cerkveni zbor skliče le takrat, kadar je res potrebno. Škofje naj se na takih zborih ne mude predolgo. V cerkveni zgodovini[1]) se bere, da je (cesar) Julijan, ko je hotel uničiti Kristusovo vero, najprej iz mest odstranil škofe, da bi tako prenehala cerkev, ko ne bi bilo učiteljev, ker bi ljudstvo potem pozabilo verske nauke.[2])

Datum manjka.

[Baluzius, Miscellanea, I, 363. — Madrisius, S. Paulini opera, 187. — Migne, Patrolog., Ser. lat, XCIX, col 505—508. — M G. Epist., IV, 525, št. 18b]

Št. 6.

Med 787—802.

Oglejski patriarh Pavlin (?) prosi frankovskega vladarja Karola, da bi k večji delavnosti vnel razne stanove. Škofe naj izpodbuja k preiskovanju svetih spisov, duhovščino k disciplini, modroslovce k poznavanju božjih in človeških stvari, menihe k pobožnosti, vse skupaj k svetosti, velikaše [„*primates*“] k razsodnosti, sodnike k pravičnosti, vojake k spretnosti v orožju, predstojnike k ponižnosti, podložnike k pokorščini, vse skupaj k previdnosti, pravičnosti, hrabrosti, zmernosti, miroljubnosti in slogi. Nikar naj ne neha na ta način povikševati visokosti svete cerkve.[3])

Datum manjka.

[Baluzius, Miscellanea, I, 365. — Madrisius, S Paulini opera, 188. — Migne, Patrolog, Ser. lat., XCIX, col. 508 — M G. Epist, IV, 527, št 18c.]

---

[1]) Hist. tripart VI, c. 27. (Cassiodori opera, ed. Garetius, I, 291.)

[2]) To, da se v tem pismu tako odločno poudarja, da morajo škofje živeti v svojih škofijah, kaže, da ga je najbrže spisal oglejski patriarh Pavlin. Enake nazore je patriarh razvijal na čedadski sinodi in najbrže tudi na frankfurtski leta 794.

[3]) Mogoče je, kakor se je že omenilo (gl. št. 4), da je to pismo le del daljšega pisma, katerega odlomki se nahajajo tudi pod št. 4 in 5.

Št. 7.

Med 796—802.

Oglejski patriarh Pavlin (?) [1]) piše rimskemu papežu (Leonu III.) [„*summo tantoque pontifici*“] med drugim tudi to, da vsak član, ki se je ločil od cerkve, se more ž njo zopet združiti ter se izveličati, kar je njemu samemu (papežu) tudi dobro znano. Gorje pa tistim, katerim ne pride na pomoč božja milost. Trudi naj se (papež), da se odpadniki povrnejo v pravi hlev. Ločene ude je treba zopet združiti s truplom. Zato dobi plačilo, ker ga bodo častili, ubogali in ljubili kakor svojega očeta. Vladal jih bode kakor svoje prave sinove ter jih imel pod svojim varstvom. Večni sodnik naj mu potem v nebeškem kraljestvu povrne ta trud.

Datum manjka.

[Baluzius, Miscellanea, IV, 412. — Madrisius, S. Paulini opera, 189 — Migne, Patrolog, Ser lat, XCIX, col 509 — MG., Epist., IV, 527, št. 19]

Št. 8.

802, dne 11. januarja.[2])

Takrat je umrl oglejski patriarh Pavlin (II.).

Ann. Lauriss. min. ad a. 802 (MG. SS, I, 120): „Paulinus patriarcha Foriiuliensis obiit“

Ann. Fuld. ad a. 802 (ibid, I, 353): „Paulinus patriarcha Foroiuliensis obiit“

Št. 9.

Od 802. do 807.

Oglejski patriarh Urz je vladal pet let. Verjetno je, da je hotel svojo duhovsko oblast razširiti tudi čez otok Gradež. Gotovo pa je, da se je s takratnim solnograškim nadškofom Arnom prepiral zarad mej med oglejsko patriarhijo in solnograško nadškofijo po Karantaniji.[3])

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon eccl. Aquil, App 8): „Ursus patriarcha sedit annos V. Hic primus coepit proclamationem facere

---

[1]) Slog tega pisemskega odlomka kaže, da ga je spisal oglejski patriarh Pavlin. Najbrže je imel pisatelj tega pisma urgelskega škofa Feliksa in njegove pristaše pred očmi, ko je poudarjal, da je treba ločene ude zopet združiti s cerkvijo. Mogoče je, da je to pisanje v zvezi s cerkvenim zborom, katerega je papež Leon III. meseca oktobra leta 798. sklical v Rim, kjer je bilo sklenjeno, da se urgelski škof Feliks izobči iz cerkve, ako se ne odpove razkolništvu.

[2]) Da je patriarh Pavlin umrl dne 11. januarja, je razvidno iz nekaterih kalendarijev. Cf. Madrisius, Opera S. Paulini, p. XXXVII. col. 1.

[3]) Gl. št. 37.

de Grado insula, plebe synodali jure subjecta Aquilegensi ecclesiae: in qua quidam Venerus [1]) sibi nomen patriarchae usurpaverat"

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l, c. p. 9): „Ursus patriarcha sedit annis V. Hic primus contra Venerium [1]) patriarcham Gradensem de Grado plebe Aquilegensis ecclesiae proclamavit"

Št. 10.

802.

Kadaloh, Goterham [2]) in mnogo drugih je bilo pri gradu Kiseku [3]) ubitih, kar kaže, da so se Obri takrat iz nova vzdignili.

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 802 (MG. SS, I, 93): „Cadaloc et Goterhammus seu ceteri multi interfecti fuerunt ad castellum Guntionis."

Št. 11

Okoli 802.[4])

Neki (solnograški) nadškof piše nekemu grofu ter ga prosi, da bi po svojem okraju tako zvesto skrbel za njegove (nadškofove) koristi, kakor to od njega pričakuje. Pošlje naj mu tistega židovskega ali slovanskega zdravnika [5]), za katerega ga je pred ne dolgim časom prosil, ko je ž njim (z grofom) govoril, in katerega je tudi njegov (grofov) fevdnik, škof . . ., hotel imeti. Zdravnik naj pride z nositeljem tega pisma k njima (k nadškofu in škofu) [„*Illum medicum Iudaicum, vel Sclavianiscum, N., sicut nuper in illo loco vos rogavimus, quando simul loquebamur, et ill. episcopus, vester fidelis, vos postulavit antea, petimus, ut cum presente portitore istius epistolae eum nobis ambobus transmittatis.*"] Nadškof pravi, da je povsod pripravljen poplačati njegovo postrežljivost.

Datum manjka.

[Rockinger v Quellen und Erörterungen zur bair. u deutsch. Gesch., VII (1858), št. 93. MG Formulae, ed. Zeumer, p. 448, št. 38]

[1]) Ko je živel oglejski patriarh Urz, je vladal na Gradežu patriarh Fortunat, ne pa Venerij. Mogoče pa je, da analist na tem mestu patriarhu Urzu pripisuje to, kar je prav za prav izvršil patriarh Maksencij.

[2]) Goterham je bil mejni grof v Vzhodni marki. Cfr. Gradivo, I. št. 331.

[3]) Kisek (nem. Güns) je sedaj mesto na zapadnem Ogrskem v Železni županiji.

[4]) Sickel je dokazal, da je večina zbirke, iz katere je tudi to pismo vzeto, nastala v prvih letih devetega stoletja; mnogo pisemskih obrazcev je bilo okoli l. 802. spisanih. Zato si smemo misliti, da je bila sploh vsa zbirka takrat sestavljena. (Cf. MG., Formulae, p. 439.)

[5]) Tu omenjeni zdravnik, če je bil sploh slovanske krvi, je bil najbrže kak Slovenec. Ti so bili namreč sosedje romanskih prebivalcev v Italiji. Ker so bili že tudi deloma kristjani, je mogoče, da so imeli med seboj nekoliko izobraženih mož, ki so v Italiji dobili svojo omiko. Ob enem so bili Slovenci v tistem času v neprestani dotiki s Solnogradom, odkoder so dobivali svoje verske učitelje. Nadškof Arn je leta 798. osebno prišel na slovenska tla. (Gl. Gradivo, I, št. 318.)

Št. 12.

Najbrže 803, v začetku leta.

Beneški dožd Ivan je poslal svojega sina Mavricija z brodovjem na Gradež, da bi tu umoril patriarha Ivana. Mavricij je s silo napadel mesto, ujel patriarha ter ga pahnil z najvišjega stolpa njegove palače navzdol, da se je ubil. Pokopali so ga potem v kapeli sv. Marka za mavzolejem svetih mučenikov.

Chron. Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 56): „...Venetici omnes cum multitudine navigium ad Gradus venerunt . . Apprehensus a Veneticis Iohannem patriarcham, intereptus est ab eis et deportatus est per palatii domum in turre altissima, inde intus proiecerunt; testimonium sanguinis eius, que in petris fusum est, stat usque in hodiernum diem.[1]) Iniuste illum dampnatus est."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 99, 100): „Anno vero vigesimo tercio ducatus predicti Iohannis[2]), comperta occasione, suum filium Mauricium navali exercitu ad Gradensem urbem ut domnum Iohannem, sanctissimum patriarcham, interficeret, destinavit. ubi illuc pervenit, paternis iussionibus optemperare studens, eundem sanctissimum virum crudeliter interfecit; cuius mors maximum dolorem suis reliquit civibus, quoniam insons fuerat interemptus. gubernavit autem predictus Dei vir Gradensem ecclesiam annis***[3]), sepultusque fuit in sancti Marci capella post sanctorum martyrum mausolea."

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 13, pars 23 (Muratori, Script. rer Ital., XII, 151): „Per hos dies Joannes dux sumpta occasione Mauritium filium suum cum navali apparatu Gradum misit, ut Joannem patriarcham interficeret. Mauritius autem cum furore civitatem invasit, in qua invasione patriarcha captus a Venetis graviter vulneratus est, et de turri altissima palatii sui ad ima dejectus exspiravit, cujus sanguis in testimonium mortis suae in petris praesentialiter apparet; sepultusque fuit in sancti Marci capella post sanctorum martyrum mausolea."

Št. 13.

Nekako med letom 803. in 824.

Patriarh Fortunat, po rodu Tržačan, je postal naslednik svojemu sorodniku, gradeškemu patriarhu Ivanu, katerega so bili Benečanje

---

[1]) Kdaj je bil tisti „hodiernus dies", se ne more natančno določiti; na vsak način pred letom 1008. (Cfr. Gradivo, I, str. LXX.)

[2]) Dožd Ivan je vladal 25 let. Cfr. Catalogo dei Dogi (Monticolo, p. 177): „Iohannes dux ducavit annos XXV." — Ker je bil najbrže leta 805. iz Benetek pregnan, je bilo 23. leto njegovega vladanja leta 803.

[3]) Koliko let je ta Ivan bil gradeški patriarh, gl. Gradivo, I., št. 237.

ubili. Vladal je gradeško cerkev le nekako do leta 824.[1]) Morebiti je umrl okoli leta 830., ker nekateri víri pravijo, da je bil 27 let patriarh. Papež Leon III. mu je podelil palij,[2]) cesar Karol pa mnogo predpravic[3]) in zakladov.[4]) Patriarh Fortunat je iz nova sezidal cerkev sv. Agate, katero je razrušil morski naval. V kapeli sv. Vitala je shranil ostanke dvainštirideseterih mučenikov[5]); popravil je cerkev sv. Peregrina, katero so gradeški prebivalci iz strahu pred Franki podrli, in s srebrno pločevino je ozaljšal oltarje po cerkvah gradeškega mesta.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14, 15): „Post hunc (Iohannem) successit Fortunatus patriarcha, qui a Leone papa privilegium cum benedictione pallei iuxta suorum decessorum exemplar consecutus est. hic tantę famositatis fuit, ut dive memorię Karolus imperator spiritalem patrem eum habere optaret, cuius ad augmentum ęcclesię idem reverentissimus augustus quamplurima contulit precepta; qui Fortunatus rexit ęcclesiam ann. XXVII.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS, XIV, 17): „Fortunatus patriarcha, qui fuit nacione Tergestine civitatis, eiusdem Iohannis patriarcha consanguineus, vixit an. 10“[6])

Ibid. (l. c. p. 56): „A Veneticis electus Fortunatum presbiterum. nacione civitatis Triestine, in Gradensem patriarchatum civitatis nove Aquilegie, qui a Leo papa privilegium cum benedictione pallii iuxta suorum decessorum exempla consecutus est: qui tante famositatis fuit, ut bone memorie Karolus imperator, quia Veneticis male advenientem grave fuit, cum patre sibi esset spiritalem optaret; cuius ad augmentum ecclesie isdem reverentissimus augustus quam plurima contulit precepta et ornamenta. Hic Fortunatus cum adiutorio eius augusti graviter in Veneticos vindicavit per sedis mu[tationem?] et interfectionem sui antecessoris et consanguinei Iohannis patriarche; civitate nove Eracliane, in qua tunc magna pars Veneticorum nobilium degebat, destruxit; qui vixit in episcopatum annos 27 et mortuus est in Francia.“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I. 100): „Quem (sc. patriarcham Iohannem) successit Fortunatus ad regendam ecclesiam.“

---

[1]) Cfr. št. 82. — Nastopil je vlado pred 21. marcem leta 803., ker takrat mu je že papež Leon III poslal palij in pisal pismo. (Gl. št. 14.)

[2]) Gl. št. 14.

[3]) Gl. št. 17.

[4]) Gl. št. 35.

[5]) Prav za prav je že to storil patriarh Pavlin I. leta 568. Gl. Gradivo I, št. 72. — En vir pravi, da je patriarh Fortunat dal te ostanke prenesti v novo cerkev sv. Agate.

[6]) V nekem rokopisu je poznejša roka zapisala, da je vladal XXVII. let. Število „10“ je na vsak način premajhno.

Ibid. (l. c p. 105): „(Fortunatus) ecclesiarum namque altaria Gradensis urbis lamminis argenteis condecoravit, et supra altaria martyrum argentea templa composuit; ecclesiam vero sanctae Agathe martyris a fundamentis ipse edificare devotissime fecit, ubi martyrum quadraginta et duo corpora in eiusdem ecclesiae cripta recondivit; ceterum vero quicquid in thesauris seu in ecclesiarum ornamentis peregit, nemo nominatim exprimere potest."

Ibid. (l. c. p. 108): „(Fortunatus) gubernavit autem Gradensem ecclesiam per viginti et septem annorum spacia"

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 13, pars 24 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 152): „Fortunatus patriarcha natione Tergestinus sedit annis XXVII. Hic consanguineus patriarchae occisi a Venetis, quibus scelus commissum displicebat, successor comprobatus est. Hic ecclesiam sanctae Agathae, quam impetus maris destruxerat, reaedificavit, et in capella sancti Vitalis corpora quadraginta martyrum deposuit, et ecclesiam sancti Peregrini, quam Gradenses propter metum Francorum ruinaverant, renovavit, et altaria ecclesiarum Gradensis urbis laminis argenteis decoravit."

Št. 14.

803, dne 21. marca.

Papež Leon (III.) piše gradeškemu patriarhu Fortunatu [„*Fortunato patriarchae sanctae Gradensis ecclesiae*"] ter ga izpodbuja, da naj ne išče miru v službi, katero je dosegel, temuč naj dela. Utrjuje naj srca vernikov z izpodbujanjem, nevernike pa naj pridobiva sveti cerkvi, kar doseže tem lažje, ako bode tudi s svojim življenjem dajal lepe zglede. Ako jih podučuje s svojim zgledom, začno zaničevati to, kar je posvetno in minljivo, ter hrepeneti po tem, kar je večno. Pošilja mu palij, katerega naj rabi tako, kakor so določili že prejšnji papeži, podelivši ga njegovim prednikom. Papež pravi, da bi bil moral (gradeške patriarh) v svojem pismu, katero mu je bil poslal, natančno razložiti svojo vero. Vendar je vesel, ker se je prepričal iz slovesne verske izpovedi [„*ex solemni symboli confessione didicimus*"], da je njegova vera prava. Bog naj mu pomaga, da bi izvršil mnogo dobrih del v svoji duhovniški službi.

„. . . *in mense Martio, indictione XI. . . . Datum XII. kal. Aprilis . . . . imperante nostro domino Carolo, piisimo perpetuo Augusto a Deo coronato, magno et pacifico imperatore anno III.*" — „*Officium sacerdotis*", („*Diebus vitae tuae*", „*Vitae tuae tantummodo*").

[Danduli Chronicon, lib VII, c. 13, pars 25 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 152). — Ughelli, Italia sacra, V, (ed 1653) p. 1180; (ed. 1717) p 1094. — Ireneo della Croce, Istoria di Trieste (ed. 1878)

II, 494 — Mainati, Chroniche di Trieste, I, 34. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, IX, 34. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 803. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXIX, 969. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2512 (1916) — Izvestja Muzej. dr. za Kranjsko, IV, 47, št. 2 (extr.).]

Št. 15.

803, poletje. (Salz).[1])

Gradeški patriarh Fortunat[2]) je bil razžalen, ker so umorili njegovega prednika in sorodnika. Zato je zoper beneškega dožda napravil zaroto, katera je pa prišla na dan. Nato je zapustil Beneško ter se napotil k cesarju Karolu v frankovsko državo, kjer mu je med drugimi darovi podelil dvoje vrat, ki so bila jako umetno iz slonove kosti narejena. Fortunat je naznanil cesarju, da se Benečani hočejo popolnoma združiti z bizantinskim cesarstvom ter da so ubili njegovega prednika, patriarha Ivana. Cesar Karol se je vsled tega razsrdil; vendar je sklenil, da se hoče nad Benečani maščevati, kadar bode čas ugoden.

S Fortunatom je zapustilo Benetke tudi več plemenitašev, ki so se potem zbrali v Trevisu. Tu pa niso dolgo ostali, temuč se združili s svojimi somišljeniki v Benetkah ter Obelierija postavili za dožda.[3])

Ann. Lauriss. ad a. 803 (MG. SS., I, 191): „Venit quoque Fortunatus patriarcha (Gradensis) de Graecis,[4]) afferens secum inter caetera dona duas portas eburneas mirifico opere sculptas."

Iohannis diaconi Chron. Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 100, 101): „Prelibatus siquidem Fortunatus patriarcha acriter dolens interfectionem sui decessoris et parentis, insidias adversus Mauricium et Iohannem duces composuit, et relicta sede et urbe, ad Italiam perexit; quem etiam secutus est quidam tribunus, Obellierius nomine, Metaumacensis, Felix tribunus, Dimitrius, Marinianus seu Fuscarus Gregorii et nonnulli

[1]) Iz Ann. Lauriss. je razvidno, da je Fortunat prišel k cesarju takrat, ko se je ta mudil v Salzu (sedaj Königshofen ob reki Sali).

[2]) Neka poznejša kronika iz 11. stoletja (Chronicon Mediani monasterii, MG. SS., IV, 88) omenja, da je bil takrat pri cesarju Karolu na frankovski zemlji Fortunat, patriarh jeruzalemski. Tudi opisuje tega Fortunata, da je bil majhne in slabotne postave, angelskega obličja in da je nosil dolgo, že nekoliko sivo brado. — Ta vir ne zasluži, da bi ga upoštevali. (Simson, Karl d. Gr., II, 292, 293, op.) Takratnemu jeruzalemskemu patriarhu je bilo ime Jurij.

[3]) Obelierij je vladal pet let in sicer najbrže od leta 805—810. Cfr. Simson, Karl d. Gr., II, 334, op. 3.

[4]) Prav za prav „de Venetis". — Benečani so bili takrat še od Grkov zavisni. Ena stranka med Benečani, katere se je tudi patriarh Fortunat oklenil, je bila bolj Frankom naklonjena.

alii Veneticorum maiores. Ex quibus solus patriarcha in Franciam ivit. Ceteri vero remanserunt in quadam civitate non procul a Venetia, nomine Tarvisio; ibique non diutius degentes, consilio illorum ammoniti, qui in Venetia morabantur, Obellierium tribunum ducem elegerunt.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 14, pars 26 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 153): „Hic Fortunatus graviter dolens de occisione praedecessoris sui et consanguinei, patefacta conspiratione, quam adversus duces egerat, de Venetia abiit quem quidam Venetorum nobiles, quibus patratum scelus displicuerat, secuti sunt, videlicet Obelerius tribunus Mathemaucensis, Felix tribunus, Demetrius, Marinianus, Foscarus, Georgii et plurimi alli Patriarcha igitur in Franciam ivit; reliqui autem in Tarvisio remanserunt, qui suasione illorum, qui in Venetia morabantur, Obelerium tribunum ducem elegerunt, quo duce comperto territi ducatum et patriam reliquerunt.“

Ibid., c 15, pars 3 (l. c. p 153): „Fortunatus itaque patriarcha, qui in Franciam iverat, Venetorum propositum, qui Constantinopolitano imperio totaliter adhaerere videbantur, et occisionem sui praedecessoris Carolo enarrans, ipsius animum contra eos plurimum concitavit; tamen tempus habile ad vindictam expectare disposuit.“

Št. 16.

Nepristna listina.[1]

803, dne 4. avgusta. Rim.

Rimski cesar Karol naznanja, da je oglejski patriarh Pavlin [„*Paulinum, sanctae Aquilejensis ecclesiae patriarcham*“] tožil v Rimu na neki sinodi, da so pogani skoraj popolnoma opustošili njegovo cerkev, ter nato prosil milosti njega (cesarja) in papeža. Karol pravi, da ni mogel odreči njegovim pravičnim prošnjam ter je sklenil po nasvetu papeževem in navzočih škofov, da hoče podeliti patriarhu Pavlinu in njegovim naslednikom nekatere škofije, po katerih sme oglejska cerkev izvrševati posvečevanje, da jo na ta način nekoliko povzdigne. Ker so pogani sedaj poteptani, zato ukazuje, da smejo samo patriarh Pavlin in njegovi nasledniki posvečevati, vladati in postavljati škofe [„*episcopos ordinandi ac regendi sive dandi*“] v naslednjih šestih škofijah, namreč v Concordiji, v Vidmu (?), v istrskem Novem gradu, v Rovinju, v Pičnu in na Trsatu [„*sex episcopatus, unum*

[1]) Listina je ponarejena, kar so že dokazali Ughelli (Italia sacra, V, 35), Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 391–393) in Liruti (Notizie delle cose del Friuli, III, 286). Med drugimi znaki nepristnosti je tudi to, da je bil leta 803. patriarh Pavlin že mrtev. Tudi ni bilo v tem letu cesarja Karola v Rimu. Ponarejevalec te listine si je vzel za podlago listino z dne 4. avgusta leta 792 (cfr. Gradivo I, št. 284) ter več stvari iz nje prepisal.

videlicet Concordiensem, alium [Ut]inensem, tertium illum qui apud Civitatem novam Histriae constitutus esse noscitur, quartum vero Ruginensem, quintum Penetensem, sextum Tarsaticensem."]

„*Facta pridie nonas Augustas anno III. imperii nostri, indictione I. Actum Romae.*"

[Codex bibl. Marcianae lat. IX, 125 v Benetkah. — Palladio, Historie del Friuli, I, 98 — Madrisius, S. Paulini opera, 258. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil.. col. 389. — Migne, Patrolog, Ser. lat, XCVIII., 1448 — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a 803. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 399 (391) — Izvestja Muz. društva, IV, 47, št. 3 (extr)]

Št 17.

803, dne 13 avgusta. (Salz.)

Rimski cesar Karol naznanja, da ga je prosil gradeški patriarh Fortunat [„*Fortunatus Gradensis patriarcha*"], da bi podelil in potrdil gradeški cerkvi tak fevd [„*beneficium*"], da bi uživali imunitetne pravice [„*sub immunitatis nomine*"] on sam (gradeški patriarh), ostala duhovščina, podložniki in koloni [„*servi, coloni*"], ki bivajo na zemlji gradeške cerkve po Istri [1]), Romaniji, Langobardiji [„*in Istria, Romandiola seu in Longobardia*"] in drugod. Cesar pravi, da je uslišal patriarhu njegovo prošnjo zarad njegovih zaslug ter mu potrdil njegove škofije, gostišča in krstne cerkve [„*episcopia, xenodochia, ecclesias baptismales*"]. Zapovedal je, da ne sme noben javni sodnik [„*judex publicus*"] po selih [„*in vicis*"], vaseh in drugih posestvih imenovanega patriarha zasliševati ljudi [„*ad causas audiendum*"], izterjavati glob [„*freda exigendum*"], zahtevati prenočišča [„*mansiones*"] in pojedin [„*paratas*"] ali pa pobirati katerihkoli nepostavnih davščin [„*nec ullas redibitiones injustas requirendum*"]. Patriarh Fortunat, njegovi nasledniki, koloni, podložniki in drugi ljudje, ki bivajo na njegovi zemlji, naj mirno žive pod varstvom imunitete ter naj molijo zanj (za cesarja) in pa za stalnost njegovega kraljestva.

„*Data idus Augusti in sacro palatio nostro* [2]) *anno (XXIII. regni nostri in Francia, XXVIII. in Italia et)* [3]) *tertio Christo propitio imperii nostri.*"

---

[1]) Nekateri pisatelji mislijo, da je bila Istra kakih 30 let pod oblastjo oglejskih patriarhov, kar pa je jako neverjetno. Istrski škofje so se pač okoli leta 770. hoteli izneveriti gradeškemu patriarhu; ni pa nikjer rečeno, da so to tudi storili. (Cfr. Gradivo, I, str. LV.)

[2]) Ta palača je bila brez dvoma Salz ob frankovski Sali, kjer se je takrat cesar Karol mudil.

[3]) Kar je v oklepih, navaja Codex Ambrosianus. — Zastran datiranja pomni to, kar piše Sickel, Acta Karol., II, 291, št. 188.

[Codex Trevisanus iz 15. stoletja v Benetkah. — Danduli Chronicon, lib VII, c. 15, pars 4 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 154). — Ughelli, Italia sacra, V. (ed 1653) 1181; (ed 1717) 1095. Le Cointe, Annales eccl. Francorum, VI, 817. — Lünig, Cod. dipl Italiae, IV, 1511. — Ireneo della Croce, Istoria di Trieste, (ed. 1877) II, 501. — Mainati, Chroniche di Trieste, I, 41 — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX., 36. — Kandler, Codice dipl. Istriano ad a. 803. — Migne, Patrolog, Ser. lat., XCVII., 1028. — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 400 (392). — Izvestja Muz. društva, IV, 48, št. 4 (extr.).]

Št. 18.

Najbrže 803, meseca avgusta.[1]

Rimski cesar Karol naznanja, da ga je prosil beneški in istrski patriarh Fortunat [„*Fortunatus Venetiarum et Istriensium patriarcha*“], da bi ga osvobodil colnine od štirih njegovih ladij [„*ut teloneum*[2]) *de navibus suis quatuor ei concedere deberemus*“]. Cesar pravi, da ni hotel patriarhu zarad njegovih zaslug odreči njegove prošnje ter je zapovedal, da ne sme nobeden izmed njegovih (cesarjevih) fevdnikov [„*de fidelibus nostris*“] od rečenih štirih ladij zahtevati kak „teloneum nec siliquaticum[3]) nec laudaticum[4]) nec cispaticum[5]) neque ullas redhibitiones[6]).“ Patriarh in njegovi ljudje smejo s temi ladjami brez zadržka iti po kupčiji po vsem (frankovskem) kraljestvu ter se potem zopet vrniti domov. Po smrti patriarha Fortunata naj njegovi nasledniki uživajo to pravico.

Datum manjka.

[Codex Trevisanus iz 15. stoletja v Benetkah. — Kandler, Codice dipl. Istr ad a. 805 — Archeografo Triestino, III, 352. št. 2. — Izvestja Muz. dr., IV, 103, št. 6 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 401 (393).]

---

1) Ta listina je bila spisana najbrže meseca avgusta leta 803. (Gl. Sickel, Acta, II, 291.) Na vsak način je nastala med letom 803. in 814. Leta 803. je Fortunat postal gradeški patriarh, leta 814. je pa umrl cesar Karol.

2) Telonium se je zvala colnina, katero je bilo treba plačevati od prevoznega blaga.

3) Siliquaticus je bil davek, katerega je bilo treba plačevati na sejmih od vsake prodane stvari. Polovico tega davka je moral dati prodajalec, polovico pa kupec.

4) Laudaticus se je najbrže imenoval davek, katerega je moral kdo plačati za dovoljenje, da je smel tržiti. Cfr. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. (ed, 1847), II, 553.

5) Cispaticum. — Morebiti bi moralo stati „cispitaticum“ ali „cespitaticum“, kar je zaznamovalo neko davščino, katero so rabili za napravo plotov (cespes) ob cestah ali pa za utrjevanje gradov.

6) Redhibítio = davek, terjatev, globa. Cfr. Gradivo, I, št. 285, op.

Št. 19.

803, meseca avgusta. Rezno.

Casar Karol, pričakujoč vojske, katera se je imela povrniti iz Panonije, ukrene, kar se mu je zdelo potrebno zastran te dežele.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 803 (ed. F. Kurze, p. 118): „Imperator autem in Baioariam profectus dispositis Pannoniarum causis".

Ann. Lauriss ad a. 803 (MG. SS., I, 191): „(Carolus) ad Reganesburch veniens dispositis his, quae utilia videbantur esse, adventum exercitus de Pannonia redeuntis praestolabatur."

Ann. Iuvav. mai. ad a 803 (MG. SS., I, 87): „Carolus in Baioaria mense Augusto."

Št 20.

803, v jeseni. Rezno.

Cesar Karol je sprejel v Reznem svojo vojsko, katera se je vračala iz Panonije. Ž njo je prišel tudi panonski knez, tudun[1]) imenovan, ter se je podvrgel cesarju. Enako so storili Slovani in Obri, ki so takrat dospeli v Rezno. Razen Panonije so v tistem času tudi sosednja kraljestva[2]) postala zavisna od frankovske oblasti.

Ann. Lauriss. ad a. 803 (MG. SS., I, 191): „Quibus (sc. exercitibus) reversis, obviam illis ad Reganesburch venit. Ibi etiam cum illis Zodan princeps Pannoniae veniens, imperatori se tradidit. Multi quoque Sclavi et Hunni in eodem conventu fuerunt, et se cum omnibus quae possidebant imperatoris dominio subdiderunt. Constitutisque omnibus utilitatibus, quae in illis partibus necessaria erant, per Alemanniam et per Warmatiam hiemis tempore ad Aquis palatium venit, ibique natale domini celebravit."

Ann. Lauriss. min. ad a. 802 (ibid., I, 120): „Imperator autem pergit Baioariam, ibi venit legatio Avarorum, omnem terram imperii sui sub dicione imperatoris Karoli subdunt"

Ann. Lobiens. ad a. 803 (ibid, II, 195): „Eo anno Pannonia cum finitimis regnis[2]) sub ditione imperatoris redacta est."

Št. 21.

803, meseca oktobra. Solnograd.

Cesar Karol, prišedši v Solnograd, potrdi v navzočnosti mnogih fevdnikov daritev svojega sina Pipina, kateri je leta 796. podelil zemljo

[1]) Zastran pomena besede „tudun" gl. Gradivo, I, str. 323, op. 4.

[2]) Besede „cum finitimis regnis" zaznamenujejo zemljo Hrvatov, ki je takrat postala zavisna od frankovskih vladarjev. Da je temu res tako, je razvidno iz št. 39., kjer čitamo „duces Sclavorum circa Danubium habitantium."

med Rabo in Dravo okoli Blatnega jezera solnograškemu škofu Arnu.[1]) Po zemlji, s katere so bili Obri pregnani, so se začeli Slovani in Bavarci razširjati in množiti.

Conv. Bag. et Carant., c. 6 (MG SS., XI, 9): „Postmodum ergo anno 803 Karolus imperator Bagoariam intravit et in mense Octobrio Salzburc venit et praefatam concessionem filii sui iterans potestative multis adstantibus suis fidelibus adfirmavit et in aevum inconvulsam fieri concessit."

Ibid c. 10 (l. c. p. 11): „Postquam ergo Karolus imperator Hunis reiectis episcopatus dignitatem Iuvavensis ecclesiae rectori commendavit, Arnoni videlicet archiepiscopo et suis successoribus tenendi perpetualiter atque regendi perdonavit coeperunt populi sive Sclavi vel Bagoarii inhabitare terram, unde illi expulsi sunt Huni, et multiplicari."

Ann. Juvav. mai. ad a. 803 (MG. SS., I, 87): „Carolus . . . in Juvavense civitate mense Octobr."

Ann. s. Emmerammi Ratisp. mai. ad a. 803 (ibid I, 93): „Carolus ad Salzburc monasterium fuit."

Auctar. Garst. ad a. 802 (ibid. IX, 564): „Karolus Salzburch venit."

Ann. Admunt. ad a. 802 (ibid. IX, 573): „Karolus Salzburg venit."

Ann. s. Rudberti Salisburg ad a. 802 (ibid. IX, 769): „Karolus Salzburc venit"

Št. 22.

803.

Ko so bili Obri premagani, je nehala njih mogočnost. Zakladi, katere so si po raznih krajih nabrali, so prišli Frankom v roke. Cesar Karol je dobil v svojo oblast obe Panoniji, Istro, Liburnijo in Dalmacijo razen primorskih mest[2]), katera je obdržal njegov prijatelj, carigrajski cesar Nicefor.

Einhardi Vita Karoli M. c. 15 (MG. SS., II, 451): „...post quam utramque Pannoniam, et adpositam in altera Danubii ripa Datiam, Histriam quoque et Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam et iunctum cum eo foedus Constantinopolitanum imperatorem habere permisit."

Poeta Saxo, lib. V, v. 195—200 (ibid., I, 270):

v. 195. „Pannonias etiam victor subiecit utrasque
His cum vicinis urbibus innumeris.
Arva Liburnorum vel quae vocitantur ab Histro
Nec non Dalmatiam subdidit et Daciam.
Sclavorum populos censum sibi solvere fecit
v. 200. Plures, quam quisquam dinumerare queat."

---

[1]) Gl. Gradivo, I, št. 301.

[2]) Pod bizantinsko oblastjo so ostala le dalmatinska primorska mesta, ne pa istrska. Iz zapisnika, spisanega na rižanskem zborovanju (gl. št. 23), je razvidno, da so bila v tistem času istrska primorska mesta pod frankovskimi vladarji.

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 15, pars 6 (Muratori, Script. rer. Ital.. XII, 155): „Eodem anno (sc. 803) Avares, qui et Hunni et Pannonici dicti sunt, a Gallis perdomiti sunt. Tunc omnis eorum gloria et nobilitas defecit, et eorum divitiae, quas paene ex toto orbe congesserant, a Francis obtinentur. Numquam ullo bello Francia tantum ditata est.“

Ibid., pars 7 (l. c.): „Postquam utramque Pannoniam et oppositam in altera Danubii ripa Datiam, Istriam quoque, et Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam et junctum cum eo foe us Nicephorum Constantinopolitanum imperatorem habere permisit, acquisiverat, omnes barbaras ac feras nationes, quae inter Rhenum, ac insulas fluviosque et oceanum ac Danubium positae erant, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret.“

Št. 23.

Okoli 804.[1])

Vsled ukaza cesarja Karola (Velikega) in njegovega sina, kralja Pipina, so trije cesarski odposlanci [„*missi*“], namreč duhovnik Izon ter grofa Kadolaj[2]) in Ajon[3]) [„*Izzo presbyter, atque Cadolao, et Aio comites*“] sklicali istrske prebivalce k zborovanju v Rižano v Koprskem okraju [„*in territorio Caprense, loco qui dicitur Riziano*“].[4]) Zbora

[1]) Zborovanje v Rižani se je med letom 803. in 810. vršilo. Prej ne, ker Fortunat je še le leta 803. postal gradeški patriarh ter se kot tak udeležil shoda. Leta 810. pa in sicer 8. julija je umrl kralj Pipin, sin Karola Velikega, kateri je s svojim očetom vred dal ukaz, da naj odposlanci skličejo zbor. — Dandulus v svoji Kroniki postavlja to zborovanje nekako v leto 807., Waitz (Deutsche Verfassungsgeschichte, III, 405) in Kandler (Cod. dipl. Istr.) v leto 804., Muratori (Annali d' Italia, IVb, 238) v leto 805. ter Mühlbacher (Mitth. des Inst. f. österr. Geschichtsforschung, I, 267, op. 1) v dobo okoli leta 809. Gianonni (Paulinus II. Patr. v Aquileia, str. 21, op. 3) trdi, da je bilo to zborovanje leta 804. ali pa 805.

[2]) Ta Kadolaj je bil brez dvoma mejni grof furlanski, ki je kot kraljev namestnik nadzoroval frankovske pokrajine med Dravo in Jadranskim morjem od leta 799. pa do leta 819.

[3]) Grof Ajon je imel svoja posestva okoli Vicenze in Verone. Najbrže se je leta 776. z drugimi langobardskimi in furlanskimi velikaši vred vzdignil zoper Karola Velikega ter moral bežati, ko je ta nenadoma z vojsko prišel v Italijo. Napotil se je k Obrom, s katerimi se je nekaj let pozneje (791) Karol Veliki vojskoval. Leta 796. je prišel Pipin, sin Karola Velikega, na obrsko zemljo ter pri tej priložnosti ujel grofa Ajona, katerega je pa njegov oče leta 799. pomilostil ter mu povrnil njegovo lastnino. (Listina z dne 2. febr. 799., natisnjena v Mühlbacherjevih Mitth. des Inst. f. österr. Gesch., I, 279.) — Leta 809. je cesar Karol iz nova potrdil grofu Ajonu last njegovih posestev ter mu dovolil, da jih sme razdeliti med svoje sinove. (Listina z dne 7. julija 809., Mitth. d. Inst., op. cit., str. 280.) — Tudi Ludovik Pobožni mu je dne 31. julija leta 816. potrdil njegovo imetje. (Mitth. op. cit. str. 281.)

[4]) Zbor se je vršil na prostem v Koprskem okraju blizu tam, kjer se rečica Rižana izliva v morje. Dandanes se nahajajo na onem mestu lepi travniki, ki bi bili kaj pripravni za kak shod pod milim nebom. Nedaleč od ustja Rižane sta slovenski vasi Dekani in Lazaret. Zadnja vas se zove tudi Rižana.

so se tudi udeležili (gradeški) patriarh Fortunat,[1]) škofje Teodor (puljski), Leon (tržaški), Stavracij (poreški), Štefan (novograjski) in Lavrencij (pičenski), potem drugi primatje[2]) in pa prebivalci istrske pokrajine [*„ibique adunatis venerabili viro Fortunato patriarcha, atque Theodoro, Leone, Stauratio, Stephano, Laurentio episcopis, et reliquis primatibus, vel populo provincie Istriensium*“]. Za zastopnike posameznih mest in gradov [*„de singulis civitatibus seu castellis*“] so cesarski odposlanci izvolili 172 glavarjev [*„capitaneos*“], ki so morali pri štirih evangelijih in pri ostankih svetnikov priseči, da bodo na stavljena vprašanja govorili resnico. Ta vprašanja so se nanašala najprej na zadeve božjih cerkva, potem na pravice njih gospodov (frankovskih vladarjev) ter na krivice in običaje tamošnjega ljudstva, sirot in vdov.

Rečeni glavarji so potem odposlancem izročili zapisnike, katere so za posamezna mesta in gradove sestavili pod (grškim cesarjem) Konstantinom[3]) in vojaškim mojstrom Bazilijem[4]) in v katerih je bilo navedeno, da ne dobivajo od cerkva adjutorija[5]) in običajnih davščin.[6]) [*„Et ipsi detulerunt nobis breves per singulas civitates, vel castella*

---

[1]) Navzoč je bil pri zborovanju gradeški patriarh Fortunat, ne pa takratni oglejski patriarh. To kaže, da so bili istrski škofje v tistem času zavisni od gradeškega, ne pa od oglejskega patriarha.

[2]) Tu omenjeni primatje niso bili cerkveni prvaki (škofje), temuč zastopniki ali glavarji istrskega ljudstva. Njih naloga je bila, da bi navedli razne pritožbe istrskih prebivalcev. Tako se je med drugimi tudi neki primat iz Pulja oglasil k besedi. Zastran izraza „primates“ primerjaj tudi listino, spisano med letom 814. in 821. (gl. št 62): „. . . primates populi vestri centum et septuaginta duo per sacramentum confirmaverunt.“

[3]) Morebiti cesar Konstantin V. (Kopronymos), ki je vladal od 741—775, ali pa Konstantin VI., sin cesarice Irene, v čegar imenu je mati vladala od 780—797. — Bazilij je bil vojaški mojster v Istri pred nastopom frankovske dobe.

[4]) V grški državi je bil takrat čez vsako pokrajino postavljen vojaški mojster (magister militum), čez vsako mesto pa vojaški tribun (tribunus militum). Tako je n. pr. po en vojaški mojster za grške vlade ukazoval po vsej Istri, vsako istrsko mesto pa je imelo svojega tribuna. Vojaški mojstri po Istri so bili zavisni od ravennskega eksarha. Izročeno jim je bilo vojaško poveljništvo, a brigali so se tudi za civilne in še celo za verske zadeve. Vojaški tribuni so skrbeli za varnost po posameznih mestih. O času vojne so branili gradove in varovali mestno obzidje.

[5]) Vsled ukaza cesarja Justinijana so bili škofje oskrbniki občin, vdov in sirot. V ta namen so dobivali desetino poljskih pridelkov, pozneje tudi desetino od živine in, če je bila velika potreba, desetino od vsakaterega dohodka. Vsled tega jim je bilo mogoče z denarjem pomagati ljudstvu, posebno pa vdovam in sirotam. Tako pomoč so zvali „adiutorium“.

[6]) Consuetudo = navada, običaj, šega. Beseda consuetudo pa tudi zaznamuje običajno davščino, katero je bilo vsled stare navade treba dajati. O taki davščini se ni vedelo, kdo jo je naložil in kdaj. (Cfr. Du Cange, Gloss. med. et inf. latin.; Brinckmeier, Gloss. dipl.: v. consuetudo.) Glagola „dedit“ in „perdonastis“ v zgoraj navedenem citatu kažeta, da nam je tu misliti na običajno davščino.

quod tempore Constantini, seu Basilii magistri militum fecerunt, continentes, quod a parte ecclesiarum non haberent adiutorium, nec suas consuetudines"].

Patriarh Fortunat je na to odgovoril: „Ne vem, hočete li zoper mene kaj reči. Vsi veste, da ste mi darovali vse tiste običajne davščine, katere vam je moja cerkev že od nekdaj pa do sedanjih časov dajala [„ . . . *omnes consuetudines, quas a vestris partibus sancta ecclesia mea ab antiquo tempore usque nunc dedit. Vos mihi eas perdonastis*„]. Zato sem vam pa pomagal, kjer sem mogel, in vam še hočem. Vsi veste, da sem za vas večkrat plačal v cesarsko blagajnico ter zastran vas večkrat poslal poslance k cesarju. Odslej pa naj bode tako, kakor hočete."

Vse ljudstvo je nato odgovorilo: „Kar se je prej ali pa v sedanjem času nam darovalo, naj pri tem ostane, ker mnogo dobrega smo prejeli od vas in upamo, da še dobimo. Ako bi pa prišli cesarski odposlanci [„*missi dominorum nostrorum*"], naj postopajo njegovi (patriarhovi) ljudje [„*vestra familia*"] po starem običaju."

Nato je rekel patriarh Fortunat: „Prosim vas, sinovi, da mi poveste resnico. Kake navade je imela moja metropolitska cerkev med vami v istrski pokrajini [„*in territorio Istriense*"]?"

Sedaj je odgovoril prvi izmed vseh puljski primat [„*primas Polensis*"]: „Kadar je prišel patriarh v naše mesto zastran cesarskih odposlancev ali pa zastran zborovanja z grškim vojaškim mojstrom [„*propter missos dominorum nostrorum, aut aliquo placito cum magistro militum Graecorum habere*"], mu je vselej šel nasproti puljski škof [„*episcopus civitatis nostre*"] s svojimi duhovniki v mašni obleki ter s križem, svečami in kadilnico v rokah, pevajoč kakor papežu samemu. Šli so mu naproti tudi sodniki [„*iudices*"] in ljudstvo z zastavami ter ga sprejeli z veliko častjo. Ko je prišel patriarh v puljsko cerkev [„*in domum sancte ecclesie nostre*"], je takoj vzel škof ključe svoje palače ter jih položil k patriarhovim nogam. Patriarh jih je nato izročil svojemu pristavniku [„*suo maiori*"] in potem tri dni po palači gospodaril, četrti dan je pa šel v svoje stanovanje.

Cesarski odposlanci so potem prašali sodnike drugih mest in gradov [„*iudices de aliis civitates sive castella*"], ako je to res. Vsi so odgovorili, da je to resnica in da želé, da se še tako godi. Nato odgovoré cesarski odposlanci, da ne morejo ničesar reči zoper patriarha.

Tudi **zoper škofe** so se čule razne pritožbe:

1. Polovico stroškov za cesarske odposlance ter polovico katerekoli davščine in katerihkoli kolekt je dajala cerkev, polovico pa ljudstvo. [„*Ad missos imperii sive in quacumque datione aut collecta medietatem dabat ecclesia et medietatem populus.*"]

2. Kadar so prišli cesarski odposlanci, so imeli v škofiji svoje stanovanje, dokler niso zopet odšli.

3. Listine o dednem zakupu in dedni davščini [„*chartulae emphitheoseos aut libellario iure*“] se niso prej nikdar ponarejevale, sedaj pa se to godi.

4. Kar se tiče pravice do sena in trave [„*de herbatico*“][1]) ter do svinjske paše po hrastovih gozdih [„*de glandatico*“][2]), je ni nihče prej po naših vaséh [„*inter vicora*“] s silo zahteval, ampak tako, kakor je bilo to navadno med našimi predniki.

5. Od vinogradov niso pobirali tretjine, kakor sedaj delajo, temuč le četrtino.

6. Škofovski ljudje [„*familia ecclesie*“] se niso prej nikdar predrznili, da bi delali nemir ali pa pretepli kakega svobodnega človeka [„*liberum hominem*“] s palicami; sedaj pa nas bijejo z gorjačami ter preganjajo z meči, a mi se iz strahu pred cesarjem ne upamo zoperstaviti, ker bi nas potem lahko še kaj hujšega doletelo.

7. Kdor je gnojil cerkvene njive (imajoč jih v najemu) tri dobe (trideset let), ga niso pregnali od tam, kakor se to sedaj vrši.

8. Morje je bilo javno in vsak je lahko ondi lovil ribe. Sedaj pa se ne upamo loviti, ker nas potem pretepajo s palicami ter nam trgajo mreže.[3])

Kar se tiče **cesarskih pravic** [„*de iustitiis dominorum nostrorum*“], katere so prej pristojale Grkom [„*quas Graeci ad suas tenuerunt manus*“] do tistega dneva, ko smo prišli pod frankovsko oblast[4]), hočemo povedati resnico. Pulj je plačeval 66 solidov mankozov[5]), Rovinj 40, Poreč 66, Trst 60, Labin 30, Buzet 20, Pičen 20,

[1]) Izraz herbaticum zaznamuje: 1. na travnikih pokošeno, a ne še posušeno travo, 2. pravico do te trave, 3) sploh pravico do trave in sená, 4. odškodnino v novcih, katera bi se namesto trave zahtevala.

[2]) Glandaticum se je zvala pravica, pošiljati prašiče v gozde, da so v njih pobirali želod.

[3]) Kakor se vidi, so bili istrski prebivalci zadovoljnejši pod bizantinskim gospostvom, kakor pa pod frankovskim.

[4]) Leta 778. je bila Istra še pod oblastjo bizantinskih cesarjev. Takrat so Istrani in Grki oslepili škofa Mavricija, ker so ga imeli na sumu, da hoče rečeno pokrajino spraviti pod oblast frankovskega kralja. (Gl. Gradivo I, št. 259) Kdaj so istrski prebivalci postali frankovski podložniki, ni znano. Nekateri novejši zgodovinarji mislijo, da si je kralj Karol morebiti leta 788. osvojil Istro. Leta 791. je bila ta pokrajina že pod frankovsko oblastjo, ker takrat omenja Karol Veliki v pismu do svoje soproge Fastrade, da se je v bojih z Obri odlikoval tudi istrski vojvoda. (Gl. Gradivo, I, št. 281.)

[5]) „Solidus mancosus“ je imel po 30 denarjev, srebrni solid po 12 in zlati solid pa po 40 denarjev. (Waitz, Deutsche Verfassungsgesch., IV, 65—73.) — Absolutna vrednost 1 srebrnega solida pod Pipinom je znašala kake 3 K sedanje avstrijske veljave, pod Karolom Velikim pa 4 K. Absolutna vrednost 1 zlatega solida pod Merovingi kakih 12 K. (Müller, Münzgeschichte, I, 329, 330.) Relativna vrednost 1 denarja je okoli leta 800 znašala kaki 2 K 23 h, 1 srebrnega solida kakih 26 K ter 1 funta srebra kakih 534 K (Müller, str. 333.)

Motovun 30 ter tajnik v Novem gradu 12. Skupaj torej 344 solidov mankozov. [„*De civitate Polensi solidi mancosi sexaginta et sex, de Ruvingio solidi mancosi 40, de Parentio mancosos 66, numerus Tergestinus mancosos sexaginta, de Albona mancosos 30, de Pinguente mancosos 20, de Pedena mancosos 20, de Montona mancosos 30, cancellarius Civitatis nove mancosos 12, qui faciunt in simul mancosos 344.*“] Ta denar je šel za časa Grkov v njih državno blagajnico. Ko je pa vojvoda Ivan prišel v deželo [„*postquam Joannes devenit in ducatu*“], je rabil te dohodke zase ter ni povedal, da spadajo v državno blagajnico. Sicer pa dobiva vojvoda Ivan za svojo osebo mnogo dohodkov, ker ima:

1. Orcionovo selo [„*casale*[1]) *Orcionis*“] z mnogimi oljičnimi vrtovi [„*cum olivetis*“].

2. Del sela, „casale Petriolo“ imenovanega, z vinogradi, zemljišči in oljičnimi vrtovi.

3. Posestvo Ivana Kancianika [„*omnem portionem Joannis Cancianico*“] z zemljišči, vinogradi, oljičnimi vrtovi, hišo in stiskalnicami [„*cum turculis*“].

4. Veliko posestvo „de Arbe“ z zemljišči, vinogradi, oljičnimi vrtovi in hišo.

5. Posestvo vojaškega mojstra Štefana [„*possessionem Stephani magistri militum*“].

6. Zerontiakovo hišo [„*casam Zerontiacam*“] z vsem posestvom.

7. Posestvo hipata Mavricija, vojaškega mojstra Bazilija in pa hipata Teodora [„*possessionem Mauritii ypati seu Basilii magistri militum instar et de Theodoro ypato*“].

8. Posestvo, katero ima „in Priatello“ z zemljišči. vinogradi in oljičnimi vrtovi ter še mnogo drugih krajev.

9. V Novem gradu, kjer prebiva, dobiva vse državne dohodke ter ima tudi zunaj mesta nad 200 kolonov. [„*In Nova civitate habet fisco publico, ubi commanet, intus et foras civitati amplius quam duos centum colonos.*“] Kadar je dobra letina, dobi več kakor 100 modijev [„*modia*“][2]) olja, več kakor 200 posod [„*amphoras*“][3]) vina ter kostanja za potrebo. Ribištvo mu daje na leto več kot 50 solidov mankozov [„*solidi mancosi*“] ne vštevši tega, kar porabi za svojo mizo. Vse to ima vojvoda zase; le 344 mankozov, o katerih se je prej govorilo, bi moral dajati v cesarsko blagajnico [„*in palatio*“].

---

[1]) Casale zaznamuje hišo ali kočo, pa tudi večje število hiš, kakor selo, vas ali predmestje.

[2]) Modius se je zvala mera za tekočino in tudi za žito ter je imela 16 sekstarijev. Za Karola Velikega je držal en modij kakih 52 litrov.

[3]) Amphora ali ambra je bila posoda za tekočino nekako te velikosti, kakor vrč.

Nato so našteli **pritožbe o nasilstvih** [*„de forcia“*], katera so morali pod vojvodom Ivanom trpeti [*„quas Joannes dux nobis fecit“*]. Najprej so navedli: „Vzel nam je gozde, po katerih so naši predniki dobivali travo in pasli svinje [*„unde nostri parentes herbatico et glandatico tollebant“*]. Vzel nam je tudi podrejena sela [*„casalia inferiora“*]. Poslal je na našo zemljo Slovane, kateri sedaj orjejo naše njive in ledine, kosijo naše travnike, pasejo po naših pašnikih in od naše zemlje dajo davek Ivanu. [*„Insuper Sclavos super terras nostras posuit: ipsi arant nostras terras et nostras runcoras, segant nostras pradas, pascunt nostra pascua et de ipsas nostras terras reddunt pensionem Joanni“*]. Jemljejo se nam naši voli in konji; ako vsled tega kaj rečemo, nam odgovoré (Slovani), da jih sami pobijamo. Vzel nam je (vojvoda) naše hiše [*„casinos“*], po katerih so naši predniki po svoji stari navadi gospodarili.“

„V starih časih, ko smo bili še pod oblastjo grških vladarjev, so naši predniki imeli svoje tribune, domestike[1]), vikarje in lociservatorje[2]) [*„ab antiquo tempore dum fuimus sub poteste Graecorum imperii, habuerunt parentes nostri consuetudinem habendi actus tribunati domesticos seu vicarios necnon locoservator“*], po katerih so oskrbovali občinske zadeve ter sedeli v zborih vsak po svojem dostojanstvu. Ako je kdo hotel priti do višje časti, je šel od tribuna (v Carigrad) k cesarju, kateri ga je povzdignil v hipata. Tak cesarski hipat je bil povsod prvi za vojaškim mojstrom.[3]) [*„Tunc ille, qui imperialis erat ypatus, in omni loco secundum illum magistrum militum procedebat.“*] Naš vojvoda Ivan pa nam je kmalu postavil centarhe[4]) [*„dux noster Joannes constituit nobis centarchos“*] ter razdelil ljudstvo med svoje sinove, hčere in zeta, kateri so si potem sezidali palače, akoravno so bili prej ubogi. Vzel nam je naše tribune [*„tribunatos nobis abstulit*][5]), ni nas smatral za svobodne ljudi, pač pa nas pri-

[1]) Domestici so se pri Bizantincih zvali tudi vojaški poveljniki. Ta beseda ima še več drugih pomenov. (Cfr. Gradivo, I, št. 11, 33.)

[2]) Lociservatores so se imenovali namestniki uradnikov. Nekako enak pomen ima beseda vicarius.

[3]) Ypates ali hypates so bili visoki dostojanstveniki na dvoru bizantinskih cesarjev. Hipati po Istri so bili, kakor je iz zgoraj navedenih besed razvidno, nekaj manj kakor vojaški mojstri. Bil je to častni naslov, katerega so istrski veljaki dobivali od bizantinskih cesarjev.

[4]) Centenarii = sodniki nižje vrste. Centenarji in vikarji so bili v frankovski državi predstojniki posameznih delov kake grofije, namreč centene ali vikarije, kjer jim je bilo sodstvo izročeno. (Waitz, III, 335.)

[5]) Ko so bili istrski prebivalci pod grško vlado, so imeli svoje tribune, domestike, vikarje itd.; ko so pa prišli pod frankovsko oblast, so sedaj zasedli mesta prejšnjih uradnikov vojvodi, grofje, centarhi (centenarji) itd. Istrski prebivalci so po krivici dolžili vojvoda Ivana kot povzročitelja teh prememb.

silil, da smo morali v družbi s svojimi sužniki iti nad sovražnika. Tudi nam je vzel naše osvobojence [„*libertos*“]; še celo v svojih hišah in vrtovih nimamo nikakršne oblasti. Za časa Grkov je imel vsak tribun po pet ekskuzatov (?) ali pa tudi še več [„*Graecorum tempore omnis tribunus habebat excusatos*[1]) *quinque et amplius*“]; a tudi te nam je vojvoda vzel.“

„Nikdar nismo dajali hrane za vojake in njih konje [„*fodere*[2]) *numquam dedimus*“], nikdar nismo robotali, da bi bili delali na dvoru in po vinogradih, žgali apno, postavljali hiše in koče ter pitali lovske pse. Nikdar nismo dajali kolekt [„*collectas*“], a sedaj pa moramo. Od vsakega vola dajemo po en modij [„*pro unoquoque bove unum modium damus*“]. Nikdar nismo prej odrajtovali kolekt od ovac [„*collectas de ovibus*“], kakor sedaj. Vsako leto moramo dajati goveda in jagnjeta. S svojimi barkami moramo brodariti po morju v Benetke, Ravenno in Dalmacijo, pa tudi po rekah, kar se prej ni nikdar godilo. Teh del ne izvršujemo samo za vojvoda Ivana, temuč tudi za njegove sinove, hčere in zeta. Kadar se je moral vojvoda kot služabnik svojega cesarja kam napotiti ali pa kam svoje ljudi poslati, je vzel naše konje, tiral s silo s seboj naše sinove ter jih primoral, da so mu več kot 30 milj daleč prenašali tovore. Vzel jim je vse, kar so imeli; sami pa so se morali peš povrniti domov. Naše konje je poslal v Francijo [„*in Franciam*“] ali pa jih je daroval svojim ljudem.“

„Ljudstvu je vojvoda rekel: „„Zbirajmo darove za našega cesarja tako, kakor se je to vršilo za časa Grkov. Potem naj gre eden izmed ljudskih poslancev z mano ter naj izroči darove cesarju.““ Mi smo nato z velikim veseljem nabirali darove. Ko je pa bilo treba oditi na dvor, je rekel vojvoda: „„Vam ni potreba hoditi. Jaz bodem pri cesarju za vas govoril.““ Vojvoda je potem šel z našimi darovi k cesarju ter žel čast sebi in svojim sinovom, nam pa zatiranje in bridkost.“

„Pod grško oblastjo smo zbirali, ako je bilo potreba, enkrat v letu za cesarske odposlance [„*propter missos imperiales*“] in sicer od sto glav ovac le po eno; sedaj pa mora dati po eno ovco tudi tisti, kateri ima le tri. V teku enega leta mu njegovi (vojvodovi) uradniki poberejo vse. Naš vojvoda ima vse to sam v rokah; za časa Grkov

---

[1]) Nekateri čitajo „excusatos“, drugi pa „sciphatos“. — Beseda „excusati“ zaznamuje včasi take ljudi, kateri so bili oproščeni kakih dolžnosti, n. pr. vojaščine. (Cfr. Waitz, Verfassungsgesch., IV, 499.) — Sciphati ali scyphati je izraz za neki zlati denar.

[2]) Fodrum (foderum, fodrium, fotrum) so rekli žitu, katero je bilo treba kot hrano dajati vojakom ali njih konjem ali pa tudi obojim. Dotični izraz se je ohranil v nemški besedi „Futter“ (foter). Včasi fodrum ne pomenja samo žita, temuč tudi slamo in drugo krmo, katera je bila namenjena vojakom in njih konjem.

se ni s tem pečal vojaški mojster, pač pa je vedno tribun opravljal to nalogo nasproti cesarskim odposlancem in legatom, kadar so prišli ali pa odšli. Te kolekte moramo radi ali neradi vsako leto dajati. Vsak dan dajemo kolekte."

„Tri leta smo morali tiste desetine, katere bi imela dobivati sveta cerkev, dajati poganskim Slovanom, ko jih je vojvoda v svoj greh in našo pogubo poslal na zemljo istrskih cerkva in istrskega ljudstva. [„*Per tres vero annos illas decimas, quas ad sanctam ecclesiam dare debuimus, ad paganos Sclavos eas dedimus, quando eos super ecclesiarum et populorum terras nos transmisit in sua peccata et nostra perditione*"]. Vse te robote [„*angarias*"][1]) in izvenredne terjatve [„*superpositas*"][2]), katerih naši predniki niso nikdar imeli, smo morali proti svoji volji prevzeti. Zato smo postali ubogi in zasmehujejo nas naši sosedje po Beneškem in Dalmatinskem ter še celo Grki, pod katerih oblastjo smo prej bili. Ako nam pride cesar Karol na pomoč, bi se mogli rešiti; ako pa ne, potem bi bilo bolje, da bi umrli, kakor pa živeli."

Sedaj je odgovoril vojvoda Ivan: „O gozdih in pašnikih, o katerih ste govorili, sem mislil, da so državna lastnina. Ker pa ste pod prisego izpovedali tako, (da so vaši), hočem jih vam vrniti [„ . . . *ego vobis contradam*"]. Zastran kolekt od ovac [„*de collectis ovium*"] ne bodem odslej postopal drugače, kakor tako, kakor je bilo prej pri vas navadno. Ravno to naj velja o darilih za cesarja. Ako se vam robote ter vožnje po morju in rekah zde težavne, ne bode jih treba več izvrševati. [„*De opere vel navigatione seu pluribus angariis, si vobis durum videtur, non amplius fiat*"]. Vaše osvobojence [„*libertos vestros*"] vam odstopam tako, kakor velevajo postave vaših prednikov. Tujci, ki bivajo med vami, naj bodo v vaši oblasti."

„Kar se tiče Slovanov, o katerih ste govorili, hočemo iti v tiste kraje, kjer prebivajo, da vidimo, kako je. Ako morejo brez vaše škode tam ostati, naj ostanejo Kjer pa vam delajo kako škodo na polju, po gozdih, ledinah in drugod, od tam jih hočemo pregnati. Ako vam je všeč, jih pošljemo v take zapuščene kraje, kjer bi brez vaše škode lahko ostali, da bi koristili državi in prebivalstvu." [„*De Sclavis autem unde dicitis, accedamus super ipsas terras ubi resedunt et videamus; ubi sine vestra damnietate valeant residere, resideant; ubi vero vobis aliquam damnietatem faciunt sive de agris sive de silvis vel de roncora aut ubicumque, nos eos ejiciamus foras. Si vobis*

[1]) Angaria = robota, katero je kdo moral izvrševati osebno ali pa s svojo živino in s svojimi vozovi.

[2]) Superimposta, superimpositio = taki davki, kateri so se čez mero naložili.

placet, ut eos mittamus in talia deserta loca, ubi sine vestro damno valeant commanere, faciant utilitatem in publico sicut et caeteros populos"].

Nato so cesarski odposlanci zahtevali, da bi vojvoda Ivan dal poroštvo [„*ut Joannes dux dedisset vadia*"], da vse popravi, kar se je navedlo zastran izvenrednih davščin, svinjske paše, živinske krme, raznih del, kolekt, Slovanov, robot in morske vožnje. [„ . . . *ut omnia praelata superposta, glandatico, herbatico, operas et collectiones de Sclavis et de angarias vel navigationes, emendandum*"]. To poroštvo so prevzeli Damijan, Honorat in Gregor [„*et ipsas vadias recuperet Damianus, Honoratus et Gregorius*"]. Tudi ljudstvo je odstopilo od svoje tožbe s pogojem, da se kaj takega ne bode več godilo. Ako bi ga vojvoda, njegovi dediči ali pa njegovi uradniki še dalje tlačili, naj poravnajo krivico po določbah štatutov.

Kar se tiče ostalih pritožb med patriarhom Fortunatom, rečenimi škofi, vojvodom Ivanom, drugimi primati in ljudstvom, je bilo določeno, da naj se izvrši vse, kar so pod prisego navedli ljudski zastopniki [„*jurati*"] ali pa, kar je stalo v zapisnikih [„*breves*"]. Kdor ne bi hotel ubogati, mora plačati v državno blagajnico devet liber mankozov v zlatu [„*componat coactus in sacro palatio auro mancosos lib. novem*"].

Vse to se je vršilo v navzočnosti cesarskih odposlancev, duhovnika Izona, Kadolaja in Ajona [„*in praesentia missi d. imperatoris Izone presbytero, Cadolao et Ajoni*"], ki so ta zapisnik tudi podpisali. Ravno to so tudi storili patriarh Fortunat, vojvoda Ivan ter škofje Stavracij, Teodor, Štefan, Leon in Lavrencij. Oglejski dijakon Peter je vsled ukaza svojega patriarha Fortunata, vojvoda Ivana, imenovanih škofov, istrskih primatov in ljudstva ta zapisnik spisal in potrdil.

[Ughelli, Italia sacra, V, 1097. — Carli, Antichità Italiche, IV, 5. — Waitz, Deutsche Verfassungsgesch., III., 405—409 (odlomki). — Kandler, Codice dipl Istr. ad a. 804. — Kukuljević, Dimplom. sbornik, I, 36—40. — Gl tudi Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, IV, 48—57.

Primerjaj tudi **Danduli Chronicon,** lib. VII. c. 15, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital, XII, 155): „Provinciae quoque Istriae ab imperio Constantinopolitano subtractae Joannes per Carolum dux ordinalus est, de quo primates et populi se gravatos sentientes, Carolo querelam exponunt et remedium implorant. Qua de re Hyzo presbyter, Cadolaus et Ayo comites, inquisitores missi, coadunatis Fortunato Gradense patriarcha, Theodoro, Leone, Stauratio, Stephano et Laurentio episcopis et CLXII. primatibus civitatum Istriae, comperta veritate, clerum et populum ab insolitis gravaminibus Joannis ducis liberaverunt, et in statu, quo tempore Graecorum fuerant, eos restituerunt. Solvebat namque tota provincia Istriae imperiali camerae marchas CCCLIV, distributas inter eos juxta urbium et castrorum possibilitatem."

Št. 24.

Okoli 804.[1])

Imena nekaterih rodovin, katere so se bajé iz Trsta, Kopra, Kormina, Ogleja in drugih ondotnih krajev preselile v Benetke.

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 29, 30, 32): „Nomina tribunorum et civium Veneticorum qui exierunt de . . .

Gardocus Gardolicus de veteri Aquilegia venerunt; tribuni ante fuerunt, et argumentosi nimium; sed Veneticus populus exortatione istorum Gradensem civitatem edificavit, et a nomine istorum civitatis illa Gradus vocatur.

Calbani de Capra Ystrie venerunt; tribuni ante fuerunt; convenientes, omnem humilitatem habentes.

Coloprini de Cormona venerunt; tribuni ante fuerunt; mgnifici et pacientes.

Barbarini Barbari de Branca Urso monte venerunt, qui Trieste[2]) apelatur; ante fuerunt. maximi de sensu, non in patria stantes, sed per orbem ludentes.

Gratulani de Albana[3]) venerunt, Albani modo apelati sunt; anteriores fuerunt: paciens et convenientes et benivoli omnes, sed non amicia retinentes.

Tyeri de Trieste venerunt; ante fuerunt; similiter magni bellatores.

Busignaci, qui Germani apelati sunt, de Budes[4]) venerunt; tribuni anteriores fuerunt; in sensu tardi et nimium obscuri.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 15, pars 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 156): „Subsequenter proceres et magnates Aquilegienses incolatus parentum suorum relinquentes in Rivoalto et aliis supranominatis insulis (sc. Mathemauco, Torcello) domicilia sua transtulerunt, quorum cognomina subscipta sunt.“ (Nato sledi dolga vrsta imen dotičnih rodovin.)

Št 25.

805, med 6. in 14. januarjem. Aachen.

Papež Leon (III.) je prišel o sv. Treh kraljih k cesarju Karolu v Aachen ter pri njem ostal osem dni.[5]) Tu sta med drugim razpravljala o oglejski cerkvi in njeni stolici.[6])

---

[1]) Letnica „804“ nima na tem mestu prave zgodovinske veljave. Postavil sem te notice pod njo zato, ker tudi Dandulus pod to letnico našteva razne oglejske rodovine, ki so se, zapustivši oglejsko zemljo naselile v Benetkah. — Tudi lahko trdimo, da te notice nimajo večje zgodovinske vrednosti, kakor kake anekdote sedanjega časa.

[2]) Nikjer drugod se ta naziv za tržaško mesto ne omenja.

[3]) Ibana (ital. Albana) je vas na beneško-goriški meji blizu Mirnika.

[4]) Buso, otok pri izlivu Avše v morje.

[5]) Ann. Einh. ad a. 805. — Ann. Maxim. ad a. 804. — Ann. Juvav. mai. ad a. 805.

[6]) To je razvidno iz pisma, katero je papež Leon III. med letom 806. in 810. poslal cesarju Karolu. Gl. št. 31.

Št. 26.

805.

Kmalu po sv. Treh kraljih[1]) je prišel obrski kapkan[2]), kateri je pri sv. krstu dobil ime Teodor, k cesarju Karolu v Aachen ter ga prosil, da bi mu dal bivališč med Sabarijo (Sobotico) in Carnuntom (Petronellom), ker zarad slovanskih napadov ne more ostati v prejšnjih krajih. Cesar ga je milostno sprejel, uslišal njegove prošnje ter ga z bogatimi darili odpustil. Ko se je kapkan povrnil med svoje ljudstvo, je kmalu potem umrl. — Nato je kakan, kateri je bil dne 21. septembra ob reki Fischa[3]) krščen ter pri tej priložnosti sprejel ime Abraham, poslal enega izmed svojih plemenitašev k cesarju ter ga prosil, da bi mu potrdil staro dostojanstvo, katero je navadno imel kakan pri Obrih. Cesar ga je uslišal ter ukazal, da naj ima kakan po starem ljudskem običaju najvišjo oblast.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 805 (ed. F. Kurze, p. 119, 120): „Non multo post capcanus, princeps Hunorum, propter necessitatem populi sui imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam et Carnuntum, quia propter infestationem Sclavorum in pristinis sedibus esse non poterat. Quem imperator benigne suscepit — erat enim capcanus christianus nomine Theodorus — et precibus eius annuens muneribus donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum pauco tempore transacto diem obiit. Et misit caganus unum de optimatibus suis, petens sibi honorem antiquum, quem caganus apud Hunos habere solebat. Cuius precibus imperator adsensum praebuit et summam totius regni iuxta priscum eorum ritum caganum habere praecepit.“

Ann. Fuld. ad a. 805 (MG. SS., I, 353): „Capcanus, princeps Hunorum, Aquis ad imperatorem venit, et, ut postulavit, inter Sabariam et Carnontum habitandi locum accepit, eo quod Sclavis infestantibus pristinas sedes habitare non potuit; erat enim christianus nomine Theodorus. Quo ad suos reverso et non multo post morte praevento, Cagano per legatos suos petenti ab imperatore concessus est honor antiquus, quem Caganus apud Hunos iuxta priscum eorum ritum habere solebat.“

Ann. Juvav. mai. ad a. 805 (ibid., I, 87): „Hoc anno baptizatus est paganus, vocatus Abraham, 11 Kal. Octobr.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 805 (ibid., I, 93): „Cabuanus venit ad domno Carolo, et Abraham cagonus baptizatus super Fiskaha.“

---

1) Kmalu potem, ko je papež zapustil frankovskega vladarja. Cfr. št. 25.

2) Kapkan se je pri Obrih zvalo neko dostojanstvo, katerega ne smemo zamenjati s kakansko oblastjo.

3) Fischa je mala reka na sedanjem Dolenjem Avstrijskem.

Št. 27.

Najbrže leta 805.[1])

Gradeški patriarh Fortunat, povrnivši se iz Francije, se ni upal iti v Benetke ter je ostal z olivolskim škofom Kristoforom v fari sv. Ciprijana[2]) v torcellski škofiji. Tu je ujel Ivana, kateri se je bil polastil olivolske škofije.[3]) Ta mu je kmalu ušel ter je naznanil (beneškima) doždoma to, kar se mu je pripetilo. Dožda[4]) sta bila zarad tega jako razburjena.

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane I, 102): „Post aliquod vero tempus Fortunatus patriarcha cum Cristoforo episcopo de Francia repedavit; quibus cum fas non esset Veneciam penetrare, in sancti Cipriani ecclesia, plebe scilicet Altinatis episcopii[5]), quae scita est apud Mistrinam[6]), ospitati et aliquamdiu commorati sunt. verum postquam domnus Fortunatus Cristofori episcopi sedem a Iohanne diacono iniuste usurpatam didicit, prorsus doluit, et tractare studiosissime cepit qualiter sibi faveret ut eum ad propriam sedem restituere posset. Iohannes siquidem predictus diaconus quadam die cum incautus iret, a Fortunato patriarcha captus et diu detentus est; sed ubi excogitaret quid de illo agere deberet, nocte fuga lapsus evasit et instanter Obelierium ducem adivit cui cum ea que passus a Fortunato fuerat ordine recitaret, pocius ducis animum adversus eundem patriarcham in odium quam antea esset excitavit.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 15, pars 14 (Muratori, Script rer. Ital., XII, 157): „Fortunatus itaque patriarcha de Francia reversus cum Christophoro Olivolensi episcopo non audens Venetiam intrare, in sancti Cypriani ecclesia plebe Torcellensis sedis degere coepit, et Joannem episcopatus invasorem incaute pergentem captivavit, qui postea fuga liberatus, ducibus quae passus fuerat enarrans, eos contra patriarcham vehementius animavit.“

---

[1]) Leta 803. je bil patriarh Fortunat v frankovski državi. Ker sta beneška dožda Obelierij in Beat le pet let vladala ter bila leta 810. pregnana (cfr. Simon, Karl d. Gr., II, 334, op. 3 in 464, op. 1), sledi iz tega, da sta leta 805. nastopila svojo vlado na Beneškem. V tem letu se je brez dvoma tudi patriarh Fortunat, njun pristaš, prikazal v bližini beneškega mesta.

[2]) Fara sv. Ciprijana je bila blizu Mestra. To mesto se nahaja od Benetek proti zahodu že na celini.

[3]) Olivolo ali Rialto je središče sedanjega beneškega mesta.

[4]) Namreč Obelierij in Beat.

[5]) To je bila torcellska škofija.

[6]) „Mistrina“ se je zvalo polje poleg Mestra.

Št. 28

Najbrže leta 805.

Gradeški patriarh Fortunat se je povrnil v svojo patriarhijo, ko je pri Benečanih iz nova prišel v milost. Po njegovem nasvetu je tudi škof Kristofor dobil svojo stolico nazaj; vsiljenec Ivan je pa moral iti na svoje staro mesto.

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 103): „... tamen, consulente patriarcha, Cristoforus sedem suam tandem recepit; Iohannes vero diaconus reversus est ad propriam domum. igitur Fortunatus patriacha, cum per aliquanta temporum spacia exsul a propria sede maneret, Gradensem disposuit reciprocare urbem.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 15, pars 15 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 157): „Fortunatus tamdem Venetorum mitigato furore ad ecclesiam suam rediit, et eo consulente Christophorus episcopus in sede sua restitutus est, Joanne invasore ad propriam domum redeunte“

Št. 29.

806, v začetku leta. Diedenhofen.

Kmalu po božiču (leta 805.) so prišli k cesarju Karolu z bogatimi darili beneška dožda Obelierij in Beat, potem zadrski vojvoda Pavel in ondotni škof Donat kot dalmatinska poslanca, da bi se mu poklonili. Cesar jih je sprejel ter nato uredil zadeve po Beneškem in Dalmatinskem.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 806 (ed. F. Kurze, p 120, 121): „Statim post natalem Domini venerunt Willeri et Beatus duces Venetiae necnon et Paulus dux Iaderae atque Donatus eiusdem civitatis episcopus legati Dalmatarum ad praesentiam imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab imperatore de ducibus et populis tam Venetiae quam Dalmatiae.“

Ann. Max. ad a. 806 (MG. SS., XIII, 23): „Post natalem Domini Villarius et Beatus, duces Venetiae, et Paulus, dux Iaderae, atque Donatus, eiusdem civitatis episcopus, legati Dalmatarum, ad imperatorem in Theodonis villa pervenerunt cum magnis donis“

Št. 30.

806.

Bizantinski cesar Nicefor je odposlal svoje brodovje, da bi si iz nova pridobil Dalmacijo. Poveljnik brodovju je bil patricij Niceta, ki je od Benečanov zahteval vojno pomoč; vendar je neverjetno, da jo je tudi dobil[1]). Ko je šel proti Beneškemu, se mu (gradeški) pa-

[1]) Cfr. Simon, Karl d. Gr., II, 358.

triarh Fortunat ni upal pokazati ter je hitro zbežal na frankovsko zemljo[1]). Na njegovo mesto je bil sedaj za patriarha postavljen tisti dijakon Ivan, ki se je bil za nekoliko časa polastil olivolske škofije[2]).

Novi patriarh je pred trupli svetih mučenikov in pred kapelo sv. Marka dal napraviti marmornate kore, v oltarju cerkve sv. Marije pa ciborij.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 806 (ed. F. Kurze, p 122): „Classis a Niciforo imperatore, cui Niceta patricius praeerat, ad reciperandam Dalmatiam mittitur."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 103): „... et quia valde Nicetae patricii adventum prestolari formidabat (sc. Fortunatus), qui tunc missus ab imperatore cum exercitu in partes Dalmaciarum atque Veneciarum veniebat, relicta sede et propria urbe, iterum Franciam petiit; Johannes vero diaconus, qui electus fuerat in episcopatu Olyvolensi, ordinatus est patriarcha."

Ibid. (l. c. p. 105): „... licet iniuste sedem invaderet (sc Johannes), tamen ante sanctorum martyrum Hermachorę et Fortunati. seu Hyllari et Taciani corpora, nec non et sancti Marci capellam marmoreis columnis et tabulis honorifice choros componere studuit; in sanctae vero Dei genitricis Mariae ecclesia supra altare ciborium peregit"

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 15, pars. 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 157): „Post haec Niceta patricius cum exercitu ad tuenda loca Dalmatiae venit, et succursum bellicum a Venetis requisitus obtinuit, quem postea Venetias accedentem Fortunatus patriarcha praestolari non audens, in Franciam properavit; et Joannes Diaconus, qui episcopatum invaserat, in patriarchali sede surrogatus est. Hic ante sanctorum corpora martyrum, et sancti Marci capellam choros marmoreos composuit, ei columnis etiam decoravit, et in altare ecclesiae sanctae Mariae ciborium fecit"

Št. 31.

Med 806. in 810.

Papež Leon (III.) piše cesarju Karolu, da je prejel njegovo pismo, iz katerega je izvedel, da je n a d š k o f F o r t u n a t zarad sovražnosti Grkov in Benečanov moral kot begunec zapustiti g r a d e š k i o t o k, kjer je imel svojo stolico /»... *quatenus a Gradense insula, ubi Fortunatus archiepiscopus suam propriam sedem habere videbatur, propter persecutionem Grecorum seu Veneticorum exsul esse dino-*

[1]) Primerjaj pismo papeža Leona III. do cesarja Karola, v katerem stojé besede „quatenus a Gradense insula, ubi Fortunatus archiepiscopus suam propriam sedem habere videbatur, propter persecutionem Grecorum sen Veneticorum exsul esse dinoscitur." (Gl. št. 31). — Cfr. Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 414 b.

[2]) Gl. št. 27.

scitur«][1]). Prašal ga je (cesar), če se mu (papežu) zdi primerno, da bi nadškof Fortunat vsled nujnih razmer imel svojo stolico v Pulju, ki spada pod njegovo vladikovino in kjer je pred nedolgim časom bil za škofa neki Emilijan[2]) [»*si congrue nobis apparuisset, pro causa necessitatis in Pola, ubi iam dudum Emilianus quidam episcopus praefuit, quae et diocesis praedicti Fortunati archiepiscopi exsistit, illic suam sedem haberet*"]. Tudi je (cesar) poudarjal, da noče brez njegovega (papeževega) nasveta nikjer namestiti Fortunata.

Papež odgovarja nato, da se ujema z njegovim (cesarjevim) nasvetom. Fortunat naj dobi puljsko škofijo [»*ut in Polana ecclesia persisteret, ita maneat*"], vendar s pogojem, da jo zapusti z vsemi priteklinami prav tako, kakor jo je bil sprejel, in da si ne prisvoji njenega denarja in njenega imetja niti zase, niti za koga drugega, ako bi vsled njegove (cesarjeve) zmage v drugič dobil svojo staro stolico.

Dalje navaja papež, da je bilo v njegovem (cesarjevem) pismu omenjeno, na kak način sta se v Aachenu pogodila zastran oglejske cerkve kot take, katera naj bi imela svojo stolico [»*quomodo in Aquis palatio nobiscum praevidistis de Aquileiense ecclesia, velut una, quae suam sedem haberet«*][3]). Prepričan naj bo, da vse, kar je tam (v Aachenu) razpravljal ž njim in s svojimi sobrati škofi, mu bode služilo v korist njegove duše in v dušno korist njegovih sinov.

V dostavku piše papež cesarju Karolu o omenjenem Fortunatu, da se (cesar) vedno trudi, da bi pomnožil njegovo posvetno slavo. Tudi se briga za njegovo dušo, ko dela na to, da bi Fortunat iz strahu pred njim (pred cesarjem) bolje izvrševal svojo službo. Vendar se pripovedujejo o njem stvari, ki niso častne za nadškofa, ne za ondotne kraje in tudi ne za tiste strani po Frankovskem, kjer je od njega (od cesarja) dobil fevde. Vpraša naj (cesar) le svoje fevdnike in gotovo izve vse. Tisti, ki ga pri njem hvalijo, delajo to zarad daril in novcev [»*hoc per munera et calciaria*[4]) *faciunt«*].

Datum manjka[5]). — »*Dum vestrae imperiales*«.

[Cenni, Mon. dom. pontif., II, 47. — Mansi, Concil. coll., XIII, 975. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., coll. 365 (odl.). — Migne, Patrol.,

[1]) Gradeški patriarh Fortunat je leta 806. pred Grki in Benečani zbežal v frankovsko državo. (Gl. št. 30.) Leta 810. se je Fortunat iz nova povrnil v svojo domovino. (Gl. št. 33).

[2]) Ta Emilijan je bil morebiti tisti, ki je kot gradeški patriarh vladal nekako od leta 747—755. (Gl. Gradivo, I, št. 221.)

[3]) To se je zgodilo leta 805. med 6. in 14. januarjem. (Gl. št. 25.)

[4]) Izraz „calciarium" je pomenjal včasi neko davščino, katero so porabili za nakup čevljev. Zaznamoval je pa tudi službo tistega, ki je po samostanih drugim čistil čevlje.

[5]) Zastran datiranja primerjaj opazko 1.

Ser. lat, XCVIII., 517. — Jaffé, Biblioth. rer. Germ., IV, 320 (Monumenta Carolina). — M. G. Epist. V, 94, št. 5. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2521 (1918). — Izvestja Muz. društva, IV, 104 (extr.)]

Št. 32.

Morebiti od 807. do 837.

Oglejski patriarh Maksencij je vladal 26 let, ako ne še več. V njegovem času je bila mantovanska sinoda, ki je sklenila, da naj oglejska cerkev iz nova zadobi oblast čez otok Gradež.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App., p. 8): „Maxentius patriarcha sedit annis XXVI. Ad cujus preces b. Eugenius papa et Lodovicus imperator ad instantiam Lotharii filii dicti Ludovici, universalem synodum Mantuae celebraverunt. In qua, eodem Maxentio proclamante, quod quidam Venerius sibi falso nomen patriarchae in Grado insula plebe ecclesiae Aquilegensis usurpaverat, et retractata hujusmodi causa, per dictam synodum declaratum fuit, Gradum esse plebem synodali jure ecclesiae Aquilegensi subjectam, deposito Venero antedicto."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9.): „Maxentius patriarcha sedit annis XLII.[1]) Ad cujus preces, procurante Lothario filio Lodovici imperatoris, papa Eugenius una cum praefato Lodovico imperatore, universalem synodum celebravit Mantuae: et praefato proclamante contra Venerium supradictum, qui sibi falso nomen patriarchae usurpaverat, et de Grado plebe sua, deposito Venerio, ipsa Gradus plebs Aquilegensi ecclesiae in plena synodo adjudicata fuit."

Št. 33.

810.

Ivan, ki se je polastil (gradeške) patriarhije[2]), je bil v posebni sinodi odstavljen. Vladal je štiri leta (806—810). Patriarh Fortunat se je iz nova povrnil v domovino (810), ker mu je bil dožd naklonjen. Nekoliko časa pozneje se je Fortunat proti volji Benečanov napotil v Francijo. Med tem je bil na njegovo mesto postavljen Ivan, opat v samostanu sv. Servula[3]).

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 105): „Iohannes siquidem patriarcha, qui per quattuor annorum spacia Gradensem sedem vivente pastore usurpavit, sinodali censura depositus est . . . Fortunatus dehinc ad propriam sedem reversus est."

---

[1]) Število „XLII" je na vsak način preveliko.

[2]) Gl. št. 30.

[3]) To je samostan St. Servilio, ki se nahaja blizu Benetek na nekem lagunskem otoku.

Ibid., (l. c. p. 107): „Fortunatus quidem patriarcha, cum non sedule in sua vellet degere sede, sed contra Venet corum voluntatem sepissime Franciam repetebat, et quia hoc amodo ducibus displicebat, pepulerunt illum a sede, et in loco eius ordinaverunt Iohannem, Sancti Servuli abbatem.“

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 3 (Muratori, Script. rer. Ital, XII, 161): „Joannes siquidem, qui patriarchatum invaserat, synodali censura depositus est. Tenuit quoque sedem annis IV. Fortunatus autem favente duce in patriam reversus est; post modicum contra voluntatem Venetorum in Franciam remeavit, in cuius sede Joannes abbas Sancti Servuli intrusus est.“

Št 34.

Med letom 810. in 819.

Gradeški patriarh Fortunat se je pomiril z Benečani ter iz nova prišel do svoje stolice. Opat Ivan se je moral vrniti v svoj samostan (St. Servilio).

Danduli Chronicon lib VIII, c. 1, pars 23 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 165): „Subsequenter Fortunatus cum Venetis pacificatus propriam sedem recuperavit. Joannes autem abbas, qui intrusus fuerat, ad suum rediit monasterium.“

Št. 35.

811.[1]

Cesar Karol določi, kako naj se po njegovi smrti razdeli njegovo premoženje. Dve tretjini njegovih zakladov in dragocenosti v zlatu, srebru, dragih kamenih in kraljevem lepotičju, ki se bodo za časa njegove smrti nahajali v njegovih palačah, naj se razdelita na 21 delov. Vsak del naj dobi ena izmed edenindvajseterih nadškofij v državi in sicer tako, da obdrži nadškof za svojo cerkev le eno tretjino dotičnega dela, dve tretjini pa dobé sufragani ondotne nadškofije. Izmed nadškofij so imenovane: na četrtem mestu „Forum Iulii“, na petem „Gradus“ in na osmem „Iuvavum quae et Saltzburc“. Med podpisanimi pričami sta tudi omenjena: „Arno“ (nadškof solnograški) in grof „Geroldus“ (v Vzhodni marki).

„Descriptio atque divisio, quae facta est a gloriosissimo atque piissimo domno Karolo imperatore augusto anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi 811, anno vero regni eius in Francia 43 et in Italia 36, imperii autem 11, indictione 4.“

[Einhardi Vita Karoli M. c. 33 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 538, 539). — Gl. tudi Resch, Ann. Sabion., II, 23. — Mansi, Conc. coll., XIV,

[1]) V katerem letnem času je cesar Karol napravil to oporoko, ni znano. Največ razlogov govori za to, da v začetku leta 811. (Cfr. Simson, Karl der Gr., II, 451, 452.)

App., p. 333. — MG. SS., II, 461. — Ideler, Karl d. Grosse, I, 94. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 458 (445).]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 15 (Muratori, Sctipt. rer. Ital, XII, 163): „Dicit autem Gregorius Turonensis, quod Carolus moriens thesauri sui duas partes viginti et uni metropolitanis ecclesiis regni ejus et suffraganeis suis dari ordinavit, nominans inter ceteras Gradensem, quod documentum est, quod hoc tempore Gradensis ecclesia jus metropolitanum habebat non solum in Venetia, sed in Istria etiam, quae erat in suo regno et ideo eam inter sui regni ecclesias nominavit. Unde Ludovicus sequens episcopos Istriae a subjectione Gradensis ecclesiae exemit et Aquilegiensi submisit.“

Št. 36.

811.[1])

Ko se je cesar Karol nehal pogajati z bizantinskim spatharjem Arsafijem, je poslal svoje poslance v Carigrad in sicer baselskega škofa Haitona, tourskega grofa Hugona in Langobarda Ajona iz Furlanije, da bi sklenili mir z bizantinskim cesarjem Nikeforom. Rečením poslancem sta se tudi pridružila spathar Leon iz Sicilije in pa beneški dožd Obelierij.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 811 (ed. F. Kurze, p. 133): „Absoluto atque dimisso Arsafio spathario — hoc erat nomen legato Nicifori imperatoris — eiusdem pacis confirmandae gratia legati Constantinopolim ab imperatore mittuntur, Haido episcopus Baslensis et Hug comes Toronicus et Aio Langobardus de Foro Iuli et cum eis Leo quidam spatharius, natione Siculus, et Willeri dux Veneticorum.“

Ann. Fuld. ad a. 811 (MG. SS., I, 355): „Imperator legatos suos Constantinopolim misit, Haitonem Basilensem episcopum et Hug comitem Turonicum, et Aio Langobardum de Aquileia, ad confirmandam cum Niciforo pacem . . .“

Št. 37.

811, dne 14. junija. Aachen.

Rimski cesar Karol razsodi prepir med oglejskim patriarhom Maksencijem in solnograškim nadškofom Arnom zastran mej med oglejsko patriarhijo in solnograško nadškofijo po Karantaniji. Urz, prednik Maksencijev, je trdil, da stoji Karantanija pod njegovo oblastjo, kajti sinodini zapiski pričujejo, da je bila ta pokrajina že pred pri-

---

[1]) To poslanstvo je zapustilo frankovsko zemljo najbrže spomladi leta 811. Ko so poslanci prišli v Carigrad, je bil Nikefor že mrtev, kajti izgubil je svojo življenje dne 25. jnlija v boju z Bolgari.

hodom Langobardov v Italijo[1]) zavisna od oglejske cerkve[2]); Arno je pa dokazoval, da so rimski papeži Caharija[3]), Štefan[4]) in Pavel[5]) s svojimi ukazi in potrdili združili to pokrajino s solnograško cerkvijo. Ko je cesar zaslišal obe stranki, je določil, da naj spada tisti del Karantanije, ki je na severni strani reke Drave, tekoče po sredi te pokrajine, pod solnograško nadškofijo; kar je pa na južni strani rečene reke, naj ostane pod oblastjo oglejskih patriarhov. Izjema bi bila le pri tistih cerkvah, katere so postavljene blizu Drave ter imajo na nasprotni strani te reke kaka posestva, katera naj ostanejo še dalje njih lastnina. Cesar izreka željo, da naj ne bi bil zarad te zadeve v prihodnje prepir med patriarhom Maksencijem, ki je pred kratkim postal naslednik patriarhu Urzu, ter solnograškim nadškofom Arnom. Oba naj bodeta zadovoljna s to razsodbo, katero je napravil iz ljubezni do miru, ki naj tudi med njima vlada. O razlogih, katere sta zastran delitve navedla, noče razsojevati ter jih potem razglasiti za napačne in neveljavne, kajti ena cerkev se odlikuje po svoji starosti, druga pa po vzvišenosti rimske cerkve[6]).

[„ . . . qualiter viri venerabiles Vrsus sancte Aquilegiensis ecclesie patriarcha et Arno Iuuauensis ecclesie archiepiscopus ad nostram venientes presentiam non minimam inter se contencionem habuerunt de Karantana provincia, quod ad utriusque illorum dyocesim pertinere deberet. Nam Vrsus patriarcha antiquam se auctoritatem habere asserebat, et quod tempore, antequam Ytalia a Longobardis fuisset invasa, per synodalia gesta que tunc temporis ab antecessoribus suis Aquilegensis ecclesie rectoribus agebantur, ostendi posse predicte Karantane provincie civitates ad Aquilegiam esse subiectas. Arno vero archiepiscopus asserebat se auctoritatem habere pontificum sancte Romane ecclesie Zacharie, Stephani atque Pauli quorum preceptis et confirmacionibus predicta provincia tempore

[1]) Leta 568. Cfr. Gradivo, I, št. 70 in 71.

[2]) Katere zapiske je takrat imel patriarh Urz pred očmi, ni znano. Mogoče je, da je med drugim tudi mislil na pismo beneških in recijskih škofov do cesarja Mavricija iz leta 591. (gl. Gradivo, I, št. 102) ter na nepristni zapisnik o neki gradeški sinodi (gl. Gradivo, I, št. 85).

[3]) Papež Caharija I. je vladal od 741—752. Cfr. Gradivo, I, št. 224.

[4]) Papež Štefan II. je vladal od 752—753. Cfr. Gradivo, I, št. 231.

[5]) Papež Pavel I. je vladal od 757—767. Cfr. Gradivo, I, št. 235.

[6]) Leta 811. je cesar Karol definitivno določil, da naj reka Drava dela mejo med oglejsko patriarhijo in solnograško nadškofijo. Kakor se kaže, se ta meja ni še le takrat napravila, temuč jo je začasno že leta 796. določil cesarjev sin Pipin s pristavkom, da jo potrdi tudi njegov oče (cfr. Gradivo, I, št. 301). — Giannoni (Paulinus II., Patriarch von Aquileia, str. 53, 54) misli, da sta se patriarh Pavlin in škof Arno že leta 796., ko sta se mudila na obrski zemlji, kot dobra prijatelja dogovorila, kje naj bode meja med njunima vladikovinama. Po Pavlinovi smrti sta si njegova naslednika Urz in Maksencij hotela po Karantaniji razširiti svoj delokrog, kar je povzročilo prepir, kateremu je cesar Karol leta 811. napravil konec.

antecessorum suorum ad Iuuauensis ecclesie dyocesim fuisset adiuncta. Nos autem audita atque discussa eorum contencione, ut in unam eos caritatem et concordiam revocaremus et ut in futurum tam inter ipsos quam et successores eorum omnis controversia atque disceptacio fuisset penitus ablata, predictam provinciam Karantanam ita inter (se) dividere iussimus, ut Drauus fluvius qui per mediam illam provinciam currit, terminus ambarum dyoceseon esset et a ripa australi ad Aquilegiensis ecclesie rectorem, ab aquilonali vero ripa ad Iuuauensis ecclesie presulem pars ipsius provincie pertineret, ecclesie vero que in utraque ripa fuissent constructe, ubicumque possessiones suas iuste sibi collatas habere noscere(n)tur, absque contradictione et contencione ambarum parcium haberent, quia, (sicut) compertum habemus, quod quedam ecclesie in una ripa fluminis predicti sunt constructe quarum possessiones in altera eiusdem fluminis ripa sunt constitute. Hac igitur definicione a nobis promulgata precipimus atque iubemus, ut inter presentes viros venerabiles Maxencium videlicet qui nuper in locum viri venerabilis Vrsi patriarche subrogatus est, et Arnonem virum venerabilem Iuuauensis ecclesie archiepiscopum de hac re in futurum nulla controversia aut questio moveatur, sed contenti sint ex utraque parte nostro iudicio quod inter eos secundum rectitudinis normam propter caritatem et pacem que inter tales viros decet conservandam, iudicavimus. Neque enim iustior nobis super huiuscemodi disceptacione sentencia proferenda videbatur, quam ut divisio inter eos illius provincie (deberet fieri) cuius ambo se auctoritatem habere asserebant, quia nos eorumdem auctoritatem neutram falsam neutram infirmam facere voluimus, quia una antiquitate altera Romane ecclesie sublimitate precellebat."]

„Dat. XVIII. kalend. iul., anno XI Christo propicio imperii nostri et XLII regni nostri in Francia atque XXXVII. in Ytalia, indict. IIII.[1]) actum Aquisgrani palacii."

[Rokopis iz 13. stoletja v c. kr. državnem arhivu na Dunaju. — Valvasor, Ehre d. H. Krain, II, 630 z datumom „XVIII. cal. iunii". — Ughelli, Italia sacra, ed. sec. V, 36. — Lünig, Codex dipl. Ital., IV, 1513. — (Kleimayrn), Juvavia, Anhang, str. 16. — Hansiz, Germ sacra, II, 120. — Fejér, Cod. dipl. Hungariae, I, 153. — Boczek, Cod. dipl. Moraviae, I, 9. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVII, 1044. — Cappelletti, Le chese d' Italia, VIII, 105. — Ankershofen, Handbuch der Geschichte d. H. Kärnten, II[b], 9. — Kukuljević, Diplomatički sbornik. I, 41 — Zahn, Urkundenb. d. H. Steiermark, I, 5. — Schumi, Archiv f. Heimatk.,

---

[1]) Indikcija in število let Karolovega carjevanja kažeta, da je ta listina nastala leta 811.; števili njegovega kraljevanja po Frankovskem in po Italiji pa, da je bila spisana leta 810. Ker sta v takratnih listinah prvi dve vrsti datiranja v obče bolj zanesljivi kakor zadnji dve, zasluži letnica 811 prednost pred letnico 810. (Cfr. Sickel, Acta Karolinorum, II, 295.)

I, 58. — Jaksch, Monum. hist. duc. Carinthiae, III, 1. — Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, IV, 105 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 461 (448) (extr.).]

Št. 38.

811, najbrže poletje[1]. Aachen.

Ko je cesar Karol z danskim kraljem Hemmingom sklenil mir ter po navadi sklical v Aachen državni zbor, je razposlal tri armade na tri strani svoje države. Ena je šla čez Labo nad slovanske Linone[2], pustošila njih zemljo ter popravila grad Hohbuoki[3] ob Labi, katerega so bili pred enim letom Vilci razrušili; druga se je napotila v Panonijo, da bi poravnala prepir med Obri in Slovani; tretja je pa bila poslana v Bretagne. Vse te vojske so se dobro držale ter se nepobite vrnile.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 811 (ed. F. Kurze, p. 134, 135): „Imperator vero pace cum Hemmingo firmata et placito generali secundum consuetudinem Aquis habito in tres partes regni sui totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Linones, qui et ipsos vastavit et castellum Hohbuoki superiori anno a Wilzis distructum in ripa Albiae fluminis restauravit, alterum in Pannonias ad controversias Hunorum et Sclavorum finiendas, tertium in Brittones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prospere gestis incolomes regressi sunt.“ [4]

Ann. Fuld. ad a. 811 (MG SS., I, 355): „Tres quoque exercitus in totidem partes regni Francorum missi; unus in Linones, qui eorum terra vastata, Hohbuochi castellum priore anno destructum reparavit; alter in Pannonias, ad controversias Hunorum et Sclavorum finiendas; tertius in Britones ad eorum perfidiam puniendam: qui omnes rebus prospere gestis reversi sunt incolumes.“

Št. 39.

811, sredi novembra. Aachen.

Ko je cesar Karol sredi novembra prišel v Aachen, so ga tu pričakovali kakan, tudun in drugi obrski velikaši, kakor tudi knezi in vojvodje tistih Slovanov, ki so bivali ob Donavi. Oboji so prišli k cesarju po nasvetu poveljnikov tistih trum, katere je bil cesar poslal v Panonijo.

---

[1] Da se je frankovska vojska najbrže v poletenskem času odpravila v Panonijo, se dá sklepati iz tega, ker so ondotni slovanski in obrski zastopniki sredi novembra v Aachenu čakali na cesarja. (Cfr. št. 39).

[2] Linoni so prebivali na vzhodni strani Labe pri reki Havoli.

[3] Natančna lega tega kraja ni znana.

[4] Simon (Jahrbücher des Fränk. Reiches unter Ludwig dem Frommen, I, 129, op. 1) pravi, da besede „incolomes regressi sunt“ pomenjajo v takratnih letopisih, da se je morala vojska neslavno vrniti ali pa je imela le nepopoln uspeh.

Ann. regni Franc. ad a. 811 (ed. F. Kurze, p. 135): „. . . et circa medium Novembrium Aquas venit. — . . . fuerunt etiam Aquis adventum eius expectantes, qui de Pannonia venerunt, canizauci[1]) princeps Avarum, et tudun et alii primores ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium, qui a ducibus copiarum, quae in Pannoniam missae fuerunt, ad praesentiam principis iussi venerunt"

Ann. Maxim. ad a 811 (MG SS., XIII, 25): „. . . venerunt et de Pannonia Canizauci princeps Avarorum et Tudun et allii priores (?) ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium."

Ademari Cabannensis Histor. Franc (MG. SS., IV): „Venerunt etiam Aquas de Pannonia duo principes Auarum et Tudum et alii Canzauci et primores Sclauorum circa Danubium habitantium cum muneribus."

Št. 40.

811, dne 26. novembra. Aachen.

Rimski cesar Karol podeli vsled prošnje svojega fevdnika grofa Gerolda *[»ad deprecationem Geroldi comitis fidelis nostri«]* samostanu sv. Mavricija v Alteichu na Bavarskem neki kraj s štiridesetimi kmetijami v Avariji, kjer se Bela izliva v Donavo *[»locum quemdam in Avaria, ubi Bielaha fluvius Danubium ingreditur«]*.

»Data VI. kal. decembris anno Christo propitio imperii nostri XII., regni vero in Francia XLIII., atque XXXVII. in Italia, indictione quinta. Actum Aquisgrani palatio regio«.

[Hund-Gewold Metropolis Salisburg., (ed. Mon.) II, 9; (ed. Ratisb.) II, 7. — Mon. Boica, XI, 101; XXXIa, 26. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 151. — Boczek, Cod. dipl. Mor., I, 8. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 466 (452).)

Št 41.

811, dne 21. decembra. Aachen.

Rimski cesar Karol podeli vsled prošnje patriarha Maksencija oglejski cerkvi Rotgaudova in Feliksova posestva v Ogleju, v njegovi okolici bliz mestnega zidovja in pa pri izlivu Natise — Oglejsko stolico, katera je bila zarad grozovitosti Gotov, Obrov in drugih narodov dalj časa zapuščena in oropana, je hotel patriarh Maksencij s pomočjo njegovo (cesarja Karola) zopet popraviti. Ker je pa bil dotični prostor jako tesen, ga je prosil (cesarja), da bi mu podaril del dedovine langobardskih bratov Rotgauda in Feliksa v Ogleju in zunaj

[1]) Kurze (Ann. regni Franc., p. 135, not.) misli, da „canizauci" ni lastno ime, temuč občno ter morebiti pomenja najvišjega kana (kan izauci); Dümmler (Archiv für. österr. Gesch., X, 9, not.) pa meni, da „can" je kakan, „izauci" pa pokvarjeno osebno ime dotičnega kakana.

mesta bliz mestnega zidovja. Ta posestva so po frankovskih in langobardskih zakonih postala državno imetje, ker sta se rečena brata zavezala s puntarskim vojvodom Rotgaudom[1]) ter bila umorjena. Pozneje je dobil ta posestva v fevd (Karolov) fevdnik Laudula[2]), po njegovi smrti njegov sin Benno, za tem neki Bovo, odslej pa naj jih uživa oglejska cerkev. Ostali Rotgaudov in Feliksov brat Lodolf[3]), ki je vladarju ostal zvest, naj obdrži svoja posestva.

[„. . . qualiter vir venerabilis Maxentius patriarcha serenitati nostrae suggessit, eo quod sedem quae in Aquileja civitate priscis temporibus constructa fuerat et ob metum vel perfidiam Gothorum et Avarorum seu caeterarum nationum[4]) derelicta et destituta hactenus remanserat, diebus nostris, divini amoris accensu, Christo protegente, una cum nostro adjutorio construere atque reparare ad pristinum honorem expetebat. Sed quia locus, in quo hoc facere optabat, admodum arctus vel strictus habebatur. ut condigne ibidem hoc facere valeret, petiit celsitudini nostrae, ut in eleemosyna nostra ad eamdem sanctam sedem, aliquam portionem hereditatis, quam Rotgaudus Longobardus et germanus illius Felix intra civitatem Aquilejae vel foras prope moenia civitatis ipsius habuerunt: et propter eorum infidelitatem, quia cum Rotgaudo quondam infideli duce fuerunt interfecti, in publicum nostrum secundum legem Francorum vel Longobardorum devenerat: et post illorum duorum fratrum decessum de hac luce quidam fidelis noster nomine Laudula per nostrum tenuit beneficium et post ipsius decessum Benno filius ejus, deinde Bovo hactenus tenere visus fuit; traderemus vel confirmaremus, quatenus opportunius atque decentius atria vel reliquas constructiones, quae ad honorem iilius loci pertinerent, secundum quod ipse mente provida tractaverat, etiam adimplere valeret. Nos vero de tam praeclari operis constructione exhilarati, condonamus atque confirmamus supradictam portionem duorum praedictorum fratrum infidelium, Rotgaudi videlicet et Felicis, quae ad jus nostrum pertinere dinoscebatur, in eleemosyna nostra pro mercedis nostrae animae augmento, ecclesiae sanctae Dei genitricis Mariae vel ad ipsam sanctam sedem Aquilegiensem, ut perennibus temporibus ad ipsam s. sedem proficiat in augmentis; idest domum cultilem cum sedimine, terris aratoriis, vineis, pratis, pascuis, sylvis: seu portionem illam, quam in portu fluminis, quod vocatur Natisonis, habere visi fuerunt, sicut superius comprehendimus quidquid intra civitatem vel foras prope muros civitatis ditioni nostrae ex ipsa hereditate pertinere videtur, tradimus atque confirmamus et in perpetuum mansurum esse volumus Tertius quidem frater illorum, nomine Lodolfus, qui in infidelitate eorum non perseveravit, suam adhuc habeat portionem . . .“]

---

[1]) Gl. Gr. I, št. 252, 253, 254, 255.

[2]) Mühlbacher ima „Landola“.

[3]) Mühlbacher navaja „Laudulf“.

[4]) Eden izmed teh narodov so bili brez dvoma tudi Slovenci.

„Datum XII. kal. Januarii anno XI. Christo propitio imperii nostri et XLIV. regni in Francia, XXXVII. in Italia, indictione quinta. Actum Aquisgrani in palatio regio."

[En prepis iz 15. stoletja v Benetkah, drug iz istega stoletja v Čedadu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 401. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 107. — Mühlbacher, Reg. d. Karoling., št. 468 (454).]

Št. 42.

Okoli 811[1]**.**

Cesar Karol piše (Maksenciju), nadškofu (oglejskemu) [*»N. venerabili archiepiscopo«*][2], da naj mu naznani, kako on in njegovi škofje razjasnjujejo svojim duhovnikom in ljudstvu nekatere točke o zakramentu svetega krsta. Pove naj mu (cesarju), kaj so katehumeni, kaj je skrutinij, zakaj se dá katehumenu sol, zakaj se je treba doteknití njegovih nosnic, zakaj se mazilijo prsa z oljem, zakaj se zaznamujejo pleča itd.

Datum manjka.

[B. Pez, Thesaurus anecdot, II^{b}, 8—12. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 109.)

Št. 43

Najbrže leta 811.

Oglejski škof Maksencij [*»Maxentius, . . . sanctae catholicae Aquilegensis aecclesiae humilis episcopus«*] piše rimskemu cesarju Karolu ter izraža svojo zadovoljnost, ker izpodbuja (cesar) s svojimi pismi, da bi se nekatere potrebne zadeve svete cerkve natančnejše preiskale. Odgovoriti hoče na njegovo vprašanje, kako on (Maksencij) in njegovi sufragani [*„nos et suffraganei"*] podučujejo duhovščino in ljudstvo, kar se tiče zakramenta sv. krsta. Ako je treba krstiti dečke ali pa mladeniče [*„sive parvoli sive iuvenes"*], se to zgodi še le takrat, ko postanejo katehumeni [*„catecumini"*]. Tako se zovejo tisti, ki se podučujejo (v svetih resnicah) ter morejo potem svobodno izpovedati, da verujejo v Kristusa. Imenujejo se tudi kompetenti (prosilci) [*„conpetentes"*], ker hočejo dobiti milost božjo. Nato Maksencij opisuje, kako se pri krstu postopa in zakaj. Omenja med drugim, zakaj dobi krščenec sol v usta in zakaj se vanj dihne. Potem mu razlaga, kaj je izpraševanje [*„scrutinium"*] in pa odpoved [*„abrenuntiare"*]. Krščenca je treba po izpraševanju in odpovedi trikrat po-

---

[1] Zastran letnice glej dotično opazko pod št. 43.

[2] Da nam je tu misliti tudi na oglejskega patriarha Maksencija, je razvidno iz njegovega odgovora (cfr. št. 43). Enaka vprašanja so dobili tudi nekateri drugi nadškofje Cfr. Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 474 (461).

topiti v vodo v imenu Očeta, Sina in sv. Duha. Nato naj se mazili s sveto krizmo. Potem pojasnjuje, da „symbolum“ je kratka izpoved vere, ki omenja vse bistvene resnice.

Datum manjka[1]).

[Pez. Thesaurus anecdot, II^{b}, 8—12 — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 110, 113. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CVI, col. 51—54. — MG. Epist., IV, 537, št 27.)

Št. 44.

813, dne 24. junija.

Veronski škof Rotald podeli svoji duhovščini razna posestva in dohodke. Med podpisi se tudi nahaja ime oglejskega patriarha Maksencija.

»*In nomine domini Iesu Christi regnante domno Karolo in Italia anno pietatis eius quadragesimo primo et Bernardo glorioso rege primo sub die octavo Kal. Julii, indictione sexta.*«

[Ughelli, Italia sacra (ed. 1653), V, 603]

Št. 45.

813, dne 16. septembra.

Veronski škof Rotald osvobodi kanonike pri cerkvi sv. Jurija v Veroni pri priložnosti, ko je cerkev posvetil oglejski partriarh Maksencij, vseh dolžnosti nasproti veronskim škofom ter določi, da naj bodo v vseh zadevah popolnoma samostojni ter podložni le oglejskemu patriarhu.

To se je zgodilo „per consensum voluntatemque d. Maxentii venerabilis patriarchae, . . . Sigifredi Aquilejensis ecclesiae archidiaconi.“

„*In nomine domini Iesu Christi regnante domino Carolo in Italia anno pietatis eius quadragesimo primo et Bernardo glorioso rege primo sub die sexto decimo kal. Octob., indictione sexta.*“

[Ughelli, Italia sara (ed. 1653), V, 606. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 405 (odl.)]

---

[1]) Casar Karol je raznim nadškofom pisal, da bi mu odgovorili na nekatera vprašanja zastran sv. krsta. Med drugimi je dobil tako pisanje tudi trierski škof Amalarij, ki je leta 809. prišel do te časti, v začetku leta 813. pa se napotil kot poslanec v Carigrad. V tem času je cesar pisal dotična pisma. Najbrže se je to godilo leta 811. ali pa 812. Tudi neki cesarski kapitular (c. 6 in 7) iz leta 811. govori o sv. krstu. — Kar se tiče škofa (patriarha) Maksencija, sta nam znani dve listini iz leta 811., ki kažeta, da je bil ta v tistem času v nekaki dotiki s cesarjem.

Št. 46.

Nepristna listina.[1])

814, dne 21. decembra. Aachen.

Cesar Ludovik podeli svojemu fevdniku in dvorniku[2]) Patageru [„*vasallo fideli et familiari nostro Patagero*"] v popolno last svojo vas Kronstorf[3]), ležečo blizu reke Aniže v grofiji grofa Gerolda na zemlji slovanski [»*quandam villam juris nostri prope fluuium Enisa in comitatu Keroldi comitis, que dicitur Granesdorf, que est sita in parte Sclauanorum*«], ter vse njene pritekline.

»*Durandus diaconus ad uicem Helisachar recognoui. Data XII. kal. Jan., anno Christo propitio XXI. imperii domini Hludouici piissimi augusti, indictione III. Actum in loco Aquisgrani palacii.*«

[Namišljeni izvirnik iz 9. ali 10. stoletja, sedaj v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Monach. II, 11; ed. Ratisbon., II, 8 — Mon. Boica, XI, 106. — Urkb. d. Landes ob der Enns, II, 13 — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 556 (537).]

Št. 47.

815, meseca julija. Paderborn.

Ko je cesar Ludovik dne 1. julija v Paderbornu otvoril državni zbor, so prišli k njemu velikaši in poslanci vseh vzhodnih Slovanov[4]), da se ž njimi dogovori o mejah svoje države.

Ann. reg Franc. (Ann Einh) ad a. 815 (ed F. Kurze, p. 142): „Ipse enim (sc imperator) tunc temporis in loco, qui dicitur Padrebrunno gene-

[1]) Že Kopp (Palaeographie, I, 429) je trdil, da je ta listina najbrže nepristna. V listini se nahajajo oblike in izrazi, ki v tistem času še niso bili navadni, pač pa pozneje. Podatki v datumu se ne ujemajo: XXI. leto vladanja cesarja Ludovika je bilo 834., tretja indikcija pa 824. Kancelar Helisachar se v listinah omenja do leta 819., dijakon Durand pa do 832. Mühlbacher pravi, da bi se datum formalno najlažje uredil tako, da bi namesto „XXI" postavili „I", namesto „III" pa „VIII" ter bi na ta način dobili letnico 814. — Če prav je ta listina nepristna, je vendar za nas važna zarad njene starosti, ker ponarejevalec jo je spisal že na koncu 9. ali pa v začetku 10. stoletja.

[2] Familiaris se je zval član kake družine ali familije. Tako so pa imenovali tudi tiste, katere je vladar sprejel na svoj dvor, tedaj njegove dvornike.

[3]) Granesdorf je sedanji Kronstorf poleg Aniže med Steyerom in Ennsom.

[4]) Vprašanje je, kateri so ti „vzhodni" Slovani. — To nam pojasnjujejo Ann. reg. Franc. ad a. 822 (p. 159) z besedami „omnium orientalium Sclavorum, in est Abodritorum, Soraborum, Wiltzorum, Beheimorum, Marvanorum, Praedenecentorum . . ." — Dümmler (Ueber die südöstl. Marken des fränk. Reiches v Archiv f. Kunde österr. Gesch., X, 25) pravi, da nam je tu v prvi vrsti misliti na Jugoslovane. V svoji razpravi „Ueber die älteste Gesch. der Slawen in Dalmatien (Sitzungsberichte, XX, p. 383) pa meni, da so bili med dotičnimi Slovani gotovo tudi dalmatinski Hrvatje.

ralem populi sui conventum habebat. Ibi ad eum omnes orientalium Sclavorum primores et legati venerunt."

Vita Hludow. imp. c. 25 (MG. SS., II, 620): „His gestis, ad imperatorem in loco qui dicitur Patrisbrunno redierunt, quo omnis populus ad eius generalem conventum coierat. Quo in loco principes Sclavorum orientalium omnes primoresque venerunt."

Thegani vita Hlud. imp., c. 14 (ibid., II, 593): „. . et omnes qui in circuitu erant paganorum nationum ad eum venerunt. Postquam confirmavit confinia regni sui illis partibus, rediit."

Ann. Lauriss. min. ad a. 815 (ibid., I, 122): „Hludowihus imperator suum placitum cum Francis in Saxonia ad Phaderobrunnen habuit, . . . et erat illud placitum kal. Julii mensis."

Št. 48.

816, dne 5. februarja. Aachen.

Cesar Ludovik naznanja, da je nekdanji freisinški škof Atton[1]) postavil samostan v Innichenu[2]) [»*cellulam quę nuncupatur Inticha*«] na čast sv. aposteljnu Petru in sv. mučeniku Kandidu v okraju med Pudingom[3]) in karantansko mejo[4]) pri izviru reke Drave [»*in confinio videlicet Pudigin* . . . .[5]) *et Carniensi*[6]) *ubi Drauus fluvius oritur*«] ter ga odstopil freisinški cerkvi. Pozneje so drugi dobili samostan v fevd in na zadnje solnograški nadškof Arno. Cesar Ludovik sedaj zaukaže, da se samostan povrne freisinški cerkvi in takratnemu škofu Hittonu[7]).

„Data nonis Februarii anno Christo propitio tertio imperii Hludowici piissimi augusti, indictione VIII. Actum Aquisgrani palatio regio."

[Vidimiran prepis iz 12. stoletja z odtrganim datumom v samostanskem arhivu v Innichenu (A). — Kartular iz 12. stoletja z datumom v Monakovem (B). — Meichelbeck, Hist. Fris, I[b], 252 (iz B). — Resch, Ann. Sab., II, 67 (iz B). — Mon. Boica, XXXI[a], 32 (iz B). — Sinnacher,

---

1) Škof Atton je vladal od 784—810.

2) Cfr. Gradivo, I, št. 239.

3) Puding se zôve neka gora od Innichena proti severozahodu. S te gore prihaja potok Pudio, ki se pa tudi Taistnerbach ali pa Gsisserbach zôve. To je isti potok, kateri se v Tasilovi listini iz leta 770. imenuje „Tesido". (Cfr. Gradivo, I, št. 239.) Ta potok še sedaj dela mejo med taistensko faro, ki ni nikdar spadala pod innichenski samostan, in pa toblaško, ki je bila nekdaj združena z rečenim samostanom. (Sinnacher, Beiträge zur Geschichte von Säben und Brixen, I, 328.)

4) Vpraša se, kje nam je iskati „in confinio Carniensi". — Tu omenjena meja je prav tista, katera se navaja v listini iz leta 770. z besedami „ad terminos Sclauorum." (Cfr. Gr., I, št. 239). Nahaja se ob potoku Mühlbachu, ki teče z Anrasske gore.

5) Tu je nekoliko praznega prostora.

6) V cod „B" čitamo „in Tiburniensi". — Zastran nekdanje Tiburnije gl. Gradivo, I, št. 85, op. in pa št. 232, op.

7) Škof Hitton je vladal od 810—835.

Beyträge zur Geschichte von Säben und Brixen, I, 511 (iz A). — Zahn, Cod. dipl Fris., I. 11 (Fontes rer. Austr., 2. Abth, XXXI) (iz A in B) — Mühlbacher, Reg der Karolinger. št. 607 (587) (extr.)]

Št. 49.

816, dne 5. februarja. Aachen.

Cesar Ludovik podeli vsled prošnje solnograškega nadškofa Arna njegovi cerkvi imuniteto ter jej potrdi vse to, kar jej je že prej daroval njegov oče (cesar Karol). Vse imetje, katero si je solnograška cerkev pridobila v prejšnjem času, naj obdrži tudi v prihodnje. Kraljevski sodniki in druge sodnijske osebe ne smejo prihajati niti v solnograške cerkve in mesta, niti na polja in druga posestva, katera imajo solnograški nadškofje že sedaj po raznih pokrajinah frankovske države ali jih pa še le dobé, da bi tam zasliševali ljudi [»*ad causas audiendas*«], nalagali globe in davke [»*freda aut tributa*«], terjali prenočišča in pojedine [„*mansiones vel paratas*"], zahtevali porokov [„*fidejussores*"], po krivici nakladali razne dolžnosti svobodnim in podložnim prebivalcem rečene cerkve ter jih siliti sedaj ali pa pozneje, da bi plačevali kako davščino ali pa kako nepostavno doklado [„*redibitiones aut illicitas occasiones*"]. Nadškof in njegovi nasledniki so nedotakljivi lastniki vseh solnograških posestev in ravnajo naj se zvesto po cesarskih ukazih. Kar bi morali dajati fiskusu, naj v prihodnje ostane solnograški cerkvi, katera naj s tem podpira reveže in plačuje svoje duhovnike.

»*Data nonas Februarii anno Christo propicio tertio imperii domini Loudewici piissimi augusti, indictione VIIII. Actum Aquisgrani palatio regio.*«

[Izvirna listina, nekoliko pokvarjena, na Dunaju — (Kleimayrn), Juvavia, Anh„ str 65, št 19. — Izvestja Muz. dr, IV (1894), str. 107, št 12 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 606 (586)]

Št. 50.

817, v začetku leta. Aachen.

Ko je cesar Ludovik prišel v Aachen[1]), je sprejel Nicefora, poslanca carigrajskega cesarja Leona (V.), da bi se dogovorila zarad mej med rimskimi in slovanskimi Dalmatinci. Poslancu so rekli, da naj nekoliko časa počaka, da pride Kadolaj, mejni grof furlanski[2]),

[1]) Dne 17. novembra leta 816. je bil cesar Ludovik še v Compiegne. V Aachen je prišel proti koncu leta 816. ali pa v začetku leta 817. (Cfr. Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 639 (619), 642 (621) b

[2]) Ta mejni grof furlanski je omenjen kot kraljevski odposlanec (missus regius) v zapisniku o rižanskem zborovanju. (Gl. št. 23.) Njegova oblast se ni razprostirala samo čez slovensko zemljo na jugu od Drave, temuč še celo po Dalmaciji.

kateremu je bila dalmatinska meja izročena v oskrbovanje. Ko je ta kmalu nato dospel, sta se posvetovala o prepirnih točkah, katere je carigrajski poslanec navedel. A kmalu sta spoznala, da se ne moreta pogajati v Aachenu, pač pa na licu mesta, kajti treba se je bilo ozirati na koristi Slovanov (kateri so bili podložni Frankom), in pa Rimljanov, (kateri so živeli pod bizantinsko oblastjo). Oba sta se tedaj napotila v Dalmacijo in ž njima tudi Albgar, nečak grofa Unruocha.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 817 (ed. F. Kurze, p. 145): „Aquasgrani ... Quo cum pervenisset (sc. imperator), legatum Leonis imperatoris de Constantinopoli pro Dalmatinorum causa missum Niciforum nomine suscepit; quem etiam quia Cadolah, ad quem illorum confinium cura pertinebat, non aderat et tamen brevi venturus putabatur, adventum illius iussit opperiri Quo veniente ratio inter eum et legatum imperatoris de questionibus, quas idem detulit, habita est; et quia res ad plurimos et Romanos et Sclavos pertinebat neque sine illorum praesentia finiri posse videbatur, illo decernenda differtur, missusque ad hoc cum Cadolane et praedicto legato in Dalmatiam Albgarius, Unrochi nepos."

Vita Hludow imp. c 27 (MG. SS, II, 621): „Legatio autem, excoepta amicitia et sotietate, erat de finibus Dalmatorum Romanorum et Sclavorum. Et quia nec hi praesentes erant nec Chadalo finium praefectus, neque sine illis haec dirimi poterant, missus est in Dalmatiam ad haec pacificanda et componenda Albgarius cum Chadalo earundem finium principe.

Št. 51.

817, meseca julija. Aachen,

Cesar Ludovik razdeli državo med svoje tri sinove Lotarja, Pipina in Ludovika ter prepusti temu Bavarsko, Karantance, Čehe, Obre in Slovane na vzhodni strani Bavarskega. [»*Item Hludowicus volumus, ut habeat Baioariam et Carentanos et Beheimos et Avaros atque Sclavos qui ab orientali parte Baioariae sunt.*«][1])

»*. . . anno incarnationis domini octingentesimo septimo decimo, indictione decima annoque imperii nostri quarto, mense Julio. Aquisgrani palatio nostro.*«

[MG. Legg, I, 198 — Mansi, Conc. coll., App. XIV, 389. — Walter, Corpus iur. germ., II, 309. — Boretius, Capitularia, I, 271.]

[1]) Vir pravi, da je cesar Ludovik prepustil svojemu enakoimenovanemu sinu zemljo Karantancev, Čehov ter drugih Slovanov in pa Obre na vzhodni strani Bavarskega. Kar se tiče Karantancev (Slovencev), nam je tu misliti na tiste, ki so prebivali severno od Drave ter bili podrejeni mejnemu grofu Vzhodne marke. Slovenci, živeči med Dravo in Jadranskim morjem, so bili takrat pod nadzorstvom furlanskega mejnega grofa in so tedaj leta 817. prišli pod oblast Lotarja, najstarejšega sina cesarja Ludovika. Čehi so sicer tu imenovani, a so bili v tistem času nezavisni od frankovskih vladarjev. Obri so takrat živeli po nekaterih krajih Vzhodne marke in Panonije, po drugih straneh teh dveh pokrajin so pa prebivali Slovenci in drugi Slovani.

Št. 52.

818, v jeseni po 3. oktobru. Herstal.

Ko se je cesar Ludovik povrnil v Herstal, so prišli k njemu poslanci hrvaškega vojvoda Borna[1]), ki je zapovedoval Guduskanom[2]), slovanskim prebivalcem po hrvaškem Primorju. Dalje so prišli tja poslanci Bodricev ali Braničevcev[3]) in pa Timočanov[4]), kateri so se pred kratkim časom ločili od Bolgarov ter se združili s Franki. Tudi Ljudevit[5]), vojvoda v Dolenji Panoniji med Dravo, Savo in Kolpo[6]), je poslal takrat v Herstal svoje poslance. Borna, Bodrici in Timočani so iskali pri frankovskem vladarju zaslombe, Ljudevit pa ne. Ta je hotel postati samostojen; vendar ni tega naravnost povedal, temuč je skrival svoje namene na ta način, da je tožil o strogem in nenavadnem postopanju grofa Kadolaja, predstojnika furlanske marke. Ko je cesar Ludovik zaslišal vse te poslance ter storil, kar je bilo potrebno, je odšel v Aachen ter tu ostal čez zimo.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 818 (ed. F. Kurze, p. 149): „Erant ibi (sc. apud Heristallium) et aliarum nationum legati, Abodritorum videlicet ac Bornae, ducis Guduscanorum, et Timocianorum, qui nuper a Bulgarorum societate desciverant et ad nostros fines se contulerant, simul et Liudewiti, ducis Pannoniae inferioris, qui res novas moliens Cadolaum comitem et marcae Foroiuliensis praefectum crudelitatis atque insolentiae accusare conabatur. Quibus ibi auditis atque dimissis imperator Aquasgrani ad hiemandum profectus est."

---

[1]) Tu omenjeni Borna je bil vojvoda dalmatinski in liburnijski. Zval se je tudi vojvoda Guduskanov. Cfr. Ann. reg. Franc, ad a. 818: Bornae ducis Guduscanorum. — Ibid, ad a. 819: Borna dux Dalmatiae. — Ibid. ad a. 821: Borna, dux Dalmatiae atque Liburniae. — Vita Hlud. c. 32: Bornae, Dalmatiae duci. — Constantin. Porphyr., De admin. imp. c. 30: „ἐπὶ Πορίνου τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν (sc. τῶν Χρωβάτων).

[2]) Guduskani ali bolje Gadčani ali Gačani so bili prebivalci gadske ravnine v otočanskem okraju hrvaškega Primorja. Po tem okraju teče reka Gacka.

[3]) Treba je ločiti polabske Bodrice od vzhodnih. Ti so živeli pri izlivu srbske Morave v Donavo ter so se tudi zvali Braničevci po nekdanjem mestu in pokrajini Braničevo. Ann. reg. Franc. ad a. 824 (ed. F. Kurze, p. 165) pišejo o njih: „Abodritorum, qui vulgo Praedenecenti (sc. Braničevci) vocantur et contermini Bulgaris Daciam Danubio adiacentem incolunt."

[4]) Timočani, prebivalci ob Timoku, mejni reki med sedanjo Srbijo in Bolgarijo.

[5]) Ime Ljudevit je sestavljeno iz besed „ljud" in „vit". Zadnja beseda pomenja „korist" ali „zmago".

[6]) Ljudevitova država je obsegala sedanje Hrvaško med Dravo, Savo in Kolpo. Njegovo glavno mesto je bilo Sisek. Proti zahodu se je njegova zemlja razprostirala nekako do sedanje kranjske in štajerske meje, proti vzhodu pa najbrže do izliva Save v Donavo tako, da so mu bili Braničevci in Timočani sosedje. To smemo sklepati iz tega, ker so se Timočani za nekoliko časa združili z Ljudevitom.

Vita Hludow. imp c. 31 (MG. SS., II, 624): „Praeterea aliarum aderant missi nationum, Abotritorum videlicet et Goduscanorum et Timotianorum, qui Bulgarum sotietate relicta, nostris se nuper sotiaverant. Sed et Liuteviti rectoris inferioris Pannoniae ibidem aderant missi, accusantes Cadalum — falso, ut post patuit — eo quod inmanitas illius inportabilis sibi foret. Quibus auditis, conpositis ac dimissis . . ."

Št. 53.

819, dne 17. februarja. Aachen.

Cesar Ludovik podeli vsled prošnje oglejskega patriarha Maksencija samostanu sv. Marije v S. Cancianu na Furlanskem [»*ad monasterium sancte Marie quod est situm in territorio Foroiuliensi, constructum iu honorem sanctorum Cantianorum*«] nekatera posestva v rečenem kraju [»*in memorato vico sanctorum Cantianorum*«], katera je nekdaj imel Ardulf, sin Herikov, a jih potem zarad nezvestobe izgubil.

»*Data XIII. kal. Mar. anno Christo propitio VI. imperii domni Hludovici piissimi augusti, indictione XII. Actum Aquisgrani palatio regio.*«

[Kartular iz 15. stoletja (Consultori in iure) v Benetkah. — Mittheilungen des Inst. f. österr. Geschichtsf., I, 282 — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 682 (662).]

Št. 54.

819, meseca marca (maja). Rialto.

Beneška dožda Angel in Justinijan podelita z dovoljenjem gradeškega patriarha Fortunata [„*una cum reverendissimo domino Fortunato sanctae Gradensis et Aquilegiensis acclesiae patriarcha*"] samostanu v St. Servilio kapelo sv. Hilarija[1]) z vsemi zemljišči. Gradeški patriarh ali pa škof v Rialtu ne smeta opata ali pa menihov rečenega samostana proti njih volji siliti h kakemn zborovanju ali pa zahtevati od njih kake robote [„*angariam*"], pojedine [»*prandiam*«] ali pa daril [»*exenia*«]. Patriarh ali pa škof tudi ne smeta nobenega meniha, duhovnika ali pa podložnika rečenega samostana sprejeti v svoje varstvo ali pa ga braniti.

„*Mense Martio*[2]), *indictione XII. Rivoalti.*"

[Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 26 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 165)]

---

[1]) Kapela sv. Hilarija je bila bliz Benetek.

[2]) Codex Ambrosianus ima „Maji".

Št. 55.

819, dne 2. junija.

Na koncu nekega brüsselskega rokopisa, ki govori o življenju svetnikov, so naslednje besede dostavljene: „Hic liber fuit inchoatus in Hunia[1]) in exercitu a. D. 819, IV. non. Jun. et perfinitus apud S. Florianum“[2]).

[Simson, Ludwig d. Fromme, I, 149, not. 2]

Št. 56.

819, dne 4. julija. Panonija.

Vazal Meginhard iz nova podeli v roke (freisinškemu) škofu Híttonu omaro [„*capsam*“], katero je s svetinjami vred od (freisinške) cerkve sv. Marije dobil svedok Wasucrim [»*Wasucrim aramiator*«][3]). Meginhard izjavlja, da prepušča rečeno omaro freisinški cerkvi za večne čase takoj, ako bi umrl med moštvom, katero se je napravilo na vojno zoper Ljudevita [»*si in ipso comitatu*[4]), *quem contra Liudwinum hostiliter carpebant, dies suus eum prosequeretur*«]. Ako bi se pa vrnil zdrav in nepoškodovan domov, jo hoče obdržati do svoje smrti, potem pa prepustiti imenovani cerkvi sv. Marije.

Priče: »*Wasucrim, Crimperht, Hartman, Reginperht, Sigur, Heipo Petto, Durinc, Uulfinc, Ermperht ceterique multi*«.[5])

»*Actum in Pannonia, siquidem sub die, quod est IIII. Nonas Julias anno beatissimo Hluduwico regnum gubernante augusto V, indictione XII., luna VIII.*«

[Meichelbeck, Hist Fris., I^b, 246, št. 468. — Kukuljević, Diplom Sbornik, I, 209 — Rački v Docum. spect. hist. Slavor. merid., VII, 323. (kjer so pa imena prič izpuščena).]

Št. 57.

819, meseca julija.

Državni zbor v Ingelheimu. Vojvoda Ljudevit se je uprl zoper Franke ter se začel ž njimi vojskovati. Frankovski vladar je poslal svojo vojsko nad upornike iz Italije skozi slovenske dežele. Kakor

---

1) Frankovska vojska se je leta 819. bojevala z vojvodom Ljudevitom pri Dravi na karantanskih tleh (št. 57). Beseda „Hunia“ zaznamuje tu tedaj slovensko zemljo.

2) Kje je tu omenjeni kraj „apud S. Florianum“, ni znano. Najbrže je St. Florian na Gorenjem Avstrijskem, kjer se je že leta 823. nahajala cerkev (št. 74).

3) O pomenu besede aramiator gl. Brinckmeier, Gloss. dipl. v. adrhamiator.

4) Beseda „comitatus“ znači včasi tudi spremstvo, moštvo. — Gl. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch., III, 413, op. 2 in IV, 514, op. 2.

5) Ta listina je bila spisana v Panoniji takrat, ko so se frankovske čete bojevale zoper vojvoda Ljudevita. Naštete priče so bili frankovski vojaki in sicer najbrže bavarskega plemena. Verjetno je, da se je te vojne udeležil tudi freisinški škof Hitton.

nam kaže neka listina z dne 4. julija, so bile frankovske trume takrat že v Panoniji[1]). Iz te listine je tudi razvidno, da so razen italskih čet šle nad Ljudevita tudi bavarske. Pri vsem tem frankovska vojska ni nič opravila ter se je morala vrniti. To je Ljudevitu povečalo pogum, Poslal je k cesarju poslance, ki naj bi ž njim sklenili mir. Navedel je tudi pogoje, pod katerimi bi bil pripravljen se ž njim izpoprijazniti. Cesar ni hotel sprejeti ponujenih pogojev ter je po svojih poslancih stavil druge. Ti pa niso bili všeč Ljudevitu, ki je zato sklenil, da hoče boj nadaljevati. Na vse strani je poslal poslance ter se prizadeval, da bi za svoje namene pridobil sosednje narode. Pregovoril je Timočane, kateri so se ločili od Bolgarov ter se hoteli podvreči frankovskemu vladarju, da so to opustili ter se ž njim zvezali. Tudi kranjski Slovenci ob Savi in pa nekateri Karantanci so stopili na Ljudevitovo stran.

Ko se je frankovska vojska vrnila iz Panonije, je za mrzlico zbolel furlanski vojvoda Kadolaj ter kmalu potem umrl v svoji pokrajini. Za njim je Balderik postal mejni grof furlanski[2]).

Ljudevit je med tem časom prišel s svojo vojsko v Karantanijo. Tu sem se je napotil tudi Balderik, čegar oblast se je razprostirala tudi po tej pokrajini[3]). Pri Dravi je prišlo do boja in Balderik je prisilil Ljudevita, da je moral zapustiti karantansko zemljo.

Kmalu potem je dalmatinski vojvoda Borna z mnogobrojnimi četami prišel do Kolpe ter se tu postavil Ljudevitu nasproti[4]). A v

---

[1]) Gl. št. 56.

[2]) O Balderiku poročajo, da je bil vojvoda furlanski, predstojnik panonske in varuh obrske meje. Včasi ga imenujejo grofa, včasi vojvoda. — Ann. reg. Franc. ad. a. 826: „ad Baldricum (et Geroldum) comites et Avarici limitis custodes.“ — Ibid: „Baldricus et Geroldus comites ac Pannonici limitis praefecti.“ — Ibid ad. a. 828: „Baldricus dux Foroiuliensis.“ — Vita Hludow., c. 42: „Baldrico duci Foroiulensi.“ — Ann. Fuld ad a. 826: „Baldrico comite Foroiuliense“.

[3]) Besede „in Carantanorum regionem, quae ad ipsius curam pertinebat“ kažejo, da je del Karantanije spadal pod vrhovno oblast furlanskega mejnega grofa in sicer nekako do Drave [„iuxta Dravum“]. Ostali del Karantanije od Drave proti severu je bil pod nadzorstvom mejnih grofov Vzhodne marke. Da je bilo res tako, za to govoré razni razlogi. Leta 799. je razen solnograškega nadškofa Arna tudi Gerold, mejni grof Vzhodne marke, pokrajinskemu škofu Teodoriku izročil v oskrbovanje Karantanijo do Drave (gl. Gradivo, I, št. 324). — Leta 861. je Karlman, gospodar Vzhodne marke, pregnal iz Karantanije grofa Pabona (gl. št. 176.) — Leta 826. je cesar Ludovik poslal palatinskega grofa Bertrika v Karantanijo k grofoma Balderiku in Geroldu, katera sta bila varuha obrske meje (gl. št. 86). Najbrže je ta moral skrbeti za varnost meje od Drave proti severu, oni pa od Drave proti jugu. — Če se oziramo na to, da se je v tistem času cerkvena meja večkrat ujemala s politično, si lahko mislimo, da Drava ni delala samo cerkvene meje po Karantaniji, temuč nekaj časa tudi politično.

[4]) Kakor se kaže, je bil Borna Ljudevitov tekmec ter se prizadeval, da bi s pomočjo frankovskega vladarja izpodrinil in uničil svojega soseda.

prvi bitki so se mu Guduskani izneverili; Borna je bil pobit in rešil se je le s pomočjo svoje telesne straže[1]). V boju je padel tugi Dragomož[2]), Ljudevitov tast, ki je že v začetku vojne zapustil svojega zeta ter stopil na Bornovo stran. Ko so se nato Guduskani povrnili v svoje domače kraje, jih je Borna iz nova spravil pod svojo oblast.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 819 (ed. F. Kurze, p. 150, 151): „Iterumque conventus mense Iulio apud Ingilunheim palatium habitus et exercitus de Italia in Pannoniam propter Liudewiti rebellionem missus, qui rebus parum prospere gestis infecto pene negotio regressus est. Et Liudewitus superbia elatus legatos quasi pacem petendo ad imperatorem misit, conditiones quasdam proponens, ad quarum concessionem ea, quae iuberentur, se facturum pollicebatur. Quas cum imperator non reciperet aliasque ei per suos legatos proponeret, permanendum sibi in inchoata perfidia velut optimum iudicans missis circumquaque legatis vicinas iuxta se gentes ad bellum sollicitare curavit. Timocianorum quoque populum, qui dimissa Bulgarorum societate ad imperatorem venire ac dicioni eius se permittere gestiebat, ne hoc efficeret, ita intercepit ac falsis persuasionibus inlexit, ut omisso, quod facere cogitabat, perfidiae illius socius et adiutor existeret.

Exercitu vero de Pannonia reverso Cadolach dux Foroiuliensis febre correptus in ipsa marca decessit. Cui cum Baldricus esset subrogatus et in Carantanorum regionem, quae ad ipsius curam pertinebat, fuisset igressus, obvium ibi habuit Liudewiti exercitum; quem iuxta Dravum fluvium iter agentem parva manu adgressus pluribus interfectis et avertit et de illa provincia fugavit.

Borna vero dux Dalmatiae cum magnis copiis ad Colapium fluvium Liudewito ad se venienti occurrens in prima congressione a Guduscanis deseritur; auxilio tamen praetorianorum suorum protectus evasit. Periit in eo proelio Dragamosus socer Liudewiti, qui in exordio defectionis relicto genero Bornae se coniunxerat. Guduscani domum regressi iterum a Borna subiguntur."

Vita Hludow. imp., c. 32 (MG. SS., II, 624): „Aestate subsequente in Hengelimheim palatio populus eius convenit ad eum. Ibidemque exercitus sui nuntios recepist, qui contra Liudeviti apertam perduellionem conprimendam missi fuerant. Sed idem negotium paene remansit infectum. At vero pro his typo inflatus arrogantiae Liudevitus, quasdam conditiones imperatori per missos mandavit suos, quas si imperator impleret, ipse quoque ut pridem eius praeceptis pareret. Sed haec tamquam inutilia ab eo spreta atque reiecta sunt. Liudevitus autem in sua remanere perfidia ratum

---

[1]) Ann. reg. Franc.: „... auxilio tamen praetorianorum suorum protectus." — Ti „praetoriani" so bili Bornova telesna straža. Vita Hludow. ima „auxilio domestico."

[2]) Dragamosus je Dragomož. Primerjaj imena Dragobrat, Dragomir itd. Cfr. Rački v Mon. spect. hist. Slavor. mer., VII, 323.

ducens, ad perfidiam quoscumque poterat sibi sotiabat. Post reversionem sane exercitus e Pannoniae finibus, Liudevito in perfidia sua permanente, Cadolach dux Foroiuliensis in febrem incidit et diem ultimum clausit, ac Baldricus eius loco successit. Qui cum primum in provintiam venisset, et Carantanas ingrederetur partes, copias Liudeviti iuxta Dravum fluvium cum paucis suorum fudit, et reliquos proturbans, omnes suis finibus secedere conpulit. Fugatus a Baldrico Liudevitus, Bornae occurrit Dalmatiae duci ad Colapium fluvium consistenti. Sed Borna, Goduscanorum perfidia an timore desertus incertum, suorum tamen iutus auxilio domestico discrimen imminens tutus evasit, sed et desertores suos postea subegit."

Ann. Fuld. ad a. 819 (MG. SS., I, 357): „Contra Liudewitum quoque Sclavum in Pannonia rebellantem exercitus de Italia missus, rebus parum prospere gestis, infecto pene negotio regressus est."

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 819 (ibid., I, 93: „Liudwit carmulam levavit."

Št. 58.

819, meseca decembra.

Meseca decembra se je Ljudevitu zdela priložnost ugodna[1]), da je mahnil z močno vojsko v Dalmacijo ter jo opustošil z mečem in ognjem. Ker se mu Borna ni upal postaviti nasproti, je spravil vse svoje premakljivo imetje v svoje gradove ter ga odtod neprestano nadlegoval. S svojimi najboljšimi četami ga je napadel včasi po dnevi, včasi po noči, sedaj od zadaj, sedaj zopet od spredaj. Še celo v njegovi deželi mu ni dal miru. Na zadnje mu je naredil veliko škode ter ga prisilil, da je zapustil njegovo deželo. Sovražniki so Ljudevitu pobili 3000 mož ter mu razen prateža in raznega drugega plena pobrali več kakor 300 konj. Ko je Borna na ta način zopet osvobodil svojo zemljo, je po poslancih naznanil cesarju, kar se je bilo zgodilo.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einhardi) ad a. 819 (ed. F. Kurze, p. 151): „At Liudewitus occasionem nanctus cum valida manu Decembrio mense Dalmatiam ingressus, ferro et igni cuncta devastat. Cui cum Borna se penitus inparem conspiceret, omnia sua castellis inclusit et ipse cum delecta manu nunc a tergo nunc a latere insistens Liudewiti copias et noctu et interdiu, quacumque poterat, laceravit neque eum in sua provincia inpune versari permisit; ad extremum gravi damno adfectum regione sua coegit excedere, tribus hominum milibus de exercitu illius interfectis et trecentis vel eo amplius caballis captis praeter sarcinas et spolia diversi generis direpta; quae qualiter gesta fuerint, per legatos suos imperatori nuntiare curavit."

---

[1]) Morebiti se je Ljudevitu zdela priložnost ugodna zato, ker se v zimskem času ni bilo bati frankovskih vojsk.

Vita Hludow. imp., c. 32 (MG. SS., II, 625): „Interea Liudevitus sequenti hieme Dalmatiam iterum ingressus, cuncta populari nititur, ferro quae animata erant perimens, inanimata vero igni contradens. Cuius vi cum Borna obviare nequiret, astu viam nocendi quaesivit. Neque enim apertum ei bellum indixit, sed inprovisis inruptionibus adeo et illum et exercitum eius protrivit, ut puderet ac poeniteret eum talia molitum. Nam tribus interfectis de illius exercitu milibus, equisque ac varia suppellectile plurima direpta, regione sua eum excedere conpulit. Quae cuncta imperator ad Aquis consistens laetus audivit."

Št. 59.

819, dne 27. decembra. Aachen.

Cesar Ludovik naznanja, da mu je solnograški nadškof Arno po Adalramu, arhidijakonu rečene cerkve, poslal neko listino njegovega očeta, cesarja Karola, v kateri je bilo navedeno, da sta prišla k njemu (k cesarju Karolu) oglejski patriarh Urz in pa imenovani nadškof Arno[1]). Oba sta se med seboj prepirala zarad karantanske pokrajine [„*de Karantana provincia*"]. Patriarh Urz je trdil, da izpričujejo sinodalni zapiski iz rimskih časov, preden so Langobardi prišli v Italijo, da so takrat spadala mesta karantanske pokrajine pod oglejsko cerkev; Arno je pa dokazoval, da so rimski papeži Caharija, Štefan in Pavel s svojimi ukazi in potrditvami združili to pokrajino s solnograško cerkvijo. Ko je cesar Karol zaslišal obe stranki, je določil, da naj spada tisti del Karantanije, ki je na severni strani reke Drave, tekoče po sredi te pokrajine, pod solnograško nadškofijo; kar je pa na južni strani te reke, naj ostane pod oblastjo oglejskih patriarhov. Cerkve, ki so postavljene ob bregovih reke Drave ter imajo na nasprotni strani svoja posestva, naj jih še v prihodnje obdržé brez kakega ugovora. Ko je cesar Karol objavil to določbo, je ukazal, da mora zarad te zadeve vladati mir med takratnim patriarhom Maksencijem, naslednikom patriarha Urza, in solnograškim nadškofom Arnom. — Cesar Ludovik pravi, da je prečital to listino svojega očeta, ter ukazuje, da naj ostane veljavno vse to, kar je zastran obeh vladikovin določil njegov oče.

„*Dat. VI. kalend. ianuar., anno Christo propicio VI. imperii domni Lodewici piissimi augusti, indictione XIII.; actum Aquisgrani palacio regio.*"

[Rokopis iz 13. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anhang, str. 76. — Zahn, Urkundenbuch d. H. Steier-

---

[1]) Gl. št. 37.

mark, I, 7. — Schumi, Urk. u. Reg. f. Krain, I, 2. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 4. — Izvestja Muz. društva za Kranjsko, IV, 109 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 707 (686) (extr.)]

Št. 60.

820, meseca januarja.

Državni zbor v Aachenu, kjer je cesar Ludovik sklenil, da pošlje nad upornega Ljudevita ob istem času od treh različnih strani tri armade, katere naj bi opustošile njegovo zemljo ter ukrotile njegovo predrznost. Ljudevitov tekmec Borna je najprej poslal v Aachen svoje poslance[1]), potem pa sam prišel tja ter nasvetoval, kaj naj bi se storilo, da bi lažje premagali Ljudevita.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 820 (ed. F. Kurze, p. 152): „Mense Ianuario conventus ibidem (sc. Aquasgrani) habitus, in quo de Liudewiti defectione deliberatum est, ut tres exercitus simul ex tribus partibus ad devastandam eius regionem atque ipsius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoque primo per legatos, deinde ipse veniens, quid sibi facto opus esse videretur, suggessit."

Vita Hludow. imp c. 33 (MG. SS., II, 625): „In eodem palatio (sc. ad Aquis) hieme superveniente, imperator coadunari populi fecit frequentiam. Quo tempore Borna de infestatione Liudeviti conquestus, magnas ab imperatore suscepit adiutorii copias, quae terram illius atterere possent."

Št. 61.

820, morebiti meseca maja.

Ko je zima minula ter je že dovolj trave zrastlo za konje[2]), so se nad Ljudevita napotile tri armade, katere so bile sestavljene iz Vzhodnih Frankov, Švabov, Bavarcev in Italcev. Ena je šla iz Italije čez Julijske Alpe[3]) proti vzhodu, druga čez Karantanijo, tretja pa čez Bavarsko in Gorenjo Panonijo. Prva je le počasi napredovala, ker je imela težavno pot čez Alpe, kjer so jej Ljudevitove čete branile prehod. Tudi tretja se je zakesnila, kajti pot, katero si je izvolila, je bila dolga in prehod čez reko Dravo težaven. Najboljše se je godilo srednji, katera se je pomikala čez Karantanijo. Sicer so

---

[1]) Gl. št. 58.

[2]) Iz besed „ut primum herba pabulum iumentis praebere potuit" smemo sklepati, da je bilo to nekako meseca maja.

[3]) V Ann. reg. Franc. stoji „de Italia per Alpes Noricas". — Z izrazom „Alpes Noricae" so takrat zaznamovali Vzhodne Alpe. V tem slučaju nam je misliti na Julijske Alpe. — Najbrže je italska vojska korakala po stari rimski cesti čez Hrušico in Ljubljano na Dolenjsko, odtod pa na Hrvaško.

se jej sovražniki trikrat med potjo postavili nasproti, a vsakikrat so se morali umakniti. Ko je prestopila tudi reko Dravo, je prišla najprej do določenih krajev. Ko so se te armade prikazale na sovražniških tleh, se vojvoda Ljudevit ni spuščal ž njimi v boj[1]). Napotil se je s svojimi ljudmi v utrjen grad, katerega je dal napraviti na visoki gori. A tudi ni hotel poslati v nasprotni tabor nobenega poslanca, da bi se pogajal s sovražniki. Vse tri armade, akoravno so se združile, mu niso mogle do živega. Na dolgo in široko so z ognjem in mečem pustošile vso pokrajino ter se potem brez kake posebne škode vrnile domov[2]). Le tista armada, katera se je bila prej napotila čez Gorenjo Panonijo ter na nezdravih krajih prestopila reko Dravo, je močno trpela vsled griže, ki je pomorila veliko število vojakov. Ko so se frankovske čete vračale domov, so prisilile Kranjce, ki so bivali ob Savi, da so se morali podati Balderiku; tudi tisti del Karantancev, ki se je bil z Ljudevitom zvezal, je moral zopet priznavati frankovsko nadoblast.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 820 (ed. F. Kurze, p. 152, 153): „Transacta hieme, ut primum herba pabulum iumentis praebere potuit, tres illi exercitus contra Liudewitum mittuntur. Quorum unus de Italia per Alpes Noricas, alter per Carantanorum provinciam, tertius per Baioariam et Pannoniam superiorem intravit: et duo quidem, id est dexter ac sinister, tardius ingressi sunt, eo quod unus Alpium transitu hostium manu resistente prohibebatur, alter et longitudine itineris et Dravo flumine, quod traiciendum erat, impediebatur; medius autem, qui per Carantanos intrabat, quamquam in tribus locis ei resisteretur, feliciore usus fortuna ter hoste superato, Dravo etiam transmisso celerius ad destinata loca pervenit. Contra haec Liudewitus nihil molitus munitione tantum castelli, quod in arduo monte construxerat, se suosque continuit et nec belli nec pacis vel per semet ipsum vel per legatos ullum cum eis sermonem habuisse dicitur. Exercitus vero, postquam in unum convenerunt, totam pene regionem ferro et igni devastantes haud ullo gravi damno accepto domum reversi sunt. Is tamen, qui per Pannoniam superiorem iter fecerat, in transitu Dravi fluminis ex locorum et aquarum insalubritate soluti ventris incommodo graviter adfectus est et pars eius non modica hoc morbo consumpta est. Hi tres exercitus de Saxonia et orientali Francia et Alamannia, Baioaria quoque atque Italia congregati sunt. Quibus domum reversis Carniolenses, qui circa Savum fluvium habitant et Foroiuliensibus pene

---

1) Kakor se kaže, se Ljudevit ni hotel meriti s Franki v kaki veliki odločilni bitki, pač pa je svoje nasprotnike nadgledoval v manjših praskah ter jih tako prisilil, da so primeroma kmalu zapustili njegovo deželo.

2) Ann. r. Franc. pravijo: „... haud ullo gravi damno accepto...“ Take besede v takratnih letopisih navadno pomenjajo, da je bila dotična vojska napol tepena.

contigui sunt, Baldrico se dediderunt; idem et pars Carantanorum, quae ad Liudewiti partes a nobis defecerat, facere curavit."

Vita Hludow. imp., c. 33 (MG. SS., II, 625): „Quae (sc. copiae) trina partitione divisae, primo vere terram ditionis illius ferro et igni pene omnem vastaverunt, ipso Liudevito castelli cuiusdam altitudine se protegente, et nec ad pugnam nec ad conloquium procedente. Quibus reversis domum, Carniolenses et quidam Carantanorum, qui ad Liudevitum se contulerant, Baldrico nostro duci manus dederunt."

Thegani vita Hlud. imp. c. 27 (ibid., II, 596): „Sequenti anno exercitum suum misit adversus orientales Sclavos, quorum dux nominabatur Liduit, quem in fuga verterunt et terram illam vastaverunt. Inde regredientes venerunt domum."

Ann. Fuld. ad a. 820 (ibid., I, 357): „Tres exercitus contra Liudewitum in Pannoniam mittuntur, quorum unus de Italia per Alpes Noricas, alter de Saxonia per Carantanorum provinciam, tercius Francorum per Baioariam et Pannoniam superiorem ingressi, cum in unum venerunt, totam pene regionem ferro et igni devastantes, nullo gravi dampno accepto reversi sunt. Is tamen qui per Pannoniam superiorem iter fecerat, in transitu Dravi fluminis ex locorum et aquarum insalubritate soluti ventris incommodo graviter affectus est, et pars eius non modica hoc modo consumpta.

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 820 (ibid., I, 93): „Hostis magna contra Hliudwitum."

Ann. Sithien. ad a. 820 (ibid., XIII, 38): „Tres exercitus de Frantia, Saxonia atque Italia in Pannoniam contra Liudiwuitum missi sunt."

Annalista Saxo ad a. 820 (Eccardi Corp. hist. med. aevi, I, 185): „. . . et expeditio in Sclavos directa est contra Luitwidum regem Wilzorum"[1])

Št. 62.

Pred letom 821.[2])

Cesar Ludovik iz nova potrjuje patriarhu Fortunatu ter vsem škofom, opatom, tribunom in drugim fevdnikom istrske pokrajine [*„Istriae provinciae"*], da smejo po stari navadi izmed sebe voliti rektorje, gubernatorje. patriarhe, škofe, opate, tribune in druge dosto-

[1]) Annalista Saxo je tu zamenjal Ljudevita z „Liubi", kraljem polabskih Vilcev.

[2]) Ta listina je bila spisana med letom 814. in 821. — Leta 814. je cesar Ludovik nastopil vlado, leta 821. je pa gradeški patriarh Fortunat izgubil svoje zaupanje pri rečenem vladarju. Patriarh je bil namreč tožen, da je podpiral vojvoda Ljudevita, ko se je ta vzdignil zoper Franke (gl št. 67.). — Iz besed „sicut a primordio vobis concessimus, ita denuo confirmare decrevimus" smemo sklepati, da je cesar Ludovik že enkrat prej potrdil zgoraj naštete pravice v listini, katera se nam je izgubila. S pričujočo listino bi jih bil tedaj že v drugič odobril, kar se najbrže ni zgodilo dolgo pred letom 821.

janstvenike [„*ut . . . inter vos rectorem et gubernatorem atque patriarcham, episcopos, abbates seu tribunos et reliquos ordines licentiam habeatis eligendi*“]. Vendar morajo biti med seboj edini, miroljubni in pravični. Močnejši naj varuje slabejšega. Nihče naj ne nalaga nedovoljenih davščin [„*tributa illicita*“]. Vsi naj služijo njemu (cesarju) in njegovim sinovom. Ako bi se patriarh, škofje, opatje ter drugi duhovniki in kanoniki med seboj prepirali, zatirali reveže, se ne brigali za cesarske ukaze ali pa prelomili zvestobo, katero so prisegli, jim preti postavna in smrtna sodba.

Kdor bi iz trdovratnosti nasprotoval razsodbi, katero so vsled ukaza cesarja Karola izrekli njegovi legatje, namreč duhovnik Izon ter grofa Kadolaj in Ajon [„*Izo praesbiter et Cadola atque Ajo comites*“] ter s prisego potrdili istrski primatje, katerih je bilo 172, naj bo kaznovan tako, kakor je zapisano v dotični razsodbi, namreč, da plača devet liber zlata v cesarsko blagajnico [„*novem libras auri ad palatium nostrum debeat solvere*“].

Datum manjka.

[Codex Trevisanus iz 15. stoletja v Benetkah. — (Carli), Della antichità Ital., IV^{b}, 12. — Vergottin, Breve saggio d'istoria di Parenzo, 14. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 815. — Archeografo Triestino, VI., 212. — Kukuljević, Diplomatički sbornik, I, 42, št. 56. — Izvestja Muz. dr., IV, 107, št. 11 (extr.). — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 732 (708).]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 22 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 165): „Supplicante Fortunato patriarcha Ludovicus Istriensi populo concessit, ut rectores, gubernatores, episcopos, abbates seu tribunos et reliquos ordines licentiam habeant eligendi, et decretum per legatos Caroli constitutum renovavit.“

Št. 63.

821, dne 24. januarja.

Takrat je umrl solnograški nadškof Arno. Njegov naslednik je bil Adalram. V nekaterih poznejših virih stoji, da je po Arnovi smrti skoraj pol leta vladal opat Ammilon in potem še le sledil Adalram.

Ann. Iuvav. mai. ad a. 821 (MG. SS., I, 88): „. . . obiit Arn episcopus 9. Kal. Febr.“

Conv. Bag. et Carant., c. 9 (l. c., XI, 10): „Post diem vero transitus de hoc saeculo Arnonis archiepiscopi, anno nativitatis Domini 821, Adalrammus piissimus doctor sedem Iuavensem suscepit regendam.“

Ibid., cod. B: „. . . nono Kal. Febr. anno nativitatis Domini 821, cum minus dimidio anno Ammilonius abbas eidem sedi praesedisset, Adalrammus piissimus doctor, prius archidiaconus, eisdem ecclesiae sedem suscepit regendam."

Auctar. Garst. ad a. 822 (l. c., IX, 564): „Arn archiepiscopus Salzburgensis obiit 9. Kal. Februarii. Ammilonius abbas in episcopatu succedit. Eodem anno Adilrammus prius archidiaconus in archiepiscopum Salzburgensem ordinatur Kal. Decembris."

Ann. Admunt. ad a. 822 (l. c., IX, 573); „Arn archiepiscopus Iuvavensis obiit, pro quo Ammilonius abbas ordinatur. Eodem anno Adilrammus fit Iuvavensis archiepiscopus."

Ann. s. Rudberti Salisburg ad a. 821 (l. c., IX, 770): „Arn primus Salzburgensis archiepiscopus obiit. Ammilon abbas succedit; deinde Alrammus succedit, prius archidiaconus."

Št. 64.

821, meseca februarja. Aachen.

Državni zbor v Aachenu, kjer se je sklepalo o vojskovanju zoper panonskega vojvoda Ljudevita. Določilo se je, da naj se v poletenskem času pošljejo nadenj tri armade, katere naj zaporedoma pustošé zemljo tistih prebivalcev, ki so se ž njim zvezali[1]).

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 821 (ed. F. Kurze, p. 154): „Conventus mense Febr. Aquis habitus et in eo de bello Liudewitico tractatum ac tres exercitus ordinati, qui futura aestate perfidorum agros per vices vastarent."

Vita Hludow. imp., c. 34 (MG. SS., II, 625): „Hoc anno domnus imperator hiberna tempora Aquisgrani peregit. In eadem hieme mense Februario conventus est Aquis celebratus, et tres cunei ad vastandam Liudeviti terram directi."

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 821 (ibid., I, 93): „Alia hoste (sc. contra Hliudwitum)."

---

[1]) Iz Ann. r. Franc. je razvidno, da se je v Aachenu sklenilo, da naj tudi v tem letu tri vojske gredó nad Jugoslovane, vendar ne več v istem času, kakor leta 820., temuč zaporedoma druga za drugo. Te vojske naj pustošijo po zemlji Ljudevitovih zaveznikov. Kaže se, da so takrat hoteli njega samega pustiti v miru. To potrjujejo tudi letopiščeve besede „depopulata desertorum et Liudewito adhaerentium universa regione" (gl. št. 68.) Ako se Vita Hludowici nekoliko drugače izraža, ne dokazuje to ničesar, vsaj je ta životopis le posnetek iz Ann. r. Franc. — Frankovski vladar je hotel na ta način, da bi škodoval zaveznikom vojvoda Ljudevita, tega samega oslabiti in tako na zadnje udušiti ves upor.

Št. 65.

821, po 24. marcu.[1]) Na reki Mozi.

Cesar Ludovik je sprejel, ko se je vozil po Mozi, tiste grofe, kateri so imeli iti v Panonijo na vojno.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einch.) ad a. 821 (ed. F. Kurze, p. 155): „. . . imperator post festi paschalis expletionem per Mosam navigavit . . . . susceptisque ibidem . . . . comitibus etiam, qui aderant, ad expeditionem Pannonicam destinatis."

Št. 66.

821, dne 16. julija. Aachen.

Cesar Ludovik naznanja, da je Fulquin iz vasi Meimborn v Engersgau-u [„*Fulquinus de pago Engrisgoe et de uilla Meineburo*"][2]), ko je moral iti nad S l o v a n e [„*contra Sclauos pergere deberet*"][3]), prepustil svojo lastnino Teuthardu, bivšemu njegovemu (cesarjevemu) notarju [„*Teuthardum, quondam cartolarium nostrum*"], s pogojem, da mu jo zopet povrne, ako bi se srečno vrnil domov; ako bi pa v vojni umrl, naj jo pa porabi v izveličanje njegove duše. — Ker je pa med tem časom Teuthard umrl, je prišla vsa lastnina, katero je Fulquin njemu (Teuthardu) prepustil, v njegovo (cesarjevo = državno) oblast. Cesar pravi, da se je po svojem vazalu Hagunonu prepričal, kaka je ta zadeva, ter zaukazal, da naj se Fulquinu iz nova prepusti njegovo imetje, katero naj v miru uživa.

„*Data XVII. kalendas augusti anno Christo propicio, imperii nostri VIII., indictione XIII. Actum Aquisgrani palacio regio.*"

[Liber aur. Prumiensis iz 10. stoletja v Treviru. — B e y e r, Urkundenbuch zur Gesch. der mittelrheinischen Territorien, I, 59, št 53. — K u k u l j e v i ć, Diplom. Sbornik, I, 210. — R a č k i v Monum. spect. hist. Slavor. merid., VII, 326. — M ü h l b a c h e r, Reg. d. Karol., št. 739 (715).]

Št. 67.

821, poletje.

Ko je umrl Borna, vojvoda dalmatinski in liburnijski, mu je po želji ljudstva in z dovoljenjem cesarja (Ludovika) sledil njegov nečak Ladislav. Takrat je imenovani cesar zvedel, da je umrl carigrajski

---

[1]) Istega leta je bila velika noč dne 24. marca.

[2]) Engersgau je bil pri izlivu reke Lahn v Ren.

[3]) Fulquin se je udeležil vojne, katera je leta 820. šla nad jugoslovanskega vojvoda Ljudevita. (Gl. št. 61.)

vladar Leon[1]), kateremu je sledil cesar Mihael (II.). — Duhovnik Tiberij je pri cesarju (Ludoviku) zatožil gradeškega patriarha Fortunata, da je izpodbujal vojvoda Ljudevita k vojni s Franki ter da mu je poslal tudi umetnikov in zidarjev, ki naj bi mu pomagali postavljati trdnjave.[2]) Vsled tega je dobil Fortunat ukaz, da naj pride na cesarski dvor. Patriarh se je iz prva delal, kakor da bi hotel ukaz izvršiti ter je šel v Istro. Potem se je vrnil v Gradež ter se, dobivši ugodno priložnost, natihoma napotil čez morje v dalmatinsko mesto Zader. O tem naklepu so vedeli le tisti njegovi ljudje, kateri so mu pri begu šli na roko. V Zadru je naznanil dalmatinskemu namestniku Ivanu[3]) vzrok svojega bega. Ta mu je takoj nato preskrbel ladjo ter ga poslal v Carigrad.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 821 (ed. F. Kurze, 155, 156): „Interea Borna dux Dalmatiae atque Liburniae defunctus est, et petente populo atque imperatore consentiente nepos illius nomine Ladasclavus successor ei constitutus est. Adlatum est et de morte Leonis Constantinopolitani imperatoris, quod conspiratione quorundam optimatum suorum et praecipue Michahelis comitis domesticorum in ipso palatio sit interemptus; qui suffragio civium et praetorianorum militum studio infulas imperii suscepisse dicitur. Fortunatus patriarcha Gradensis, cum a quodam presbitero suo nomine Tiberio apud imperatorem fuisset accusatus, quod Liudewitum ad perseverandum in perfidia, qua coeperat, hortaretur eumque ad castella sua munienda artifices et murarios mittendo iuvaret et ob hoc ad palatium ire iuberetur, primo velut iussionem impleturus in Histriam profectus est, inde simulato reditu ad Gradum civitatem nullo suorum praeter eos, cum quibus hoc tractaverat, suspicante nanctus occasionem clam navigavit, veniensque Iaderam Dalmatiae civitatem Iohanni praefecto provinciae illius fugae suae causas aperuit, qui eum statim navi impositum Constantinopolim misit."

Vita Hludow. imp., c. 34 (MG. SS., II, 625): „Inter haec Borna vita privato successorem ei constituit imperator nepotem suum nomine Ladascleo."

Št. 68.

821, sredi oktobra. Diedenhofen.[4])

Državni zbor v Diedenhofenu. Grofje, kateri so bili poslani nad vojvoda Ljudevita, so se iz Panonije vrnili ter prišli v Diedenhofen.

---

[1]) Cesar Leon je umrl dne 25. decembra leta 820.

[2]) Iz tega je razvidno, kako daleč so segale zveze posavskega vojvoda Ljudevita.

[3]) Dalmacija je bila takrat zavisna od frankovskih vladarjev, le primorska mesta so bila v oblasti bizantinskih cesarjev. Tu omenjeni Ivan, ki je imel svoj sedež v Zadru, je bil namestnik bizantinskemu delu Dalmacije, vojvoda Borna in njegov naslednik Ladislav sta pa gospodovala po frankovskem delu dalmatinske zemlje.

[4]) Diedenhofen (Thionville) je mesto v nemškem delu Lotaringije.

Naznanili so, da so opustošili zemljo Ljudevitovih pristašev. Ker se jim ni noben sovražnik pokazal, so se vrnili domov.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 821 (ed. F. Kurze, p. 156): „Medio mense Octobrio conventus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequentia celebratur . . . Adfuerunt et comites in eodem conventu iam de Pannonia regressi, qui depopulata desertorum et Liudewito adhaerentium universa regione, cum nullus eis copiam pugnandi fecisset, domum regressi sunt."

Št. 69.

Med 821. in 836.[1]

Ko je umrl karantanski škof Teodorik, je solnograški nadškof Adalram postavil Otona za škofa ter ga poslal med Slovence.

Conv. Bag. et Carant., c. 9 (MG. SS., XI, 10): „Qui (sc. Adalrammus) inter cetera beneficiorum opera finito cursu Deodorici episcopi, prout Arn archiepiscopus antea Deodorico episcopo Sclavos commisit, ita et iste Ottonem constituit episcopum."

Excerptum de Karentanis (ibid., XI, 14): „. . . Post hunc (sc. Theodoricum) Otto episcopus consecratus ab Adelrammo archiepiscopo."

Vita Gebehardi archiep. et succ., c. 6 (ibid., XI, 38): „. . . ab Adilrammo secundo archiepiscopo Otto episcopus (sc. prelatus est Karentanis)."

Št. 70.

822, dne 10. julija.

Neki Matheri podeli (freisinškemu) škofu Hittonu in samostanu sv. Petra aposteljna in sv. Kandida mučenika v Innichenu [„*Intihha*"] svoja posestva med Trušnjami in Grebinjem [„*infra Truhsna et Criuina*"][2]) z vsemi priteklinami. Nato dobi vse to Matheri od škofa Hittona nazaj kot fevd.

Navedenih je več prič, katere so bile „per aures tracti".

„Actum est hoc sub die consule, quod est VI. idus Julius (!), indictione XV., anno Domini DCCCXXII. et Hloduuuico piissimo imperatore regnum gubernante VIIII."

[Cod. 187, f. 282 in cod. 238, f. 63 v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris., I[b], 228, št. 430. — Resch, Ann. Sab., II, 75. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 12, št. 10. — Izvestja Muzejskega društva, IV, 109, št. 15 (extr.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 6.]

---

[1]) Med letom 821. in 836. je vladal solnograški nadškof Adalram.

[2]) Vas Trušnje in trg Grebinj sta v Velikovškem okraju na Koroškem. Innichen leži na Tirolskem blizu izvira reke Drave.

Št. 71.

822, najbrže poletje.

Cesar Ludovik je poslal svojo armado iz Italije v Panonijo, da bi končala vojno z vojvodom Ljudevitom. Ko so se sovražniki približali, je Ljudevit zapustil mesto Sisek ter ubežal k Srbom, ki so prebivali po enem delu dalmatinske zemlje. Tu je zvijačno umoril tistega srbskega kneza, kateri ga je bil sprejel, ter se polastil njegove zemlje. Tudi je poslal poslance v tabor frankovske vojske ter izrekel željo, da bi rad prišel k cesarju.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 822 (ed. F. Kurze, p. 158): „Exercitus de Italia propter Liudewiticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est, ad cuius adventum Liudewitus Siscia civitate relicta ad Sorabos, quae natio magnam Dalmatiae partem optinere dicitur, fugiendo se contulit et uno ex ducibus eorum, a quo receptus est, per dolum interfecto civitatem eius in suam redegit d cionem Missis tamen ad exercitum imperatoris legatis suis ad eius praesentiam se velle venire promisit."

Vita Hludow. imp., c. 35 (MG. SS., II, 626): „Exercitum sane eodem misit tempore de Italia contra Liudevitum in Pannoniam. Quo ille consistere non valens, propriam reliquit civitatem, et ad quendam Dalmatiae principem veniens, ab eo susceptus est intra civitatem. Qui tamen versa vice susceptorem suum dolo confecit, et civitatem suo dominatui subiecit. Et quamquam nostris nec pugnam intulerit nec conlocutus sit, tamen missis legatis et errasse se dixit, et ad domnum imperatorem venire promisit."

Ann. Fuld. ad a. 823, (ibid., I, 358): „Liudewitus, qui superiore anno propter exercitum contra se missum, relicta Siscia civitate, ad Sorabos, qui magnam Dalmatiae partem obtinere dicuntur, fugiendo se contulit."

Št. 72.

822, najbrže meseca decembra.[1]) Frankfurt.

Ko je prišel cesar Ludovik v Frankfurt, je tu sklical državni zbor ter se posvetoval s svojimi velikaši, kaj bi bilo treba storiti za varnost vzhodnih delov frankovske države. K temu zboru so prišli zastopniki vzhodnih Slovanov, namreč Bodricev, (polabskih) Srbov, Ljuticev, Čehov, Moravcev[2]), Braničevcev in v Panoniji bivajočih Obrov[3]), ter so mu prinesli raznih darov.

[1]) Dne 6 novembra je bil cesar še v Wormsu in potem še le se je napotil v Frankfurt, kjer se je mudil meseca decembra ter prvo polovico naslednjega leta.

[2]) Tu se Moravci prvikrat omenjajo v frankovskih letopisih.

[3]) Na tem mestu se Obri poslednjikrat imenujejo v frankovskih letopisih.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 822 (ed. F. Kurze, p. 159): „Ipse vero peracta autumnali venatione trans Rhenum ad hiemandum in loco, qui Franconofurd appellatur, profectus est. Ibique generali conventu congregato necessaria quaeque ad utilitatem orientalium partium regni sui pertinentia more solemni cum optimatibus, quos ad hoc evocare iusserat, tractare curavit. In quo conventu omnium orientalium Sclavorum, id est Abodritorum, Soraborum, Wilzorum, Beheimorum, Marvanorum, Praedenecentorum, et in Pannonia residentium Abarum legationes cum muneribus ad se directas audivit."

Vita Hludow. imp., c. 35 (MG.. SS., II, 626): „In eodem conventu (sc in Frankfurt) Avarum legatio munera afferens adfuit."

Št. 73.

823, dne 19. junija. Frankfurt.

Cesar Ludovik piše solnograškemu nadškofu Adalramu [„*Adalrammo Iuvavensis ecclesiae archiepiscopo*"], da želi odstraniti dosedanjo slabo razvado, da so malovredni in nesvobodni ljudje dobivali duhovniške službe, in zato zapoveduje, da ne sme (nadškof) v prihodnje nobenega takega človeka posvetiti v duhovnika. Ako bi pa bila vendar potreba, da bi kak nesvoboden človek postal duhovnik, se mora prej osvoboditi. Zato dovoljuje njemu (nadškofu) in njegovim naslednikom s tem pismom, da sme osvoboditi cerkvenega podložnika [„*servum ecclesiasticum*"] iz svoje škofije, iz škofije svojih sufraganov in iz okrožij tistih samostanov, ki so v njegovi nadškofiji. Osvoboditev se vrši v navzočnosti in z dovoljenjem duhovščine in ljudstva ter z vednostjo tistega, komur je bil podložnik do takrat pokoren. V ta namen naj se napravi listina [„*libellus*"] tako, da je dotični človek popolnoma svoboden, a da svobodo izgubi, ako bi onečastil svoj duhovski stan. Na koncu listine naj sledé imena tistih duhovnikov, ki so bili za priče, potem ime kraja, mesec, dan in leto kraljevega vladanja ter indikcija. To listino naj dobi osvobojenec iz njegovih rok (nadškofa), ako je bil njemu podložen, drugače pa iz rok svojega prejšnjega gospoda, in sicer v njegovi navzočnosti; potem še le naj prejme mašniške blagoslove.

„. . . *in Franconofurt palatio XIII. Kal. Iulias, anno Christo propitio X. imperii nostri indictione prima.*"

[(Kleimayrn), Nachrichten von Juvavia, Anh. 78. št. 24. — MG. Epist. V, 312, št. 8. — Böhmer-Mühlbacher, Reg. št. 774 (749). — Sickel, Acta reg. et imp., št. 197. — Izvestja Muz. dr., IV, 110, št. 16.]

Št. 74.

823, dne 28. junija. Frankfurt.

Cesar Ludovik naznanja, da si je njegov oče, rajnki cesar Karol, podvrgel obrsko deželo [„*regnum Hunnorum*“], pridobil ondotne prebivalce za krščansko vero ter podelil pasovski cerkvi in njenim škofom mnogo krajev, katere je pa imenovana cerkev izgubila deloma vsled malomarnosti nekega njenega škofa, deloma pa vsled poželjivosti grofov po rečeni deželi. Ko je Reginhar [„*Ragenarius*“] postal pasovski škof, se je vsled natančne preiskave spoznalo, da si grof Gotafrid [„*Godofredo comiti*“] po krivici lasti kraje „Treismam[1]), Wachowam[2]), Pelagum[3]), Nardinum[4]), Reoda[5]), Aspach[6]), Wolffeswanch[7]), Erlawam[8]) et in Artagrum[9]) basilicas duas et in Saxinum[10]) basilicas duas“ in da je cesar Karol te kraje, kakor tudi cerkev sv. Florijana z Lincem [„*cellulam s. Floriani cum Linzea*“] podelil pasovski cerkvi. Zato ukazuje cesar Ludovik vsled prošnje škofa Reginharja, da se vsi ti kraji iz nova izročé pasovski cerkvi.

„*Data IIII. kalend. Julii anno Christo propitio X. Hludowici serenissimi augusti, indictione I. Actum Franconofurt palatio.*“

[Prepis iz 13. stoletja v Monakovem. — Stülz, Gesch. von St. Florian, str. 204. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 9, št. 6. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 778 (753).]

Št. 75.

Nepristno.[11])

823, dne 28. junija. Frankfurt.

Cesar Ludovik izjavlja, da nihče ne dvomi, da si je njegov oče, rajnki cesar Karol, podvrgel obrsko deželo [„*regnum Hunorum*“], pridobil ondotne prebivalce za krščansko vero ter v njih pokrajini po-

---

[1]) Tu omenjena Treisma ni Traismauer, katerega so solnograški nadškofje dobili v svojo oblast (gl. št. 172), temuč St. Pölten.

[2]) Wachowa je Wachau poleg Donave od Mölka proti severovzhodu.

[3]) „Pelagum“ je reka Bela (Bielach), dotok reke Donave. Cfr. št. 40.

[4]) „Nardinum“ je rečica Naarn na Gorenjem Avstrijskem.

[5]) Reoda je Ried v zapadnem delu Dolenje Avstrije.

[6]) Aspach je Aschbach v zapadnem delu Dolenje Avstrije.

[7]) Wolffeswanch (Wolfswang) je bil nekje med Urlom in Anižo.

[8]) Erlawa je Erlaf, dotok reke Donave.

[9]) „Artagrum“ je Ardagger poleg Donave v zapadnem delu Dolenje Avstrije.

[10]) „Saxinum“ je Saxen v Greinskem sodnem okraju na Gorenjem Avstrijskem.

[11]) Ta listina je ponarejena. Za podlago jej je služila pristna listina cesarja Ludovika iz leta 823. (Gl. št. 74.)

pravil ali pa na novo postavil mnogo cerkvâ. Zarad opustošenja in uboštva pasovske škofije je nato cesar Karol podelil pasovski cerkvi, katero je takrat vladal škof Waldarich [*„Vualdaricus“*] [1]), v obrski pokrajini kraj „Litaha“ ter na hunski zemlji Zeiselmauer [2]), St. Pölten, Wachau, Bielach, Naarn, Ried, Aschbach, Wolfswang, Erlaf, dve cerkvi v Ardaggru ter dve v Saxenu [3]) [*„hoc est in provincia Avarorum quendam locum, qui vocatur Litaha, et in terra Hunorum Zeizzinmurum, Treismam, Vuachouuam, Pelagum, Nardinum, Reode, Asbahc, Vuoluesvuanc, Erlafam et in Artagrum basilicas duas et in Saxina basilicas duas“*]. — Po smrti cesarja Karola so se prizadevali tamošnji mejni grofje [*„marchiones eiusdem provinciae“*], da bi škofiji vzeli rečene kraje ter jih spravili pod svojo oblast. Ko je pa Reginhar postal škof, je vsled njegovega prizadevanja poklical (cesar Ludovik) k sebi mejnega grofa Gotafrida [*„Gotafredum marchionem“*] in pa uradnike rečene pokrajine ter določil, da naj pasovska škofija obdrži ondotne kraje, namreč: „id est Litaha iuxta fontem, qui vocatur Sconibrunno [4]), cum omni integritate, sicut Theodericus habuit in sua potestate [5]) et Zeizinmurus cum tali marcha, ut genitor noster Karolus decrevit, hoc est ab illo castello in orientali plaga usque ad pendentem lapidem in ora montis Comageni et in australi usque ad Chunihohesstetin, in occidentali autem usque ad acervos sitos inter Tullunam et ipsum castellum et ultra Danubium ad Trebinse et exinde ad Mochinleo et usque ad Zinburc et Treisma cum omni integritate, similiter Vuachouua et cetera omnia loca.“

„Data anno dominicae incarnationis DCCCXXIII., indictione I., IIII. kalend. Iulii, regnante domino Hludouuico anno X. feliciter. Actum Franconofurt.“

[Dva dozdevna izvirnika iz dobe cesarja Otona II. v Pasovu. Buchinger, Gesch. von Passau, II, 483. — Hansiz, Germ. sacra, I, 155 (odl.). — Hormayr, Geschichte Wiens, IIc, Urkb., p. 183. — Boczek, Cod. dipl. Moraviae, I, 12. — Fejér, Cod. dipl Hungar., I, 155. — Oefele, Script. rer. Boic., I, 703. — Mon. Boica, XXXa, 381. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 8. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 778 (753).].

---

1) Waldarich je bil od leta 774—804. škof v Pasovu.

2) Zeiselmauer je vas bliz Tulna na Dolenjem Avstrijskem.

3) Kar se tiče lege tu naštetih krajev, gl. št. 74.

4) Sconibrunno je Schönabrunn pri Litavi južno od Hainburga na Dolenjem Avstrijskem.

5) Besede „Litaha iuxta fontem ... in sua potestate“ so vzete iz neke listine kralja Ludovika iz leta 833.

Št. 76.

823, meseca junija ali julija.[1]

Ko je bil državni zbor v Frankfurtu končan in je cesar (Ludovik) že hotel to mesto zapustiti, se mu je naznanilo, da je vojvoda Ljudevit mrtev. Ta je namreč zapustivši Srbe prišel v Dalmacijo k Ljudomislu, ujcu vojvoda Borna, ter nekoliko časa živel pri njem. Nato je Ljudomisl zvijačno Ljudevita umoril.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 823 (ed. F. Kurze, p. 161): „...peractoque placito (sc. ad Franconofurd) et dimissis primoribus, cum imperator iam inde digredi statuisset, adlatum est ei de interitu Liudewiti, quod relictis Sorabis, cum Dalmatiam ad Liudemuhslum[2] avunculum Bornae ducis pervenisset et aliquantum temporis cum eo moratus fuisset, dolo ipsius esset interfectus."

Vita Hludow. imp., c. 36 (MG. SS., II, 627): „In eodem conventu mors nuntiata est Liudeviti tyranni, a quodam dolo interfecti."

Ann. Fuld. ad a. 823 (l. c., I, 358): „Liudewitus . . . iterum in Dalmatas ad Liudemuhslum avunculum Bornae ducis pervenisset, dolo ipsius interfectus est."

Št. 77.

Med 818—823.[3]

Spomin o „sedemletni" vojni med Jugoslovani in Franki se je ohranil tudi med Bizantinci. Konstantin Porphyrogenit pripoveduje, da so Franki podvrgli Hrvate, bivajoče po Dalmaciji. Ravnali so ž njimi tako nečloveško, da so še celo njih otroke metali psom. Nato so se Hrvatje vzdignili zoper Franke, se sedem let ž njimi vojskovali ter na zadnje premagali nje in njih poveljnika Kadolaja.[4] Tako so Hrvatje postali svobodni. Sedaj so se obrnili do rimskega papeža, ker so hoteli postati kristjanje. Ta jim je poslal škofov, ki so krstili nje in njih kneza Borina.[5])

Constantinus Porphyrog., De admin., imp., c. 30 (ed. Bonn., p. 144—145): „Μέχρι δὲ χρόνων τινῶν ὑπετάσσοντο καὶ οἱ ἐν Δελματίᾳ ὄντες Χρω-

---

[1]) Državni zbor v Frankfurtu je bil meseca maja. Dne 28. junija je bil cesar še v Frankfurtu, dne 27. julija pa v Ingelheimu. Cfr. Mühlbacher, Reg. d. Karol.

[2]) Razen oblike „Liudemuhslum" se v raznih rokopisih nahajajo tudi: Liudemhuslum, Liudemislum, Liudemuslum, Liudemunhslum, Luďemuhslum

[3]) V tem času so trajali boji med Franki in panonskim vojvodom Ljudevitom.

[4]) Kar se tu omenja, ni vse resnično. O Kadolaju nam je znano, da je že leta 819. umrl. — Vir navaja poveljnika „Κοτζίλιν". Rački (Docum. hist. Chroat. periodum antiquam illust., p. 329) misli, da namesto Κοτζίλιν bi moralo stati Κοδίλιν, kar bi zaznamovalo Kadolaja.

[5]) Πορίνος, to je Βορίνος (Borin). V latinskih virih se nahaja oblika „Borna".

βάτοι τοῖς Φράγγοις, καθὼς καὶ πρότερον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. τοσοῦτον δὲ ἐσκληρύνοντο οἱ Φράγγοι πρὸς αὐτοὺς ὅτι τὰ ὑπομάσθια τῶν Χρωβάτων φονεύοντες προσέρριπτον αὐτὰ σκύλαξι. μὴ δυνάμενοι δὲ οἱ Χρωβάτοι ταῦτα παρὰ τῶν Φράγγων ὑϊστασθαι διέστησαν ἀπ᾽ αὐτῶν, φονεύσαντες καὶ οὓς εἶχον ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν· ὅθεν ἐστράτευσαν κατ᾽ αὐτῶν ἀπὸ Φραγγίας φοσσάτον μέγα, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ χρόνους πολεμήσαντες ἀλλήλοις ὀψὲ καὶ μόγις ὑπερίσχυσαν οἱ Χρωβάτοι, καὶ ἀνεῖλον τοὺς Φράγγους πάντας καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν Κ'οτζιλιν καλούμενον. ἔκτοτε δὲ μείναντες αὐτοδέσποτοι αὐτόνομοι ἐξητήσαντο τὸ ἅγιον βάπτισμα παρὰ τοῦ Ῥώμης· καὶ ἀπεστάλησαν ἐπίσκοποι καὶ ἐβάπτισαν αὐτοὺς ἐπὶ Πορίνου τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν."

Št. 78.

824, dne 21. januarja. Verni.

Cesar Ludovik podeli oglejski cerkvi in njenemu patiarhu Maksenciju del svoje lastnine na Furlanskem v vasi, Muzzana[1]) imenovani [*»quasdam res proprietatis nostre, que sunt in finibus Foroiuliensibus in villa sive fundo Muciano«]*, ter 20 kolonov v Celju na Slovenskem [*»in finibus Sclavinie in loco, qui dicitur Zellia manentes viginti«]*. Te kolone sta že Kadolaj in pozneje Balderik[2]) dala v fevd oglejski cerkvi in patriarhu Maksenciju.

»*Data XII. kal. Februarii anno Christo propitio X. imperii domni Hludovici piissimi augusti, indictione II. Actum Verni.*«

[Prepis listine v aktih, imenovanih Consultori in iure, št. 345, f. 1 v Benetkah. — Mitth. des Instituts f. österr. Geschichtsforschung, I, 283. — Izvestja Muz. dr., IV, 110, št. 17 (extr.). — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 785 (761).]

Št. 79.

824, dne 10. aprila. Carigrad.

Bizantinski cesar Mihael (II.)[3]) piše Ludoviku, kralju Frankov in Langobardov, kateri se tudi cesar zove [*„vocato imperatori"]* ter mu naznanja, da je z božjo pomočjo dosegel cesarsko dostojanstvo. Precej obširno mu poroča o bojih, katere je imel s svojim nasprotnikom Tomažem.[4]) Pošilja mu (Ludoviku) svoje poslance, med kate-

---

[1]) Mucianum, sedaj Muzzana, je vas na Furlanskem med Palmo in Latisano.

[2]) Grofa Kadolaj in Balderik sta kot cesarska namestnika nadzorovala furlansko mejno pokrajino, katera je obsegala vso frankovsko zemljo na južni strani Drave. Grof Kadolaj je izvrševal svojo službo od 799—819, Balderik pa od 819—828.

[3]) Bizantinski cesar Mihael II. je vladal od 820—829.

[4]) Ko se je Mihael II., bivši vojaški poveljnik, o božiču leta 820. polastil bizantinskega prestola, je imel mnogo nasprotnikov, s katerimi se je moral boriti. Eden izmed njih je bil njegov prejšnji tovariš, vojaški poveljnik Tomaž, katerega je podpiralo posebno nižje ljudstvo. Leta 824. je bil poveljnik Tomaž premagan in umorjen.

rimi je bil tudi Fortunat, nadškof beneški [*„Fortunatum archiepiscopum Venetiae“*], da potrdijo ž njim prejšnji mir in prejšnje prijateljstvo.

»Absoluta mens. Apr. die 10., indict. II. a Deo conservata regia Urbe.«

[Baronius, Ann. eccl. a. 824, Nr. 25. — Mansi, Conc. coll., XIV, 419. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 793 (768) a.]

Št. 80.

824, med junijem in oktobrom.

Cesar Ludovik piše papežu Evgeniju (II.) ter mu naznanja, da ga je prosil solnograški nadškof Adalram [*„Adalrammus Iuvavensis ęcclesiae archiepiscopus“*] dovoljenja, da bi smel iti k apostolski stolici po palij. Ker je ta želja popolnoma opravičena in ker so tudi Adalramovi predniki dobivali palij od rimskih papežev, zato ga prosi, da bi nadškofa milostljivo sprejel in mu podelil palij.

Datum manjka.[1]

[Rotulus (zvita listina) iz 10. stoletja v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Nachrichten von Juvavia, Anh., 77, št. 23. — MG. Epist., V, 313., št. 9. — Sickel, Acta reg. et imp., II, 147, št. 211. — Böhmer-Mühlbacher, Reg., št. 790 (765)]

Št. 81.

824, dne 13. novembra.

Papež Evgenij (II.) piše solnograškemu nadškofu Adalramu [*»Adalrammo archiepiscopo«*] ter mu v navzočnosti kraljevega sina Lotarja dovoljuje rabo palija.[2]

„Data idus Novembris imperante domino piissimo augusto Lodewico a Deo coronato magno pacifico imperatore anno XI. et filio eius Lothario praesente, indictione III:“ — *„Diebus vite tue.“*

[(Kleimayrn), Nachrichten von Juvavia, Anh., 80, št. 25. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2558 (1943).]

Cfr. Conv. Bag. et Carant., c. 9 (MG. SS., XI, 10): „Ipse enim Adalrammus anno nativitatis Christi 824 pallium accepit ab Eugenio papa.“

Št. 82.

824, meseca novembra. Rouen.

Cesar Ludovik sprejme poslance (bizantinskega) cesarja Mihaela. Ž njimi je prišel tudi beneški (gradeški) patriarh Fortunat. Pred od-

---

[1] Papež Evgenij II. je bil v začetku meseca junija leta 824. posvečen (Jaffé, ed. 1885, p. 320) in dne 13. novembra istega leta je nadškofu Adalramu podelil palij (gl. št. 81).

[2] Dungel (Archiv f. österr. Gesch., XLVI, 254, 255) je trdil, da je ta listina ponarejena. A temu nasproti je Hacke (Die Palliumverleihungen bis 1143, str. 6—8) dokazal, da je pristna.

hodom je cesar Mihael izročil poslancem in Fortunatu knjige sv. Dionizija, prevedene na latinski jezik, da jih izročé cesarju Ludoviku. V Pariz so prišli poslanci na praznik imenovanega svetnika.[1] Ko dospejo do cesarja Ludovika, mu oddajo pismo[2] in darove ter mu naznanijo, da so prišli, da bi se mir iz nova potrdil. Ludovik jih je uslišal ter jim dal primeren odgovor. Ko so bizantinski poslanci tudi nekaj omenili o češčenju svetih podob, jih je Ludovik zastran tega vprašanja napotil v Rim, kjer naj bi se posvetovali s papežem. Za patriarha Fortunata se poslanci niso potegnili. Cesar je Fortunata izpraševal o vzroku njegovega bega. Potem mu je naročil, da naj gre k rimskemu papežu, da ga zasliši. Patriarh je potem še nekoliko časa živel ter umrl v Franciji.[3] Svoji cerkvi in drugim svetim krajem je zapustil mnogo cerkvenega lepotičja, katero si je bil pridobil v življenju.

Ann. reg. Franc (Ann. Einh.) ad a. 824 (ed. F Kurze, p. 165): „Nam et illuc (sc Ratumagum civitatem) legatos Michahelis imperatoris, qui ad eum mittebantur, sibi occurrere iussit, cum quibus et Fortunatus patriarcha Veneticorum regressus ad eius venit praesentiam. Sed legati imperatoris litteras et munera deferentes, pacis confirmandae causa se missos esse dicentes pro Fortunato nihil locuti sunt: inter caetera tamen ad legationem suam pertinentia quaedam de imaginum veneratione protulerunt, propter quae se Romam ire atque apostolicae sedis praesulem consulere debere dixerunt Quos cum legatione eorum audita ac responso reddito absolveret, Romam, ut se velle dicebant, ducere iussit; Fortunatum etiam de causa fugae ipsius percontatus ad examinandum cum Romano pontifici direxit. Ipse Aquasgrani, ubi hiemare statuerat, profectus est. Quo cum venisset et ibi natalem Domini celebrasset . . “

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 108): „Antedictus quidem Fortunatus patriarcha, propria sede amissa secundum quod diximus, Franciam cum Grecorum missis repetebat, ibique aliquamdiu moratus diem finivit extremum.“

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 36 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 168): „Per Fortunatum itaque patriarcham et legatos suos Michael imperator libros beati Dionysii translatos in latinum mittit Ludo-

1) Namreč dne 9. oktobra.

2) Gl. št. 79.

3) Kdaj je Patriarh Fortunat umrl, ni znano. Brez dvoma ni 27 let kot patriarh vladal, ampak le kot patriarh tako dolgo živel (vixit in episcopatum). — Besede „post modicum tempus“ in pa „aliquamdiu“ pri Dandulu in Ivanu dijakonu ne dokazujejo, da je Fortunat že leta 824. ali pa 825. umrl. Lahko se je to zgodilo še le leta 830., tedaj 27 let po njegovi izvolitvi. Kaže se, da so patriarhu Fortunatu vzeli njegovo oblast ter mu pustili samo prejšnji naslov. Na njegovo mesto so pa najbrže že leta 825., tedaj takrat, ko je Fortunat prej ko ne še živel, Venerija postavili za patriarha.

vico imperatori, qui Parisiis portati sunt in festo ipsius: propter quod beatissimus martyr XIX aegrotos ipsa nocte sanavit. Quaerebant autem duo: pacem firmari et de imaginum veneratione. Primum expedivit. Super secundum papam consulere voluit. Fortunatus vero patriarcha post modicum tempus in Francia defunctus est relinquens ecclesiae suae et ceteris piis locis multa ornamenta ecclesiastica, quae vivens ipse acquisiverat."

Št. 83.

825, meseca maja[1]) Cortelona.[2])

Kapitular cesarja Lotarja, v katerem se med drugim določa osem mest po severni Italiji, v katera naj učenci iz sosednjih krajev prihajajo v šolo, da ne bodo zarad ubožnosti ali pa prevelike oddaljenosti prisiljeni učenje opustiti. Med dotičnimi mesti se omenja tudi Čedad *[„reliquae civitates Forum Julii ad scholam concurrant"]*.

[Muratori, Script. rer. Ital., I^b, 151. — Mansi, Conc. coll., XIV, 483. — MG. Leges, I, 248. — Migne, Patrol, Ser. lat., XCVII, 473. — MG. Capitularia, I, 326. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1024 (991).]

Št. 84.

Morebiti od leta 825. do 848[3])

Gradeški patriarh Venerij je najbrže leta 825. nastopil vlado. Bil je po rodu Benečan. Njegovo delovanje kot patriarh je trajalo 24 let in 8 mesecev. Popravil je več cerkvâ, katere so bile vsled vojen poškodovane, ter pod mestom na novo postavil cerkev svetega Mavra. Pokopali so ga v cerkvi sv. Evfemije zraven trupla svetega Kvirina.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 15): „. . . cui (sc. Fortunato) successit Venerius, restaurator ecclesiarum, qui rexit pontificatum ann. XXIIII, ms. VIII et sepultus est in sanctę Eufemię ęcclesia."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 17): „Venerius patriarcha, qui fuit nove Venecie genitus, pater autem Transmundus apellatus, vixit in patriarchatu an. 25, m. 4."[4])

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, I, 108): „Venerius deinde Gradensem adeptus est sedem, qui sancti Mauri ecclesiae, quae suburbio scita est, fabricator extitit."

---

[1]) Zastran datiranja tega kapitularja gl. Sitzungsber. der kais. Akad. in Wien, LXXXV, 477.

[2]) Cortelona (Olona, Corte Olona) je v Italiji bliz Pavije nedaleč od izliva Olone v Pad.

[3]) Glej dotično opazko pod št. 82.

[4]) Trije rokopisi navajajo XXIIII let in VIII mesecev.

Ibid. (l. c., p. 115): „Venerius quidem, Gradensis patriarcha, qui pontificalem cathedram annis rexerat viginti et quatuor et mensibus octo, mortuus est.“

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 37 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 169): „Venerius patriarcha natione Rivoaltensis ex patre Basilio Transmundo sive Stornato, sedit annis XXIV mensibus VIII. Hic fuit primus patriarcha, qui de nova Venetia originem duxit; pluresque clade bellorum diruptas ecclesias restituit et restauravit, et iuxta corpus sancti Quirini martyris in ecclesia sanctae Euphemiae sepultus est.“

Št. 85.

826, najbrže v začetku leta,[1])

Bolgarski kralj Omortag ni bil zadovoljen z odgovorom cesarja Ludovika in z uspehom svojih poslancev, katere je bil poslal k cesarju z namenom, da bi se uredile meje med frankovsko in bolgarsko državo. Zato iz nova pošlje k cesarju istega poslanca, kateri je bil že prej na frankovski zemlji, ter mu izroči pismo, v katerem zahteva, da se takoj brez odloga uredé meje; ako pa ne, pa naj gleda, kako bode branil svojo zemljo pred Bolgari. Ker se je pa takrat po Frankovskem raznesla govorica, da je eden izmed bolgarskih plemenitašev pregnal ali pa še celo umoril svojega kralja, ni hotel cesar bolgarskemu poslancu ničesar odgovoriti; le naročil mu je, da naj počaka. Ker je hotel zvedeti, je li govorica o bolgarskem kralju resnična, je poslal palatinskega grofa Bertrika v Karantanijo k grofoma Balderiku in Geroldu, ki sta bila varuha obrske meje, da bi pozvedela, kako je z dotično zadevo. Ko se je Bertrik vrnil k cesarju, ni mogel o rečeni govorici nič zanesljivega poročati. Cesar je nato poklical bolgarskega poslanca pred se ter ga potem odpustil; vendar mu ni dal nobenega pisma do bolgarskega kralja.

Ann. reg. Franc. (Enn. Einh.) ad a. 826 (ed. F. Kurze, p. 168, 169): „Cum regi Bulgarorum legati sui, quid egerint, renuntiassent, iterum eum, quem primo miserat, ad imperatorem cum litteris remisit, rogans, ut sine morarum interpositione terminorum definitio fieret vel, si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis foedere tueretur. Cui imperator, quia fama erat Bulgarorum regem a suo quodam optimate aut regno pulsum aut interfectum, respondere distulit; illoque expectare iusso propter famae certitudinem comperiendam Bertricum palatii comitem ad Baldricum et Geroldum comites et Avarici limitis custodes in Carantanorum provin-

[1]) Ann. r. Franc. pripovedujejo k letu 826. najprej o bolgarskih poslancih. Še le potem omenjajo, začenši stavek z besedo „interea“, da je iz Akvitanije prišel k cesarju v Aachen njegov sin Pipin in sicer okoli 1. februarja („circa Kal. Febr.“).

ciam misit. Qui cum reversus nihil certi super his, quae fama vulgaverat, reportasset, imperator legatum ad se evocatum sine litteris remeare fecit."

Vita Hludow. imp., c. 39 (MG. SS., II, 629): „Ab hoc conventu regredientibus Bulgarorum missis literasque deferentibus imperatoris, rex eorum minus grate quae scripta sunt tulit, eo quod petita non inpetrarit. Cum quadam ergo stomachatione eundem remittens nuntium, mandavit ut aut communis statueretur terminus finium, aut quacumque poterat virtute quisque tueretur limites finium suorum. Sed cum fama rumorem sparsisset, regem talia mandantem regno caruisse, imperator tam diu legatum tenuit, quousque misso Bertrico comite palatii, falsa esse quae iactabantur, comperisset. Rescita autem veritate, missum infecto remisit negotio."

Ann. Fuld. ad a. 826 (ibid., I, 359): „Cum regi Bulgarorum legati sui quod egerint renuntiassent, iterum eum, quem primum miserat, ad imperatorem cum litteris remisit, rogans ut sine mora in dispositione terminorum diffinitio fieret, vel si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis foedere tueretur. Quem imperator susceptum et auditum, sine itteris remeare fecit."

Št. 86.

826, meseca junija. Ingelheim.

Državni zbor v Ingelheimu. Tja sta tudi prišla grofa Balderik in Gerold, katera sta bila predstojnika panonske meje. Poročala sta cesarju, da se nič ne čuje o gibanju Bolgarov. Z Balderikom je prišel z Beneškega neki duhovnik, po imenu Jurij, kateri je trdil, da zna delati orgle, katere bi voda gonila.[1])

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 826 (ed. F. Kurze, p. 169, 170): „Imperator . . . circa Kal. Jun. ad Ingilenheim venit; habitoque ibi conventu non modico . . Baldricus vero et Geroldus comites ac Pannonici limitis praefecti in eodem conventu adfuerunt et adhuc de motu Bulgarorum adversum nos nihil se sentire posse testati sunt. Venit cum Baldrico presbyter quidam de Venetia nomine Georgius, qui se organum facere posse adserebat."

Vita Hludow. imp., c. 40 (MG. SS., II, 629); „Interea cum Baldricus et Geraldus ceterique Pannoniarum custodes[2]) adessent finium, adduxit Baldricus domno imperatori presbyterum quondam Georgium, bonae vitae hominem, qui se promitteret organum more posse componere Graecorum."

Ann. Fuld. ad a. 826 (ibid., I, 359): „Georgius quidam presbyter de Venetia, cum Baldrico comite Foroiuliense veniens, organum ydraulicum Aquisgrani fecit."

---

[1]) Orgle na vodo so bile pri Frankih takrat neznane. Cesar je že zato z veseljem sprejel ponudbo beneškega duhovnika, da bi napravil take orgle, ker je njegova soproga rada na nje igrala.

[2]) Besede „ceterique Pannoniarum custodes" so pomota.

Št. 87.

826.

Gradeški patriarh Venerij [„*Venerius servus servorum Dei, sanctę metropolitanę Gradensis ecclesię episcopus*“] piše cesarjema Ludoviku in Lotarju, da se njuna oblast po božji milosti od dne do dne bolj množi in se bode še množila, in sicer zarad svete vere, kateri sta že od mladosti naklonjena, ter zarad spoštovanja, katero izkazujeta Kristusovim cerkvam. Ker privoščita cerkvam mir, zato naj blagovolita varovati to, kar je dobro in zdravo, ter popraviti to, kar je pokvarjeno in opustošeno.

Venerij naznanja Ludoviku in Lotarju, da je njun prednik Karol podelil njegovi (Venerijevi) cerkvi imuniteto.[1] Kjer je imela (gradeška) cerkev v njegovi (Karolovi) državi iz prejšnjih časov kako imetje ali kako škofijo [„*facultatula sive episcopia*“], naj to obdrži vsled njegove (Karolove) potrditve za večne čase. Sedaj prosi tudi nju (Ludovika in Lotarja), da bi tudi ona dva to potrdila. Zato pa hoče (Venerij) s svojimi škofi, duhovniki in ljudstvom po noči in po dnevu moliti, da bi Kristus dodelil njuni državi in vsem njunim podložnikom svojo milost.

Nato jima Venerij naznanja, da je poslal k njima dijakona Petra z duhovnikom Justom, katerega sta poslala Agnelij in Justinijan,[2] njuna fevdnika in njegova (Venerijeva) sinova [„. . . *missum nostrum Petrum diaconum una cum Iusto presbitero misso Agnellii et Iustiniani fidelium vestrorum ac filiorum nostrorum*“]. Blagovolita naj ju (Petra in Justa) milostno poslušati in tudi zaupati njunim besedam. Vsegamogočni Gospod ju bode (Ludovika in Lotarja) zarad tega še mnogo let ohranil in vodil.

Datum manjka.[3]

[Cod. Trevisanus iz 15. stoletja v Benetkah. — MG. Epist., V, 313, št. 10.]

Št. 88.

826.

Beneška dožda (Agnel in Justinijan) pošljeta k cesarju Ludoviku in njegovemu sinu Lotarju duhovnika Justa, katerega je spremljal kot

---

[1]) Cfr. listino z dne 13. avgusta leta 803. pod št. 17.

[2]) Agnello Partecipazio in pa njegov sin Justinijan sta bila takrat dožda v Benetkah.

[3]) To pismo je bilo spisano pred letom 827., ker v tem letu je bila mantovanska sinoda, katera je razsodila prepir med oglejskim in gradeškim patriarhom. Tudi je tega leta umrl beneški dožd Agnel, kateri je v tem pismu omenjen. — Iz odgovora na to pismo (gl. št. 89) je razvidno, da ni bilo spisano pred letom 826., ker sta oba cesarja, Ludovik in Lotar, izdala dotično pismo, kar se je godilo od 1. decembra leta 825. naprej. (Cfr. Böhmer-Mühlbacher, Reg., št. 816 (792).)

patriarhov poslanec dijakon Peter. Doždа sta prosila, da bi se gradeški cerkvi potrdile tiste imunitetne pravice, katere jej je (cesar) Karol potrdil z ozirom na njena posestva, ležeča na zemlji (frankovske) države.[1] Dosegla sta svoj namen ter dobila potrdilno listino.[2]

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 1, pars 38 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 169): „His quoque diebus duces Venetiarum Justum presbyterum legatum suum cum Petro diacono patriarchae nuntio mittunt Ludovico et Lothario, pro impetranda confirmatione immunitatum, quas Carolus ecclesiae Gradensi concesserat de bonis in regno sibi subdito situatis, et petitionem suam per privilegium consecuti sunt."

Št. 89.

Najbrže proti koncu leta 826.[3]

Cesarja Ludovik in Lotar[4] naznanjata gradeškemu partiarhu Veneriju, da sta prejela njegovo pismo, katero jima je poslal po dijakonu Petru. Iz pisma sta zvedela, da ju prosi (patriarh Venerij), da bi potrdila listino svojega prednika (cesarja Karola), katero je dal napraviti vsled prošnje patriarha Ivana.[5] Cesarja potem omenjata, da mu (Veneriju) rada potrjujeta vsebino dotične listine, kakor tudi to, kar sta zvedela iz ust dijakona Petra. Poročata mu (Veneriju), da sta ukazala pisati eno pismo rimskemu papežu zastran palija, zastran cerkvenih služabnikov, katere je treba brzdati[6] [*„propter servos ecclesiae tuae, qui in ministerio ipsius sunt, constringendos"*], ter zastran posestev, katera mora gradeška cerkev braniti po Istri [*„in Istria"*], drugo pa grofu Boson-u, cesarskemu odposlancu [*„ad Bosonem comitem missum nostrum"*], zastran imetja gradeške cerkve, katero (sc. imetje) je prejšnji patriarh Fortunat[7] podelil svojemu nečaku Dominiku. Grof Boson naj pozveduje o tej zadevi ter potem zapove Dominiku to, kar bi bilo pravično.

Datum manjka.

---

[1]) To je v Istri.

[2]) Gl. tudi št. 87.

[3]) To pismo je bilo spisano proti koncu leta 826., na vsak način pa pred mantovsko sinodo, ki se je pričela dne 6. junija leta 827 (gl. št. 93.) Glej tudi, kar piše o datumu tega pisma Sickel (Acta, II, 333).

[4]) Razen Ludovika Pobožnega, ki je kot cesar vladal od 814—840, se je zval cesar tudi njegov najstarejši sin Lotar, in sicer od leta 817. dalje. (Dümmler, Gesch. des ostfränkischen Reiches, I, 22.)

[5]) Gradeški patriarh Ivan je najbrže vladal od 767—803. (Gr. I. št. 237.)

[6]) Ni dvomljivo, da so ti neubogljivi služabniki bili istrski škofje in duhovniki, ki so hoteli biti rajše pod oglejskimi patriarhi, kakor pa pod gradeškimi. Cfr. Letopis Matice Slov. za leto 1882. in 1883., str. 366.

[7]) Patriarh Fortunat je bil nekako med letom 803. in 824. predstojnik gradeške cerkve.

[Cod. Trevis. iz 15. stoletja v Benetkah. — Ughelli, Italia sacra, V, 1103. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 826. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 838 (812).]

Št. 90.

Proti koncu 826. ali pa v začetku 827.

Gradeški patriarh Venerij [„*Venerius humillimus servorum Dei omnium servus sanctae metropolitanae sedis Gradensis civitatis episcopus*“] piše cesarju Ludoviku, da se njegova oblast po božji milosti od dne do dne bolj množi in se bode še množila in slcer zarad svete vere, kateri je že od mladosti naklonjen, ter zarad spoštovanja, katero izkazuje Kristusovim cerkvam. Ker privošči cerkvam mir, zato naj blagovoli varovati to, kar je dobro in zdravo, ter popraviti to, kar je pokvarjeno in opustošeno.

Venerij naznanja cesarju Ludoviku, da je njegov oče Karol podelil njegovi (Venerijevi) cerkvi imuniteto. Kjer je imela (gradeška) cerkev v njegovi (Karolovi) državi iz prejšnjih časov kako imetje ali kako škofijo [„*facultatula sive episcopia*“], naj obdrži to vsled njegove (Karolove) potrditve za večne čase. Venerij pravi, da sedaj prosi tudi on njega (Ludovika), da bi to potrdil. Zato pa hoče s svojimi škofi, duhovniki in ljudstvom po noči in po dnevu moliti, da bi Kristus dodelil njegovi državi in vsem njegovim podložnikom svojo milost.

Nato Venerij poroča cesarju, da je poslal k njemu svojega dijakona in vicedoma Tiberija [„*Tiberium diacono et vicedomno nostro*“ [1])]. Blagovoli naj ga milostno poslušati in tudi zaupati njegovim besedam. Vsegamogočni Gospod naj ga (Ludovika) zarad tega še mnogo let ohrani in vodi.

Datum manjka.[2])

[Cod. Trevisanus iz 15. stoletja v Benetkah. — MG. Epist., V, 314, št. 11.]

Št. 91.

V začetku leta 827.[3])

Cesarja Ludovik in Lotar naznanjata gradeškemu patriarhu Veneriju, da sta prejela pismo, katero jima je poslal po svojem poslancu Tiberiju.[4]) Iz pisma sta izvedela, da je šel (Venerij) vsled njunega

---

1) Ta Tiberij se tudi omenja v pismu cesarjev Ludovika in Lotarja do patriarha Venerija (gl. št. 91) in pa v zapisniku mantovanske sinode z dne 6. junija leta 827. (gl. št. 93.)

2) To pismo se skoraj od besede do besede glasi tako, kakor tisto, katero je Venerij poslal leta 826. cesarjema Ludoviku in Lotarju (gl. št. 87). Spisano je bilo proti koncu 826, ali pa v začetku leta 827.

3) Zastran datiranja gl. Sickel, Acta reg. et imp. Kar., II, 333.

4) Gl. št. 90.

ukaza v Rim, da bi se tu pomiril z (oglejskim) patriarhom Maksencijem. Ker pa ta ni prišel tjakaj, ni (Venerij) nič opravil. Svetujeta mu, da bi šel še enkrat v Rim ter tu pred papežem in pred cesarskimi odposlanci [„*missi*“] poravnal svoj prepir z oglejskim patriarhom.

Datum manjka.

[Cod. Trevis. iz 15. stoletja v Benetkah. — Ughelli, Italia sacra, V, 1104. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 840 (814).]

Št. 92.

827, najbrže spomladi.

Bolgarska vojska je prišla na ladjah po Dravi navzgor, pokončala z ognjem in mečem slovansko zemljo po Panoniji, pregnala ondotne vojvode ter na njih mesto postavila bolgarske poveljnike.[1])

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 827 (ed. F. Kurze, p. 173): „Bulgari quoque Sclavos in Pannonia sedentes misso per Dravum navali exercitu fero et igni vasstaverunt et expulsis eorum ducibus Bulgaricos super eos rectores constituerunt.“

Ann. Fuld. ad a. 827 (MG. SS., I, 359): „Interea Bulgari Sclavos in Pannonia sedentes, misso per Dravum navali exercitu, ferro et igne vastaverut, et expulsis eorum ducibus, Bulgaricos super eos rectores constituerunt.“

Št. 93.

827, dne 6. junija. Mantova.

Sinoda v Mantovi, na kateri je oglejski patriarh Maksencij prosil, da bi se cerkve, katere je oglejska patriarhija vsled barbarskih navalov izgubila, iz nova združile s svojo materjo.

Na sinodi sta bila zastopnika rimskega papeža njegova legata, škof Benedikt ter dijakon in bibliotekar Leon. Palatinski duhovnik Sichard in pa „vir spectabilis Theoto“ sta nadomestovala takratna cesarja Ludovika in Lotarja. Razen teh so se udeležili sinode: dva nadškofa (ravennski in milanski), dvajset škofov, en arhidiakon in mnogo diakonov.

---

[1]) Prej ko ne se nanašajo na to bolgarsko vojsko neke besede v zapisniku mantovanske sinode, katera je bila dne 6. junija leta 827. V njem je povedano, da sta cesarska preglednika Sichard in Theoto pet dni čakala na prihod gradeškega patriarha Venerija, dalj časa pa nista mogla, ker so bili nekateri škofje zadržani. Ti škofje so namerjavali iti nad sovražnika ali pa so že nastopili svojo pot. (Cfr. št. 93: „. . . sed propter quorumdam episcoporum ad hostem pergentium impedimentum, jam coepto ipsorum itinere, plus expectare nequiverunt.“) Ako je to domnevanje pravo, bi smeli reči, da so se nad Bolgare napravili nekateri gornjeitalski škofje s svojimi četami in da se je to zgodilo meseca maja in junija rečenega leta.

Na sinodi zbrani škofje, dijakoni in drugi duhovniki so se prepričali, da sta ustanovila oglejsko cerkev sv. evangelist Marko in pa sv. Hermagora. Ko so Langobardi pridrli v Italijo, je vladal v Rimu, kakor nekateri poročajo [„*relatum igitur a nonnullis*“],[1]) papež Benedikt,[2]) v Ogleju pa patriarh Pavel.[3]) Ta se je zbal langobardske grozovitosti in divjosti; zato je zbežal iz oglejskega mesta, svoje prestolnice, na otok Gradež, svojo faro [„*ex civitate Aquilejensi et de propria sede ad Gradum insulam plebem suam confugiens*“], vzemši s seboj vse zaklade, ter je preložil tako stolico sv. Marka in Hermagora na rečeni otok. Patriarh ni šel na Gradež z namenom, da bi tja prestavil svoj sedež, temuč, da bi ušel grozovitosti barbarov [„*non ut sedem aut primatum ecclesiae suae suaeque provinciae constitueret ibi, sed ut barbarorum rabiem posset evadere*“].

Po dvajsetletnem vladanju je Pavel umrl. Njegov naslednik je bil Probin.[4]) Po Probinovi smrti je postal Helija oglejski patriarh.[5]) Za njim je prišel Sever.[6]) Ko je ta umrl, je dobil njegovo mesto Ivan takrat, ko je vladal Langobardom kralj Agilulf. Na Gradežu je pa bil posvečen „heretik“ Kandidijan[7]) brez dovoljenja svojih škofov ter proti kanoničnim postavam. Posvečen ni bil v oglejskem mestu, temveč v neki fari oglejske cerkve, Gradež imenovani, ki se nahaja na nekem jako majhnem otoku. [»*Defuncto itaque Severo, ordinatur loco ejus Joannes patriarcha in Aquileja eo tempore, quo Agilulphus rex Longobardorum regnabat. In Gradu quoque ordinatus est haereticus Candidianus. Hic enim Candidianus nec per consensum com-*

---

[1]) Med njimi je Pavel dijakon. Iz njegove zgodovine Langobardov so se v ta zapisnik sprejeli celi stavki z dotičnimi zgodovinskimi napakami vred. Cfr. lib. II, c. 10 et 25, lib. III, c. 14 et 26, lib. IV, c. 33.

[2]) Langobardi so prišli v Italijo leta 568, papež Benedikt I. je pa vladal od leta 574—578.

[3]) Cfr. Gr. I, št. 61 in 72.

[4]) Cfr. Gr. I, št. 77.

[5]) Cfr. Gr. I. št. 78.

[6]) Cfr. Gr. I, št. 96.

[7]) Po smrti patriarha Severa se je oglejska patriarhija razdelila v dve. Na Gradežu so izvolili za patriarha katoličana, a ne heretika Kandidijana, katerega je podpiral ravennski eksarh, v Ogleju pa razkolnika Ivana, ki je imel svojo zaslombo pri langobardskem kralju Agilulfu in furlanskem vojvodu Gisulfu. Cfr. Gr. I, št. 142. — Kakor se kaže, niso gospodje, zbrani leta 827. na mantovanski sinodi, kar čisto nič mislili na nekdanji prepir zarad treh poglavij in na njegove posledice. Kandidijan jim je bil zato „haereticus“, ker ni bil v Ogleju posvečen, pač pa na Gradežu (nec in civitate Aquileja ordinatus), in ker niso bili zanj pod langobardsko oblastjo živeči škofje (nec per consensum comprovincialium episcoporum). Kaj pa oglejski patriarh Ivan, ki je bil res razkolnik? To udeležiteljem mantovanske sinode ni bilo znano. V devetem stoletju so že večinoma pozabili, da so bili oglejski patriarhi dvesto let prej razkolniki. Ne smemo si misliti, da bi bili gospodje na mantovanski sinodi ta fakt nalašč zamolčali ter bi se bili ravnali po pregovoru „Rečem ti, da mi ne rečeš.“

provincialium episcoporum, nec in civitate Aquileja, sed in dioecesim et plebem Aquilejensem Gradus, quae est perparva insula, contra canonum statuta et sanctorum patrum decreta ordinatus est.«] To pričuje pismo oglejskega patriarha Ivana, katero je poslal kralju Agilulfu. V tem pismu je patriarh naznanil kralju, kako postopajo Grki in gradeški patriarh s tistimi istrskimi škofi, kateri niso njih verskega prepričanja.[1])

Gradež je otok na morju in Istra, katera je bila nekdaj pod oglejsko metropolo, je bila takrat, ko je patriarh Ivan pisal kralju Agilulfu, zavisna od grških cesarjev in od eksarha Smaragda. Langobardski kralj torej ni mogel pomagati patriarhu Ivanu, pač pa so morali istrski škofje posvetiti rečenega Kandidijana, ker je eksarh to zahteval ter so jih grški vojaki k temu prisilili. *[»Et quia Gradus mari et fluctibus cingitur, et Histria, quae prius Aquilejae suae metropoli subjecta fuerat, Smaragdo exarcho resistente, tunc a Longobardis capi non potuit, sed ad jura Graecorum tenebatur; quo factum est, quod rex ei nullum potuit praestare auxilium: ac per hoc, ipso annitente exarcho, Histriae episcopi de ecclesiis suis a militibus Graecorum tracti sunt, et hunc Candidianum ordinare compulsi.«]*

V starih zgodovinskih virih se torej vedno omenja le oglejska metropola, Gradež je bil pa le njena fara. Spis puljskih prebivalcev — Pulj je glavno mesto Istre — dokazuje, da so prosili oglejskega patriarha Sigvalda, ki je živel do frankovskih časov,[2]) da bi bil posvetil od njih izvoljenega škofa.[3]) Ne sme se pozabiti, da so prosili (mantovsko) sinodo duhovniki in plemenitniki, izvoljeni od istrskega prebivalstva, da bi se sedaj,[4]) ko niso več pod sramotnim grškim jarmom, združili z oglejsko cerkvijo, od katere so bili že v starih časih zavisni. Rekli so, da morajo tisti, ki so izvoljeni in jih je še treba posvetiti, priseči zvestobo najprej svojim (rimskim) cesarjem, potem pa še grški stranki.[5]) Tega pa ne delajo radi, ker ne morejo služiti dvema gospodoma. [»*Antiquorum igitur recitatis historiis, Aquilejam matricem semper et metropolim fuisse reperimus: Gradus autem plebem ejus esse, omnino comperimus. Sed et populi Polensis, quae civitas caput est Histriae, decretum ab universo clero et cuncto populo missum ad Sigualdum patrlarcham Aquilejensem, qui usque ad Francorum tempora vixit, verum et probatissimum invenimus, ut electum ab eis episcopum ordinaret. Sed et id non omittendum, quod et clerici et nobiles ex laicis viris electi ab Histriensi populo sanctam*

[1]) Cfr. Gr. I, št. 144.

[2]) Cfr. Gr. I, št. 219. — Oglejski patriarh Sigvald je najbrže leta 787. umrl.

[3]) Cfr. Gr. I, št. 243 v opazki.

[4]) Namreč leta 827.

[5]) Namreč od grške oblasti zavisnemu gradeškemu patriarhu.

synodum supplicantes venerunt, ut eos a Graecorum nequissimo vinculo liberatos ad Aquilejam suam metropolim, cui antiquitus subditi fuerant, redire concedat; quia electi qui ordinandi sunt, prius piissimis imperatoribus nostris et postmodum ad partem Graecorum fidem per sacramenta promittunt: et ideo in hoc facto gravari se asserunt, et servire duobus dominis non posse conclamant."]

Yse te prošnje sta čula legata rimske cerkve, namreč škof Benedikt in pa dijakon Leon. Slišala sta, kar je navedel oglejski patriarh Maksencij iz svojega spisa [„*in libello*"] in iz jako zanesljivih listin [„*auctoritatesque veracissimas*"]. Prašala sta posamezne škofe, je li prošnja Istrijanov utemeljena, je li bila v Ogleju vedno metropola, naj se li iz nova združi pokrajina, katero so proti kanoničnim postavam razdelili v dve metropoli, in če jim ugaja njih prošnja. Vsi so odgovorili, da je prošnja Istrijanov utemeljena, da je bila v Ogleju vedno metropola, katere oblast se je raztezala tudi čez Gradež, ter da naj dobi ta metropola svoj nekdanji obseg, ker se je bila proti cerkvenim štatutom razdelila. Sinoda je nato sklenila, da naj oglejska metropola, ki se je bila protipostavno razdelila v dve metropoli, iz nova zadobi tisto oblast, katero je nekdaj imela; oglejski patriarh Maksencij in njegovi nasledniki naj pa zopet posvečujejo istrske škofe, katere sta izvolila duhovščina in ljudstvo, prav tako, kakor jih posvečujejo po drugih mestih oglejske patriarhije.

Ko sta papeževa legata to določila, sta tudi cesarska odposlanca [„*imperatorum missi*"] izrekla, da bodo brez dvoma papež Evgenij ter cesarja Ludovik in Lotar tudi za to, da dobi oglejska cerkev svojo nekdanjo veljavo. Tudi je treba omeniti, da sta cesarska odposlanca Sichard in Theoto, ko sta se v Trevisu mudila, poslala svojega poslanca k gradeškemu škofu Veneriju [„*ad Venerium Gradensem episcopum*"] ter mu naročila, da naj pride k mantovski sinodi ter prinese s seboj take listine, s katerimi bo lahko branil pravice svoje cerkve. Tudi sta v Trevisu pet dni čakala na Venerijev prihod, dalje pa nista mogla, ker so bili zadržani nekateri škofje, ki so imeli iti nad sovražnika in že tudi nastopili svojo pot.[1]) [„ . . . *sed propter quorumdam episcoporum ad hostem pergentium impedimentum, jam coepto ipsorum itinere, plus expectare nequiverunt.*«]

Preden so se v Mantovi zbrani škofje razšli, je dospel tjakaj Tiberij, dijakon in ekonom gradeške cerkve, poslan od gradeškega škofa Venerija, ter prosil, da bi se na sinodi prebrale listine, katere je v brambo svoje cerkve prinesel s seboj. Ko se je to storilo, se je videlo, da jih ni nihče potrdil ter da so bolj govorile za oglejsko cerkev, kakor pa za gradeško. Ko so ga (Tiberija) prašali, ako se

---

1) Gl. št. 92.

nahajajo v arhivu gradeške cerkve o prečitanih spisih izvirne listine, je odgovoril, da nič drugega ne, kakor zapisnik sinode, katero je zbral oglejski patriarh Helija v gradeškem gradu, svoji fari [„*synodum ab Helia Aquilejensi patriarcha in castro Gradensi, quod plebs ejus erat*“],[1]) in pa odlomek poročila Istrijanov in Benečanov, katero je bilo poslano papežu Gregorju in ki se začenja z besedami „Suggerendo ter beatissimo atque apostolico totiusque orbis terrarum capiti, domno Gregorio universali papae, cuncti episcopi Histriensium et Venetiarum provinciae, seu cuncta generalitas populi Gradensis oppidi et plebis, ultimi servuli vestri.“

Iz vsega tega sledi: Prvi apostol, sv. Peter, je poslal sv. evangelista Marka v Oglej, da bi tu oznanjeval krščanstvo. Njegove pridige so ljudstvo izpreobrnile k pravi Kristusovi veri. Od Ogleja se je širilo krščanstvo po Italiji in po drugih pokrajinah. Ko se je sv. evangelist Marko povrnil v Rim, da bi še enkrat videl sv. Petra, je vzel s seboj od vse duhovščine in ljudstva izvoljenega Hermagora. Tega je potem sv. Peter posvetil in postavil za škofa oglejskega mesta [„*Aquilejae urbis ordinatus et constitutus est pontifex*“]

Oglejski patriarhi so napravili šest milj od mesta neko trdnjavo v kraju, ki se zove Gradež. Tu so postavili tudi lepo cerkev ter prebivali v poletnem času, kadar je bila vročina v Ogleju prehuda. Vedeti je treba, da so bila vsa istrska mesta in tudi druga, katera navaja ta sinoda, pod oblastjo oglejske cerkve, katera je glava in prva po vsej Italiji. [„*Pontifices adhuc Aquileja in civitate stantes sexto milliario in loco, qui Gradus nuncupatur, munitionem quandam construxerunt, in qua etiam Dei ecclesiam mirifice fabricaverunt, quatenus aestivo tempore ibi degentes Aquilejae pontifices possent ardorem aestatis evadere. Et notandum, quod omnes Histriensium civitates et reliquae, quas haec notat synodus, Aquilejae civitati; quae caput et prima est totius Italiae, subjectae sunt.*“]

Nato so vprašali Tiberija, dijakona in ekonoma gradeške cerkve, naj sam prizna, katera izmed obeh cerkev je bila prva in metropola, a bila potem proti kanoničnim postavam razdeljena. Tiberij je odgovoril z jasnim glasom: „Ne morem tajiti, kar vem sam in skoro vsi drugi. Prva in metropola je bila oglejska cerkev, katero sta ustanovila sv. Marko in sv. Hermagora. Vsled poganske sile je pa moral oglejski patriarh Helija prebivati na Gradežu, svoji fari, kamor je tudi sklical škofe na sinodo.“

Znano je, da je bilo od sv. Marka pa do patriarha Pavla, kateri je zbežal na Gradež, svojo faro [„*in Gradum plebem suam*“], dvajset patriarhov, kateri so vladali oglejsko cerkev ter tudi Gradež smatrali

[1]) Gl. Gr. I, št. 85.

za svojo lastnino. Od patriarha Pavla pa do patriarha Ivana, pod katerim se je gradeška fara ločila od oglejske cerkve, je bilo pet patriarhov do heretika Kandidijana, kateri je izvršil to ločitev s pomočjo Grkov, ki so vladali po vsej Istri.[1])

„*Anno pontificatus sanctissimi et universalis papae Eugenii quarto et imperatoribus piissimis, catholicis et Dei cultoribus Chlodovico et Clotharo imperatoribus anno septimo et decimo, per indictionem quintam, octavo Idus Junii.*“[2])

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 414. — Mansi, Concil. coll., XIV, 493. — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 840 (814.) — Izvestja Muz. dr., IV, 136 (extr.).]

Cfr. **Iohannis diaconi Chronicon Venetum** (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 111): „Istrienses episcopi, qui consecracionis donum a Gradensi patriarcha more solito recipiebant, Aquilegensi metropolitano, Longobardorum regis virtute coacti, sese subdiderunt.“

Št. 94.

827, dne 21. avgusta. Chestinperc.[3])

Pogodba, katero sta sklenila (freisinški) škof Hitton in pa grof Wilihelm na zboru v Buchenau-u [„*placito ad Puochinauua*“][4]) z ondotnimi Slovani [„*Sclauanis*“] zastran mej med buchenausko cerkvijo in slovanskim zemljiščem, katere je bilo treba določiti in napraviti. Grof Willihelm je vsled Geroldovega[5]) ukaza izprašal najstarejše može bavarskega in slovanskega rodu [„*tunc uero Uuillihelm comis secundum Keroldi iussionem quesiuit inter uetustissimis uiris Baiouuariis et Sclauaniis*“], kje bi bila napravičnejša meja. Ti so se zedi-

[1]) Kako lahko bi bil gradeški duhovnik Tiberij na mantovski sinodi navedel pravi vzrok, zakaj se je nekdanja oglejska cerkev razdelila v dve, ako bi mu bila preteklost znana! Kako temeljito bi bil dokazal, da ni bil Kandidijan heretik, pač pa oglejski patriarh Ivan, če bi mu bil jasen razvitek prepira zarad treh poglavij! To je dokaz, da so v devetem stoletju v obče že pozabili, da so bili oglejski patriarhi nekdaj razkolniki. Vsaj še na Gradežu, kjer bi bili morali to prav dobro vedeti, niso nič znali o tem.

[2]) Četrto leto vladanja papeža Evgenija II. in pa peta indikcija kažeta, da se je ta sinoda vršila leta 827; napačni sta pa letnici vladanja cesarjev Ludovika in Lotarja. Za leto 827. govoré še marsikateri drugi razlogi. Gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 420.

[3]) Chestinperc je sedanji Pöstlingberg na Gorenjem Avstrijskem od glavnega mesta Linca proti severu. (Cfr. Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXVII, 292.)

[4]) Tu omenjeni kraj je Buchenau od Linca proti zahodu poleg Donave. (Archiv l. c. p. 291.)

[5]) Misliti nam je tu na mejnega grofa Gerolda II., kateri se omenja še v drugih virih tiste dôbe. (Cfr. št. 40, 97.)

nili, da naj bi šla meja od potoka, „Deozinbach“ imenovanega, ki teče v Donavo, okrog starih skal [„*ueteranis petris*“] do „Chestinperc-a“, potem proti vzhodu do meje, katera se vleče do Linca. Ta pogodba je bila sklenjena v navzočnosti bavarskih in slovanskih mož. Izmed Slovanov [„*Sclauanii*“] so bili pričujoči: „Egilolf, Uualdrat, Liupisco, Zanto, Traninh, Tal, Zemilo, Liupnic, Trepigo, Liupin, Uuelan, Uuittan, Uuento, Tagazino, Tesco, Ocatino, Zebon, Zenasit, Zinacho, Dabramis, Medilim.“ [1])

»*Actum est ad Chestinperc in XII. Kalend. Septembris, anno Hludouuici imperatoris sui XIIII., indictione V.*«

[Codex št. 187, fol. 136a, cod. št. 188, fol. 258a in cod. št. 238, fol. 54b v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Roth. Renner über die ältesten Urkunden des B. Freising. str. 101. — Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXVII, 258, št. 1. — Izvestja Muz. dr., IV, 140, št. 21 (extr)]

Št. 95.

Nepristno. [2])

Med 824 - 827. [3])

Papež Evgen (II.) naznanja favianskemu škofu Ratfredu, suguturskemu škofu Metodu, nitranskemu škofu Alkuinu in vetuarskemu škofu Annonu, dalje vojvodoma Tutundu in Mojmiru ter vsem prebivalcem Hunije ali Avarije in Moravskega [„*Rathfredo sancte Favianensis ecclesie et Methodio ecclesie Speculijuliensis que et Suguturensis nuncupatur atque Alchuuino sancte Nitraviensis ecclesie parique modo Annoni sancte Vetuarensis ecclesie episcopis, simul etiam Tutundo necnon Moimaro ducibus et optimatibus exercitibusque plebis*

---

[1]) Iz te listine je razvidno, da se je v devetem stoletju nahajala blizu Linca na severni strani reke Donave slovanska naselbina. So li bili ondotni Slovani slovenskega ali češkega rodu, ni znano. Med pričami je naštetih 21 Slovanov, izmed katerih so razen dveh vsi drugi imeli domača imena. Pri dveh pričah se kaže nemški vpliv. Ker so v listini navedena imena bolj ali manj nepravilno zapisana, se le v nekaterih slučajih lahko ve, kako se je glasil pravilni slovanski izraz.

[2]) Ta listina je nepristna, kar so trdili in dokazovali razni zgodovinarji, tako Palacky (Gesch. von Böhmen, I, 108, not. 65), Gfrörer (Gesch. der Carolinger, I, 119), posebno pa Dümmler (Piligrim von Passau, str. 20 in 21). Pasovski škof Urolf (vladal od 804 - 806) in rimski papež Evgen II. (vladal od 824 - 827) nista gospodovala istočasno. Noben drug vir ne poroča, da so bile okoli leta 824. na obrski in moravski zemlji štiri škofije. Nitra je leta 836. pač imela že eno cerkev (gl. št. 113), prvega škofa je pa dobila še le leta 880 (št. 260). Urolf je bil pač pasovski škof, nikdar pa ni bil nadškof.

[3]) Papež Evgen II. je vladal od 6. junija leta 824. pa do avgusta leta 827. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. sec, p. 320, 322.

Hunie, que et Avaria dicitur atque Marauie“],[1]) da je zvedel o njih izpreobrnitvi in o njih krščanskem življenju, kar ga je jako razveselilo. To mu je povedal lorški nadškof Urolf [„*Urolfus sancte Lauriacensis ecclesie archiepiscopus*“], kateri jih je s svojimi pridigami prenaredil v otroke božje. V njih domovini je bilo za časa Rimljanov in Gepidov sedem škofij, katerih metropolitje so bili njegovi (Urolfovi) predniki. Zato tudi sedaj izroča lorškemu nadškofu kot vrhovnemu voditelju ondotne pokrajine, namreč Hunijo, ki se tudi Avarija zove, Moravsko, Panonijo in Mezijo [„*in praefatis regionibus Hunia, quae et Avaria appellatur, sed et Maravia, provinciarum quoque Pannoniae sive Mesiae*“]. Ker je število škofov po rečenih pokrajinah premajhno, zato naj se ustanovi še več škofij, posebno po takih krajih, kjer so bile že nekdaj škofijske stolice.

Datum manjka. — „*Cum audivimus.*“

[Rokopis iz 12. stoletja na Dunaju. — Hund-Gewold, Metrop. Salisburg., (ed. Ratisb.) I, 230; (ed. Mon.) I, 346 — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 360. — Hansiz, Germ. sacra, I, 149. — Mansi, Conc. coll., XIV, 412. — Fejér, Cod. dipl. Hung, I, 158. — Boczek, Cod. dipl Morav., I, 14. — Dümmler, Piligrim von Passau, str. 115 — Kukuljević, Dipl. Sbornik, I, 44 — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 700. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2566 (1946)]

Št. 96.

828, meseca februarja. Aachen.

Državni zbor v Aachenu, kjer so se cesar in njegovi svetovalci prepričali, da je bila zanikarnost furlanskega vojvoda Balderika kriva, da so Bolgari brez kazni pustošili po zemlji Dolenje Panonije. Zato so mu vzeli čast, katero je imel, in marko, po kateri je do takrat sam gospodoval, razdelili med štiri grofe.[2])

[1]) O krajevnih imenih, ki so tu navedena, naj omenim, da je Faviana nekdaj stala na tleh sedanje Dolenje Avstrije in da tam ni bilo nikdar škofije. Nitra je mesto na sedanjem severnem Ogrskem. Krajevna imena „Speculijuliensis“, „Suguturensis“ in „Vetuarensis“ so izmišljena. Nekateri so sicer trdili, da je bila „ecclesia Speculijuliensis“ v Olomucu, „ecclesia Vetuarensis“ pa v Veszprimu ali pa na Velehradu ali pa v Ogrskem Starem gradu (cfr. Hansiz, Germania sacra, I, 147); a vsi njih dokazi so brez veljave. — Ime „Tutundo“ je narejeno iz besede „tudun“, kar je pomenjalo obrskega velikaša (cfr. Gr. I, št. 291, op. 4.) Ime moravskega vojvoda Mojmira („Moimaro“) je zgodovinsko.

[2]) V katere grofije so leta 828. razkosali Balderikovo zemljo, ni znano. Ako pomislimo, da se je njegova oblast razprostirala po Furlaniji, Istri, Karantaniji in Dolenji Panoniji, bi smeli trditi, da je odslej vsaka izmed imenovanih dežel bila sama zase. Sicer je Balderikova oblast obsegala tudi tiste strani hrvaške zemlje, kjer sta nekaj let prej vladala vojvoda Ljudevit in Borna. A kaže se, da so Franki izgubili to zemljo in da so ondotni prebivalci bili okoli leta 828. že samostojni. — Mejni grof furlanski Balderik se je morebiti zdel frankovskemu vladarju nevaren, ker je imel pod seboj tako obširno zemljo. Lahko bi mu bil postal nezvest prav tako, kakor njegov sosed, gradeški patriarh Fortunat.

Ann. reg. Franc. (Ann. Einh.) ad a. 828 (ed. F. Kurze, p. 174): „Conventus Aquisgrani mense Februario factus est, . . . Similiter et Baldricus dux Foroiuliensis, cum propter eius ignaviam Bulgarorum exercitus terminos Pannoniae superioris [1]) inpune vastasset, honoribus, quos habebat, privatus et marca, quam solus tenebat, inter quattuor comites divisa est."

Vita Hludow. imp, c. 42 (MG. SS., II, 631): „Mense Februario sequentis hiemis conventus habitus publicus Aquisgrani; . . . Itidemque Baldrico duci Foroiulensi dum obiceretur et probatum sit, eius ignavia et incuria vastatam a Bulgaris regionem nostram, pulsus est ducatu, et inter quattuor comites eiusdem est potestas dissecta "

Št. 97.

828, dne 22. marca. Aachen.

Cesarja Ludovik in Lotar podelita vsled prošnje bavarskega kralja Ludovika in grofa Gerolda kremsmünsterskemu samostanu in ondotnemu opatu Sigehardu neki okraj v pokrajini Grunzwiti[2]) tik gore, „Sumarberch" imenovane, katerega so do takrat obdelovali (samostanski) hlapci in pa slovanski podložniki rečenega samostana ter grofu (Geroldu) plačevali neko najemnino [„*quoddam territorium quod est in pago Grunzwiti iuxta montem Sumarberch, quod usque modo servi vel Sclavi eiusdem monasterii ad censum tenuerunt, qui ad partem comitis solvebatur*"]. V rečenem okraju so menihi imenovanega samostana postavili cerkev, hiše in druga poslopja.[3]) Meja tega okraja, katero so odposlanci grofa Gerolda določili, se je začela na vzhodu pri gori Sumerperchu, se vlekla proti Traguši do kraja „Hohogapleichim", potem navzgor do zemlje pasovske cerkve ter odtod proti jugu do Heribrunna. Na zapadni strani je segala meja do tja, kjer Flinsbach prihaja od severa iz gozda in potem do tja, kjer se ta gozd dotika Sumerpercha. [„*Quod territorium ita terminatur. Incipit enim ex plaga orientali a Sumerperch, sicut missi Geroldi comitis designaverunt, usque in Dreisma ad locum, qui vocatur Hohogapleichim et*

[1]) „Pannoniae superioris". — Tu bi moralo stati „Pannoniae inferioris". Po Dravi ni bilo mogoče priti v Gorenjo Panonijo, katera se je nahajala med Donavo in dolenjo Rabo, temuč le v Dolenjo.

[2]) Iz te listine je razvidno, da je bila pokrajina Grunzwiti ob reki Traguši nekako tam, kjer je sedanje mesto St. Pölten.

[3]) Menihi kremsmünsterskega samostana so tedaj, kakor kaže ta listina, vzeli v najem neki okraj bliz St. Pöltena, kamor so poslali svoje hlapce in dekle. Ti in pa ob Traguši naseljeni Slovani so jim obdelovali zemljo. Menihi so v tem okraju postavili cerkev, hiše in druga poslopja. Dokler so imeli zemljo samo v najemu, so morali od nje grofu plačevati najemnino. V ondotni okolici je prebivalo tudi mnogo svobodnih Slovanov, ki so obdržali svoja posestva tudi potem, ko je sosednja zemlja postala lastnina kremsmünsterskega samostana.

inde sursum usque ad territorium episcopatus ecclesie Pataviensis et exinde ad plagam australem usque in Heribrunnum. Deinde ex parte occidentali usque ad eum locum, ubi Flinsbach exit de silva a parte aquilonis, sicut ipsa silva pergit usque ad iam dictum montem qui dicitur Sumerperch."][1]) Cesarja podelita v popolno last ves ta svet kremsmünsterskemu samostanu; izvzeta naj bodo le posestva ondotnih svobodnih Slovanov [„*salvis tamen proprietatibus liberorum Sclavorum*"].

„*Data XI. kalend. Aprilis anno Christo propicio XV. imperii domini Ludowici serenissimi imperatoris et Lotharii VI., indictione VI. Actum Aquisgrani palacio regio.*"

[Kartular iz 12. ali pa 13. stoletja v Pasovu (A) — Cod Frid. iz 14. stoletja v Kremsmünstru (B). — Rettenpacher, Ann. Cremifan., p. 30 (iz B). — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 17. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 11. — Monum. Boica, XXXI, 54 (iz A). — Hagn, Urkundenb. v. Kremsmünster, str. 9 (iz A in B). — Jahresber. des bisch. Privatgymn. in Linz f. d J 1898, str. 8. — Izvestja Muz. dr, IV (1894) str. 141 (extr.) — Mühlbacher, Reg. d. Karoling, št. 850 (824)]

Št. 98.

828.

(Gradeški) patriarh Venerij [„*Venerius servus servorum Dei episcopus*"] piše rimskemu papežu Gregorju (IV.) ter mu pravi, da je večkrat prisiljen obrniti se s prošnjami do apostolske stolice, ker mu njegov tekmec [„*aemulus*"] ne dá miru. Ve naj (papež), da je že večkrat moral (Venerij) vsled cesarjevega ukaza[2]) priti do apostolske stolice, da bi se zedinil z Maksencijem, ko bi se uredile zadeve njunih cerkvâ, katere (zadeve) se je predrznil (Maksencij) motiti kljub božjim in kanoničnim določbam. Ker pa ni hotel, da bi ga on (papež) sodil, je sklenil v Mantovi[3]) izvršiti vso stvar. Ko je prišel (Venerij) do cesarjevega prestola, ga ni našel (sc. Maksencija) pripravljenega, in zato mu je cesar rekel, da naj ga čaka. Nato je cesarju pokazal njegovo (Maksencijevo) pismo, v katerem mu je že davno naročil, da naj se vsa stvar dokonča pri apostolski stolici. Na zadnje je sklenil (Venerij), da ne bode v tej zadevi, naj Maksencij pride ali ne, odgovarjal nobenemu, kakor samo namestniku sv. Petra, kateremu je Kristus dal

---

[1]) Tu je najprej opisana vzhodna meja, potem južna, nato zapadna in severna. Izmed tu naštetih krajev in potokov sta nam znana Traguša in pa Flinsbach. Ta je severozahodno od St. Pöltena. Sumerperch nam je iskati od Traguše proti vzhodu. Ves okraj se je nahajal nekako med Herzogenburgom in St. Pöltenom.

[2]) Gl. št. 91.

[3]) Gl. št. 93.

oblast zavezavati in odvezavati. [„*Igitur comperiat, oramus, vestra solers et pia prudentia, beatissime domine papa, quia iam tot vicibus ex iniuncto imperialis auctoritatis ad vestra sacra apostolica vestigia cum Maxentio coniungi debuimus difinienda scilicet causa nostrarum ecclesiarum, quam contra Deum et canonum instituta inretire nisus est, sed quia minime a vestra saluberrima pietate iudicari maluit, Mantuae quoque sugessit causa finienda. Nos vero ad imperialia vestigia pervenientes ipsum paratum non invenimus, expectare enim eum nos augustus monuit, cui nos suam epistolam ostendimus, per quam dudum preceperat, ut apud sanctam apostolicam sedem rei finis poneretur. Nam et vocem fecimus, ut utrum ille veniret an non, nullatenus de his alicui responsum daremus, nisi coram vicario beatissimi apostolorum principis Petri, in cuius sorte vobis a Christo deo nostro ligandi solvendique potestas incumbit.*“]

Ne bilo bi prav, da bi ljudje iz iste pokrajine [„*comprovinciales*“] in pa njegovi (Maksencijevi) sufragani odločevali to zadevo. Tisti, ki je čez vse postavljen, naj tudi sodi vse. Na mestu bi bilo, da bi on (papež) razsojal to stvar.

Kakor je zvedel (Venerij), se sedaj Maksencij javno baha, da je dobil istrsko škofijo vsled cesarjevega ukaza, in ondotni izvoljeni škofje se pripravljajo, da bodo po velikonočni osmini posvečeni. [„*Nunc autem, sicut cognovimus, gloriatur se idem Maxentius palam per praeceptum domini imperatoris diocesim Istriensium habere*[1]), *et ipsi electi post octavas paschae praeparant se ad ordinationem.*“] Ni mu znano (Veneriju), če se ni to nekako zgodilo brez vsake razsodbe. Nato Venerij prosi papeža, da bi ga uslišal. Cerkev, ki je bila do sedaj razsvetljena, naj ne izgubi svojega krasa vsled postopanja hudobnih ljudi.

Datum manjka.[2])

[Cod. Trevisanus iz 15. stoletja v Benetkah. — Ughelli, Italia sacra, ed. Coleti, V, 1105. — MG. Epist., V, 316, št. 12.)

Št. 99.

828.

Oglejski patriarh Maksencij, katerega je podpiral cesar Lotar, je vznemirjal istrske sufragane gradeške cerkve. Zastonj ga je opominjal papež

[1]) Iz teh besed se more sklepati, da je patriarh Maksencij dobil leta 827. kmalu po mantovanski sinodi od cesarja Ludovika ali pa Lotarja s posebno listino, ki je bila enaka oni z dne 30. oktobra leta 854 (gl. št. 151), istrske škofije.

[2]) Papež Evgenij II. je umrl meseca avgusta leta 827. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 322. Njegov naslednik je bil papež Valentin, ki pa je vladal le en mesec. Za tem je bil proti koncu rečenega leta izvoljen Gregor IV., kateremu je patriarh Venerij poslal to pismo. Iz tega lahko razvidimo, da je bilo to pismo spisano še le leta 828. in sicer, kakor se kaže, pred veliko nočjo.

Gregor (IV.) Ko je Maksencij večkrat dobil pomoč od posvetne oblasti, je prisilil istrske škofe, da so ga morali priznati za svojega metropolita.[1])

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 3, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 173): „Per idem tempus Maxentius patriarcha Aquilegiensis Lotharii regis fultus favore, Gradensem ecclesiam in suffraganeis Istriae turbare nititur, nec a Gregorio papa admonitus desistere voluit. Immo repetito seculari subsidio antedictos episcopos ad sibi reverentiam, et subjectionem metropolitano debitam exhibendam in totum coëgit."

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 111): „Anno vero nostri Redemptoris ab incarnatione ** Istrienses episcopi, qui consecracionis donum a Gradensi patriarcha more solito recipiebant, Aquilegensi metropolitano,[2]) Longobardorum regis[3]) virtute coacti, sese subdiderunt."

Št. 100.

Najbrže leta 828.

Papež Gregor IV. dovoli gradeškemu patriarhu Veneriju palij,[4]) katerega naj nosi o veliki noči, dne 22. februarja in 24. junija, potem na dan Marijinega vnebovzetja (15. avg.), o božiču, o praznikih gradeške cerkve ter na dan obletnice posvečenja gradeške cerkve.

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 2, pars 3 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 170): „Hic (sc. Gregorius IV.) Gradensem sedem approbando, Venerio patriarchae pallium concessit, utendum in diebus resurrectionis, natalitiis apostolorum, sancti Joannis Baptistae, assumptionis beatae Mariae virginis, et nativitatis Domini, et solemnitatibus ecclesiae suae, et anniversariis ordinationis ejus."[5])

---

[1]) Primerjaj to z vsebino pisma gradeškega patriarha Venerija do rimskega papeža Gregorja IV. pod št. 98.

[2]) Namreč patriarhu Maksenciju.

[3]) Prav za prav cesar Lotar.

[4]) Gregor IV. je še le proti koncu leta 827. postal rimski papež. Zato se tedaj lahko trdi, da je podelil palij patriarhu Veneriju še le leta 828., ako ne pozneje. Misliti si smemo, da je papež Gregor IV. storil gradeškemu patriarhu to ljubav, da ga je nekoliko potolažil, ker se je njegov tekmec, oglejski patriarh Maksencij, s pomočjo frankovskih vladarjev polastil istrskih škofij. (Gl. št. 99.)

[5]) Nekateri mislijo (cfr. Meyer, Die Spaltung des Patriarchats Aquileia, p. 33), da je Dandulus zgoraj navedeno notico posnel iz listine papeža Leona IV. z dne 1. aprila leta 852. (gl. št. 147) ali pa iz listine papeža Benedikta III. z dne 30. marca 858 (gl. št. 158). V teh dveh listinah se nahajajo razen nekaterih zgoraj naštetih podatkov, ki navajajo, kdaj naj se rabi palij, tudi besede „sicuti a beatissimo predecessore nostro domno Gregorio huius almae sedis presule sancitum est." Meyer misli, da so besede „predecessore nostro domno Gregorio" napotile Dandula k trditvi, da je papež Gregor IV. podelil palij gradeškemu patriarhu Veneriju, kajti tu omenjeni „predecessor noster Gregorius" ni Gregor IV., pač pa Gregor I. Temu nasproti bi se lahko opomnilo, da je pri vsem tem mogoče, da je Dandulova trditev resnična. Vsaj je lahko zajel dotično notico iz kake listine papeža Gregorja IV., ki se je pa v teku časa izgubila.

Št. 101.

828, najbrže poletje.

Ludovik, sin cesarja Ludovika (Pobožnega), je peljal frankovsko vojsko nad Bolgare[1]).

Ann. Fuld. ad a. 828 (MG. SS., I, 359): „Hlotharius cum exercitu ad marcam Hispanicam missus est, similiter et Hludowicus iuvenis contra Bulgaros."

Št. 102.

828.

Cesar Ludovik naznanja vsem škofom, opatom, vojvodom, grofom, gastaldom, vikarjem, centenarjem ter drugim uradnikom in fevdnikom po Franciji, Burgundiji, Provansi, Septimaniji, Italiji, Tusciji, Reciji, Bavarskem in Sloveniji[2]) [*„partibus Francie, Burgundie, Provincie, Septimanie, Italie, Tuscie, Retie, Baioarie et Sclaviniae"*], da je leta 828. v petnajstem letu svojega vladanja [*„anno incarnationis domini Jesu Christi octingentesimo 28, eiusdem miserante clementia, anno quindecimo imperii nostri"*] v Aachenu sprejel nekatere trgovce ter njih blago in barke v svoje posebno varstvo. Vsako leto ali pa vsaj vsako drugo leto naj dotični trgovci pridejo v sredi maja na dvor, tu vplačajo del svojega dobička v državno blagajnico ter ob enem tudi pokažejo to darilno pismo. Nobeden jih ne sme pri nikakršni priložnosti nadlegovati ali pa jim vzeti kaj blaga ali bark. Prosti naj bodo vseh državnih služnosti in davkov; samo mitnino [*„teloneum"*] naj odrajtujejo v krajih „Quentovico[3]) et Dorestado[4]) vel ad Clusas.[5])"

[Carpentier, Alphabetum tironianum, p. 59, št. 31. — Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France, VI, 649. — Rozière, Recueil général des formules, I, 44, št. 30. — MG., Formulae ed. Zeumer, 314, št. 37. — Böhmer-Mühlbacher, št. 851 (825).]

---

[1]) Meseca maja se je cesarjev sin Ludovik s svojo mlado soprogo Hemo, sestro cesarice Judite, napotil na Bavarsko. (Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1338 (1300) h.) Najbrže je še le potem šel nad Bolgare. Kaže se, da ni dosegel nobenega posebnega uspeha, ker Bolgari so naslednjega leta iz nova prišli po Dravi navzgor ter opustošili del frankovske zemlje.

[2]) Tu omenjena „Sclavinia" je brez dvoma ista slovanska zemlja, katera se tudi omenja v listini cesarja Ludovika z dne 21. januarja leta 824. (gl. št. 78), namreč Slovenija.

[3]) Quentovicus je sedanji Wicquinghem na severnem Francoskem v depart. Pas de Calais blizu Montreuil-a.

[4]) Dorestado, sedaj Duurstede na Nizozemskem blizu Utrechta.

[5]) Clusae, sedaj Sluis na Nizozemskem v pokrajini Zeelandiji.

Št. 103.

Nepristno.[1])

829, dne 18. novembra. Rezno.

Ludovik, kralj bavarski [„*rex Baioariorum*“], razsodi prepir, ki je nastal med solnograškim nadškofom Adalramom in pasovskim škofom Reginharjem zarad neke fare onostran Komagenskih gora [„*super parrochia que adiacet ultras Comagenos montes*“][2]). Adalram je trdil, da jo je imel že njegov prednik Arno in tam pridigoval, Reginhar pa poudarjal, da spada pod pasovsko škofijo. Nato jo kralj Ludovik razdeli tako, da dobi Reginhar polovico na zahodni strani reke Sprace od njenega izvira pa do izliva v neko drugo Spraco[3]), katera teče potem v Rabo; drugo polovico na vzhodni in južni strani rečenih rek dobi pa Adalram [„ . . . *predictam parrochiam eo modo inter eos diuidere iussimus, ut Reginharius episcopus habeat ad dyocesim suam de ista occidentali parte fluvii, qui uocatur Spraza ubi ipsa exoritur et in aliam Sprazam cadit, et ipsa in Rapam fluit, Adalrammus uero archiepiscopus ex occidentali ripa supradictarum aquarum in orientali et in australi parte ad dyocesim Iuuauensem.*“]

„*Actum ad Regansburch regio palacio, anno Domini DCCCXXVIIII., indictione VIII., anno XVII. Hludowico imperatore, filio eius Hludowico regnante in Baioaria anno V., XIIII. Kal. Decembris et luna XVI.*“

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb., I, ed. Mon., p. 296; ed. Ratisb., p. 197. — Hansiz, Germ. sacra, I, 155. — Mon. Boica, XXXIa, 56. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 162. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 18. — Oefele, Scriptores, I, 704. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 1341 (1303)]

---

[1]) Listina je ponarejena, kar sta že dokazala Dümmler (Archiv f. Kunde österr. Geschichtsqu., X, 22) in pa Sickel (Beiträge zur Diplomatik v Sitzungsber. der Wiener Akad., XXXVI, 351). Ponarejevalcu je za podlago služila listina cesarja Karola z dne 14. junija leta 811. (gl. št. 37). — Meiller (Über die Diöcesan-Grenzregulirung K. Ludwigs im J. 829 zwischen Salzburg u. Passau v Sitzungsber. der Wiener Akad., XLVII, 469) je hotel dokazati, da je listina pristna. Tudi je menil, da naj bi se namesto „Spraza“ čitalo „Suarza“. Že Felicetti (Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu., IX, 11, op. 26) je poudarjal, da je Meillerjevo mnenje napačno. Da je listina ponarejena, sta dokazovala tudi Ficker (Beiträge zur Urkundenlehre, II, 293 in 318) in pa Uhlirz (Mitth. d. Inst. f. österr. Gesch., III, 200, 220). — Čeprav je pa listina nepristna, je vendar njena vsebina nesumljiva ter nam dokazuje, kje je bila meja med solnograško in pasovsko cerkvijo.

[2]) „Comageni montes“. Tako se je nekdaj zval Dunajski les.

[3]) Tu omenjena „Spraza“ je sedanji Spratzbach v jugovzhodnem kotu sedanje Dolenje Avstrije. Ta se izliva na ogrski meji v Rabico (Repce), katero ta listina imenuje „aliam Sprazam“. Rabica se na ogrskih tleh združuje z Rabo. (Gl. Felicetti v Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen, IX, 11.)

Št. 104.

829.

Bolgari so z ladjami prišli po Dravi navzgor na zemljo frankovske države ter požgali nekatere vasi, ki so bile blizu reke.

Ann. Fuld ad a. 829 (MG. SS., I, 360): „Bulgari navibus per Dravum fluvium venientes, quasdam villas nostrorum flumini vicinas incenderunt"

Št. 105.

830, dne 26. januarja „ad Herihhingas".

Baaz, po rodu karantanski Slovenec [„*Baaz de genere Carontania Sclavaniorum*"],[1]) podeli freisinški cerkvi svoje podedovano imetje z vsemi podložnimi ljudmi v Malihhindorfu [„*hereditatem in loco Malihhindorf in mancipiis et in omnibus causis in capsam s. Marie, ut ad ipsam sedem episcopatui firmiter permaneat*"].

„*Actum ad Herihhingas Hittoni venerabili episcopo praesente in VII. kal. Febr . . . anno Hludowici imperatoris XVII., indictione VIII.*"

[Resch, Annal. eccl. Sabionensis, III, 96 (extr.) — Izvestja Muz. društva, IV (1894), str. 142 (extr.).]

Št. 106.

830, dne 6. oktobra. Rezno.

Ludovik, kralj bavarski, potrdi Gozbaldu, svojemu kaplanu in samostanskemu opatu v Alteichu, vsled njegove prošnje daritev cesarja Karola, kateri je, dobivši v svojo oblast obrsko zemljo [„*terra Auarorum*"], podelil rečenemu samostanu nekoliko posestev v ondotni marki [„*in ipsa marcha*"], namreč okraj, ki se zove Wachau in ki se razprostira od potoka Bistrice in njegovega izliva v Donavo poleg te reke navzgor do potoka „Bochbacha", potem onostran Bochbacha eno kmetijo, dalje zemljo od Bochbacha navzgor do gore Javornika, potem okraj Aggsbach poleg Donave, ki meri na dolgost eno miljo in ravno toliko na širokost, ter eno polje, ki obsega eno kmetijo ter se dotika freisinške zemlje.[2]) [„ . . . *id est locum qui nuncupatur Wachawa, qui*

---

[1]) Beseda „Carontania" me je premotila, da sem iz prva mislil, da je bil tu omenjeni „Baaz" karantanska Slovenka; sedaj pa menim, da je bil Slovenec.

[2]) Wachau se zove dolina reke Donave med Mölkom in Kremsom. Accusbach je Aggsbach na levem bregu Donave. Gora Ahornico je sedanji Jauerling severno od Aggsbacha. Mvstrica (pravilna oblika bi bila Bistrica) je sedanji Miesslingbach (cfr. Kaemmel, Anfänge deutschen Lebens, str. 172, op. 5.), ki prihaja z Jauerlinga. Podlaga besedi „Ahornico" je Javornik. Iz te besede je tudi nastal izraz Jauerling. Pri besedi Ahornico je deblo germanizirano, pri besedi Jauerling pa končnica. Cfr. Kaemmel, str. 172, op. 4.

terminatur a fonte rivuli, qui vocatur Mvstrica, usque in eum locum, ubi ipse Danubium influit ac deinde tendit sursum in ripam Danubii usque in Bochbah, et ultra Bochbah mansum unum et inde iuxta Bochbah sursum usque in verticem montis, qui nuncupatur Ahornico, nec non et alium locum nuncupatum Accusbach iuxta ripam Danubii, cuius mensura est in longitudine miliarium unum et similiter in latitudine, nec non et campum unum, qui continet mansum unum, quem interiacet causa Frisingensis ecclesie."]

„*Datum pridie nonas Octobris, anno Christo propitio XVII. regni domni Hludowici serenissimi augusti, indictione VIIII. Actum Ragensburch civitate.*"

[Prepis iz 11. stoletja in kartular iz 13. stoletja, oboje v Monakovem — Hund-Gewold, Metr Salisb., II, (ed. Mon.) p. 12; (ed. Ratisb.) p. 9. — Monum. Boica, XI, 104; XXXI, 58. — Fejér, Cod. dipl. Hung. I, 162. — Mühlbacher, Reg. d. Karoling., št. 1340 (1302).]

Št. 107.

830, dne 11. novembra. Nymwegen.

Cesarja Ludovik in Lotar določita vsled osebne prošnje oglejskega patriarha Maksencija [„*veniens in praesentiam culminis (nostri) Maxentius ecclesiae Aquileensis patriarcha*"],[1]) da naj spada ženski samostan Marije Device pri cerkvi sv. Ivana v Čedadu pod oglejsko patriarhijo in njene vladarje [„. . . *monasterium puellarum, quod dicitur sanctae Mariae, quod situm est juxta basilicam sancti Ioannis, constructum infra muros civitatis Forojuliensis in loco, qui dicitur Vallis*"].

„*Data III. Idus Novembris, anno Christo propitio XVII. domini imperatoris Hludovici serenissimi imperatoris, et Hlotarii augusti IX. Actum Niumaga palatio regio.*"

[Prepis iz 16. stoletja v Čedadu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 410. — Madrisius, S. Paulini opera, 290. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 127. — Mühlbacher, Reg der Karol., št 877 (848)]

Št. 108.

831, dne 19. junija. Ranshofen.

Ludovik, kralj bavarski [„*rex Baioariorum*"], podeli solnograški cerkvi in njenemu nadškofu Adalramu del svoje lastnine v tistem kraju Karantanije, kjer se Gorčica[2]) izliva v Krko, namreč eno kmetijo z

---

[1]) Iz teh besed je razvidno, da je bil patriarh Maksencij takrat v Nymwegenu.

[2]) Gorčica (Görtschitz) je majhna reka na Koroškem ter se pri Št. Janžu izliva v Krko. Latinski izraz „Curciza" za Gorčico nam kaže, da se je prvotno ime te rečice glasilo „Krkica" (mala Krka), ki je dotok večje Krke („Curca"). Cfr. Mura, Murica; Sava, Savica itd.

vsemi dotičnimi priteklinami. [„... *quasdam res proprietatis nostrae quae sunt in provintia Carantana in loco videlicet, ubi Curciza in Curcam influit, id est coloniam unam cum terris* ...“] Solnograški nadškofje in njih uradniki [„*rectores et ministri*“] naj imajo od današnjega dne popolno pravico, da smejo v tem kraju po cerkvenem pravu soditi in postopati tako, kakor hočejo.

„*Data XIII kalendas iulias, anno Christo propicio XVIII imperii domni Hludouuici serenissimi augusti et anno VI regni nostri, indictione VIIII; actum Randestorf palatio nostro.*“

[Izvirna listina v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 80. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 8. — Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, IV, 142 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1343 (1304) (extr.).]

Št. 109.

832, po veliki noči.[1])

Cesar Ludovik je zvedel, da se je njegov sin Ludovik vzdignil s svojo vojsko, da bi svojemu popolbratu Karolu vzel Alemanijo. V tej vojski so bili zbrani svobodni in tudi podložni[2]) Bavarci ter tisti Slovani,[3]) katere je mogel sklicati. Udaril je s svojimi trumami na Švabsko, kjer mu je prebivalstvo moralo priseči zvestobo. Nato je hotel napasti tudi Vzhodno Frankovsko.

Ann. Bertin. ad a. 832 (MG. SS., I, 425): „Quibus ita consideratis, et ubique ad hoc adnunciandum legatis directis, subito perventum est ad aures piissimi imperatoris, Ludoicum cum omnibus Baioariis, liberis et servis, et Sclavis quos ad se vocare poterat, Alamanniam, quae fratri suo Carolo a patre iamdudum data fuerat, ingredi velle, eamque vastare et diripere ac suo regno adunare, cunctumque populum regni illius ei fidelitatem promittere, et his peractis, in Franciam cum ipso exercitu hostiliter venire et de regno patris sui, quanto plurimum potuisset, invadere sibique subicere.“

Št. 110.

832, dne 6. oktobra. Rezno.

Ludovik, kralj bavarski, podeli rezenski cerkvi in njenemu škofu Baturiku del svoje lastnine v obrski pokrajini in sicer kraj,

[1]) Velika noč je bila leta 832. dne 24. marca. Dne 27. marca je bil Ludovik še v Öttingu na Bavarskem (gl. Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 1346 (1307). Po Theganu (c. 39) je ta novica prišla do cesarjevih ušes po veliki noči.

[2]) Nesvobodni ljudje navadno niso šli na vojsko. (Gl. Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, IV, 454.)

[3]) Ti Slovani so bili brez dvoma večinoma Slovenci, sosedje Bavarcev in ob enem frankovski podložniki. Besede „quos ad se vocare poterat“ nam kažejo, da so se mu le nekateri Slovenci pridružili, drugi so ostali doma. Zdi se mi, da se Slovenci niso dosti brigali za osebne prepire raznih članov frankovske vladarske rodovine.

kjer je bil nekdaj grad Herilungoburg,[1]) ter njegovo okolico, katera se razprostira od izliva reke Erlaf v Donavo, potem poleg prve reke do kraja „Erdgastegi“, dalje od reke proti vzhodu do srede gore, katero Slovani zovejo „Colomezza“,[2]) kjer se nahajajo mejna znamenja, vrezana v dve drevesi, in odtod proti severu do Donave. Na zahodni strani se vleče meja do gorskih vrhov, na katerih se nahajajo v drevesih vrezana znamenja. Vso to zemljo in na njej stanujoče Slovane naj za zmerom dobi rezenska cerkev v svojo oblast. [„ . . . *quasdam res proprietatis nostrae, quae sunt in prouincia Auarorum, id est locum ubi antiquitus castrum fuit qui dicitur Herilungoburg cum reliquis adiacentiis in circuitu, quarum terminia sunt ab eo loco ubi Erlafa in Danubium cadit sursum per ripam eiusdem fluminis usque ad locum qui dicitur Erdgastegi et ab eodem flumine in orientali parte usque in medium montem, qui apud Uuinades Colomezza uocatur . . . . . Has itaque res cum Sclauis ibidem commanentibus . . .*“]

„*Data II. Non. Octobr. anno XIX. imperii domni Hludouuici ser. aug. et anno VII. regni nostri, indictione XI. Actum Reginesburg.*“

[Izvirna listina v Monakovem. — Hund, Metrop. Salisb., (ed 1582), I, 58 (odl.) — Lünig, Reichsarchiv, XXI, 1211. — Mon. Boica, XXVIIIa, 21. — Ried, Cod. dipl. Rat., I, 28. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 18. — Oefele, Script., I, 170. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 1347 (1308). — Izvestja Muz. dr., IV, 143 (extr.).]

Št. 111.

832, dne 30. novembra. Pavia.

Cesar Lotar, sin cesarja Ludovika, naznanja, da mu je oglejski patriarh Maksencij [„*Maxentius Aquiligensis ecclesiae patriarcha*“] pokazal neko listino rečenega cesarja Ludovika[3]), v kateri je stalo, da sta cesarja Karol[4]) in Ludovik podelila oglejski cerkvi imuniteto, duhovščini in ljudstvu pa svobodno volitev svojih patriarhov; tudi je bilo v njej zapisano, da sta imenovana cesarja osvobodila podložnike oglejske cerkve žitne in živinske desetine, kakor tudi senskega davka od tiste živine, katera bi se v Istro šla past; tudi je bilo določeno, da ne sme nihče od ljudi oglejske cerkve zahtevati prenočišča in krme

[1]) Herilungoburg je bil tam, kjer je sedaj vas Erlaf blizu Pöchlarna na Dolenjem Avstrijskem.

[2]) „Colomezza“ je hribovje med dolenjim Erlafom in dolenjim Melkom ter se dandanes zove Kulmerberg. Podlaga besedi „Colomezza“ in besedi „Kulmerberg“ je slovenski izraz „holm“.

[3]) Dotična listina se nam ni ohranila.

[4]) Gl. I, št. 284.

za vojsko razen takrat, kadar bi prišli v Oglej frankovski vladarji in njih sinovi ali pa, kadar bi se tja poslala kaka posadka zarad kakega sovražniškega napada. [„ . . . *ut nec homines eiusdem ecclesiae de anona et peculio suo decimam in partem fisci darent, nec de peculio ipsius ecclesiae, quod ad partes Histrienses in pascuis mittebantur, ullum solverent herbaticum; et quod a praefatae ecclesiae hominibus mansionatici vel fodorus nullatenus acciperetur vel exigeretur, nisi quando eorum aut filiis suis adventus ad eandem fierent civitatem, vel quando praesidium illic propter inimicorum insidias arcendas poneretur.*“] Vsled prošnje rečenega patriarha potrjuje tudi on (cesar Lotar) po zgledu svojih prednikov oglejski cerkvi te pravice. Oglejska duhovščina in ljudstvo smeta po kanoničnih predpisih voliti patriarha. Kraljevi fevdniki, izterjevalci davkov in sodnijski uradniki ne smejo niti od oglejske cerkve terjati davka za seno, niti od njenih prebivalcev žitne in živinske desetine; tudi ne smejo od njih zahtevati in dobivati prenočišča in krme za vojsko razen takrat, kadar bi prišel tja (na oglejsko zemljo) on sam (cesar Lotar) ali kateri izmed njegovih sinov ali pa, ako bi bilo zarad sovražniških napadov treba tja poslati kraljevsko posadko. [„*Per quod constituimus atque perenniter firmum fore volumus, ut memoratae civitatis clerus et populus licentiam habeant secundum institutionem canonicam eligendi sibi pontificem. Precipimus etiam atque iubemus, ut nemo fidelium nostrorum vel quislibet exactor aut aliquis ex iudiciaria potestate nec de peculio praefatae ecclesiae herbaticum, nec de anona et peculio hominum ipsius ecclesiae decimam, nec ab eis mansionaticus aut fodorus penitus accipere vel exigere presumant: nisi forte quando noster aut alicuius filii nostri illic fuerit adventus vel quando illic praesidium positum fuerit ad inimicorum infestationem propellendam.*“] Kraljevski fevdniki in sodniki ne smejo nikdar na zemlji oglejske cerkve, v njenih samostanih, gostiščih, farnih cerkvah in podružnicah ter na drugih posestvih [„*in monasteria praefatae ecclesiae subiecta et xenodochia et ecclesias parochiales ac titulos earum vel ceterorum possessiones*“], katera so jej darovali kralji, vojvodje ali pa druge osebe, zasliševati ljudi, pobirati od njih globe in davkov, terjati prenočišča in postrežbe, zahtevati porokov ter siloma nakladati raznih dolžnosti svobodnim in podložnim prebivalcem, stanujočim na zemlji rečene cerkve, ali jih pa primorati, da bi plačevali kako davščino ali pa kako nepostavno doklado. Patriarh in njegovi nasledniki so nedotakljivi lastniki vseh posestev oglejske cerkve in vsi njeni dohodki, kateri bi se drugače morali plačevati v državno blagajnico, naj se pobirajo na korist cerkvi in njenim služabnikom.

„*Data II. kalendas Decembris anno Christo propitio imperii domni Hlodowici serenissimi imperatoris XX. regnique Hlotharii glo-*

riosissimi augusti in Italia XIII., indictione XI. Actum Papia civitate palatio publico." [1])

[Kopija iz 10. stoletja v Veroni; kartular iz 15. stoletja (Consultori in iure) v Benetkah. — Muratori, Antiqu. Ital. (ed Mediol.), V, 977; (ed. Arret.), XIV, 513 — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 412 z dat. „XI. kal. Dec." (odl.) — Cappelletti, Le chiese d'Italia, VIII, 128 (odl.) — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 1033 (999)]

Št. 112.

833, dne 4. marca. Osterhofen.[2])

Ludovik, kralj bavarski, podeli pasovski cerkvi in njenemu škofu Reginharju [„*Reginarius*"] del svoje lastnine v obrski pokrajini v kraju, „Litaha" imenovanem, pri studencu, ki ga zovejo „Sconibrunno" [3]) [„*quasdam res proprietatis nostre, que sunt in provincia Avarorum in loco qui dicitur Litaha super fontem, qui vocatur Sconibrunno*"]. Ta zemlja, katero je nekdaj imel Teodorik [„*Theodericus*"] v svoji oblasti, naj po smrti pokrajinskega škofa Annona in njegovega enakoimenovanega nečaka pripade pasovski cerkvi [„*dum Anno corepiscopus atque Anno nepos eius advixerint. .*"].

„*Datum IIII. non. Martii anno XX. imperii domini Ludowici serenissimi augusti et anno VII. regni nostri, indictione XI. Actum Ostrehoua palatio nostro.*"

[Kartular iz 12. ali 13. stoletja v Pasovu. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., I (ed. Mon.) p 296; (ed. Ratisb.) p 197 — Monum. Boica, XXXI, 70. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št 1350 (1311).]

Št. 113.

Pred letom 836.[4])

Solnograški nadškof Adalram je onostran Donave v Nitri [5]) posvetil cerkev, katero je Pribina dal na svoji zemlji postaviti.

Conv. Bag. et Carant, c. 11 (MG. SS., XI, 12): „Cui (sc. Priwinae) quondam Adalrammus archiepiscopus ultra Danubium in sua proprietate loco vocato Nitrava consecravit ecclesiam."

---

[1]) Zastran vsebine primerjaj to listino z listino kralja Karola z dne 4. avgusta leta 792. (I, št. 284) ter z listino kralja Karlmana z dne 8. maja leta 879. (št. 251).

[2]) Osterhofen je na Bavarskem severozahodno od Vilshofena.

[3]) Sconibrunno je Schönabrunn pri reki Litavi. (Cfr. št. 75.) Litaha je bil kraj ob reki Litavi, ki dela nekoliko časa mejo med Dolenjo Avstrijo in Ogrskim.

[4]) To se je zgodilo pred Adalramovo smrtjo († dne 4. januarja leta 836.) in tudi prej, kakor je bil Pribina pregnan z Moravskega. (Cfr. št. 117.) Ta je bil takrat še pogan, vendar kristjanom naklonjen, ker drugače ne bi jim bil sezidal cerkve.

[5]) Nitra je mesto na severnem Ogrskem.

Št. 114.

836, dne 4. januarja.

Solnograški nadškof Adalram je po petnajstletnem vladanju umrl dne 4. januarja leta 836. Njemu je sledil Liupram.

Conv. Bag. et Carant., c. 9. (MG. SS, XI, 10): „ . . . rexitque (sc. Adalrammus) gregem sibi commissum 15 annos; eoque superna clementia vocante a nexibus corporis absoluto, Luiprammus venerabilis praedictae sedis pontificatum accepit pastor anno 836 “

Ibid., cod. B (l. c.): „ . . . pridie Nonas Ianuarii. .“

Auctar. Garst. ad a. 836 (MG. SS., IX, 564): „Adilrammo archiepiscopo mortuo Liutprammus substituitur.“

Ann. Admunt. ad a 836 (MG. SS, IX, 573): „Alrammus archiepiscopus obiit, pro quo Liuprammus ordinatur.“

Necrol. s. Rudb. Salisb. ad 2. non. Ian. (MG. Necrol, II, 92): „Adalram archiep. ob.“

Necrol. Michaelburanum ad 2. non. Ian. (MG. Necrol., II, 212): „Adelramus archiep.“

Št. 115.

836, dne 16. februarja. Osterhofen.

Kralj Ludovik podeli pasovski cerkvi in njenemu škofu Reginharju [„*Reginarius*“] del svoje lastnine v obrski pokrajini in sicer v kraju, Kirchbach [1]) imenovanem, eno cerkev ter zemlje za sto kmetij ali pa še več. Darovani svet sega od Kirchbacha do kraja, Tumulus imenovanega, potem do Teodorikove marke in pa odtod navzgor do Kumberga.[2]) [„ . . . *quasdam res proprietatis nostrae, quae sunt in provintia Avarorum in loco, qui dicitur Kirichbach, id est ecclesiam unam constructam cum territorio ad mansos (centum faciendum et plus)*[3]), *quarum terminia sunt ab ipso loco pergens per unam semitam usque ad locum, qui dicitur Tumulus, et inde per circuitum usque ad praedictum Kirichbach et inde usque ad markam Theotherii*[4]) *et inde usque sursum Cumenberg.*“] Ta svet je nekdaj grof Ratbod odstopil pokrajinskemu škofu Annonu. [„*Ratbodus comes Annoni corepiscopo ipsas res consignavit*“]. Dokler živita škof Annon in njegov enakoimenovani nečak, naj uživata dohodke teh posestev; po njuni smrti pa naj vse to pripade pasovski cerkvi.

---

[1]) Kirchbach je jugovzhodno od Tulna.

[2]) Kumberg se je zval severozapadni del Dunajskega lesa.

[3]) Besede „centum faciendum et plus“ je neka poznejša roka zapisala tja, kjer je nekdo izradiral prejšnje besede.

[4]) Namesto „Theotherii“ bi najbrže moralo stati „Theodorici“. Cfr. Kaemmel, Anfänge deutschen Lebens, str. 254, op. 1.

„Data XIIII. kalend. Martii anno Christo propitio tertio regni domni Hludowici regis in orientali Francia, indictione XIIII. Actum Ostrenhoua palatio regio.“

[Izvirna listina v Monakovem. — Hund-Gewold, Metr. Salisb., I (ed. Mon.) p. 347; (ed Ratisb) p. 231 z dat. „XIV. kal. Maii.“ — Lünig, Reichsarchiv, XVII, 757. — Hansiz, Germ. sacra, I, 156. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 164. — Mon. Boica, XXVIII, 29. — Mühlbacher, Reg. der Karol, št. 1358 (1319)]

Št. 116.

836, meseca maja. Diedenhofen.

Takrat je furlanski grof Eberhard v Diedenhofenu z mnogimi drugimi možmi posredoval med cesarjem Ludovikom in njegovim sinom Lotarjem.

Thegani Vita Hludow. imp. in append. (MG SS., II, 603): „Anno vero regni sui 23. habuit imperator colloquium cum fidelibus suis in praedio regali Theodonis mense Maio. Et ibi venerunt legati Hlutharii a partibus Italiae, Walach qui erat abbas, et Rihhardus perfidus, et Eberhardus fidelis cum ceteris nonnullis, nunciantes eum libenter venire ad patrem, si pacifice potuisset. Tunc aliqui episcopi et ceteri optimates promiserunt ei fidem cum iuramento, si infirmitas non prohibuisset.“

Št. 117.

Okoli leta 836.[1])

Za Geroldom (II.) je Ratbod prevzel brambo Vzhodne marke.[2]) K njemu je pribežal z Moravskega čez reko Donavo Pribina[3]), katerega je pregnal moravski vojvoda Mojmir. Ratbod ga je takoj predstavil svojemu kralju Ludoviku, kateri je naročil, da naj bi Pribina podučevali v sveti veri in ga potem krstili. To se je tudi zgodilo in Pribina je bil krščen v cerkvi sv. Martina v Traismaueru[4]), kateri kraj je takrat spadal pod solnograško nadškofijo. Pribina je nato nekoliko časa prebival pri Ratbodu, dokler se ni ž njim sprl, zapustil Vzhodno marko in pobegnil s svojim sinom Kocelom k Bolgarom.

---

[1]) Z ozirom na dogodke, navedene pod št. 113 in pod št. 123 smemo trditi, da se je Pribina mudil pri Ratbodu okoli leta 836.

[2]) „Ratpot comes“ se omenja že v neki listini iz leta 833. (Ried, Cod. dipl. episcop. Ratisbon., I, 32, št. 29.)

[3]) Pravilna oblika tega imena (Priwina, Priuuina, Bribina, Briwinus) se glasi „Pribina“. Primerjaj Miklosich, Die Bildung der slav. Personennamen (Denkschriften der kais. Akad., Phil.-hist. Classe, X, 301, št. 297.)

[4]) Traismauer je pri izlivu Traguše v Donavo na Dolenjem Avstrijskem.

Conv. Bag. et Carant., c. 10 (MG. SS., XI, 11): „His ita peractis, Ratbodus suscepit defensionem termini. In cuius spacio temporis quidam Priwina exulatus a Moimaro duce Maravorum supra Danubium venit ad Ratbodum. Qui statim illum praesentavit domno regi nostro Hludowico, et suo iussu fide instructus baptizatus est in ecclesia sancti Martini loco Treisma nuncupato, curte videlicet pertinenti ad sedem Iuvavensem. Qui et postea Ratbodo commissus, aliquod cum illo fuit tempus. Interim exorta est inter illos aliqua dissensio, quam Priwina timens fugam iniit in regionem Vulgariam cum suis, et Chozil filius eius cum illo."

Št. 118.

837, dne 24. februarja. Ötting.

Kralj Ludovik potrdi solnograškemu nadškofu Liupramu imunitetni pismi, kateri sta podelila solnograški cerkvi njegova prednika, cesarja Karol (izgubljeno) in Ludovik (cfr. št. 49), ter obljubi, da bode prav tako varoval njene imunitetne pravice, kakor njegova prednika. Posestva, katera si je solnograška cerkev pridobila v prejšnjem času, naj brez kakega ugovora obdrži tudi v prihodnje. Kraljevi sodniki in drugi uradniki višje in nižje vrste ne smejo prihajati niti v samostane in cerkve, niti na polja in druga zemljišča, katera ima solnograška cerkev postavno sedaj v svoji oblasti ali jih pa dobi še le pozneje, da bi tam zasliševali ljudi, nalagali globe in davke, terjali prenočišča in postrežbo, zahtevali porokov, po krivici nakladali razne dolžnosti svobodnim in podložnim prebivalcem rečene cerkve ter jih silili sedaj ali pa pozneje, da bi plačevali kako doklado ali pa kak drug nepostaven davek. Nadškof in njegovi nasledniki naj pod kraljevim varstvom uživajo te svoboščine, in kar je nekdaj od njih (od nadškofov) dobival fiskus, to naj odslej ostane solnograški cerkvi, katera naj s tem podpira reveže ter plačuje svoje duhovnike.

„Data VI. kalend. Martii anno Christo propicio quarto regni domni Loudewici regis in orientali Francia; indictione XV. Actum Otingas."

[Izvirna listina na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., str. 86. — Izvestja Muzej. društva, IV, 144, št. 29 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1362 (1323).]

Št. 119.

837, dne 24. februarja. Ötting.

Kralj Ludovik potrdi vsled prošnje solnograškega nadškofa Liuprama njegovi cerkvi vse to, kar jej je že odobril njegov oče, cesar Ludovik. Ta je namreč v posebni listini potrdil rečeni cerkvi posest

njenega imetja, njenih moških in ženskih samostanov ter vseh drugih stvari, katere si je pridobila deloma po daritvah (bavarskih) vojvodov, drugih dobrih ljudi, cesarja Karola (Velikega) in cesarja Ludovika, deloma po kaki drugi postavni poti. Solnograški uradniki [*„rectores et ministri“*) naj brez ugovora mirno in varno gospodarijo po rečeni posesti.

„Data VI. kalend. Martii anno Christo propicio IIII. regni domni Hludewici regis in orientali Francia, indictione XV. Actum Otingas palacio regio.“

[Izvirna listina na Dunaju v c. k. drž. arhivu. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., str. 85. — Izvestja Muz. dr., IV, 145 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karol, št. 1363 (1324).]

Št. 120.

837, dne 31. maja.

Papež Gregor (IV.) podeli solnograškemu nadškofu Liupramu [*„Liuprammo“*] palij ter mu ob enem naznanja, kdaj naj ga rabi pri slovesni službi božji, namreč o veliki noči, o praznikih sv. apostolov in sv. Ivana Krstnika, o vnebovzetju Marije Device, o božiču, potem na dan blagoslovljenja domače cerkve ter na dan svojega posvečenja. Palij naj dene nase v zakristiji [*„in secretarium“*] in potem naj še le gre maševat. — Nato mu daje papež nekoliko nasvetov, kako naj kot nadškof živi in z dobrim zgledom vpliva na druge ljudi.

„Scriptum per manum Petri scriniarii in mense Majo, indictione XV. . . . Sigillatum II. kalendas Junii . . . . imperante domino piissimo, perpetuo augusto Ludewico a Deo coronato magno imperatore anno XXII., indictione XV.“ — „Si pastores ovium“ („Diebus vite tue“).

[Iz solnograškega nadškofijskega arhiva. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 82. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2580 (1961).]

Št. 121.

837, dne 23. septembra. Ohoberg.[1])

Kralj Ludovik podeli solnograški cerkvi in njenemu nadškofu Liupramu neko zemljo v Sloveniji na obeh straneh reke Ipuše v kraju, Ipuša[2]) imenovanem. Solnograška cerkev naj dobi to zemljo, ki sega na zahodu do razvodja, katero se zove v nemškem jeziku „Wagreini“, na vzhodu do majhnega potočiča, na severu od javne

[1]) Kje je „Ohoberg“, ni znano.

[2]) Ipuša (nem. Ips) se zove reka, ki teče po jugozapadnem delu Dolenje Avstrije ter se potem izliva v Donavo. Bliz njenega izliva se nahaja enakoimenovano mesto.

(rimske) ceste [1]) pa do sredine gozda [„*territorium in Sclavinia in loco nuncupante Ipusa iuxta Ipusa flumen ex utraque parte ipsius fluminis terminatur ab occidentali parte quod Theodisca lingua Wagreini dicitur usque in orientalem partem ad unum parvum rivulum, ab aquilonali parte de illa publica strata usque in mediam silvam*“]. Z zemljo vred naj dobi tudi ondotno cerkev, katero je vsled kraljevega dovoljenja nekdaj sezidal (nadškof) Adalram.

„*Data VIIII. kal. Octobris anno Christo propicio quarto regni domni Loudewici regis in orientali Francia, indictione XV. Actum Ohoberg.*“

[Kartular iz 13. stoletja v Solnogradu. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 88. — Izvestja Muz. dr, IV, 145 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol, št. 1365 (1326)]

Št. 122.

Morebiti od 837 – 847.

Oglejski patriarh Andrej je menda vladal deset let. Kronika oglejskih patriarhov pravi, da je dobil od papeža Leona in cesarja Lotarja gradeško faro ter da je občna sinoda prisodila to faro oglejski cerkvi.[2])

Chronicon patriarcharum Aquilejensium alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Andreas patriarcha sedit annis X. Hic, proclamantia facta de Grado, per Leonem papam et Lotarium imperatorem dictam plebem obtinuit: et adjudicata est plebs ecclesiae Aquilegensi in synodo generali “

Št. 123.

838.

Vojvoda Pribina se ni dolgo mudil med Bolgari [3]), temuč se je napotil v deželo vojvoda Ratimira.[4]) V tistem času je bavarski kralj Ludovik nad Ratimira poslal Ratboda z veliko vojsko, da bi ga pregnal iz njegove dežele. Ker se pa Ratimir ni upal taki množici postaviti naproti, je ubežal s svojimi ljudmi, katerih ni pomoril sovražnik.

---

[1]) „Publica strata“ je brez dvoma nekdanja rimska cesta, ki se je nahajala v ondotni okolici. Pri tej cesti in pri Ipuši nam je iskati „campus Ibose“, kjer je bila leta 788. bitka med Bavarci in Obri. (Cfr. Gr. I, št. 273.)

[2]) Ako je to, kar tu omenja rečena kronika, kolikor toliko resnično, potem smemo trditi, da je papež Leon IV., ki je bil izvoljen koncem januarja leta 847. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 329), prisodil gradeško cerkev oglejskemu patriarhu Andreju ter zarad te zadeve tudi sklical veliko sinodo, katero je že njegov prednik Sergij II. hotel zbrati. (Cfr. št. 136.)

[3]) Gl. št. 117.

[4]) Ta vojvoda je najbrže vladal po Dolenji Panoniji med Dravo in Savo. Kakor se kaže, je bil naslednik vojvoda Ljudevita.

Prej imenovani Pribina, ki je tudi ostal še pri življenju, je s svojimi ljudmi preplaval Savo, bil vzprejet od grofa Salachona [1]) ter se na zadnje pomiril z Ratbodom.

Conv. Bag. et Carant, c. 10 (MG. SS., XI, 11): „Et non multo post de Vulgariis Ratimari ducis adiit regionem. Illoque tempore Hludowicus rex Bagoariorum misit Ratbodum cum exercitu multo ad exterminandum Ratimarum ducem. Qui diffisus se defendi posse, in fugam versus est cum suis qui caedem evaserunt. Et praedictus Priwina substitit et cum suis pertransivit fluvium Sawa, ibique susceptus a Salachone comite pacificatus est cum Ratbodo."

Ann. s. Rudberti Salisb. ad a. 838 (MG. SS, IX, 770): „Exercitus Bawarorum contra Ratimarum colligitur."

Auctar. Garst. ad a. 838 (ibid., IX, 565): „Exercitus Bawarorum contra Ratimarum colligitur."

Št. 124.

840, dne 22. februarja. Pavia.

Pogodba, katero je za pet let sklenil cesar Lotar z beneškim doždom Petrom in katera naj bi vezala na eni strani Benečane, na drugi pa njih sosede. Kar se tiče teh sosedov, so na prvem mestu imenovani „Histrienses", na drugem pa „Forojulienses".

Med raznimi točkami te pogodbe [2]) se nahajajo:

Obe stranki si obljubita, da ne bodeta delali druga drugi škodo. Ako bi se vendar učinilo kako zlo, je treba dati odškodnino.

Ako bi kdo napadel beneško zemljo, ga jim je (Benečanom) treba izročiti v šestdesetih dneh ter dati za škodo dvojno nadomestilo. Ako bi se to ali ono ne zgodilo, je treba v šestdesetih dneh plačati za vsakega krivca po 500 solidov zlata [„*auri solidi quingentos*"].

Beneške begune, ki so utekli potem, ko je bila prejšnja pogodba v Ravenni že sklenjena, jim je treba (Benečanom) izročiti.

Benečanje se zavežejo, da ne bodo kupovali in prodajali takih cesarjevih podložnikov, ki so krščanske vere. Ako bi kdo pripeljal take podložnike na njih zemljo, mu jih hočejo (cesarju) izročiti, kakor tudi dotične trgovce in vse njih blago.

Ako bi kak sovražnik hotel napasti njegove (cesarjeve) meje, mu to takoj naznanijo, kakor hitro bi zvedeli za napad.

---

[1]) Mogoče je, da je grof Salachon prebival na tleh sedanjega Spodnjega Štajerskega. Pribina je moral preplavati Savo, da je prišel do njega. Tudi smemo trditi, da je bil ta grof frankovski fevdnik.

[2]) Glej pogodbo z dne 2. decembra leta 967. (Cfr. št. 429.)

Ako bi zahteval (cesar) sam ali pa njegovi odposlanci [„*missorum ejus*“] kako pomoč zoper sovražne slovanske rodove [„*contra generationes Sclavorum inimicos*“][1]), mu obljubijo poslati vojsko za eno leto.

Benečanje se zavezujejo, da ne bodo podpirali nobenega izmed njegovih (cesarjevih) sovražnikov.

Kdor bi drugi stranki kaj ukradel, mora dati četverno povračilo.

Ako bi ubežali podložniki ene izmed obeh strank na drugo zemljo, jih je treba poslati nazaj z vsemi stvarmi, katere so vzeli. Sodnik, ki je vrnil take begunce, naj dobi za vsakega posebej neko odškodnino. Ako bi pa sodnik sprejel take begunce ter jih ne hotel poslati nazaj, naj plača od vsakega po 72 solidov zlata. Ako sodnik trdi, da ne ve, se li nahajajo v njegovem kraju svobodni ali pa nesvobodni begunci, naj to dokaže po sodnijski poti.

Povrne naj se živina, ki je bila ukradena ali je pa sama zašla. Ako se to ne zgodi po prvem ali drugem opominu, mora dati zastavo tisti kraj, kamor je živina prišla. Ko dobi oškodovana stranka svoje zadoščenje, se dana zastava povrne.

Vsak trgovec lahko svobodno izvršuje svojo trgovino po eni ali drugi državi.

Obe stranki se zavežeta, da hočeta po stari navadi pobirati pobrežnino [„*ripaticum*“][2]) in prehodnino [„*transiturae*“][3]) v pristaniščih in ob rekah. Ljudje obeh strank smejo svobodno potovati po suhem, po rekah in po morju.

Ako bi prišlo med strankama do kakega prepira, se zagotavlja varnost poslancem [„*legatarii*“] in pismonošem [„*epistolarii*“]. Ako bi kdo ujel kakega epistolarja, ga mora izpustiti ter plačati 300 solidov; ako bi ga pa ubil, naj odšteje njegovim staršem 1000 solidov, ob enem naj se izroči sodniku.

Ako bi se kdo pritožil zarad kake krivice in bi mu sodnik (nasprotne stranke) v štirinajstih dneh ne priznal pravice, mu sme (sodniku) zarubiti toliko imetja, kolikor znaša terjatev.

Morilce in sokrivce kakega umora je treba izročiti. Ako bi katera stranka tega ne hotela storiti, naj plača od vsake take osebe po 300 so-

[1]) Tu nam je misliti na dalmatinske Hrvate.

[2]) Ripaticum se je zvala colnina, katero so pobirali na pobrežjih in sicer zato, da se je smelo blago na bregu izložiti, ali pa tudi zato, da je smela ladja iti tik brega kake reke. (Cfr. Du Cange, Glossar.) Slovenski izraz za ripaticum bi bil „pobrežnina“.

[3]) Transiturae (trasturae) je bila colnina, katero je moral plačati tisti, ki je potoval po zemlji kakega gospoda. (Du Cange, Gloss.) Po slovensko bi se taka colnina lahko imenovala „prehodnina“.

lidov zlata. Ako bi kdo ubil kakega svobodnega človeka, naj plača 300 solidov, od nesvobodnega pa 50.

Nihče ne sme nikomur zarubiti žene, deklic, konj in prašičev. Ako bi vendar kdo kaj takega storil, naj plača 50 solidov globe. Cerkvene stvari je dovoljeno zarubiti le takrat, kadar bi se kdo pravdal z duhovniki dotične cerkve ter bi se ti po dvakratnem prigovarjanju ne hoteli ž njim poravnati,

Ako bi zarad trgovinskih zadev nastal prepir, naj se razsodi tako, kakor zahtevata zakon in pravica.

Prebivalci gradeškega mesta [„*de Gradensi civitate*"] smejo tudi še v prihodnje sekati les po Furlaniji [„*in fine Forojuliano*"] proti navadni odškodnini.

Prepovedano je, delati krivico cerkvam in samostanom.

Kaznuje naj se tisti, kateri bi se predrznil od sedaj naprej skopiti kakega drugega človeka.

Pri pravdah se ravna število sopriseżnikov po vrednosti predmeta, zarad katerega je nastal prepir.

Ako bi prišlo do tožbe zarad kake zastave [„de pignoribus"], naj priseže samo tisti, kateri ima zastavo.

„*Anno incarnationis domini octingentesimo quadragesimo Lotharius . . . imperator augustus anno imperii ejus XXVI., octavo kal. Martias. Papiae civitatis palatio.*"

[Liber blancus iz 14. stoletja, Codex Trevisanus iz 15. stoletja, oboje v Benetkah. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a 840 — Romanin, Storia di Venezia, II, 356. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 47 (odl.). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1067 (1033).]

Št. 125.

Okoli 840.

Kralj Ludovik je vsled prošenj svojih fevdnikov podelil Pribinu del Dolenje Panonije okoli reke Zale[1]) v fevd. Tu se je Pribina naselil ter je na močvirnatem kraju postavil utrjeno mesto.[2]) Skrbel je tudi, da je ondotna zemlja dobila mnogo novih prebivalcev.

---

[1]) Zala je reka na jugozahodnem Ogrskem ter se izliva v Blatno jezero.

[2]) To mesto se je iz prva zvalo Pribinov grad (civitas Priwinae), pozneje pa Blatograd ali po nemško Mosapurc, po latinsko pa tudi „urbs paludarum". Tamošnji vladar Kocel se je imenoval, kakor se čita pri menihu Chrabru, knez blatenski. Izraz „urbs paludarum" ni drugega, kakor slab prevod slovenske besede „Blatograd" ali pa nemške „Mosapurc". Kjer je bil nekdaj Blatograd, je sedaj mesto Zalavar. To ime je sestavljeno iz izrazov „Zala" in „var". Zala se zove tam tekoča reka, var pa pomenja mesto. Zalavar je tedaj mesto ob Zali blizu Blatnega jezera, katero je morebiti dobilo svoje ime po bližnjem nekdanjem mestu Blatogradu. Nemški izraz za Blatno jezero je Plattensee, Madjari mu pa pravijo Balaton. Brez dvoma je podlaga nemški besedi „Platten"in madjarski „Balaton" slovanski izraz „blaten".

Conv. Bag. et Carant., c. 11 (MG. SS., XI, 12): „Aliqua vero interim occasione percepta, rogantibus praedicti regis fidelibus praestavit rex Priwinae aliquam inferioris Pannoniae in beneficium partem circa fluvium qui dicitur Sala. Tunc coepit ibi ille habitare et munimen aedificare in quodam nemore et palude Salae fluminis et circumquaque populos congregare ac multum ampliari in terra illa."

Št. 126.

841, dne 1. septembra. Diedenhofen.

Cesar Lotar I. potrdi vsled prošnje beneškega dožda Petra, katero sta mu naznanila njegov (cesarjev) fevdnik, grof Eberhard, ter tega poslanec Patricij [*„per Evherardum fidelem comitem nostrum ac per missum suum Patricium nomine"*], Benečanom vsa tista posestva, katera se nahajajo v njegovi (cesarjevi) državi in katera so imeli že takrat, ko je njegov stari oče Karol sklenil pogodbo z Grki.

„Datum kalendis Septemb. anno Christo propitio imperii dom. Lotarii piissimi augusti in Italia XXII, in Francia II, indictione VIII.[1]*) Actum Teotonis villa pal. regio."*

[Liber blancus iz 14. stoletja v Benetkah. — Danduli Chron., lib. VIII, c. 3, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 176). — Lünig, Cod. dipl. Ital., IV, 1517, — Romanin, Storia di Venezia, I, 362. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1088 (1054).]

Št. 127.

842, spomladi.

Kaže se, da se je Eberhard, grof furlanski, takrat udeležil pogajanj, katera so se vršila med sinovi cesarja Ludovika (Pobožnega.)

[Cfr. Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 1091 (1057)i. — Dümmler, Gesch. des ostfränk. Reiches, I, 180. — Iz št. 126. je razvidno, da se je Eberhard nekaj mesecev prej mudil v Diedenhofenu, tedaj v bližini tistega kraja, kjer so se pogajali.]

Št. 128.

843, meseca avgusta. Verdun.

Pogodba med sinovi cesarja Ludovika (Pobožnega). Najstarejši sin Lotar je dobil italsko kraljestvo ter dolgo progo frankovske zemlje med Sredozemskim in Severnim morjem, katera je bila na vzhodu omejena po Alpah, Aari, srednjem Renu in izlivu reke Wezere, na zahodu pa po dolenjem Rodanu, Saoni, Mozi in Skaldi. Vse fran-

[1]) Namesto „VIII" bi moralo stati „IIII".

kovske dežele na vzhodni strani Lotarjeve oblasti, kakor Bavarsko, Švabsko, vzhodni del Frankovskega, Sasko in tudi večino slovenskih pokrajin je dobil drugi sin Ludovik. Najmlajšemu sinu Karolu je pripadel zahodni del frankovske zemlje.

O deželah, katere so prišle Ludoviku v roke, pišejo razni viri naslednje:

Francorum regum historia (MG. SS., II, 324): „Hludowicus vero praeter Noricam, quam habebat, tenuit regna, quae pater suus illi dederat,[1]) id est Alemanniam, Thuringiam, Austrasiam, Saxoniam et Avarorum i. e. Hunnorum regnum."

Monachi Sangallensis de gestis Karoli M., II, c. 11 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 681): „Erat itaque Hludowicus rex vel imperator totius Germaniae Rhetiarumque et antiquae Franciae nec non Saxoniae, Turingiae Norici, Pannoniarum atque omnium septentrionalium nationum."

Erchanberti Breviarium regum Francorum (MG. SS., II, 329): „... totam Germaniam i. e orientalem Franciam, Alamanniam sive Rhaetiam, Noricum, Saxoniam et barbaras nationes quam plurimas."

Št. 129.

843, dne 22. avgusta. Gondreville.

Cesar Lotar potrdi (oglejski) cerkvi vsled prošnje furlanskega patriarha [„*Forojuliensis urbis patriarcha*"],[2]) katero (prošnjo) sta mu (cesarju) naznanila veronski škof Noting in (furlanski) grof Eberard, tista posestva, katera je rečeni cerkvi daroval Alboin,[3]) preden je prišel v nemilost.

„*Data XI. Kal. Sept. anno Christo propitio imperii domni Lotharii pii imperatoris in Francia quarto, in Italia XXIIII., indictione VI. Actum Gundulfi villa.*"

[Kartular iz 15. stoletja v Benetkah. — Mittheilungen d. Inst. f. österr. Geschichtsf., I, 284. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1105 (1071).]

Št. 130.

Med letom 844. in 847.[4])

Sinoda v Paviji, katere so se udeležili (milanski) nadškof Angilbert, (oglejski) patriarh Andrej ter arhikapelan Josip. [„*Angilbertus*

[1]) Znano nam je (gl. št. 51), da je kralju Ludoviku njegov oče leta 817. izročil: „Baioariam et Carentanos, et Beheimos, et Avaros, atque Sclavos qui ab orientale parte Baioariae sunt."

[2]) To je bil namreč patriarh Andrej.

[3]) Tu omenjeni Alboin je bil najbrže sin tistega grofa Ajona, kateri je zarad nezvestobe moral bežati k Obrom, a bil potem zopet pomiloščen. Ajon je prepustil svojemu sinu Alboinu posestva v Furlaniji in okoli Vicenze. (Cfr. št. 23, op.)

[4]) Dne 15. junija leta 844. je tu omenjeni Ludovik postal kralj. Nato se je napotil v Pavijo. [Cfr. Mühlbacher, št. 1177 (1143)[d, e]]. Najbrže leta 847. je umrl

archiepiscopus et Andreas patriarcha una cum Joseph archicapellano,[1]) *cum ad hanc sanctam synodum in urbe regia Ticino congregatam venissemus . . .*"] Pri tej priložnosti je takratni kralj Ludovik razglasil več postav.

Datum manjka.

[Rokopisi iz 10. stoletja v Modeni in Gothi. — Mansi, Concil. coll., XV, 15—20. — MG. Leg., I, 430—433 — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXXVIII, 609-614. — MG Capit., II, 79—84. — Mühlbacher, Reg der Karol., št. 1179 (1167).]

Št. 131.

844, dne 15. septembra. Roding.

Kralj Ludovik podeli vsled prošnje svojih fevdnikov, (rezenskega) škofa Barturika, grofa Werinharja in grofa Pabona[2]), duhovniku Dominiku[3]) nekatera posestva v Brunnaronu,[4]) katera je prej imel klerik Ratpero in katera so se nahajala poleg potoka Sevire[5]) na meji med Radpotovo[6]) in Richarjevo grofijo. [„ . . . *deprecantibus fidelibus nostris Barturico venerabili episcopo, Werinhario comite, Babone comite, ut aliquas res proprietatis nostre cuidam presbytero nomine Dominico ad proprium concedere disposuissemus. Quod ita et fecimus in loco qui dicitur ad Brunnaron quod circumcapiebat Ratpero clericus iuxta rivulum qui vocatur Sevira in marca ubi Radpoti et Richarii comitatus confiniunt.*"]

„*Actum ad Rotachin*[7]) *XVII. Kalend. Octobris anno Christo propicio XII. regni domni Loudewici regis in orientali Francia.*" [8])

---

oglejski patriarh Andrej in njegov naslednik je bil Venancij (gl. št. 140). Mühlbacher stavi to sinodo pred 850. leto. Ko se je vršila ta sinoda, je bil Ludovik II. še kralj, ni pa že bil cesar, kar kažejo izrazi v tekstu (c. 1) regi Hludowico, (c. 4) regia disciplina, (c. 10) regiam maiestatem, (c. 14) regia auctoritate. Ludovik II. je postal cesar meseca aprila leta 850. V nadpisih sicer stoji v tem viru beseda „imperator", katero je pa po mnenju Mühlbacherjevem tja postavila v poznejšem času kaka nepoklicana oseba. Nekateri stavijo to sinodo v leto 855., kar pa ne more biti pravo. Takrat je v Ogleju vladal patriarh Teotmar, ne pa Andrej.

[1]) Ta Josip je bil leta 850. škof ivrejski. (Gl. št. 146.)

[2]) Pabon je bil do leta 861. predstojnik v Karantaniji.

[3]) Neki duhovnik Dominik se omenja leta 850. Solnograški nadškof Liupram ga je postavil čez cerkev, katero je vojvoda Pribina dal sezidati v svojem glavnem mestu Blatogradu. (Gl. št. 142.) Mogoče je, da imamo tu in tam opraviti le z eno in isto osebo.

[4]) Brunnaron je Lebenbrunn blizu avstrijsko-ogrske meje od Kiseka proti severozahodu. (Cfr. Beiträge zur Kunde steierm. Gesch., IX, 13.)

[5]) Sevira se sedaj zove Zöberbach ter teče blizu Lebenbrunna.

[6]) Radpot je bil mejni grof v Vzhodni marki ter okoli leta 855. odstavljen.

[7]) Rotachin je Roding poleg reke Regen od Rezna proti severovzhodu.

[8]) Zastran datiranja gl. Mühlbacher, Reg. d. Karol., l. c.

[Izvirna listina na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anhang, str. 89. — Ried, Cod. dipl. Rat., I, 40. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1379 (1340).]

Št. 132.

Med letom 844. in 855.[1])

Neki pesnik napada v svoji pesmi oglejske patriarhe, ko med drugim pravi, da je strupeni Maksencij[2]) z zvijačnimi obljubami prosil frankovskega vladarja Karola (Velikega), da bi pod svojo oblast spravil vso Dalmacijo. S Kristusovo pomočjo je pobožni Ludovik odstranil Maksencija, ko je njegova zvijača postala znana. Ko sta vladala Ludovik (I.) in njegov sin Lotar, je bil strupeni Maksencij večkrat pozvan. Ludovik II. in njegov oče Lotar kličeta Oglejčane, ker nočeta, da bi krive zvijače izpodrinile pravično razsodbo. Sveta Trojica naj pomaga premagati zvijačne Oglejčane, kneza naj se pa povzdigneta za večne čase.

Carmen de Aquilegia numquam restauranda, strophae 21—25 (MG Poetae lat. aevi Carol., II p. 152, 153):

XXI.

Veneficus magnum regem promissis fallacibus
tunc Karolum Maxentius ut totam Dalmatiam
suis exorabat dictis subderet imperio.

XXII

Xristo tribuente pius ut paternum solium
assederat Ludovicus, vir catholicissimus,
Maxentium patriarcham nota fraude deicit.

XXIII

Ymnizanda quae pollebat iusticia iugiter,
eius conregnante magno filio Lothario,[3])
quotiens est venenosus vocatus Maxentius.

XXIV.

Zelo dei Ludovicus cum patre Lothario
Aquilegium vocando non volet praestigia
falsa veniant, ut iustum superent iudicium.

---

[1]) Ta pesem je nastala takrat, ko sta vladala frankovska vladarja Ludovik in njegov oče Lotar, tedaj med letom 844. in 855.

[2]) Oglejski patriarh Maksencij je morebiti vodil svojo cerkev od leta 807. pa do 837. (Cfr. št. 32.)

[3]) Frankovski vladarji so bili iz prva gradeškemu patriarhu Veneriju naklonjeni, pozneje so mu pa nasprotovali.

XXV.

Gloriosa deitatis unitatis trinitas,
fac devincere fallaces Aquilegienses nos,
principes ut exaltentur saeculorum in saecula.

Št. 133.

846, dne 3. septembra. Rezno.

Kralj Ludovik podeli Pribinu sto kmetij tik reke „Valchau" [„ . . . *concedit pleno jure Briwino centum mansos juxta fluvium Valchau*"].[1])

„*Comeatus notarius ad vicem Radlaici recognovi.*"

„*Data III. non. Septem.*[2]) *anno Christo propitio XIII. regni domni Hludouuici serenissimi regis in orientali Francia, indic. VIII., actum Reganesburg civitate.*"

[Dotična listina se nam ni ohranila; kratek regest se nahaja v nekem repertoriju v kr. drž. bavarskem arhivu. — Sitzungsberichte d. phil. — hist. Classe der k. bair. Akademie in München, 1893, str. 292. — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1387.]

Št. 134.

Najbrže leta 846.

Hraban[3]) piše (furlanskemu) grofu Eberhardu [„*Heberardo comiti*"] ter mu naznanja svojo zadovoljnost, ker je zvedel od duhovnikov Askriha in Hrudperta [„*Ascriho videlicet et Hrudperto presbiteris*"],[4]) ki sta pred nekaj časom potovala v Rim [„*qui preterito tem-*

[1]) Tu omenjeni „Briwinus" je panonski vojvoda Pribina. Ime Briwinus za rečenega vojvoda čitamo tudi v listini z dne 20. febr. 860 (gl. št. 169.) — Kje je „fluvius Valchau", ni znano. Oefele (Sitzungsber., str. 298) piše: „ . . . so haben wir unter dem fluvius Valchau wohl den Valko oder Valpo in Slavonien zu verstehen, der bei Esseg in die Drau fällt." — Brez dvoma misli Oefele tu na reko Vučico, ki se blizu Osjeka izliva v Dravo. Valpovo je trg blizu Vučice. Jugovzhodno od te reke je Vuka (fluvius Hiulca pri Rimljanih), ki se pri Vukovaru izliva v Donavo. Zdi se mi, da Oefelejeva trditev ni prava. Najbrže niso imeli frankovski vladarji okoli leta 846. nobene oblasti po tleh sedanje Slavonije. Po mojih mislih je „fluvius Valchau" (ime te reke je najbrže tu pokvarjeno) ista reka, ki se v neki drugi listini (gl. št. 276) omenja pod imenom „ad Weligam" in „ad Velih" ter je bila blizu Blatnega jezera.

[2]) V nekem stuttgartskem rokopisu se nahaja drugačnejši datum, namreč „IIII id. ianuarias", kar Mühlbacher popravlja v „IIII id. iunias".

[3]) Hraban (Raban) je bil od 822—842 opat v Fuldi. V tem letu je zapustil samostan ter se potem več let pečal z znanstvenim delom, živeč na Petersbergu pri Fuldi. Od leta 847—856 je bil nadškof v Mainzu.

[4]) Askrih (Ascrihus) in Hrudpert (Hrudpertus) sta bila duhovnika v Fuldi.

pore Romam perrexerunt"],[1]) da je zdrav ter jako dobrotljiv nasproti raznim osebam. Omenjena duhovnika sta mu (Hrabanu) povedala, da (Eberhard) želi njegov (Hrabanov) spis v slavo Kristusovega križa [„*opusculum nostrum in laudem crucis Christi*"], katerega je že pred dalj časom izvršil. Hraban pravi, da je rad ustregel njegovi želji ter v pretečenem letu [„*preterito anno*"][2]) spis izročil njegovemu (Eberhardovemu) poslancu Gaganhardu [„*per nuntium vestrum Gaganhardum*"], katerega je v tej zadevi poslal k njemu (h Hrabanu).

Razširila se je do njega (do Hrabana) govorica, da biva pri njem (pri Eberhardu) lažimodrijan Goteskalk („*quendam sciolum nomine Gotescalcum*"], ki uči, da je božja predodločba ustvarila vsakega človeka tako, da ne more biti zveličan tisti, ki ni namenjen za večno življenje, ako bi tudi želel priti v nebesa ter bi v ta namen živel po pravi veri in izvrševal dobra dela. Bog, ki je vir našega odrešenja, ne pa pogubljenja, naj bi tedaj silil človeka, da se pogubi. Ta nauk je do obupa dovedel že mnogo ljudi, ki pravijo: „Kaj mi je treba skrbeti za svoje zveličanje in za večno življenje? Ako dobro delam in nisem namenjen za nebesa, ne pomaga mi nič; ako pa pregrešno živim, ne škoduje mi nič, ker božja previdnost me je odločila za večno življenje." Nato Hraban precej obširno razpravlja o bistvu božje predodločbe in o spisih sv. Avguština.

Proti koncu pisma pravi Hraban, da je prepričan o njem (o grofu Eberhardu), da je dober kristjan in da ne bode hotel v svoji hiši imeti nič takega, kar bi nasprotovalo Kristusovemu evangeliju, pač pa to, kar je všeč Bogu ter služi dušam v zveličanje.[3])

Datum manjka.

[Codex Amiantinus v Florenci iz 11. stoletja. — Ughelli, Italia sacra, III, 696—704 — Sirmondi Opera varia, II, 1019—1026. — MG. Epist., V, 481—487, št. 42.]

Št. 135.

Med 844—846.

Papež Sergij (II.) piše oglejskemu patriarhu Andreju [„*ad Andream patriarcham Foroiuliensem*"] ter mu naznanja, da je pred kratkim sprejel njegove poslance in dobil njegovo pismo, kar mu je poslal zastran prepira, ki še sedaj traja med njegovo in gra-

---

[1]) To se je zgodilo leta 844. — Cfr. Ann. Fuld. a. 844: „Hrabanus quoque... librum, quem de laude sanctae crucis . . . conposuit, per Ascrichum et Hruodbertum monachos monasterii Fuldensis Sergio papae sancto Petro offerendum transmisit."

[2]) Schrörs (Hinkmar von Reims, p. 100) in Traube (MG. Poet. aevi Carol. III, 708) mislita, da se je to zgodilo leta 845. in da je Hraban to pismo pisal grofu Eberhardu leta 846.

[3]) S tem stavkom je Hraban najbrže namignil grofu Eberhardu, da bi iz svoje dežele pregnal krivoverca Goteskalka.

d e š k o cerkvijo. Nato je (papež) po istih njegovih poslancih poslal pismo (gradeškemu) p a t r i a r h u V e n e r i j u z naročilom, da naj prideta oba (oglejski in gradeški patriarh) brez odloga na dan sv. Martina (dne 11. novembra) v Rim, da bi se tu preiskovalo o zadevi obeh stolic ter naredilo konec prepiru. [„*Et quia vestra nobis fraternitas nuper missos suos et epistolam misit, pro intentione scilicet illa, quę inter vestram et Gradensem sedem hactenus manet, pro qua nostram fieri epistolam iussimus, eamque per eosdem missos vestros Venerio patriarchę mandavimus, ut uterque vos simul et ille die sacro natalis beati Martini ad causam et intentionem vestrarum sedium perquirendam atque diffiniendam Romam debuissetis omni dilatione deposita pervenire.*“] Da bi pa v prihodnje ne nastale kake zmede, izjavlja papež, da hoče soglasno s cesarjem (Lotarjem) rešiti to zadevo. Ker pa prepiri [„*scandala*“] niso samo v njegovi cerkvi, temuč skoraj po vseh, je naznanil cesarju, da želi (papež), da se zbere občna sinoda, na kateri naj se uredi to, kar je sedaj nepravilnega. Zato naj za tako dolgo časa počaka (patr. Andrej), dokler mu (papežu) ne odgovori cesar na njegovo pismo. Enako je tudi naročil patriarhu Veneriju, da bi tudi za tako dolgo potrpel. Ko pa dobi cesarjev odgovor, hoče mu (patr. Andreju) takoj pisati, da pride kar najhitrejše k zaslišanju ali pa stori to, kar je prav.

Datum manjka.[1]) — „*Pro universis*“.

[Codex Bernardi Trivisani v Benetkah, spisan okoli 1500 — U g h e l l i, Italia sacra, ed. Coleti, V, col. 38. — C a p p e l l e t t i, Le chiese d' Italia, VIII, 129. — MG, Epist., V, 584, št. 2. — J a f f é, Reg. pont. Rom., št. 2592 (1968). — Izvestja Muz. dr., IV, 146, št. 33.]

Št. 136.

Med 844. in 846.[2])

Papež Sergij (II.), hoteč odstraniti prepir med gradeško in oglejsko cerkvijo zastran istrskih škofij, je pisal gradeškemu patriarhu Veneriju in oglejskemu patriarhu Andreju[3]) ter ju opominjal, da bi se ne napadala med seboj, pač pa se udeležila cerkvenega zbora, katerega hoče s cesarjevo pomočjo sklicati, da napravi konec rečenemu prepiru. Papež vendar tega ni mogel izvršiti, ker je prezgodaj umrl.

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 4, pars 22 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 178): „Hic papa (sc. Sergius II.) cupiens sedare discordiam vigentem inter ecclesiam Gradensem et Aquilegiensem occasione episcopatuum

---

[1]) Papež Sergij II. je bil izvoljen leta 844., morebiti meseca januarja, ter je umrl dne 27. januarja leta 847. (Jaffé, Reg. ed. 1885, p. 327, 329).

[2]) Kar se tu pripoveduje, se je godilo takrat, ko je živel papež Sergij II.

[3]) Gl. št. 135.

Istriae, literas scripsit Venerio patriarchae Gradensi et Andreae Aquilegiensi, admonens eos, ne vicissim aliquid attemptarent, sed ad concilium, quod adunare proposuit, assistente imperatore, personaliter adesse deberent, ut dictae lite debito fine terminarentur: quod morte ipsius perfici non potuit."

Št. 137.

847, dne 26. aprila. Trst.

Neka nuna Maru podeli za časa svoje bolezni samostanu Marije Device v Sestu [„*ad Sextum*"] [1]) in ondotnemu opatu Luponu 55 jerbasov [„*cestas*"] oliv. Kdor ne bi hotel po njeni smrti priznati te daritve, tudi, ako bi bili njen brat Ivan, njene nečakinje, njeni nečaki, njeni starši ali druge osebe, naj plača libro zlata opatu Luponu na korist njegovega samostana.

Priče: Njen brat Johannes tribunus, njen nečak Petrus, Johannes de Petro tribunus, Johannacinus de Aquelina locisalvator [2]), Martinus Cabrisianus locisalvator, Leo de Claudio, Tanculus vicarius et Stefanus vicarius. [3])

Listino sta podpisala Benedictus presbiter in Dominicus clericus tabellio [4]) hujus sancte Tergestine ecclesie.

„*Imperantibus domino Hlotario a Deo coronato pacifico magno imperatore anno XXX, Hlodouici filio ejus anno VI, die XXVI, mense Aprile per indictione X. Acto vero Tergeste.*"

[Iz beneškega arhiva. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 847. — Izvestja Muz. dr., IV, 147, št. 34 (extr.).]

Št. 138.

847, dne 12. oktobra. [5]) Rezno.

Kralj Ludovik dá vojvodu Pribinu vso zemljo, katero je prej imel le kot fevd, v popolno last; izvzeti so bili le tisti kraji, kateri so bili lastnina solnograške cerkve.

Conv. Bag. et Carant., c. 12 (MG. SS., XI, 13): „Pervenit ergo ad notitiam Hludowici piissimi regis quod Priwina benivolus fuit erga Dei

---

1) Sesto je v jugozahodni Furlaniji med Livenzo in Taljamentom.

2) Prav za prav „lociservator".

3) Iz te listine je razvidno, da so Tržačanje leta 847. še imeli svoje tribune, vikarje in lociservatorje, kakor so jih imela druga istrska mesta takrat, ko so bila še pod bizantinsko oblastjo, a jih morala pozneje, ko so prišla pod frankovsko gospostvo, nadomestiti z grofi, centarhi itd. (Cfr. št. 23.)

4) Tabellio = notar.

5) Zastran letnice glej Letopis Mat. Slov. za 1882. in 1883., str. 357, op. 7. — Glej tudi Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1388 (1347)d.

servitium et suum; quibusdam suis fidelibus saepius ammonentibus, concessit illi in proprium totum quod prius habuit in beneficium, exceptis illis rebus quae ad episcopatum Iuvavensis ecclesiae pertinere videntur, scilicet ad sanctum Petrum principem apostolorum et beatissimum Hrodbertum ubi ipse corpore requiescit, ubi tunc ad praesens rector venerabilis Liuphrammus archiepiscopus praeesse dinoscitur. Ea ratione diffinivit domnus senior noster rex easdem res quae tunc ad ipsum episcopum in ipsis locis conquaesitae sunt et quae inantea Deo propitio augeri possunt, ut sine ullius hominis contradictione et iudiciaria consignatione illibatae ad ipsa loca supra dictorum sanctorum perpetualiter perseverare valeant. Isti fiebant praesentes, nomine Liuphrammus archiepiscopus, Erchanbertus episcopus, Erchanfridus episcopus, Hartwigus episcopus Karolomannus, Hludowicus, Ernust, Ratpot, Werinheri, Pabo, Fritilo, Tacholf Deotrih, Waninc, Gerolt, Liutolt, Deotheri, Wolfregi, Iezi, Egilolf Puopo, Adalperht, Megingoz, item Adalperht, Odalrih, Pernger, Managolt.[1]) Actum loco publico in Reganespurc, anno Domini 848, indictione 11, sub die 4. Idus Octobris.“ [2])

Št. 139.

Najbrže leta 847.

Krivoverec Goteskalk, pregnan iz Italije, se je napotil v Dalmacijo, Panonijo in Bavarsko, da bi po teh deželah oznanjeval svoje verske nazore.

Ann. Bertiniani ad a. 849 (MG. SS., I, 443): „Godescalcus Gallus quidam, monasterii Orbacensis paroeciae Suessionicae [3]) monachus et presbyter, scientia tumidus, quibusdam superstitionibus deditus, Italiam specie religionis aggressus, inde turpiter eiectus, Dalmatiam, Pannoniam Noreiamque adorsus, quaedam nostrae saluti valde contraria, praecipue sub nomine praedestinationis, pestiferis dictis et scriptis adstruens, in praesentia Hludowici, Germanorum regis, episcopali concilio detectus atque convictus, tandem ad dioceseos suae urbem metropolim, Remorum Durocortorum nomine[4]), cui Ingmarus[5]) vir venerabilis praesidet, redire compellitur, quatenus illic dignum suae perfidiae iudicium subiret.“

---

[1]) Nekatere tu naštete priče so nam znane. Liuphrammus je bil solnograški nadškof, Erchanbertus freisinški, Erchanfridus rezenski, Hartwigus pa pasovski škof. Karolomannus in Hludowicus sta bila sina kralja Ludovika. Ernust je bil grof Češke marke (Ann. Fuld. a. 849 in 861), Ratpot mejni grof v Vzhodni marki (Letopis Matice Slov. za 1882. in 1883., str. 355), Tacholf pa vojvoda Srbske marke, ki je kaj dobro poznal slovanske navade in postave. (Ann. Fuld. a. 849.) Pabo je bil grof v Karantaniji.

[2]) Iz besed „indictione 11, sub die 4. Idus Octobris“ je razvidno, da je bila dotična listina spisana dne 12. oktobra leta 847., ne pa leta 848. ali pa še celo 849.

[3]) Monasterium Orbacense je samostan Orbais v soissonski škofiji na Francoskem.

[4]) Durocortorum Remorum je mesto Reims na Francoskem.

[5]) Ingmarus (bolje Hincmarus) je bil reimski škof.

Št. 140.

Morebiti od 847—850.[1])

Oglejski patriarh Venancij, naslednik patriarha Andreja, je vladal najbrže le tri leta, ne pa trinajst, kakor trdi Kronika oglejskih patriarhov.

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App., p. 10): „Venantius patriarcha sedit annis XIII“ [2])

Št. 141.

Morebiti od 848. do 854.

Gradeški patriarh Viktor (I.), po rodu Benečan, je vladal 6 let, 3 mesece in 4 dni. Papež Leon IV. mu je podelil palij, da bi ga rabil tiste dneve, kateri so bili določeni za to v listinah njegove (gradeške) cerkve.[3]) Pokopan je bil v cerkvi sv. Evfemije (na Gradežu).

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo Cronache Veneziane, I, 15): „Huic (sc. Venerio) successit Victor, qui rexit ęcclesiam ann. sex, ms. III, d. IIII et sepultus est in eadem ęcclesia sanctę Eufemię“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Victor patriarcha qui fuit secundus nove Venecie genitus filius autem Belli Ausibiazi, qui vixit patriarchatu an. 6, m. 3, d. 4.“

Iohannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, l. c., I, 115): „Victor patriarcha extitit sibi (sc. Venerio) successor.“

Ibid. (l. c. p. 116): „Mortuo vero Victore patriarcha, qui Gradensem ecclesiam annis gubernavit sex et mensibus tribus et diebus quattuor.“

Danduli Chronicon, lib VIII, c. 4, pars 25 (Muratori Script rer. Ital., XII, 178): „Victor patriarcha natione Venetus ex patre Bello Ausibiaco sive Berentano vel Baciotum sedit annis VI, mensibus III, diebus IV. Hic pallium suscepit a Leone papa utendum diebus contentis in privilegiis ecclesiae suae, sepultusque est in ecclesia sanctae Euphemiae.“

Št. 142.

850, dne 24. januarja. Blatograd.

Ko je vojvoda Pribina utemeljil Blatograd[4]), je dal v njem najprej postaviti tisto cerkev, katero je dne 24. januarja leta 850. posvetil

---

[1]) Ako je res, da je oglejski patriarh Andrej še živel. ko je papež Leon IV. v Rimu nastopil vlado, ni mogel umreti pred letom 847. (Cfr. št. 122.) Leta 850 je v Ogleju že vladal patriarh Teotmar, ki je bil Venancijev naslednik. (Cfr. št. 146.)

[2]) Muratori ima „annis III“.

[3]) Gl. št. 147.

[4]) Gl. št. 125.

solnograški nadškof Liupram na čast Materi božji. Nadškof se je namreč takrat mudil v Blatogradu, da bi tu kot višji duhovski pastir vršil svoj poklic. Pri posvečevanju je bilo 15 slovenskih in 17 nemških plemenitašev navzočih. Vsi ti so videli in slišali, kako pogodbo sta Pribina in Liupram naredila tistega dne, ko je bila cerkev posvečena. Pribina je svojega presbitera Dominika izročil nadškofu. Ta je dal Dominiku oblast, da je smel po njegovi nadškofiji peti mašo; tudi ga je postavil čez ravnokar posvečeno cerkev in pa ondotno ljudstvo, da bi skrbel zanj tako, kakor to zahtevajo duhovniški predpisi.

Conv. Bag et Carant., c. 11 (MG. SS., XI, 11): „Sed postquam praefatum munimen aedificavit construxit infra primitus ecclesiam quam Liuprammus archiepiscopus cum in illa regione ministerium sacerdotale potestative exercuit, in illud veniens castrum in honore sanctae Dei genitricis Mariae consecravit anno videlicet 850. Ibi fuerunt praesentes Chezil 1), Unzat 2), Chotemir 3), Liutemir 4), Zcurben 5), Siliz 6), Wlkina 7), Witemir 8),

1) Med slovenskimi plemenitaši je na prvem mestu omenjen Kocel, sin Pribinov. V zgodovinskih virih nahajamo za to ime razne inačice, kakor Коцелъ, Коцьлъ, Cozil, Chozil, Chezil, Chezul, Κοτζέλης itd. Ime je slovansko. Med Slovenci se beseda „kocelj“ rabi kot občno ime (gl. Pleteršnikov Slovar), a tudi kot priimek. Tudi krajevni imeni Kocel in Kocelovo nista neznani. (Cfr. moj spis „O osebnih imenih pri starih Slovencih“ v Letopisu Matice Slov. za 1886, str. 121, št. 108 ter Jagićev sestavek v Denkschriften der kais. Akademie in Wien. Phil.-hist. Cl., 47. Bd. (1902), str. 85.)

2) Pravilna oblika za „Unzat“ se je morebiti glasila „Unčat“ (cfr. Letopis, št. 307) ali pa „Unšat“. Prvi del besede „un“ se nahaja še v drugih slovanskih osebnih imenih, kakor v imenih Unislav, Unimir, Unko, Unec itd.

3) Ime Chotemir (= Hotimir) ne potrebuje razlage. Pred tisoč leti je bilo ime Hotemir med Slovenci znano. (Cfr. Letopis, št. 96.)

4) Ime Liutemir (= Ljutomir) je bilo nekdaj med Slovenci razširjeno. (Cfr. Letopis, št. 134.) Dva kraja na Štajerskem, Ljutomer in Litmerce, sta najbrže po tem osebnem imenu dobila svoje ime.

5) Pravilna oblika za „Zcurben“ se je morebiti glasila Skrben ali pa Črven. (Cfr. Letopis, št. 42.)

6) Ime „Siliz“ bi morebiti smeli nadomestiti z izrazom Žilec (kar se izpeljuje od glagola „žiti“) ali pa Šilec (od glagola „šiti“). Omenim naj, da so med Slovenci razširjeni priimki Silič, Šilec in Živec.

7) Namesto besede „Wlkina“ bi smeli postaviti Volčina. Podlaga besedi je izraz „volk“. Osebna imena Volčina, Volkonja, Volkota in Volkun Slovencem nekdaj niso bila neznana. (Cfr. Letopis, št. 330, 331, 332 in 333.)

8) Pravilna oblika za „Witemir“ je Vitomir. Osebna imena Vitomir, Vitoglav, Vitoslav, Vitobrater itd. so bila pred tisoč leti med Slovenci bolj ali manj razširjena. (Cfr. Letopis, št. 324, 326, 327 in 328.)

Trebiz [1]), Brisnuz [2]). Zuemin [3]), Zeska [4]), Crimisin [5]), Goimer [6]), Zistilo [7]), Amalrih, Altwart, Wellehelm, Fridepercht, Scrot, Gunther, item Gunther, Arfrid, Nidrih, Isanpero, Rato, Deotrih, item Deotrih, Madalperht, Engilhast, Waltker, Deotpald.[8]) Ipsi viderunt et audierunt complacitationem illo die inter Liuprammum et Privinonem quo illa dedicata est ecclesia, id est 9. Kalendas Februarias. Tunc dedit Priwina presbyterum suum nomine Dominicum in manus et potestatem Liuprammi archiepiscopi, et Liuprammus illi presbytero licentiam concessit in sua diocesi missam canendi, commendans illi ecclesiam illam et populum procurandum sicut ordo presbyteratus exposcit."

Št. 143.

850, po 24. januarju. Dolenja Panonija.

Iz Blatograda [9]) se je nadškof Liupram, katerega je spremljal Pribinov sin Kocel, napotil v drug kraj. Tu je posvetil cerkev, katero je postavil duhovnik Sandrat. Tej cerkvi je Kocel v navzočnosti mnogih plemenitašev [10]) podelil zemljišče, gozd in travnike ter darovanemu svetu tudi določil meje. — Nato je nadškof posvetil cerkev duhovnika Ermperhta, Kocel jej je pa daroval to, kar so tam imeli Engildeo, njegova dva sinova in pa duhovnik Ermperht.

---

[1]) Namesto „Trebiz“ bi smeli zapisati Trebec. Po tem izrazu je vas Trebče dobila svoje ime. Osebna imena Trebec, Trebica, Trebigost, Trebil, Trebimir, Trebišin, Trebišnež niso bila svoje dni Slovencem neznana. (Cfr. Letopis, št. 292, 296, 297, 298, 299, 300 in 301.)

[2]) Namesto „Brisnuz“ bi menda smeli zapisati Prisnec. (Cfr. Letopis, št. 201.) Ime Prisnec se izpeljuje iz pridevnika prisen (= pristen).

[3]) Ime „Zuemin“ je brez dvoma pokvarjeno. Prava oblika je bila morebiti „Zemin“ ali pa „Semin“. Z besedo Zemin primerjaj sedanji priimek Zemljič in pa osebna imena Zemigoj, Zemislav, Zemiboned itd., ki so bila nekdaj med Slovenci običajna.

[4]) Pravilno ime za „Zeska“ se je morebiti glasilo Češko, Čestko, Žežko ali pa Žižko.

[5]) Namesto „Crimisin“ bi morda smeli postaviti Krmišin (cfr. Letopis, št. 116) ali pa tudi Grimišin.

[6]) Ime „Goimer“ (= Gojmir) ne potrebuje razlage.

[7]) Pravilna oblika za „Zistilo“ se je po Miklosichu glasila Čestilo. — Jagić pravi (l. c., str. 87), da je med imeni, ki so tu našteta, polovica takih, ki so bila razširjena med severnimi Slovani. Vzemimo, da bi bila njegova trditev resnična. Ali pa potem kaj dokazuje? Jako malo! Imena Pribislav, Bretislav itd. so bila med severnimi Slovani jako v navadi. A znano nam je, da so tudi Slovenci dajali svojim otrokom taka imena. (Cfr. Letopis, št. 24, 199.)

[8]) V Jagićevi razpravi, katero smo ravnokar parkrat omenili, se nahaja kratek spis (str. 87), v katerem vitez Grienberger razjasnjuje, kak pomen imajo zgoraj našteta imena nemških plemenitašev. O plemenitaših samih bi smeli trditi, da so pač s škofom Liupramom prišli v Pribinovo deželo ter se potem ž njim vred zopet vrnili v svojo domovino.

[9]) Gl. št. 142.

[10]) Cfr. št. 142.

Conv. Bag. et Carant., c. 11 (MG. SS., XI, 12): „Indeque rediens idem pontifex et cum eo Chezil consecravit ecclesiam Sandrati presbyteri, ad quam Chezil territorium et silvam ac prata in praesentia praefatorum virorum tradidit et circumduxit hoc ipsum terminum. Tunc quoque ad ęcclesiam Ermperhti presbyteri quam memoratus praesul consecravit, tradidit Chezil sicut Engildeo et filii eius duo et Ermperht presbyter ibi habuerunt, et circumduxit praefatos viros in ipsum terminum."

Št. 144.

850, najbrže meseca aprila.

(Moguntinski nadškof) Hraban [„*Rhabanus servorum Dei servus*"] piše (reimskemu) nadškofu Hinkmarju [„*Hincmaro pontifici*"] ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo in pa razpravo zoper Goteskalkovo zmoto meseca marca v postu malo pred veliko nočjo [„*proximo vere, hoc est in Martio mense, in diebus quadragesimae, adpropinquante paschali sollemnitate*"].[1]) Tudi omenja, da je to, kar mu je bilo znano o božji predvednosti in predodločbi [„*de pręscientia et de prędestinatione*"], navedel v svojih spisih, katere je v preteklem času poslal (veronskemu) škofu Notingu in (furlanskemu) grofu Eberhardu zoper Goteskalkovo krivoverstvo [„*quae ad Notingum episcopum et Eburhardum comitem preterito tempore contra Gotescalki errorem confeci*"].

Datum manjka.[2])

[Codd. S. Mariae Laudunens., eden iz 9., drugi iz 10. stoletja v Laonu; Cod. Monac. iz 10 stoletja v Monakovem — Sirmondi Opera varia (ed. Venetiis 1728) II, 989—1000. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXII, 1518—1530. — MG. Epist., V, 490—499, št. 44]

Št. 145.

Med letom 850. in 871.

Oglejski patriarh Teotmar je vladal kakih 22 let in sicer nekako takrat, ko sta gospodovala cesarja Lotar in Ludovik. Da bi bil v Paviji dobil gradeško faro, ni resnično.

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App., p. 10): „Tendinarus patriarcha sedit annis XXII[3]). Hic etiam sub praedicto Lotario et etiam sub Lodovico ejus filio ecclesiam mirabiliter gubernavit: et pro Gradensi plebe proclamavit et eam obtinuit in Papia." [4])

[1]) Leta 850. je post trajal od 15. februarja pa do 5. aprila.

[2]) Zastran datiranja gl. opazko Dümmlerjevo (Gesch. des ostfr. Reiches, I, 407.

[3]) Muratori ima „XXI".

[4]) Da bi bil oglejski patriarh Teotmar v Paviji dobil gradeško faro, se ne poroča v zgodovinskih virih, pač pa se mu je v rečenem mestu potrdila metropolska oblast čez istrske škofe in cerkve. (Cfr. št. 151.)

Št. 146.

850, proti koncu leta.[1])

Sinoda v Paviji, kateri so predsedovali „Angilbertus Mediolanensis archiepiscopus, Theodemanus[2]) Aquilejensis patriarcha et Joseph venerabilis episcopus (Eporediae).“

„Anno incarnationis dominicae DCCCL., indictione XIV. et Hlotharii atque Hludovici piissimorum augustorum XXX. atque primo.“

[Mansi, Concil. col., XIV, 929. — MG. Leges, I, 396. — MG. Capit. II, 117. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1179 (1167)[b].]

Št. 147.

852, dne 1. aprila.

Papež Leon (IV.) podeli Viktorju, patriarhu gradeške cerkve [*„Victori sanctę Gradensis ecclesię patriarchę“*], palij ter mu ob enem naznanja, kdaj naj ga rabi pri slovesni službi božji, namreč o veliki noči, o praznikih sv. apostolov in sv. Ivana Krstnika, o vnebovzetju Marije Device, o božiču, potem na dan blagoslovljenja domače cerkve ter na dan svojega posvečenja. Palij naj dene nase v zakristiji [*„in secretario“*] in potem še le naj gre maševat. Nato mu papež daje razne nasvete, kako naj živi in z dobrim zgledom vpliva na druge ljudi.

„Data kal. aprilis . . . . imperante domno piissimo perpetuo augusto Hlotario a deo coronato magno imperatore anno tricesimo quinto et postconsulatus eius anno tricesimo quinto, sed et Hludouico novo imperatore eius filio anno secundo, indictione XV.“ — „Diebus vitae tuae“.

[Cod. Trevisaneus f. 45 v državnem arhivu v Benetkah. — Ughelli, Italia sacra, V, 1106 (extr.) — Hacke, Die Palliumverleihungen bis 1143, p. 148—150. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2616 (1979).]

Št. 148.

852, dne 17. novembra. Pavia.

Cesar Ludovik (II.) podeli vsled prošnje opata Felmona[3]), kateri je na čast sv. Mihaelu arhangelu s svojim premoženjem ustanovil moški

[1]) Datum nam kaže, da se je ta sinoda vršila leta 850. Iz 14. indikcije je razvidno, da se je zborovalo po mesecu septembru rečenega leta.

[2]) Namesto Theodemanus bi moralo stati Theodemarus.

[3]) Kandler ima „Telmo“, v listini iz leta 857. pa je Muratori zapisal „Selmo“. (Cfr. št. 157.)

samostan v Diljanu [„*in loco Diliano*“][1]), temu samostanu imuniteto ter mu zagotovi svoje varstvo. Noben javni sodnik ali pa kaka druga sodna oseba ne sme stopiti v samostanske cerkve in hiše ter tu nadlegovati in vznemirjati samostanskih ljudi, pač pa naj bo samostan za vse čase pod cesarskim varstvom [„*sub nostra plenissima immunitate perennis consistat temporibus*“]. Cesar Ludovik tudi določi, da se ne sme njih škof svojevoljno vtikati v njih zadeve, jim nalagati izvanrednih davkov ter po opatovi smrti izbrati novega naslednika; pač pa naj uredi zborovanje, posvečenje in božjo službo tako, da bode všeč ondotnim menihom [„*ut nulla ordinatione aut superimpositione quoque tempore vel si abbas ab hac luce discesserit nulla electione inibi episcopus civitatis*[2]) *facere audeat, sed salva caritate conloquium et consecrationem vel divinum officium inibi secundum eorum consensum agat*“]. Ako bi umrl opat [„*rector*“], naj imajo menihi pravico, da izvolijo novega moža, kateri bi po pravilih postal njih predstojnik. Ako ne bi imeli v svojem samostanu sposobnega človeka, smejo opata izbrati izmed redovnikov kakega drugega samostana.

„*Data XV. kal. Decembr. anno Christo propitio domini Hlotharii pii imperatoris XXXIII. et Hludovici gloriosissimi augusti in Italia III., indictione I. Actum Papiae civit. palacio regio.*“

[Več prepisov iz 17. in 18. stoletja v Vidmu in Benetkah. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a 853. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1190 (1154).]

Št. 149.

Okoli l. 852. ali 853.

Solnograški nadškof Liupram je posvetil v Salapiuginu[3]) na čast sv. Rupertu cerkev, katero je potem vojvoda Pribina z vsem njenim imetjem za večne čase prepustil solnograški nadškofiji.

Conv. Bag. et Carant., c. 11 (MG. SS., XI, 12): „Transactis namque fere duorum aut trium spatiis annorum[4]) ad Salapiugin consecravit ecclesiam in honore sancti Hrodberti; quam Priwina cum omni supra posito tradidit Deo et sancto Petro atque sancto Hrodberto perpetuo in usum fructuarium viris Dei Salzburgensium habendi.“

Št. 150.

853, dne 18. januarja. Rezno.

Ludovik, kralj Vzhodne Francije, potrdi vsled prošnje rezenskega škofa Erchamfrida samostanu sv. Emerama (v Reznem) daritev grofa

[1]) To je bil samostan sv. Mihaela di Sottoterra v poreški škofiji bliz Vižinade. Dandanes so tam samo razvaline.

[2]) Beseda „civitas“ je navadno zaznamovala škofovsko mesto. Druga mesta so se zvala castra ali pa oppida.

[3]) Salapiugin = Salabogen. Sedaj je ondi Zalaber nedaleč od Zalavara.

[4]) To je dve ali tri leta po letu 850.

Wilihelma, kateri je rečenemu samostanu poklonil svojo lastnino med Aistom, Naarnom [„*inter Agastam et Nardinam*"] [1]), Donavo in Nordwaldom [„*Nortuualt*"] s hišami in drugimi poslopji, s podložniki [„*mancipiis atque manentibus*"], travniki itd. — Dalje potrdi kralj samostanu sv. Emerama vse tiste stvari, katere je Wilihelm dal svoji soprogi Engilradi, po njeni smrti pa prepustil samostanu. Potem mu tudi potrdi to, kar je podelil isti grof imenovanemu samostanu v Rosdorfu [„*ad Rosdorf*"] [2]) in pa sploh na tisti strani Donave. Kralj ukazuje, da naj omenjeni samostan za zmerom obdrži vse to, kar je dobil od rečenega Wilihelma. Vsi ljudje, Bavarci in Slovani, svobodni in podložni [„*tam Baioari quamque Sclaui, liberi et serui*"], ki bivajo na podeljeni zemlji, naj še v bodoče ostanejo na njej. Noben kraljev sodnik ali pa kaka druga oblast jih ne sme v kateremkoli oziru kaznovati ali pa kam drugam pregnati. Dovoljeno pa je samostanskim rektorjem, uradnikom in odvetnikom [„*rectoribus et ministris et aduocatis*"], da v vsakem času pod kraljevim varstvom prebivajo in vladajo po dotični zemlji.

Isto tako ne sme kraljev sodnik ali pa kaka druga sodnijska oblast niti svobodnih, niti podložnih prebivalcev poleg Erlafa, v Herilungefeldu [3]), potem poleg Sierninga [4]), pri Aistu, Perschlingu [5]) in v Rosdorfu ter sploh med tistimi mejami med katerimi ima samostan sv. Emerana svojo zemljo [„*ad Erlafa et in Herilungeuelde nec non et ad Sirnicha et circa Agasta seu Bernsnicha atque Rostorf uel infra praedicta terminia et marka, ubi res sancti Petri et sancti Hemmerammi noscuntur pertinere*"], kaznovati ali jih pa siliti k javnim zborom in na vojno, dokler jih pravično sodijo emeramski odvetniki.

„*Data XV. Kld. Februarias anno Christo propitio XX. regni domni Hludouuici serenissimi regis in Orientali Francia, indictione prima. Actum Reganesburg ciuitate.*"

[Izvirna listina v Monakovem. — Lünig, Reichsarchiv, XXI b, 103. — Mon Boica, XXVIII a, 45 — Ried, Cod dipl. Rat., I 44 — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 24. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 16. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1404 (1363). — Izvestja Muz. dr., IV, 177 (extr.)]

---

1) Aist in Naarn sta reki v severovzhodnem delu Gorenje Avstrije ter se izlivata v Donavo.

2) Kje je bil ta Rosdorf, ni znano. Morebiti med Linzom in Pasovem.

3) Erlaf je reka v Dolenji Avstriji ter teče v Donavo. Blizu njenega izliva je bil Herilungoburg (gl. št. 110). Tam nam je tudi iskati „Herilungeuelde".

4) Sierning je dotok reke Bele (Pielach) na Dolenjem Avstrijskem.

5) Perschling je na Dolenjem Avstrijskem od St. Pöltena proti vzhodu. Iz neke listine kralja Arnulfa (gl. št. 306) je razvidno, da je bil „in Sclaviniae locis."

Št. 151.

854, dne 30. oktobra. Pavia.

Cesar Ludovik potrdi vsled prošnje grofa Eberharda, svojega sorodnika [„*per Evrardum ill. comitem dilectumque compatrem nostrum*“] [1]), oglejskemu ali furlanskemu patriarhu Teotmaru [„*Theutmarus Aquilejensis sive Forojuliensis ecclesiae patriarcha*“] in njegovim naslednikom metropolsko oblast čez istrske škofe in cerkve [„*ut antistes Aquilejensis sive Forojuliensis omni tempore patriarchalem et metropolitanam dignitatem in ordinandis regendisque Istriae episcopis et ecclesiis absque ullius omnino contradictione et interpellatione possideat, neque aliquis unquam supradictam adversus Aquilejensem ecclesiam renovare valeat quaestionem*“].

Cesar pravi, da mu je oglejski patriarh Teotmar po grofu Eberhardu pokazal stare listine [„*antiquas auctoritates*“], iz katerih je bilo razvidno, da je oglejska cerkev imela patriarhalno oblast po vsej Istri že od prvih časov krščanstva. Ko je bil Oglej razrušen, si je za nekoliko časa gradeška cerkev prisvojila to oblast, katero je pa pozneje iz nova zadobila oglejska cerkev vsled prizadevanja njenih patriarhov, naklonjenosti rimskih papežev ter podpore (frankovskih) vladarjev. Ko se je polastil oglejskega mesta hunski kralj Atila, je zbežal rajnki patriarh Pavel z vsemi cerkvenimi zakladi na otok Gradež [„*accidit, ut ejusdem urbis b. Paulus antistes ad insulam, quae Gradus nuncupatur, cum omni ecclesiae thesauro confugeret*“].[2]) Ker je bil Oglej dalj časa razrušen, si je po smrti patriarha Pavla gradeški škof prisvojil patriarhalno oblast [„*defuncto Paulo pontifice . . . Gradensis antistes patriarchatus dignitatem assumpsisse cognoscitur*“].[3]) — Na raznih sinodah je bilo pozneje sklenjeno, da naj oglejski ali furlanski patriarh zopet dobi staro patriarhalno oblast po vsej Istri tako, kakor so jo imeli njegovi predniki. Posebno se je to določilo pod papežem Evgenijem, kateri je ukazal vsled želje cesarja Ludovika, njegovega starega očeta, ter cesarja Lotarja, njegovega očeta, da se snide sinoda v Mantovi.[4]) Tu se je rešil prepir med oglejsko in gradeško cerkvijo v navzočnosti papeževih legatov in oglejskega patriarha Maksencija.

Pozneje za časa papeža Gregorja (IV.) se je vsled želje furlanskega patriarha Maksencija še enkrat obravnavala ta zadeva med njim

---

[1]) Gl. št. 130. — Grof Eberhard je imel za ženo Gizelo, hčer cesarja Ludovika Pobožnega.

[2]) Cfr. Gr. I, št. 72. — Patriarh Pavel ni zbežal pred Huni na Gradež, pač pa pred Langobardi.

[3]) Iz tega stavka bi lahko sklepali, da so za časa oglejskega patriarha Pavla živeli tudi g r a d e š k i š k o f j e, kar pa ni resnično.

[4]) Gl. št. 93.

(Maksencijem) in gradeškim škofom.[1]) [„*Deinceps quoque temporibus beatissimi papae Gregorii interpellante iterum contra Gradensem episcopum supradicto Maxentio Forojuliensi pontifice eadem est quaestio retractata et eorum judicio ad finem usque producta.*“]

Da bi pa to vprašanje ne prišlo iz nova na dan vsled poželjivosti in zlobnosti nekaterih ljudi, je patriarh Andrej po grofu Eberhardu prosil cesarja Lotarja, da bi potrdil stare pravice oglejske cerkve.[2]) [„*Sed propter quorumdam cupiditatem et temeritatem, quia metuere poterat, ne iterum supradicta quaestio posset emergere et redivivas denuo ecclesiis inducere concertationes, per Evrardum comitem supramemoratum patriarcha Andreas domini et genitoris nostri expetiit celsitudinem, ut antiquissimum jus ecclesiae ejus denuo confirmaretur auctoritate.*“]

Cesar Ludovik pravi dalje, da je njega samega prosil patriarh Teotmar po grofu Eberhardu, da bi blagovolil potrditi oglejskim ali furlanskim patriarhom njih metropolsko oblast čez istrske škofe in cerkve, kar je s pričujočo listino tudi storil.

„*Datum III. kal. Novembris, anno Christo propitio imperii domini Hludovici piisimi augusti V., indictione III. Actum Papia civitate palatio regio.*“

[Transsumpt iz leta 1261. v Benetkah — Prepis iz 15. stoletja v Čedadu. — Ughelli, Italia sacra, V, 39 s pomanjkljivim datiranjem. — Lünig, Cod. dipl. Ital., II, 1943 — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 438. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, VIII, 131. — Kandler, Codice dipl. Istr ad a 855 — Archeografo Triestino, II, 75 — Izvestja Muz. dr., IV, 178 (extr). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1200 (1164).]

Št. 152.

Morebiti od 854. do 873.

Gradeški patriarch Vital, po rodu Benečan, je vladal 19 let, 1 mesec in 6 dni. Papež Benedikt (III.) mu je podelil palij,[3]) da ga rabi tiste dneve, kateri so bili določeni v listinah do njegovih (Vitalovih) prednikov. Patriarh Vital je bil pokopan na Gradežu v cerkvi sv. Agate.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 15): „... cui (sc. Victori) successit Vitalis patriarcha, qui rexit pontificatum annos XVIIII, mensem I, dies VI et sepultus est in ęcclesia beate Agathę.“

---

[1]) Cfr. št. 132, 135, 136.

[2]) Dotična listina se nam ni ohranila.

[3]) Gl. št. 158.

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Vitalis patriarcha, qui fuit tertius nacione nove Venecie, filius Ianaceni Particiaci, qui rexit patriarchatu an. 19, m. 1, d. 6.“

Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, l. c., I, 116): „Vitalis hanc adeptus est sedem (sc. Gradensem).“

Ibid. (l. c., I, 121): „Hac denique tempestate mortuo Vitale patriarcha, qui Gradensem ecclesiam annis rexerat ***.“

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 4, pars 34 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 180): „Vitalis patriarcha natione Venetus ex patre Joanneceno Particiaco, sedit annis XIX, mense I, diebus VI. Hic a Benedicto papa pallium suscepit utendum diebus contentis in privilegiis praedecessoribus suis concessis, sepultusque fuit in Grado in ecclesia sanctae Agathae virginis.“

Št. 153.

Morebiti med 836. in 865.[1])

Nekako v tem času je gospodoval po Furlaniji vojvoda Eberhard, ki je bil iz plemenite frankovske rodovine. Njegova soproga Gizela je bila hči cesarja Ludovika (Pobožnega). Pred Eberhardovim prihodom so Slovani (Srbo-Hrvatje) večkrat napadli furlansko zemljo. Tudi Eberhard se je moral ž njimi vojskovati, a tudi s Saraceni. Eberhard pa ni bil samo pogumen junak, temuč tudi pobožen mož poln dobrotljivosti in zaščitnik cerkve. Njegov naslednik je bil njegov sin Unruoch.

Andreae Bergom. Historia, c. 8 (MG. SS. rer. Langob., 226): „Multa fatigatio Langobardi et opressio a Sclavorum gens sustinuit, usque dum imperator Foroiulanorum fines Ebherardo principem constituit. Eo defuncto, Unhroch, filio suo, principatum suscepit.“

Sedulii Scotti Carmina (MG. Poetae lat, III, 202): „Nobilis gemma ecclesiaeque tutor, nescius vinci, domitor malorum ac pius heros bonitate plenus.“

Ibid., (l. c. p. 212): „Te tremit armipotens Sclavus, Saracenus et hostis.“

Translatio s. Calixti, c. 4 (MG. SS., XV, 419): „ . . . ea igitur tempestate fuit vir nobilissimus Francorum natalibus oriundus nomine Everardus, qui ducatum Foroiuliensem . . . sub glorioso principe Lothario Ludovici piissimi imperatoris filio . . . nobiliter administravit.“

Agnelli Liber pontif. eccl. Ravenn., c. 172 (MG. SS. rer. Langob., p. 389): . . . et Giselam, filiam suam, tradidit (sc. Lodovicus imp.) marito Curadum[2]) nomine.“

---

[1]) Grof Eberhard se omenja že leta 836 (cfr. št. 116), potem leta 841. (št. 126, 127) in večkrat tudi v poznejših letih. Leta 864. ali pa 865. je umrl. (Dümmler, Geschichte d. Ostfränk. Reiches, III, 15.)

[2]) Ime „Curadum“ je pokvarjeno ter bi moralo stati „Evrardum“. Ta je bil namreč Eberhard, mejni grof furlanski.

Št. 154.

856, dne 23. marca. Mantova.

Cesar Ludovik (II.) potrdi Benečanom vsled prošnje beneškega dožda Petra, katero sta mu naznanila (furlanski) vojvoda Eberhard, njegov (Ludovikov) sorodnik, in pa doždov poslanec Deusdedit [„*per Euerardum dilectissimum ducem et familiarem nostrum atque per missum suum Deusdedit*“], vsa posestva, katera so (Benečani) imeli v njegovi (Ludovikovi) državi.

„*Data X. kal. Aprilis anno Christo propitio imperii domni Hlodouici excellentissimi augusti in Italia VI., indictione IIII. Actum Mantuę palatio regio.*“

[Liber blancus iz 14. stoletja in Codex Trivisanus iz 16. stoletja, oba v kr. državnem arhivu v Benetkah. — Mitth. des Instit. f. österr Geschichtsf., V, 390. — Mühlbacher, Reg., der Karol., št. 1205 (1171)]

Št. 155.

856.

V tem letu je kralj Ludovik postavil za predstojnika v Vzhodni marki svojega sina Karlmana.

Auctar. Garst ad a. 856 (MG. SS., IX, 565): „Karlamanno marchia orientalis est commendata.“

Št. 156.

Med 847—856.

Moguntinski nadškof Hraban [„*Rabanus servus servorum Dei*“] piše strassburškemu pokrajinskemu škofu [„*chorepiscopo*“] in pa ondotnim bratom (duhovnikom) o pokori, katero naj dela neki človek, ki je grešil z neko ženo ter potem umoril njo in njenega soproga, svojega sorodnika. Med drugim omenja Hraban v svojem pismu, da jim ob enem pošilja izvod pisma (oglejskega) patriarcha Pavlina do italskega kralja (!) Haistulfa[1]), ki je umoril svojo ženo. Ta izvod, iz katerega je mogoče spoznati, kaka pokora naj se naloži dotičnemu zločincu, je spisan na priloženi listini. [„*Ad cuius rei confirmationem exemplar epistolae Paulini patriarchae ad Heistolfum regem Italiae, qui suam uxorem interfecit, vobis in alio pictatio*[2]) *scriptum transmisi,...*“]

Datum manjka.[3])

---

[1]) Glej št. 3. — Ta Haistulf ni bil kralj italski, temuč neka druga nam neznana oseba.

[2]) Pictatium ali pittatium se je zvala v okviru se nahajajoča ter s smolo ali pa z voskom prevlečena tabla za pisanje. Pomenja pa ta beseda tudi kratko pismo ali pa listino.

[3]) To pismo je bilo spisano, ko je bil Hraban moguntinski nadškof. Umrl je v začetku februarja leta 856.

[En codeks v Monakovem in eden v Wolfenbüttelu, oba iz 10. stoletja. — Wasserschleben, Beitr. zur Gesch. der vorgratian. Kirchenrechtsquellen, str. 164. — Kunstmann, Hrabanus Maurus, str. 213. — MG. Epist., V, 507, št. 53.]

Št. 157.

857, dne 3. aprila. Mantova.

Cesar Ludovik (II.) naznanja, da sta mu Druktemir, arhikancelar njegove palače, in pa Hitton, njegov fevdnik, izporočila, da je Felmon [1]) opat samostana sv. Mihaela v Diljani [„*Felmo abbas congregationis sancti Michaelis in Diliana*“], napravil z dovoljenjem ondotnih bratov neko pismo [„*cartam*“] ter določil, da bi brata Petronazij in Talazij postala samostanska zastopnika [„*ut missi eorum existerent*“] ter delila podporo [„*amminiculum*“] tam, kjer bi bilo potrebno. Ker je (cesar Ludovik) že sprejel samostan v svoje varstvo [„*ipsum cenobium sub nostro receptum habeamus mundburdio*“][2]) in ker se menihi vsled pomanjkanja ne morejo večkrat do njega (do cesarja) obrniti, zato prosijo, da bi ta dva (Petronazij in Talazij) pod njegovim (cesarjevim) varstvom zastopala samostan. Rečena fevdnika (Druktemir in Hitton) sta tudi prosila, da bi (cesar) dovolil z ozirom na to, ker je imenovani opat na svoje stroške utemeljil samostan, prvič, da bi menihi volili svojega opata in svoje zastopnike [„*cum ipsis missis*“] brez pritiska in posvetnega nadlegovanja, drugič, da bi volitev ne bila zavisna od škofa, in tretjič, da bi se samostanu priznala svoboda zastran živinske paše, sekanja lesa in ribjega lova, kakor jo imajo tudi drugi samostani.

Cesar pravi, da je spoznal te prošnje za pravične, jih uslišal ter ukazal napraviti pričujočo listino [„*praesens praeceptum*“]. Brata Petronazij in Talazij naj imata, kakor je zapisano v pismu opata Felmona, zastopstvo [„*missaticum*“][3]) čez rečeni samostan. Kadar bi umrl sedanji opat, naj ondotni menihi z dovoljenjem Petronazija in Talazija iz svoje srede izvolijo novega opata, katerega naj škof ondotnega mesta, namreč Poreča [„*episcopus ipsius civitatis id est arentinae*“],[4]) posveti brez kake preiskave [„*absque ulla recordatione*“].[5]) Tudi naj

---

[1]) Muratori in za njim Kandler imata napačno ime „Selmo“.

[2]) Gl. št. 148.

[3]) Missaticum. pomenja to, kar „nuntium“ (poslanstvo) ali pa „districtus et iurisdictio missi“ ali pa tudi „ministerium missi“.

[4]) „. . arentinae“. Ker ima listina luknjo, manjka tej besedi prva črka. Muratori je popolnil besedo v „Carentinae“ (Karantanija), kar je pa nemogoče. Jaffé je mislil, da bi se ta beseda morala glasiti „Tarentinae“, kar je pa tudi brez pomena. Brez dvoma je nekdaj stalo v listini „Parentinae“ ter nam je misliti na mesto Poreč v Istri.

[5]) Beseda „recordatio“ pomenja sodnijsko preiskavo o kaki dvomljivi zadevi s pomočjo prič.

imajo menihi pravico, da si postavijo svojega odvetnika, ki naj bo oproščen vseh služnosti.

„*Data III. nonas Aprilis anno imperii domini Hlodovici pii imperatoris in Italia VII., indictione V. Actum Mantua civitate et palatio regio.*“

[Izvirna listina, ki je pa jako poškodovana, v Bresciji. — Muratori, Antiqu. Ital., V, 270. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 857. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1211 (1177).]

Št. 158.

858, dne 30. marca.

Papež Benedikt (III.) podeli Vitalu, nadškofu gradeške cerkve [„*Vitali archiepiscopo sancte Gradensis ecclesię*“], palij ter mu ob enem naznanja, kdaj naj ga rabi pri slovesni službi božji, namreč o veliki noči, o praznikih sv. apostolov in sv. Ivana Krstnika, o vnebovzetju Marije Device, o božiču, potem na dan blagoslovljenja domače cerkve ter na dan svojega posvečenja. Palij naj dene nase v zakristiji [„*in secretarium*“] in potem še le naj gre maševat. Nato mu papež daje razne nasvete, kako naj živi in z dobrim zgledom vpliva na druge ljudi.

„*Data III. kal. aprilis .... imperante domno piissimo perpetuo augusto Hludouico a deo coronato magno pacifico imperatore anno nono et post consulatum eius anno nono, indictione sexta.*“ — „*Si pastores ovium.*“

[Cod. Trevisaneus, f. 47 v državnem arhivu v Benetkah. — Ughelli, Italia sacra, V, 1106 (extr.) — Hacke, Die Palliumverleihungen bis 1143, str. 150—152. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2672 (2014).]

Št. 159.

858 (?) dne 21. aprila. Ravenna.

Neki Setinij podeli v imenu puljskega škofa Andigisa ter opata samostana sv. Marije in sv. Andreja na istrskem otoku, Serra imenovanem,[1]) [„*Setinius nomine dominus Andigisi episcopi Polensis ecclesie sancti Andree abbas monasterii sancte Marie et sancti Andree apostoli in insula que uocatur Serra partibus Hystriensis*“] božjima služabnicama (nunama) Perpetvi in Graciji dvor, ki se zove Panarini [„*curtis que uocatur Panarini*“][2]) z vsemi priteklinami proti temu, da plačujeta navedenemu samostanu vsako leto po 20 solidov zlata [„*in auro solidos XX*“].

Navedene so nekatere priče.

---

[1]) Otok Serra je sedanji otok Sv. Andreja južno od Rovinja. Gl. listino z dne 16. julija 983, št. 480.

[2]) Dvor Panarini nam je iskati pri Ravenni.

„Anno domino propicio pontificatus dominus Benedicti pape sede quinto, Lodoicus imperator anno decimo, die uigesimo primo mensis aprilis, indictione VII[1]) *Rauenna.*

[Listina na pergamentu v arhivu v Ravenni. — Atti e memorie della società Istriana di archeologia e storia patria, X (1895), 25. (Jako pomanjkljiv ponatis.)]

Št. 160.

859, dne 1. maja. Frankfurt.

Ludovik, kralj (Vzhodne Francije), naznanja, da je podelil polovico državne zemlje v Tulnu v panonski pokrajini nekemu svojemu velikašu, Ratboto imenovanemu, [*„cuidam ex primatibus nostris nomine Ratboto medietatem unius fisci qui vocatur Tullina situs in regione Pannonia“*] s pogojem, da mu ne postane nezvest. Ker se mu je pa z vsemi trumami izneveril ter prelomil zvestobo in prisego [*„sed quia ipse a nobis totis viribus se alienavit et fidem atque iusiurandum omni infidelitate fraudavit“*], je (kralj Ludovik) sklenil dati rečeno polovico samostanu sv. Emerama (v Reznem) s pogojem, da jo za tako dolgo časa še obdrži njegov stolnik Ratbodon [*„Ratbodonem infertorem nostrum“*], dokler se ne dobi zanj drugod primerna odškodnina.

„Data kl. mai. anno XXVII. regni Hludouuici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indict. VII. Actum Franconouurt palatio regio.“

[Izvirna listina (A) in kartular iz 11. stoletja (B), oboje v Monakovem. — Pez, Thesaurus, I^{c}, 23 (iz B). — Lünig, Reichsarchiv, XX^{b}, 104 (iz B). — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 27 (iz B). — Ried, Cod. dipl. Ratisb., I, 48 (iz A). — Mon. Boica, XXVIII, 50 (iz A). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1438 (1397).]

Št. 161.

859, dne 24. septembra. Ostermieting.[2])

Ludovik, kralj (Vzhodne Francije), podeli vsled prošnje (pasovskega) škofa Hartvika [*„Hardwicus“*] njegovemu pokrajinskemu škofu Albriku od svoje lastnine deset kmetij, ki se nahajajo pri Nussbachu [*„ad Nuzpach“*][3]) med Rabo in Chuomberch-om [*„inter Raba et*

[1]) Ta datum je jako nezanesljiv. Papež Benedikt III. je vladal od julija 855. pa do aprila 858., tedaj še tri leta ne. Deseto leto vladanja cesarja Ludovika II. je trajalo od aprila 859. pa do aprila 860. Sedma indikcija kaže na leto 859.

[2]) Ostermieting (Hostermontingon) je na desnem bregu reke Salice severozapadno od Solnograda.

[3]) Tu omenjeni „Nuzpach“ je bil najbrže v bližini sedanjega Šopronja (Odinburch) in reke Rabe na Ogrskem. Dandanes tega kraja ni več ali se pa drugače imenuje. Tudi „Chuomberch“, katerega navaja ta listina, je bil v ondotni okolici ter ga ne smemo zamenjati s Kumbergom (Chumberch), ki je zaznamoval severozahodno pobočje Dunajskega lesa.

Chuomberch"] ter med alodom Amalgerovim in Waltilonovim, potem pri Šopronju ter v tistih krajih, kjer se začenja gorovje, pa do občinskega gozda [„*X mansis, qui coniacent intra alode Amalgeri et Waltiloni et ad Odinburch atque ad loca ubi montana incipiunt extolli, et sic in communem silvam*").

„*Data VIIII. kal. Octobris anno Christi propicio XXVIII. regni domini Luodowici serenissimi regis in orientali Frantia regnante, indictio VIII. Actum Hostermontingon, villa regia.*"

[Trije kartularji iz 12. in 13. stoletja v Pasovu. — Mon. Boica, XXXI, 98. Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1440 (1399).]

Št. 162.

859, dne 1. oktobra. Ranshofen.

Ludovik, kralj Vzhodne Francije, podeli vsled prošnje svojega fevdnika, grofa Pabona [„*quidam fidelis comes noster Papo*"], grofu Vitogoju[1]) 12 kmetij s pašniki, gozdi in vodami v Admontski dolini. [„*dedimus praescripto Uuitagouua comiti nostro in Ademundi valle mansos serviles XII et pascua et silvas et aquas quę in ipsa proprietate coniacent.*"]

„*Data kal. Octobris, anno XXVIII regni domni Hludouuici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indictione VIII. Actum Ranthesdorf villa regia.*"

[Izvirna listina na pergamentu v c. k. tajnem državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anhang, str. 94 z napačno letnico 860. — Zahn, Urkundenbuch des H. Steiermark, I, 9. — Wichner, Gesch. d. Stiftes Admont, I, 223. — Izvestja Muz društva, IV, št. 181, (extr.). — Mühlbacher, Reg. d. Karolinger, št. 1441 (1400).]

---

[1]) Tu omenjeni „comes Uuitagouua" je isti, kateri se tudi navaja v neki listini cesarja Karola III. (gl. št. 277) ter v neki drugi listini, spisani okoli leta 900 (gl. št. 327). Ime „Uuitagauuo com " se tudi nahaja v Lib. confrat. (MG. Necrol., II, 35), kjer tudi čitamo (str. 30) imeni „Turdagauuuo" (Trdogoj) in „Deblegauuuo" (Debelogoj). Grof Uuitagouua (Vitogoj) je dobil od kralja Ludovika posestva v Admontski dolini na sedanjem Štajerskem, od cesarja Karola III. pa dvor Grunzwita (Grünz) na sedanjem Dolenjem Avstrijskem. Vitogojev sin je bil kraljevi točaj Heimo, čegar soproga se je zvala Mildrut (gl. št. 288, 291, 292, 327), hči pa „Tunza" (Tunica), ki je vzela v zakon nekega plemenitega Jurija ter od svojega brata dobila nekoliko posestev ob Vrbskem jezeru na Koroškem. Brez dvoma sta imeni Turdagauuuo (Trdogoj) in Deblegauuuo (Debelogoj) slovenski. Isto bi smeli trditi o imenu Uuitagauuo ali Uuitagouua (Vitogoj). Najbrže je bil grof Vitogoj plemenitaš slovenske krvi. Ime njegove hčere Tunice („Tunza") ni prav domače, a ima slovensko končnico.

Št. 163.

Med 840—859.[1])

Ko sta vladala solnograški nadškof Liupram in panonski vojvoda Pribina, so bile naslednje cerkve po Dolenji Panoniji posvečene:

V Blatogradu cerkev sv. Ivana Krstnika, a zunaj glavnega mesta pa cerkve v krajih, imenovanih Dudleipin, Ussitin, Businiza, Ptuj, Stepiliperc, Lindolveschirichun, Kisek, Wiedhereschirichun, Isangrimeschirichun, Beatuseschirichun, Pečuh, Otachareschirichun, Paldmunteschirichun, in tudi drugod, kjer se je zdelo primerno Pribinu in njegovemu ljudstvu.[2]) Vse te cerkve so bile postavljene takrat, ko je vladal vojvoda Pribina, in solnograški nadškofje so jih pa posvetili.

Conv. Bag et Carant., c. 11 (MG. SS., XI, 12): „Item in eadem civitate ecclesia sancti Johannis baptistae constat dedicata, et foris civitatem in Dudleipin, in Ussitin, ad Businiza, ad Bettobiam, ad Stepiliperc, ad Lindolveschirichun, ad Keisi, ad Wiedhereschirichun, ad Isangrimeschirichun, ad Beatuseschirichun, ad Quinque basilicas temporibus Liuprammi ecclesiae dedicatae sunt; et ad Otachareschirichun et ad Paldmunteschirichun, ceterisque locis ubi Priwina et sui voluerunt populi. Quae omnes temporibus Priwinae constructae sunt et consecratae a praesulibus Iuvavensium."

Št. 164.

Med 840. in 859.[3])

Vojvoda Pribina ni ves čas svojega življenja v nobenem oziru zmanjšal solnograški cerkvi njenega imetja ali pa njene oblasti, pač pa se je prizadeval, da bi po želji nadškofa Liuprama oboje pomnožil. Ko je duhovnik Dominik[4]) umrl, je solnograški nadškof Liupram v

---

[1]) To se je zgodilo v tistem času, ko je vojvoda Pribina vladal ob Blatnem jezeru, tedaj po letu 840., in ko je še živel solnograški nadškof Liupram († 859).

[2]) Iz zgoraj naštetih imen je razvidno, da so solnograški nadškofje med Slovenci širili razen krščanstva tudi germanizacijo. Dandanes se lega marsikaterega tu omenjenega kraja ne da določiti, ker je v teku časa morebiti brez sledu izginil ali pa dobil popolnoma novo ime. Gotovo je, da je „ad Bettobiam" denašnji Ptuj na Štajerskem. „Ad Quinque basilicas" je sedanji Pečuh (Fünfkirchen), „ad Keisi" pa Kisek (Güns) na Ogrskem. Mogoče je tudi, da je „ad Businiza" sedanja Pesnica na Štajerskem, „Lindolveschirichun" pa Lendova na zemlji ogrskih Slovencev.

Navedena krajevna imena nam vsaj nekoliko kažejo, kako velika je bila Pribinova zemlja. Razprostirala se je od Ptuja pa čez Pečuh, od Drave pa do onostran Kiseka. Mejila je na zapadni strani s Karantanijo, na severu najbrže z Gorenjo Panonijo; na jugu je reka Drava delala mejo, na vzhodu pa morebiti Donava. Kaže se, da je Pribina vladal po Dolenji Panoniji med Dravo, Donavo, dolenjo Rabo in vzhodno Karantanijo.

[3]) Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 163.

[4]) Gl. št. 142.

Blatograd poslal duhovnika in imenitnega učenjaka, Swarnagel imenovanega, ter ž njim še mnogo drugih dijakonov in klerikov.

Conv. Bag. et Carant., c. 12 (MG. SS., XI, 13): „Quamdiu enim ille (sc. Priwina) vixit, nihil minuit ecclesiasticarum rerum, nec subtraxit de potestate praedictae sedis, sed ammonente archiepiscopo prout valuit augere studuit, quia ad augmentum servitii Dei primitus post obitum Dominici presbyteri Swarnagal presbyter ac praeclarus doctor illuc missus est cum diaconis et clericis."

Št. 165.

Okoli leta 859.[1])

Za Swarnagelom[2]) je nadškof Liupram poslal v Blatograd Altfrida, duhovnika in mojstra slehernih umetnosti. Liupramov naslednik Adalwin je Altfrida povzdignil v nadduhovnika, izročil mu ključe (blatenske) cerkve ter mu poveril nadzorovanje vsega ljudstva (v Pribinovi deželi).

Conv. Bag. et Carant., c. 12 (MG. SS., XI, 13): „Post illum (sc. Swarnagal) vero Altfridum presbyterum et magistrum cuiusque artis Liuphrammus direxit; quem Adalwinus successor Liuphrammi archipresbyterum ibi constituit, commendans illi claves ecclesiae curamque post illum totius populi gerendam."

Št. 166.

Okoli leta 859.[3])

Ko sta v Solnogradu vladala nadškofa Liupram in Adalwin, je škof Osvald skrbel za dušni blagor Slovencev.

Conv. Bag. et Carant., c. 9 (MG. SS., XI, 11): „Quorum temporibus, Liuprammi videlicet ac Adalwini archiepiscoporum, Osbaldus episcopus Sclavorum regebat gentem, prout iam priscis temporibus iam dicti episcopi (sc. Modestus, Deodericus et Otto) fecerunt, subiecti episcopis Iuvavensium."

Excerptum de Karentanis (ibid., XI, 14): „Post hunc (sc. Ottonem) Hosbaldus episcopus sub Liuprammo et Adelwino archiepiscopis."

Vita Gebehardi archiep. et succ., c. 6 (ibid., XI, 38): „. . . a Liuprammo tertio archiepiscopo Oswaldus episcopus [prelatus est] Karentanis."

---

[1]) Duhovnik Altfrid je bil pred letom 859. poslan v Blatograd. Tega leta dne 14. oktobra je umrl nadškof Liupram. Po letu 859. je pa Adalwin, Liupramov naslednik, povzdignil Altfrida v nadduhovnika.

[2]) Gl. št. 164.

[3]) Liupram je kot nadškof živel v Solnogradu od leta 836—859., Adalwin pa od leta 859—873. Iz tega sledi, da je škof Osvald vladal okoli leta 859. Kaže se, da je že okoli leta 863. umrl. (Cfr. št. 190.)

Št. 167.

Med 853. in 859.[1])

Na prošnjo vojvoda Pribina je nadškof Liupram iz Solnograda poslal zidarske, slikarske, kovaške in tesarske mojstre, kateri naj bi v Blatogradu postavili veličastno cerkev. Liupram sam je to delo pričel ter tudi učakal, da se je ondi vršila božja služba. V to cerkev so prenesli ostanke mučenika Adrijana.

Conv. Bag. et Carant., c. 11 (MG. SS., XI, 12): „Postmodum vero roganti Priwinae misit Liuprammus archiepiscopus magistros de Salzpurc murarios et pictores, fabros et lignarios; qui infra civitatem Priwinae honorabilem ecclesiam construxerunt, quam ipse Liuprammus aedificari fecit officiumque ecclesiasticum ibidem colere peregit. In qua ecclesia Adrianus martyr humatus pausat."

Št. 168.

859, dne 14. oktobra.

Dne 14. oktobra leta 859. je umrl solnograški nadškof Liupram, kateremu je sledil Adalwin.

Conv. Bag et Carant, c. 9 (MG. SS., XI, 11): „Qui (sc. Liuprammus) innumerabilibus Deo placitis operibus peractis, sideras conscendit sedes, anno nativitatis Christi 859 [cod. B: pridie Kalendas Octobris]. Cui successor quem ipse nutrivit Adalwinus venerabilis praesul . . ."

Auctar. Garst. ad a. 859 (MG. SS., IX, 565): „Liuprammus Salzburgensis episcopus obiit 2. Kal. Octobris. Adilwinus successit ei in sede."

Ann. Admunt. ad a. 859 (MG. SS., IX, 573): „Liuprammus Salzburgensis episcopus obitt, pro quo Adilwinus."

Necrologia s. Rudberti Salisb. ad 2. id. Oct. (MG. Necrol., II, 176): „Liuprammus Salzburgensis archiep. ob."

Necrologium Seccoviense ad 2. id. Oct. (MG. Necrol., II, 426): „Luipramus archiep. Salzburgensis."

Št. 169.

860, dne 20. februarja. Rezno.

Kralj Ludovik naznanja, da je njegov vojvoda Pribina [„*Briuuinus fidelis dux noster*"] prišel k njegovim velikašem ter prosil, da bi smel del svoje lastnine, katero mu je podelil [„*de rebus proprietatis suae quas ei in proprietatem concessimus*"],[2]) prepustiti samostanu sv. Mavri-

[1]) Iz prve besede „postmodum" je razvidno (cfr. št. 149), da so to cerkev postavili po letu 852. ali 853.; stavek „Liuprammus . . . . officium ecclesiasticum ibidem colere peregit" pa kaže, da je bilo delo pred Liupramovo smrtjo končano.

[2]) Gl. št. 138.

vricija v Alteichu, katerega predstojnik je bil takrat opat Otgarij. Kralj Ludovik pravi, da je dovolil, da se to sme zgoditi. Vojvoda Pribina je nato z njegovim dovoljenjem daroval rečenemu samostanu sv. Mavricija v svoji vojvodini od svoje lastnine to, kar je imel okoli Zalabera. Dotična zemlja se je razprostirala na vzhodu onostran reke Zale do Slovenske marke in do „Stresmaren-a“, potem ob Zali navzgor do „Uualtungesbah-a“, dalje do razvodja med Zalo in Rabo in pa do „Chirihstetin-a“. [„ . . . *de sua proprietate in suo ducatu quicquid habuit ad Sala(biugin* [1]) *infra term)inos* [2]) *istos. In orientem ultra Salam fluuiolum usque in Slougenzin marcham* [3]) *et Stresmaren, et sic sursum per Salam usque ad Uuualtungesbah, et sic inde usque in Hrabagiskeit et ad Chirihstetin.*“] [4])

Pozneje je opat Otgarij prosil kralja, da bi s posebno listino potrdil to daritev, kar je tudi rad storil ter določil, da naj omenjeni samostan z božjo pomočjo obdrži rečeno zemljo za večne čase brez kakega nasprotovanja. [5])

„*Data X. kl. marcias, anno Christo propitio XXVIII. regni domni Hludouuici serenissimi regis in orientali Frantia regnante, indictione VIII. Actum Reganesburc civitate regia.*“

[Izvirna listina (A) in kartular iz 13. stoletja (B), oboje v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon., II, 15; ed Ratisb., II, 11. — Mon. Boica, XI, 119. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 28. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 183. — Kukuljević, Dipl. Sbornik, I, 49. — Schumi, Archiv f. Heimatkunde, II, 4. — Izvestja Muz. dr., IV, 181 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1442 (1401).]

Št. 170.

860, dne 8. maja. Rezno.

Ludovik, kralj (Vzhodne Francije), podeli vsled prošnje (rezenskega) škofa Erchanfrida samostanu sv. Mihaela v Mattsee dvajset

---

[1]) Salabiugin (=Salabogen) je najbrže sedanji Zalabér ob reki Zali, ki teče po jugozahodnem Ogrskem ter se izliva v Blatno jezero.

[2]) Ker ima izvirna listina nekoliko lukenj, je treba tiste besede in črke, ki manjkajo, popolniti iz B.

[3]) Slougenzin marcha (= Slovenska marka ali marka Slovencev) je bila od Zale proti vzhodu bliz Blatnega jezera. V besedi „Slougenzin“ stoji „g“ namesto „j“, kar lahko v srednjeveških spisih večkrat opazujemo. Tako n. pr. stoji Gera namesto Jera, Guta namesto Juta itd. Črki „ge“ nadomestujeta „ѣ“ ali „ě“.

[4]) „Hrabagiskeit“ je brez dvoma to, kar „Raabscheide“, namreč razvodje med Rabo in Zalo. Kje so Stresmaren, Uuualtungesbah in Chirihstetin, ni mogoče z gotovostjo določiti.

[5]) O izvirnosti te listine je Sickel iz prva dvomil (cfr. Sitzungsber. der kais. Akad. in Wien, XXXIX, 129), a po krivici, kajti listina je pristna.

kmetij v Odolrikovi grofiji in sicer v kraju, ki se zove „Savariae vadum“,[1]) ter odtod med Sprazo[2]) in Sabarijo do gorskih vrhov, potem proti severu do kraja Wagreina,[3]) odtod do gore, Wangariorum marcha zvane ter do gorovja, Witinesberc[4]) imenovanega. [„ . . . *in comitatu Odolrici, id est mansos XX in loco qui dicitur Savariae vadum et inde inter Sprazam et Savariam in summitatem montis et inde per circuitum in aquilonem usque in illum locum qui dictur Wachreini (et in)de*[5]) *usque in summitatem illius montis qui dicitur Wangariorum (mar)cha et inde usque in summum montem qui dicitur Witinesberc.*“]

„*Data VIII. idus majas anno XXVIII. regni domni Hludowici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indic(tione VIII. Actum Re)gane(spurch civitate regia).*“

[Izvirna listina, jako poškodovana, v Mattsee. Tu sta tudi dva prepisa, eden iz 14., drugi iz 18. stoletja. — Sickel, Beiträge zur Diplomatik (Sitzungsber. der phil.-hist. Classe in Wien, XXXIX, 158. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1443 (1402)]

Št. 171.

860, meseca maja.

Papež Nikolaj (I.) podeli Adalwinu, nadškofu solnograške cerkve, [„*Adelwino archiepiscopo sancte Iuvavensis ecclesie*“] palij ter mu ob enem naznanja, kdaj naj ga rabi pri slovesni službi božji, namreč o veliki noči, o praznikih sv. apostolov in sv. Ivana Krstnika, o vnebovzetju Marije Device, o božiču, potem na dan blagoslovljenja domače cerkve ter na dan svojega posvečenja. Palij naj dene nase v zakristiji in potem še le naj gre maševat. Nato mu papež daje razne nasvete, kako naj živi in z dobrim zgledom vpliva na druge ljudi.

„ . . . *in mense Maio, indictione VIII.*“ — „*Diebus vite tue.*“

[Prepis, prej v arhivu solnograških nadškofov, sedaj na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 92. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXIX, 771. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2681 (2020).]

---

[1]) Savariae vadum nam je iskati pri Zöbernbachu nekako tam, kjer je sedaj vas Kirchschlag na Dolenjem Avstrijskem. Cfr. št. 131., kjer se za Zöbernbach rabi beseda Sevira.

[2]) Spraza je sedanji Spreitzbach. Tako se zove potok na jugovzhodni strani Dolenje Avstrije. Ko prestopi na Ogrsko, mu pravijo Rabnitz (Rabica) ali Repce.

[3]) Kje je bil kraj Wagrein, ni znano. Prav tako tudi ne, kje je stala gora Wangariorum marcha.

[4]) Witinesberc je Pittenberg. Misliti nam je na gorovje v okolici Pittena na Dolenjem Avstrijskem (sodn. okr. Neunkirchen). Cfr. Witanesberc (št. 172) in Witinesberch (št. 296).

[5]) Ker je izvirna listina jako poškodovana, je to, kar stoji v oklepih, vzeto iz dotičnih prepisov.

Št. 172.

860, dne 20. novembra. Mattighofen.

Kralj Ludovik daruje vsled prošnje solnograškega nadškofa Adalwina njegovi cerkvi mesto Sabarijo in zemljo ob Pinki, katero so Odolrik, kraljevski grof in odposlanec, ter nekateri drugi kraljevski fevdniki obhodili in izročili imenovanemu nadškofu. Ob enem podeli solnograški cerkvi v popolno last tiste dvore, katere so solnograški nadškofje dobili v fevd od kake druge osebe ali pa od njega (od kralja) samega, namreč v Mölku, Wachavu, Loibenu, Hollenburgu, Traismaueru, Penku, Lanzenkirchenu, Pittenu, Edlitzu, Mönichkirchenu, Kobolsdorfu, ob Rabici, v Zöbernu, ob Pinki, v Zalaberu, cerkev v Kvartinah, cerkev v Kiseku, cerkev v Ternbergu, Gundoldovo cerkev, cerkev v Žabnici, v Nestelbachu, ob Rabi, v Dudlebih, ob Sulmu, ob Labodnici, Engilbaldov fevd ob Gorčici, cerkev Matere božje pri Krnskem gradu, v Dravskem dvoru, Podkrnosu, Trebnjem, Ostrovici, Brežah, Grassluppu, Pölsu, Kobenzu, ob Ingeringu, Liesingu, v Brucku, ob Murici, v Strassengelu in Longrabenu poleg Rabe. [„*Tradimus itaque ad praedictam casam dei Sabariam civitatem*[1]) *et Peinihhaa,*[2]) *sicut Odolricus comes noster et missus de ipsis rebus eas circuivit ceterique nostri fideles et praedictum venerabilem archiepiscopum de ipsis rebus vestivit, ita deinceps iure perpetuo volumus, ut ad praedictam casam dei permaneant. Insuper etiam tradimus ibi istas curtes in proprium, quae antea ibi in beneficium fuerunt ex alicuius dato, sive ex parte nostra, sive ex alterius cuiuslibet parte ibi antea beneficiatae fuissent, quarum haec sunt nomina: ad Magalicham,*[3]) *ad Uuachauua,*[4]) *ad Liupinam,*[5]) *ad Holunburch,*[6]) *ad Trigisimam,*[7]) *ad Penninuuanc,*[8]) *ad ecclesiam Anzonis,*[9]) *ad Uuitanes-*

---

[1]) Sabaria, sedaj Sobotica (Steinamanger) v Železni županiji na zahodnem Ogrskem.

[2]) Peinihhaa je potok Pinka od Sobotice proti zahodu.

[3]) Magalicha je Mölk na Dolenjem Avstrijskem tik Donave. Ime ima slovansko podlago. Cfr. Kämmel, Anfänge deutschen Lebens in Österreich, str. 166, op. 1. — Glej tudi mojo spomenico, str. 92.

[4]) Uuachauua je Wachau na levem bregu Donave od Mölka proti severu.

[5]) Liupina je sedanji Loiben na levem bregu Donave na Dolenjem Avstrijskem (sod. okraj Krems). Ime tega kraja se izpeljuje iz slovanske besede „ljub". (Cfr. Kämmel, str. 172, op. 2.)

[6]) Holunburch je Hollenburg na desnem bregu Donave (sod. okraj Mautern.)

[7]) Trigisima je Traismauer na desni strani Donave poleg Traguše (sod. okraj Herzogenburg).

[8]) Penninuuanc je Penk na vzhodni strani Gloggnitz-a na Dolenjem Avstrijskem.

[9]) Ad ecclesiam Anzonis je sedanji Lanzenkirchen poleg Litave (sodn. okraj Dunajsko Novo mesto.)

perc,[1] *ad ecclesiam Ellodis,*[2] *ad ecclesiam Minigonis presbyteri,*[3] *ad Kundpoldesdorf,*[4] *ad Rapam,*[5] *ad siccam Sabariam;*[6] *item ad Peinicahu,*[7] *ad Salapiugin,*[8] *et ecclesiam ad Chuartinahu,*[9] *ecclesiam ad Kensi,*[10] *ecclesiam ad Ternperch,*[11] *ecclesiam Gundoldi,*[12] *ecclesiam ad Sabnizam,*[13] *ad Nezilinpah,*[14] *item ad Rapam,*[15] *ad Tudleipin,*[16] *ad Sulpam,*[17] *ad Labantam,*[18] *ad Kurcizam beneficium Engilbaldi,*[19] *ad Carantanam ecclesiam sanctae Mariae,*[20] *ad Trahoue,*[21] *ad Gurniz,*[22] *ad Trebinam,*[23] *ad Astaruuizam,*[24] *ad Friesah,*[25]

---

1) Uuitanesperc = Pittenberg. Ta kraj je sedanji Pitten (sodn. okraj Neunkirchen).

2) Ad ecclesiam Ellodis je sedanji Edlitz (sodn. okraj Aspang na Dolenjem Avstrijskem.)

3) Ad ecclesiam Minigonis je sedanji Mönichkirchen tik avstrijsko-štajerske meje (sodn. okraj Aspang).

4) Kundpoldesdorf je najbrže Kobolsdorf v Železni županiji na Ogrskem.

5) Ad Rapam je sedanji Rabnitz (madj. Ramóc) poleg Rabice (Repcze) v Železni županiji na zahodnem Ogrskem.

6) Ad siccam Sabariam je prej ko ne Zöbern poleg Zöbernskega potoka na Dolenjem Avstrijskem (sodn. okraj Aspang).

7) Peinicahu je potok Pinka, o katerem smo že govorili.

8) Salapiugin je sedanji Zalabér poleg Zale na jugozahodnem Ogrskem. Cerkev v Zalabéru je vojvoda Pribina podaril solnograški cerkvi. Cfr. št. 149.

9) Ecclesia ad Chuartinahu je bila v Kocelovi državi ter posvečena sv. Ivanu evangelistu (gl. št. 206). Kraj se je nahajal ob Blatnem jezeru (gl. št. 276).

10) Kensi je Kisek (Güns) v Železni županiji na Ogrskem. Omenja se ta kraj tudi pod št. 10 in 163.

11) Tu omenjeni Ternberch je bil v Kocelovi državi. Ne smemo ga zamenjati s Ternbergom na Dolenjem Avstrijskem (sodn. okraj Neunkirchen). Cerkev v Ternbergu je bila posvečena sv. Lovrencu. (Gl. št. 202.)

12) Neznan kraj.

13) Sabniza je Žabnica (Safen) poleg Safenbacha na severovzhodnem Štajerskem (sodn. okraj Hartberg).

14) Nezilinpah je sedanji Nestelbach na vzhodnem Štajerskem (sodn. okraj Fürstenfeld).

15) Ad Rapam je neki kraj poleg Rabe na sedanjem vzhodnem Štajerskem.

16) Ad Tudleipin se je zvala pokrajina okoli Radgone na štajersko-ogrski meji. Omenja se tudi pod št. 163.

17) Sulpa je reka Sulm pri Lipnici na Štajerskem.

18) Labanta je Labodnica v Labodski dolini na Koroškem.

19) Kurciza je Gorčica (Görtschitz), ki se pri Št. Janžu izliva v koroško Krko.

20) Ad Carantanam ecclesiam sanctae Mariae je Gospa Sveta blizu Krnskega gradu (Karnburg) na Koroškem.

21) Trahoue je Dravski dvor (Drauhofen) pri Tinjah na slovenskem Koroškem.

22) Gurnitz je vas Podkrnos, ki se nahaja od Celovca proti vzhodu.

23) Trebina je Trebnje (Treffen) na Koroškem (sodn. okraj Beljak).

24) Astaruuiza je Ostrovica (Hoch-Osterwitz) na Koroškem (sodn. okraj Št. Vid).

25) Friesah so Breže (Friesach) na severnem Koroškem.

ad Crazulpam,[1] *ad Pelisam,*[2] *ad Chumbenzam,*[3] *ad Undrimam,*[4] *ad Liestinicham,*[5] *ad Pruccam,*[6] *ad Morizam,*[7] *ad Strazinolun*[8] *duo loca, ad Luminicham iuxta Rapam*[9].] Od današnjega dne naj ostanejo ti kraji brez vsakega ugovora v oblasti solnograške cerkve in nihče izmed kraljevih vojvodov, grofov in vikarjev ter nobena sodnijska oblast nima pravice se polastiti kateregakoli navedenih krajev.[10]

„Data XII kal. decembris, anno Christo propitio XXVIIII regni domni Hludovici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indictione VIIII;[11] *actum Matahhoua villa regia.“*

[Izvirna listina v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Prepis iz 10. stoletja v istem kraju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 95. — Fejér, Cod. dipl. Hungariae, I, 169. — Kukuljević, Diplomatički sbornik, I, 49. — Izvestja Muz. društva, IV, 182—185 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1444 (1403).]

Št. 173.

Okoli 860.

Alpwin iz Karantanije podeli (freisinški) cerkvi Matere božje svojo lastnino v Turih,[12] in sicer dvor s hišo in drugim poslopjem, potem 40 oralov orane zemlje ter travnikov za 50 voz sena proti temu, da sme vse to zopet odkupiti. [„ . . . *quod Alpwinus de Carintania tradidit ad sanctam Mariam quicquid ad Taurn proprietatis visus fuit habere, cum pecunia redimendi hoc est curtem cum domo aliisque edificiis et de terra arabili ingera XL, de pratis carradas L.*“]

Datum manjka.

[Kodeks iz 12. ali 13. stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris, I[b], 355. Resch, Ann. Sabion., III, 185.

---

1) Crazulpa je Grasslupp (Grosuplje) na severnem Štajerskem (sodn. okraj Neumarkt.)

2) Pelisa je Pöls na severnem Štajerskem (sodn. okraj Judenburg).

3) Chumbenza je Kobenz na severnem Štajerskem (sodn. okraj Knittelfeld).

4) Ad Undrimam je Ingering na severnem Štajerskem (sodn. okraj Knittelfeld). Cfr. Gradivo, I, št. 232, op.

5) Ad Liestinicham je potok Liesing (Lesnik) na severnem Štajerskem (sodn. okraj Ljubno).

6) Ad Pruccam je Bruck na Muri.

7) Moriza je Murica (Mürz), dotok Mure na Štajerskem

8) Ad Strazinolun je Strassengel nad Gradcem.

9) Ad Luminicham je najbrže Longraben pri Sv. Ruprehtu poleg Rabe (sodn. okraj Gleisdorf na Štajerskem).

10) Zastran pristnosti te listine gl. Sickel (Sitzungsber. der phil.-hist. Cl. der kais. Akad., XXXIX, 127) in Meiller (Sitzungsber, XLVII, 479 i. d.).

11) Zastran datiranja gl. Sickel (Sitzungsber., XXXIX, 170, št. 83).

12) Jaksch misli, da je bilo to posestvo v Malniških Turah na Koroškem.

— (Hormayr) Archiv f. Geographie, X (1819), str. 546. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 18 (Fontes rer. Austr., 2. Abth, XXXI.) — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 10. — Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, IV, 185 (extr.).]

Št. 174.

861, dne 21. marca. Rezno.

Slovanski grof Kocel [„*quidam comes de Sclauis nomine Chezul*“] podeli svoje posestvo pri Blatnem jezeru v selu „Uuampaldi“ [„*prope Pilozsuue*[1]) *in uilla quę dicitur Uuampaldi*“][2]) z vinogradi, travniki, gozdi in vsemi priteklinami cerkvi Matere božje v Freisingu, kjer počivajo ostanki sv. Korbinijana.

„*Hoc factum est anno incarnationis Domini DCCCLXI., indictione VIIII. in loco regali publico Ratispona in XII. Kal. Aprilis.*“

(Cod. 238, f. 83 v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris., I^b, 353, št. 710. — Zahn, Cod. dipl. Austr. — Fris., I, 19, št. 18. — Izvestja Muz. dr., IV. 185, št. 44 (extr.).]

Št. 175.

861, pred novembrom.[3])

Karlman, najstarejši sin kralja Ludovika, je pregnal vojvode, katerim je bilo izročeno varstvo panonske in karantanske meje, ter svoje pristaše nastavil po (Vzhodni) mejni grofiji.[4]) Ta upor je napravil na njegovega očeta jako neugoden vtis. Karlman se je tudi zavezal z moravskim knezom Rastislavom[5]) ter ž njegovo pomočjo vzel svojemu očetu velik del njegovega kraljestva do reke Inna.[6])

Ann. Fuld. ad a. 861 (MG. SS., I, 374): „Carlmannus quoque, filiorum regis maximus, res novas molitus est; expulit enim duces, quibus custodia commissa erat Pannonici limitis et Carantani, atque per suos marcam ordinavit. Quod regis animum rebellionem suspicantis non parum commovit.“

---

[1]) Primerjaj besedo „Pilozsuue“ z izrazoma „Pelsois“ in „Pelissa“. (Cfr. Gradivo, I, št. 182, 301.)

[2]) Kje je bilo selo „Uuampaldi“, ni znano.

[3]) To se je zgodilo pred mesecem novembrom. Eden izmed pregnanih grofov je prišel h kralju Ludoviku, ko se je ta o sv. Martinu mudil v Solnogradu. Glej št. 176.

[4]) Tak Karlmanov pristaš je bil grof Gundakar, katerega je on postavil v Karantaniji.

[5]) Ta zveza med Karlmanom in Rastislavom je bila usodepolna za panonskega vojvoda Pribina, katerega so v tistem času Moravci ubili. Pribina je bil vedno zvest pristaš kralja Ludovika.

[6]) Karlman je morebiti le mimogrede razširil svojo oblast do Inna, ali pa je letopisec nekoliko pretiraval, ko je opisal njegove uspehe.

Ann. Bertin. (Hincmari Ann.) ad a. 861 (ibid., I, 455): „Carolomannus, Hludowici Germaniae regis filius, cum Resticio Winidorum regulo foederatur, a patre deficit, et Restici auxilio magnam sibi partem usque ad Hin fluvium paterni regni praesumit."

Št. 176.

861, dne 11. novembra. Solnograd.

Kralj Ludovik se je takrat mudil v Solnogradu. Tu sem je prišel tudi grof Pabon, katerega je Karlman, sin imenovanega kralja, izgnal iz Karantanije.

Auctar Garst. ad a. 861 (MG. SS., IX, 565): „Ludwicus rex festum sancti Martini facit ad Iuvavium. Papo a Karlomanno expulsus a Karentana Salzburch sedere cepit."

Ann. s. Rudberti Salisburg. ad a. 861 (ibid., IX, 770): „Ludwicus rex festum sancti Martini Salzburc celebravit. Pabo quidam a Karinthia per Karlomannum eiectus, Salzburge consedit."

Ann. Admunt. ad a. 861 (ibid. IX, 573): „Ludwicus festum sancti Martini Salzburge celebravit."

Conv. Bag. et Carant., c. 9, cod. B (ibid., XI, 11): „Eius (sc. Liuprammi) anno tertio Ludwicus rex festum sancti Martini celebravit apud Iuvavum."

Št. 177.

861, dne 18. novembra. Rim.

Cerkveni zbor v Rimu, katerega se je udeležilo 70 škofov. Tu se je med drugim določilo, da naj ravennski sufragani izkazujejo nadškofu Ivanu in njegovim naslednikom le tako pokorščino, kakršno predpisujejo cerkvene postave in kakršno izkazujejo tudi ligurski, beneški in istrski škofje svojim metropolitom. [„*Proinde decernimus, ut nihil exhibeatis archiepiscopo Ravennati, qui per singula tempora fuerit, nisi quod canones sancti praecipiunt, quodque ceteri episcopi per Liguriam et Venetiam atque Istriam suis metropolitanis exhibere probantur.*"]

„*Pontificatus domini Nicolai summi pontificis et universalis papae anno III., imperii piissimi augusti Ludovici anno XI., die octavo decimo mense Novembris, indictione X.*"

[Muratori, Script. rer. Ital., II^a, 204. — Ughelli, Italia sacra, II, 347. — Mansi, Concil. coll., XV, 598—606 — Migne, Patrol., Ser lat., CVI, 787.]

Št. 178.

Najbrže leta 861.[1])

Slovenski vojvoda Pribina je padel v boju z Moravci. Njegov naslednik je bil njegov sin Kocel.

Conv. Bag. et Carant.. c. 13 (MG. SS., XI, 14): „. . . . quod illi (sc. Cheziloni) successit moriente patre suo Priwina quem Maravi occiderunt."

Št. 179.

862, spomlad ali poletje.[2]) Rezno.

Karlman, sin kralja Ludovika, je prišel v Rezno k svojemu očetu ter se pri njem opravičil tako, da mu njegovi nasprotniki niso mogli nič škodovati. Ko je s prisego zatrdil, da ne stori v prihodnje nič več kaj takega, kar bi bilo proti očetovi volji in bi slabilo njegovo oblast, se je iz nova ž njim pomiril. Oče mu je pri tej priložnosti odstopil vse tiste dežele, katerih se je bil sin prej polastil.[3]) Nato se je Karlman povrnil v svoje pokrajine, kralj se je pa napotil v Mainz.

Ann. Fuld. ad a. 862 (MG. SS., I, 374): „Carlmannus per sacramenta pacis et securitatis suae Reganesburgum venit, et reddita ratione convicit adversarios, patrique suo reconciliatur, iuramento confirmans, ne contra eius iustam potestatem quicquam deinceps mente maliciosa machinaretur. Et Carlmannus quidem ad sua cum pace revertitur; rex vero Mogontiam profectus."

Ann. Bertin. (Hincmari Ann.) ad a 862 (ibid., I, 457): „Carlomannus, Hludowici regis Germaniae filius, concessa sibi a patre regni portione quam pridem invaserat, et dato sacramento, ne amplius inde sine patris voluntate invaderet, cum patre pacificatur."

Št. 180.

862. Rim.

Cerkveni zbor v Rimu, kamor je bil povabljen tudi ravennski nadškof Ivan, ki pa ni hotel priti. Zoper njega je spisal puljski škof Nandeciz posebno knjižico, v kateri je dokazal, da je krivoverec. [„ . . . *et quia a Nandeciso Polensi episcopo nostro praesulatui*

---

[1]) Pribina je najbrže leta 861. izgubil svoje življenje, ko se je kot zvest pristaš kralja Ludovika moral bojevati z moravskim knezom Rastislavom in morebiti tudi z njegovim zaveznikom Karlmanom. Gl. št. 175.

[2]) Da se je to godilo spomladi ali poleti, kaže itinerar kralja Ludovika. Gl. Mühlbacher, Reg. der Karol.

[3]) Razen Vzhodne marke je takrat Karlman dobil od svojega očeta tudi Karantanijo in del Panonije. Gl. Izvestja Muz. dr., VII, 138.

contra eum libello porrecto, pessimo haereseos errore irretitus dicitur . . ."] Cerkveni zbor je nato nadškofa izobčil iz katoliške cerkve.

Datum manjka.[1])

[Muratori, Script rer. Ital. II^{b}. 127. — Mansi, Conc. coll., XV, 658. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXIX, 794]

Št. 181.

Proti koncu leta 862.[2])

Moravska kneza Rastislav in Svetopolk (ne pa tudi panonski knez Kocel[3]) sta poslala poslance k bizantinskemu cesarju Mihajlu ter ga prosila, da bi jima preskrbel kakega učitelja, kateri bi njuno ljudstvo podučeval v sveti veri. Izjavila sta po svojih poslancih, da prihajajo na njuno zemljo razni krščanski učitelji z Laškega, Grškega in Nemškega, izmed katerih eni uče tako, drugi drugače. A Slovani so priprosti ljudje in nimajo moža, kateri bi jim pokazal resnico.[4]) Cesar Mihajl je nato na Moravsko poslal filozofa Konstantina in njegovega brata, meniha Metoda.

Vita s. Methodii, c. 5 (ed. Miklosich, p. 12): „Прилоучи же сꙗ въ ты дьни, Ростиславъ, кнꙗзь словѣнскъ, съ Свꙗтопълкъмь посъласта из Моравы къ цѣсарю Михаилоу, глаголюща тако: ꙗко божиѥю милостию съдрави ѥсмъ. и соуть въ ны въшьли оучителе мнози крьстиꙗни, из Влахъ и из Грькъ и из Нѣмьць, оучаще ны различь, а мы Словѣни, проста чадь, не имамъ, иже бы ны наставилъ на истиноу и разоумь съказалъ. то, добре владыко, посъли такъ моужь, иже ны исправить вьсꙗкоу правьдоу. тъгда цѣсарь Михаилъ рече къ философоу Костꙗнтиноу: слышиши ли, философе, рѣчь сию? инъ сего да не можеть сътворити развѣ тебе. тѣмь на ти дари мнози, и поимъ братъ свои, игоуменъ Меѳодии, иди же. вы бо ѥста селоунꙗнина, да селоунꙗне вьси чисто словѣньскы бесѣдоують. тъгда не съмꙗста сꙗ отрещи ни бога, ни цѣсарꙗ. . . ."

Chronica Nestoris, c. 20 (ed. Miklosich, p. 13): „Словѣномъ живоущемъ крещеномъ, кнꙗзи ихъ, Растиславъ и Свꙗтополкъ и Коцелъ, послаша къ цѣсарю Михаилоу, глаголюще: землꙗ наша крещена, а нѣсть оу насъ оучителꙗ, иже бы ны наказалъ и пооучилъ насъ и протолковалъ свꙗтыꙗ книгы, не разоумѣѥмъ бо ни гречьскоу ꙗзыкоу ни латиньскоу, они бо ны инако оучать, а дроузии инако, тѣмьже

---

1) Zastran letnice gl. Jaffé, Reg. pont. Rom., p. 345 (239).

2) Zastran datiranja gl. Ginzel, Gesch. der Slawenap., str. 33, op. 3. — Rački, Viek i djelovanje, str. 136.

3) Vita s. Methodii pravi, da sta se Rastislav in Svetopolk obrnila v Carigrad ter tu prosila za kakega verskega učitelja, Nestor pa omenja tudi panonskega kneza Kocela. Kar se tiče tega, lahko trdimo, da se gotovo ni leta 862. skupno z Rastislavom in Svetopolkom obrnil s prošnjo v Carigrad, kajti živel je v tistem času v prijateljskih razmerah z bavarskim kraljem Ludovikom in solnograškim nadškofom. O božiču leta 864. je nadškof Adalwin osebno prišel v Blatograd, glavno mesto kneza Kocela, ter v naslednjih dneh na njegovi zemlji posvetil več cerkva. (Glej št. 195, 196, 199, 200, 201, 202.)

4) Te besede sicer opisujejo takratne razmere po moravski zemlji; a lahko trdimo, da v enakem položaju so bili v tistem času tudi naši predniki.

не разоумѣѥмъ книжьнаго образа ни силы ихъ: да послѣте ны оучителꙗ, иже ны могоуть съказати книжьнаꙗ словеса и разоумъ ихъ. се слышавъ цѣсарь Михаилъ съзва философы вьсꙗ, и съказа имъ речи вьсꙗ словѣньскыхъ кнꙗзь. и рѣша философи: ѥсть моужь въ Селоуни, именемь Львъ, и соуть оу него сынове разоумиви ꙗзыкоу словѣньскоу, хытра два сына оу него и философа. се слышавъ цѣсарь посла по нꙗ въ Селоунь къ Львови, глаголꙗ: посли къ намъ въ скорѣ сына своꙗ, Меѳодиꙗ и Костꙗнтина. се слышавъ Львъ въ скорѣ посла ꙗ, и придоста къ цѣсареви, и рече има: се, прислала сꙗ къ мънѣ словѣньскаꙗ земльꙗ, просꙗщи оучителꙗ себѣ, иже бы моглъ имъ протолковати свꙗтыꙗ книгы, сего бо желають. и оумолена быста цѣсаремь. и посла ꙗ въ словѣньскоую землю къ Растиславоу и Свꙗтополкоу и Коцелови."

Št. 182.

862, proti koncu leta.

Kralj Ludovik se je napotil na Bavarsko, da bi si zopet pridobil svojega sina Karlmana [1]), ali pa se mu zoperstavil, kajti Karlman se je bil s pomočjo moravskega kneza Rastislava uprl zoper svojega očeta.

Ann. Bertin. ad a. 862 (MG. SS., I, 459): „Hludowicus ad reconciliandum vel ad resistendum filio suo Carlomanno, qui auxiliante Resticio, Winidorum regulo, contra patrem rebellaverat, Baioariam petiit."

Št. 183.

863, spomladi.

Karlman, sin kralja Ludovika in predstojnik čez Karantanijo, je bil obdolžen takih zločinov, da bi bil moral biti zarad veleizdaje obsojen, ako bi bilo vse res, kar so mu njegovi tožitelji v njegovi nenavzočnosti predbacivali. Vse to je naredilo na kralja tak vtis, da je zatrdil pričo velikoštevilne množice, da ne da Karlmanu nobenega javnega dostojanstva, dokler bo živel in vladal. Karlman je bil takrat ravno na poti k svojemu očetu, da bi se pri njem opravičil. Ko je zvedel, kake besede je oče izustil, se je vrnil v Karantanijo ter hotel tu dobiti zavetja pri tistih, o katerih je mislil, da so mu zvesti. Počakati je hotel vsaj toliko časa, da se očetu jeza ohladi, ter ga potem po posredovalcih prepričati, da je bil bajé po krivem tožen.

Med tem časom je kralj zbral svojo vojsko ter se na videz delal, kakor da bi hotel s pomočjo Bolgarov, kateri naj bi prišli od vzhodne strani, ukrotiti Rastislava, kneza moravskih Slovanov. V resnici se je pa napotil h Karantancem, da bi med njimi premagal svojega sina. Ta je bil pripravljen, da bi se bil zoperstavil svojemu očetu; a izdal ga je grof Gundakar, kateri je imel okoli sebe skoraj vso njegovo vojsko, da bi bil branil prehode čez reko Schwarzau-o.[2]) Z vsemi

---

[1]) Karlman je bil takrat predstojnik v Karantaniji.

[2]) Reka Schwarzau teče po jugovzhodnem delu Dolenje Avstrije. Do tja se je v tistem času razprostirala karantanska zemlja.

trumami je stopil na stran kralja Ludovika. Zato ga je pa ta imenoval za predstojnika čez Karantanijo, kar mu je bil že prej na tihem obljubil, ako zvijačno odpade od svojega gospoda. Gundakar je tedaj na ta način zaslužil predstojniško čast.

Karlman se je tudi zanašal na pomoč moravskega kneza Rastislava. Ker ga je pa ta zapustil, je hotel bežati k svojemu stricu Karolu, kateri je vladal po Zahodni Franciji. A k temu je poslal kralj Ludovik nekega Blitgarija s prošnjo, da bi ne sprejel Karlmana v svoje varstvo, ako bi pribežal k njemu.

Ker je bil Karlman povsod nesrečen in popolnoma osamljen, se je podal svojemu očetu. Ko so nekateri velikaši s svojo prisego prevzeli jamstvo za njegovo varnost, je prišel k očetu, kateri je sedaj ž njim ravnal kakor s svojim ujetnikom. Karlmanu naklonjeni pisec Fuldskih letopisov pravi sicer, da se je pri očetu popolnoma opravičil, ker je bil nedolžen, kar pa resnici ne odgovarja.

Rudolfi Ann. Fuld. ad a. 863 (MG. SS., I, 374, 375): „Carlmannus filius regis, qui praelatus erat Carantanis, tam multis criminibus et tam magnis apud patrem absens accusatus est, ut merito reus maiestatis haberi debuisset, si ea quae in eum dicta sunt, ab accusatoribus probari potuissent. Quod regis animum adeo commovit, ut per se ipsum coram frequentia populi sui protestatus sit, Carlmannum filium suum ab eo tempore et deinceps, donec ipse viveret et regnaret, sua voluntate publicis honoribus numquam esse potiturum. Quo audito, Carlmannus ab itinere, quo ad palatium ire coeperat, perterritus in Carinthiam se recepit, ibi tutari apud suos quos sibi fideles arbitratus est volens, donec patris ira quiesceret, et ipse per internuntios veraces sibi fallaciter obiecta purgaret. Interea rex, collecto exercitu, specie quidem quasi Rastizen, Marahensium Sclavorum ducem, cum auxilio Bulgarorum ab oriente venientium, ut fama fuit, domaturus, re autem vera ad Carantanos filium expugnaturus accessit: qui revera se ad id temporis defenderet, nisi proditione Gundacari comitis sui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus secum habens, quasi vada fluminis Swarzahae hostibus prohibiturus, cum omnibus copiis transivit ad regem, et praelatus est Carantanis, sicut ei prius occulte promissum est, si dominum suum fraude decepisset. Et hic quidem praefecturae dignitatem hoc modo promeruit. Carlmannus vero per iuramenta principum venit ad patrem, de obiectis sibi criminibus securus, quia innocens erat; et testimonio conscientiae fretus, laetum se per omnia exhibebat atque iocundum."

Hincmari Ann. Bertin. ad a. 863 (ibid., I, 459, 460): „Sed et alium missum fratris sui Hludowici, nomine Blitgarium, accipit (sc Carolus rex), petentem ut Carlomannum, filium eius, a Restitio Winido desertum et a se fugatum, si ad illum venerit, non recipiat; quem non longo post tempore deceptum atque desertum a suis, sub conditione sacramenti pater suus Hludowicus recepit, et secum in libera custodia tenuit."

Št. 184.

863, dne 11. aprila. Solnograd.

Takrat je kralj Ludovik v Solnogradu praznoval veliko noč.

Auctar. Garst. ad a. 863 (MG. SS., IX, 565): „Ludwicus rex pascha fecit Salzburch."

Ann. Admunt. ad a. 863 (MG. SS., IX, 573): „Ludwicus pascha celebravit Salzburg."

Ann. s. Rudberti Salisburg. ad a. 863 (MG. SS., IX, 770): „Ludwicus pascha Salzburge celebravit."

Št. 185.

863, najbrže meseca aprila.

Papež Nikolaj I. skliče v Rim cerkveni zbor, na katerem je bil izobčen carigrajski „invasor" Focij.[1]) Dandulus trdi, da se je tega zborovanja udeležil tudi gradeški patriarh Vital.[2]) Da bi bila na rečenem zboru iz cerkve izključena tudi carigrajski cesar Mihael in kralj Lotar, ni resnično.

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 4, pars 30 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 181): „Hic (sc. Nicolaus) consilium convocavit, in quo Vitalis patriarcha Gradensis papalibus literis evocatus adfuit, et excommunicavit Michaëlem imperatorem Constantinopolitanum, quia Ignatium patriacham deposuerat, et Photium praefecerat; et Lotharium regem propter pellicis copulationem."

Št. 186.

863, dne 16. junija. Ostermieting.[3])

Ludovik, kralj Vzhodne Francije, podeli samostanu sv. Mavricija v Alteichu del svoje lastnine in sicer vas „Nabawinida" pri potoku, Trebina imenovanem [„*ad villam, que vocatur Nabauuinida iuxta rivulum Trebinam*"].[4]) Dalje potrdi samostanu njegova posestva pri „Scalcobah-u" [5]) ob potoku, ki teče proti zapadu do marke „Dagodeos",

---

[1]) Kar se tiče tega cerkvenega zbora, gl. Mansi, Concil. coll., XV, 178 sq. in 245 sq.

[2]) Ni gotovo, da se je gradeški patriarh Vital udeležil tega zbora. Mogoče je, da je Dandulus ta cerkveni zbor zamenjal s tistim, ki je bil istega leta, a še le okoli 30. oktobra. Cfr. št. 187.

[3]) Ostermieting je severozapadno od Solnograda.

[4]) Vas „Nabawinida" in pa potok „Trebina" nam je iskati pri reki Nabi v Smrečinih gorah. Ime „Winida" nam kaže, da je imela vas slovanske prebivalce. To tudi potrjuje slovansko ime ondotnega potoka.

[5]) Kje je bil „Scalcobah", nam ni znano. Nekateri mislijo na Salaberg v zahodnem delu Dolenje Avstrije bliz reke Aniže.

proti vzhodu pa do marke „Ruzara“ ter proti kraju Zeillernu[1]) v Aniškem gozdu med Donavo, Ipušo in Urlom; tudi mu potrdi pet kmetij v „Buigin-u“.[2]) [„ . . . *quedam loca, nomine Scalcobah, sicut ipse rivulus fluit in occidentalem partem usque in Dagodeos marcha, et inde in orientalem plagam usque in Ruzara marcha atque in locum, quem vocant Cidalaribah in saltu Enise fluvii, qui coniacet inter Danubium et Ibisam atque Hurulam in meridianam partem usque in verticem montis; et ad Buigin mansos*[3]) *quinque* . . .“] Ta posestva si je samostan pridobil z ozirom na to, da je Karol, ded kralja Ludovika, dovolil svojim fevdnikom, da si smejo „in augmentatione rerum ecclesiarum dei in Pannonia carpere ac possidere hereditatem.“

„Data XVI. kalend. Iulias, anno Christo propitio XXXI. regni domini Hludouici serenissimi regis in orientali Francia regnantis, indict. X. Actum Hestermontinga villa regia.“

[Izvirna listina v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop , Salisb., II (ed. Mon.) p. 17; (ed. Ratisb.) p. 12. — Mon. Boica, XI, 120. — Boczek, Cod. dipl. Morav , I, 30. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 185. — Mühlbacher, Reg der Karol., št. 1451 (1409).]

Št. 187.

863, pred 30. oktobrom.

Papež Nikolaj (I.) vabi gradeškega patriarha Vitala na cerkveni zbor, kateri se snide v Rimu dne 30. oktobra. Ne videl bi rad, da bi izostal. Ako bi pa vendar osebno ne mogel priti, naj pošlje nekoliko svojih sufraganov, duhovnikov in dijakonov, da ga bodo zastopali.

Datum manjka.[4])

[Ughelli, Italia sacra, V, 1106. — Mansi, Concil. coll, XV, 661. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2747 (2074).]

Št. 188.

Med 858 in 863.[5])

Papež Nikolaj (I.) piše Osvaldu, pokrajinskemu škofu karantanskemu[6]) [„*Osbaldo chorepiscopo Quadrantino*“], ter mu odgovarja na njegovo vprašanje, ako morejo tisti kleriki, ki bi braneč samega sebe

[1]) Zeillern je zapadno od Amstettena na Dolenjem Avstrijskem.

[2]) „Buigin“ je najbrže sedanji Persenbeug ob Donavi zapadno od Mölka.

[3]) En mansus je obsegal kakih deset hektarov.

[4]) Zastran datiranja gl. Mansi, l. c. p. 659 sq.

[5]) To pismo je bilo spisano med letom 858. in 863. Leta 858. in sicer dne 24. aprila je papež Nikolaj I. začel vladati in leta 863. je bil morebiti pokrajinski škof Osvald že mrtev. (Gl. št. 190.)

[6]) Solnograški nadškofje so med karantanske Slovence pošiljali pokrajinske škofe (chorepiscopos“). Prvi tak škof je bil Modest okoli leta 770., drugi Teodorik okoli 800., tretji Oton okoli 830., četrti pa Osvald, kateri je okoli 860. živel med Slovenci.

ubili kakega pogana, obdržati svoje dostojanstvo ali pa še postati kaj več. Papež pravi, da jim ne dovoljuje, da bi na katerikoli način ubili kakega človeka. Če se je pa zgodilo, da je klerik ubil kakega pogana, bi prav storil, da bi se odpovedal duhovniški službi. Boljše je, ako na tem svetu v slabejši obleki služi Gospodu, kakor pa, da bi bil, hrepeneč po višjem, po smrti pogubljen.

Datum manjka. — „*De his clericis*".

[Gratiani Decret. I, Dist. L, c. 6 (Corpus iuris can., ed. Pithoeus, I, 64). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 10. — Izvestja Muz. društva za Kranjsko, IV, 180 (extr.) — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2854 (2165).]

Primerjaj tudi:

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „Huic Osbaldo scripsit Nicolaus papa duos canones [1]) qui in corpore decretorum inveniuntur."

Št. 189.

Med 858 in 863.[2])

Papež Nikolaj (I.) piše Osvaldu, pokrajinskemu škofu karantanskemu [„*Hosbaldo chorepiscopo Quadrantino*"], da naj pregovori svojega škofa (solnograškega nadškofa), da se združi s postavnim številom svojih kolegov, namreč s šestimi soškofi iz bližnjih škofij, ki naj ž njim vred (z Osvaldom) natančno preiskujejo, je li dijakon (o katerem je Osvald najbrže papežu poročal) izgubil življenje vsled udarca (zatoženega) presbitera ali pa vsled tega, ker je, padši s konja, si zlomil tilnik. Ako dotični presbiter ni smrtno ranil dijakona, naj se mu zarad njegove prenaglosti naloži primerna kazen in prepové za nekoliko časa maševanje, a pozneje naj se mu zopet dovoli. Ako ga je pa smrtno ranil, ne sme več opravljati božje službe, ker taka jeza in tako postopanje ne pristojita več božjemu služabniku, če tudi ni imel namena, da bi ga bil umoril. Puste naj se mu pa dohodki njegove cerkve, da bode mogel preživiti sebe in svoje ljudi.

Datum manjka. — „*Studeat sanctitas*".

[Gratiani Decret. I, Dist. L, c. 39 (Corpus iur. can. ed. Pithoeus, I, 69). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 11. — Izvestja Muz. društva, IV, 180 (extr.). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2854 (2165).]

Št. 190.

Okoli leta 863.[3])

Po smrti pokrajinskega škofa Osvalda, kateri je med Slovenci skrbel za božjo službo, mu ni takratni solnograški nadškof Adalwin

[1]) Cfr. to pismo in pa pismo pod št. 189.
[2]) Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 188.
[3]) Iz listine kralja Ludovika z dne 6. januarja leta 864. (gl. št. 191) je razvidno, da je solnograški nadškof Adalwin že takrat hodil v Karantanijo pridigovat. Iz tega bi smeli sklepati, da ni bilo v tistem času pokrajinskega škofa Osvalda več v Karantaniji.

imenoval nobenega naslednika, ker je hotel sam voditi med njimi cerkvene zadeve. Poznejši vir trdi, da so večkrat prepiri nastali med nadškofi in njih podškofi in zato niso oni po smrti svojih pokrajinskih škofov tem postavili nobenih namestnikov.

Conv. Bag. et Carant., c. 9 (MG. SS., XI, 11): „Et adhuc ipse Adalwinus archiepiscopus per semetipsum regere studet illam gentem in nomine Domini, sicut iam multis in illis regionibus claret locis."

Vita Gebehardi archiep. et succ., c. 6 (MG. SS., XI, 38): „Repertae sunt in eodem libello [1]) crebrae discordiarum causae inter ipsos archiepiscopos et subepiscopos illos, propter quas conicitur et estimatur vicem illam tunc cessavisse, et morientibus aliis alios non fuisse substitutos."

Št. 191.

864, dne 6. januarja. Rezno.

Kralj Ludovik izjavlja, da mu je solnograški nadškof Adalwin naznanil, da bi solnograški nadškofje, kadar bi prišli v Karantanijo pridigovat, morali dobivati od ondotnega grofa in ljudstva neko doklado, katero so prejemali že tudi njegovi predniki. [„ . . . *qualiter venerabilis archiepiscopus noster Adelwinus nobis indicavit, quandocumque in Karantano veniret causa predicacionis, quod ipse comes de Karantana et populus ipsius terre ei coniectum* [2]) *facere deberent, sicut antecessoribus suis fecerunt*".] Nato je (kralj) vsled prošnje ondotnega grofa Gundakarja [„*peticioni ipsius comitis Gundacri*"] od svoje lastnine, katero je imel rečeni grof kot fevd, podelil solnograški cerkvi nekatera posestva z namenom, da bi škof, kadar bi prišel v Karantanijo, na dotičnih posestvih dobival to, kar bi potreboval za življenje, in tako ne bi bil grof več dolžan, da bi še nadalje dajal omenjeno doklado. Tudi ondotno (svobodno) ljudstvo je obljubilo, da hoče v isti namen od svoje lastnine podeliti nekoliko posestev. Ako bi pa tega ne storilo, naj še v bodoče odrajtuje omenjeno do-

---

[1]) Ta „libellus" je „Libellus de conversione Bagoariorum et Carantanorum." A omeniti moram, da ni v tem spisu nobenih notic o kakem prepiru med solnograškimi nadškofi in njih podškofi.

[2]) „Coniectus" se je imenovala zbirka v novcih ali pa tudi v blagu, katero je ljudstvo navadno dajalo kraljevim odposlancem (missi) in drugim uradnikom kot odškodnino za njih popotne stroške. (Cfr. Du Cange, Gloss. med. et inf. lat. — Brinckmeier, Gloss. dipl.). — Tako odškodnino so, kakor je iz te listine razvidno, plačevali solnograškim nadškofom karantanski grofje kot kraljevi namestniki iz dohodkov kraljevih posestev, karantansko svobodno ljudstvo pa iz dohodkov svojega imetja. Da bi pa tako vplačevanje prenehalo, je kralj Ludovik podelil nekoliko svojih posestev solnograški cerkvi. Mogoče je, da je tudi karantansko prebivalstvo storilo isti korak.

klado, grof naj pa bode oproščen. [„... *ut, quandocumque episcopus ibi veniret, inde se sustentaret ad usos necessarios, quamdiu ibi esse voluisset, ut illud coniectum quod ipse comes facere debuerat, cum hac causa exciperet. Similiter et populus ipsius terre promisit, quod de illorum proprietate ad hanc in predicta racione augendam dare voluisset. Quapropter volumus, ut, si adimplere isdem populus de sua proprietate, sicut promisit, noluerit, coniectum pleniter faciat, sicut antea fecit. Comes vero qui de suo beneficio ista fieri postulavit, de illo coniectu securus existat.*“] Kralj pravi, da je prošnji grofa Gundakarja rad ustregel ter podelil solnograški cerkvi po Karantaniji od svoje lastnine več posestev in sicer prvič na Krki,[1]) kjer je imenovani grof nekdaj imel svoj dvor in svoje bivališče, k škofovi domeni šest kmetij in pet podložnikov z njih soprogami in otroki, katerih (podložnikov) imena so se glasila „Biula, Zirneu, Betaneo, Trebiznec, Nasmus“ [2]) ter 15 (?) useljenih podložnikov s kmetijami, soprogami, otroki in drugimi potrebščinami. Njih imena so se glasila „Wolato, Zebedrach, Ecbratonas, Domemus, Tiecosit, Chrotila, Turdazo, Godemus, Razemuzza, Zebemir, Zirna, Drasma“.[3]) Potem podeli kralj solnograški cerkvi tudi en mlin, dalje eno kmetijo v „Kameris“ in eno v „Selitis“,[4]) eno z gozdi pokrito goro in en vinograd. [„... *in Karantana in loco vocato Kurca, ubi predictus comes curiam*[5]) *olim habuit et mansiones,*[6]) *id est de territorio ad opus indominicatum*[7]) *ipsius episcopi colonias VI et servos quinque cum uxoribus et filiis quorum nomina sunt: Biula, Zirneu, Betaneo, Trebiznec, Nasmus, et manentes servos XV*[8]) *cum coloniis*[9]) *et uxoribus et filiis et aliis*

---

[1]) Krka ali Sv. Hema (nem. Gurk) je dandanes trg na severnem Koroškem.

[2]) Ta imena so slovenska. Ker so jako pokvarjena, ni vedno lahko uganiti, kako so se v istini glasila. Mogoče je, da so se dotični Slovenci zvali Bela, Črnel, Petanko, Trebušnež in Našemisl.

[3]) Tudi ta imena so slovenska, a jako pokvarjena. Dotičnim Slovencem je bilo morebiti ime Vlado, Sebidrag, Bratanec, Domomisl, Tihožit, Krotila, Trdač, Godemisl, Radomisl, Sebimir, Črna, Dražna. (Cfr. Letopis Matice Slov. za 1886, str. 107—151.)

[4]) „Kameris“ in „Selitis“ sta bila dva kraja v Krški dolini na Koroškem. Kako se sedaj zoveta, ni znano. „Selitis“ je najbrže pokvarjen izraz za Selca.

[5]) Curia Pomen te besede je različen. V tem slučaju zaznamuje dvor (sodni dvor).

[6]) Mansio. Kaj ta beseda pomenja, gl. Gradivo, I, št. 284

[7]) Indominicatus ali dominicatus je pridevnik od besede dominicum (= dominium). Dominium je to, kar je gospodovo, njegova lastnina, njegov alod, njegova domena.

[8]) „... servos XV.“ — Po mojih mislih bi tu moralo stati „XII“, ne pa „XV“, kar je razvidno iz tega, ker je potem naštetih 12 imen slovenskih podložnikov, ne pa 15.

[9]) „Colonia“ se je zvalo kmetsko stanovališče, pri katerem je bilo toliko zemlje, da se je lahko na njej preživel en kolon s svojo družino. (Cfr. Du Cange, Gloss. — Brinckmeier, Gloss. dipl.)

utensilibus — hec sunt autem nomina horum servorum: Wolato et frater eius, Zebedrach et frater eius, Ebratonas, Domemus, Tiecosit, Chrotila, Turdazo, Godemus, Razemuzza, Zebemir, Zirna, Drasma — et molinam unam et colonias duas que fuerunt una Kameris altera Selitis, et unum montem cum silva per totum et vineam unam."] Od današnjega dne naprej naj škof Adalwin in njegovi nasledniki na teh posestvih dobivajo dohodke za svoje potrebščine.

„*Dat. VIII. Idus Ian. auno Christo propicio XXXII. regni domni Lodewici serenissimi regis in orientali Francia, indict. XII. Actum Reganesburch civitate regia.*"

[Kartular iz 13. stoletja v c. k. tajnem državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 96. — Ankershofen, Gesch. des H. Kärnten, II[b], str. 26 (odl.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 39. — Izvestja Muz. dr, IV, 186 (extr.). — Mühlbacher, Reg. d. Karoling., št. 1454 (1411).]

Št. 192.

864, morebiti meseca maja ali junija.[1])

Rimski papež Nikolaj (I.) odgovarja na poročila, katera je dobil od kralja Ludovika po škofu Salomonu iz Konstanza. — Zastran novice, da hoče kralj iti v Tuln, tu potrditi mir z bolgarskim kraljem ter iz lepa ali pa s silo podvreči Rastislava [„*quod fidelis rex dispositum habeat venire Tullinam et deinde pacem cum rege Vulgarorum confirmare et Rastitium aut volendo aut nolendo sibi obedientem facere*"], izjavlja papež, da prosi vsemogočnega Boga, da bi spremljal njega (kralja Ludovika) in vse njegove ljudi tisti angel, kateri je varoval očaka Jakoba, jih srečno vodil na poti ter jih poslednjič v miru in veselju pripeljal v domovino.

Kar se tiče poročila, da misli kralj (Ludovik), da menda hoče bolgarski kralj postati kristjan in da je mnogo Bolgarov baje že sprejelo krščanstvo [„*quod christianissimus rex speret quod ipse rex Vulgarorum ad fidem velit converti et jam multi ex ipsis christiani facti sint*"], izreka (papež) hvalo Bogu ter ga prosi, da bi v svoji žitnici pomnožil pridelke. Po njegovi (Ludovikovi) želji zapoveduje, da naj za nje (za Bolgare) ljudje molijo in se postijo.

Datum manjka.

[Mansi, Conc. coll., XV, 457. — Baluzius, Miscellanea, I, 400. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXIX, 872. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2758 (2084). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1454 (1411)[a]]

---

[1]) Kralj Ludovik se je meseca avgusta napotil proti vzhodu, kjer se je sešel z bolgarskim kraljem ter se tudi vojskoval z moravskim vojvodom Rastislavom. (Ann. Fuld. ad a. 864. — Ann. Bertin. ad a. 864.) Najbrže je bil škof Salomon par mesecev prej v Rimu, tedaj v maju ali pa juniju. Teh misli sta tudi Jaffé (l. c.) in pa Dümmler (Gesch. des ostfr. Reiches, ed. 1887, II, 82).

Št. 193.

864, dne 2. oktobra. Mattighofen.

Ludovik, kralj Vzhodne Francije, podeli vsled prošnje solnograškega nadškofa Adalwina njegovi cerkvi nekatera svoja posestva v Panoniji, to je ob Labnici [1]) v Wisitindorfu osem celih kmetij omejene in izorane ali pa za oranje pripravne zemlje tako, da bode vsaka kolonija obsegala po 90 oralov zemlje in gozda eno miljo daleč na okrog.[2]) [„ . . . *in Pannonia, id est ad Labenza ad Wisitindorf de terra exartata, parata scilicet ad arandum mansos integros VIII, id est ad unamquamque coloniam iugera XC et de silva undique in gyrum scilicet ac per omnes partes miliarium unum.*"]

„*Data VI. nonas Octobris, anno Christo propicio XXXIII. regni domni Lodewici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indictione XIII. Actum Matahhoue.*"

[Kartular iz 13. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 99. — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 11. — Izvestja Muz. dr., IV, 187 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1456 (1413).]

Št. 194.

864, morebiti v jeseni.

Karlman, sin kralja Ludovika, kateri je moral kot nekak napol-ujetnik prebivati pri svojem očetu, je pobegnil z izgovorom, da pojde na lov, v svoje prejšnje pokrajine, se porazumel z mejnimi grofi, kateri so ga bili prej izdali[3]), ter se zopet polastil dežel, katere mu je bil oče vzel. Kralj Ludovik je takoj šel za njim, ga pozval k sebi na razgovor ter mu potem zopet podelil nekdanje dostojanstvo.

Ann. **Bertin.** ad a. 864 (MG. SS., I, 466): „Carolomannus, filius Hludowici regis Germaniae, qui in libera custodia cum patre suo morabatur, simulans se venatum ire, a patre fuga labitur, et marcas sibi a genitore ablatas cum consensu marchionum qui eum tradiderant reoccupat. Quem pater e vestigio insequens, sub firmitatum conditione ad se venire facit, et ei honores donat [4])

---

[1]) Labnica (Lafnitz) je mejna reka med Štajerskim in Ogrskim ter se pri Sv. Gothardu izliva v Rabo. Wisitindorf je bil nekje ob Labnici.

[2]) Iz te listine je razvidno, kako obširne so bile tu omenjene kolonije ali kmetije. Ena je merila 90 iugera, tedaj še enkrat toliko, kakor navadne, ki so imele po 45 iugera.

[3]) Dotične pokrajine so bile Karantanija, Vzhodna marka in morebiti tudi del Panonije. Med mejnimi grofi, na katere nam je tu misliti, je bil tudi grof Gundakar.

[4]) Zadnje besede „et ei honores donat" niso prav jasne. Mogoče je, da je Karlman takrat dobil Karantanijo in druge dežele le začasno, za stalno pa še le v naslednjem letu. Lahko si pa tudi mislimo, da je tistega leta oče podelil svojemu sinu kako drugo dostojanstvo (honores).

Št. 195.

864, dne 25. decembra. Blatograd (v Panoniji).

Takrat je solnograški nadškof Adalwin praznoval božič v Kocelovem gradu, katerega so nekako v tistem času začeli imenovati Blatograd. Tu je tudi opravil božjo službo.

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (MG. SS., XI, 14): „Anno igitur 865 venerabilis archiepiscopus Iuvavensium Adalwinus nativitatem Christi celebravit in castro Chezilonis noviter Mosapurc vocato, ... Ibique illo die officium celebravit ecclesiasticum."

Št. 196.

864, dne 26. decembra.

Takrat je solnograški nadškof Adalwin v nekem kraju, ki je bil Vitomirova [1]) lastnina, posvetil cerkev na čast sv. Štefanu.

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (MG. SS., XI, 14): „. . . sequentique die [2]) in proprietate Wittimaris dedicavit ecclesiam in honore sancti Stephani protomartyris."

Št. 197.

Okoli leta 864. [3])

Takrat je vladal torcellski škof Deusdedit II., čegar starši so bili v Kopru doma. Vodil je svojo cerkev 6 let in 7 mesecev.

Chron. Venet. vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 20): „Deusdedit, qui fuit nacione suorum parentorum Continopolis [4]) Ystrie civitatis, habitatores Rivoalti, filius Stefani Iubianici, sedit an. 6, m. 7."

Št. 198.

Pred 865.

Pesnik Sedulij slavi v treh pesnih furlanskega vojvoda Eberharda. Posebno občuduje njegovo hrabrost, ko pravi, da se ta srečni Unruochov potomec odlikuje po veliki slavi in bojnem pogumu. Boji se ga Afrika, črnikasti Maver trepeta pred njim ter Saraceni in hrabri Slovani se tresejo pred bojnimi čini tega moža. Rim občuduje slavna dela srečnega vojvoda ter se veseli, da ima Italija v njegovi osebi svoj ščit. Mavri in Saraceni so se seznanili z njegovo hrabrostjo, ko jih je s Kristusovo pomočjo premagal. — Grof

---

[1]) Tu omenjeni „Wittimar" je brez dvoma ista oseba, kakor „Witemir", ki je bil leta 850. navzoč pri posvečevanju neke cerkve v Blatogradu (gl. št. 142). Pravilna slovenska oblika se glasi Vitomir.

[2]) Namreč en dan po božiču, to je na praznik sv. Štefana dne 26. decembra.

[3]) Deusdedit II. je vladal okoli leta 864. (Cappelletti, Storia della repubblica di Venezia, I, 306.)

[4]) I. e. Justinopolis.

Eberhard pa ni samo velik zmagovalec, temuč tudi plemenit značaj, pobožen junak poln dobrotljivosti in varuh cerkve.

Sedulius Scottus **ad Eberhardum gloriosum comitem** metrum Saphicum (MG. Poetae lat. aevi Carol., III, 202, 203):

v. 1. „Mente laetamur subito serena: p. 202.
Nam redit sidus pietate fulgens
Nunc, Eberharde, (o) decus atque lampas,
Victor inormis

v. 5. Nobilis gemma ecclesiaeque tutor,
Nescius vinci, domitor malorum
Ac pius heros bonitate plenus,
Omnia magnus,

v. 9. Maurus agnoscit tua facta clara p. 203.
Et Saracenus tumidus, superbos
Quos piis armis superare nosti
Munere Christi."

(Nato sledi še 64 vrstic te pesmi.)

Hartgarius episcopus[1]) **ad Eberhardum.** (Ibid. p. 212)

v. 23. „Te tremit armipotens Sclavus, Saracenus et hostis:
Ecclesiae pestes sternis, amande, truces. —
v. 25. Roboret altithronus vestros insigniter actus,
Sis semper victor longa per aeva valens."

Ad Everhardum comitem. (Ibid, p. 220, 221):

p. 220. v. 1. „Inclitus ecce comes rediit lumenque serenum,
Armipotens ductor nunc Everhardus adest,
Quem nobis Alpes, quem Longobardia misit,
Excipe praeclarum, Francia, laeta virum.
v. 5. Floridus advenit cunctis in gaudia palmes,
Splendor Francigenum Christicolumque decus.
p. 221. Doxa triumphalis bellis ac Martius ardor
Hunroci proles haec benedicta nitet.
Affrica quem trepidat, horret Maurusque nigellus;
v. 10. Tu, Saracene, tremis bellica gesta viri;
Roma sed admirans ducis inclita facta beati
Italiae clipeum gaudet habere pium.
Pulchrior hic auro, pretiosior atque topazo
Moribus in cunctis eminet iste bonis."

(Naslednjih 28 vrstic sem izpustil.)

[1]) Hartgar je bil škof v Lüttichu ter tu vladal od 840—854. Pesnik Sedulij je dolgo časa živel na njegovem dvoru. Te pesni ni zložil Hartgar, temuč Sedulij.

Št. 199.

865, dne 1. januarja. „ad Ortahu“.

Takrat je solnograški nadškof Adalwin „ad Ortahu“ [1]), kateri kraj je bil Kocelova lastnina, posvetil cerkev na čast sv. Mihaelu arhangelu.

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (MG. SS., XI, 14): „Die vero Kal. Ian. ad Ortahu consecravit ecclesiam in honore sancti Michaelis archangeli in proprietate Chezilonis.“

Št. 200.

865, dne 13. januarja.

Takrat je solnograški nadškof Adalwin posvetil cerkev v čast sv. Pavlu apostolu v kraju, „ad Weride“ imenovanem. [2])

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (MG. SS., XI, 14): „Item eodem anno ad Weride in honore sancti Pauli apostoli Id. Ianuar. dedicavit ecclesiam.“

Št. 201.

865, dne 14. januarja. „ad Spizzun“.

Takrat je solnograški nadškof Adalwin posvetil cerkev na čast sveti devici Marjeti v kraju, „ad Spizzun“ imenovanem. [3])

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (MG. SS., XI, 14): „Item in eodem anno 19. Kalendas Febr. ad Spizzun in honore sanctae Margaretae virginis ecclesiam dedicavit.“

Št. 202.

865, morebiti meseca januarja.

Solnograški nadškof Adalwin je posvetil cerkev sv. Lovrenca v Ternbergu [4]) in cerkev v „Fizkere“. Ko je posameznim cerkvam dal tudi potrebnih duhovnikov, je za nekaj časa zapustil zemljo panonskega vojvoda Kocela.

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (MG. SS., XI, 14): „Ad Termperhc dedicavit (sc. Adalwinus) ęcclesiam in honore sancti Laurentii. Ad Fizkere eodem anno (sc. 865) dedicavit ecclesiam. Et singulis proprium dedit presbyterum ecclesiis.“

Auctar. Garst. ad a. 865 (MG. SS., IX, 565): „Adelwinus archiepiscopus ad Termberch dedicavit ecclesiam in honore sancti Laurentii.“

---

1) Kje je bil kraj „ad Ortahu“, ni znano.

2) Kje je bil kraj „Weride“, ni znano. Mogoče je, da se je dotični kraj prav za prav imenoval Brdo.

3) Kraj „Spizzun“ je bil na zemlji vojvoda Kocela. Natančnejše nam njegova lega ni znana.

4) Kje je bil tu omenjeni „Ternberg“, ni znano. Morebiti se je kraj prav za prav zval Trnov vrh. Tudi ne vemo, kje je bil kraj „Fizkere“.

Št. 203.

865, najbrže meseca marca.[1])

Kralj Ludovik je prišel na Bavarsko, kjer se je popolnoma sprijaznil s svojim sinom Karlmanom ter mu povrnil marke[2]), katere mu je bil nekdaj vzel.

Hincmari Ann. Bertin. ad a. 865. (MG. SS., I, 467): „De Tusiaco Hludowicus Baioariam pergens Carolomanno filio sibi familiariter reconciliato, marcas quas ab eo tulerat reddidit, et ad Franconoford palatium rediit."

Št. 204.

865, po 22. aprilu.

Kralj Ludovik je kmalu po veliki noči[3]) razdelil svojo državo med svoje tri sinove. Karlmanu je dal Bavarsko in pa marke proti slovanski in langobardski meji, kjer so prebivali barbarski narodi.[4])

Francorum reg. hist. (MG. SS., II, 325): „Hludowicus autem rex Noricorum id est Baioariorum, Hludowici imperatoris filius, anno incarnationis 865 post festivitatem paschalem regnum suum inter filios suos divisit. Et Karlomanno quidem dedit Noricam, id est Baioariam, et marchas contra Sclavos et Langobardos, . . ."

Erchanberti Breviarium (MG. SS., II, 329): „Ludovicus autem Germaniae rex ante plurimos annos mortis sue prospectu pacis regnum suum inter tres illustrissimos filios suos . . . ita dividere curavit, ut primogenito suo bellicosissimo Carlomanno Noricum et partem barbararum nationum gubernandos committeret . . . ita dumtaxat, ut ipsi filii eius adhuc eo vivente tantum denominatas curtes haberent et minores causas disterminare curarent, episcopia vero omnia et monasteria nec non et comitie publici etiam fisci et cuncta maiora iudicia ad se spectare deberent."

Št. 205.

Morebiti med 865.[5]) **in 874.**[6])

Nekako v tem času je vladal furlanski vojvoda Unruoch, sin in naslednik grofa Eberharda. Pokazal je svojo hrabrost leta 871., ko

---

[1]) Dne 19. februarja je bil kralj Ludovik še v Tusey-u (pri reki Mozi jugovzhodno od Toul-a), potem je šel na Bavarsko in dne 25. aprila je bil v Frankfurtu.

[2]) Te marke so bile Karantanija, Vzhodna marka in morebiti tudi del Panonije.

[3]) Leta 865. je bila velika noč dne 22. aprila.

[4]) Marka proti slovanski (moravski) meji je bila Vzhodna marka, proti langobardski pa Karantanija.

[5]) Gl. št. 153.

[6]) Gl. št. 235.

je blizu Capue v južni Italiji pomagal potolči 20.000 Saracenov. Ker je umrl brez moških potomcev, je njegov brat Berengar postal vojvoda furlanski.

Andreae Bergom. historia, c. 14 (MG. SS. rer. Lang., p. 228): „Sequenti mense Febroar., quinto expleto ann. quod Bari possessas habebat domnus imperator, conprehendit soldanus et reliqui Sarracini ibi consistentibus interemit, ann. 21, indict. 4"

Ibid., c. 15 (l. c.) „Sarracini vero in suorum terra haec audiens, elegentes se fortissimi viri, sicut audivimus, viginti milia hominum, dicentes: „....." Et dictis factis, Franci querere ceperunt. Nunciatum id est domno imperatori, quoniam statim mittens principibus suis, id est Hunroch, Agefrid et Boso, cum electa manus Francorum et Langobardorum vel ceterorum nationes. Iungentes se loco (ad Sancto Martino, ad strada scilicę prope Capua ad Vulturno) acies hinc et inde utraque partis forti intenciones pugnantes, Dei adiuvante misericordia Sarracini devicti et debellati sunt multitudo innumerabiles; quia quod gladius non interemit, in fluvio Vulturno negati sunt, reliqui fuga vis evaderunt."

Št. 206.

Najbrže leta 866.

Solnograški nadškof Adalwin je iz nova prišel v Panonijo, da bi tu delil zakrament sv. birme in pridigoval. V kraju, Cella imenovanem [1]), ki je bil Unčatova lastnina, so postavili takrat cerkev, katero je nadškof posvetil na čast sv. Petru apostolu ter ji tudi dal posebnega duhovnika. Cerkev v „Ztradach" [2]) je posvetil na čast sv. Štefanu, cerkev „in Weride" [3]) pa na čast sv. apostolu Petru. Pozneje je posvetil še tri cerkve, eno „ad Quartinaha" [4]) na čast sv. Ivanu evangelistu, drugo „ad Muzziliheschirichun" [5]) in tretjo „ad Ablánza" [6]), katerim je preskrbel tudi posebne duhovnike.

Conv. Bag. et Carant., c. 13 (M. G. SS., XI, 14): „Sequenti quoque tempore [7]) veniens iterum in illam partem causa confirmationis et praedi-

---

1) Tu ne smemo misliti na mesto Celje, katero ni bilo več v Kocelovi deželi in tudi ne pod oblastjo solnograških nadškofov. V cerkvenem oziru je spadal Celjski okraj pod oglejske patriarhe. Cfr. št. 78.

2) Kje je bil kraj „Ztradach", ni znano.

3) „Weride" se omenja tudi pod št. 200. Kje je bil ta kraj, ne vemo.

4) „ad Quartinaha" je bil pri Blatnem jezeru. Gl. št. 276.

5) Kje je bil kraj „Muzziliheschirichun", se dandanes ne more določiti. — Ablanza = Jablanica.

6) Ta kraj ni Aflenz na Gorenjem Štajerskem, ki ni bil nikdar v Kocelovi deželi.

7) Ker rabijo tu neznanemu pisatelju o izpreobrnitvi Karantancev besede „sequenti quoque tempore", ne pa izraz „eodem anno", sklepam iz tega, da se je Adalwin v drugič napotil na Kocelovo zemljo leta 866., ne pa 865. Leta 867. sta pa že prišla h Kocelu sveta brata Konstantin in Metod.

cationis contigit illum venisse in locum qui dicitur Cella, proprium videlicet Unzatonis, ibique apta fuit ecclesia consecrandi. Quam dedicavit in honore sancti Petri principis apostolorum, constituitque ibi proprium presbyterum. Ecclesiam vero Ztradach dedicavit in honore sancti Stephani. Item in Weride ecclesia dedicata floret in honore sancti Petri principis apostolorum. Postea vero tres consecravit ecclesias, unam ad Quartinaha in honore sancti Iohannis euangelistae, alteram ad Muzziliheschirichun, tertiam ad Ablánza, quibus constituit proprios presbyteros."

Št. 207.

867, v jeseni.[1])

Ko je Konstantin (Ciril) 40 mesecev[2]) deloval na Moravskem, se je napotil (proti Rimu), kjer naj bi bili njegovi učenci posvečeni v duhovnike. Med potjo ga je sprejel panonski knez Kocel, ki se je jako razveselil, ko je videl v slovanskem jeziku spisane knjige. Dal je Konstantinu do 50 učencev, da bi jih podučeval. Z veliko častjo ga je spremljal dalje. Konstantin ni vzel ne od (moravskega kneza) Ratislava, ne od Kocela kakih darov ter je brezplačno oznanjeval evangelij; izprosil si je od obeh 900 ujetnikov, katere je pa pozneje izpustil.

Ko je Konstantin prišel v Benetke[3]), so mu prišli naproti škofje, duhovniki in menihi kakor vrani na sokola ter ga dolžili trojezične

---

[1]) Vprašanje je, kdaj sta se Ciril in Metod prvič mudila pri knezu Kocelu, tedaj na slovenskih tleh. — Znano je, da sta prišla v Rim po smrti papeža Nikolaja († 13. nov. 867), ko je že njegov naslednik Hadrijan II. (posvečen dne 14. dec. 867) vladal rimsko cerkev. V Rim sta slovanska apostola dospela najbrže proti koncu leta 867. Ker sta se med potjo nekoliko časa ustavila v Benetkah, smemo trditi, da sta se pri Kocelu mudila v jeseni leta 867.

[2]) Prav za prav „štiri leta in pol". (Cfr. Translatio s. Clementis, c. 7. — Legenda Moravica, c. 6.)

[3]) Rački (Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda, str. 212) meni, da sta Konstantin in Metod v Rim gredé potovala skozi gorenjo posavsko Hrvaško, ter pravi, da je bila pot skozi Hrvaško najkrajša in najvarnejša. Zgoraj navedeni vir trdi, da sta prišla tudi v Benetke. — Ako bi bila potovala skozi Hrvaško, bi bila morala narediti po morju velik ovinek mimo Istre, da bi bila prišla v Benetke in gotovo ne bi bila taka pot najkrajša. Ako bi si bila Konstantin in Metod takrat res izvolila svojo pot skozi Hrvaško in potem po morju, bi bila najbrže v Jakinu stopila na suho, ne pa v Benetkah. Bolj gotovo sta šla skozi slovenske dežele, ležeče na južni strani Drave in spadajoče v cerkvenem oziru pod vrhovno oblast oglejskega patriarha Teotmara, pred katerim se jima menda ni bilo treba bati ničesar. Pot čez slovenske pokrajine je bila tedaj dovolj varna, ob enem pa tudi najkrajša, ko sta šla v Benetke in odtod pa v Rim. — Ker je bil Metod trikrat v Rimu in je tedaj šestkrat prehodil pot med Rimom in Panonijo, je tedaj jako verjetno, da se je pozneje katerikrat mudil na hrvaški zemlji in se tudi z ondotnim narodom seznanil.

herezije. Rekli so mu, da naj jim skaže, kako je Slovanom spisal knjige in da jih uči to, česar ni prej nihče učil.

Vita s. Constantini, c. 15, 16 (Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 204): „. . . .м̄. же мѣсѧць[1]) сътворь въ Моравѣ иде свѧтитъ оученикъ своихъ. прѣıѧтъ же и идѫштъ Коцьль, кънѧзь Паноньскъи, и възлюбль вельми Словѣньскы кънигы, наоучити сѧ имъ, вѧда до .н̄. оученикъ оучити сѧ имъ. и вельѭ чьсть ıемоу сътворь мимо проводи и. не възѧтъ же ни отъ Растислава ни отъ Коцьлıа ни злата ни сребра ни инoıѧ вешти, положь ıевангельскоıе слово и бесь ништѧ, нъ тъчьѭ плѣньникъ испрошь отъ обою .ѳ̄. сътъ отъпоусти ихъ.

Въ Венетии же бывъшоу ıемоу събьрашѧ сѧ на нь ıепискоупи и попове и чрьноризьци ıако и врани на сокола, и въздвигѫ трьıѧзычьнѫѭ ıересь, глаголѭште: чловѣче, съкажи намъ, како ты ıеси сътворилъ нынıа Словѣномъ кънигы и оучиши ıѧ, ихъже нѣстъ никътоже инъ прьвѣıе обрѣлъ.“

Št. 208.

868, dne 4. februarja. Rezno.

Ludovik, kralj Vzhodne Francije, podeli samostanu sv. Mihaela v Mettenu vse to, kar sta neki Wizo in njegov sin imela kot fevd v vasi Trasdorfu[2]), ki se nahaja v okraju, Treismafeld[3]) imenovanem, ter v grofiji grofa Willihelma.[4]) [„*in pago Treismafeld in villa, que dicitur Drousinindorf, hoc scilicet, quod Wizo et filius eius habuerunt in beneficium . . . in comitatu Willihelmi . . .*“]

„*Data II. nonas Februarii anno XXXVI. regni domni Hludowici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indictione I. Actum ad Reganespurc.*“

[Namišljeni izvirnik[5]) v Monakovem. — Mon. Boica, XI, 427. — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1468 (1424).]

Št. 209.

869.

Gundakar, bivši predstojnik v Karantaniji in Karlmanov vazal, ki je po večkratni krivi prisegi in po mnogih zvijačah postal nezvest kralju Ludoviku in njegovim sinovom, je zapustil svojega pravega gospoda ter šel k moravskemu vojvodu Rastislavu. Ko se je hotel kakor

---

[1]) Namesto „.м̄. мѣсѧць“ stoji v vatikanskem rokopisu „три лѣта.“

[2]) Trasdorf je v zahodnem delu Tulnskega polja na Dolenjem Avstrijskem. Ime „Drousinindorf“ človeka nehoté spominja na Družinsko vas pri Novem mestu. Prvi del te besede ima najbrže slovansko podlago.

[3]) Pagus Treismafeld je bil pri reki Traguši na Dolenjem Avstrijskem. Omenja se samo v tem viru.

[4]) Tu imenovani grof Willihelm je tisti, ki je leta 871. padel v boju s Svetopolkom. Njegovemu bratu je bilo Engilskalk ime. Cfr. št. 268.

[5]) Listina ni izvirna, temuč ponarejena. Vendar marsikaj kaže, da je njena vsebina zanesljiva.

nekdaj Katilina vojskovati zoper svojo domovino, je bil ubit. Ko so se Karlmanovi poveljniki bližali bojišču, je bajé Gundakar nagovoril tiste, nad katere ga je Rastislav postavil, z naslednjimi besedami: „Hrabro se vojskujte ter branite svojo domovino! Jaz vam v tem boju ne morem koristiti, ker sveti Emeram in drugi svetniki, pri katerih svetinjah sem prisegel zvestobo kralju Ludoviku in njegovim sinovom, držé za moj ščit in mojo sulico, tišče moje roke proti tlom ter me, kakor bi bil povezan z jermeni, od vseh strani ovirajo tako, da še do ust ne morem seči s svojo roko.“ Ko je to izpregovoril, so ga Franki premagali in ubili. Ko je kralj Ludovik to zvedel, je ukazal, da naj vsi zarad tega opravljajo zahvalne molitve in da naj se zvoni po vseh rezenskih cerkvah.

Ann. Fuld. ad a. 869 (MG. SS., I, 381): „Gundacar, vassallus Carlmanni, qui multis periuriis et dolosis machinationibus Hludowico regi eiusque filiis saepenumero extitit infidelis, et proprium dominum derelinquens ad Rastizen defecerat, contra patriam more Catilino dimicare volens, occisus est. Hic, Carlmanni ducibus ad locum certaminis propinquantibus, duxisse fertur ad eos, quibus a Rastizo erat praelatus: „Pugnate fortiter vestram patriam tuentes; ego enim in hoc certamine vobis proficuus non ero, quoniam sanctus Emmerammus ceterique sancti, in quorum reliquiis Hludowico regi filiisque illius fidem me servaturum esse iuravi, meum clypeum et hastam tenentes, mea brachia iusum [1]) deprimunt, et me undique constrictum quasi loris ligatum retinent, ita ut nec manum quidem ad os mittere praevaleam!“ Dum haec infelix loqueretur, nostris supervenientibus occubuit, Domino illi infidelitatis suae condignam mercedem retribuente. Quod cum regi relatum fuisset, omnes in commune laudare Dominum, signis etiam cunctarum in Reganesburg aecclesiarum concrepantibus, pro interitu hostis extincti praecepit.“

Št. 210.

Najbrže leta 869.[2])

Panonski knez Kocel je poslal poslance k papežu ter ga prosil, da bi mu poslal Metoda. Papež je odgovoril, da ga ne pošilja samo njemu, ampak vsem ondotnim slovanskim straném. Tako ga je poslal in ob enem tudi svoje pismo do slovanskih knezov.[3]) Kocel je Metoda sprejel z veliko častjo.

---

[1]) Iusum je to, kar italijanski giuso = doli, navzdol, k tlom.

[2]) Zastran letnice primerjaj dotično opazko pod št. 211.

[3]) Gl. št. 211. — Morebiti bi kdo vprašal, zakaj se ni Metod takrat vrnil na Moravsko, kjer je že prej štiri leta in pol deloval. Odgovor na to nam daje zgodovina, katera nam poroča, da je leta 869. razsajala huda vojna med Moravci in Nemci in vsled tega ni bilo na moravskih tleh prav varno in tudi ne ugodno misijonarskemu delovanju.

Vita s. Methodii, c. 8 (Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 227, 230): „Посълавъ же Коцьль къ апостоликоу проси Меѳодыꙗ блаженаѥго оучителꙗ нашего, да би и ѥмоу отъпоустилъ; и рече апостоликъ: не тебѣ ѥдиномоу тъкъмо, нъ и вьсѣмъ странамъ тѣмъ Словѣньскыимъ сьлѭ и оучитель отъ бога и отъ свѧтаѥго апостола Петра, прьваѥго настольника и ключедрьжьца цѣсарьствью небесьскоуѥмоу. и посъла и. . . . . . приѩтъ же и Коцьль съ великоѭ чьстьѭ . . .“

Št. 211.

Najbrže leta 869.[1])

Papež Hadrijan (II.) piše Rastislavu, Svetopolku in Kocelu [„къ Ростиславоу и Свѧтопълкоу и Коцьлю“], da je Bog vzbudil njih srca in jim pokazal, da ne zadostuje, mu služiti samo z vero, temuč tudi z blagimi deli. Obrnili so se ti[2]) do rimske stolice in do blagovernega cesarja Mihajla ter prosili učiteljev. Cesar jim je poslal filozofa Konstantina in njegovega brata, katera sta, uvidevši, da spadajo njih pokrajine pod apostolsko stolico, se ravnala po kanoničnih postavah, prišla v Rim in prinesla s seboj svetinje sv. Klementa. Papež pravi dalje, da je bil tega jako vesel in da je Metoda, jako razumnega in pravovernega moža, ko ga je izprašal in z njegovimi učenci vred posvetil, poslal v pokrajine, po katerih so vladali Rastislav, Svetopolk in Kocel, da bi jim, kakor so prosili, razlagal knjige v njihovem jeziku ter jih podučeval o sveti maši, o krstu in sploh o božji službi, kakor je že začel delati filozof Konstantin. To naj storé tudi drugi, ako znajo dobro in prav razlagati božje zapovedi. Samo en običaj je treba imeti pred očmi, da se namreč pri maši čitata apostolsko dejanje in evangelij najprej po latinsko in potem po slovansko. Ako bi kdo izmed ondotnih učiteljev (Metodu in njegovim učencem) očital, da ne učé istine, in bi grajal slovansko pisane knjige, naj se sicer ne izobči, pač pa naj ga izročé cerkveni sodniji, dokler se ne poboljša. [„...не тъкъмо бо оу сего свѧтительскаѥго стола просисте оучителꙗ нъ и оу благовѣрьнаѥго цѣсарꙗ Михаила, да посъла вамъ блаженаѥго философа Константина и съ братромь, доньдеже мы не доспѣхомъ. она же оувѣдѣвъша апостольскаѥго стола достоѩштѧ вашѧ странꙑ, кромѣ канона не сътвористе ничьсоже, нъ къ намъ придосте и свѧтаѥго Климента мошти несѫшта. мы же трьгоубѫ радость приимъше оумыслихомъ испытавъше посълати Меѳодыꙗ, свѧштьше и съ оученикꙑ, сына же нашего, на странꙑ вашѧ, мѫжа же съвршена разоумомь и правовѣрьна, да вы оучитъ, ꙗкоже ѥсте просили, съказаѩ кънигы въ ѩзыкъ вашь по вьсемоу црькъвьноуѥмоу чиноу испльнь, и съ свѧтоѭ мъшеѭ рекъше съ слоужьбоѭ и крьштеньѥмь, ꙗкоже ѥстъ философъ начѧлъ Константинъ, божьѥѭ благодѣтьѭ и за молитвы свѧтаѥго Климента, такоже же аште

[1]) Iz vsebine tega pisma je razvidno, da je bilo spisano po Cirilovi smrti († 14. febr. leta 869.) in pred nesrečo moravskega vojvoda Rastislava, katerega so Nemci leta 870. vrgli v ječo in oslepili. (Cfr. Ann. Fuld. ad a. 870. — Ann. Bertin. ad a. 870.)

[2]) Do bizantinskega cesarja Mihajla sta se pač obrnila Rastislav in Svetopolk, ne pa tudi Kocel, o katerem vemo, da je bil še leta 865. naklonjen solnograškemu nadškofu Adalwinu. (Gl. št. 202.)

инъ къто възможетъ достоино и правовѣрьно съказати, свѧто и благословлено богомь и нами и вьсеѭ каѳоликиѥѭ и апостольскоѭ цръкъвыѭ бѫди, да бисте оудобь заповѣди божьѩ навыкли. сь же ѥдинъ храните обычаи, да на мьши прьвѣѥ чьтѫтъ апостолъ и ѥвангелꙑѥ римьскы, таче Словѣньскы, да сѧ испльнитъ кънижьноѥ слово, ꙗко въсхвалѧтъ господь вьси ѩзыци, и дроугоиде вьси възглаголѭтъ ѩзыкы различьны величьꙗ божьꙗ, ꙗкоже дастъ имъ свѧтыи доухъ отъвѣштавати. аште же къто отъ събраныихъ вамъ оучитель и чешѫштиихъ слоухы и отъ истины отъвраштаѭштиихъ на блѧди, начьнетъ дрьзнѫвъ инако развраштати вы, гадѧ кънигы ѩзыка вашего, да бѫдетъ отълѫченъ нъ тъкъмо въ сѫдъ данъ цръкъве, доньде сѧ исправитъ; ти бо сѫтъ вльци а не овьцѧ, ѩже достоитъ отъ плодъ ихъ знати и хранити ихъ. вы же чѧда възлюблѥнаꙗ, послоушаите оученьꙗ божьꙗ и не отъринѣте казаньꙗ цръкъвьнаѥго, да сѧ обрѧштете истиньни поклонителе божьи, отьцоу нашемоу небесьскоуѥмоу съ вьсѣми свѧтыми, аминь.“] 1)

[Vita s. Methodii, c 8 (Pastrnek, Dějiny slovanskych apoštolů, stran 228—230.)]

Št. 212.

Okoli leta 869.

Ko je Metod izgubil svojega brata, se je s svojimi učenci napotil v svojo škofijo. Tu je moravskega vladarja Rastislava pogostoma izpodbujal, da bi se ravnal po božjih zapovedih.2) Tudi Kocela, vladarja panonskega, je opominjal, da naj živi v božjem strahu ter se varuje greha.

---

1) Ginzel, imajoč pred seboj namesto izvirnika Miklošičev latinski prevod, katerega je dal na svetlo Dümmler (Archiv f. Kunde österr. Gesch., XIII, 159, 160) in ga potem sam ponatisnil v svoji knjigi „Geschichte der Slawenapostel Cyrill und Method, Anhang, str. 26“ trdi (str. 8), da je to pismo nepristno. Vendar razlogi, s katerimi hoče dokazati svojo trditev, so ničevi. Pristnost tega pisma je prav dobro dokazal Rački (Arkiv za jugoslav. povjestnicu, IV, 281—298). Tudi Miklošič (v svojih predavanjih) in Dümmler (Archiv, l. c. p. 182 in pa Gesch. des Ostfränk. Reiches, II, 262) mislita, da to pismo ni ponarejeno. Dümmler piše v Archivu: „To pismo je po svoji obliki in vsebini tako, da ni nobenega vzroka dvomiti o njegovi pristnosti.“

V novejšem času je starokatoliški župnik Goetz (Geschichte der Slawenapostel, str. 85) trdil, da je to pismo nepristno. Po njegovih mislih so ponarejeni vsi tisti dokumenti, ki omenjajo, da so rimski papeži dovolili, da se sme služba božja izvrševati v slovanskem jeziku. Proti Goetzu sta se vzdignila Jagić (Denkschriften der kais. Akademie in Wien, Phil.-hist. Cl., XLVII a, 21—23) in pa Pastrnek (Český časopis hist, VII, 35—38, ter Dějiny slov. apošt., str. 10, 11) ter dokazovala, da je pismo pristno. Jagić pravi, da bi bila v životopisu obeh bratov neka praznota, ako ne bi bilo to pismo nikjer omenjeno. Nekatere vrstice v Conv. Bag. et Carant. (gl. št. 213) so prav razumljive, ako vemo, da je bilo nekoliko prej izdano zgoraj omenjeno pismo. — Jagić zavrača v svojem spisu (str. 21, 22) tudi Vondrákovo trditev (Archiv f. slav. Philologie, XX, 141 i. d.), ki pravi, da je to pismo papeža Hadrijana le nekak posnetek pisma papeža Ivana VIII. do Svetopolka iz leta 880. (Gl. št. 260.)

2) Po smrti Cirilovi se je Metod napotil v Panonijo h knezu Kocelu (glej št. 210). Neverjetno je, da bi se bil sešel tudi z Rastislavom, vladarjem Moravskega, ter bi ga bil pogostoma izpodbujal.

Vita s. Clementis episc. Bulg., c. 4 (ed. Miklosich, p. 6): „... ἀμέλει καὶ τῷ τότε ἄρχοντι Μοράβου Ῥαστισθλάβῳ καθ' ἑκάστην οὐ διέλιπε παραινῶν καὶ ταῖς θείαις ἐντολαῖς ῥυθμίζων αὐτῷ τὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Παννονίας συμπάσης κρατοῦντα, Κοτζέλης ὄνομα τούτῳ, παιδεύων ἦν καὶ νουθετῶν τῷ φόβῳ κυρίου καθηλῶσθαι, καὶ τούτῳ ἐκκλίνειν ἀπὸ παντὸς κακοῦ, οἷόν τινι χαλινῷ ἀνακρουόμενον καὶ ἀναστελλόμενον."

Št. 213.

Pred letom 870.[1])

Ko je nadduhovnik Altfrid umrl[2]), je solnograški nadškof Adalwin postavil Richbalda za nadduhovnika v Blatogradu. Ta se je v tem kraju mnogo časa mudil ter se v svojem poklicu posluževal tiste oblasti, kakršno je dobil od svojega nadškofa. To je trajalo tako dolgo časa, dokler ni neki Grk, z imenom Metod, s svojimi na novo izumljenimi slovanskimi pismenkami po načinu modrijanov izpodrinil latinski jezik, rimsko znanost in starodavne latinske črke ter na ta način pri vsem slovanskem ljudstvu onečastil mašo, evangelije in službo božjo tistih, ki so vse to opravljali v latinskem jeziku. Richbald ni mogel tega pretrpeti in zato se je povrnil v Solnograd.

Conv. Bag. et Carant., c. 12 (MG SS., XI, 13): „Similiterque eo (sc. Altfrido) defuncto Rihpaldum constituit archipresbyterum. Qui multum tempus ibi demoratus est, exercens suum potestative officium sicut illi licuit archiepiscopus suus, usque dum quidam Graecus Methodius nomine noviter inventis Sclavinis litteris linguam Latinam doctrinamque Romanam atque litteras auctorales Latinas philosophice superducens vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et euangelia ecclesiasticumque officium illorum qui hoc latine celebraverunt[3]) Quod ille (sc Rihpaldus) ferre non valens sedem repetivit Iuvavensem"

Excerptum de Karentanis (ibid., XI, 15): „Post hunc (sc. Osbaldum) interiecto aliquo tempore supervenit quidam Sclavus ab Hystrie et Dalmatie partibus nomine Methodius qui adinvenit Sclavicas literas et Sclavice celebravit divinum officium et vilescere fecit Latinum."

---

1) Metod je leta 869., ko se je kot škof povrnil iz Rima, začel po Panoniji razširjati službo božjo v slovanskem jeziku. Nasledek tega je bil, da je nemška duhovščina z nadduhovnikom Richbaldom zapustila ondotno slovansko zemljo, kar se je najbrže zgodilo leta 869. ali pa 870.

2) Gl. št. 165.

3) Besede „usque dum quidam Graecus Methodius nomine noviter inventis Sclavinis litteris linguam Latinam doctrinamque Romanam atque litteras auctorales Latinas philosophice superducens vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et euangelia ecclesiasticumque officium illorum qui hoc latine celebraverunt", spisane leta 873. (gl. št. 225), nam indirektno dokazujejo, da je Metod leta 869. v Panoniji uvedel službo božjo v slovanskem jeziku. Te besede so pa tudi dokaz, da je pismo papeža Hadrijana II. do Rastislava, Svetopolka in Kocela (gl. št. 211) pristno, ne pa izmišljeno.

Št. 214.

Najbrže v začetku leta 870.[1])

Panonski knez Kocel je poslal Metoda in še dvajset drugih mož k papežu, da bi jih posvetil v duhovne pastirje za panonsko vladikovino, kar se je tudi zgodilo. Metod je takrat postal nadškof za panonsko in moravsko zemljo.[2])

Vita s. Methodii, c. 8. (Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 230): „. . . и пакы посъла и къ апостоликоу и .k. мѫжь, чьстьны чади, да и ıемоу сватитъ на ıепискоупьство въ Панонии,[3]) на столъ сватаıего Андроника[4]) апостола отъ .o., ıеже и бысть.“

Chronica Nestoris, c. 20 (ed. Miklosich, p. 14): „по семь же Коцелъ кнıазь постави Меѳодиıа епискоупа въ Панонии на столѣ свıатаго Анъдроника апостола, ıединого отъ .o., оученика свıатаго апостола Павьла.“

Vita s. Clementis episc. Bulg., c. 2 (ed. Miklosich, p. 2): „Μεθόδιος, ὃς τὴν Πανόνων ἐπαρχίαν ἐκόσμησεν ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου γενόμενος.“

Ibid., c. 3 (l. c. p. 4): „. . . αὐτὸν δὲ τὸν μέγαν Μεθόδιον, καίτοι πολλὰ δραπετεύοντα καὶ ἀναδυόμενον, ἐπίσκορον Μοράβου τῆς Πανονίας χειροτονεῖ (sc. 'Αδριανὸς Πάπα).“

Št. 215.

872,[5])**, meseca maja.**

Beneški dožd Urz je šel s svojim brodovjem nad Saracene, kateri so prijadrali v Jadransko morje ter opustošili dalmatinsko pobrežje. Ko je dožd poslal iz Gradeža proti Istri neko ladjo, so jo napadli slovanski morski roparji, ki so bili skriti v luki „Sylvoclis“[6]), ter Benečane pobili.

Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 119, 120): „Interea Baris civitas domni Lodovici regis Francorum et Longobardorum ab exercitu capta est; . . . . . capta est autem quarto nonas februarias, qua die sancte Dei genitricis et virginis Mariae purificatio celebratur.

---

[1]) Leta 869. se je Metod iz Rima napotil na panonsko zemljo k vojvodu Kocelu (gl. št. 210), v drugi polovici leta 870. je pa prišel v pest bavarskim škofom, kateri so ga potem imeli dve leti in pol zaprtega. Kakor se kaže, se je Metod v začetku leta 870. napravil v Rim ter bil tu postavljen za nadškofa čez Panonijo in Moravsko.

[2]) Gl. mojo Spomenico, str. 137, op. 111.

[3]) Naš vir pravi na tem mestu, da je Metod šel v Rim, da bi ga papež posvetil „na episkopstvo v Panoniji“. Iz nekega pisma rimskega papeža Ivana VIII. nam je znano, da je bil Metod že leta 873. nadškof (gl. št. 222). Iz tega je razvidno, da je bil leta 870. posvečen v nadškofa, ne pa v škofa.

[4]) Andronik, eden izmed sedemdeseterih Kristusovih učencev, je bil nekoliko časa škof panonski.

[5]) Mesto Bari so Saraceni izgubili dne 2. februarja leta 871. Eno leto pozneje, tedaj leta 872., so slovanski morski roparji napadli beneško ladjo ter jo vzeli.

[6]) Sylvoclis (Silvoclis) je sedanji Salvore pri Piranu.

Sequenti vero anno mense madii item Sarraceni, a Creta insula egredientes, quasdam Dalmaciarum urbes depopulati sunt, pariterque etiam Braciensem eiusdem provincię urbem invaserunt; quod cum domno Urso duci denunciatum foret, parvam naviculam cum quattuordecim hominibus ad Istriam usque destinare sub festinacione studuit, quatenus Sarraceni ne forte Veneciam petere vellent, vel qualis eorum fortitudo subsisteret explorare deberent. qui cum Gradensi de civitate Istriam petituri exissent, predones Sclavi qui in portu Silvoclis reclusi latitabant, supra eandem naviculam velociter irruerunt; ubi cum uterque pars fortiter dimicaret multique Sclavorum percussi deficerent, novissime vero capta Veneticorum ab eisdem Sclavis navicula, omnes Venetici, qui intus erant, occisi sunt. predicti autem Sarraceni, urbibus quas diximus devastatis, cum inestimabili preda ad propriam sunt reversi."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 5, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 184): „Hoc tempore Ursus dux exiens cum expeditione navali contra Saracenos, qui iuxta Tarentum manebant, bellum cum eis egit et victoriam gloriosam obtinuit. Barii vero civitas ab exercitu Ludovici capta est, quam annis XXX tenuerant."

Ibid. pars 14 (l. c.): „Sequenti anno Saraceni ab insula Cretae egredientes, Bratiensem urbem et alias civitates Dalmatiae depopulati sunt: quod dux sciens exploratoriam misit naviculam, ne Saraceni ex improviso fines Venetorum intrarent. Quae cum de Grado in Istriam navigaret, a piratis Sclavis, qui in portu Sylvoclis latitabant, capta est, et Veneti occisi sunt, qui in ea erant."

Št. 216.

Morebiti od 872. do 875.

Oglejski patriarh Lupon (I.) je vladal tri leta. Takratni cesar Ludovik mu je bil naklonjen.

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App., p. 10): „Lupus patriarcha sedit annis III. Hic a praedicto Lodovico in protectione sua susceptus est."

Št. 217.

873, pred 14. majem.[1])

a) Papež Ivan VIII. piše (jakinskemu) škofu Pavlu, svojemu legatu v Germaniji in Panoniji, ter mu veleva braniti pri kralju Ludoviku pravice rimske stolice gledé panonske škofije, katera je bila nekdaj zavisna od rimske cerkve, a jo je pozneje od nje odtrgal sovražni

[1]) Papež Ivan VIII. je dal te ukaze jakinskemu škofu Pavlu v prvih mesecih leta 873. in sicer pred smrtjo solnograškega nadškofa Adalwina, ki je umrl dne 14. maja rečenega leta.

meč. Ko se je cerkvam povrnil mir, naj se jim povrnejo tudi pravice, katere jim je tiranska besnost vzela. [„*Ipse nosti, o gloriosissime rex, quod Pannonica diocesis apostolicae sedi sit subiecta, licet bellica clades eam ad tempus ab illa subtraxerit et gladius ad horam hostilis subduxerit. Verum reddita ecclesiis pace reddi debuerunt et iura, quae cum pace reddita tirannicus unicuique furor ademerat* . . . .“]

b) Ne samo po Italiji in zapadnih deželah, temuč tudi po vsej Iliriji so že od nekdaj rimski papeži posvečevali, določevali in urejevali, kar dokazujejo nekateri registri, zapisniki sinod in marsikateri spomeniki tam postavljenih cerkva. [„*Non solum inter Italiam ac terras Hesperiae, verum etiam inter totius Illyrici fines consecrationes, ordinationes et dispositiones apostolica sedes patrare antiquitus consuevit, sicut nonulla regestra et conscriptiones sinodales, atque ipsarum quoque plurima ecclesiarum in his positarum demonstrant monimenta.*“]

c) Kar se tiče zastarenja pravic, je pri kristjanih določeno neko število let (po katerih nehajo stare pravice); kjer so pa prenehale cerkvene pravice zarad grozovitosti poganov, tam se o zastarenju ne more govoriti, ako bi še toliko let preteklo [„*Si de annorum numero forte causatur, sciat Ludovicus rex, quia inter Christianos et eos, qui sunt unius fidei, numerus certus affixus est. Ceterum ubi paganorum et incredulorum furor in causa est, quantalibet praetereant tempora, iuri non praeiudicat ecclesiarum.*“]

d) Tudi je škof Pavel dobil od papeža ukaz, da bi naznanil (solnograškemu nadškofu) Adalwinu in (pasovskemu škofu) Hermanrichu, da morata Metodu, ki že tri leta trpi pred njuno silo, prepustiti njegovo stolico in ne misliti na sodnijsko preiskavo zastran pristojnosti njegove škofije. Prej mora po cerkvenih postavah dobiti nazaj svoje dostojanstvo, in ko je že poldrugo leto užival svoje, na novo dobljene pravice, potem naj še le pride vsa zadeva pred sodnijo. Ako bi Adalwin in Hermanrich hotela (takoj) začeti sodnijsko preiskavo proti škofu Metodu, naj jima reče, da sta brez postavne razsodbe obsodila od apostolske stolice postavljenega škofa, ga vrgla v ječo, bila s pestmi, mu zabranila opravljati božjo službo, ga imela tri leta ujetega in vendar ves ta čas nadlegovala apostolsko stolico z mnogobrojnimi poslanci in pismi; da nista vredna priti k sodniji, ker hočeta vse le za hrbtom doseči in ker si sama brez papeževega dovoljenja lastita sodnijske pravice; da se jima za toliko časa prepové opravljati božjo službo, kolikor časa sta onadva to zabranila Metodu, in da naj ta tako dolgo brez ovir uživa podeljeno mu škofovsko oblast, kolikor časa sta ga onadva imela ujetega: potem še le naj bi prišla, ako imata kaj proti njemu, pred apostolsko stolico, kjer bi bili obe stranki zaslišani in sojeni. Ker bi se pa tožba vršila med nadškofi, bi ju smel soditi le patriarh. [„*Ego quidem ad sedem eius, qui*

per tres vim pertulit annos recipiendam non ad iudicium super diocesim destinatus sum subeundum. Et certe secundum decretalia instituta prius eum reinvestiri convenit ministerio episcopi et postmodum ad racionem adduci, ut scilicet vestitus iuribus per annum et dimidium resumptis ad diffiniendam causam suam accedat. Porro si Aluinus[2] *cum Hermerico iudicium cum episcopo nostro Methodio inire voluerit, dic ad eos: Vos sine canonica sententia dampnastis episcopum ab apostolica sede missum carceri mancipantes et colaphis affligentes et a sacro ministerio separantes et a sede tribus annis pellentes apostolicam sedem per ipsum triennium plurimis missis et epistolis proclamantem. Non estis ad iudicium convenire dignati, quod profecto semper subterfugere curastis et nunc sine sede apostolica iudicium vos querere simulastis. Cum ego ad hoc missus sim, ut tanto vos tempore a divinis ministeriis separem, quanto vos eumdem venerabilem virum a ministerio sacro cessare coegistis; et ipse tanto tempore credito sibi episcopatu inconcusso ac sine questione fruatur, quanto constat illum vobis facientibus eo fuisse privatum. Sicque demum si habueritis in invicem, conveniatis et coram sede apostolica pars audiatur et iudicetur utraque. Presertim cum inter archiepiscopos causa versetur et conveniens non sit, ut inter utrumque alius nisi patriarcha iudex inveniatur. Nam et in negotiis minorum sacri canones ad sedem, ubi est maior auctoritas, partes destinare probantur.*"]

e) V svojih instrukcijah veleva papež škofu Pavlu, da naj ne sprejme nobenega izgovora, vsled katerega bi on (škof Pavel) ali pa brat Metod ne šel k Svetopolku, če tudi bi škofa (Adalwin in Hermanrich) grozila z vojskami. [„*Ne suscipias occasionem excusationis prohibentem te vel fratrem nostrum Methodium transire ad Suentepulcum, sive* (sc. episcopi) *bella pretendant sive inimicitias congerant.*"]

Datum manjka. — „*Ipse nosti.*"

[Odlomki tega pisma so se ohranili v Londonu, na Dunaju in v Rimu. Največji kos pisma se nahaja v Londonu v Britanskem muzeju pod št. 8873 in sicer oni deli, ki so zgoraj omenjeni pod a, c, d in e. Odlomka b in c se nahajata v rokopisih iz 15. stoletja na Dunaju (Cod. bibl. caes., 2186), kar je prepisal Wattenbach (Beiträge zur christl. Kirche in Mähren, st. 48) in v Rimu v vatikanski knjižnici (Cod. chart., 4886), kar je dal na svetlo Rački (Viek i djelovanje, str. 293.) — Razne odlomke rečenega pisma so ponatisnili: Ewald v Neues Archiv, V, 302, 303 (odl. d in e). — Miklosich in Rački v Starinah jugoslav. akad., XII, 213 (odl. a, c, d in e). — Pastrnek, Dějiny slovanskýh apoštolů, str. 250 (odl. a, c, d, e). — Jaffé, Reg pont Rom., št. 2976 (odl. a, b, c, d, e). — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 35 (odl. b in c). — Gratiani decr, C. XVI, qu. 3, c 14 (ed.

[2] To je „Adaluinus".

Pithoeus, I, 273) (odl. c). — Glej tudi Mansi, Conc. coll., XVII, 264. — Kukuljević, Diplom, Sbornik, I, 56, št. 70 (odl. b in c). — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 187. — Ginzel, Gesch. der Slawenap., str. 60, op. — Kos, Spomenica, str. 8 (extr.) — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 654.]

Št. 218.

873, pred 14. majem.[1])

Papež Ivan VIII. piše kralju Ludoviku, da je panonska škofija po raznih privilegijah že davno prišla v last apostolski stolici, kar pričajo sinodalni sklepi in zgodovinski spisi. Zaradi oviranja sovražnih trum niso mogli prejšnji papeži dolgo časa tjakaj pošiljati škofov in zato so nekateri začeli dvomiti o pravicah rimske cerkve do Panonije. Vendar privilegij rimske cerkve ne more zmanjšati noben čas, nobena državna razdelitev jim ne more biti na škodo in kar se tiče zastarenja, ne izgube svoje veljave niti v sto letih. [„*Multis ac variis manifestisque prudentia tua poterit indiciis deprehendere, Pannoniam dioecesim ab olim apostolicae sedis fuisse privilegiis deputatam: si apud excellentiam tuam iusticia Dei locum, sicut decet, invenerit. Hoc enim sinodalia gesta indicant, historiae conscriptae demonstrant. Verum quia quibusdam hostilium turbationum simultatibus impedientibus illuc ab apostolica sede non est diu ex more directus antistes, hoc apud ignaros venit in dubium. — Nemo autem de annorum numero resultandi sumat fomentum; quia sanctae Romanae, cui Deo auctore servimus, ecclesiae privilegia, quae in firmae petrae stabilitatis petra suscipit, nullis temporibus angustantur, nullis regnorum partitionibus praeiudicantur: sed et venerandae Romanae leges divinitus per ora priorum principum promulgatae, rerum eius praescriptionem non nisi per centum annos admittunt.*“]

Datum manjka. — „*Multis ac variis.*“ *(„Nemo autem de annorum.“)*

[Rokopis Britanskega muzeja v Londonu iz 12. stoletja, št. 8873. — Rokopis iz 12. stoletja v kapitelskem arhivu v Olomucu, št. 205, fol. 67, katerega je ponatisnil Wattenbach (Beiträge zur Gesch. der christl. Kirche in Mähren u. Böhmen, str. 49). Rokopis v vatikanski knjižnici v Rimu, št. 4886, fol. 102, katerega je porabil Rački (Viek i djelovanje, str. 294, op. 1). Glej tudi Gratiani decr. C. XVI, qu. 3, c. 17 (Corp. iur. can. ed. Pithoeus, p. 274). — Boczek, Cod. dipl. Moraviae, I, 34. — Kos, Spomenica, str. 13 (extr.). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2970 (2247).]

---

[1]) Iz vsebine tega pisma je razvidno, da je bilo spisano nekako v istem času, kakor instrukcije papeža Ivana VIII. do jakinskega škofa Pavla. (Cfr. št. 217.)

Št. 219.

873, pred 14. majem.[1])

Papež Ivan VIII. piše „grofu“ Kocelu ter pravi, da morajo tisti ljudje, ki so zapustili svoje še živeče žene ter vzeli druge, biti tako dolgo izobčeni, dokler ne odstranijo svojih soprog iz drugega zakona ter ne sprejmejo svojih žena iz prvega zakona. Papež trdi, da se je ta zakonska razvada ohranila iz poganskih časov. [„*Joannes VIII. papa Cozili comiti de his, qui uxores suas dimiserlnt, vel ad alias, illis viventibus, migraverint. — Porro eos, qui uxores suas dimiserint, vel illis ad alias viventibus migraverint nupcias, tam diu cum consentaneis eorum excommunicamus, quousque posterioribus remotis priores penitendo receperint. Sicut enim nupciae a Deo, ita divortium a diabolo est, teste s. Augustino, repertum. Quod enim coniunxit Deus, homo non separet. Praecipue cum haec pessima consuetudo ex paganorum more remanserit, quorum in talibus non alius, nisi ipse diabolus erat magister et auctor.*“]

Datum manjka. — „*Porro eos qui.*“

[En rokopis v Britanskem muzeju v Londonu iz 12. stoletja, št. 8873; drug rokopis v kapitelskem arhivu v Olomucu, št. 205. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 36. — Wattenbach, Beiträge zur christl. Kirche, str. 49. — Ginzel, Gesch. der Slawenap., Anh., str. 57. — Rački, Viek i djelovanje, str. 296, op. 2. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 56, št 68. — Kos, Spomenica, str. 13. — Jaffe, Reg. pont. Rom., št. 2972 (2592).]

Št. 220.

873, pred 14. majem.[2])

Papež Ivan VIII. piše grofu Kocelu [„*Cozili comiti*“] ter mu naznanja, da tistima dvema možema, ki sta se od svojih soprog ločila, ni dovoljeno, da bi ju odstranila. [„ . . . *ut duo viri illi, qui uxores suas abiecerint, eas repellere minime permittantur.*“]

Datum manjka. — „*Prudentissime vir.*“

---

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko Ewaldovo v Neues Archiv, V. 298. Ker je to pismo v zbirki Britanskega muzeja med pismi papeža Ivana VIII. na 16. mestu, tedaj pred pismom do solnograškega nadškofa Adalwina (št. 19) in pred nekaterimi drugimi pismi, katera so bila spisana pred 14. majem leta 873., smemo iz tega sklepati, da je bilo tudi to pismo pred 14. majem sestavljeno. Zastran letnice gl. tudi mojo opazko v Spomenici, str. 128, št. 24.

[2]) Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 219. — To pismo se ne sme zamenjati s pismom, ki je omenjeno pod št. 219. V zbirki Britanskega muzeja je med pismi papeža Ivana VIII. to registrirano pod št. 18., ono pa pod št. 16. (Cfr. Ewald v Neues Archiv, V, 301, št. 16 in 18.)

[Rokopis Britanskega muzeja v Londonu iz 12. stoletja, št. 8873. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 942. — Jaffé, Reg. pont Rom., št. 2974 (2592).]

Št. 221.

873, pred 14. majem.[1])

(Papež Ivan VIII.) piše (solnograškemu) nadškofu Adalwinu [„*Aluino archiepiscopo*"] ter mu veleva, da naj se potrudi, da dobi Metod nazaj svojo stolico, katero je vsled njegovega postopanja izgubil. [„*Ne mireris, quia diximus, te agente sedem a fratre nostro Methodio recipiendam, quia profecto dignum est, ut tu, qui fuisti eius auctor deiectionis, sis officii conmissi causa receptionis.*"]

Datum manjka. — „*Ne mireris*".

[Rokopis Britanskega muzeja v Londonu iz 12. stoletja, št. 8873. — Ewald v Neues Archiv, V, 301. — Miklosich in Rački v Starinah jugoslav. akad., XII, 213. — Kos, Spomenica, str. 10. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 249. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2975.]

Št. 222.

873, pred mesecem septembrom.

Papež Ivan VIII. piše (freisinškemu) škofu Annonu ter mu očita, da njegova predrznost in prevzetnost ne presegata samo oblakov, temuč celo nebesa, ker si je lastil pravice rimske stolice ter se predrznil kakor kak patriarh soditi od apostolske stolice med narode poslanega nadškofa Metoda, dobivši ga bolj samosilsko, kakor pa postavno v svoje roke. Njegove (Metodove) prošnje, da bi ga po cerkvenih postavah sodila rimska stolica, ni uslišal, pač ga pa obsodil s svojimi pajdaši in tovariši, vrgel v ječo ter mu zabranil obhajati božjo službo. O Metodovem preganjanju ni nič poročal; da, še celo, ko je bil v Rimu o njem poprašan, je lagal, da ga ne pozna, akoravno je bil sam začetnik, izpodbujevalec in še celo povzročitelj vseh bridkosti, katere so mu napravili njegovi ljudje. Zarad takega počenjanja naj pride takoj v Rim, da zadosti zmerni zahtevi škofa Metoda, da bode mogel zarad Boga pozabiti vso krivico. Tudi ne sme od meseca septembra naprej tako dolgo časa deliti in prejemati zakramentov, dokler ne poravna svoje trmoglavosti s pokorščino [„*Audacia tua et presumptio non solum nubes sed et ipsos celos transcendit. Usurpasti enim tibi vices apostolice sedis et quasi patriarcha de archiepiscopo*

---

[1]) Dne 14. maja 873. je solnograški nadškof Adalwin umrl. Gl. št. 228.

tibi iudicium vindicasti, immo quod est gravius, fratrem tuum Methodium archiepiscopum legatione apostolice sedis ad gentes fungentem tyrannice magis, quam canonice tractans nec presbiterorum, qui penes te reperti sunt iudicasti dignum consensu, quod non nisi in contumeliam sedis apostolice perpetrasti. Quin etiam petente illo, sacris canonibus edocentibus, ipsius sancte Romane sedis iudicium concedi minime permisisti, sed in eum cum sequacibus tuis et sociis quasi sententiam protulisti et a divinis celebrandis officiis illum sequestrans carceri mancipasti. Insuper et cum proprium sancti Petri hominem esse te diceres, ut patrimonii in Germania siti curam gereres, istius fratris et coepiscopi, quin potius et missi nostri, de quo nobis maior cura debebatur, vincula et insecutiones non solum ut fidelis minime nunciasti, sed Rome cum super eo interrogareris a nostris, te illum nosse mentiendo negasti, cum cunctarum afflictionum sibi a vestratibus illatarum ipse incentor, ipse instigator immo ipse fueris auctor. De quibus omnibus nisi adeo fuerit eiusdem venerandi episcopi conditio sana effecta, ut ipse possit omnem suam oblivioni propter Deum iniuriam tradere, Romam rationem redditurus indifferenter occurre. Alioquin post mensem Septembrium tamdiu communicandi nullam habeas omnino licentiam, quamdiu non obediendo tuam erga nos ostenderis pertinatiam.“]

Datum manjka. — „*Audacia tua*“.

[Rokopis Britanskega muzeja v Londonu iz 12. stoletja, št. 8873. — Ewald v Neues Archiv, V, 304. — Miklosich in Rački v Starinah jugoslav. akad., XII, 215. — Kos, Spomenica, str 10. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 252. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2979.)

Št. 223.

873, pred 14. majem.[1])

Papež Ivan VIII. piše (pasovskemu) škofu Hermanrichu [„*Hemerico episcopo*“] ter mu očita njegovo grozovitost in surovost, ker je s škofom Metodom ravnal tako, kakor s kakim ujetnikom. Imel ga je dalj časa pod prostim nebom na mrazu in dežju.[2]) Odstranil ga je od voditeljstva izročene mu cerkve ter ga hotel, ko so ga privlekli k škofovskemu zborovanju, pretepsti s konjskim bičem, ako mu ne bi bili drugi tega branili. Kar je še storil, noče dalje preiskovati. Začasno

---

[1]) Papež Ivan VIII. je leta 873. pred 14. majem poslal jakinskega škofa Pavla k solnograškemu nadškofu Adalwinu in pasovskemu škofu Hermanrichu. Gl. št. 217.

[2]) Kakor se kaže, so bavarski škofje v jesenskem času, ko je bilo že mrzlo in deževno, izvabili Metoda na zborovanje, ga obsodili in vrgli v ječo.

mu prepove opravljati božjo službo in občevati z drugimi duhovniki. Veleva mu, da pride s škofom Pavlom in Metodom v Rim, da ga s tem vred zasliši, ker drugače bi ga zarad njegovega postopanja zadela pravična kazen. [„*Ad deflendam pravitatem tuam nonnisi fontem lacrimarum ut propheta Jeremias sufficere credimus. Cuius enim ut non dicamus episcopi, secularis cuius quin immo tyranni seviciam temeritas tua non excessit, vel bestialem feritatem non transcendit, fratrem et coepiscopum nostrum Methodium carceralibus penis afficiens et sub divo diutius acerrima hiemis et nimborum immanitate castigans atque ab ecclesiae sibi commisse regimine subtrahens, et adeo in insaniam veniens, ut in episcoporum concilium tractum equino flagello percuteres nisi prohiberetur ab aliis. Sunt, rogo, hec episcopi, cuius nimirum dignitas si excesserit maiora consistunt crimina? O episcopum episcopo talia inferentem et ad hoc apostolicae sedis manu sacrato, et e latere destinato! Nolumus tamen nunc exagitare quę gesseris, ne cogamur indifferenter promulgare, quod convenit. Verum Dei omnipotentis et beatorum principum apostolorum Petri et Pauli atque nostrae mediocritatis auctoritate interim communione Christi misteriorum et consacerdotum tuorum te privamus, et nisi cum presenti Paulo venerabili episcopo, vel cum eodem sanctissimo fratre nostro Methodio Romam cum ipso audiendus occurreris, non deerit iusta dampnatio, ubi talis et tanta fuerit inventa presumptio, nec pondus apostolice sedis auctoritatis frustrabitur, ubi tam gravis molis pravitatum immensitas conprobabitur.*“]

Datum manjka. — „*Ad deflendam.*“

[Rokopis Britanskega muzeja v Londonu iz 12. stoletja, št. 8873 — Ewald v Neues Archiv, V, 303. — Miklosich in Rački v Starinah jugoslav. akad., XII, 214 — Kres, I, 348. — Kos, Spomenica, str. 11. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 251. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2977.]

Št. 224.

873, v prvi tretjini leta.

Ko je papež (Ivan VIII.) zvedel, kaj so (bavarski) škofje storili z Metodom, jim je prepovedal mašo brati za tako dolgo časa, dokler ga bodo imeli zaprtega. Ko so ga škofje izpustili, so zagrozili (panonskemu) knezu Kocelu, da se mu ne bode dobro godilo, ako bode imel Metoda pri sebi.

Vita s. Methodii, c. 10 (Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 231): „Доиде къ апостоликоу и оувѣдѣвъ посъла клатвѫ на ніа, да не поѭтъ мьша рекъше слоужбы вьси кралеви ѥпископи, доньде и дрьжатъ. и тако и поустиша, рекъше Коцьлю: аште сего имаши оу себе, не избѫдеши насъ добрѣ.“

Št. 225.

Najbrže 873, v prvih štirih mesecih.[1])

Neki solnograški duhovnik je sestavil spis o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev, v katerem je poudarjal, da so solnograški nadškofje kot cerkveni pastirji vladali po Panoniji 75 let. Po tej zemlji ni imel noben drug škof kake cerkvene oblasti razen solnograških. Noben duhovnik se ni upal ondi oskrbovati božje službe dalj časa kakor tri

[1]) Učenjaki sedanjega časa niso vsi enih misli, kdaj je neznani pisatelj solnograške cerkve sestavil spis o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev. Na vsak način se je to zgodilo takrat, ko je nadškof Adalwin še živel († dne 14. maja 873), kar dokazujejo besede (c. 9): „Et a d h u c ipse Adalwinus archiepiscopus per semetipsum regere studet illam gentem.“ — V spisu čitamo, da so solnograški nadškofje 75 let oskrbovali cerkvene zadeve po Panoniji. Vprašanje je, od kdaj je neznani pisatelj začel šteti leta. Nekateri možje, kakor Wattenbach (MG. SS., XI, 2) in proti koncu svojega življenja tudi Dümmler (Gesch. d. ostfränk. Reiches, II, 377) trdijo, da je treba šteti leta od takrat, ko je Panonija prišla pod frankovsko oblast, torej od leta 796. naprej.

Po mojih mislih bi kazalo, da začenjamo šteti z letom 798. Takrat je namreč frankovski kralj Karol ukazal solnograškemu nadškofu Arnu, da naj gre med Slovence, (c. 8: „ . . . anno videlicet nativitatis Domini 798 . . . ipse i m p e r a t o r p r a e c e p i t Arnoni archiepiscopo pergere in partes Sclavorum et providere omnem illam regionem et ecclesiasticum officium more episcopali colere, populosque in fide et christianitate praedicando confortare.“) Od tega časa, odkar je rečeni vladar dal ta ukaz („a tempore igitur quo dato et praecepto domni Karoli imperatoris“), je preteklo 75 let. To sem že leta 1885. poudarjal v svoji Spomenici, str. 127, op. 1. Tudi Kopitar (Glagolita Clozianus, str. LXXVIII) in pa Ginzel (Gesch. der Slavenapostel, 6) sta bila istega mnenja.

Dümmler pravi (str. 379), da je bil spis o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev namenjen rimskemu papežu. Po mojih mislih je ta trditev popolnoma prava. Sedaj je vprašanje, katerega papeža je hotela solnograška duhovščina prepričati z rečenim spisom, Hadrijana II. ali pa Ivana VIII. Odgovor na to vprašanje ni težak. Ko je še živel Hadrijan II., so nemški škofje vtaknili Metoda v ječo, kjer so ga imeli poltretje leto zaprtega. Kaže se, da papež Hadrijan ni ničesar zvedel o tej žalostni usodi Metodovi. Vsaj bavarski škofje mu niso ničesar o tem poročali. Ako bi bilo v Rimu postopanje bavarskih škofov znano, ne bi se bil freisinški škof Annon, ko so ga v Rimu poprašali po Metodu, predrznil lagati, da ga še pozna ne. Vsaj je bil prav ta škof začetnik, izpodbujevalec in še celo vzročitelj vseh bridkosti, katere so Metodu napravili na bavarskih tleh (gl. št. 222). — Solnograška duhovščina je torej hotela Hadrijanovega naslednika, Ivana VIII., kateri je meseca decembra 872. postal papež, prepričati, da spada Panonija pod njen delokrog in da Metod nima v tej deželi nič opraviti. Ne papež Hadrijan II., pač pa Ivan VIII. je tudi v svojih pismih izpodbijal nekatere trditve, zapisane v spisu o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev. Solnograška duhovščina se je opirala med drugim na to, da so njeni nadškofje 75 let gospodovali po Panoniji. Papež Ivan VIII. pa jej je v pismu do kralja Ludovika (gl. št. 218) odgovoril ter rekel, da naj se nihče ne izgovarja zarad števila let, ker ne more noben čas prikrajšati privilegijev svete rimske cerkve in nobena državna delitev jim ne more biti na škodo. Rimske postave niti v sto letih ne izgube svoje veljave vsled zastaranja. — Vsebini tega pisma so podobna navodila istega papeža

mesece, ako ni med tem časom pokazal (solnograškemu) škofu odpustnega pisma, (da namreč ne spada več pod kako drugo škofijo). Vse to se je izvrševalo po rečeni pokrajini, dokler se ni ondi začel širiti novi nauk modroslovca Metodija.

Conv. Bag. et Carant. c. 3 (MG. SS., XI, 6): „Hactenus praenotatum est qualiter Bagoarii facti sunt christiani seu numerus episcoporum et abbatum conscriptus in sede Juvavensi. Nunc adiecendum est qualiter Sclavi qui dicuntur Quarantani et confines eorum fide sancta instructi christianique effecti sunt.

Ibid., c. 14 (l. c. p. 14): „A tempore igitur quo dato et praecepto domni Karoli imperatoris orientalis Pannoniae populus a Iuvavensibus regi coepit praesulibus usque in praesens tempus sunt anni 75, quod nullus episcopus alicubi veniens potestatem habuit ecclesiasticam in illo confinio nisi Salzburgenses rectores, neque presbyter aliunde veniens plus tribus mensibus ibi suum ausus est colere officium, priusquam suam dimissoriam episcopo praesentavit epistolam. Hoc enim ibi observatum fuit usque dum nova orta est doctrina Methodii philosophi."

Št. 226.

873.

Ko so bili Obri po Dolenji Panoniji pregnani, so se tam začeli razširjati Slovani. Tudi nekoliko Gepidov je še do leta 873. ostalo po rečeni pokrajini, katero so solnograški nadškofje prištevali k svoji nadškofiji.

Conv. Bag. et Carant., c. 6 (MG. SS., XI, 9): „De Gepidis autem quidam adhuc ibi resident. Tunc vero Sclavi post Hunos inde expulsos venientes coeperunt istis partibus Danubii diversas regiones habitare Sed nunc qualiter Huni inde expulsi sunt, et Sclavi inhabitare coeperunt, et illa pars Pannoniae ad diocesim Iuvavensem conversa est, edicendum putamus."

Št. 227.

873.

Franki, Bavarci in Karantanci so v mnogih bitkah premagali Obre, bivajoče po Dolenji Panoniji. Tisti Obri, ki so obljubili pokor-

---

do jakinskega škofa Pavla, katerega je kot svojega legata poslal v Nemčijo in Panonijo (gl. št. 217). Ukazal mu je, da naj pri kralju Ludoviku brani pravice rimske stolice gledé panonske škofije, katera je bila nekdaj zavisna od rimske cerkve, a jo je pozneje od nje odtrgal sovražni meč. Ne samo po Italiji in zapadnih deželah, temuč tudi po vsej Iliriji so že od nekdaj rimski papeži vodili cerkvene zadeve. Kjer so prenehale pravice rimske stolice zarad grozovitosti poganov, tam se o zastarenju ne more govoriti, ako bi še toliko let preteklo. — Ta dva zgodovinska dokumenta papeža Ivana VIII. dokazujeta tedaj, da je bil spis o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev namenjen temu papežu in zato tedaj sestavljen v prvi tretjini leta 873.

ščino ter se dali krstiti, so postali davkoplačevalci (frankovskih) kraljev, in kar jih je še ostalo, so obdržali do današnjega dne (t. j. do leta 873.) svojo zemljo, od katere plačujejo davek.

Conv. Bag. et Carant., c. 3 (MG SS., XI, 7): „Franci ac Bagoarii cum Quarantanis continuis affligendo bellis eos (sc. Hunos) superaverunt. Eos autem qui obediebant fidei et baptismum sunt consecuti, tributarios fecerunt regum, et terram quam possident residui, adhuc pro tributo retinent regis usque in hodiernum diem."

Št. 228.

873, dne 14. maja.

Takrat je umrl solnograški nadškof Adalwin. Dne 13. septembra je bil njegov naslednik Theotmar v Reznem posvečen za nadškofa.

Auctar. Garst. ad a. 873 (MG. SS., IX, 565): „Adilwino Salzburgensi archiepiscopo defuncto pridie Idus Maii, Dietmarus subrogatur, et Ydus Septembris Ratispone ordinatur."

Ann. Admunt. ad a 873 (l. c, IX, 573): „Adilwinus Salzburgensis archiepiscopus obiit, pro quo Ditmarus."

Ann s. Rudberti Salisb. ad a. 873 (l. c, IX, 770): „Adlwinus Salzburgensis archiepiscopus obiit; Dietmarus successit."

Necrol. s. Rudberti Salisburg. ad 14. mai. (MG Necrol., II, 135): „Adaluuinus Iuuauensis archiep. ob."

Št. 229.

Okoli 873.

Papež Ivan VIII. piše kralju Karlmanu, da naj bode Metodu, posvečenemu od apostolske stolice, dovoljeno, da sme svobodno izvrševati svojo škofovsko nalogo po panonski škofiji, katero so papeži iz nova dobili v svojo oblast. [„*Reddito ac restituto nobis Pannoniensium episcopatu, liceat fratri nostro Methodio, qui illis a sede apostolica ordinatus est, secundum priscam consuetudinem libere, quae sunt episcopi, gerere.*"]

Datum manjka. — „*Reddlto ac restituto.*"

[Ta odlomek se nahaja v Rimu v vatikanski knjižnici, št. 4886. — — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 36. — Ginzel, Gesch. der Slawenapostel, Anh., str. 57. — Rački, Viek i djelovanje, str. 298. — Kos, Spomenica, str 13. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 253. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2971 (2258)]

Št. 230.

Morebiti od leta 873. do 878.

Gradeški patriarh Peter, po rodu Benečan, je vladal 4 leta, 6 mesecev in 8 dni. Bil je pobožen in učen mož. Proti svoji volji je sprejel patriarhovstvo, ker je mislil, da ni vreden take časti. Z doždom se je moral veliko prepirati, ker ni hotel potrditi izvoljenega torcellskega škofa. Udeležil se je tudi sinode, na kateri se je v Ravenni pod predsedstvom papeža Ivana zbralo sedemdeset škofov.[1] Ko se je z doždom na novo izpoprijaznil, je umrl pri svoji cerkvi sv. Julijana v Benetkah. Nato so ga prepeljali na Gradež ter pokopali v atriju cerkve sv. Evfemije.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 15): „... post hunc (sc. Vitalem) successit Petrus patriarcha, qui ęcclesiam rexit annos IIII, menses VI et d. VIII et sepultus est ante ecclesiam sanctę Eufemię."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Petrus patriarcha, qui fuit quartus nacione Rivoalti, filius Iohannis Marturio, sedit an. $4^1/_2$, d. 8."

Iohannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, l. c., I, 121): „Domnus Petrus diaconus in loco eius (sc. Vitalis) electus est, vir sanctitate precipuus, gramatice artis peritus. Hic dum tanti honoris se indignum iudicaret, priusquam eligeretur ad Italiam confugit, sed tandem precibus reductus, invitus ad pontificati culmen ascendit."

Ibid (l. c, p. 125): „Gubernavit autem (sc. Petrus) Gradensem ecclesiam annis quattuor et mensibus sex; fuit autem statura decens et aspectu pulcher, non plus aetatis quam quadraginta annorum extitit; cuius corpus maximo cum honore Venetici ad Gradensem urbem deportantes, ante sanctae Euphemię ecclesiam in atrio sepellierunt."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 5, pars 17 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 185: „Petrus patriarcha natione Venetus ex patre Joanne Marcurio sedit annis IV, mensibus VI, diebus VIII. Hic vir sanctitate praecipuus, scientia decoratus, dum diaconus esset, priusquam eligeretur, tanti honoris se indignum iudicans, in Longobardiam fugit; sed tamen precibus reductus, invitus patriarchalem acceptavit sedem. Qui cum duce maximam habuit altercationem, renuens confirmare electum episcopum Torcellanum. Hic etiam synodo LXX episcoporum Ravennae celebratae interfuit cum Joanne papa; et denique cum duce reconciliatus apud ecclesiam suam sancti Juliani in Rivoalto decessit, translatusque in Gradum in atrio ecclesiae sanctae Euphemiae sepultus est."

---

[1]) Gl. št. 231.

Št. 231.

874. Ravenna.

Cerkveni zbor v Ravenni, katerega se je udeležilo 70 škofov. Na tem zboru se je poravnal prepir med beneškim doždom Urzom in gradeškim patriarhom Petrom zarad torcellskega škofa Dominika.

[Rubei Historiarum Ravennatum liber V, 243. — Mansi, Concil. coll., XVII, 298. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. sec.), p. 382.]

Št. 232.

874.

Solnograški nadškof Teotmar je posvetil cerkev, katero je grof Gozwin dal napraviti v Ptuju.[1])

Auctar. Garst. ad a. 874 (MG. SS., IX, 565): „Dietmarus archiepiscopus ecclesiam ad Bettowe Gozwini comitis consecravit."

Annal. s. Rudberti Salisburg. ad a. 874 (MG. SS., IX 770): „Dietmarus ecclesiam ad Petove Gozwizi comitis consecravit."

Št. 233.

Okoli 874.

Metod, nadškof panonsko-moravski, je zapustil Panonijo ter se nato večinoma mudil po Moravskem.

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... tandem fugatus (sc. Methodius) a Karentanis partibus[2]) intravit Moraviam ibique quiescit."

Št. 234.

Okoli 874.[3])

Takrat je vladal torcellski škof Dominik II., čegar starši so bili iz Kormina. Bil je škof 37 let.

---

1) Mesto Ptuj je bilo v prejšnjih letih v oblasti Pribinovi in Kocelovi (cfr. št. 163). Ker je leta 874. v tem kraju gospodoval grof Gozwin, kaže to, da je bil takrat vojvoda Kocel že mrtev. Ob enem pa tudi vidimo, da je v tem delu Panonije po smrti Kocelovi nadškofa Metoda izpodrinil solnograški nadškof Teotmar, čeprav je papež Ivan VIII. pisal kralju Karlmanu, da naj bode Metodu dovoljeno, da svobodno izvršuje svojo škofovsko nalogo po panonski škofiji (gl. št. 229).

2) Metod ni deloval po Karantaniji, kjer so v cerkvenih stvareh ukazovali solnograški nadškofje in oglejski patriarhi, temuč v Panoniji, ki je mejila ob Karantanijo. — Kdaj je Metod zapustil Panonijo, nam ni natančno znano. Papež Ivan VIII. je okoli leta 873. pisal kralju Karlmanu, da naj bi Metod smel svobodno izvrševati svoj poklic po Panoniji (št. 229), a leta 874. je solnograški nadškof Teotmar posvetil eno cerkev v Ptuju, tedaj že na panonskih tleh (št. 232).

3) Dominik II. je bil okoli leta 874. torcellski škof. Glej Cappelletti, Storia della repubblica di Venezia, I, 306.

Chron. Venet. vulgo Altinate (MG SS., XIV, 20): „Dominicus, qui fuit nacione suorum parentorum de Cormonense [castro] Italie, habitatores Rivoalti, filius Leonis Coloprini, sedit an. 37.“

Št. 235.

Okoli 874.

Pesnik Sedulij pravi o (furlanskem vojvodu) Unruochu, da je dobil ime po svojem predniku. Bil je ljubljenec svojega očeta Eberharda in svoje matere Gizele. Ker je Unruoch zgodaj umrl, tolaži pesnik starše, da naj ne žalujejo, kajti njih sin se veseli nad zvezdami, pač pa naj upajo, da se jim kmalu rodi nov naslednik.[1]

Epitaphium de filio Eberhardi comitis (MG. Poetae lat. aevi Carolini, III, 201):

„Natus Eberhardi patrio cognomine dictus
Purpureus micuit flosculus egregius;
— — — — — — — — — — — —
Dulcis eras matri, dulcidus atque patri.
— — — — — — — — — — — —
Sed vos, eximii, nunc exultate, parentes,
Inclita Gisla[2] parens tuque Eberharde bone:
Nam vester genitus cum Christo gaudet in astris,
Inter et angelicos eminet ipse choros.
Nec desperamus, quod vobis altera proles
Aurea nascetur mox renovante deo.“

Št. 236.

875, dne 1. aprila.

Anastazij, knjižničar rimske cerkve, piše kralju Karolu (Plešeglavcu) ter pravi, da je modroslovec Konstantin, velik mož in učitelj apostolske stolice, ki je prinesel za časa papeža Hadrijana (II.) ostanke sv. Klementa v Rim, priporočal spise Dionizija (Areopagita) ter rekel, da so dobro orožje proti krivovercem. [„*Denique vir magnus et apostolicae sedis praeceptor Constantinus Philosophus, qui Romam sub venerabilis memoriae Adriano juniori papa veniens, s. Clementis corpus sedi suae restituit . . . .*“]

„*Kalend. Aprilis. Indictione VIII.*“

[W a t t e n b a c h, Beiträge zur Gesch. der christl. Kirche in Mähren, str. 14 — G i n z e l, Gesch. der Slawenap., Anh, str 44. — P a s t r n e k Déjiny slovanských apoštolů, str. 245. — K o s, Spomenica, str. 13 (extr.)]

---

1) Znano je (cfr. Andreae Bergom. Hist., c. 8), da je Hunruoch še le po smrti svojega očeta Eberharda postal vojvoda furlanski. Zato tedaj Eberhard ni mogel žalovati po svojem umrlem sinu Unruochu.

2) Ta Gisla ali Gizela je bila hči cesarja Ludovika Pobožnega.

Št. 237.

Med 875. in 879.[1])

Anastazij, knjižničar rimske cerkve, piše Gauderiku, škofu velletrinske cerkve, v kateri se že od nekdaj časti sv. Klement in v kateri je (Gauderik) z veliko skrbjo shranil dobljene ostanke tega svetnika. Tudi je v Rimu dal napraviti jako lep oratorij ter v ta namen porabil vse svoje imetje. Napotil je levita Ivana, da bi na podlagi raznih latinskih spisov popisal delovanje in trpljenje sv. Klementa. Večkrat je že prosil (Gauderik), da bi mu na latinski jezik prevedel (sc. Anastazij), ako bi pri Grkih kaj našel o njem (o sv. Klementu). V latinskem jeziku so že spisana „gesta“ (o sv. Klementu); treba je še prevesti to, kar je filozof Konstantin iz Soluna, mož apostolskega življenja, pred kratkim spisal o najdbi ostankov sv. Klementa.[2]) O tem je sestavil rečeni mož kratko zgodovino, a ob enem zamolčal svoje ime. [„*Cuius nimirum cum rerum g e s t a r u m monumentum iam Latinus habebat stilus, illa tantum occurrunt adhuc Romano transferenda sermoni, quae Constantinus Thessalonicensis philosophus, vir apostolicae vitae, super eiusdem reliquiarum beati Clementis inventione paulo ante descripsit. Verum quia reliquiarum huius inventionis fecimus mentionem, licet idem sapientissimus vir tacito nomine suo in s t o r i o l a sua qualiter acta sit strictim commemoret, . . .*“]

Nato pripoveduje Anastazij v svojem pismu na podlagi spisa filozofa Konstantina nekaj malega o najdbi ostankov sv. Klementa. Potem dostavlja, da je, ko se je pred kratkim mudil na carigrajski sinodi[3]), zvedel iz ust smirnskega metropolita Metrofana, da je bil filozof Konstantin tisti, ki je našel ostanke.

Imenovani filozof je o najdbi ostankov sv. Klementa spisal kratko zgodovino in pa en „sermo declamatorius.“ Oboje je (Anastazij) prevedel na latinski jezik ter mu (Gauderiku) pošilja v porabo. [„*Sed et duo eius (sc. philosophi) opuscula praedicata, scilicet b r e v e m h i s t o r i a m et s e r m o n e m d e c l a m a t o r i u m unum, a nobis agresti sermone et longe ab illius facundiae claritate distante translata, opinionem commento monumentorum eius carptim addendo paternitatis tuae officio, quaeque iudicii tui cylindro polienda committo.*“] Omenjeni

---

[1]) Zastran datiranja gl. Friedrich v Sitzungsberichte, str. 400, 401.

[2]) Kar se tiče drugih virov, omenja tudi Vita s. Constantini, da je Ciril pisal o najdbi ostankov sv. Klementa. (Cfr. c. 8: „ . . . іakоже пишетъ въ обрѣтеньи іего.“) Translatio s. Clementis tega ne omenja. Vita s. Constantini je v tej točki in tudi še v nekaterih drugih boljše podučena kakor Translatio. Iz tega je razvidno, da je moral pisatelj Žitja sv. Konstantina za take notice imeti pred seboj kak drug vir; Translatio mu ne bi bila zadostovala. Vita s. Constantini je tedaj samostojen vir, ne pa le nekak posnetek Translacije, kakor mislita Friedrich (str. 429 i. d.) in Goetz (str. 89 i. d.)

[3]) Misliti nam je na osmi občni cerkveni zbor, ki je bil leta 869. v Carigradu.

filozof je pa zložil tudi pesem, v kateri je slavil Boga in sv. Klementa. Te ni preložil (Anastazij) na latinski jezik. [„*Sane rotulam hymni quae et ad laudem dei et beati Clementis idem philosophus edidit, idcirco non transtuli, . . .*"]

Proti koncu navaja Anastazij v svojem pismu, da je tudi sv. Klement spisal nekaj, kar je pa bilo do sedaj neznano ter je omenjeno pri atenskem škofu Dioniziju Areopagitu in pa pri Ivanu Scythopolitanu. Tudi to je na latinski jezik prevedeno ter se nahaja v kodeksu imenovanega sv. Dionizija. Kako je filozof Konstantin prinesel ostanke sv. Klementa v Rim in jih shranil, ni potreba opisavati, ker je (Gauderik) vse to sam videl.[1])

Datum manjka.

[Friedrich v Sitzungsberichte der philos. — philol. u. hist. Classe der k. bair. Akademie in München 1892, p. 438—442. — Goetz, Gesch. der Slavenapostel, p. 243—246. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, p. 246—247.]

Št. 238.

875, meseca julija.[2])

Saraceni so napadli mesto Gradež ter ga hoteli vzeti, a meščanje so se hrabro držali. Po dvadnevnem obleganju je o tem saracenskem napadu zvedel beneški dožd, ki je takoj poslal svojega sina Ivana z brodovjem nad sovražnike. Nato so se Saraceni hitro vrnili ter med potjo napadli Comacchio.[3])

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 121): „Circa hec tempora Sarraceni advenientes, Gradensem urbem capere conati sunt; sed civibus fortiter decertantibus, Sarracenorum impietas non prevaluit. tamen cum duobus predictam urbem diebus obsedissent, denunciatum est domno Urso duci, qui instanter Iohannem filium

---

[1]) To pismo je škof Gauderik porabil, ko je sestavil spis „Translatio s. Clementis." Friedrich (str. 408, 438) in pa Goetz (str. 37) gresta predaleč, ko trdita, da so nekateri deli Translacije, ki niso posneti iz Anastazijevega pisma, poznejša priteklina in tedaj nepristni. Vsaj je Gauderik za svojo Translacijo razen omenjenega pisma lahko porabil še druge vire.

Anastazijevo pismo do škofa Gauderika ni z zgodovino Slovencev prav za prav v nikakršni dotiki; a vendar se mi je zdelo primerno, da ga nisem prezrl. Ker to pismo ne omenja slovanske službe božje, je Goetz sklepal iz tega, da papeža Hadrijan II. in Ivan VIII. nista nikdar dovolila slovanskega jezika pri cerkvenih obredih. Vsak mi sme pritrditi, da je tako sklepanje brez veljave.

[2]) Zastran datiranja primerjaj to, kar navaja Andrea da Bergamo v svoji zgodovini (MG. SS. rer. Lang., p. 229) c. 18: „Deinde in mense iulii (t. j. en mesec pred smrtjo cesarja Ludovika II.) Sarracini venerunt et civitate Cummaclo igne cremaverunt."

[3]) Comacchio, sedaj mesto od Ravenne nekoliko proti severu.

suum adversus eosdem cum navali exercitu misit. quod dum Sarraceni sorte investigarent, protinus recedentes ab urbe, Cumaclensem villam depopulati sunt."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c 5, pars 21 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 186): „Interea Saraceni advenientes Gradensem urbem capere conati sunt; sed civibus fortiter resistentibus Saracenorum impietas non praevaluit. Tamen cum duobus diebus praedictam urbem obsedissent, denunciatum est duci Venetiarum, qui instanter filium suum Joannem cum navali exercitu contra eos misit. Quod dum Saraceni forte investigassent, protinus recedentes ab urbe Comaclensem villam depopulati sunt."

Št. 239.

Morebiti od 875. pa do 900.[1])

Oglejski patriarh Valpert je vodil svojo cerkev 26 (?) let.[2]) Spremljal je v Italijo Karola Pleśeglavca, katerega je takratni papež o božiču leta 875. kronal za cesarja.

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Valepertus patriarcha sedit annis XXVI. Hic Karolum II. filium Lodovici a papa Johanne octavo coronatum Romae sociavit."

Št. 240.

875, 876 in 877.

V teh letih je vladalo veliko nasprotstvo med gradeškim patriarhom in beneškim doždom.

Ko je umrl torcellski škof Senator, ni hotel patriarh potrditi njegovega naslednika Dominika, sina Leona Caloprina, ki je bil prej opat v altinskem samostanu, potem pa z doždovo pomočjo postal torcellski škof. Patriarh se je branil potrditi rečenega Dominika, ker je ta samega sebe skopil. Ker patriarh ni hotel ubogati dožda, je moral zapustiti domovino ter se je nato napotil v Rim. S papežem Ivanom (VIII.) je pozneje prišel v Ravenno, da bi se tu udeležil sinode.[3]) Tu sem so bili tudi poklicani equilijski škof Peter, caorlski škof Leon in pa še drugi beneški škofje. Ti so prišli v Ravenno, ko je bila sinoda že končana; vsled tega jih je papež izobčil, a pozneje po prizadevanju beneškega dožda zopet pomilostil. Na zadnje so se pogodili tako, da ne bo izvoljeni škof Dominik posvečen tako dolgo, dokler bo patriarh živel; vendar naj tudi v tem času dobiva dohodke svoje škofije.

---

[1]) Leta 875. je bil Valpert že oglejski patriarh, proti koncu leta 900. pa že ne več, ker takrat je imel oglejsko stolico patriarh Friderik. (Cfr. št. 326.)

[2]) Muratori ima „annis XXVII."

[3]) Ta sinoda je bila meseca avgusta leta 877.

Iohannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 122—125): „Domnus vero Petrus patriarcha, relicta Gradensi urbe, Rivoaltum adveniens, apud sancti Iuliani sui patrimonii ecclesiam [1]) ospitatus, ibi per integrum annum commoratus est; [2]) tamen perfectam cum duce pacem propter Torcellensem ellectum minime habebat. tandem patriarcha duci resistere non valens, occulte de Venecia exivit, Romamque adire disposuit; quem domnus papa Iohannes devote suscipiens, integro anno [3]) secum morari eum coegit. . . .“

(Ibid. p. 123): „Petrus siquidem patriarcha, qui Romae fuerat, una cum Iohanne papa [4]) Ravennam adveniens, ibique septuaginta episcoporum sinodo congregata, duos episcopos Venetiae, id est Petrum Equilensem et Leonem Caprulensem, et eos, qui erant in eadem provincia electos [5]), ad eundem concilium convocavit, ut contentionis causam inter Ursonem ducem et patriarcham diligentissime determinaret. sed dum episcopi cum electis tarde et expleta iam sinodo Ravennam venirent, communione a papa privati, duce tamen interpellante soluti sunt. . . .“

(Ibid. p. 124): „Petrus vero patriarcha Boloniam veniens, aliquamdiu ibi commoratus. rursus Parmam adiit ac deinde domni papae amore Papiam petiit. . . . . Domnus quidem papa Romam reversus est [6]); Petrum vero patriarcham Papię reliquit; qui ibi aliquantis diebus manens, dehinc Tarvisium veniens, a Landone ipsius civitatis episcopo dignissima veneracione susceptus est. ubi cum legatis inter ipsum et predictum ducem euntibus tandem pax pristina consolidata esset, isdem egregius pontifex Veneciam repedavit et duce interpellante aliquantis diebus in palacio mansit, ea vero ratione ut Dominicus presbyter Torcellensis ecclesię electus, pro quo inter eos discordia fuerat, diebus Petri patriarchę episcopali consecratione careret, in episcopii tamen domo manens, fruendi rebus ipsius ecclesię licenciam haberet; qui post paucos dies cum gratiam aput condictum pontificem repperiret, eum in Torcellensi ecclesia ad convivium invitavit. deinde ad Gradensem urbem patriarcha reversus, tres electos episcopos consecravit, id est Iohannem Olivolensem, et Leonem Metamaucensem, et Iohannem Civitatis nove. Petrus vero patriarcha post paucum tempus ad Rivoaltum adveniens, in sancti Iuliani basilica ospitatus est; qui non diu corporis sospitatem gerens, molestia preventus, in eadem ecclesia sancta eius anima migravit ad gloriam.“

---

[1]) Cerkev sv. Julijana je stala blizu doždove palače.

[2]) Patriarh se je najbrže leta 875. mudil v Benetkah.

[3]) To je bilo najbrže leta 876.

[4]) Cfr. Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3067 (2296), 3071 (2298), 3100 (2330), 3101 (2331) in 3108 (2337).

[5]) Namreč škofje malamoški, cittanovski in olivolski.

[6]) Cfr. Ann. Fuld. ad a. 877 (MG. SS., I, 391); Ann. Bertin. (ibid., p. 498); Regin. Chron. (ibid., p. 589); Ann. Vedastini (MG. SS., II, 196); Andr. Bergom. hist. (MG. SS. rer. Longob., p. 230).

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 5, pars 20 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 185): „His quoque diebus inter ducem et patriarcham Venetorum discordia maxima suscitata est, quia mortuo Senatore episcopo Torcellano Petrus patriarcha confirmare et consecrare renuebat Dominicum filium Leonis Caloprini abbatem Altinatis monasterii, qui favente duce in Torcellana sede surrogatus fuerat, dicens eum indignum, quia pro imposito sibi crimine virilia sibi absciderat, et monasterium sancti Hilarii, in quo tunc erat monachus, et patriam apostatando reliquerat. Cumque patriarcha duci obtemperare renueret, coactus patriam relinquere Romam ivit; et cum Joanne papa Ravennam venit, et ad synodum congregandam convocari fecit Petrum Equilensem et Leonem Caprulensem episcopos et alios, qui in eadem provincia episcopi electi erant, ut contentio, quae inter ducem et eum erat, solemniter sopiretur. Qui quia iam synodo completa venerant, et papa communione privati sunt, sed postea interpellante duce restituti. Tandem vero inter hos pax solidata est hoc modo. Quod Dominicus electus episcopus diebus vitae patriarchae careat consecratione; episcopali tamen domo et bonis omnibus ipsius episcopatus interim possit et valeat gaudere."

Št. 241.

876, dne 3. novembra. Rezno.

Karlman, kralj bavarski, podeli duhovniku Werinolfu štiri kmetije v Traungauskem okraju v grofiji grofa Aribona v kraju, ki se zove Walahofeld. [„ . . . *id est hobas quattuor in pago qui dicitur Trungaui in comitatu Arbonis comitis in loco qui dicitur Uualahofeld.*"]

„*Data III. non. Nou. anno Christo propitio I. regni domni Karlomanni serenissimi regis Bauuariorum. Actum Reganesburc ciuitate regia, indictione VIIII.*"

[Izvirna listina v Monakovem. — Mon. Boica, XXVIII a, 61. — Wiener Jahrbücher, XLIV, Anzeigeblatt, 5. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 18. — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1520 (1478).]

Št. 242.

876, meseca novembra.[1] Sualifelt.[2])

Sinovi kralja Ludovika, namreč Karlman, Ludovik in Karol si med seboj razdelé očetovo državo. Najstarejši sin Karlman je dobil Bavar-

[1]) Ta delitev se je izvršila en mesec po bitki pri Andernachu, ki je bila dne 8. oktobra.

[2]) Riessgau je bil od Donave proti severu okoli Nördlingena na zahodnem Bavarskem. Del tega gaua se je zval Sualifelt ter bil blizu reke Altmühla.

sko, Panonijo in Karantanijo ter pravice, katere so si frankovski vladarji lastili do Češkega in Moravskega.[1])

Regin. Chron. ad a. 876 (MG. SS., I, 589): „Post haec[2]) convenerunt tres supradicti fratres in loco qui dicitur Sualifelt, et ibi diviserunt paternum regnum. Carlomannus sortitus est Baioariam, Pannoniam et Carnutum, quod corrupte Carantanum dicitur[3]) nec non et regna Sclavorum, Behemensium et Marahensium, . . ."

Ann. Fuld. ad a. 876 (ibid., I, 391): „Sequenti autem mense[4]) Carlmannus et Hludowicus atque Karolus, Hludowici regis filii, in pago Retiense convenientes, paternum inter se regnum diviserunt, et sibi invicem fidelitatem servaturos esse, sacramento firmaverunt."

Št. 243

Okoli 876.

Slovani[5]) so prišli s svojimi ladjami ter opustošili istrska mesta Omak, Sipar, Novi grad in Rovinj. Hoteli so napasti tudi otok Gradež. Ko je beneški dožd to zvedel, je s tridesetimi ladjami šel nad sovražnike, jih premagal[6]) ter istrskim cerkvam povrnil, kar se jim je bilo vzelo. Vsled pogodbe, katero je sklenil s Slovani, je moral odpustiti vse (slovanske) ujetnike. Kmalu nato so se Slovani čutili razžaljene ter se niso več ozirali na sklenjeno pogodbo. Po smrti slovanskega vojvoda Domogoja sta dožd Urz in njegov sin Ivan ponovila pogodbo s Slovani. V novo pogodbo pa niso bili sprejeti Slovani ob Neretvi, kateri so bili Benečanom jako sovražni. Nad nje je poslal dožd svojo vojsko.

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 122, 123): „Tunc Sclavorum pessime gentes et Dalmacianorum Ystriensem provinciam depredare ceperunt; quattuor videlicet urbes ibidem devastaverunt, id est Umacus, Civitas nova, Sipiares atque Ruinius, deinde nunciatum est domno Urso duci quod Gradensem ad urbem vellent trans-

[1]) Po Češkem in Moravskem je bila vrhovna oblast Frankov le navidezna, ker v resnici so bili Čehi in Moravci takrat popolnoma samostojni. Nekako v tistem času je Karlman prepustil svojemu nezakonskemu sinu Arnulfu Karantanijo in Panonijo, da bi pod njegovim nadzorstvom vodil zadeve po teh dveh deželah. (Gl. Izvestja Muz. dr., IX, 164, op. 2.)

[2]) T. j. po bitki pri Andernachu.

[3]) Cfr. Pauli diaconi Hist. Langob., V, c. 22 (Gradivo, I, št. 178): „Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum."

[4]) Po bitki pri Andernachu, tedaj meseca novembra.

[5]) Ti Slovani so bili Hrvatje, ki so v tistem času večkrat z morske strani napadli istrska mesta.

[6]) Doždova zmaga menda ni bila posebno velika, ker je moral nato s Slovani skleniti pogodbo ter jim dati vse ujetnike nazaj.

ire; cum triginta navibus ad predictam civitatem venit; inde pertransiens Istriam, audacter super eosdem Sclavos inruens, in tantum eosdem cede prostravit ut nemo illorum evadens, patriam valuit reverti; quoniam hisdem princeps celitus victoriam consecutus, Sclavos, quos in hoc certamine ceperat, liberos dimisit, ecclesiarumque res, quae sublatae in prelibata provincia fuerant, restituit, sicque triumphali cum gloria palatium reddiit; et propter hoc fedus quod inter Sclavos et Veneticos olim fuerat, disruptum est."

Dehinc mortuo Domogoi Sclavorum pessimo duce, domnus Ursus dux et Iohannes suus filius cum Sclavis pacem et concordiam iniit; tamen adversus Narrentanos, cum quibus iurgium habebat, exercitum misit"

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 5, pars 24 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 186): „Quia Sclavi cum navibus venientes Umagum, Ciparum, Aemoniam et Rubinum urbes Istriae depopulaverant, dux propterea cum XXX navibus exiens, cum Sclavis bellum peregit et victoriam obtinuit. et non ingratus ablata ecclesiis Istricis restituit, et propter foedus, quod cum Sclavis habebat, omnes captivos libere dimisit. Tamen Sclavi reputantes se offensos, foedus irritum habuerunt, quod mortuo Domogoi renovatum est, non inclusis Narentanis Venetorum maximis aemulis, contra quos dux exercitum misit."

Št. 244.

877, najbrže meseca aprila.

Papež Ivan (VIII.) piše ravennskemu nadškofu Ivanu, milanskemu nadškofu Anspertu ter oglejskemu nadškofu Valpertu [*„ad Joannem Ravennatem, Anspertum Mediolanensem et Vvaipertum Aquilejensem archiepiscopos“*] ter jim naznanja, da je iz cerkve izobčil veronskega škofa Adelarda.

„Indictione decima“. — „Sancti magnique.“

[Mansi, Conc. coll., XXVII, 43. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 728. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3094 (2323)]

Št. 245.

877, dne 27. maja.

Papež Ivan (VIII.) piše oglejskemu (patriarhu Valpertu) ter pravi, da mu je znano, da nekateri napačno sodijo njegovo (patriarhovo) postopanje. Preprtčan pa je (papež), da se njegova nedolžnost pokaže na cerkvenem zboru (v Ravenni).

„Data VI. kalendas Junii, indictione decima.“ — „Novimus vestram.“

[Mansi, Conc. coll., XVII, 50. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 443 (odl.) — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3103 (2332).]

Št. 246.

877, dne 28. junija. Ranshofen.[1])

Kralj Karlman potrdi kremsmünsterskemu samostanu nekatera posestva, katera mu je že podelil njegov rajnki oče Ludovik, a jih mu ni tudi ob enem s posebno listino zagotovil. To je namreč okraj tik reke Spraze[2]), ki se začenja tam, kjer se pri Benninwanchu[3]) izliva v Sprazo neki studenec, se nahaja med obema Sprazama ter sega do tja, kjer se združujeta. Ves ta okraj sta grofa Arathot in Ernust objezdila. [„ . . . *territorium quoddam iuxta fluvium, qui dicitur Spraza, quod a capite ab eo loco incipit, ubi unus fons in loco, qui Benninwanch dicitur, intrat in Sprazam et sic inter duas Sprazas usque in eum locum, ubi ipse due Spraze simul unum cursum confaciunt. Hoc igitur totum sicut iam a duobus comitibus Arathoto et Ernusto circum equitatum fuerat* . . .“] Dalje podeli kralj Karlman rečenemu samostanu okraj poleg Schmide[4]), ki sega od Donave pa do kraja Wagreina. To zemljo je grof Wilhelm nekdaj obhodil ter ob meji napravil znamenja. [„*Aliud vero territorium . . . in loco, qui dicitur Smidaha, cuius terminus a Danubio, ubi unus fons emanat, ex una parte incipit et sic vadit in eum usque locum, ubi dicitur Wachrein.*“]

„*Datum IIII. kal. Iulii auno Christo propitio primo regni domni Karlomanni serenissimi regis, indictio VIIII. Actum Rantesdorf curte regia.*“

[Trije kartularji iz 12. in 13. stoletja v Pasovu (A); Cod. Frider. iz 14. stoletja v Kremsmünstru (B) — Rettenpacher, Annal. Cremif., p. 32 (iz B) — Mon. Boica, XXXI, 103 (iz A). — Urkundenb. d. L. ob der Enns, II, 19 (iz A). — (Hagn), Urkundenb. v. Kremsmünster, str. 11 (iz A in B) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1522 (1480)]

Št. 247.

877, meseca septembra.[5])

Kralj Karlman je med Bavarci in raznimi Slovani[6]) nabral veliko vojsko, katero je peljal v Italijo, da bi se tu vojskoval s svojim stricem Karolom Plešeglavcem.

---

[1]) Ranshofen je poleg Inna na Gorenjem Avstrijskem.

[2]) Spraza je sedanji Spreitzbach. Gl. št. 170.

[3]) Benninwanch je najbrže sedanja vas Bengersdorf nedaleč od Spreitzbacha na Dolenjem Avstrijskem.

[4]) Schmida je levi dotok reke Donave ter se izliva v njo nasproti Tulnu.

[5]) Karol Plešeglavec je v začetku septembra prišel v Italijo. Bil je s papežem v Paviji, ko je slišal, da se približuje kralj Karlman. Nato je najprej šel v Tordono, odtod pa proti zahodu čez Mont Cenis, kjer je dobil mrzlico ter dne 6. oktobra umrl v neki planinski koči.

[6]) Med temi Slovani nam je treba v prvi vrsti misliti na Slovence. Ti so živeli na meji Italije. Drugi Slovani, kakor Čehi, Moravci, Hrvatje itd. tudi takrat niso bili zavisni od kralja Karlmana, pač pa Slovenci.

Ann. Fuld. ad a. 877 (MG. SS., I. 391): „Carlmannus vero cum manu valida Noricorum diversorumque Sclavorum Italiam ingreditur, contra Karolum dimicare volens "

Št. 248.

878, dne 9. septembra. Ranshofen.

Kralj Karlman daruje novosezidani cerkvi v Öttingu [1]) in ondotnemu opatu Werinolfu nekatera svoja posestva v Karantaniji ali Sloveniji [2]) [„*quasdam res nostrae proprietatis in partibus Carentaniae Sclauinieque regionis sitas*“] in sicer dvor v Trebnjem [3]) ter vse k njemu spadajoče hiše, poslopja, 19 podložnikov obojega spola ter 70 kmetij z vsem premakljivim in nepremakljivim blagom. Meja podeljenemu svetu je na zapadu reka Drava do tistega mesta, katero se zove Bukovje [4]); na severu se dotika dveh tamošnjih jezer [5]); na vzhodu se vleče poleg ondotnega jezeza [6]) do rdeče skale, ki moli iz njega; na jugu pa sega do potoka Suhe [7]) in do beljaškega mostu. Tudi podeli kralj imenovani cerkvi goro „Sicouua“. [8]) [„*Dedimus namque ad prefatas sanctorum dei reliquias locumque nominatum curtem illam ad Trebinam cum domibus et universis edificiis cum mancipiis infra curtem morantibus utriusque sexus decem et novem cum mansis LXX .... Termini vero eiusdem nostrae donationis ita se concludunt. Tendunt igitur in partes occidentales sursum per fluvium Traam usque in eum locum qui vulgo dicitur ad Buochun, in aquilonem inter duos lacus qui ibi sunt, se continent et in orientem iuxta illum lacum simulque cum eo laco usque in eum locum, ubi rubra petra e regione eiusdem laci prominet, et in meridiem usque in rivulum qui Durrinbah dicitur, et sic usque ad pontem Uillah. Insuper et montem qui vocatur Sicouua, ad eundem locum prescriptum dedimus.*“]

„*Data V id. Septemb., anno Christo propitio III domni Karlomanni piissimi regis in Bauuaria et I in Italia, indictione XI; actum ad Rantesdorf curte regia.*“

---

[1]) Ötting („ad Otigas“) je na vzhodnem Bavarskem blizu Mühldorfa, ne pa Osoje (Ossiach) na Koroškem.

[2]) „in partibus Carentaniae Sclauinieque“. Besedica „que“ pomenja v srednjeveški latinščini „in“ in pa tudi „ali“. Cfr. Mittheilungen des hist. Ver. f. Steiermark, II, 128, op.

[3]) Trebnje (Treffen) je vas v beljaškem okraju na Koroškem.

[4]) Bukovje (Puch) je vas poleg Drave od Beljaka proti severozahodu.

[5]) Prvo jezero je Zabrdsko (Afritzer See), drugo pa Brensko (Brenner See), ki je od onega nekoliko bolj proti severu. Ti dve jezeri sta od Milštatskega jezera proti vzhodu.

[6]) Misliti nam je tu na Osojansko jezero.

[7]) Suha (Zauchenbach) je potok med Beljakom in Skočidolom.

[8]) Lega te gore nam ni znana.

[Izvirna listina v deželnem arhivu v Gradcu. — Hund-Gewold, Metropolis Salisburgensis, ed. Mon, Ic, 61; ed. Ratisb., Ic, 42. — Mon Boica, XXXIa, 109. — Eichhorn, Beyträge zur ältern Gesch. u. Topogr. d. H. Kärnten, I, 155. — Mittheilungen d. hist. Ver f. Steiermark, I, 84 (v prilogi je tudi faksimile). — Ankershofen, Handbuch d. Gesch. des H. Kärnten, IIb, 42. — Jaksch, Mon. hist duc. Carinthiae. III, 16. — Izvestja Muz. društva, IV, 193 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1533 (1491).]

Št 249.

878.

Papež Ivan (VIII.) piše (furlanskemu) grofu Berengarju, možu kraljevega rodu [„*Berengario glorioso comiti regia prosapia orto*“], da je čital njegovo pismo, katero kaže, da goji do apostolske stolice isto odkritosrčnost in naklonjenost, kakor njegovi starši. Njegove sladke besede so ga jako razveselile. To svojo izvrstnost je brez dvoma podedoval po svojem očetu, kateri se je goreče trudil, da bi izkazoval papežem čast in spoštovanje. [„*Huius namque bonitatis decus eximium ex moribus piae memoriae nobilissimi quondam genitoris vestri vos trahere indubitanter cognoscimus, qui dignum semper honorem et piam reverentiam antecessoribus nostris, sacris videlicet pontificibus exhibere tota mentis alacritate studebat.*“] Nato mu papež naznanja, koliko mora trpeti on in pa rimska cerkev pred Lambertom, grofom (spoletskim), ki je prišel v Rim ter se ga polastil. Prosi ga, da bi to naznanil kralju Karlmanu. Proti koncu papež omenja, da hoče rad ustreči njegovim željam. Njegove (Berengarjeve) ljudi, ki so prišli do apostolske stolice, da bi tu molili, je ljubeznivo sprejel, jim dal svoj blagoslov ter po njih tudi njemu pošilja svoj pozdrav. Želi, da bi mu kmalu pisal.

Datum manjka. — „*Lectis nobilitatis.*“

[Mansi, Concil. coll., XVII, 73. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXVI, 755. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3123 (2355.)]

Št. 250.

Morebiti od 878. do 896.

Gradeški patriarh Viktor II., po rodu Benečan, je vladal 17 let, 11 mesecev in 13 dni. Prej je bil duhovnik v cerkvi sv. Silvestra. Ko je bil izvoljen, je moral doždu obljubiti, da posveti izvoljenega torcellskega škofa Dominika, kar je proti svoji volji tudi storil. Pri tej priložnosti je očital Dominiku, da je proti cerkvenim postavam sprejel škofovsko čast. Patriarh Viktor je od papeža Hadrijana III. dobil palij, katerega naj bi rabil v dnevih, določenih v listinah, ki so bile že njegovim prednikom podeljene. Pokopan je bil pred cerkvijo sv. Evfemije.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 15): „. . . cui (sc. Petro) successit Victor iunior, qui rexit ęcclesiam annos XVII, ms. XI, d. XIII et sepultus est ante ęcclesiam sanctę Eufemię."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Victor iunior patriarcha, nepos antecessoris Victoris patriarche et Vitalis patriarche, filius Urxonis Particiaci dux, sedit an. 17, m. 11, d. 13."

Iohannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, l. c., I, 125): „Post hunc (sc. Petrum) vero ad Gradensem gubernandam ecclesiam Victor presbyter sancti Silvestri basilice successit."

Ibid. (l. c. I, 125, 126): „Tunc Victor electus patriarcha octavo kalendas februarii [1]) consecratus est; qui etiam Dominicum Torcellensem electum contra voluntatem consecravit, quoniam in suae electionis die sacramento, a principe constrictus est, ut qualem ipse illi electum dirigeret, talem ille consecraret. dixit tamen sibi patriarcha: ve tibi! quia temere ad hunc accedis honorem. an nescis ubi dicitur: siquis semetipsum absiderit, deiciatur a clero? et ut coacte me hoc facere credas, in die iudicii pro hoc honore, nisi peniteas, rationem reddas; quia tibi ipse verendam amputare minime pepercisti."

Ibid. (l. c., I, 127): „Tunc Victor patriarcha ex hac luce migravit, qui Gradensem gubernaverat ecclesiam annis decem et octo, sepultusque est in atrio sanctae Eufemię."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 5, pars 31 (Muratori Script. rer. Ital., XII, 187): Victor secundus patriarcha natione Venetus ex patre Ursone Particiaco, sedit annis XVII, mensibus XI, diebus XIII. Hic presbyter erat ecclesiae sancti Silvestri, qui licet invitus, ut duci promiserat tempore suae electionis, Dominicum electum episcopum Torcellanum consecravit, redarguens eum, quod contra statuta canonum dignitatem episcopalem accipiebat Hic ab Adriano tertio papa obtinuit pallium utendum diebus contentis in privilegiis praedecessoribus suis concessis sepultusque est ante ecclesiam sanctae Euphemiae."

Št. 251.

879, dne 8. maja.

Karlman, kralj bavarski in italski, naznanja, da mu je oglejski patriarh Valpert [„*venerabilis vir Walpertus, Aquilejensis ecclesiae patriarcha*"] pokazal nekatere listine [„*auctoritates*"] njegovega strica [„*patrui*"], rajnkega cesarja Lotarja [2]), potem njegovega starega očeta, cesarja Ludovika [3]), ter slavnega cesarja Karola.[4]) V teh listinah je stalo,

[1]) Dne 25. januarja.
[2]) Gl. št. 111.
[3]) Dotična listina se nam ni ohranila.
[4]) Gl. I, št. 284.

da so rečeni cesarji podelili oglejski cerkvi imunitetne pravice, ljudstvu in duhovščini pa svobodno volitev svojih patriarhov; tudi je bilo zapisano, da so imenovani cesarji osvobodili podložnike oglejske cerkve žitne in živinske desetine, kakor tudi senskega davka od tiste živine, katera bi se šla past v Istro, in pa da ne sme nihče od ljudi oglejske cerkve zahtevati prenočišča in krme za vojsko razen takrat, kadar bi prišla v Oglej vojna pomoč frankovskih vladarjev ali pa njih sinov zarad napada kakega sovražnika. [„*In quibus continebatur, qualiter iidem gloriosissimi augusti praefatam ecclesiam sacrae sedis cum ecclesiis baptismalibus atque cardinalibus sive cum . . . et omnibus rebus laicisque sibi subiectis sub immunitatis defensione consistere fecissent: et quod licentiam eidem sancto loco contulissent, clero scilicet et populo, quandocumque necessitas pulsaverit, secundum canonicam institutionem ex se ipsis pontificem eligendi et in praefata sede constituendi. Continebatur . . . ut homines eiusdem ecclesiae de annona et de peculio suo decimas in partem fisci (non) darent: nec de peculio ipsius ecclesiae, quod in partes Istrienses in pascna mittebatur, ullum servarent herbaticum: et a praefatae ecclesiae hominibus mansionatici vel fodera nullatenus acciperentur vel exigerentur, nisi quando regum vel imperatorum eiusdem regni aut filiorum suorum ad eamdem fieret civitatem (adventus), vel praesidium illuc propter inimicorum insidias poneretur.*“] Vsled prošnje patriarha Valperta potrjuje tudi on (kralj Karlman) po zgledu svojih prednikov oglejski cerkvi te pravice. Oglejska duhovščina in ljudstvo smeta po kanoničnih predpisih voliti patriarha. Kraljevi fevdniki, izterjevalci davkov in sodnijski uradniki ne smejo niti od oglejske cerkve terjati davka za seno, niti od njenih prebivalcev žitne in živinske desetine; tudi ne smejo od njih zahtevati in dobivati prenočišča in krme za vojsko razen takrat, kadar bi prišel tja (na oglejsko zemljo) on sam (Karlman) ali pa kateri izmed njegovih sinov ali pa, ako bi bilo treba zarad sovražnih napadov tja poslati kraljevsko posadko. [„*Per quod constituimus atque perhenniter firmum fore volumus, ut memoratae civitatis clerus ac populi licentiam habeant secundum canonicam institutionem eligendi sibi pontificem. Praecipimus etiam atque iubemus, ut nemo fidelium nostrorum vel quilibet exactor aut aliquis ex iudiciaria potestate nec de peculio praefatae ecclesiae herbaticum, nec de annonna et peculio hominum ipsius ecclesiae decimam, nec ab eis mansionaticos ac foderas penitus accipere vel exigere praesumat, nisi forte quando noster aut alicuius filii nostri illuc fuerit adventus, vel quando praesidium illic positum fuerit ad inimicorum infestationem propellendam.*“] Kraljevski fevdniki in sodniki ne smejo nikdar na zemlji oglejske cerkve, v njenih samostanih, gostiščih, farnih cerkvah in podružnicah ter na drugih posestvih [„*in monasteria praefatae ecclesiae subiecta et xenodochia et ecclesias*

parochiales et titulos earum vel caeteras possessiones"], katera so jej darovali kralji, cesarji, vojvodje ali pa druge osebe, zasliševati ljudi, pobirati od njih globe in davkov, terjati prenočišča in postrežbe, zahtevati porokov ter siloma nakladati raznih dolžnosti svobodnim in podložnim prebivalcem, stanujočim na zemlji rečene cerkve, ali pa jih primorati, da bi plačevali kako davščino ali pa kako nepostavno doklado. Patriarh in njegovi nasledniki so nedotakljivi lastniki vseh posestev oglejske cerkve in vsi njeni dohodki, kateri bi se drugače morali plačevati v državno blagajnico, naj se porabijo na korist cerkvi in njenim služabnikom.

„*Dat. VIII. idus Madii Christo propitio anno III, regni Karlomanni serenissimi regis in Baioaria, et in Italia II., indictione XII.*"

[Kartular iz 15. stoletja (Consultori in iure) v Benetkah — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col 444—446 Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 134—136. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 879. — Izvestja Muz dr., IV, 194 — Mühlbacher, Reg d. Karolinger, št. 1541 (1499).]

Št. 252.

879, dne 14. junija.

Papež Ivan (VIII.) piše panonskemu nadškofu Metodu [„*reverendissimo Methodio archiepiscopo Pannoniensis ecclesiae*"], da je slišal, da ne uči izročenega mu ljudstva tako, kakor veleva sveta rimska cerkev. Ukaže mu priti brez odloga v Rim, da izve iz njegovih ust, če res veruje in uči tako, kakor je ustno in pismeno obetal rimski stolici, ter da v istini spozna njegov nauk. Tudi je slišal, da poje mašo v barbarskem, to je slovanskem jeziku. Že po jakinskem škofu Pavlu mu je poslal pismo z ukazom, da ne sme maševati v tem jeziku [1]), temuč v latinskem ali pa v grškem, v katerih opravlja sveta cerkev božjo službo po vseh krajih in pri vseh narodih; le pri pridigah in pri podučevanju ljudstva naj mu služi jezik ondotnega naroda. [„ . . . *audivimus, quod non ea, quae sancta Romana ecclesia ab*

[1]) Papež tu omenja, da je Metodu že po jakinskem škofu Pavlu poslal pismo z ukazom, da ne sme maševati v slovanskem jeziku. Zgodilo se je to najbrže leta 878., ko je škof Pavel kot legat rimske stolice tudi šel v Carigrad (cfr. Jaffé, št. 3118 (2363) in 3135 (2362). — Ko je Metod dobil od papeža omenjeno prepoved, se mu je brez dvoma ob enem tudi dovolilo, da se sme opravičiti in vso stvar pojasniti. Še le po neugodni rešitvi njegove pritožbe bi bila prepoved dobila pravno veljavo. Najbrže papež Ivan VIII. ni vedel, da je že papež Hadrijan II. Metodu dovolil slovansko liturgijo. — Morebiti se marsikomu čudno zdi, da so rimski papeži enkrat dovolili slovanski jezik pri božji službi, drugikrat zopet ne. Odgovor na to ni težak. Vprašanje cerkvenega jezika nima s cerkvenimi dogmami nič opraviti. Jezik je pri božji službi formalna stvar ter se more premeniti, ako razmere to zahtevajo. Zato pa vidimo, da se dandanes razen latinskega jezika pri liturgiji rabi po nekaterih krajih tudi grški, staroslovenski itd. Upoštevaje istočasne razmere so bili nekateri papeži bolj, nekateri manj naklonjeni slovanskemu jeziku pri božji službi.

ipso apostolorum principe didicit, et quotidie praedicat, tu docendo doceas, et ipsum populum in errorem mittas. Unde his apostolatus nostri litteris tibi iubemus, ut omni occasione postposita ad nos de praesenti venire procures, ut ex ore tuo audiamus et cognoscamus, utrum sic teneas, et sic praedices, sicut verbis ac litteris te sanctae Romanae ecclesiae credere promisisti, aut non, veraciter cognoscamus doctrinam tuam. Audimus etiam, quod missas cantes in barbara, hoc est in Sclavina lingua. Unde iam litteris nostris, per Paulum episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum solemnia celebrares, sed vel in Latina, vel Graeca lingua, sicut ecclesia Dei toto terrarum orbe diffusa, et in omnibus gentibus dilatata cantat. Praedicare vero, aut sermonem in populo facere tibi licet, quum psalmista omnes commonet Deum gentes laudare, et apostolus omnis inquit lingua confiteatur."]

„*Data XVIII. Kalendas Julii. Indictione XII.*" — „*Praedicationis tuae.*"

[Regest v vatikanskem arhivu, ep. 202. — Valvasor, Ehre des H. Krain, II, 408. — Mansi, Conc. coll., XVII, 133. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 39. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 849 — Ginzel, Gesch. d. Slawenap., Anh, 58. — Rački, Viek i djelovanje, str. 321. — Kukuljević, Dipl. Sbornik, I, 63, št. 79. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 253. — Kos, Spomenica, 14 (extr.). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3268 (2487).]

Št. 253.

879, dne 14. junija.

Papež Ivan (VIII.) piše Svetopolku, (vojvodu) moravskemu [„*Zuventapu de Maravna*"], ter mu naznanja, da je zvedel od njegovega (Svetopolkovega) presbitera Ivana, katerega mu je poslal [„*sicut Johanne presbytero vestro, quem nobis misistis, referente didicimus*"], da dvomi o nekaterih točkah prave vere. Opominja ga, da naj to veruje, kar uči sveta rimska cerkev. Ako bi njegov škof ali kak duhovnik začel drugače podučevati, bi morali vsi enoglasno odbacniti krivi nauk in se ravnati po izročilu apostolske stolice. Jako se čudi temu, kar je slišal o njegovem nadškofu Metodu, da namreč ne podučuje tako, kakor je ustno in pismeno obetal apostolski stolici; zato mu tudi ukazuje priti brez odloga v Rim, da sliši resnico iz njegovih ust. [„*Si autem aliquis vobis, vel episcopus vester, vel quilibet sacerdos, aliter adnunciare aut praedicare praesumpserit, zelo Dei accensi uno animo unaque voluntate doctrinam falsam abiicite, stantes et tenentes traditionem sedis apostolicae. Quia vero audivimus, quia Methodius vester archiepiscopus ab antecessore nostro Hadriano scilicet papa ordinatus vobisque directus aliter doceat, quam coram sede apostolica se credere*

et verbis et litteris professus est, valde miramur. Tamen propter hoc direximus illi, ut absque omni occasione ad nos venire procuret, quatenus ex ore eius audiamus, utrum sic teneat et credat, sicut promisit, aut non."]

„Data XVIII. Kalendas Julii. Indictione XII." — *„Scire vos volumus.*"

[Regest v vatikanskem arhivu, ep. 201. — Mansi, Concil. coll., XVII, 132. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 40. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 849. — Ginzel, Gesch. der Slawenap., Anh 59 — Rački, Viek i djelovanje. str. 322. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 63, št. 78 — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 254. — Kos, Spomenica, str. 14 (extr.) — Jaffé, Reg pont Rom., št 3267 (2486).]

Št. 254.

879. Ravenna.

Karlman je prepustil svojemu bratu Karolu (III.) Italijo, katero je ta zasedel. Ko je Karol prišel v Ravenno, je k sebi pozval rimskega papeža Ivana (VIII.), oglejskega patriarha, milanskega nadškofa ter še mnogo drugih italskih škofov, grofov in velikašev, ki so ga vsi priznali za svojega kralja ter mu tudi razen rimskega papeža prisegli zvestobo.

Monachi Augiensis contin. Erchanberti (MG., SS., II, 329): „Carlomannus fratri suo Carolo Italiam gubernandam concessit. At ille eam undique improvisus occupavit et Ravennam veniens, Romanum papam nomine Ioannem ad se vocari praecepit, sed et patriarcham Furiolanum, nec non et Mediolanensem archiepiscopum, omnesque episcopos et comites seu reliquos primores ex Italia, et ibi ab eis rex constituitur, et omnes praeter apostolicae sedis episcopum iureiurando ad devotionem servitii sui constrinxit."

Št. 255.

Po avgustu leta 879.

Carigrajski patriarh Focij piše oglejskemu ali beneškemu nadškofu [1]) o izhajanju sv. Duha. Focij želi, da bi bil nadškof poln božje milosti, se odlikoval po svoji gorečnosti v verskih stvareh ter bi bil za zgled tistim, ki se nanj ozirajo. Pred kratkim je slišal (Focij), kar ga napolnjuje z žalostjo, da po zapadnih straneh nekateri uvajajo nov nauk, da sv. Duh ne izhaja samo iz Očeta, ampak tudi iz Sina.

Datum manjka.[2])

[Combesisius in Auctario novissimo v grškem in latinskem jeziku. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 447 (extr.).]

---

[1]) Dotični nadškof je bil najbrže takratni gradeški patriarh Viktor II., ne pa oglejski patriarh Valpert.

[2]) To pismo je bilo spisano po avgustu leta 879. V pismu se namreč omenja sinoda, ki je bila rečenega leta v Carigradu. Tudi se navaja, da je papež poslal poslance k Fociju, kar se je zgodilo meseca avgusta imenovanega leta. Cfr. Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3275 (2494).

Št. 256

879, dne 19. novembra.

Papež Ivan VIII. piše (solnograškemu) nadškofu Teotmaru [„*Teutmaro archiepiscopo*“] ter mu veleva, da bi prišel v Rim, kar je že pismeno kralj Karlman naznanil. Pričakujoč vsak dan njegovega prihoda se čudi, da tako dolgo odlaša. Opominja ga, da na vsak način podviza svoj prihod, da bode mogel ž njim urediti nekatere za sveto cerkev koristne zadeve.[1])

„*Data XIII. Kalendas Decembris, indictione XIII.*“ — „*Sicut nobis*“.

[(Kleimayrn) Juvavia, Anhang., str. 103 — Mansi, Concil. coll., XVII, 174. — Migne, Patrol., Ser lat., CXXVI, 896. — Jaffe, Reg. pont. Rom., št. 3296 (2527). — Kos, Spomenica, str. 15 (extr.)]

Št. 257.

879.

Papež Ivan (VIII.) piše brescianskemu škofu Antoniju in pa (furlanskemu) grofu Berengarju [„*Berengario glorioso comiti*“] ter jima naznanja, da je iz katoliške cerkve izobčil grofa Liutfrida, ker ima pri sebi neko iz samostana ubeglo nuno ter je neče izročiti, čeprav je bil opominjan. Prosi ju, da bi ne imela ž njim nič opraviti.

Datum manjka. — „*Quia dilectus*“.

[Mansi, Concil. coll., XVII, 175. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXVI, 896. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3297 (2528).]

Št 258

880, dne 11. januarja. Ravenna.

Pogodba, katero je za pet let ponovil kralj Karol (III.) z beneškim doždom Urzom [„*Urso Ueneticorum duce*“] in katera naj bi na eni strani vezala Benečane, na drugi pa njih sosede. Kar se tiče teh sosedov, so na prvem mestu imenovani „Istrienses“, na drugem pa „Foroiulienses“.

---

[1]) Iz št. 252. in 253. je razvidno, da so Metoda njegovi nasprotniki v Rimu tožili in dolžili krivoverstva. Zaradi tega ga je papež Ivan VIII. s pismom z dne 14. junija leta 879. pozval pred se. Brez dvoma so Metoda tožili nemški škofje, med njimi v prvi vrsti solnogrvški nadškof Teotmar. Temu nadškofu je papež poslal pismo ter ga pozval, da naj pride pred njega. Nadškofa Teotmara pa ni nič kaj veselilo, da bi šel v Rim iu zato je svoje potovanje odlašal od dne do dne. Najbrže ni maral kot bivši Metodov tožitelj zagovarjati svoje neutemeljene ovadbe.

Med raznimi točkami te pogodbe[1]) se nahajajo:

Obe stranki si obljubita, da ne bodeta delali druga drugi škodo. Ako bi se vendar učinilo kako zlo, je treba dati odškodnino.

Ako bi kdo napadel beneško zemljo, ga jim je (Benečanom) treba izročiti v šestdesetih dneh ter dati za škodo dvojno nadomestilo. Ako bi se to ali ono ne zgodilo, je treba v šestdesetih dneh plačati za vsakega krivca po 500 solidov zlata [„*auri solidos quingentos*“].

Benečanje obljubijo, da hočejo vse tiste ljudi, ki so k njim pribežali potem, ko je bila prejšnja pogodba v Paviji že sklenjena, dati nazaj, ako jih dobe.

Tudi se zavežejo, da ne bodo kupovali in prodajali takih krščanskih podložnikov, ki so svobodni [„*qui liberi sint*“]. Ako bi kdo pripeljal take podložnike na njih zemljo, mu jih hočejo (kralju) izročiti, kakor tudi dotične trgovce in vse njih blago.

Ujetnike, ki bi se nahajali na beneški zemlji, kakor tudi vse njih stvari in družine je treba dati nazaj. Ako bi se to ne zgodilo, naj sodnik tistega kraja, kjer se morebiti nahajajo ujetniki [„*mancipia*“], in pa še pet drugih izvoljenih mož [„*cum quinque ellectis*“], katere si je izbrala kraljeva stranka, prisežejo, da jih niso v dotičnem kraju sprejeli.

Benečanje obljubijo, da hočejo poslati nazaj tiste ljudi, ki bi k njim pribežali potem, ko bode ta pogodba prenovljena.

Ako bi kak ropar [„*scamara*“] ali kak sovražnik hotel napasti njegove (kraljeve) meje, mu to takoj naznanijo, ko bi zvedeli za napad.

Ako bi zahteval cesar (!) Karol[2]) ali pa njegovi odposlanci kako pomoč s pomorsko vojsko zoper slovanske rodove, svoje sovražnike [„*solatium cum navali exercitu contra generationes Sclauorum, inimicos scilicet vestros*“], mu hočejo pomagati brez kake odškodnine [„*absque ulla occasione*“].

Benečanje se zavežejo, da ne bodo podpirali nobenega izmed njegovih (kraljevih) sovražnikov.

Kdor bi drugi stranki kaj ukradel, mora dati četverno povračilo.

Ako bi hlapci ali dekle eni izmed obeh strank ubežali na drugo zemljo, jih je treba poslati nazaj z vsemi stvarmi, katere so vzeli. Sodnik, ki je vrnil take begunce, naj dobi za vsakega posebej neko odškodnino. Ako bi pa sodnik sprejel take begunce ter jih ne bi hotel poslati nazaj, naj plača od vsakega po 72 solidov zlata.

Ako bi se trdilo, da so begunci prišli h kakemu sodniku in v kak kraj, a bi ondotni sodnik ali pa uradnik to tajil, potem naj 12 iz-

[1]) Skoraj ravno tako pogodbo so Benečanje sklenili leta 840. (gl. št. 124) in pa leta 967. (gl. št. 429).

[2]) Tu omenjeni Karol je bil takrat še kralj, ko je ta listina nastala; cesar je postal še le meseca februarja leta 881.

voljenih mož priseže, da begunci niso bili tam sprejeti, da se tam ne nahajajo, da so tam neznani in da nimajo tam nič svojih stvari. Ako bi pa izvoljeni možje tega ne hoteli storiti, naj se po prvem in drugem pričanju kot zastava izroči kak ondotni človek, ki se pa zopet izpusti, ko se je zadostilo pravici.

Ni dovoljeno, da bi kdo po drugih krajih sprejemal kako zastavo [„*pignus accipere*“] razen takrat, kadar je potrebna zarad beguncev in v pravdnih zadevah [„*ubi fugitivi aut causa requiritur*“]. Če je kak sodnik zastavo sprejel ter je potem šest mesecev odlašal z razsodbo, naj po teh šestih mesecih povrne dvojno zastavo. Če bi kdo sprejel zastavo iz drugega kraja ali jo obdržal brez pravega vzroka ali pa za svojo zastavo zahteval protizastavo, naj povrne še enkrat toliko, kolikor je sprejel.

Konji, kobile in druge četveronogate živali, ako so bile ukradene ali pa so se izgubile, naj se na vsak način dajo nazaj. Ako se po prvem in drugem pozivu to ne zgodi, naj da zastavo tisti kraj, v katerem se iščejo, za toliko časa, dokler stranka stranki ne da zadoščenja.

Ako so se begunci ali pa razne stvari poslali nazaj in se je dalo zadoščenje, naj ena stranka nasproti drugi skrbi za varnost zastran povrnitve ali pa prisege.

Če bi kdo zahteval kako zastavo v drugih slučajih razen v navedenem, naj izgubi svojo pravico ter povrne to, kar je prejel.

Kupčija naj se med obema strankama vrši tako, kakor sta se pogodili, in sicer brez kake sile ali pa kakega nasprotovanja.

Obe stranki se zavežeta, da hočeta po stari navadi pobirati pobrežnino [„*de ripatico*“] in prehodnino [„*de transituris*“] v pristaniščih in ob rekah, ne da bi se delale kake težave ali kaka sila. Kraljevi ljudje smejo svobodno potovati po suhem in po rekah, Benečanje pa po morju.

Ako bi prišlo med strankama do kakega prepira, se ne smejo poslanci [„*legatarii*“] zadrževati; isto tako ne pismonoše [„*epistolarii*“]. Ako bi kdo zadržal kakega epistolarja, naj ga izpusti ter plača 300 solidov. Ako bi ga pa ubil, naj odšteje njegovim staršem tisoč solidov in naj se tudi izroči v njih roke.

Ako bi se kdo hotel zarad kake krivice pritožiti, naj gre enkrat ali dvakrat s pismom k sodniku (nasprotne stranke). Če bi mu sodnik v štirinajstih dneh ne priznal pravice, sme tožitelj v sedmih dneh sodniku zarubiti v njegovi hiši toliko imetja, kolikor znaša terjatev.

Morilce in sokrivce kakega umora je treba zvezane izročiti. Ako bi katera stranka tega ne hotela storiti, naj plača od vsakega krivca po 300 solidov zlata. Če bi kdo (pri tej priložnosti) zahteval zastavo, naj se da brez umora. Ako je pa vendar kdo ubil svobodnega člo-

veka, naj plača od njega 300 solidov, od sužnika pa 50. Če je kdo le ranil svobodnega človeka, naj plača 50 solidov, od sužnika pa 30.

Nihče ne sme nikomur zarubiti žene, deklic, konj in prašičev. Ako bi vendar kdo kaj takega storil, naj plača 50 solidov globe in zastava naj se povrne.

Svete in cerkvene stvari je dovoljeno zarubiti le takrat, kadar bi se kdo pravdal z duhovniki dotične cerkve. Ako se po enkratnem ali dvakratnem pozivu [„*compellatio*"] ne napravi poravnava, naj se izvrši rubežen. Kdor bi drugače delal, naj plača dvojno globo. Ako bi kdo kaj iz nevednosti zarubil, mora priseči, da je tako, in potem naj samo povrne zastavo.

Kar se tiče kavcije ali pa kateregakoli zagotovila [„*de cautionibus sive de quibuslibet commendationibus*"], katero je kdo dal zarad kake kupčije ali zastave, naj ena stranka drugi ne dela krivice.

Prebivalci gradeškega mesta [„*de Gradensi civitate*"] smejo po stari navadi delati posodo [„*capulas facere*"] po Furlaniji [„*in fine Foroiuliano*"] tako, kakor so jo že prej delali.

Obe stranki se zavežeta, da bodeta delali na to, da se v cerkvenih in samostanskih prepirih doseže pravica.

Kaznuje naj se tisti, kdor bi se od sedaj naprej predrznil skopiti kakega človeka.

Do šest mankozov [„*pro sex mancusios*"] zadostuje prisega enega človeka, do dvanajst pa dveh ter tako naprej do 12 beneških liber, da se doseže število 12 izvoljenih prisegalcev [„*per duodecim ellectos iuratores*"]. Kolikor je liber, toliko prisegalcev. Ako bi pravda tekla za več kakor za 12 liber, naj vendar število prisegalcev ne znaša več kakor dvanajst.

Ako bi nastal prepir zarad zastav [„*de pignoribus*"], katere bi se pri nasprotni stranki deponirale, naj v takem slučaju priseže samo tista oseba, katera bi imela zastavo.

„Karolus divina favente gratia rex, anno autem regni eius hic in Italia in dei nomine primo, inditione tertia decima, tercio idus ianuarii; Rauenna urbe."

[Codex Trevisianus iz 15. stoletja v Benetkah. — Fanta v Mitth. d. Inst. f. österr. Gesch., Ergänzungsband I, 123—128. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 1596 (1554).]

Št. 259.

880, dne 22. marca.

Takrat je umrl kralj Karlman. Zapustil ni nobenega zakonskega potomca, pač pa nezakonskega sina Arnulfa. Ko je kralj Ludovik (III.) zvedel, da je umrl njegov brat Karlman, je prišel v Rezno na Bavarskem, kjer so se mu pridružili vsi velikaši ter se podvrgli njegovi

oblasti. Svojemu nečaku Arnulfu je še na dalje prepustil Karantanijo, katero mu je bil že prej odstopil njegov oče Karlman. V Karantaniji je bil takrat jako utrjen grad, do katerega se je moglo le težko priti. Zval se je Blatograd[1]), ker je bil obdan od nepristopnega močvirja.

Regin. Chron. ad a. 880 (MG. SS., I, 591): „Carlomannus rex paralysi dissolutus, diem clausit extremum 7. Nonas Aprilis, ... Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infoecunditatem coniugis, sed ex quadam nobili femina filium elegantissimae speciei suscepit, quem Arnolfum nominari iussit. . . . . Hludowicus, comperto quod frater eius obiisset, Baioariam ingressus Reganasburch venit, ubi omnes optimates regni ad eum confluentes, eius ditioni se subdiderunt. Concessit autem idem rex Arnolfo Carantanum, quod ei pater iam pridem concesserat, in quo situm est castrum munitissimum, quod Mosaburch nuncupatur, eo quod palude impenetrabili locus vallatus, difficillimum adeuntibus praebeat accessum."

Št. 260.

880, meseca junija.

Papež Ivan (VIII.) piše „grofu" Svetopolku [„*Sfentopulcho glorioso comiti*"] ter mu naznanja, da je iz govora svojega sobrata Metoda, jako častivrednega nadškofa svete moravske cerkve [„*confratre nostro Methodio reverendissimo archiepiscopo sanctae ecclesiae Marahensis*"], ko je prišel z njegovim (Svetopolkovim) fevdnikom Zemižiznom [„*una cum Semisisno, fideli tuo*"] do vrat svetih apostolov Petra in Pavla, spoznal njegovo (Svetopolkovo) vdanost in naklonjenost vsega njegovega ljudstva do apostolskega stola. Dalje piše papež, da je v zboru svojih bratov škofov vprašal njegovega (Svetopolkovega) častivrednega nadškofa Metoda, ako ima tako vero in jo pri maši tako poje, kakor veleva sveta rimska cerkev in kakor so jo po evangeljskih besedah Kristusovih objavili in nam izročili sveti očetje v šestih občnih zborih. On je pa pritrdil, da veruje in poje po evangeljskem nauku, kakor uči sveta rimska cerkev in kakor so očetje razglasili. Papež pravi, da ga je v vseh cerkvenih naukih našel pravovernega. [„*Igitur hunc Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum, interrogavimus coram positis fratribus vestris episcopis, si orthodoxae fidei symbolum ita crederet, et inter sacra missarum sollemnia caneret, sicuti sanctam Romanam ecclesiam tenere et in sanctis sex universalibus synodis a sanctis patribus, secundum evangelicam Christi*

[1]) Blatograd je na Koroškem od Vrbskega jezera proti severu. Še sedaj se nahajajo ostanki nekdanjega gradu pri nekem ribniku na severozahodni strani sedanjega Blatograda. Tega kraja ne smemo zamenjati z Blatogradom v Panoniji ob reki Zali blizu Blatnega jezera.

Dei nostri auctoritatem promulgatum atque traditum constat. Ille autem professus est, se iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam, sicuti sancta Romana ecclesia docet et a patribus traditum est, tenere ac psallere. Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes, . . ."]

Papež piše, da jim (Moravcem) iz nova pošilja Metoda, ki naj bi oskrboval sebi izročeno cerkev, ter želi, da bi ga sprejeli kakor svojega pastirja s pristojno častjo, spoštovanjem in radostnim srcem. Tudi mu je vsled svoje apostolske oblasti potrdil privilegije njegove nadškofije. Duhovnika Wichinga, katerega je (Svetopolk) poslal k njemu (papežu), je posvetil za škofa nitranske cerkve [„*presbyterum, nomine Wichingum, quem nobis direxisti, electum episcopum consecravimus sanctae ecclesiae Nitrensis*"] ter ukazuje, da naj bo v vseh stvareh pokoren svojemu nadškofu, kakor učé sveti zakoni; tudi želi (papež), da bi (Svetopolk) v primernem času z dovoljenjem in po previdnosti svojega nadškofa ravno tako poslal kakega drugega sposobnega presbitera ali pa dijakona, katerega hoče v škofa posvetiti za kako drugo cerkev, katera bi po njegovih (Svetopolkovih) mislih potrebovala škofa. Razen teh dveh, katera bi on (papež) posvetil, bi smel prej imenovani nadškof vsled apostolskega sklepa posvetiti škofe še za druge kraje, v katerih bi bili potrebni in bi mogli dostojno živeti. Presbiterom, dijakonom in duhovnikom vsake vrste, naj si bodo Slovani ali pa kateregakoli naroda, ki živé v mejah njegove (Svetopolkove) dežele, ukazuje, da bi bili v vseh stvareh nadškofu Metodu vdani in pokorni ter da bi sploh ničesar ne storili brez njegove vednosti. Ako bi se pa kot uporniki in neubogljivci predrznili delati prepir in razkol ter bi se po prvem in drugem opominjanju ne poboljšali, naj se taki kot sejalci ljuljke izženo iz ondotnih (moravskih) cerkva in pokrajin na podlagi predpisov, katere je Metodu izročil ter jih nanj (na Svetopolka) naslovil.

Proti koncu hvali papež po pokojnem filozofu Konstantinu izumljene slovanske pismenke, s katerimi naj bi se Bog slavil; tudi veleva da bi se v tem jeziku oznanjevali nauki in dela Kristusova. [„*Litteras denique Sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus Deo laudes debitae resonent, iure laudamus; et in eadem lingua Christi domini nostri praeconia et opera enarrentur iubemus.*"] Ne samo v treh, temuč v vseh jezikih je treba hvaliti Gospoda, kakor nas izpodbuja sveto pismo z besedami: „Hvalite Gospoda vsi narodi in slavite ga vsi ljudje!" In aposteljni, napolnjeni s svetim duhom, so govorili čuda božja v vseh jezikih. Tudi zdravi veri in nauku ni nasprotno, ako se v slovanskem jeziku poje sveta maša, čitajo v njem evangelij in listi iz stare in nove zaveze, ako so dobro prevedeni in razloženi, ter se v njem opravljajo vse druge cerkvene molitve, kajti

ta, ki je ustvaril tri glavne jezike, hebrejski, grški in latinski, je naredil tudi vse druge k hvali in slavi svojí. Tudi (papež) ukazuje, da se v vseh cerkvah moravske zemlje, kakor je bilo v nekaterih že do sedaj v navadi, bere evangelij najprej v latinskem in še le potem v slovanskem jeziku, ker ljudstvo ne razume latinskega. Ako je pa njemu (Svetopolku) in njegovim sodnikom latinska maša bolj všeč, naj se za nje opravlja božja služba v latinskem jeziku. [„*Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missas in eadem Sclavinica lingua canere sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere aut alia horarum officia omnia psallere: quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraeam scilicet, Graecam et Latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam evangelium Latine legatur et postmodum Sclavinica lingua translatum in auribus populi, Latina verba non intelligentis, adnuncietur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et iudicibus tuis placet, missas Latina lingua magis audire, praecipimus, ut Latine missarum tibi sollemnia celebrentur.*“] [1])

„*Data mense Junio, indictione XIII.*“ — „*Industriae tuae.*“

[Mansi, Conc. coll., XXII, 181. — Valvasor, Ehre d. H. Krain, II, 405, 544 (odl.). — Boczek, Cod. dipl. Morav.. I, 42. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 904. — Ginzel, Gesch. d. Slawenap., Anh., str. 59 — Rački, Viek i djelovanje, str. 337. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 64, št 80. — Pastrnek. Dějiny slovanských apoštolů, str. 255. — Kos, Spomenica, str. 15 (extr.). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3319 (2540).]

Št. 261.

Okoli leta 880.

Že od nekdaj je bil velik prepir med Benečani in Furlani. Oglejski patriarh Valpert je obljubil, da ne bode napadal gradeške patriarhije, njenih mej in njenih pravic. Dožd Urz se je pa zavezal nasproti patriarhu, da mu hoče za časa svojega življenja pustiti Pilsko pristanišče [2]) odprto pod pogojem, 1. da se mu izkazuje dostojna čast,

[1]) O pristnosti tega pisma se je že mnogo pisalo. Ginzel, Dümmler, Rački in še nekateri drugi so mnenja, da je to pismo zanesljiv zgodovinski vir. Monakovski profesor Friedrich (Sitzungsber. der philos.-philol. und hist. Classe der k. bair. Akademie, 1892, Heft 3, str. 411, op.) dvomi o pristnosti tega pisma. Starokatoliški župnik Goetz (Gesch. der Slavenap., str. 58—71) trdi, da je to pismo ponarejeno. To je moral že zarad tega storiti, ker se v pismu dovoljuje slovanska liturgija. Njegove trditve pobija Jagić (Denkschriften der kais. Akademie in Wien. Phil.-hist. Classe, XLVII[a], 33—37) ter dokazuje, da je pismo pristno.

[2]) Portus Pilus (Porto Pilo) se je zvalo eno izmed pristanišč v bližini oglejskega mesta.

2. da se Benečanom pri prodajanju in kupovanju ne nalaga nadnavadna davščina, 3. da se varujejo njegove (doždove) štiri hiše, katere ima na trgu v Ogleju, 4. da se ne zahteva nikakršna davščina od trgovine, katera se vrši pod njegovim imenom.

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 5, pars 35 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 188): „Jam dudum quoque ingens discordia inter Venetos et Forojulianos pacis dulcedine sopita est; promisit namque Walpertus patriarcha Aquilegiensis Gradensem metropolim, nec fines vel jurisdictiones ejus non invadere, vel aliquo alio modo inquietare vel turbare; et ei, dum vixerit, Ursus dux promisit portum, vocatum Pilum, apertum permittere Ita tamen ut honor sibi debitus conservetur et ei deferatur, et populus suus in emendo vel vendendo ultra solitum non gravetur; et IV mansiones, quas dux in Aquilegiensi foro obtinet, ei reservatae sint; neque de negotio ducis proprio debeat solvere datium vel tributum.“

Št. 262.

881, dne 23. marca.

Papež Ivan (VIII.) piše nadškofu Metodu [„*Methodio archiepiscopo*“] ter mu naznanja, da odobruje njegovo gorečnost, s katero se prízadeva, da bi pridobil Bogu vernih duš. Tudi priznava, da je neutrudljiv gojitelj prave vere. Iskreno želi, da bi ga Gospod vedno bolj vnel v njegovem poklicu in ga v korist svoje cerkve milostno varoval vseh nadlog. Papež dalje pravi, da je, ko je zvedel iz njegovega (Metodovega) pisma o raznih njegovih stiskah in nezgodah [„*auditis per tuas litteras variis casibus vel eventibus tuis*“], imel do njega gorko sočutje. Ko je bil (Metod) pri njem (pri papežu), ga je opomnil, da se mora nauk svete rimske cerkve ravnati po zanesljivem poročilu svetih očetov. Zato zahteva, da mora (Metod) učiti in oznanjevati pravo vero tako, kakor je (papež) to naznanil knezu Svetopolku v svojem apostolskem pismu[1]), katero se mu je po njegovi (Metodovi) trditvi izročilo. Drugega pisma mu (Svetopolku) ni poslal (papež) in tudi dotičnemu škofu[2]) ni niti javno, niti na skrivnem ukazal delati drugače, kakor tako, kakor je sklenil, da naj tudi on (Metod) postopa [*....nostrisque apostolicis litteris glorioso principi Sfentopulcho, quas ei asseris fuisse delatas, hoc ipsum significavimus, et neque aliae litterae*

1) Gl. št. 260.

2) Papež tu ne navaja škofa po imenu; vendar ni dvomljivo, da je bil ta škof Wiching, glavni nasprotnik Metodov, ker drugega sufragana takrat še ni bilo v panonsko-moravski nadškofiji. Kakor se kaže, je ta škof sestavil neko pismo ter ga poslal Svetopolku z besedami, da je to pravo papeževo pismo, ne pa tisto, katero mu je Metod prinesel iz Rima (gl. št. 260). V omenjenem podtaknjenem pismu je bil Metod najbrže popisan kot nekak razkolnik, kateremu naj Svetopolk nikar ne zaupa.

nostrae ad eum directae sunt, neque episcopo illi palam vel secreto aliud faciendum iniunximus, et aliud a te peragendum decrevimus.“] Dalje poudarja papež v svojem pismu do Metoda, da naj nikar ne žaluje zarad napadov, katere je moral na razne načine pretrpeti, pač pa naj bo vesel, kajti, ako je Bog ž njim, ne more nihče biti zoper njega. Na zadnje pravi papež, da hoče, ako pride (Metod) k njemu, vse postavno razsoditi, karkoli se je zlobnega zoper njega storilo in kar je on (Wiching) proti njemu zakrivil; zaslužena kazen ne izostane.

„Data X. Kalend. Aprilis. Indictione XIV.“ — „Pastoralis sollicitudinis.“

[Regest v vatikanskem arhivu, ep. 278. — Mansi, Concil. coll., XVII, 199. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 44. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXVI, 928. — Ginzel, Gesch. d. Slawenap., Anhang, str. 62. Rački, Viek i djelovanje, str. 344. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 66, št. 72. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 258. — Kos, Spomenica, str. 16 (extr.). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3344 (2566).]

Št. 263.

882, meseca maja.[1])

Po smrti kralja Ludovika III.[2]) je prišel njegov brat, cesar Karol III. (Debeli), iz Italije na Bavarsko, kjer so se mu poklonili velikaši umrlega vladarja ter sedaj priznali njega za svojega gospoda.[3]) Odtod je šel cesar v Worms.

Ann. Fuld., IV, ad a. 882 (MG. SS., I, 395): „Karolus imperator, audito fratris sui obitu, de Italia perrexit in Baioariam et optimates qui fuerant fratris sui, ad se venientes in suum suscepit dominium. Deinde Wormatiam veniens. . .“

Ibid., V, ad a. 882 (l. c., I, 395): „Karolus quippe, cum audisset obitum fratris sui maioris, de Italia per Baioariam iter suum in Franciam direxit, placitum generale ad Wormatiam tenuit, receptis primoribus ex regno fratris sui mense Maiarum.“

Regin. Chron. ad a. 882 (MG. SS, I, 593): „Ea tempestate Carolus imperator in Italia morabatur, ubi diversis legationibus Germaniae ac Galliae pulsatur, ut ad suscipienda regna sibi haereditario iure competentia festinaret, et periclitanti imperio succurreret, quod capite amisso, ludibrio hostibus erat. Qui nihil tardatus, cum omnibus copiis in Franciam venit.“

---

[1]) Dne 17. aprila je bil cesar Karol III. (Debeli) še v Paviji. Nato je šel na Bavarsko, odtod pa v Worms, kjer ga nahajamo že dne 17. maja. (Gl. Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1636 (1593)a.

[2]) Umrl dne 20. januarja leta 882.

[3]) Tudi Slovenci so bili večinoma podložni kralju Ludoviku III. Po njegovi smrti so dobili v osebi cesarja Karola III. novega vladarja.

Št 264.

882.[1])

V Vzhodni marki sta vladala brata Wilhelm in Engilskalk, katerima je starejši kralj Ludovik (Nemški) podelil rečeno pokrajino, da bi jo varovala zoper Moravce. Ko sta se mnogokrat vojskovala za domovino, sta v bitki z Moravci padla najbrže leta 871.[2]) Ker so bili njuni sinovi še premladi, je kralj Ludovik (starejši) postavil nekega Aribona za mejnega grofa. Rečeni sinovi in pa njih sorodniki so bili vsled tega razžaljeni ter žugali, da umoré Aribona, ako ne zapusti grofije, po kateri sta gospodovala njihova očeta. To je Aribona prestrašilo tako, da se je zavezal z moravskim vojvodom Svetopolkom ter mu še celo svojega sina (Isanrika) dal za poroka. Nato so Wilhelmovi in Engilskalkovi sinovi s pomočjo nekaterih bavarskih velikašev in svojih sorodnikov sramotno pregnali grofa Aribona, akoravno ga je bil kralj iz nova potrdil. Aribon se je moral umakniti, kar se je zgodilo po smrti kralja Ludovika († 876) in njunih sinov Karlmana († 880) in Ludovika († 882), katerima je sledil njun najmlajši brat (cesar Karol III. Debeli). Ta je Aribonu zopet povrnil njegovo grofijo tako, kakor jo je prej imel.

V tistem letu, ko so Wilhelmovi in Engilskalkovi sinovi dosegli, da je grof Aribon izgubil svoje časti, katere je dobil od kralja, je moravski vojvoda Svetopolk sklenil, da hoče maščevati ta čin, ker še ni bil pozabil, koliko hudega sta mu naredila Wilhelm in Engilskalk. Tudi se je spomnil prijateljstva in prisege, s katero se je zavezal nasproti Aribonu. Na severni strani Donave je napadel Werinharija, drugega izmed treh Engilskalkovih sinov, ter grofa Vezzilona, ki je bil njegov (Werinharijev) sorodnik. Moravci so ta dva in njegove spremljevalce po nečloveško razmesarili. Svetopolkova vojska je z ognjem opustošila vso okolico. Tudi čez Donavo so šli nekateri oddelki ter požigali po tistih straneh, po katerih so imeli rečeni bratje svoja posestva. To pustošenje je trajalo eno leto.

p. 399. **Ann. Fuld.,** V, ad a. 884 (MG. SS., I, 399, 400): „Quippe Pannonia magnum detrimentum patitur, cuius rei unde exordium narratur assumpsisse,

---

[1]) Iz besed „hoc ergo factum est post obitum regis Hludowici natorumque eius Karlmanni et Hludowici, quorum successor frater illlorum minimus extitit in regno“ je razvidno, da se je to zgodilo leta 882. Kralj Ludovik III je umrl dne 20. januarja leta 882.

[2]) Mejna grofa Wilhelm in Engilskak sta umrla najbrže leta 871., kar se da sklepati iz besed v Ann. Bertin. (Hincm. Ann.) ad a. 871 (MG. SS., I, 492): „Hludowicus scilicet ad Reginisburg perrexit, quia maximum damnum a nepote Resticii, qui principatum Winidorum post eum susceperat, habuit, in tantum ut markiones cum plurima turba suorum perdiderit, et terram quam in praeteritis annis obtinuerat, perniciose amiserit.“

stilo enucleamus. Igitur duo fratres, Willihalmus et Engilscalcus, cum terminum regni Baioariorum in Oriente a rege, id est seniore Hludowico, concessum contra Maravonos tenuerunt, multaque pro patria tuenda conflictando sudasse feruntur, tandem diem ultimum huius aeris in eadem voluntate finiere permanentes, non vero esset honor illorum filiis redditus, Erbo [in] comitatum, domno rege concedente, successit. Quod praedictorum virorum pueruli illorumque propinqui in contrarium accipientes vel vertentes, dixerunt alterutrum fieri, vel Arbonem comitem, si non recederet de comitatu parentum suorum, vel seipsos morituros gladii ante faciem. Hoc experimento Arbo concussus, amicitiam iniit cum Zuentibaldo, duce Maravorum gentis, firmaque inter illos foedera, filium suum obsidem fieri non tardavit. Nec minus ipsi praedicti pueri consulunt quosdam primores Baioaricae [gentis], collatisque propinquis ac undique copiis, fortior manus in id tempus illis adstabitur; comitem a rege constitutum inhonorifice expellebant, comitatumque eius illis in usum usurpaverunt. Hoc ergo factum est post obitum regis Hludowici natorumque eius Karlmanni et Hludowici, quorum successor frater illorum minimus || extitit in regno. Qui mox, p. 400.
prout antea tenuit, Erboni [praedictum] comitatum reddidit, ... Igitur eodem anno, quo illi pueri praedictum comitem, id est Erbonem, a rege commendatorum exsortem fieri honorum impetraverunt, Zuentibaldus, dux Maravonum, plenum doli et astuciae cerebrum, non immemor utique, quanta ab antecessoribus istorum puerorum cum gente sua, usque dum ad illos terminum Baioariorum praetenderunt, passus sit mala, insuper etiam amicitiae ac iuramenti, quae cum Erbone iniit pepigitque, ad hoc vindicare proficiscitur et perfecit. Nam de septentrionali parte Histri fluminis apprehenso Werinhario, de pueris Engilscalhi — qui tres habuit — mediocri, Vezziloni quoque comiti, qui illorum propinquus erat, dexteram manum cum lingua, et — monstrum simile — verenda vel genitalia, ut nec signaculo desistente, absciderunt. Homines vero illorum quosdam sine dextra laevaque reversi sunt. Exercitus scilicet iussu ducis igne devastat omnia; insuper ultra Danubium missis spiculatoribus, ubicumque proprietas vel substantia praedictorum fit puerorum, igni tradita sine mora est; hoc scandalum antefacti puerilis consilii spacio unius anni sentitur."

Št. 265.

883, dne 5. aprila. Rezno.

Cesar Karol (III.) potrdi pogodbo med rezenskim škofom Ambrichon-om in opatom Hittonom. Ta je namreč po svojem odvetniku Otilonu dal rezenskemu škofu in njegovemu odvetniku Gundpertu svojo lastnino, to je trideset kmetij v Vzhodni pokrajini poleg reke Rabe [„ . . . *proprietatem suam quam habuit in oriente iuxta fluvium qui vocatur Raba, id est hobas XXX*“]; nasprotno je pa prepustil

škof z dovoljenjem svoje duhovščine opatu do njegove smrti opatijo v Mondsee [*„abbatiam quae nuncupatur Lacululunensem“*] in vse njene dohodke.

„Data non. Aprl. anno incarn. domini DCCCLXXXIII., indict. I. Anno vero imperii Karoli III. Actum Regenesburg.

[Izvirna listina v Monakovem. — Pez, Thesaurus anecdot, I[c], 29. — Ried, Cod. dipl. Ratisb., I, 63. — Mon. Boica, XXVIII[a], 72 — Lünig, Reichsarchiv, XXI, 1212. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 320. — Urkundenbuch d. L ob der Enns, II, 25. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1655 (1612).]

Št. 266.

Med 875. in 883.[1])

Freisinški škof Arnold da izmed posestev svoje cerkve plemenitemu Goteskalku [*„quendam nobilem virum nomine Cotescalc“*] v last eno kmetijo na Otoku [2]) [*„in loco qui dicitur ad Uueride hobam I“*], ta pa škofu in njegovi cerkvi eno kmetijo v Rožeku [3]) [*„in loco qui dicitur Rasa hobam I“*].

Datum manjka.

[Cod. 188, f. 72' iz desetega stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris., I[b], 396. — Resch, Ann. Sab., III, 227. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 22 (Fontes rer. Austr., 2. Abth., XXXI). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 15. — Izvestja Muz. dr., IV, 196 (extr.)]

Št. 267.

883.

Wilhelmovi in Engilskalkovi sinovi niso mogli od kralja pričakovati nič dobrega, ker so se pregrešili nad Aribonom. Zato so sklenili, da stopijo pod varstvo vojvoda Arnulfa, sina kralja Karlmana, kateri je takrat vladal po Panoniji. Ko je vojvoda Svetopolk to zvedel, je poslal poslance k Arnulfu, očital mu, da podpira njegove sovražnike, ter mu zagrozil, da med njima ne bode miru, ako ne odžene rečenih sinov. Svetopolk je Arnulfu tudi predbacival, da so se njegovi ljudje zoper njega (zoper Svetopolka) in njegovo državo zavezali z Bolgari, kateri so leto poprej pustošili po Moravskem. Ako ni to res, naj s prisego potrdi. Arnulf je nato odgovoril, da ne stori niti enega, niti drugega. Vsled tega je Svetopolk z veliko vojsko, katero je dalj časa nabiral po raznih slovanskih stranéh, prišel v Pa-

---

1) Freisinški škof Arnold je vladal od 4. decembra 875. pa do 21. septembra 883.

2) Otok (Maria-Wört) je vas tik Vrbskega jezera na Koroškem.

3) Rožek je vas v Rožni dolini na Koroškem.

nonijo ter jo strašansko z ognjem in mečem pustošil.[1]) Po preteku enega leta se je Svetopolk nepremagan s svojo vojsko vrnil v domovino.

Ann. Fuld., V, ad a. 884 (MG. SS., I, 400): „Hinc equidem non confidentibus a rege pueris aliquid boni propter delictum quod in Erbone commisere, recesserunt, statueruntque fieri homines Arnulfi, Karlmanni regis filii, qui tunc Pannoniam tenuit. Quo audito, Zuentibaldus dux misit nuncios ad eum, ait illi: „Inimicos meos sustentas; si eos non dimiseris, ne me [tecum] pacificatum habebis.“ Alteram vero occasionem adversus eum protulit: „Tui homines in vitam meam, nec minus in regnum meum, dolose cum Bulgaris conciliaverunt“, qui priori anno suum regnum vastavere; „hoc volo mihi cum iuramento verum non esse contestari“: quorum neutrum umquam se facturum Arnulfus renuntiat. Itaque dux, nam diu collectis ex omni parte Sclavorum copiis, cum magno exercitu invadit Pannoniam, inmaniter ac cruenter more lupi mactat, igne et ferro maximam partem devastat, deterit et consumit, ita ut non inmerito istam ad miseriam hic versus componi:

Hic patriae planctus, simul et miserabile funus.

Quo peracto dolore per antefactum puerile consilium, spacio unius anni, dux cum exercitu suo non laesus remeavit in sua.“

Št. 268.

884.

V tem letu je moravski vojvoda Svetopolk iz nova zbral svoje trume, jih pripeljal v Panonijo ter opustošil še to, kar je od prej ostalo nedotaknjeno. Toliko vojakov je imel s seboj, da bi jih bil opazovalec lahko gledal ves dan, ko bi mimo njega defilirali. Dvanajst dni je ta množica pustošila po Arnulfovi zemlji ter se nato zopet vrnila domov; le en oddelek je ostal poleg Donave. Ko sta to čula Megingoz in Pabon, najstarejša Engilskalkova in Wilhelmova sinova, sta okoli sebe zbrala nekatere Panonce ter neprevidno napadla rečeni

[1]) Tu čitamo, da so leta 882. Bolgari plenili po Moravskem; leta 883. je pa Svetopolk udaril s svojimi četami v Panonijo. Iz tega sklepamo, da se je moravska zemlja dotikala Panonije in Bolgarije. Kje je bila Panonija, je znano. Segala je na severu in vzhodu do Donave. Vprašanje je, kje je bila meja med velikomoravsko in bolgarsko državo. Nekateri so mislili, da se je Velikomoravsko proti jugovzhodu razprostiralo samo do reke Grona na Ogrskem. Huber je pa dokazal (Mitth. d. Inst f. österr. Geschichtsforschung, II, 374, 375), da je ta država nekoliko časa segala na vzhodni strani Donave po ravnini reke Tise do Belega grada. Konstantin Porphyrogenet (De adm. imp., c. 38, 40, 41, 42) pravi, da so Madjari zasedli Velikomoravsko onostran Donave, katera se je razprostirala od Belega grada proti severu. Isti pisatelj loči (c. 42) zemljo onostran Donave (od Donave proti vzhodu med to reko in Tiso) od zemlje tostran Donave, ki se je nahajala med to reko in Savo.

oddelek; a bila sta popolnoma premagana. Ko sta bežala, sta utonila v reki Rabi; brat grofa Berchtolda je bil z mnogimi drugimi tovariši ujet. Poltretje leto je že vojna trajala in Panonija je bila od reke Rabe pa do Vzhodne marke popolnoma opustošena. Hlapci, dekle in njih otroci so bili pobiti, nekateri velikaši ujeti, drugi pomorjeni in tretjim so pa bili razni udje odsekani.

Nato je cesar Karol (III.) z Bavarskega prišel v Vzhodno marko ter dospel do rečice Tuln [1]), kjer je bila takrat meja med bavarsko in slovansko zemljo. Na Kumbergu [2]) se je sešel s Svetopolkom in njegovimi velikaši. Svetopolk je cesarju prisegel zvestobo in mu obljubil, da ne bode več napadal njegovih dežel, dokler bode on (cesar) živ.[3]) Nekoliko pozneje je prišel na rečeno mesto tudi vojvoda Braslav, ki je takrat gospodoval med Dravo in Savo.[4]) Tudi on se je poklonil cesarju. Ta se je nato napotil čez Karantanijo [5]) v Italijo ter v Paviji praznoval božič.

Ann. Fuld. V, ad a. 884 (MG. SS., I, 401): „Caeterum vero instanti anno, quo ista computavimus, iterum dux coagulata multitudine, hostiliter in Pannoniam hostilem exercitum infert, ut si quid antea remaneret, nunc quasi ore lupi per totum devorasset. Tanta enim multitudine in isto itinere pollebat, ut in uno loco ab ortu usquead vesperum lucis exercitus eius praeterire cernitur. Cum tanta enim multitudine in regno Arnolfi per 12 dies exspoliando versabatur, demum, prout voluit, prospere reversus est, postea vero missa quadam exercitus sui parte supra Danubium. Quod audientes filii Willihelmi et Engilscalchi qui maiores natu erant, Megingoz et Papo, quibusdam Pannoniorum secum assumptis, contra illos incaute ve-

[1]) Flumen Tullina je Tulnbach, ki se pri Tulnu izliva v Donavo.

[2]) Kumberg (Mons Comianus, Cumeoberg) je severozahodno pobočje Dunajskega lesa pri Tulnu, ne pa kako mesto ali pa kaka vas. (Gl. Gradivo, I, str. 307, op. 6.)

[3]) Dve leti in pol je trajal boj med moravskim vojvodom Svetopolkom in frankovskimi poveljniki. Fuldski letopisec priznava, da je bil Svetopolk v tej vojni vsako leto srečen. Na zadnje so sklenili mir. Kaj so moravskemu vojvodu prinesle njegove zmage? Če bi bilo samo to res, kar nam navaja fuldski letopisec, bi morali reči, da nobene koristi, pač pa še nekako ponižanje. Zmagoviti Svetopolk je cesarju prisegel zvestobo in mu obljubil, da ne napade več njegovih dežel. Kaj takega bi se moglo zahtevati od ponižanega in premaganega nasprotnika, ne pa od zmagovalca. Zato bi smeli domnevati, da si je Svetopolk takrat pridobil en del Panonije med Donavo in Dravo, drug del Panonije in sicer jugovzhodna stran med Blatnim jezerom in karantansko mejo je pa ostal v cesarjevi oblasti. Najbrže je Svetopolk obljubil Karolu III. zvestobo le zastran pridobljene Panonije, ne pa zastran Moravskega.

[4]) Braslavova zemlja se je nahajala med Dravo in Savo in sicer tam, kjer teko reke Sava, Kolpa in Odra (cfr. št. 304), tedaj na sedanjih hrvaških tleh.

[5]) Mogoče je, da si je cesar izvolil pot skozi Karantanijo zato, da bi se tu sešel z Arnulfom ter ga pregovoril, da bi se tudi on pomiril s Svetopolkom, kar se je naslednjega leta tudi zgodilo. (Gl. št. 270.)

nerunt; sed tamen pugnam certaminis inierunt non utilem, nam ad illos victoria concessit. Isti fugae praesidium quaerentes Megingoz et Papo, in flumine qui dicitur Hraba vitam finiere; frater vero Berhtoldi comitis cum aliis quamplurimis a Sclavanis tentus est. Attendant, iudicent atque contendant detractores veri, et quibus huius suasoribus rei vel consilii primordia placuerint, placeant etiam subsequentia mala. Vituperarunt autem pacem, qua conservata Pannonia conservata est, qua vero vitiata, per spacium tantum isto continuatim tercio anno dimidio instanti Pannonia de Hraba flumine ad Orientem tota deleta est. Servi et ancillae cum parvulis suis consumpti sunt, primoribus quibusdam tentis, quibusdam occisis, et, quod turpior erat, truncatis manu, lingua, genitalibus, remissi sunt.

Imperator per Baioariam ad Orientem proficiscitur, veniensque prope flumen Tullinam, Monte-Comiano colloquium habuit. Ibi inter alia veniens Zuentibaldus dux cum principibus suis, homo, sicut mos est, per manus imperatoris efficitur, contestatus illi fidelitatem iuramento, et usque dum Karolus vixisset, nunquam in regnum suum hostili exercitu esset venturus. Postea veniente Brazlowoni duce, qui in id tempus regnum inter Dravum et Savum flumine tenuit, suaeque miliciae subditus adiungitur, rex per Carentam in Italiam perrexit; prospere Papia natalem Christi celebravit."

Št. 269.

Med aprilom 884 in septembrom 885.[1])

Papež Hadrijan III. je podelil gradeški cerkvi nekoliko privilegijev.

[Iz listine papeža Ivana XIX., izdane meseca decembra leta 1024. (Cfr. Mansi, Concil. coll., XIX, 491.)]

Št. 270.

885.

Vojvoda Arnulf in Svetopolk skleneta mir v Vzhodni pokrajini, kar se je zgodilo v navzočnosti mnogih bavarskih knezov.

Ann. **Fuld.**, V, ad a. 885 (MG. SS., I, 402): „Pax in Oriente inter Arnolfo et Zuentibaldo, praesentibus scilicet Baioariorum principibus, iusiurando constare firmatur."

Št. 271.

885, proti koncu leta.[2])

Papež Štefan (V.) piše slovanskemu kralju Svetopolku [„*Zventopolco regi Sclavorum*"] ter ga hvali, da si je izmed vseh knezov iz-

---

[1]) V tem času je vladal papež Hadrijan III.

[2]) To pismo je bilo spisano kmalu potem, ko je bil izvoljen papež Štefan V., in prej, kakor je prišlo naznanilo o Metodovi smrti v Rim. Štefan V. je bil proti koncu septembra leta 885. izvoljen, Metod pa je umrl dne 6. aprila rečenega leta.

volil rimskega papeža za svojega varuha ter stopil s svojimi plemenitaši in svo,im ljudstvom pod njegovo brambo. Obljubuje mu, da hoče biti vedno njegov zavetnik. Razjasnjuje mu nauk o sveti Trojici in ga izpodbuja, da bi se zmeraj ravnal po njegovem navodilu. Naznanja mu, da mu je poslal učenega in jako zvestega Wichinga za škofa, katerega naj častno in odkritosrčno sprejme. [„*In qua et Wichingum venerandum episcopum et carissimum confratrem ecclesiastica doctrina eruditum repperimus, et ideo eum vobis ad regendam sibi commissam a Deo ecclesiam remisimus, quia fidelissimum eum tibi, et pro te satis sollicitum in omnibus agnovimus.*“] Potem govori papež o štiridesetdanskem postu, o postu v sredah, petkih in sobotah ter o kvaternem postu. Dalje piše o svojem začudenju, slišavši, da Metod širi nevero in napravlja razpor. Svetopolku pravi, da se njemu in njegovemu ljudstvu ni treba bati pogubljenja, ako se strogo drže nauka rimske cerkve. Metodu, ki se je predrznil opravljati božjo službo v slovanskem jeziku in potem nad truplom sv. Petra dano prisego, da tega več ne stori[1]), prelomil, prepoveduje v prihodnjič rabiti slovanski jezik pri svetih obredih; le v poduk priprostega in nevednega ljudstva naj se evangelij in apostolsko dejanje oznanjujeta v rečenem jeziku. Na zadnje pravi, da kdor bo uporen in neubogljiv ter delal razpor, naj se po dvakratnem opominjanju izobči iz cerkve ter prežene iz njegove (Svetopolkove) dežele. [„*Methodium namque superstitioni non aedificationi, contentioni non paci insistentem audientes plurimum mirati sumus; et si ita est ut audivimus, superstitionem eius penitus abdicamus. Anathema vero pro contemnenda catholica fide, qui indixit in caput redundabit eius. Tu autem et populus tuus sancti spiritus iudicio eritis innoxii, si tamen fidem quam Romana praedicat ecclesia tenueritis inviolabiter. Divina autem officia et sacra mysteria ac missarum sollemnia, quae idem Methodius Sclavorum lingua celebrare praesumpsit, quod ne ulterius faceret supra sacratissimum beati Petri corpus iuramento firmaverat, sui periurii reatum perhorrescentes nullo modo deinceps a quolibet praesumatur. Dei namque nostraque apostolica auctoritate sub anathematis vinculo iuterdicimus, excepto quod ad simplicis populi et non intelligentis aedificationem attinet, si evangelii vel apostoli expositio ab eruditis eadem lingua annuncietur, et largimur et exhortamur, et ut frequentissime fiat monemus, ut omnis lingua laudet Deum et confiteatur ei. Contumaces autem et inoboedientes, contentioni et scandalo insistentes, post primam et secundam admonitionem si se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab ecclesiae gremio abiici sancimus, et ne una ovis morvida totum*

---

[1]) Gl. dotično opazko pod št. 272.

gregem contaminet nostro vigore refrenari et a vestris finibus procul excludi praecipimus."] [1])

Datum manjka. – „*Qůia te zelo*".

[Rokopis iz 11. stoletja v cistercijanskem samostanu Heiligenkreuz-u na Dolenjem Avstrijskem, katerega je našel Wattenbach ter pismo natisnil v svoji knjigi „Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen, Wien, 1849. str. 43 i. d. — Ginzel, Gesch der Slawenapostel. Anhang, str. 63—67. — Rački, Viek i djelovanje. str. 341—343. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 260—264. — Kos. Spomenica, str. 19 (extr.). — Jaffé, Reg. pont. Rom, št 3407 (2649).]

Št. 272.

Med septembrom 885. in koncem 886. [2])

Instrukcije papeža Štefana (V.) do škofa Dominika ter do (duhovnikov) Ivana in Štefana, katere je prvi kot legate poslal k Slovanom [„*euntibus ad Sclavos*"]. Papež jih podučuje, kako se jim je obnašati, ko pridejo na slovansko zemljo [„*cum Deo propitio ingressi [S]clavorum fines fueritis*"], da bodo njih dejanja v zgled surovemu ljudstvu Prvi dan naj reko [„*primo die hec dixisse sufficiant*"] ondotnemu vojvodu [„*ad ducem patriae*"] [3]), da ga papež zagotovlja svoje očetovske ljubezni ter ga v duhu objemlje kot svojega jako dragega sina, da ga pozdravljajo vsi škofje, duhovniki in dijakoni rimske cerkve ter se ga spominjajo v svojih molitvah, in da mu tudi rimski senat in drugi verniki pošiljajo svoje pozdrave ter želé, da bi v sveti veri zmeraj bolj napredoval in se enkrat večno veselil. — Dalje poudarja papež, kako naj poduče Svetopolka o izhajanju sv. Duha in o postu. — Kar se tiče slovanske službe božje, katere se je bil Metod za časa papeža Ivana (VIII.) pod prisego odpovedal [4]), a se vendar

---

[1]) Razni učenjaki so poudarjali, da je to pismo podvrženo in da ga je sestavil neznačajni Wiching. Že Wattenbach je dvomil o njegovi pristnosti. Büdinger (Österr. Geschichte str. 198) in Ginzel (Gesch. der Slawenap., str. 9) sta smatrala to pismo za ponarejeno. Da Goetz (Gesch. der Slawenap., str. 42–49) zagovarja pristnost tega pisma, je lahko razumljivo. Jagić (Denkschriften, l. c., str. 49—51) navaja razne razloge, iz katerih bi se moglo sklepati, da je pismo najbrže ponarejeno.

[2]) Te instrukcije papeža Štefana V. (VI.) so bile spisane po mesecu septembru leta 885. (takrat je bil rečeni papež izvoljen) ter pred koncem leta 886., t. j. prej, kakor so bili Metodovi učenci pregnani z Moravskega. Tudi Jagić (Denkschriften der kais. Akad., l. c. p. 47) misli, da so bile te instrukcije izdane proti koncu l. 885. ali pa 886.

[3]) Namreč moravskemu vojvodu Svetopolku.

[4]) Nam ni čisto nič znanega, da bi bil Metod kdaj papežu Ivanu VIII. obljubil, da ne bode več izvrševal službe božje v slovanskem jeziku; pač pa vemo, da mu jo je ravno ta papež dovolil. Verjetno je, kar piše Jagić (Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache v Denkschriften der kais. Akad. in Wien,

kesneje drznil ravnati proti prisegi, jo popolnoma prepové, nasprotno pa dovoljuje in še celo priporoča, da duhovnik, znajoč slovanski jezik, po evangeliju razlaga apostolsko branje nevednemu ljudstvu v njegovem jeziku. [„*Missas et sacratissima illa ministeria, que Sclavorum linqua idem Methodius celebrare presumpsit, quamvis decessoris sui temporibus, domni videlicet Johannis sanctissimi pape, iuraverit, se ea ulterius non presumere, apostolica auctoritate, ne aliquo modo presumatur, penitus interdicit. Veruntamen si aliquis Sclavorum lingua tam doctus invenitur, ut post sacratissimam evangelicam, apostolicam lectionem eius explicationem doctus sit dicere ad aedificationem eorum, qui non intelligunt, et laudat, si fiat, et concedit et approbat.*“] — Na zadnje papež pravi, naj prepovedo nasledniku, katerega si je Metod protipostavno izvolil, izvrševati božjo službo za tako dolgo časa, dokler se ne pride pred njega opravičit.[1]) [„*Successorem, quem Methodius sibimet contra omnium sanctorum patrum statuta constituere presumpsit, ne ministret, nostra apostolica auctoritate interdicite, donec suam nobis presentiam exhibeat, et causam suam viva voce exponat.*“]

Datum manjka. — „*Cum Deo propitio.*“

[Rokopis Britanskega muzeja v Londonu iz 12. veka, št. 8873. — Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, V, 408, št. 31. — Starine jugoslav. akad., XII, 220, št. 14. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla in Methoda, str. 259. — Kos, Spomenica, 20, št. 16 (extr). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3408.]

Št. 273.

Med sept. 885 — sept. 891.

Papež Štefan (V.) piše (oglejskemu) patriarhu Valpertu [„*Walberto patriarche*“] ter mu iz nova ukazuje, da bi posvetil comskega[2]) škofa Liutwarda [„*Liutwardum, Cumensis ecclesiae antistitem*“]. Ako bi tega ne izvršil, bi on (papež) skrbel, da bi ga posvetil kak duhovnik katerekoli cerkve. Vsled svoje apostolske oblasti sme (papež) kaj takega storiti. Tudi bi na ta način posnemal njega (Valperta), ki je

---

Phil.-hist. Cl., XLVII a, 48), da je najbrže škof Wiching, ki je že leta 880—881 proti Metodu spletkaril, porabil ugodno priložnost po njegovi smrti, ko je nastopil nov papež, da je tega s pomočjo ponarejenih pisem slabo informiral. Popolnoma neverjetno je, da bi bil Metod kdaj s prisego obljubil, da ne bode več vršil sv. maše v slovanskem jeziku.

[1]) Ta Metodov naslednik je bil Gorazd. Papež ga je pozval, da naj pride v Rim. Dokler tega ne stori, ne sme izvrševati božje službe. Vprašanje je, je li Gorazd šel v Rim. Kaže se, da ne. (Cfr. Jagić, Denkschriften, l. c. p. 48.)

[2]) Como je mesto v severni Italiji.

prekoračil dovoljene meje ter se predrznil posvetiti škofa solinske cerkve [„*in ecclesia Salonensi episcopum*“].[1])

Datum manjka.[2])

[Ivonis decretum, V, c. 13. — Gratiani decr. P. II, C. IX, qu. 3, c. 20. — Farlatus, Illyricum sacrum, III, 79. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 450. — Rački v Mon. hist. Slav. merid., VII, 187. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3442 (2652).]

Št. 274.

886, spomlad ali poletje.[3])

Med furlanskim vojvodom Berengarjem, ki je bil kraljev sorodnik, in škofom Liutwardom, ki je bil kancelar cesarja Karola, je prišlo do prepira. Liutward je namreč spravil hčer Berengarjevega brata Unruocha iz brescianskega samostana, da bi jo omožil s svojim nečakom, kateri je pa nepričakovano umrl v prvi noči po poroki. Berengar je napadel škofovo mesto Vercelli ter se tu polastil njegovega imetja. Nato je zapustil imenovani kraj.

Ann. Fuld. V, ad a. 886 (MG. SS., I, 403): „Discordia inter Berngarium, cognatum regis, qui Foroiuliense fruitur, et Liuthwardum episcopum oritur. Propterea Berngarius mittens Vercellinam urbem expoliare, ibique veniens, multis rebus episcopi abreptis, prout voluit, reversus est.“

Št. 275.

887, konec aprila.[4])

Državni zbor v Waiblingenu.[5]) Furlanski vojvoda Berengar je prišel tja, sprijaznil se z Liutwardom ter mu povrnil škodo, katero mu je bil naredil prejšnje leto.[6])

Ann. Fuld. V, ad a. 887 (MG. SS., I, 404): „Transacto die sancto paschae, habitum est placitum Weibilingua; ibi inter alia Berngarius ad fidelitatem Caesaris pervenit magnisque muneribus contumeliam quam in Liutwardo priori anno commiserat, componendo absolvit.“

---

[1]) Solin je tik Spljeta v Dalmaciji.

[2]) Papež Štefan V. je bil izvoljen okoli septembra leta 885. ter je umrl okoli meseca septembra leta 891.

[3]) To se je zgodilo spomladi ali pa poleti 886. Po veliki noči istega leta je cesar zapustil Italijo ter se potem napotil čez Burgundijo v Galijo. Med tem časom so se zvršili zgoraj opisani dogodki.

[4]) Leta 887. je bila velika noč dne 16. aprila.

[5]) Waiblingen je mesto bliz Stuttgarta na Nemškem.

[6]) Gl. št. 274.

Št. 276.

Med 876. in 887.[1]

Dijakon Gundbaton podeli z dovoljenjem svojega gospoda, kraljevega sina Arnulfa, cerkvi sv. Emerama (v Reznem) svoja posestva v Kvartinah poleg Blatnega jezera, katera je od njega dobil v last, namreč cerkev z vsemi priteklinami ob reki Zali in Veliki ter jih izroči (rezenskemu) škofu Ambrichonu in njegovemu odvetniku Gundbertu. Nasprotno pa prepusti odvetnik Gundbert z dovoljenjem svojega škofa dijakonu Gundbatonu tista posestva ob reki Rabi, katera je nekdaj vojvoda Kocel daroval cerkvi sv. Emerama.

Pozneje je v navzočnosti vojvoda Arnulfa dijakon Gundbaton to daritev iz nova potrdil ter s svojim odvetnikom Starchandom izročil cerkvi sv. Emerama in v roke opata Hittona in škofa Ambrichona svojo lastnino v Kvartinah, ob Zali in Veliki. — Priče: grof Gundram, njegov sin Megingoz in pa Karantanec Framrih.

Datum manjka.

[Anamodi lib. Traditionum s. Emmerammi, I, c. 23 et 87 v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Pez, Thesaur. anecdot., I[c], 217. — Resch, Ann. eccl. Sab. III, 219, op. — Ankershofen, Handbuch d. Gesch. d. H. Kärnten, II, 325, op. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 67, št. 83. — Izvestja Muz. društva, IV, 192 (extr.)]

Tradit. s. Emmerammi, I, c. 23: „Gundbato diaconus venerabilis tradidit proprietatem suam, quam habuit ad Quartinaha iuxta Bilisaseo ad s. dei martyrem Emmerammum domino suo Arnolpho filio regali permittente, a quo eam in possessionem accepit etc. pro domino suo Arnolfo et pro se in manum Ambrichonis reverentissimi praesulis et advocati eius Gundberti, id est ecclesiam cum omnibus pertinentiis ad flumen Salam et ad Velih etc. Econtra Cundbertus advocatus consentiente domino suo episcopo tradidit de rebus s. Emmerammi Gundbartoni diacono, quod Chezil dux quondam ad s. Emmerammum condonavit iuxta amnem Raba."

Ibid. c. 87: „Dundpato (!) venerabilis diaconus eam traditionem secundo firmavit. In praesentia igitur Arnulfi ducis Gundbato unacum advocato suo Starchando tradidit ad s. Emmerammum proprietatem ad Quantinaha et ad Sala et ad Weligam in manus Hittonis abbatis atque Ekirici missorum sancti ac venerabilis episcopi Ambrichonis. Testes Gundram comes et filius eius Megingoz, Framrih Karentanus etc."

---

[1]) Arnulf je kot vojvoda vladal po Karantaniji in Panoniji nekako od l. 876. pa do novembra leta 887. (Cfr. št. 242 op. in 280.)

Št. 277.

Med 882—887.[1])

Cesar Karol (III.) naznanja, da je že prej podelil svojemu fevdniku Vitogoju del svoje lastnine, namreč dvor Grunzwita [2]) in 15 kmetij z vsemi priteklinami. [*„qualiter nos dudum fideli nostro nomine Witigowo quasdam res proprietatis nostre jure perpetuo in proprietatem concessimus. Hoc est curtem que vocatur Grunzwita cum mansis XV.“*] Sedaj mu potrjuje to daritev. Rečeni Vitogoj sme darovane stvari obdržati, podeliti, prodati, zamenjati ali pa ž njimi storiti to, kar mu je všeč.

Datum manjka.

[Kartular iz 13. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., p. 62. — Izvestja Muz. dr., IV, 197 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1763 (1716).]

Št. 278.

887, poletje.[3])

Liutward, prvi kancelar cesarja Karola III., je bil odstavljen. Nato je šel na Bavarsko, da bi se dogovoril s (karantanskim vojvodom) Arnulfom, kako da bi oba skupaj svojega vladarja pehnila s prestola.

Ann. Fuld., IV, ad a. 887 (MG. SS., I, 405): „(Imperator Liutwardum) cum dedecore de palatio expulit. At ille in Baioariam ad Arnulfum se contulit, et cum eo machinari studuit, qualiter imperatorem regno privaret.“

Št. 279.

887, morebiti meseca oktobra.[4])

Ko je cesar Karol III. prišel v Frankfurt, so sklenili Franki, Sasi in Turingi, združeni z nekaterimi bavarskimi in švabskimi velikaši, da hočejo karantanskega vojvoda Arnulfa povzdigniti za kralja.

Ann. Fuld. V, ad a. 887 (MG. SS., I, 404): „Ab illo ergo die, male inito consilio, Franci, et more solito Saxones et Thuringi, quibusdam Baioariorum primoribus et Alamannorum ammixtis, cogitaverunt deficere a fidelitate imperatoris, nec minus perficere. Igitur veniente Karolo imperatore Franconofurt, isti invitaverunt Arnolfum, filium Karlmanni regis, ipsumque ad seniorem elegerunt, sine mora statuerunt ad regem extolli.“

---

[1]) Ta listina je nastala med 882. in 887. letom. Leta 882. je cesar Karol po smrti svojega brata Ludovika († 20. januarja 882) dobil Bavarsko in pa Vzhodno marko, leta 887. je pa bil odstavljen. Besedica „dudum“ v tej listini kaže, da se je ta potrditev zvršila v zadnjih letih omenjene dobe.

[2]) Grunzwita je sedanji Grünz bliz reke Traguše na Dolenjem Avstrijskem.

[3]) Zastran datiranja gl. Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1754 (1707) a.

[4]) Zastran datiranja gl. Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 1765 a.

Št. 280.

887, meseca novembra.

Državni zbor v Triburu okoli sv. Martina. Cesarja Karola III. so njegovi privrženci zapustili, ko je tja dospel (karantanski) vojvoda Arnulf z veliko vojsko, katera je bila sestavljena iz Slovencev in Bavarcev. Frankovski velikaši, ki so se zavezali zoper svojega cesarja, so prišli k vojvodu Arnulfu ter ga priznali za svojega vladarja. Kdor ni hotel priti, je izgubil svoje fevde. Cesar je hotel iz prva z vojsko pregnati Arnulfa, a ni nič opravil. Alemani, katerim je bil najbolj naklonjen, so se zbali ter od njega odpadli. Tudi njegovi dvorniki so drug za drugim prestopili na Arnulfovo stran. Cesar je bil kmalu od vseh zapuščen in le nekatere neznatne osebe so mu še stregle.

Ann. Fuld., IV, ad a. 887 (MG. SS., I, 405): „Nam cum idem imperator in villa Tribure consedisset, suorum undique opperiens adventum, Arnolfus cum manu valida Noricorum et Sclavorum [1]) supervenit, et ei molestus efficitur. Nam omnes optimates Francorum, qui contra imperatorem conspiraverant, ad se venientes in suum suscepit dominium; venire nolentes beneficiis privavit, nichilque imperatori nisi vilissimas ad serviendum reliquit personas."

Ibid., V, ad a. 887 (l. c. p. 404): „Karolus nitens bellum contra Arnolfum regem instaurare, sed non proficit; concussis timore Alamannis, quibus maxime negotium sui regnum habebat commissum, omnes penitus ab eo defecerunt, ut etiam ministri ab eo defecti, sub celeri festinatione ad Arnulfum regem se iunxerint."

Regin. Chron. ad a. 887 (ibid., I, 597): „Mense itaque Novembrio circa transitum sancti Martini Triburias venit, ibique conventum generalem convocat. Cernentes optimates regni, non modo vires corporis, verum etiam animi sensus ab eo diffugere, Arnolfum, filium Carlomanni, ultro in regnum attrahunt, et subito facta conspiratione ab imperatore deficientes, ad praedictum virum certatim transeunt, ita ut in triduo vix aliquis remaneret, qui ei saltem officia humanitatis impenderet."

Ann. Hildesheim. ad a. 887 (ibid., III, 50): „Karolus veniens in Triburias et, cum placitum haberet post festivitatem sancti Martini, conspiratione facta adversus eum orientales Franci reliquerunt eum et elegerunt Arnulfum in regem."

---

[1]) Tu omenjeni Slovani so bili brez dvoma večinoma Slovenci. Na moravske Slovane ne moremo misliti, ker sta se vojvoda Svetopolk in Arnulf po večletni vojni še le leta 885. pomirila. Jasno je, da je Arnulf kot karantanski vojvoda si posebno med karantanskimi Slovenci nabral veliko število vojakov, s katerimi je potem odrinil na Bavarsko in nato še dalje v mesto Tribur.

Št. 281.

887, dne 25. decembra. Rezno.

Vzhodnofrankovski kralj Arnulf je praznoval božič v Reznem, kamor so prišli bavarski, vzhodnofrankovski, saski, turinški in švabski velikaši ter zastopniki nekaterih S l o v a n o v.[1])

Ann. Fuld., V, ad a. 888 (MG. SS., I, 405): „Rex Arnolfus, urbe Radisbona receptis primoribus Baioariorum, orientales Francos, Saxones, Thuringos, Alamannos, magna parte Sclavorum, natalem Domini et pascha ibidem honorifice celebravit."

Št. 282.

888, v začetku januarja.[2])

Furlanski mejni grof Berengar, sin Eberhardov, je bil takrat izvoljen za italskega kralja.

Ann. Fuld. V, ad a. 888 (MG. SS., I, 405): „Nam Berngarius, filius Ebarhardi, in Italia se regem fecit, . . ."

Ann. Vedastini ad a. 887 (MG. SS., II, 203): „Berengarius etiam regnum Italiae usurpat"

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 9, pars 4 (Muratori, Script. rer Ital., XII, 193): „Eodem anno (a. d. DCCCXCI)[3]) Italicorum usitata divisio una pars sibi regem elegit Berengarium Forojuliensem, reliqua vero Guidonem seu Liudonem ducem Spoletanum, qui vicissim pro imperio certantes bella maxima inierunt."

Št. 283.

888, dne 5. januarja. Rezno.

Kralj Arnulf podeli samostanu sv. Odrešenika v Kremsmünstru vsled prošnje ondotnega opata Snelperona v popolno last vse to, kar je prej ta imel kot fevd pri Nesselbachu poleg potoka Kremse v Arbonovi grofiji in v Traungauskem okraju. [„ . . . *in loco Nezzilapach dicto iuxta rivum qui dicitur Chremisa . . . in comitatu Arbonis in pago Trungowi nuncupato.*"]

---

[1]) Med temi Slovani so se brez dvoma nahajali tudi zastopniki Slovencev, ki so bili isto tako podložniki Arnulfovi, kakor Bavarci, Vzhodni Franki, Sasi, Turingi in Švabi.

[2]) Katerega dne je bil Berengar izvoljen za italskega kralja, ni znano; najbrže okoli 6. januarja. (Primerjaj Dümmler, Gesta Berengarii imp., 12, not. 1.)

[3]) Letnica 891. ni na pravem mestu. Berengar je leta 888. postal kralj, Guidon pa sredi februarja leta 889. Leta 891. in sicer dne 21. februarja so Guidona povzdignili za rimskega cesarja.

„Datum nonis Januarii anno dominice incarnationis DCCCLXXXVIII., indictione VI., anno regni domni Arnolfi piissimi regis II. Actum Regina civitate.“

[Trije kartularji iz 12. in 13. stoletja v Pasovu (A). — Cod. Frideric. iz 14. stoletja v Kremsmünstru (B). — Mon. Boica, XXXI, 120 (iz A). — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 30 (iz A). — (Hagn) Urkundenbuch von Kremsmünster, p. 19 (iz B). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1773 (1725).]

Št. 284.

888, dne 18. februarja. Ötting.

Kralj Arnulf daruje svojemu duhovniku Adaloltu v popolno last nekatera posestva v L a b o d s k i d o l i n i, katera je imel do takrat kot fevd, in sicer dve kapeli ter desetine od dotičnih dvorov in cerkvenih občin. [*„ . . . presbitero nostro nomine Adalolt quasdam res proprietatis nostrae in proprietatem concessimus hoc est in valle quae dicitur Laventatal. Concessimus ei cappellas duas cum decima de curtibus et plebe, ut ipse iam dictus Adalolt eatenus in benefitium habuit.“*] Po smrti sme Adalolt po svoji volji prepustiti ta posestva tej ali oni cerkvi.

„Data XII kal. Mar. anno dominicae incarnationis DCCCLXXXVIII, indictione VI, anno vero Christo propitio regni domni Arnulfi primo; actum ad Otingun curte dominicali.“

[Izvirna listina v državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 105. — J a k s c h, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 20. — Izvestja Muz. društva, IV, 197 (extr.) — M ü h l b a c h e r, Reg. der Karolinger, št. 1781 (1733).]

Na hrbtu te listine je omenjeno, da je Adalolt v Mühldorfu [1]) [„ad Mulidorf“) po zameni prepustil ta posestva solnograškemu nadškofu Teotmaru. Naštetih je tudi mnogo prič, katere so to zameno potrdile.

Št. 285.

888, dne 13. marca. Blatograd.[2])

Kralj Arnulf daruje svojemu ministerijalu Epon-u vsled njegove prošnje hišo in dvor v Krautheim-u, v pokrajinah, Volkfeld in Iffgau imenovanih.[3])

---

1) Jaksch (str. 24, št. 60) misli, da tu omenjena vas Mühldorf je v Labodski dolini blizu Št. Pavla.

2) Blatograd (Moosburg) je vas blizu Vrbskega jezera na Koroškem. Ta listina nam kaže, da se je kralj Arnulf meseca marca leta 888. mudil na koroških tleh.

3) Volkfeld in Iffgau sta bila ob srednjem Menu med Bambergom in Würzburgom.

„Data III idus Martii, anno dominice incarnationis DCCCLXXXVIII, indict. VII, anno vero I Arnolfi serenissimi regis; actum urbe Mosaburc.“

[Izvirna listina v Monakovem. — Mon. Boica, XXVIIIa, 85 — Izvestja Muz. društva, IV, 197 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1784 (1736).]

Št. 286.

888, dne 19. marca. Blatograd.

Kralj Arnulf podeli Sigipoldu, duhovniku (solnograškega) nadškofa Teotmara, v popolno last eno kmetijo z vsemi priteklinami v karantanskem kraljestvu, in sicer v Labodski dolini, katera je dobila svoje ime po enakoimenovani, tam tekoči reki. Prej je Sigipold imel kmetijo le kot fevd. [*„quia nos cuidam Theotmari venerabilis archiepiscopi nostri clerico Sigipold vocato unam hobam in regno Carentano in valle Lauenta a flumine eiusdem nominis ibi manantis sic nominata quam ipse prius in beneficium tenuit, in proprietatem concessimus.“*] To kmetijo in vse zraven spadajoče stvari sme imenovani duhovnik obdržati, podeliti, prodati, zamenjati in sploh ž njimi storiti, kar hoče.

„Data XIIII kal. april., anno incarnationis domini DCCCLXXXVIII, indict. VI, anno I regni Arnolfi regis; actum Mosapurhc.

[Izvirna listina v državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 106. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 21. — Izvestja Muz. društva, IV, 198 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1785 (1737).]

Št. 287.

888, dne 1. aprila. St. Florian.

Kralj Arnulf podeli (kremsmünsterskemu) opatu Snelperonu tri svoje kmetije z vsemi priteklinami poleg potoka „Scalaha“[1]) v Arbonovi grofiji, katere sta prej imela dva Slovana, Wartman in Saxo.[2]) [*„. . . hoc est tres hobas dominicales iuxta riuum Scalaha in comitatu Arbonis, quas prius duo Sclaui Wartman et Saxo nuncupati tenuerunt . . .*“]

„Data kalendas Aprilis anno domini incarnationis DCCCLXXXVIII, indictione VI, anno Arnolfi regis I. Actum ad monasterium sancti Floriani martyris Christi.“]

---

[1]) Potok „Scalaha“ je sedanji Kremsbach na Gorenjem Avstrijskem, ki se pri Weissenbergu izliva v Kremso. Pajk (Izvestja Muz. dr., VII, 154) razlaga ime tega potoka od besede „skala“. Scalaha = potok v skalnati strugi.

[2]) Pri teh dveh Slovanih se nam kaže nemški vpliv. Prvemu kakor tudi drugemu je služilo tuje osebno ime namesto domačega. Temu se pa tudi ni čuditi, kajti živela sta na zemlji, kjer je bilo več nemškega kakor pa slovanskega prebivalstva.

[Kartular iz 13. stoletja v Pasovu. — Mon. Boica, XXXIa, 126. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 31. — (Hagn) Urkundenbuch v. Kremsmünster, str. 20. — Izvestja Muz. dr., IV, 198 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1786 (1738)]

Št. 288.

888, morebiti meseca julija. Frankfurt (?).

Kralj Arnulf podeli svojemu ministerijalu Heimonu[1]) vsled njegove prošnje za njegovo zvesto službovanje z dovoljenjem mejnega grofa Aribona dedno sodno pravico na njegovi lastnini[2]) po Vzhodni marki v okraju Grunzwiti, kjer je Aribon mejni grof. [„ . . . *qualiter quidam noster ministerialis nomine Heimo serenitatis nostre magnitudinem deprecatus est, ut in orientalibus partibus in pago Grunzwiti dicto, ubi Arbo terminalis comes praeese visus est super proprietatem suam legalem sibi rectitudinis potestatem in proprietatem sibi concessissemus. At nos peticionibus eius libenter annuentes memores crebri devotique eius obsequi decrevimus ita fieri. Dedimus quidem ei cum consensu praefati comitis eiusdem haereditatis sue rectitudinem perpetuo iure in proprietatem.*"] Niti prej imenovani grof, niti kak javni sodnik ali kaka druga sodnijska oseba ne sme nasproti tej določbi zaslišavati ondotnih svobodnih in podložnih ljudi, uvajati ali pa terjati kakih nepostavnih davščin in drugih bremen, pač pa naj imajo on (Heimon) in njegovi nasledniki pravico do rečenega sodstva za večne čase. — To naj se zgodi pod pogojem, da njegovi (Heimonovi) ljudje z mejnim grofom (Aribonom) sezidajo mesto tam, kjer bi ta določil. V tem mestu naj se v sili branijo ter tu iščejo zavetja zase in za svoje stvari. Tudi naj skupno skrbe za varstvo proti sovražniškemu zalezovanju.[3]) Heimon ali pa njegov vikarij naj na javnih grofovskih sodiščih izvršujeta sodstvo. Ako bi z Moravskim nastal kak pravni prepir, katerega bi Heimon ali pa njegov odvetnik ne mogla rešiti, naj ga razsodi grof sam. Heimon in njegovi nasledniki naj dobivajo od ljudi, ki prebivajo na njegovi lastnini, vse postavne davke ter tretji del sod-

---

[1]) Tu imenovani Heimon je bil sin grofa Vitogoja, kateri se omenja pod št. 162, 277 in 327.

[2]) Ta listina nam dokazuje, da je včasi tudi kak bogat posestnik dobil na svoji zemlji sodno oblast in pa tudi del dohodkov, kateri so bili s tako oblastjo združeni.

[3]) Iz teh podatkov in iz nekaterih drugih notic sklepa Kaemmel (Anfänge deutschen Lebens, str. 210), da se je nekoliko severno od ustja Traguše v Donavo nekako pri sedanjem Stockerau-u nahajala meja Moravskega. Ker je bil Heimon, bivajoč ob Traguši, bliz državne meje, zato je dobil poziv, da naj sezida utrjeno mesto „contra inimicorum insidias". Büdinger (Österr. Gesch., str. 171, op.) išče to mesto tam, kjer je sedaj vas Hainberg južno od Mölka.

nijskih dohodkov v civilnih zadevah. [„*Eo videlicet racionis tenore, ut homines eius inde cum terminali comite ubi ipse elegerit urbem edificent, et si quando necesse eveniat ad semetipsos defendendos cum rebus suis illuc confugium faciant, custodias cum ceteris more solito ad communem sue salvacionis vel circumspectionis contra inimicorum insidias tutellam vigilanter exhibentes. Ad publicum iam fati comitis mallum scilicet idem Heimo seu vicarius eius legem ac iustitiam exigendam vel perpetrandam pergat. Et si forsitan de Maravorum regno aliquis causa iusticię supervenerit, si tale quodlibet est, quod ipse Heimo vel advocatus eius corrigere (ne)quiverit, iudicio eiusdem comitis potenter finiatur. Insuper eciam statuimus ipsique Heimoni praestitimus, ut universa debita legalia de gente inibi in proprio suo residente, terciaque pars bannorum sub eodem hereditarii iuris tenore sibi in proprium ex integro persolvantur, qui dicuntur civiles banni, ceteraque debita cuncta ad integrum sine alicuius particione de eodem populo eternaliter illum successoresque eius pertineant.*“]

„*. . . dominicae . . . ind. . . o autem I regni do . . . dei nomine. . .*“ [1])

[Izvirna listina, jako poškodovana, na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 118. — Erster Jahresbericht des bischöfl. Privatgymnasiums in Urfahr f. d. Jahr 1898, str. 10. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1799 (1751).]

Št. 289.

888, pred 1. septembrom. Mantova.

Kralj Berengar podeli dijakonu Feliksu cerkev sv. Ivana v Landerju z Landerjem vred,[2]) potem drevje, katero je (Feliks) tam nasadil, dalje travnik tik gore „Olose“, katerega je duhovnik Lavrencij napravil rodovitnega, ledino na rečeni gori, streho imenovane cerkve, polja na meji proti Briščam[3]) ter vilo „Pungulinos“ in „Raynaldinum“. Tudi mu prepusti pašnike na briških gorah in obdelano zemljo ob bregovih ondotnih rek. [„*. . . ecclesiam s. Ioannis in Antro cum eodem Antro et arboribus ibi per eum (sc. Felicem diaconum) plantatis, et pratum*

[1]) Kar se tiče datiranja, glej Mühlbacher, l. c.

[2]) Landerje (ital. Antro) je ob Nadiži na zemlji beneških Slovencev. Tu se nahaja sloveča landerska jama, v kateri stoji cerkvica sv. Ivana Krstnika. Vsako leto je tu velik shod. Ako stoji v listini, da je kralj daroval dijakonu Feliksu streho (tigurium) cerkve sv. Ivana, nam je misliti tu na tisto zemljo, katera pokriva jamo in pod katero se nahaja cerkev.

[3]) Brišće (Broxias) se zove vas od Landerja nekoliko proti severu ob Nadiži. Najbrže so bili tudi „Pungulinos“, „Raynaldinum“ in gora „Olose“ v landerski okolici. Brišče omenja že Pavel dijakon (gl. Gradivo, I, št. 179), ko pripoveduje o bojih med Slovenci in Furlani, ki so se vršili okoli leta 664.

quod presbiter Laurentius fertilem fecit per circuitum montis Olose, et aream in ipsius montis superficie, tigurium etiam ipsius ecclesie et campos in fines Broxias et casale Pungulinos et in Raynaldinum (?), concedit etiam Broxianis pascua in montibus sita et plana in fluminum ripis."]

„*DCCCLXXXIII,*[1]) *ind. VI., actum Mantue in regio palatio.*"

(Zahn v Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu., IX, 88 iz 12. zvezka Fontanini-jeve zbirke v S. Danielu na Furlanskem. — To listino omenja tudi Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 222. — Izvestja Muz. dr., IV, 199, št. 64 (extr.).]

Št. 290.

888, dne 25. decembra. Krnski grad.

Vzhodnofrankovski kralj Arnulf se je z neznatnimi četami napotil iz Tridenta čez Furlansko v Karantanijo ter tu v Krnskem gradu praznoval božične praznike. Na poti je nastala med konji taka kuga, da se ljudje takrat niso spominjali enake.

Ann. Fuld., V, ad a. 888 (MG. SS., I, 406): „Rex autem, paucis secum assumptis, Forum-Iuliense penetrans, curtem Corantanam natale Domini celebravit. Tanta namque in isto itinere consternatio equinorum cadaverum fit, ut vix umquam talis fieri memoria mortalibus traditum sit."

Št. 291.

888, dne 26. decembra. Krnski grad.[2])

Kralj Arnulf daruje Mildruti, soprogi svojega ministerijala Heimona [„*venerande Heimonis dilecti ministerialis nostri coniugi Mildrut nominate*"], devet kraljevih kmetij z vsemi priteklinami in mnogimi, po imenu naštetimi podložniki v Ramseidenu v Saalfeldenskem okraju[3]) [„*in pago Salvelda in loco Ramsidin.*"]

„*Data VII kal. ian., anno incarnacionis domini DCCCLXXXVIII, indictione VII, anno regni Arnulfi piissimi regis II; actum Carentano.*"

[Kartular iz 13. stoletja v državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 107. — Izvestja Muz. društva, IV, 200 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1807 (1759).]

---

[1]) Prav za prav bi moralo stati „DCCCLXXXVIII", ker listina je bila spisana leta 888., ne pa 883. „Ind. VI." je segala od 1. septembra 887. pa do 1. septembra 888.

[2]) Krnski grad (Karnburg) je na Koroškem severno od Celovca.

[3]) Ramsidin je Ramseiden, Salvelda pa Saalfelden na sedanjem Solnograškem.

Št. 292.

Nepristno.[1])

888, dne 26. decembra. Krnski grad.

Kralj Arnulf podeli Mildrudi, soprogi svojega ljubega „točaja“ Heimona, zarad njegove dobre volje in zarad njegovih mnogih zaslug ter vsled prošnję svojega zvestega „komornika Diotrika“ [„*venerandae Heimonis dilecti poticularii nostri coniugi Mildrud nominatae ob meritum bonę voluntatis suique crebri servitii nec non per interventum Diotrici fidelis camerarii nostri*“] v popolno last nekatere podložnike [„*mancipia*„] v Trgu,[2]) Viču,[3]) Krnskem gradu, Zadolah[4]) ter v kraju, „Ruiti“ imenovanem, v Albmannovi grofiji. — V Trgu in Viču [„*de Ueldchiricha et Viscaha*“] so bili darovani naslednji podložniki: *Liutpold,[5]) *Ellinurid, Deothart, Sundarger, Fridaerat, Folcrih, Folcrat, Uuoccho, *Engildeo, Puoli cum filiis suis, *Immina, *Hiltipurc, Diothilt, Uuolfsuind, *Purcsuind, Adalhilt, *Paldhilt, Merisuind, Alpdrud, Lantpurc, Elrat, *Engilrat, *Heilrat. Gundalpirc, Domnia, *Uualtrat, *Ceizlhup, Liutgart cum universis liberis suis.“ — V Krnskem gradu [„*de Carenta*“] so bili podeljeni: „Stranimir,[6]) Sitimuzil[7]) cum uxoribus filiisque suis.“ — V Zadolah [„*de Scalah*“] so bili darovani: „Trebifrater[8]) cum uxore sua nec non filiis suis uxoribusque filiorum suorum atque cum teritoriis omnibusque possessionibus eorum.“[9])

---

[1]) Ta listina je bila spisana v dvanajstem stoletju na pergamentu, s katerega je nekdo prej izradiral besedilo neke druge listine kralja Arnulfa. Na njenem hrbtu stoje besede „Carta Miltrudę de mancipiis ab Arnulfo rege“, spisane v desetem stoletju, tedaj za dve stoletji prej, kakor listina sama. Začetek in konec te listine ter 11 imen v njej navedenih podložnikov, vse to je prepisano iz listine kralja Arnulfa, omenjene pod št. 291. — Ker se komornik Diotrik omenja samo v tej listini ter se le tukaj trdi, da je bil Heimon Arnulfov točaj, zato sta oba podatka brez zgodovinske podlage. Kraj „Riuti“, ki se v listini navaja, je popolnoma neznan; ime je torej najbrže izmišljeno.

[2]) Trg (Feldkirchen) je na Koroškem od Celovca proti severozahodu.

[3]) Vič (Witsch) je vas na Koroškem med Celovcem in Trgom blizu Malega Št. Vida.

[4]) Zadole (Sallach) so vas pri Vrbskem jezeru blizu Poreč.

[5]) Imena, pred katerimi je zvezdica *, so vzeta iz listine, omenjene pod št. 291 ter so le relativne zgodovinske vrednosti. Enake vrednosti so pa tudi druga, ki so prej ko ne prepisana iz kake druge listine.

[6]) Osebno ime Stranimir nekdaj Slovencem ni bilo neznano. Tako je bilo ime nekemu romarju, ki je obiskal božjo pot v Štivanu pri Devinu. (Cfr. Letopis Matice Slov. za leto 1886, str. 137, št. 253.)

[7]) Pravilna oblika tega imena se je glasila „Žitomisl“. (Cfr. Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 150, št. 361.)

[8]) Pravilno se je to ime glasilo „Trebibrat“. (Letopis, l. c., str. 142, št. 295.)

[9]) Iz zgoraj navedenih besed bi smeli sklepati, da imamo tu opraviti z nekako slovensko zadrugo, katere glavar je bil Trebibrat. Ta zadruga je imela svoja

„Data VII kal. ian., anno incarnationis domini DCCCLXXXVIII, indictione VII, anno regni Arnulfi piissimi regis[1]*; actum Carentano.“*

[Namišljeni izvirnik iz 12. stoletja v državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 108. — Jaksch, Mon. hist. duc Carinthiae. III, 23 — Izvestja Muz. društva, IV, 200 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1808 (1760)]

Št. 293.

889, dne 20. januarja. Blatograd.[2])

Kralj Arnulf podeli v popolno last svojemu kaplanu Elolfu kapelo v Nusplingenu [*„in loco Nuspilinga“*],[3]) katero je do takrat imel le kot fevd.

„Data XIII. kal. febr., anno dominicae incarnationis DCCCLXXXVIIII., indictione VII., anno secundo regni domni Arnolfi serenissimi regis; actum Mosapurg.“

[Izvirna listina v Monakovem — Neugart, Cod. dipl. Aleman., II, 10. — Mon. Boica, XXVIII^a^, 84. — Izvestja Muz. dr., IV, 217 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1809 (1761).]

Št. 294.

889, dne 3. maja. Neukirchen.[4])

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje svoje soproge Ote (kremsmünsterskemu) opatu Snelperonu dve kraljevi kmetiji z vsemi priteklinami v Aribonovi grofiji pri kraju, ki se zove „Scalaha“,[5]) v vasi Oberndorfu. [*„ . . . hoc est in comitatu Aribonis in loco nominato Scalaha in vila Obrinindorf quicquid nos habuimus, hoc sunt hobae II regales. . .“*]

„Data V nonas Mai, anno dominicae incarnat. DCCCLXXXVIIII, indictione VII, anno vero II regni domni Arnolfi serenissimi regis. Actum ad Nouam aecclesiam.“

---

zemljišča in še drugo imetje. (Cfr. Babnik, Sledovi slov. prava v Letopisu Matice Slov. za 1882. in 1883, str. 72 in 88, op. 66.). — Ker je imel ta Trebibrat svoja zemljišča in pa še več drugega imetja, je bil torej mnogo svobodnejši, kakor marsikateri drugi podložniki, ki niso imeli nepremakljive lastnine.

[1]) Število „II“ manjka v listini.

[2]) Tu omenjeni Blatograd je blizu Vrbskega jezera na Koroškem. Kralj Arnulf je proti koncu leta 888. prišel iz Italije v Karantanijo, praznoval božič v Krnskem gradu (gl. št. 269) ter se odtod napotil v Blatograd.

[3]) Nusplingen je kraj na Švabskem in sicer v pokrajini, Scherragau imenovani.

[4]) Neukirchen (Nova aecclesia) je najbrže sedanji Niederneukirchen pri St. Florianu na Gorenjem Avstrijskem. V bližini tega kraja je tudi vas Oberndorf, ki se v listini omenja.

[5]) Zastran Scalaha gl. št. 287.

[Izvirna listina v Monakovem. — Mon Boica, XXVIII a, 87. — (Hagn) Urkundenbuch v. Kremsmünster, str. 22. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 33. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1811 (1763)]

Št. 295.

890, med 21. marcem in 14. aprilom.[1])

V sredi posta se je kralj Arnulf napotil v Panonijo ter se v Omuntesbergu[2]) sešel z moravskim vojvodom Svetopolkom, kateri ga je v imenu rimskega papeža (Štefana V.) nujno prosil, da bi šel v Rim ter varoval italsko kraljestvo pred slabimi kristjani in pretečimi pogani. Kralj Arnulf je vendar, akoravno nerad, moral to prošnjo odbiti zarad mnogih ovir, katere so se porodile v njegovi državi.[3])

Ann. Fuld., V, ad a. 890 (MG. SS, I, 407): „Mediante vero quadragesima rex Pannoniam proficiscens, generalem conventum cum Zuentibaldo duce, loco qui vulgo appellatur Omuntesberch, habuit. Ibi inter alia praefatus dux ab apostolico rogatus, regem obnixe interpellabat, ut urbe Roma domam sancti Petri visitaret, et Italicum regnum, a malis christianis et imminentibus paganis ereptum, ad suum opus restringendo dignaretur tenere. Sed rex multimodis causis in suo regno excrescentibus praepeditus, quamvis non libens postulata denegavit."

Št. 296.

Nepristno.[4])

890, dne 20. novembra. Mattighofen.

Kralj Arnulf potrdi in podeli vsled prošnje solnograškega nadškofa Teotmara [„*Diotmarus*"] solnograški cerkvi razna posestva po sedanjem Solnograškem in Gorenjem Avstrijskem. Dalje podeli v po-

---

[1]) Dne 21. marca je bil kralj Arnulf še v Moosburgu na Bavarskem. Odtod je šel v Panonijo; iz te dežele se je pa iz nova napotil na Bavarsko. Dne 14. aprila se je mudil v Reznem. (Cfr. Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1845 [1796]). Velika noč je leta 890. bila dne 12. aprila.

[2]) Lega Omuntesberga ni znana. Najbrže je bil ta kraj blizu Dunajskega lesa.

[3]) Papež Štefan V. se je obrnil do moravskega vojvoda Svetopolka, da bi si izprosil pomoč zoper Guidona, kateri je bil leto poprej izvoljen za italskega kralja, ko je pri Trebbiji premagal Berengarja. Sedaj se je hotel polastiti še cesarske krone ter je postal tudi papežu nevaren.

[4]) Ta listina je bila izgotovljena v drugi polovici desetega stoletja in sicer na vsak način pred letom 982., ker v neki listini cesarja Otona II. iz tega leta se že omenja z besedami „pręsentavit pręceptionem Arnolfi regis". (Gl. št. 473.) Razen sedaj omenjene listine cesarja Otona II. sta na podlagi te nepristne listine bili spisani tudi listina istega vladarja iz leta 977. (gl. št. 460) in pa listina Otona III. iz leta 984. (gl. št. 482). — Nepristnost zgoraj omenjene listine je med drugimi dokazal Meiller (Regesten zur Gesch. der Salzburger Erzbischöfe, str. 533, op. 94). Ponarejena

polno last dvor in cerkev z desetino v Scafarafeldu[1]) [„*ad Scafarafeld*“] ter mnogo zemlje ob Ipuši [„*ultra Ipsam*“] in pri izlivu Urla[2]) [„*Urala*“] v Ipušo. Dalje jej podeli tretji del mesta Mölka[3]) [„*ad Magilicham*“] ter ves svet, kateri se nahaja proti vzhodu tiste zemlje, katero so nekdaj njegovi (Arnulfovi) predniki podarili samostanu sv. Emerama (v Reznem); le tri kmetije so izvzete. V Arnsdorfu[4]) ali Wachau-u [„*ad Arnesdorf, id est ad Uuachauuam*“] prepusti kralj solnograški cerkvi vsa svoja posestva, v Grünzu[5]) [„*ad Grunzita*“] petdeset kmetij, pet jih je dobil njegov (Arnulfov) fevdnik Dietrik, potem posestva v Loibenu [„*ad Liubinam*“] ter tretji del mesta v Hollenburgu [„*ad Holunpurch*“] s tridesetimi vinogradi in petnajstimi kmetijami. Dalje potrdi solnograški cerkvi zemljo poleg reke Traguše [„*fluminis Treisima*“], katera (zemlja) je segala od Traismauera in cerkve sv. Martina [„*ad Treisimam civitatem et ecclesiam sancti Martini*“][6]) proti jugu do Pottenbrunna[7]) [„*ad Potilinesprunnin*“], dalje poleg Donave do kraja, kateri se zove „Tripoliza“,[8]) in potem ob Donavi navzgor do meje, katera loči traismauerski in hollenburški svet. Tudi potrdi ali pa iz nova podeli solnograški cerkvi posestva v Penku [„*ad Penninuuanc*“], Lanzenkirchenu [„*ad aecclesiam Anzonis*“], potem v Pittenu [„*ad Uuitinesperch*“] vsa posestva, katera je (kralj) nekdaj tam imel, razen sto kmetij, katere je prepustil Možegoju[9]) [„*quod Mosogouuoni*

je na podlagi listine z dne 20. novembra leta 860. (gl. št. 172). Navesti hočem nekatere točke, ki dokazujejo njeno nepristnost. V začetku listine čitamo „Arnolfus r e x“, na koncu pa „signum Arnolfi i m p e r a t o r i s“. Notar Heberhardus († 881 ali 882) in archicapellanus Grlmaldus († 872) sta pač živela leta 860., ne pa 890. Besede v datumu „in origentali Francia“ je lahko rabil kralj Ludovik leta 860., ne pa kralj Arnulf leta 890. Bilo bi odveč, ako bi naštel še razne druge točke, ki kažejo, da je listina nepristna. Ponaredil jo je ali pa jo dal ponarediti solnograški nadškof Friderik (vladal od 958—991), ki je delal na to, da bi se razna posestva solnograške cerkve po Bavarskem, Vzhodni marki, Panoniji in Karantaniji ne izgubila ali pa, če so bila že v tujih rokah divjih Madjarov, se zopet povrnila. Čeprav je listina nepristna, je njena vsebina v zgodovinskem oziru zanesljiva, in to je za nas glavna stvar.

[1]) Scafarafeld je bil pri Ipuši blizu Ulmerfelda na Dolenjem Avstrijskem.

[2]) Rečica Url se blizu Amstettena na Dolenjem Avstrijskem izliva v Ipušo.

[3]) Kar se tiče lege mesta Mölka in še mnogo drugih, v tej listini omenjenih krajev, gl. št. 172.

[4]) Arnsdorf je vas na Dolenjem Avstrijskem (sodn. okraj Mautern).

[5]) Grünz je na Dolenjem Avstrijskem (sodn. okraj Herzogenburg).

[6]) Traismauer je blizu izliva reke Traguše v Donavo. V tem kraju so solnograški nadškofje že v začetku devetega stoletja postavili cerkev sv. Martina, v kateri je bil krščen vojvoda Pribina. (Cfr. št. 117.)

[7]) Pottenbrunn je blizu St. Pöltena na Dolenjem Avstrijskem.

[8]) Tega kraja dandanes ni več. Stal je nekdaj blizu Donave od Traismauera proti vzhodu. Ime Tripolica je slovansko.

[9]) Možegoj (Mosogouuo) je bil, kakor se kaže, slovenskega rodu. Neki „Mosogauuo“, ki je živel v devetem stoletju, se tudi omenja v Lib. confr. (MG. Necrol., II, 9). Ime Možegoj primerjaj z imeni Vitogoj, Trdogoj in Debelogoj. Gl. št. 162 op

dabamus"] zarad njegovega zvestega službovanja, dalje posestva v Edlitzu [„*ad aecclesiam Ellodis*"], Mönichkirchenu [„*ad aecclesiam Minigonis presbyteri*"], Kobolsdorfu [„*ad Guntpoldesdorf*"], poleg Rabice [„*ad Rapam*"], v Sobotici [„*ad Sabariam civitatem*"], Zöbernu [„*ad siccam Sabariam*"] ter poleg Pinke [„*ad Peininchaha*"].

V Blatogradu [1]) potrdi kralj Arnulf solnograški nadškofiji opatijo [„*ad Mosapurch abbaciam*"], v kateri počiva sv. mučenik Adrijan in katero so jej podelili že njegovi (Arnulfovi) predniki. Tudi podeli solnograški cerkvi v tem mestu devetino [„*nonam*"] od vseh ondotnih kraljevskih dvorov, mitnino in ribnik. Dalje potrdi ali pa podeli v Zalaberu [2]) [„*ad Salapuigin*"] dvor, tristo kmetij in ravno toliko vinogradov ter sploh vsa tamošnja državna posestva, v Kvartinah [„*ad Quartinaha*"] cerkev, enako v Kiseku [„*ad Gensi*"], v Pečuhu [„*ad V aecclesias*"] pa mitnino, vinograde, gozde in sploh vse, kar je solnograška cerkev dobila od njegovih prednikov.

V Ruginesfeldu [3]) potrdi solnograški cerkvi vsa tista posestva, katera je nekdaj tam imel, v Dornovi [4]) cerkev, katera je posvečena sv. Rupertu in drugim svetnikom, ter goro „Parauuoz" [5]) z vinogradi, njivami, travniki, gozdi in drugim posestvom, ležečim okoli gore. [„*ad Ruginesfeld quicquid ibi habuimus, ad Durnauua ęcclesiam quę est constructa in honore sancti Ruodberti ceterorumque sanctorum quam plurimorum martyrum cum monte Parauuoz nominato, cum vineis, agris, pratis, silvis et cum omnibus que ibi videmur habere, circa montem sitis.*"]

Dalje potrdi kralj Arnulf solnograški cerkvi to, kar so jej podelili njegovi predniki v Ptuju, namreč cerkev z desetino in dva dela mesta s sodstvom, mitnino in mostom. K temu pa še doda tretji del mesta, katerega je prej imel v svoji lasti neki Karantanec, [6]) ki je pa

---

[1]) Tu omenjeni Blatograd je bil blizu Blatnega jezera ob reki Zali.

[2]) Zalaber se zove kraj v Zaladski županiji na Ogrskem, kjer se reka Zala zavije proti jugu.

[3]) Ruginesfeld, čegar lega tam sedaj ni znana, je bil v Dudlebski grofiji nekako v okolici mesta Radgone blizu štajersko-ogrske meje. (Gl. št. 297.)

[4]) Durnauua je Trnovo (Dornau), vas severozahodno od Radgone, ali pa vas Dornova severovzhodno od Ptuja.

[5]) Gora „Parauuoz" je bila nekje v okolici mesta Radgone. Če je bil pa kraj „Durnauua" pri Ptuju, bi morali to goro iskati v južnem delu Slovenskih Goric.

[6]) Z izrazom „Carantanus" so v tistem času večkrat zaznamovali človeka slovenske narodnosti, n. pr. „Sclavi, qui dicuntur Quarantani" (gl. št. 225). — Jaksch (Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 60) pravi, da tu omenjeni Karantanec je bil Henrik I., vojvoda karantanski, kateri se je leta 977. uprl svojemu vladarju Otonu II. ter vsled tega izgubil svojo deželo. Ta trditev je popolnoma napačna. Solnograški nadškof Friderik pač ni vpletel istočasnih oseb in istočasnih dogodkov v svojo ponarejeno listino, katera naj bi leta 977. cesarju Otonu kazala, da je že stara 87 let. Ako bi bil napravil kako tako listino, ne bi je bil cesar Oton II. potrdil.

izgubil svoje imetje, ker je bil zarad veleizdaje obsojen. Izvzeta so le tista posestva, katera je (Arnulf) prepustil njegovi (Karantančevi) soprogi zarad njene zvestobe, namreč dvor v vzhodnem ali gorenjem delu mesta, kjer so pričeli delati novo cerkev; v dolenjem ali zapadnem delu mesta pa tisti dvori, katere je imela takrat v svoji lasti, s sto kmetijami in desetimi vinogradi v Zistanesfeldu,[1] kjer še niso nikdar njegovi (Arnulfovi) predniki komu kaj podelili. Tudi prepusti solnograški cerkvi zarad zvestobe rečenega nadškofa zemljo, katera se razprostira od dveh postavljenih kupov blizu Drave in od mejne višine, ki se zove Breg, po Pobrežju do izliva Dravinje v Dravo. [*„ad Pettouiam aecclesiam cum decima et duas partes civitatis cum bannis, theloneis et ponte, que ab antecessoribus nostris illo tradita fuerunt, et ex parte nostra addimus terciam partem civitatis quę proprietas Carantani fuit illique diiudicatum est eo quia reus magestatis nostrae criminatus est constare, exceptis subnotatis rebus quas uxori illius propter fidele servitium concessimus, id est in superiori civitate in origentali parte civitatis ipsius curtilem locum ubi nova aecclesia incepta est, atque in inferiori civitate in occidentali parte civitatis ipsius illa curtilia loca que in potestate tunc habuit, cum hobis C et vineis X in Zistanesfeld ubi nunquam antecessores nostri alicui quicquam dederunt, propter fidele servitium prenominati archiepiscopi tribuimus ad praefatum monasterium sicut acervi duo prope Trauum positi sunt, ex summitate terminis qui uuagreini dicitur, et ita sicut ille uuagreini tendit usque dum Treuuina fluit in amnem Trauum.“* [2])]

[1]) Zistanesfeld se je zvalo polje pri vasi Skorbi, ki se nahaja zapadno od mesta Ptuja. (Cfr. Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, str. 429 pri besedi Skorba.) — Dav. Trstenjak (Novice, XXXIX (1881), str. 383) domneva, da je bilo to polje prej lastnina kakega slovenskega posestnika, ki se je zval Čistan.

[2]) Felicetti (Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu., IX, 22) in Trstenjak (Novice, XXXIX, 383) mislita, da je tu omenjena „Treuuina“ rečica Drvanja, ki teče pri Trebetnicah v Pesnico. Slekovec (Škofija in nadduhovnija v Ptuji, str. 32, op.) pa meni, da je Treuuina sedanja Dravinja, katera se pod Ptujem izliva v Dravo. Po mojih mislih ima Slekovec prav. — Felicetti piše, da sta „acervi duo prope Trauum“ gorska hrbta na obeh straneh dolenje Pesnice, kar je pa neverjetno, ker je pogorje na vzhodni strani Pesnice preveč od Drave oddaljeno. Verjetnejše je, kar Slekovec pravi, da sta „acervi duo“ griča, navožena kupa zemlje, izmed katerih eden še dandanes stoji, namreč hribček s cerkvijo sv. Roka blizu Hajdine pri Ptuju; drugi, ki je stal nekoliko višje, je bil poravnan. — „Uuagreini“ nam je iskati tam, kjer stojita sedanji vasi Breg (n. Rann) tik Ptuja ter Pobrežje med Ptujem in izlivom Dravinje v Dravo. Beseda „Wagrein“ je sestavljena iz wâg (wâge), kar pomenja tekočo vodo, n. pr. reko, morje, val itd., ter rein (rain), kar zaznamenuje breg, brežino, višavje. (Cfr. Lexer, Mittelhochdeutsches Wörterbuch) Sestavljenka „Wagrein“ pomenja včasi razvodje med dvema rekama, včasi pa pobrežje pri kaki reki. — Felicetti in Trstenjak trdita, da tu ne moremo misliti na Dravinjo, ker se nahaja od Drave proti jugu, koder solnograška cerkev ni imela svojih posestev. — Res je,

Dalje prepusti kralj Arnulf solnograški cerkvi pri Sulmu mesto Ziup [„*ad Sulpam civitatem Ziup*“] [1]) z vsemi priteklinami, hrastovimi gozdi in polji ter vso zemljo med Laznico [„*Luonzniza*“] [2]) in Sulmom [„*Sulpa*“], kateri reki prihajata z Alp [„*de Alpibus*“], pa do jarka [„*fossa*“],[3]) kateri veže Muro in Laznico, dalje gozd Sausal [„*forestum Susel*“] [4]) s sodno pravico [„*cum panno*“], katero so imeli on (Arnulf) in njegovi predniki, ter lov na medvede in mrjasce v „Sladkih dolinah“ [„*in Dulcis vallibus*“] [5]) od 1. septembra pa do sv. Martina. Kar se tiče pravice do tega lova, je prebivalstvo s prisego potrdilo, da jo ima on (Arnulf). — Potem potrdi ali pa podeli solnograški cerkvi vse, kar je imel v Lembachu tik Rabe [„*ad Luminicha iuxta Rapam*“], dalje posestva v Nestelbachu [„*ad Nezilinpach*“], poleg Žabnice [„*ad Sabnizam*“] cerkev, dvor in 50 kmetij, potem posestva ob Rabi [„*ad Rapam*“] in v Dudlebski pokrajini [„*ad Tudleipin*“].

Tudi potrdi kralj Arnulf solnograškim nadškofom cerkev svetega Andreja poleg Labodnice [6]) [„*ad Labantam aecclesiam sancti Andree*“], katero so že njegovi predniki podelili rečenim nadškofom s tako desetino, kakršna je tam v navadi [„*cum decima, ut ibi consuetudo est*“]; od svojih dvorov pa doda tako desetino, kakor je opisana v svetih knjigah [„*decimam, ut in sacris codicibus habetur*“], dalje (svinjsko) pičo [„*saginacionem*“] po vsej Labodski dolini [„*in omni Labanta valle*“]; le gora „Forest“ [7]) je izvzeta zarad njegovega lova. Tudi dovoljuje, da smejo škofje za svojo in cerkveno potrebo sekati drva po rečeni gori in tudi po drugih gorah. Ob enem jim prepusti rudnik [„*fossam ruderis*“] [8]) na gori, „Gamanara“ imenovani.[9]) — Dalje po-

---

da je v obče reka Drava delala mejo med solnograško nadškofijo in oglejsko patriarhijo. Vendar so imeli tu in tam solnograški nadškofje tudi na južni strani Drave svoja posestva. V listini cesarja Karola (gl. št. 37), kateri je dne 14. junija leta 811. določil, da naj reka Drava dela mejo med solnograško in oglejsko vladikovino, je tudi rečeno, v katerih slučajih je lahko izjema. Cerkve, katere so postavljene blizu Drave ter imajo na nasprotni strani te reke kaka posestva, naj jih še v prihodnje obdrže. Mislim, da je bil ravno tu tak slučaj, da je ptujska duhovnija, ležeča na levem bregu Drave, imela nekoliko zemlje na njenem desnem bregu.

1) Civitas Ziup je sedanja Lipnica na srednjem Štajerskem.

2) Laznica (Lasnitz) je reka severozahodno od Lipnice na srednjem Štajerskem.

3) Ta jarek (fossa) je bil ostanek rimskega prekopa, kateri je severno od Lipnice pri vasi, Gralla imenovani, vezal Muro in Laznico.

4) Gozd Sausal se nahaja na srednjem Štajerskem med Laznico in Sulmom.

5) Dulces valles (Sladke doline, Süssentäler) nam je iskati pri Sv. Andreju v Sausalu od Lipnice proti severozahodu.

6) Sedanje mesto Št. Andrej v Labodski dolini.

7) Gora Boršt („Forest“) ali Forst-Alpe je od mesta Wolfsberga proti severozahodu.

8) Tu imamo v latinskem tekstu slovensko besedo „ruderis“, to je ruda.

9) Goro „Gamanara“ nam je iskati na koroško-štajerski meji pri Predelu (Prethal) med St. Leonhardom in Obdachom.

trdi kralj Arnulf imenovani cerkvi Engilbaldov fevd poleg Gorčice ter cerkev Gospe Svete pri Krnskem gradu s cerkveno desetino od svojih dvorov, namreč od Krnskega mesta in drugih dvorov, kateri spadajo k temu mestu, to je od Dravskega dvora, Grafendorfa [1]) in Podkrnosa. Na gori pri Podkrnosu podeli kralj solnograški cerkvi dva podložna delavca in njuni kmetiji, potem pravico, na dotični gori sekati les in pasti svinje, ne da bi smeli ugovarjati kraljevski uradniki. [*ad Curcizam beneficium Engilbaldi, ad Carantanam aecclesiam sanctae Mariae cum decima sicut aecclesiasticus praecipit ordo, de curtibus nostris id est de Carantana civitate aliisque curtibus ad eandem civitatem pertinentibus, id est Trahof, Grauindorf, Curnuz, ibique ad Curnuz operarios servos II in monte cum hobis illorum, ligna secanda in ipso monte sine contradictione ministrorum nostrorum, cum saginacione.*“] Tudi podeli ali pa potrdi kralj solnograški cerkvi posestva v Trebnjem [„*Trebina*“], v Ostrovici [„*Astaruuiza*“], na Grobniškem polju [„*Chrapuchfeld*“],[2]) v Vetrinju [„*Vitrino*“],[3]) Brežah [„*Friesach*“], na Krki [„*Curca*“], v Grassluppu [„*Crazluppa*“], Lungauu [„*Lungouui*“],[4]) Scheiflingu [„*Sublich*“],[5]) Teufenbachu [„*Tiufinpach*“],[6]) Katschu [„*Chatissa*“],[7]) Pölsu [„*Pelissa*“], Kobenzu [„*Chumbenza*“], poleg Ingeringa [„*Undrima*“], v Lindu [„*Linta*“],[8]) ob Liesingu [„*Lieznicha*“],[9]) v Brucku [„*Prucca*“], ob Murici [„*Muoriza*“], v Ljubnu [„*Liubina*“][10]) ter dva kraja v Strassengelu [„*ad Strazzinalam*“]. — Od današnjega dneva naj ostane vse to brez kakega ugovora v oblasti solnograške cerkve in nobeden izmed njegovih (Arnulfovih) nasprotnikov, pa tudi noben vojvoda, grof, vikar ali pa katerakoli vikarijska oblast ne sme ničesar vzeti od naštetih stvari.

„Data XII kal. decembris, anno Christo . . . . Arnolfi serenissimi . . . . . in origentali Francia regnante, indictione VIIII. Actum Matahhoua villa regia.“

[Namišljeni izvirnik iz 10. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 112. — Kukuljević, Diplomatički Sbornik, I, 70. — Zahn, Urkundenb. des H. Steiermark, I, 12 (odl.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 24 (odl.). — Izvestja Muz. dr., IV, 217—223 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1850 (1801).]

[1]) Grafendorf je sedanja vas Grabštajn vzhodno od Celovca.

[2]) Grobniško polje (Krappfeld) je na Koroškem ob srednji Krki med Starim dvorom in Št. Vidom.

[3]) Vetrinj je vas blizu Celovca na Koroškem.

[4]) Lungau se zove jugovzhodni del sedanjega Solnograškega.

[5]) Scheifling je vas na Štajerskem poleg gorenje Mure, sodn. okraj Neumarkt.

[6]) Teufenbach je vas blizu Scheiflinga.

[7]) Katsch je vas na gorenjem Štajerskem, sodn. okr. Murau.

[8]) Lind je vas blizu Knittelfelda na gorenjem Štajerskem.

[9]) Prvotno ime rečice Liesing se je glasilo Lesnik. Ime je slovensko.

[10]) Ljubno (Leoben) je mesto poleg Mure na gorenjem Štajerskem.

Št. 297.

891, dne 9. marca. Rezno.

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje solnograškega metropolita in kraljevega arhikaplana Diothmara njegovi cerkvi razen nekaterih stvari na Bavarskem tudi posestva po Sloveniji in sicer v Dudlebski grofiji v Ruginesfeldu to, kar je nekdaj imel v svoji oblasti vojvoda Kocel in kar je imel v isti grofiji poleg Gnassbacha[1]) neki Reginger v fevdu, potem posestva ob Lendovi[2]), katera je imel v fevdu neki Lorio, ter poleg Pinke to, kar je v fevd dobil Erinbertov ministerijalec Izak. [„*In partibus Sclaviniensibus vero in comitatu Dudleipa vocato in Ruginesveld sicut Chocil dux quondam inibi ad opus suum habere visus est, et veluti Reginger in eodem comitatu iuxta aquam que dicitur Knesaha in beneficium habebat, ad Lavenatam quoque sicut Lorio in beneficium habuerat, ad Pennichaham ergo sicut Ysaac miles Erinberti in beneficium tenuit* . . .“]

„*Data VII idus Marcii, anno dominice incarnacionis DCCCXCI, indictione autem VIII, anno Cristo propicio regni domni Arnolfi regis II.*[3]) *Actum Regenesburch.*“

[Kartular iz 13 stoletja (A) ter Cod. trad. capit Salisb. iz 14. stoletja (B), oboje v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 116 z dat. „Idus Marcii“. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 71. — Zahn, Urkundenbuch f. Steiermark, I, 14 (odl.) — Izvestja Muz. dr., IV, 223 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karol, št. 1858 (1808).]

Št. 298.

891, dne 21. julija. Mattighofen.

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje freisinškega škofa Waldona kapelo v Sloveniji pri svojem dvoru, Liburna[4]) imenovanem [„*capellam in Sclauinię partibus ad curtem nostram quę Liburna vocatur consistentem*“], katero je imel v fevdu njegov (kraljev) kaplan Waning, in vse zraven spadajoče stvari cerkvi Marije Device in sv. Korbinijana v Freisingu ter cerkvi sv. Primoža in Felicijana na isti (slovenski)

[1]) Knesaha je Gnassbach, kateri se med Cmurekom in Radgono izliva v Muro.

[2]) „Ad Lavenatam“ (cod. B ima „ad Laventam“) je najbrže Lendova, katera teče po zemlji ogrskih Slovencev. Nekateri, kakor Kaemmel (Anfänge deutschen Lebens, str. 269, op.) in Ankershofen (Handbuch der Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., str. 27), mislijo na Labodsko dolino na Koroškem.

[3]) Cod. B ima „IIII“, kar je tudi pravo.

[4]) Liburno nam je iskati na Lurnskem polju (Lurnfeld) blizu Špitala na zahodnem Koroškem. Gl. Gradivo I, št. 232, op.

zemlji v kraju, ki se zove Otok[1]) [„*ad sanctos dei martyres Primum videlicet et Felicianum quorum in eisdem partibus (sc. Sclauinię) in loco qui vulgo Uueride vocatur, conservata micat ęcclesia.*“]

„*Data XII. kal. augusti, anno dominice incarnationis DCCCXCI., indictione VIII., anno regni domni Arnolfi piissimi regis IIII. Actum ad Matahhoue.*“

[Cod. 189, f. 21 in 238, f. 97' v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon. 128; ed. Ratisb., 87. — Lünig, Reichsarchiv, XVII, 212. — Meichelbeck, Hist. Fris, I^{b}, 403, št. 902. — Resch, Ann. Sabion., III, 252. — Mon. Boica, XXXI, 137, št. 66. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 23, št. 25. — Böhmer-Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1862 (1812). — Izvestja Muz. društva, IV, 224, št. 70 (extr.) — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 27.]

Št. 299.

Nepristna listina.[2])

891, dne 21. julija. Mattighofen.

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje freisinškega škofa Waldona njegovi cerkvi kapelo v Sloveniji pri svojem dvoru, Liburna ali Lurna imenovanem [„*capellam in Sclauinię partibus ad curtem nostram quę Liburna vulgo Lurna vocatur, consistentem*“]. To kapelo je posvetil papež Caharija v navzočnosti oglejskega patriarha Ivana na čast svetemu Petru in na ljubav kralju Pipinu, ko je prišel v rečeni kraj, da bi tu zatrl nastalo krivoverstvo. S kapelo vred je kralj Arnulf podelil freisinški cerkvi tudi vse desetine, katere je kapela že od nekdaj pobirala na obeh straneh reke Drave.

„*Data XII. kal. augusti, anno dominice incarnationis DCCCXCI, indictione VIII., anno regni domni Arnolfi regis IIII. Actum Matahoue.*“

[Cod. 189, f. 31' in pa cod 238, f 98' v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon. 129; ed. Ratisb., 88. — Lünig, Reichsarchiv, XVII, 213. — Mon. Boica, XXXI, 139, št. 67. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 23, št. 25. — Böhmer-Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1863 (1813). — Izvestja Muz. društva, IV, 225, št. 71 (extr.) — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 27.]

---

[1]) Otok (Maria-Wörth) je tik Vrbskega jezera na Koroškem.

[2]) Listina je ponarejena na podlagi pristne listine z dne 21. julija leta 891. Glej št. 298. — Ko sta živela papež Caharija (741—752) in kralj Pipin (751—768), je vladal v Ogleju patriarh Kalist, ne pa Ivan. Noben vir nam ne omenja, da bi bila papež Caharija in kralj Pipin kdaj prišla na koroških tleh skupaj. Ta zemlja je bila okoli leta 751. pod oblastjo slovenskih vojvodov, katerih podložniki so bili takrat še večinoma pogani, ne pa krivoverci. Prvo cerkev na Lurnskem polju je kakih deset let pozneje posvetil škof Modest. Gl. Gradivo, I, št. 232.

Št. 300.

Med letom 891—893.

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje škofa Asperta[1]) in grofa Engilskalka Reginhartu, vazalu (solnograškega) nadškofa Teotmara, v popolno last dve celi kmetiji v Železnem[2]) na obéh stranéh reke Krke v grofiji Ruodpertovi in v kraljestvu karantanskem. [„*Reginhardo vasso Theotmari venerabilis archiepiscopi in comitatu Ruodperti in regno Carantano iuxta flumen Gurca in loco Selezna dicto in utraque parte illius fluminis duas hobas plenas rogatu Asperti episcopi et Engilscalchi comitis fidelium nostrorum iure perenni in proprium donavimus.*“] Imenovani Reginhart sme te dve kmetiji z vsemi priteklinami imeti, podeliti, prodati, zamenjati ter sploh ž njima storiti, kar hoče.

Datum manjka.

[Izvirna listina v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 110 — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 28. — Izvestja Muz. društva, IV, 225 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1881 (1830).]

Št. 301.

892, meseca marca.[3])

Kralj Arnulf se je napotil v Vzhodno marko, kjer se je hotel sniti z moravskim vojvodom Svetopolkom. Ta se pa kralju ni hotel približati, kar ga je jako razjezilo. Nato se je Arnulf obrnil proti jugu ter se pri Hengstfeldu[4]) pogovoril z vojvodom Braslavom[5]), kdaj, kje in kako naj bi napadla moravsko deželo. Sklenila sta, da nabereta tri vojske ter ž njimi udarita na Svetopolka.

Ann. Fuld., V, ad a. 892 (MG. SS., I, 408): „Inde Orientem proficiscitur (sc. rex Arnolfus), sperans ibi Zuentibaldum ducem obviam habere; sed ille more solito ad regem venire rennuit, fidem et omnia ante promissa mentitus est. Inde rex irato animo in Hengistfeldon cum Brazlavone duce colloquium habuit, ibi inter alia quaerens tempus et locum, quomodo possit terram Maravorum intrare; consultum est enim, ut tribus exercitibus armatis regnum illud invaderet.“

---

[1]) Aspert je bil škof v Reznem. Zasedel je škofovsko stolico po 14. juliju 891. leta ter umrl dne 12. marca 893.

[2]) Železno (Selessen) je vas na Koroškem blizu izliva Gorčice v Krko.

[3]) Dne 15. februarja se je kralj Arnulf, ko je bil na poti v Vzhodno marko, mudil v Öttingu na Bavarskem. Ko se je povrnil, je bil dne 3. aprila v Solnogradu. Cfr. Mühlbacher, Reg. d. Karol.

[4]) Hengstfeld je blizu Wildona na sedanjih štajerskih tleh.

[5]) Kje se je nahajala zemlja vojvoda Braslava, glej dotično opazko pod št. 268.

Št. 302.

892, dne 3. aprila. Solnograd.

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje (rezenskega) škofa Asperta Theotrichu, vazalu (solnograškega) nadškofa Teotmara v popolno last sedem kraljevih kmetij v Mölku v Aribonovi grofiji [„ . . . *in comitatu Arbonis in loco Medelicha nominato . . . hobas dominicales septem* . . ."].

„*Data III. nonarum Aprilium die, anno incarnacionis domini DCCCXCII, indictionum X, anno regni Arnulfi regis V. Actum Iuvavensi urbe.*"

[Kartular iz 13. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 117. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1870 (1819).]

Št. 303.

892, meseca julija.

Kralj Arnulf je meseca julija peljal svoje trume, katere je nabral med Franki, Bavarci in Alemani, na Moravsko, kjer je potem štiri tedne pustošil deželo. Zoper Svetopolka je na pomoč poklical tudi Madjare, kateri so nato z ognjem in mečem pokončavali moravsko zemljo.[1])

Ann Fuld. V, ad a. 892 (MG. SS., I, 408): „Rex equidem, assumptis secum Francis, Baioariis, Alamannis, mense Iulio Maravam venit. Ibi per

[1]) Nekateri nemški zgodovinarji so hoteli pred svetom oprati kralja Arnulfa, ko so trdili, da ni on poklical Madjarov zoper Slovane, pač pa je na koncu devetega stoletja nastala le taka govorica med ljudstvom. Temu nasproti je treba opomniti, da jako zanesljivi viri kar naravnost trdijo, da je Arnulf pozval Madjare na pomoč zoper svoje nasprotnike. Tukaj naj navedem nekoliko citatov iz takih virov.

Škof Liutprand, ki je živel sredi desetega stoletja, piše (Antapodosis I, c. 13): „Arnulfus interea, . . . cum Centebaldum Maravanorum ducem, quem supra memoravimus, sibi viriliter repugnantem debellare nequiret, . . . Hungariorum gentem cupidam, audacem, omnipotentis Dei ignaram, scelerum omnium non insciam, caedis et rapinarum solummodo avidam, in auxilium convocat; si tamen auxilium dici potest, quod paulo post, eo moriente, cum genti suae, tum caeteris in meridie occasuque degentibus nationibus grave periculum immo exitium fuit . . ."

Widukind, sovrstnik Liutprandov, piše (Rer. gest. Saxon., I, c. 19): „Imperante autem Arnulfo destructum est opus, et via eis nocendi patefacta, eo quod iratus esset imperator Centupulcho, regi Marorum. Deinde quantam stragem quantamque iniuriam imperio Francorum fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatae testantur." — Nekaj enakega čitamo v Ann. Sangall. mai. ad a. 892 (893). — Ann. Ratispon. ad a. 894 (MG. SS., XVII, 582) pa navajajo: „Arnolfus Ungarios eduxit."

Iz nekega pisma bavarskih škofov do rimskega papeža Ivana IX., spisanega leta 900 (gl. št. 324), torej le nekoliko let po prihodu Madjarov, je razvidno, da so Slovani dolžili Nemce, da so se ti zvezali z Madjari („sacramenta et pacem egisse") ter jih še celo z denarjem podpirali. Bavarski škofje niso v svojem pismu do papeža oporekali, kar so jim Slovani podtikali, temuč so se le izgovarjali, da niso Madjarom poslali darov v novcih, pač pa v blagu, ko so jih preskrbljevali z laneno obleko.

quatuor ebdomadas cum tanta multitudine, Ungaris etiam ibidem ad se cum expeditione venientibus, omnem illam regionem incendio devastandam versabatur, . . .“

Ann. **Sangall. mai.** ad a. 892 (893) (MG. SS., I, 77): „Arnolfus contra Maravenses pergebat, et Agarenos ubi reclusi erant, dimisit.“

Št. 304.

892, meseca septembra.

Kralj Arnulf pošlje meseca septembra svoje poslance z bogatimi darili k Bolgarom in njih kralju Vladimiru, da bi ž njimi ponovil stari mir ter jih pregovoril, da bi več ne prodajali Moravcem soli. Ker je Svetopolk prežal na rečene poslance, niso ti mogli iti po navadni poti po suhem; zato so potovali po Braslavovi zemlji poleg reke Odre, potem ob Kolpi in dalje po Savi.[1]) Ko so bili na Bolgarskem dobro sprejeti, so se bogato obdarovani meseca maja leta 893. vrnili po isti poti, po kateri so bili prišli.

Ann. **Fuld.** V, ad a. 892 (MG. SS., I, 408): „. . . missos etiam suos inde ad Bulgarios et regem eorum Laodomur ad renovandam pristinam pacem cum muneribus mense Septembri transmisit (sc. rex Arnolfus), et, ne coemptio salis inde Maravanis daretur, exposcit. Missi autem propter insidias Zuentibaldi ducis terrestre iter non valentes habere, de regno Brazlavonis per fluvium Odagra usque ad Gulpam, dein per fluente Save fluminis navigio in Bulgaria perducti. Ibi a rege honorifice suscepti, eadem via qua venerant, cum muneribus mense Maio reversi sunt.“

Št. 305.

893, pred 22. oktobrom.[2])

Trije sinovi mejnih grofov Wilhelma in Engilskalka so žalostno končali svoje življenje.

Eden izmed njih, po imenu E n g i l s k a l k, ki je bil mlad in predrzen človek, je ugrabil nezakonsko hčer kralja Arnulfa ter nato ubežal na Moravsko. Ko je zopet pri kralju prišel v milost, je postal mejni

---

[1]) Odra je rečica, ki teče po Turopolju na Hrvaškem vzporedno s Savo ter se blizu Siska izliva v Kolpo. Tu omenjeni citat nam kaže, kje se je razprostirala Braslavova oblast. — Ker so Arnulfovi poslanci iz strahu pred Svetopolkom morali narediti tak ovinek, da so si izvolili pot poleg Kolpe in Save, hoteči priti do bolgarske zemlje, kaže, da je Svetopolk v tistem času gospodoval tudi po severovzhodnem delu Panonije. (Cfr. dotično opazko pod št. 268.)

[2]) To se je zgodilo pred 22. oktobrom leta 893., ker rečenega dne je kralj Arnulf nekatera posestva, katera so imenovani možje zarad veleizdaje izgubili, podelil kremsmünsterskemu samostanu. (Gl. št. 306.)

grof v Vzhodni marki. Kot tak je večkrat nasprotoval bavarskim velikašem ter si nakopal njih jezo. Ko je nekdaj neprevidno prišel v kraljevo palačo v Reznem, so ga dobili nasprotniki v pest ter ga brez vednosti kralja Arnulfa obsodili in oslepili.

Engilskalkov bratranec Wilhelm je poslal svoje poslance k vojvodu Svetopolku, kar je kralj Arnulf kmalu zvedel. Zato je bil Wilhelm kot veleizdajnik obsojen in obglavljen.

Wilhelmov brat, karantanski grof Ruodpert,[1] je bival kot pregnanec na Moravskem, kjer je pa bil vsled ukaza ondotnega vojvoda z mnogimi drugimi vred umorjen.[2]

Ann. Fuld. V, ad a. 893 (MG. SS., I, 408, 409: „Engilscalcus, iuvenili audatia vir, qui post, rapta de concubina regis filia, ad tempus se Maravos exul contulit, post haec ad gratiam regis non longum veniens, marcensis in Oriente effectus est. Ibi audacter contra primores Baioariae in rebus sibi summissis agens, iudicio eorum, Radisbona urbe incaute palatium regis prolapsus nec regi praesentatus, obcaecatus est. Hinc etiam et Willihelmus, filius patruelis eius, missos suos ad Zuentibaldum ducem dirigens, reus maiestatis habebatur, capite detruncatus est. Frater quoque eius cum Maravanis exul delitiscens, insidioso consilio ducis cum aliis quamplurimis interfectus est."

Ann. Alam. ad a. 893 (l. c, I, 53): „Arnolfus in Maraha. Wilhelm occisus, Engilscalch obcecatur."

Ann. Laubac. ad a. 893 (l. c., I. 53): „Engilscalc obcecatur. Iterum Arnolf in Maraha, et Wilhelm occiditur."

Št. 306.

893, dne 22. oktobra. Ranshofen.

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje svojega ljubega opata Snelperona kremsmünsterskemu samostanu nekatera posestva, katera so zarad veleizdaje izgubili mejna grofa Wilhelm in Engilskalk ter njuni sinovi in nasledniki. Ta posestva z dotičnimi cerkvami, desetinami, poslopji in podložniki obojega spola so se nahajala v Mauternu,[3] ob Kampu,[4] poleg Perschlinga[5] ter po drugih krajih Bavarskega in Slovenije. [„. . . *nos quasdam res iuris nostri ob quorumdam infidelitatis contra*

---

[1]) Kot tak je omenjen v neki listini kralja Arnulfa. (Gl. št. 300.)

[2]) Posestva teh bratrancev so pripadla kralju, kateri jih je deloma podelil kremsmünsterskemu samostanu dne 22. oktobra leta 893. (Gl. št. 306.)

[3]) Eporespurch je sedanji Mautern poleg Donave na Dolenjem Avstrijskem. Cfr. Mühlbacher, št. 1890 (1839): „Muotarum, quae Eparespurch nominatur."

[4]) Cambe je reka Kamp, ki se vzhodno od Kremsa izliva v Donavo.

[5]) Persiniacha je Perschling, ki zahodno od Tulna teče v Donavo.

nos perpetratae reatum in nostram publice ditionem redactas, id est quicquid Wilhelmus et Engilschalcus germani fratres comites videlicet quondam strenui terminales vel cohaeredes, filii ac posteri eorum in terris, agris, vineis, ... tam ad Eporespurch, ad Cambe sive ad Persiniacham quamque in aliis Waioariae scilicet atque Sclaviniae locis vel terminis habuerunt, ad sanctum Dei martyrem Agapitum tradimus. . ."]

„*Datum XI kal. Novembris, anno dominicae incarnationis DCCCXCIII, indictione XI, anno vero VII domini Arnulfi serenissimi regis. Actum ad Ratensdorf.*" [1])

[Cod. millenar. iz 12. stoletja ter Cod. Frideric. iz 14. stoletja, oboje v Kremsmünstru. — (Hagn) Urkundenbuch v. Kremsmünster, str. 23 — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 39. — Izvestja Muz. dr., IV, 226 (extr.) — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 1892 (1841).]

Št. 307.

894.

Madjari so prihrumeli čez Donavo ter popolnoma opustošili Panonijo. Pomorili so može in starikave žene, mlade device pa odpeljali s seboj, da bi služile njih pohotnosti. Izvršili so še mnogo drugih grozovitosti. Pozneje so Madjari večkrat napadli Karantanijo, Moravsko in Bolgarijo.

Ann. Fuld. V, ad a. 894 (MG. SS., I, 410): „Avari, qui dicuntur Ungari, in his temporibus ultra Danubium peragrantes, multa miserabilia perpetravere. Nam homines et vetulas matronas penitus occidendo, iuvenculas tantum ut iumenta pro libidine exercenda secum trahentes, totam Pannoniam usque ad internicionem deleverunt."

Regin. Chron. ad a. 889 (MG. SS., I, 600): „Et primo quidem Pannoniorum et Avarum solitudines pererrantes (sc Hungari), venatu ac piscatione victum cottidianum quaeritant; deinde Carantanorum, Marahensium ac Vulgarum fines crebris incursionum infestationibus irrumpunt, perpaucos gladio, multa milia sagittis interimunt, quas tanta arte ex corneis arcubus dirigunt, ut earum ictus vix praecaveri possit."

Št. 308.

895.

Engildieo, mejni grof bavarski (v Vzhodni marki), je izgubil svoje fevde. Na njegovo mesto je prišel Liutbold, sorodnik kralja Arnulfa.

Ann. Fuld., V, ad a. 895 (MG. SS., I, 410): „Engildieo, marchensis Baioariorum, honoribus privatus est; in cuius locum Liutboldus, nepos regis, subrogatus est"

---

[1]) Namesto Ratensdorf bi moralo stati Rantesdorf = Ranshofen.

Št. 309.

895, dne 29. septembra. Ötting.[1])

Kralj Arnulf podeli vsled prošnje svojih fevdnikov, namreč svojega bratranca Liupolda [„*Livpoldi videlicet nepotis nostri*“],[2]) potem Meginwarda in Rudolfa, svojemu fevdniku Waltunu [„*fideli nostro nomine Waltuni vocitatus*“] v popolno last nekatera posestva, katera je prej imel le kot fevd, v Trušenjski dolini[3]) z obema tam sezidanima gradovoma, potem gozd na Dješki gori,[4]) tri kraljeve kmetije v Marki tik Save pri Rajhenburgu, neko drugo posestvo onostran Save na Krškem ter v kraju Ingeringu[5]) v grofiji Liupoldovi na vzhodnih straneh Karantanije vse to, kar je neki Ottelin imel v fevdu [„. . . *in loco qui vocatur Thrusental, ac duobus castris in eo edificatis et nemus in monte Diehshe et in Marchia iuxta Souwam tres regales mansus quod Richenburch dicitur, et aliud predium ultra fluvium Sowam Gurcheuelt nuncupato, et in alio loco quicquid Ottelin habuit in beneficium in loco Undrina in comitatu Livpoldi in orientalibus partibus Charanta nominatis.*“]

„*Wichingus cancellarius advicem archi(ca)pellani recognovi.*“

„*Data III. Kalend. Octob., anno domini DCCCXCV., indictione XIII., anno VIII. regni domini Arnolfi regis; actum ad Otinga.*“

[Kartular iz 12. stoletja v arhivu stolnega kapiteljna na Krki. — (Hormayr), Archiv fur Süddeutschland, II, 213. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 53. — Eichhorn, Beyträge zur ältern Gesch. u. Topographie, II, 93. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 40. — Izvestja Muz. dr., IV, 226. (extr.). — Mühlbacher, Reg d. Karolinger, št. 1912 (1861).]

Št. 310.

Med 896. in **899.**[6])

Cesar Arnulf izroči varstvo karantanske meje Ratoldu, sinu grofa Sigiharda iz Ebersberga.[7]) Ta Ratold je bil jako hraber, spreten in bistroumen mož.

[1]) Ötting ali Öttingen je na Bavarskem blizu Inna.

[2]) Tu omenjeni Liupold je bil nečak Liutswinde, matere Arnulfove, tedaj Arnulfov bratranec.

[3]) Trušenjska dolina je od Velikovca proti severozahodu. V Spodnjih, Srednjih in Zgornjih Trušnjah se dandanes nahajajo razvaline nekdanjih gradov.

[4]) Djekše stojé na gori od Trušenj proti severu.

[5]) „Undrina“ se je zval kraj poleg potoka Ingeringa, kateri se blizu Knittelfelda izliva v Muro. (Cfr. Gradivo, I, št. 232.)

[6]) Arnulf je leta 896. meseca februarja postal rimski cesar; leta 899. je pa umrl.

[7]) Ebersberg je na jugovzhodnem Bavarskem med Innom in Isarjem.

Chronicon Eberspergense ad a. 906 (MG. SS., XX, 10): „Sigihardus obiens locum Eberspergensem filio Ratoldo dedit qui in divinis secularibusque rebus erat nimis strenuus, ob quod ei cesar Karentinos terminos tuendos commisit."

Ex Chronico Eberspergensi posteriore ad a. 906 (MG. SS., XXV, 868): „Ratoldus igitur Sighardi filius de patris sui voluntate, dum adhuc viveret, Eberspergensis castri locum possedit qui in divinis secularibusque rebus erat nimis strenuus, acer ingenio, in bello sevissimus, propter quod cesar Arnolfus Karentinos ei terminos ab hostium insultu defensandos reconmisit."

Št. 311.

896, dne 2. avgusta. Rezno.

Cesar Arnulf podeli cerkvi in kraljevi kapeli, katero je dal postaviti v Rodingu na čast sv. apostolu Jakobu in sv. Pankraciju, dve neobdelani kmetiji in šest dvorov v Pösingu[1]) z vsemi davki in drugimi priteklinami, katere so v vasi. Izvzeto je le to, kar imajo tam tujci in svobodni Slovani. [„ . . . *hoc est ad Besinga hobas duas absas, et mansas sex cum plenu censu, et caeteras, quae in illa villa sunt; quae ad hospites pertinent et ad Slavos liberos cum omnibus appenditiis suis extra dimisimus . . .*"]

„*Data IIII. non. Aug. anno dominicae incarnationis DCCCXCVI., indictione XIIII., anno vero regni domni Arnolfi regis VIIII., imperii autem I. Actum ad Reganespurc.*"

[Izvirna listina v Monakovem. — Ried, Cod. Ratisb., I, 76. — Mon. Boica, XXVIII[a], 113. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1920 (1869).]

Št. 312.

896.

V tem letu je umrl Waltfred, mejni grof furlanski, kateri je bil zvest pristaš cesarja Arnulfa ter mu branil mesto Verono.

Ann. Fuld., V, ad a. 896 (MG. SS., I, 412): „Post mortem vero Waltfredi, Foro Iulii marchensis, qui multum fideliter ad imperatorem Veronam contendendo retinuit, . . ."

Št. 313.

896.

Cesar Arnulf je izročil Panonijo z Blatogradom svojemu vojvodu Braslavu, da bi jo varoval.

Ann. Fuld., V, ad a. 896 (MG. SS., I, 413: „ . . . imperator Pannoniam cum urbe Paludarum tuendam Brazlowoni, duci suo, in id tempus commendavit."

---

[1]) Roding in Pösing sta dve vasi poleg Regena severovzhodno od Rezna.

Št. 314.

Od 896. pa do 897.

Gradeški patriarh Jurij, po rodu Benečan, je vladal 1 leto, 6 mesecev in 22 dni. Bil je polubrat gradeškega patriarha Viktorja II. Od papeža Bonifacija (VI.)[1] je dobil palij, katerega naj bi rabil tiste dneve, ki so bili že njegovim prednikom naznanjeni. Pokopan je bil na Gradežu pred cerkvijo sv. Evfemije.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 15): „Huic (sc. Victori) successit Gregorius[2] patriarcha, qui rexit pontificatum annum I, ms. VI, d. XXII "

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Georgius patriarcha, filius Georgii Andradi, sedit an. 1 1/2. d. 22."

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c, I, 127): „Quem (sc Victorem) successit Georgius frater ipsius, qui non plus quam anno uno et mensibus sex et diebus viginti et uno vixit."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 9, pars 10 (Muratori, Script. rer Ital., XII, 194): „Georgius patriarcha natione Venetus ex patre Gregorio Andreadi, sedit anno I, mensibus VI, diebus XXII. Hic fuit frater uterinus Victoris suprascripti patriarchae, et pallium suscepit a Bonifacio papa, utendum diebus praedecessoribus suis concessis; sepultusque est in Grado ante ecclesiam sanctae Euphemiae."

Št. 315.

896, meseca aprila ali maja.[3]

Papež Bonifacij VI. potrdi privilegije gradeške cerkve.

[Iz neke listine papeža Ivana XIX., izdane meseca decembra leta 1024. (Cfr. Mansi, Concil. coll., XIX, 491.)]

Št. 316.

Od 897. pa do 901.[4]

Gradeški patriarh Vital II., po rodu Benečan, je vladal 3 leta, 3 mesece in 14 dni. Rimski papež Roman mu je podelil palij, katerega naj bi rabil tiste dneve, ki so bili že njegovim prednikom naznanjeni.

---

[1]) Papež Bonifacij VI. je vladal le 15 dni. Umrl je konec aprila ali pa v začetku maja leta 896. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, I, 439.)

[2]) V drugih virih čitamo, da se je ta patriarh zval „Georgius"; tu pa stoji, da mu je bilo „Gregorius" ime.

[3]) Papež Bonifacij VI. je vladal le 15 dni ter je umrl proti koncu meseca aprila ali pa v začetku meseca maja leta 896.

[4]) Iz nekega dokumenta je razvidno, da je Vital še vladal meseca februarja leta 901. (Monticolo, l. c. p. 129, op. 4.)

Pokopan je bil na Gradežu v cerkvi sv. Evfemije zraven telesnih ostankov sv. Hermagora in Fortunata.

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 15): „Huic (sc. Gregorio) successit Vitalis iunior patriarcha, qui rexit ęcclesiam annos III, ms. III, d. XIIII et sepultus est in ęcclesia sanctę Eufemię iuxta corpora sanctorum martyrum Hermachorę et Fortunati."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Vitalis iunior patriarcha, filius Ioaceni[1]) Paureta; qui sedit an. 3, m. 3, d. 13."[2])

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 127): „Hunc (sc. Georgium) Vitalis iunior ad regendam successit ecclesiam."

Ibid. (l. c. p. 129): „Mortuo itaque ipso tempore Vitale patriarcha, qui ecclesiam Gradensem gubernaverat annis tribus et mensibus tribus diebusque quattuordecim. . ."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 9, pars 15 (Muratori, Script. rer. Ital. XII, 194): „Vitalis junior patriarcha natione Venetus ex patre Joanneteno Particiaco dicto Paurecta, interim sedit annis III, diebus IV.[3]) Hic pallium recepit a Romano papa utendum diebus praedecessoribus suis concessis, sepultusque est in Grado in ecclesia sanctae Euphemiae juxta corpora ss. martyrum Hermacorae et Fortunati."

Št. 317.

897, med julijem in novembrom.[4])

Papež Roman potrdi privilegije gradeške cerkve.

[Iz neke listine papeža Ivana XIX., izdane meseca decembra leta 1024. (Cfr. Mansi, Concil. coll., XIX, 491.)]

Št. 318.

897, novembra ali decembra.[5])

Papež Teodor II. potrdi privilegije gradeške cerkve.

[Iz neke listine papeža Ivana XIX., izdane meseca decembra leta 1024. (Cfr. Mansi, Concil. coll., XIX, 491.)]

Št. 319.

898, dne 31. avgusta. Ranshofen.

Cesar Arnulf podeli vsled prošnje grofa Iringa in grofa Isingrima plemenitniku Svetopolku [„*cuidam viro progenie bonae nobilitatis*

[1]) En rokopis ima „Ionaceni", eden pa „Joannaceni".

[2]) Trije rokopisi navajajo XIIII dni.

[3]) En rokopis ima „annis III, mensibus III, diebus IV."

[4]) Papež Roman je vladal tri mesece in dvajset dni in sicer nekako od meseca julija pa do meseca novembra leta 897.

[5]) Papež Teodor II. je vladal le 20 dni ter je najbrže umrl meseca decembra leta 897.

exorto, Zuentibolch videlicet nominato"], vazalu svojega sorodnika in mejnega grofa Liutbalda [„*Liutbaldi carissimi propinqui ac illustris nostri marchionis uassallo*"], v popolno last nekatera posestva v Karantaniji v grofiji Liutbaldovi [„*quasdam res iuris nostri hoc est in Charentariche in comitatu ipsius consanguinei nostri*"], in sicer dvor, ki se zove Krka [„*curtem quae dicitur Gurca*"], z vsemi priteklinami in pa to, kar je Svetopolk dobil v fevd od njega samega (od Arnulfa) ali pa od mejnega grofa Liutbalda v Krški dolini [„*in Gurcatala*"] in v nekem drugem kraju iste grofije, namreč v Selčah[1]) [„*in alio loco qui dicitur Zulszah, in eodem inquam comitatu posito*").

„*Data II. Kl. Septemb. anno incarn. domini DCCCXCVIII., indict. I., anno domni regni Arnolfi XI. Actum Rantesdorf.*"

[Izv. listina v Celovcu iz krškega kapiteljskega arhiva. — (Hormayr) Archiv f. Gesch v. Süddeutschland, II. 214. — Eichhorn, Beyträge zur ältern Gesch. und Topographie, I, 167. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 56. — Ankershofen, Handbuch d. Gesch. des H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., 38, št. 48. — Abhandl. der hist. Classe der bayer. Akadem., 1840, II^{c}, 97. — Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., I^{c}, 14, št. 26 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1940 (1889). — Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, IV, 227, št 75 (extr.) — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, II, 41.]

Št. 320.

Nepristno.[2])

898, dne 4. septembra. Ranshofen.

Cesar Arnulf podeli vsled prošnje grofa Iringa in grofa Isingrima plemenitniku Svetopolku [„*uiro progenie bonae nobilitatis exorto Zuentibolch nominato*"], vazalu svojega sorodnika in mejnega grofa Liutbalda [„*Liutbaldi carissimi propinqui ac illustris marchionis uassallo*"], nekatera svoja posestva v Karantaniji v grofiji omenjenega mejnega grofa [„*quasdam res iuris nostri, hoc est in Charintariche in comitatu ipsius consanguinei nostri*"]. Meja podeljeni zemlji je šla od Glodniških Alp do Pustih planin in do Schwarnbrunna, na drugi strani pa do ustja Milse v Motnico in do Grebencev. Na severu je segala darovana zemlja do Mure, na jugu pa do Krke [„. . . *ab alpibus Glodnizze ad Desertas alpes, ad Coniuratum fontem, ad confluentia Milse in Motniz et exinde usque Entrichestanne ex una parte montis usque ad Můram fluuium et ex alia parte eiusdem montis*

[1]) Selče (nem. Zeltschach) so vas blizu Brež na Koroškem.

[2]) Ta listina je nepristna ter je nastala med letom 1172. in 1176. (Cfr. Jaksch, l. c., I, 42, 43.)

usque ad Gurkam fluuium]." [1]) Razen tega mu tudi dà v popolno last vse to, kar je prej dobil v fevd od njega (od Arnulfa) ali pa od mejnega grofa Liutbalda v nekem drugem kraju iste grofije, namreč v Selčah [2]) [„*in alio loco qui dicitur Zedelsach in eodem inquam comitatu posito*"].

„*Data II. Nonas Septembris, an. incarnationis dom. DCCCXCVIII., indictione I, anno regni domni Arnolfi XI. Actum Rantesdorf.*"

[Namišljena izvirna listina, spisana v 12. stolet.u, v Celovcu iz krškega kapiteljskega arhiva. — (Hormayr) Archiv f Gesch. v. Süddeutschland, II, 215. — Eichhorn, Beyträge zur ältern Gesch. und Topogr., I, 67. — Ankershofen, Handb. der Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., 39, št. 48. — Zahn, Urkb. d. H. Steiermark, I, 15, št 12 (odl.). — Archiv f Kunde österr. Gesch.-qu., I^c, 14, št. 27 (extr.). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 1941 (1890). — Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, IV, 228 št. 76, (extr.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 44.]

Št. 321.

898.

Med Mojmirom in Svetopolkom, ki sta bila sinova rajnkega moravskega vojvoda Svetopolka († 894), je nastal tak prepir in tako sovraštvo, da bi bil drug drugega uničil, ako bi ga bil dobil v svojo oblast. Ko je cesar Arnulf to zvedel, je poslal mejna grofa Liutbolda in Aribona ter še druge fevdnike na pomoč mlajšemu sinu Svetopolku, kateri se je bil nanj obrnil. Čete mejnih grofov so sedaj z mečem in ognjem, kolikor jim je bilo mogoče, razsajale po (moravski) deželi ter pomorile mnogo prebivalcev. Ko se je zvedelo, da je grof Aribon vsled hujskanja svojega sina Isanrika [3]) povzročil ta prepir in te krvave boje med obema bratoma, je izgubil svojo grofijo, a jo kmalu potem zopet dobil nazaj. [4])

[1]) Glodniške planine so pri Glodniški dolini (Glödnitzthal), po kateri teče Glodnica, ki se pri vasi Mali Glodnici izliva v Krko. — Puste planine so najbrže sedanje gorovje „Haidnerhöhe", katero je na severozahodni strani Glodniške doline. Heide = pusta neobdelana zemlja. — Schwarnbrunn je gora na koroško-štajerski meji od Muraua proti jugozahodu. Besede „ad Coniuratum fontem" so prevod izraza Schwarnbrunn, Schwörenbrunn. — Milsa je morebiti sedanji potok Olša, ki se blizu Brež izliva v Motnico, ali pa Ingolsthalerbach, kakor nekateri mislijo. — Entrichestane nam je iskati v planinah, Grebenzen imenovanih, ki se nahajajo od Brež proti severu blizu sedanje koroško-štajerske meje. (Cfr. Zahn, Ortsnamenbuch, str. 168. — Jaksch, l. c., I, 43.)

[2]) Selče (nem. Zeltschach) so vas blizu Brež na Koroškem.

[3]) Tega Isanrika je njegov oče Aribon poslal leta 882. kot poroka na Moravsko, ko se je bil zavezal s Svetopolkom.

[4]) Lahko si mislimo, da sta Aribon in Isanrik postopala tako, kakor jima je cesar Arnulf ukazal, ko sta po Moravskem netila prepir med Svetopolkovima sinovoma. Ko se je zvedelo, da so nemški mejni grofje povzročili ves prepir, je brez dvoma cesar Arnulf hotel sebe umiti na ta način, da je na videz za nekoliko časa kaznoval grofa Aribona in njegovega sina, a ju pozneje zato odškodoval.

Ann. Fuld. V, ad a. 898 (MG. SS., I, 413): „Postea vero, anno incarnationis Domini 898, inter duos fratres gentis Marahensium, Moymirum [videlicet] ac Zuentibaldum, eorumque populum dissensio atque discordia gravissima exorta est; ita etiam, ut, si uterque alterum suis viribus insequi atque comprehendere valeret, capitalem subiret sentenciam. Tunc vero rex imperator ista sciens, marchiones suos, Liutboldum [scilicet] et Arbonem comitem, una cum ceteris fidelibus suis, parti quae ad se spem ac confugium habuit, auxilium ad eorum liberationem protectionem Baioarios suos primates transmisit. At illi in ore gladii igneque, prout poterant, inimicos suos humiliaverunt, et devastando necaverunt. Istius ergo dissensionis et disruptae pacis inter supranominatos fratres Arbo comes, Ysanrico filio suo instigante, instructor delatorque atque proditor esse convincitur, et ob hanc causam praefectura sua ad tempus caruit, quam non multo post accepit."

Št. 322.

898, o božiču.

Neki Erimpert se je še z nekaterimi drugimi bavarskimi velikaši vzdignil zoper svojega vladarja. Nato ga je dobil v svojo oblast Braslav, slovanski vojvoda (ob Blatnem jezeru), ki je bil cesarju Arnulfu zvest. Izročil ga je grofu Liutboldu, ki ga je vklenil v verige ter poslal svojemu vladarju v Ranshofen [1]), kar se je zgodilo proti koncu leta v božičnem času.

Ann. Fuld., V, ad a. 898 (MG. SS., I, 414): „Dein vero quidam, qui erat quondam princeps cum ceteris primoribus gentis Baioariorum, nomine Erimpertus, qui postea rebellis regi suisque extitit, a Priznolawo, quodem Sclavo duce, qui et ipse imperatori fidus probatur, comprehensus dinoscitur, et a Liutbaldo, strenuo comite, catena aliisque vinculis illigatus, regi ad Rantesfurt est praesentatus, Christi domini natale anni instantis finiente."

Št. 323a.

898.

V tem letu so se madjarske čete prvikrat napotile v Italijo ter so dospele do reke Brente. Od tu so njih poveljniki na vse strani poslali poizvedovalce, kateri naj bi se prepričali, kaka je ondotna zemlja, kaka so mesta in kako je ljudstvo. Na podlagi njih poročil so Madjari sklenili, da se vrnejo v domovino, se čez zimo dobro pripravijo in naslednje leto v mnogo večjem številu zopet pridejo v Italijo.

Liudprandi Antapodosis, II, c. 7 et 8 (Script. rer. Germ. in usum schol., recogn., Dümmler, p. 32): „Inmenso itaque innumerabilique collecto exercitu, miseram petunt Italiam (sc. Hungarii). Cumque iuxta fluvium Bren-

[1]) Ranshofen je na Gorenjem Avstrijskem blizu Braunaua.

tam defixis tentoriolis, immo centonibus, triduo exploratoribus directis, terrae situm gentisque multitudinem seu raritatem consciderarent, repedantibus nuntiis huiusmodi responsa suscipiunt: „. . . .“ — Nec mora, his auditis ad propria revertuntur, totamque hiemis asperitatem in fabricandis armis, in acuendis spiculis, in docendis iuvenibus belli noticiam, ducunt.“

Št. 323b.

Leta 899. in 900.

Madjari so meseca avgusta leta 899. pridrli v Italijo, po njej pustošili ter pomorili mnogo ljudi, nekoliko so jih pa odvedli v sužnost. Kralj Berengar je poslal nad nje 15.000 mož, ki so pa bili dne 24. oktobra pri reki Brenti popolnoma premagani. Madjari so prišl mimo Trevisa, Padove, Brescie, Milana in Pavije do gore Velikega Sv. Bernarda. Ostali so v Italiji tudi čez zimo. En oddelek madjarske vojske je hotel dospeti v Benetke, a beneški dožd Peter ga je dne 29. junija leta 900 prisilil, da se je moral vrniti. Ko so Madjari dobili od kralja Berengarja mnogo darov in porokov, so se z vsem plenom povrnili iz Italije v Panonijo.

Catalogi abbatum Nonantulanorum (Script. rer. Langob., p. 572): „In ipso anno (sc. 899) venerunt Ungari in Italia de mense Augusto indictione 3., 8. Kal. Oct. iuncxerunt se christiani cum eis in bello ad fluvium Brentam, ubi multa milia christianorum interfecta sunt ab eis, et alios fugaverunt, et venerunt usque ad Nonantulam et occiderunt monachos et incenderunt monasterium et codices multos concremaverunt atque omnem depopulati sunt locum.“

Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 130): „Interea Ungrorum pagana et crudelissima gens Italiam veniens, incendiis et rapinis cuncta devastans maximamque multitudinem hominum interficiens, nonnullos etiam captivos reservavit; contra quos Berengarius rex direxit exercitum quindecim milia hominum, set pauci ex eis reversi sunt. Ungri vero pertranseuntes Tarvisium, Patavim, Brixiam ceteroque fines, Papiam et Mediolanum venerunt et usque ad montem Job[1]), depopulantes cuncta; sed ad Venecias introgressi cum aequis atque pelliciis navibus, primo Civitatem novam fugiente populo igne concremaverunt, deinde Equilum, Finem[2]), Cloiam[3]), Caputargelem[4]) incenderunt litoraque maris depopulaverut. verum etiam temptantes Rivoaltum et Metamaucum ingredi per loca que Albiola[5]) vocantur in die passionis sanctorum apostolorum Petri

[1]) Mons Iovis je gora Velikega Sv. Bernarda.

[2]) Fine je bil najbrže blizu otoka Jesolo (Equilio) pri Benetkah.

[3]) Cloia je sedanja Chioggia južno od Benetek.

[4]) Caput argilis je sedanji Cavarzere na beneških tleh.

[5]) Albiola je stala na „Lido di Palestrina“ morebiti pri S. Stefano di Porto secco.

et Pauli,[1]) tum domnus Petrus dux navali exercitu, Dei protectus auxilio, predictos Ungros in fugam vertit. fuit namque hęc persecucio in Italia et Venecia anno uno. rex igitur Berengarius, datis obsidibus ac donis, predictos Ungros de Italia recedere fecit cum omni preda quam ceperant."

Liutprandi Antapodosis, II, c. 9 (Script. rer. Germ. in usum schol., ed. Dümmler, p. 32): „Sol necdum piscis signum deserens, arietis occupabat[2]), cum immenso atque innumerabili collecto exercitu Italiam petunt, Aquilegiam, Veronam, munitissimas pertranseunt civitates, et Ticinum, quae nunc alio excellentiori Papia notatur vocabulo, nullis resistentibus veniunt."

Regin. Chron. ad a. 901 (MG. SS., I, 609): „Gens Hungarorum Langobardorum fines ingressa, caedibus, incendiis ac rapinis crudeliter cuncta devastat. Cuius violentiae ac beluino furori cum terrae incolae in unum agmen conglobati resistere conarentur, innumerabilis multitudo ictibus sagittarum periit, quamplurimi episcopi et comites trucidati sunt. Liudwardus, episcopus Vercellensis ecclesiae, Caroli quondam imperatoris familiarissimus et consiliarius a secreto, assumptis secum opibus atque incomparabilibus thesauris, quibus ultra quam aestimari potest abundabat, cum effugere eorum cruentam ferocitatem omnibus votis elaboraret, super eos inscius incidit, ac mox interficitur; opes quae secum ferebantur, diripiuntur".[3])

Ann. Fuld. V ad a. 900 (MG. SS., I, 415): „Interim vero Avari, (qui dicuntur Ungari) tota devastata Italia, ita ut, occisis episcopis quamplurimis, Italici contra eos debellare molientes, in uno praelio una die ceciderunt 22 milia. Ipsi namque eadem via qua intraverunt, Pannoniam ex maxima parte devastantes, regressi sunt".

Ann. Alaman. ad a. 899, Cod. Modoet. et Veron. (MG. SS., I, 53): „Ungari Italiam ingressi . . . Bellum primum inter Ungaros et christianos in Italia ad Parentum[4]), et castelli capti sunt".

Ibid., Cod. Tur. et Sirm. (l. c. p. 53): „Ungari Italiam invaserunt, et Langobardos bello vicerunt".

Ann. Laubac. ad a. 899 (MG. SS., I, 53): Ungari Italiam ingressi".

Ann. Weingart. ad a. 899 (MG. SS., I, 66): „Ungri Italiam invaserunt, et Longobardos bello vicerunt".

Ann. Augien. ad a. 899 (MG. SS., I, 68): „Ungari Italiam ingressi multa (mala) fecerunt".

Chron. Beneventanum ad a. 899 (Muratori, Antiqu. Italicae, ed. Arret., I, 431): „Hungari in Italiam venerunt".

---

[1]) Dne 29. junija leta 900.

[2]) Madjari niso prišli v Italijo meseca marca, kakor piše Liutprand, pač pa meseca avgusta leta 899., kakor nam kaže citat iz „Catalogi abbatum Nonantulanorum". Ta vir zasluži, kar se tiče kronologije, več vere, kakor pa Liutprandov Antapodosis.

[3]) To, kar Regino tu pripoveduje, se je zgodilo leta 900., ne pa leta 901. Vercellski škof Liutward je bil ubit dne 24. junija leta 900.

[4]) Parentum je Brenta.

Št. 324.

900, morebiti meseca julija. [1])

Bavarski škofje, med njimi solnograški nadškof Teotmar, freisinški škof Waldo in pasovski škof Richar, pišejo papežu Ivanu (IX.) in se pritožujejo, ker je na Moravskem, katero je v cerkvenem oziru zavisno od pasovskega škofa, postavil enega nadškofa in tri škofe. Med drugim so omenili: „Prišli so, poslani od vaše (papeževe) strani, trije škofje, nadškof Ivan ter škofa Benedikt in Daniel, v deželo tistih Slovanov, ki se zovejo Moravci [„*in terram Sclavinorum, qui Moravi dicuntar*“]. Ta pokrajina je bila s svojimi prebivalci vred podvržena našim (bavarskim) kraljem, našemu ljudstvu in tudi nam ne samo gledé razširjanja krščanske vere, temuč tudi glede plačevanja posvetnega davka, kajti naši predniki so jih najprej podučevali in izpreobračali iz malikovalcev v kristjane. In zato je pasovski škof, v čegar škofiji so prebivalci te zemlje stanovali od začetka njih pokristjanjenja, prišel v njih deželo, kadar je hotel ali pa moral, in nobeden mu ni branil; v sinodalnih zborih ni zbiral samo svojih duhovnikov, temuč tudi tiste, katere je tam (na Moravskem) našel, ter storil polnovlastno vse, kar je bilo treba dognati, in vendar mu ni nihče nasprotoval. Tudi naši grofje na meji te dežele so v nji sklicavali sodnijske zbore, poravnavali, kar je bilo treba poravnati, pobirali davke in nihče se jim ni zoperstavil [2]), dokler se ni hudič lotil njih src, da so se začeli protiviti krščanstvu, odtegovati se vsaki pravici, nadlegovati nas z vojsko ter se tako besno upirati, da niso mogli tja škof in pridigarji ter da so oni sami po svoji volji delali, kar so hoteli. Sedaj se pa ponašajo, hoteč pomnožiti svoje krivice, da so z veliko svoto denarja to dosegli (namreč enega nadškofa in tri škofe), kar se nam zdi čudno in neverjetno; kaj takega se od apostolske stolice še ni nikdar slišalo in je proti kanoničnim postavam, da bi se ena cerkev tako razkosala. Ena škofija se je razdelila na pet delov. Prišli so imenovani škofje v vašem (papeževem) imenu, kakor so sami rekli, posvetili v eni in isti škofiji (pasovski) enega nadškofa — ako se sploh more o nadškofiji govoriti v škofiji kakega drugega — in tri škofe sufragane brez nadškofove vednosti in brez dovoljenja tistega škofa, v čegar škofiji so bili.“

---

[1]) Iz besed „sed quia Dei gratia liberata est Italia“, katere se nahajajo proti koncu tega pisma, je razvidno, da je bil ta dokument spisan takrat, ko so Madjari že zapustili Italijo, kar se je zgodilo nekako meseca julija leta 900. (Cfr. Dümmler, Ostfränk. Reich, III, 510.) Ker je papež Ivan IX. umrl že pred tem mesecem (cfr. Jaffé, Reg. pont. Rom., p. 443), ni prišlo to pismo več v njegove roke.

[2]) Bavarski škofje so v teh stavkih poročali neresnico, kajti Moravsko ni bilo od frankovskih vladarjev nikdar tako zavisno, kakor se tu omenja. Tudi na nekaterih drugih mestih je vsebina tega pisma neresnična ali pa pretirana. Sploh je pa iz vsega pisma razvidno, kako so Nemci takrat sovražili Slovane.

„Vaš prednik (Ivan VIII.) je vsled dovoljenja vojvoda Svetopolka posvetil Wichinga za škofa; vendar ga ni poslal v staro pasovsko škofijo, temuč k nekemu na novo izpreobrnjenemu narodu, katerega je vojvoda sam podvrgel ter iz poganov naredil kristjane.“ [1]) [„*Antecessor vester Zuentibaldo duce impetrante Wichingum consecravit episcopum; et nequaquam in illum antiquum Pataviensem episcopatum eum transmisit, sed in quandam neophytam gentem, quam ipse dux domuit bello, et ex paganis Christianos esse patravit.*“] — Potem omenjajo bavarski škofje, da so jih Slovani tožili pri rimskem papežu, ker se nočejo ž njimi pomiriti. Škofje priznavajo, da je to resnično; vendar zavračajo vso krivdo na Slovane. „Ko je začelo krščanstvo pri njih (pri Slovanih) pešati in ko so ti še zraven tega sami nehali plačevati dolžni davek našim (bavarskim) kraljem in njih knezom, so se z vojsko začeli upirati in naš narod nadlegovati . . . . Radi ali neradi morajo priti Slovani zopet pod našo vlado. Zato se spodobi, da vi (papež) gledate le od daleč in kažete pred vsemi svojo zmernost, da ne ojačite malovredne stranke, in ne oslabite tiste, ki je boljša.“ [„ . . . *et sive velint sive nolint, regno nostro subacti erunt. Quapropter oportet vos ab alto speculari, et moderaminis temperiem prae omnibus tenere, ne peior pars confortetur, et melior infirmetur.*“]

„Predniki prejasnega našega gospoda Ludovika, cesarji in kralji, izvirajo iz najbolj kristjanskega frankovskega naroda, moravski Slovani pa iz poganov in nevernikov. [„*Progenitores namque serenissimi senioris nostri, Hludovici videlicet, imperatores et reges ex christianissima Francorum gente prodierunt. Moravi vero Sclavi a paganis et ethnicis venerunt.*“] Oni so s cesarsko silo povzdigovali rimsko državo, ti pa poniževali; oni so krepili kristjansko vlado, ti pa slabili; oni so imeli veljavo pred celim svetom, ti so se pa potikali po brlogih in utrjenih mestih; vsled dobrih nasvetov, katere so oni dajali, je rimska stolica postala močna, zarad preganjanja zadnjih je žalovalo krščanstvo.“

Bavarski škofje so v svojem pismu trdili, da je laž, česar so jih dolžili imenovani Slovani, namreč, da so oskrunili katoliško vero, ker so sklenili mir z Ogri, prisegli pri psu, volku in drugih jako gnusnih in poganskih stvareh [2]) ter jim dali denar, da so napadli Italijo. [„*Quod nos praefati Sclavi criminabantur, cum Ungaris fidem catholicam*

---

[1]) Bavarski škofje v tem pismu pač omenjajo Wichinga, ki je bil škof v Nitri, popolnoma pa molče o nadškofu Metodu. Vidi se, da ga niso smatrali za pravega cerkvenega glavarja panonsko-moravske vladikovine.

[2]) Ogri so še v poznejših časih pri priseganju rabili psa. Znano je, da je leta 1181. bizantinski cesar Andronikos Komnenos s Kumani sklenil zavezo. Pri tej priložnosti sta si obe stranki izpustili nekoliko krvi ter jo popili. Ob enem sta razrezali psa, kar naj bi pomenjalo, da naj se tista stranka, katera bi prelomila pogodbo, razkosa, kakor ta pes. (Hunfalvy, Die Ungren, str. 48.)

violasse, et per canem seu lupum aliasque nefandissimas et ethnicas res sacramenta et pacem egisse, atque ut in Italiam transirent pecuniam dedisse.“] Škofje so rekli, da niso dali Ogrom denarja, temuč samo svojo laneno obleko, da bi nekoliko zmanjšali njih divjost in da bi bili varni pred njihovimi napadi. „Pač pa so Slovani sami skozi več let delali krivico, katere nas dolže, da smo jo mi enkrat storili. Vzeli so nemalo število Ogrov k sebi, popolnoma ostrigli po njih (po ogrskem) načinu glave svojih lažikristjanov in jih poslali zoper nas kristjane; tudi sami so nas napadli, odpeljali nekatere kot ujetnike, druge umorili, tretje vsled lakote in žeje po ječah usmrtili ter jih tako brezštevilno uničili. Plemenite može in poštene žene so odvedli v sužnost, požgali so božje cerkve in razdejali vsa poslopja tako, da v celi Panoniji, naši največji pokrajini, ni ne ene cerkve. Lahko vam (papežu) od vas postavljeni škofje povedo, ako hočejo priznati resnico, koliko dni bi se moralo potovati, in bi se ne videlo drugo, kakor opustošena zemlja.“ [„*Ipsi enim crimen quod nobis falso semel factum imposuerunt, multis annis peregerunt. Ipsi Ungarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt, et more eorum capita suorum pseudochristianorum penitus detonderunt et super nos Christianos immiserunt; atque ipsi supervenerunt et alios captivos duxerunt, alios occiderunt, alios ferina carcerum fame et siti perdiderunt, innumeros vero exitio deputarunt et nobiles viros et honestas mulieres in servitium redegerunt, ecclesias Dei incenderunt et omnia aedificia deleverunt; ita ut in tota Pannonia, nostra maxima provincia, tantum una non appareat ecclesia, prout episcopi a vobis destinati, si fateri velint, enarrare possunt, quantos dies transierint et totam terram desolatam viderint.*“]

„Ko smo zvedeli, da so pridrli Ogri v Italijo, smo želeli, Bog nam je priča, se z istimi Slovani pomiriti, obljubujoč jim zarad vsegamogočnega Boga, da jim odpustimo vse krivice, katere so do takrat nam storili, in da jim damo nazaj vse, kar so jim, kolikor je znano, naši vzeli, s pogojem, da bi nas le v miru pustili in nam dali toliko časa, da bi prišli v Langobardijo, branili tu imetje sv. Petra ter z božjo pomočjo rešili kristjansko ljudstvo. A tudi tega nismo mogli od njih doseči, da bi (Slovani) po tolikih zlobnostih prejemali dobrote; oni ostanejo krivi tožitelji, kateri so vedno preganjali kristjane.“ [„*Quando vero Ungaros Italiam intrasse comperimus, pacificare cum iisdem Sclavis teste Deo multum desideravimus, promittentes iis, propter Deum omnipotentem ad perfectum indulgere omnia mala contra nos nostrosque acta, et omnia reddere, quae de suis nostros constaret habere; quatenus ex illis securos nos redderent et tamdiu spatium darent, quamdiu Longobardiam nobis intrare et res sancti Petri defendere populumque christianum divino adiutorio redimere liceret. Et*

nec ipsum ab iis obtinere potuimus, ut post tanta maleficia haberent beneficia; et sunt falsi accusatores, qui semper fuere Christianorum persecutores."]

Potem prosijo bavarski škofje papeža, da naj ne bi veroval vsakemu, kdor jih sumniči, temuč, da bi se pri taki priliki natanko podučil po svojem ali pa po njihovem poslancu. Dalje naznanjajo, da žaluje Germanija z Bavarskim vred, ker se je uničilo cerkveno edinstvo in se je ena škofija razdelila na pet delov. Od njega (od papeža) pričakujejo, da odstrani vse, kar bodo hoteli osnovati zvijačni Slovani [„*si quid fraus maligni Sclavorum calliditate adduxerit, iustitia avertat.*"] Na zadnje se solnograški nadškof Teotmar opravičuje, da ni mogel v Rim poslati dolžnega denarja zarad poganskega napada v Italijo; sedaj pa, ko je ta dežela osvobojena [„*sed quia Dei gratia liberata est Italia*"], ga mu pošlje, kakor hitro bode mogoče; tudi ga prosi, da bi blagovolil na posameznosti pismeno odgovoriti.

Datum manjka.

[Mansi, Conc. coll., XVII, 253 et XVIII, 205. — Hansiz, Germania sacra, I, 176—178. — (Kleimayrn), Juvavia, Anhang, p. 283—286. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 60—64 — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXI, 34—38. — Ginzel, Gesch. der Slawenap, Anhang, str 68—72. — Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 274—278. — Kos, Spomenica, str. 21 (extr.).]

Št. 325.

900, morebiti meseca julija. [1]

Hatton, nadškof moguntinski, piše papežu Ivanu (IX.) ter mu naznanja, da so se bavarski škofje pritožili zarad Moravcev, ki so se uprli frankovski oblasti ter se bahajo, da so se od njih (od bavarskih škofov) ločili in od rimske stolice dobili posebnega metropolita, akoravno niso nikdar imeli svojega nadškofa [2] in so bili vedno podložni bavarskim vladarjem in škofom. [„ . . . *qualiter Maravenses populi Francorum potestati rebelles iactent, se ab illorum consortio esse divisos, et seorsum metropolitano gloriantur a vestra concessione esse sublimatos: cum nunquam metropolitana sedes inter illos haberetur, sed semper illorum provinciae et dioecesi cohaererent.*"] Hatton pravi, da mu pošilja to pismo vsled prošnje bavarskih škofov, zvestih katoličanov, ki poveličujejo sveto vero s svojimi deli in cerkvenimi opravili, in ki mu hočejo tudi sami ravno to naznaniti. [3] [„ . . . *quia*

[1] Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 324.
[2] Kakor se vidi, Hatton ni smatral Metoda za nadškofa.
[3] Gl. št. 324.

et illi per se ipsos vobis eadem innotescere vita comite promittebant."] Dalje trdi Hatton, da so Moravci, dobivši od apostolske stolice svojega metropolita, bajé postali prevzetni in vsled njih ošabnosti se bode še, kakor mnogi mislijo, prelivala kri. Zato ga prosi, da bi jih, preden se to zgodi, opomnil, da spoznajo, kateri vladi se imajo podvreči. Ako pa ne bodo poslušali njegovega (papeževega) svarila, bodo morali pred frankovskimi knezi skloniti svoje vratove. [„ . . . *quod si vestra admonitio illos non correxerit, velint, nolint, Francorum principibus colla submittent.*"] [1]) Vendar upa, da se zamore vsa stvar rešiti brez prelivanja krvi.

Datum manjka.

[Mansi, Concil. coll., XVIII, 203. — Hansiz, Germ. sacra, I, 178—180. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 64—67. — Kos, Spomenica, str. 24 (extr.).]

Št. 326.

900, dne 2. novembra. Trst.

Kralj Berengar podeli vsled prošnje patriarha Friderika, svojega duševnega očeta [„*spiritalem patrem*"] oglejski cerkvi vodovje Natisso, katero se bolj spodaj zove Anfora [„*aquam nomine Natissam que inferius Anfora nominatur*"], ter od Anplianovega gastaldata [„*de gastaldato Anpliano*"] [2]) letno davščino [„*censum qui annualiter nostre parti dabatur*"] in sodstvo [„*placitum*"]. Noben vojvoda, grof, oskrbnik ali kak drug državni uradnik [„*nullus dux comes gastaldius aut quislibet reipublice exactor*"] ne sme ničesar storiti, kar bi nasprotovalo tej daritvi. Kdor bi se ne ravnal po tej kraljevi naredbi, plača naj 60 liber čistega zlata in sicer polovico v kraljevo blagajnico, polovico pa oglejski cerkvi in ondotnemu patriarhu [„*medietatem camere nostre et medietatem prenominate sancte Aquilegensi ecclesie eiusque pontificibus*"].

„*Data IIII. id. novem. anno incarnationis domini nostri Jesu Christi DCCCC, anno domni Berengarii regis XIIII, per indictionem III. Actum Trieste.*"

[Kartular iz 15. stoletja v aktih „Consultori in iure" v drž. arhivu v Benetkah. — Mühlbacher v Mitth. des Instituts f. österr. Geschichtsforsch., I (1880), 285, št. 7.]

---

[1]) Na isti način so se izrazili tudi bavarski škofje („sive velint, sive nolint, regno nostro subacti erunt.") Te besede pač dovolj opisujejo takratne nemške škofe, razširjevalce vojne, tlake in robstva, ne pa miru, vere in ljubezni.

[2]) „Gastaldatum" ali „gastaldatus" se je zval okraj z vsemi mesti in gradovi, ki je bil zavisen od kakega gastalda.

Št. 327.

Okoli 900.[1])

Naznanja se vsem prebivalcem po Karantaniji [*„partibus Carentaniae“*] da je neki plemenitaš Jurij [*„quidam nobilis vir nomine Georgius“*], ko je prišel k freisinškemu škofu Waldonu na Otok [*„ad Uueride loco“*], kjer počivajo ostanki sv. mučenikov, Primoža in Felicijana, podelil tamošnji cerkvi, škofu Waldonu in njegovemu odvetniku Vadalhohu [*„cum Vadalhoho ipsius traditionis advocato“*] vse to, kar je Heimo, sin Vitogojev, dal nad ondotnim jezerom[2]) v last svoji sestri Tunci, ki je bila soproga imenovanega Jurija [*„quicquid in summitate laci ipsius Heimo filius Vuitagouonis suę sorori nomine Tunza tradidit improprietatem“*]. Freisinški škof naj ima pravico do rečenega kraja z vsemi priteklinami. Zato pa želita Jurij in njegova žena Tunca, da se po njuni smrti pokopljeta v cerkvi na otoku in da se ju ondotni duhovniki spominjajo v svojih molitvah.

Priče: „Lantolt, Herilant, Sigiuuart, Paldachar, Heimpercht, Vrolf.“

Datum manjka.

[Cod. 188, f. 107’ in 238, f. 101 v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist Fris., I[b], 428, št. 980. — Reschius, Ann. Sabion., III, 230. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 25, št. 26. — Ankershofen, Handb. der Gesch. d. H. Kärnten, II[b], 36 (odl.) — Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., I[c], 15, št. 29 (reg.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 19.]

Št. 328.

Deveto in deseto stoletje.

Iz Čedadskega evangelija.[3])

Fol. 1: Malamila.

Odela[4]), Bega[5]), Livera puelle.

---

[1]) Freisinški škof Waldon je vladal od 19. okt. 883. pa do 18. maja 906. V tem času je bila dotična listina spisana.

[2]) Tu nam je misliti na Vrbsko jezero; tik njega je vas Otok. Iz besed „in summitate laci“ bi smeli sklepati, da je bila darovana zemlja pri gorenjem delu jezera blizu Vrbe.

[3]) Ta evangelij je spisala neka oseba v petem ali šestem stoletju. Kje se je to zgodilo, ni znano. Tudi se ne ve, kdaj so ta evangelij prinesli na oglejska tla. Kaže se, da ga pod patriarhom Pavlinom II. še ni bilo tu. Tudi se ne ve, v katerem kraju oglejske patriarhije se je nahajal. Sickel (Hist. Zeitschrift, XXVII, 449) misli, da je bil ta evangelij shranjen v štivanskem samostanu pri Devinu, Della Torre pa meni, da je bil v samostanu sv. Martina v Belinji pri Ogleju. Vendar nimamo zastran tega vprašanja nobenih pravih dokazov.

Neki patriarh je dal evangelij sv. Marka, ki je obsegal sedem knjižic, vezati v zlate platnice. Dve knjižici je leta 1354. dobil cesar Karol IV. ter jih poslal v Prago,

Fol 1': Habraham, uxor eius Uuil[cana], Bedasclauo[6]) filius eorum.

Fol. 2: Nepocor, Gresic[7]), Ihon.

De terra Brasclauo[8]): Zelesena, uxor eius Hesla, Stregemil[9]) filius eorum.

---

kjer se še sedaj nahajata; ostalih pet je pa prišlo leta 1418. v Čedad, od tukaj pa leta 1420. v Benetke, kjer so se knjižice popolnoma pokvarile. Ostale tri evangelije so oglejski kanoniki leta 1409. poslali v Čedad, kjer se še sedaj nahajajo ter so dobro ohranjeni. Le na straneh je rokopis vsled vezave močno obrezan; tudi mu manjkajo zadnji listi.

Čedadski evangelij je za nas zato velike važnosti, ker je na njegovem robu napisanih veliko število slovanskih in germanskih osebnih imen. To so imena romarjev, ki so prišli v dotični samostan na božjo pot. Vendar niso vsa imena svojeročno pisana, temuč je ena oseba, morda kak duhovnik, zapisala po vrsti po več imen. Bethmann, ki je prvi priobčil ta imena, je postopal tako, da je kar zaporedoma v eni ali pa mnogih vrstah natisnil tista imena, katera je spisala ista roka z istim črnilom. Prvih devet strani Čedadskega evangelija je z imeni jako na gosto popisanih ne samo na robu, temuč tudi med obema kolonama. Deseti in enajsti list imata imena le na robu. Od dvanajstega lista dalje je le malo imen na vsaki strani in po petnajstem listu je več strani celo praznih.

Po pisavi sodeč so skoraj vsa imena bila spisana v devetem in desetem stoletju in sicer večinoma v drugi polovici devetega in prvi polovici desetega stoletja. V obče so imena spisana nekako v kronologičnem redu tako, da so na prvih listih starejša, na zadnjih pa novejša; vendar je v tem oziru tudi nekoliko izjem. Med imeni je tudi nekoliko takih, ki zaznamenujejo razne zgodovinske osebe.

Nekateri romarji so prišli iz Bolgarije, nekateri iz tistih delov Panonije, po katerih je gospodoval vojvoda Braslav. Z ozirom na to, da je cerkev, v kateri se je v devetem in desetem stoletju nahajal Čedadski evangelij, stala na tleh oglejske patriarhije in so imeli tedaj Slovenci izmed vseh Slovanov najkrajšo pot do tja, smemo trditi, da je bilo med romarji, katerih imena so zapisana na rečenem evangeliju, posebno veliko Slovencev. Tudi so bili naši predniki v devetem stoletju že večinoma kristjani, pri nekaterih drugih Slovanih se je takrat še le začela širiti sveta vera, pri nekaterih pa še pozneje.

Zgoraj našteta imena so vzeta iz Bethmannovega spisa. Nekaterim imenom se takoj pozna njih slovansko lice; o nekaterih bi se pa dalo dvomiti, če so res slovanska. Nekaj imen je sicer neslovanskih; a dotični romarji so prišli s slovanske zemlje ali pa so bili v sorodstvu z osebami, katerih imena so bila slovanska. V nekaterih slučajih je naštetih več slovanskih imen, a vmes med njimi so posamezna neslovanska. Iz tega bi smeli sklepati, da so bile dotične osebe z neslovanskimi imeni tudi slovanskega rodu ali pa so šle na božjo pot v družbi z raznimi slovanskimi znanci.

Zarad kronologije sem iz Bethmannovega spisa prepisal tudi tista imena, ki zaznamenujejo razne zgodovinske osebe. Imena, katera je pisala ista roka z istim črnilom, so po Bethmannovem zgledu zaporedoma našteta.

[4]) To je Odola. Gl. Letopis Matice Slov. za 1886, str. 129, št. 183.

[5]) Gl. Letopis, l. c. št. 2.

[6]) To je Budislav. Gl. Rački, Documenta hist. Chroat., p. 384; Letopis, št. 30.

[7]) To je Grešič. Gl. Letopis, št. 94.

[8]) O vojvodu Braslavu in njegovi zemlji glej pod št. 268, 301, 304, 313.

[9]) To je Stregomil. Gl. Letopis, št. 255.

Motico [1]).
Trebenec, Dracig [2]), Craniohi, Millena, Zelebor [3]), Andreas.
Nosimer [4]), Gelanus [5]), Luta [6]).

Fol. 2': Chotmer [7]).
Cozil [8]), Uuozet, Margareta.
Zelislaua [9]), Sebetuh [10]), Humislan [11]), d̄. Trebebor [12]), Bribibor [13]), Trudopulc [14]).

Fol. 3: Boselisa [15]), Sobemuscla [16]), Sclauuenca [17]).

Fol. 3': † Lodohicus imp̄: Ingelberga regina [18]).

Hic sunt nomina de Bolgaria. Inprimis rex illorum Michahel [19]) et frater eius Dox et alius frater eius Gabriel et uxor eius Maria et filius eius Rasáte, et alius Gabriel, et tercius filius Simeon, et quartus filius Jacob, et filia eius dei ancella Praxi, et alia filia eius Anna.[20])

Zergobula.

Fol. 4: De Bolgaria qui primus venit in isto monasterio, nomen eius Sondoke et uxor eius Anna et pater eius Iohannes et mater eius Maria et filius [eius] Mihael et alius filius eius Uuelecneo, et filia eius Bogomilla, et alia Kalîa, et tercia Mar[ta et quarta] Elena et quinta Maria, et alia uxor eius Sogesclaua [21]) et alius homo bonus Petrus . . . et Georius.

---

1) To je Motik. Gl. Letopis, št. 160.
2) To je Dražič.
3) To je Zlebor. Gl. Letopis, št. 348.
4) To je Nosimir. Gl. Letopis, št. 180
5) To je Jelen. Gl. Letopis, št. 104.
6) To je Ljuta. Gl. Letopis, št. 130.
7) To je Hotimir. Gl. Letopis, št. 96.
8) To je Kocel. Gl. Letopis, št. 108.
9) To je Zleslava. Gl. Letopis, št. 349.
10) To je Sebeteh. Gl. Letopis, št. 230.
11) To je Unislav. Gl. Letopis, št. 308.
12) To je Trebibor. Gl. Letopis, št. 294.
13) To je Pribibor. Gl. Letopis, št. 195.
14) To je Trudopolk. Gl. Letopis, št. 305.
15) To je Boželiša. Gl. Letopis, št. 15.
16) To je Sobemisla. Gl. Letopis, št. 238.
17) To je Slavenka. Gl. Letopis, št. 236.
18) Ker se je cesar Ludovik (II.) po letu 850. poročil z Ingelbergo, sta se te dve imeni tudi po tem letu zapisali.
19) Tu nam je misliti na bolgarskega kralja Borisa, kateri se je leta 861. dal krstiti ter je takrat sprejel ime Mihael. Te vrstice nam tudi kažejo, kako so se zvali člani njegove družine.
20) Te vrstice od „Hic sunt“ naprej je napisala ista roka, katero opazujemo tudi na naslednji strani (fol. 4) od „De Bolgaria“ pa do „et Georius“.
21) To je Sobeslava. Gl. Rački, Documenta, str. 385.

Fol. 4': Khaco, Sebedrago[1]), Centeska.
Porosit[2]).
Szuentiepulc[3]), Szuentezizna[4]), Predezlaus[5]).

Fol. 5: Miramuscle[6]), Zitemer[7]), Straneca[8]), Maola[9]).

Fol. 5': Preblassclava[10]), Pressoboda[11]), Mutacus[12]).
Sedemir[13]).
Perinsuin, Isac, Stamer[14]), Penebod[15]), Semidraga[16]).
Ratuuic[17]), Sebedra[g][18]) hostiarius.
Domno Tripimiro[19]).
Memento domine famulorum famularum .... Uuitgauo cō[20], ... Bribina[21]), Terpimer[22]), Petrus, Maria, Dragoiud[23]), Sabes, Pizeden, ... nisl, Benedictus, Straha, Petro, Bedoslau[24]), Mihahel, Siliz[25], Coten[26]), Kanei, Drisimer[27]), ... Sedobra[t], ... Dragoroc[28]), Moeta, Couar, ... Arcumis, ... Saba, Cafrat, Job, Estimer[29]), Radasta[30]), ...

---

[1]) To je Sebidrag. Gl. Letopis, št. 228.

[2]) To je Borižit. Gl. Letopis, št. 12.

[3]) To je Svetopolk. Gl. Letopis, št. 266. — Morebiti zaznamenuje to ime takratnega velikomoravskega vojvoda Svetopolka, čeprav ne stoji zraven imena ne „dux", ne „comes" in ne „dominus". Svetožizna bi bilo ime njegove soproge. Gl. št. 329, kjer sta omenjena „Zuuentibald" in pa „[Z]uuengizigna".

[4]) To je Svetožizna. Gl. Letopis, št. 269.

[5]) To je Predislav. Gl. Letopis, št. 192.

[6]) To je Miromisl. Gl. Letopis, št. 149.

[7]) To je Žitomir. Gl. Letopis, št. 360.

[8]) To je Stranka. Gl. Letopis, št. 254.

[9]) To je Mala. Gl. Letopis, št. 136.

[10]) To je Pribislava. Gl. Letopis, št. 200.

[11]) To je Prisnoboda. Gl. Letopis, št. 202.

[12]) To je Motak. Gl. Letopis, št. 159.

[13]) To je Zdemir. Gl. Letopis, št. 337.

[14]) To je najbrže Stanimir ali pa Stamer.

[15]) To je Benebod. Gl. Letopis, št. 6.

[16]) To je Zemidraga. Gl. Letopis, št. 341.

[17]) To je najbrže Radovik.

[18]) To je Sebidrag. Gl. Letopis, št. 228.

[19]) Tu nam je misliti na hrvatskega kneza Trpimira, ki je vladal od 850—855.

[20]) To je Vitogoj. Omenja se pod št. 162, 277, 327.

[21]) To je Pribina. Gl. Letopis, št. 198.

[22]) To je Trpimir.

[23]) To je Dragovit. Gl. Letopis, št. 70.

[24]) To je Bedoslav. Gl. Letopis, št. 30.

[25]) To je Žilec. Gl. Letopis, št. 356. To ime se omenja tudi pod št. 142.

[26]) To je Hoten. Gl. Letopis, št. 95.

[27]) To je Držimir. Gl. Letopis, št. 74.

[28]) To je Dragorok. Gl. Letopis, št. 67.

[29]) To je Čestimir. Gl. Letopis, št. 35.

[30]) To je Radosta. Gl. Letopis, št. 220.

Motimira[1]).

Fol. 6: Mlada, Olamir, Olamir, Trubesu . . .

Radozlau[2]) et ego indignus Liuprih pbr., Estemir, Zizemir[3]), Pensezi, Moisclaica[4]), Iohannes filius ip[sorum].

Uincamera et filius eius Lihamere.

Brasclauo[5]) et uxor eius Uuentescella.

Nepokor.

Salaho.[6])

Fol. 6': . . . . . Menedraga[7]), Trebelio[8]), Gomer[9]), Merisclafa[10]), Souuinnao, Rastisclao[11]), Pudaram, Citamuscle[12]), Gonimer[13]), Rasmene[14]), Nitrabor[15]), Kasno[16]), Uuitamusclo[17]), Musclonna[18]), Negot[19]), Lala[20]), Stranamer[21]), Trebenna[22]).

Stamer.

VIII. idus aprilis Hoteihza hobiit, IIII. kal. iunias Zidepor hobiit, Netunsica hobiit, idus iun. Histunsis hobiit.

Crepuco[23]) uxor et Trebe . . . filius eius Trebego[24]) . . . .

Coseri[25]).

Tesina[26]), Slotiuenza[27]).

---

1) To je Motimira. Gl. Letopis, št. 162.
2) To je Radoslav. Gl. Letopis, št 219.
3) To je Žizemir. Gl. Letopis, št. 364.
4) To je Mojslavka. Gl. Letopis, št. 158.
5) To je Braslav. Gl. Letopis, št. 20.
6) Cfr. št. 123: „a Salachone comite".
7) To je Manjdraga. Gl. Letopis, št 139.
8) To je Trebil. Gl. Letopis, št. 298.
9) To je Gojmir. Gl. Letopis, št. 83. Pod št. 142. je omenjen „Goimer".
10) To je Miroslava. Gl. Letopis, št. 150.
11) To je Rastislav.
12) To je Žitomisl. Gl. Letopis, št. 361.
13) To je Gonimir. Gl. Letopis, št. 88.
14) To je Rašmen. Gl. Letopis, št. 224.
15) To je Nitrabor. Gl. Letopis, št. 179.
16) To je Kasnè. Gl. Letopis, št. 107.
17) To je Vitomisl. Gl. Letopis, št. 321.
18) To je Mislena. Gl. Letopis, št. 152.
19) To je Negota. Gl. Letopis, št. 172.
20) To je Lala. Gl. Letopis, št. 120.
21) To je Stranimir. Gl. Letopis, št 253. To ime je omenjeno tudi pod št. 292.
22) To je Trebenja. Gl. Letopis, št. 293.
23) To je Krepek. Gl. Letopis, št. 114.
24) To je Trebegoj. Gl. Letopis, št. 291.
25) To je Kosar. Gl. Letopis, št. 110.
26) To je Tešina. Gl. Letopis, št. 274. Plemenitaš Tešina se omenja tudi v neki listini pod št. 497.
27) To je Zlativenca. Gl. Letopis, št. 347.

Doblisclaug[1]), Godesclagua[2]), Zelesclauua[3]), ... Semia, Presclauonte[4]), Presclauonte, . . . Dabramusclo[5]).
Tonasclauua[6]).
Ludino[7]), Soguasclaua.
Uuitgou[8]).
Nesden, Antonius, Uuitmar[9]), Lutomer[10])
Sriben, Sebetech[11]), Primusl[12]).
Colotec.

Fol. 7: † Zillizio, . . . enstabeda, Nazamyr[13]), Brazena[14]).
Musclus[15]), Tordasclaue[16]).

Fol. 8': Siherad, Zisola.

Fol. 9: Stradosclauua[17]), . . . Dobrablaste[18]), . . . Stradasclau[19]).

Fol. 10: Panco.
[Bo]lesclaua[20]).

Fol. 12: † Domno Karolo imperatore, domno Liuttuardo epō.[21])

Fol. 13: Dragamer[22]), ... Nazisir[23]), ... Seuemuscle[24]), Semina hobiit. Nedauid[25]).

---

[1]) To je Dobislav. Gl. Letopis, št. 46.
[2]) To je Godeslava. Gl. Letopis, št. 80.
[3]) To je Zleslava. Gl. Letopis, št. 349.
[4]) Najbrže Braslav. Gl. Letopis, št. 20.
[5]) To je Dobromisl. Gl. Letopis, št. 53.
[6]) To je Tonislava. Gl. Letopis, št. 281.
[7]) To je Ljudin. Gl. Letopis, št. 128.
[8]) To je Vitogoj.
[9]) To je Vitomir. Gl. Letopis, št. 324.
[10]) To je Ljutomir. Gl. Letopis, št. 134. Ime „Liutemir“ se omenja tudi pod št. 142.
[11]) To je Sebeteh. Gl. Letopis, št. 230.
[12]) To je Premisl. Gl. Letopis, št. 194.
[13]) To je Nosimir. Glej Letopis, št. 180.
[14]) To je Bratina. Gl. Letopis, št. 21.
[15]) To je Misl. Gl. Letopis, št. 151.
[16]) To je Trdoslava.
[17]) To je Stradoslava. Gl. Letopis, št. 251.
[18]) To je Dobrovlasta. Gl. Letopis, št. 55.
[19]) To je Stradoslav. Gl. Letopis, št. 250.
[20]) To je Boleslava.
[21]) Tu omenjeni cesar je Karol Debeli; Liutwart, njegov kaplan, je bil škof vercellski.
[22]) To je Dragomir.
[23]) To je Načižir. Gl. Letopis, št. 166.
[24]) To je Svemisl. Gl. Letopis, št. 261.
[25]) To je Nadovid. Gl. Letopis, št. 167.

Fol. 14: Oimuscle[1]), Dabraua[2]), Dequodesca, Misticlau[3]), Gohifred, Cerna[4]), Quocili[5]), Priuuina[6]), Gostidrago[7]), Semmemuscle[8]), Paridra, Zidana[9]), Pilende, Seuella, Seuella, Millas[10]), Soidrago[11]), Randeco, Ceresulla, Sinata, Soltin, Premil[12]), Luban[13]).

Fol. 22': Iohannes uxor eius Bedoslauua[14]).

Fol. 23: Cralo, Ualo, Uulcote[15]), Milo[16]), Uuitego[17]), ... † Presila, Petrus filius domno Tripemero[18]).

Fol. 38': Semna, Uisegneo[19]) diac[onus], Cruben[20]), Uuilan[21]), Sedobra.

Fol. 42: Santpulc, ... Bochmir[22]).

Fol. 47: Gostichai[23]), Sebusca.

Fol. 49: Presela, Uuisseoi[24]) pbr. (sc. presbiter).

Fol. 65: Dannamir[25]).

Fol. 79: Stenedrago[26]).

Fol. 80': Castemyr[27]).

Fol. 95: Prisnata[28]).

---

1) To je Omisl. Gl. Letopis, št. 184.
2) To je Dobrava. Gl. Letopis, št. 47.
3) To je Mistislav. Gl. Letopis, št. 153.
4) To je Črna. Gl. Letopis, št. 38. Neka „Zirna" se tudi omenja v ncki listini pod št. 191.
5) To je Kocel. Gl. Letopis, št. 108.
6) To je Pribina. Gl. Letopis, št. 198.
7) To je Gostidrag. Gl. Letopis, št. 90.
8) To je Zememisl. Gl. Letopis, št. 338.
9) To je Židana. Gl. Letopis, št. 354.
10) To je Milaš. Gl. Letopjs, št. 143.
11) To je Sojdrag. Gl. Letopis, št. 239.
12) To je Premil. Gl. Letopis, št. 193.
13) To je Ljuban. Gl. Letopis, št. 124.
14) To je Budislava. Gl. Letopis, št. 31.
15) To je Volkota. Gl. Letopis, št. 332.
16) To je Mil. Gl. Letopis, št. 142.
17) To je Vitogoj.
18) To je Trpimir.
19) To je Višegnev. Gl. Letopis, št. 317.
20) To je Grben. Gl. Letopis, št. 93.
21) To je Vilan. Gl. Letopis, št. 316.
22) To je Bogomir. Gl. Letopis, št. 8.
23) To je Gostiša. Gl. Letopis, št. 92. Neki „Goztizai" se tudi omenja pod št. 452.
24) To je Višegoj. Gl. Letopis, št. 318.
25) To je Danimir. Gl. Letopis, št. 44.
26) To je Ščenedrag. Gl. Letopis, št. 272.
27) To je Čestimir. Gl. Letopis, št. 35.
28) To je Prisnota. Gl. Letopis, št. 203.

Fol. 98': † Olodrag, † Olomer, † Pigimer, † Cotes, † Sitigoi[1]), † Mirogoi[2]).

Fol. 99: Stagai[3]).

Fol. 102': Zidizlau[4]) pbr., ... Rodun pbr., Zabau, Liutisti[5]), Munemer[6]), . . . Sepino, Sirnamus, Mirona[7]), Dobrodei[8]), Priuuigor[9]), Zla[10]), Nazzeg[11]).

† Brannimero[12]) comiti, Mariosa[13]) cometissa.

Cherni[14]).

Fol. 129', 130: Predeclao[15]), ... Tunisclaua[16]), ... Ubisclaua[17]).

Fol. 145: Sedesclao[18]), Preuui[sclao][19]).

Fol. 162': Teudmari pontificis[20]).

Fol. 167: Godesclaua[21]), ... Sclauica[22]), ... Stradesclaua[23]), ... Subimer[24]).

Fol. 181': Stano[25]) pbr.

Fol. 213': Prenenon, Milei[26]), Pomego, Dobrosisne[27]), Isaika, Trehenta, Deoste, Sesite, Trebenna[28]), Stram, Semigir, Musclasete, Sal, Luca.

---

[1]) To je Žitigoj. Gl. Letopis, št. 357.

[2]) To je Mirogoj. Gl. Letopis, št 147.

[3]) To je Stagoj. Gl. Letopis, št. 240.

[4]) To je Židislav. Gl. Letopis, št. 355.

[5]) To je Ljutič. Gl. Letopis, št. 132.

[6]) To je Munimir. Gl. Letopis, št. 164.

[7]) To je Mirna. Gl. Letopis, št. 148.

[8]) To je Dobrodej. Gl. Letopis, št. 51.

[9]) To je Pribigoj. Gl Letopis, št. 196.

[10]) To je Zla. Gl. Letopis, št. 346.

[11]) To je Naček. Gl. Letopis, št. 165.

[12]) To je Branimir. Gl. Letopis, št. 17. — Brez dvoma nam je tu misliti na hrvaškega vojvoda Branimira, ki je vladal okoli leta 879.

[13]) To je Marjuša. Tako se je zvala Branimirova soproga.

[14]) To je Črni. Gl. Letopis, št. 40.

[15]) To je Predislav. Gl. Letopis, št. 192.

[16]) To je Tonislava. Gl Letopis, št. 281.

[17]) To je Ubislava. Gl. Letopis, št. 306.

[18]) To je Sedeslav.

[19]) To je Pribislav. Gl. Letopis, št. 199. Leta 989. je na Gorenjskem živel neki posestnik, kateremu je bilo tako ime. (Gl. št. 490.)

[20]) Prej ko ne nam je tu misliti na oglejskega patriarha Teotmara, ki je vladal od leta 850—872.

[21]) To je Godoslava. Gl. Letopis, št. 80.

[22]) To je Slavka. Gl. Letopis, št. 237.

[23]) To je Stradoslava. Gl. Letopis, št. 251.

[24]) To je Sebimir. Gl. Letopis, št. 229. — Leta 864. je neki „Zebemir“ živel na koroških tleh. Gl. št. 191.

[25]) To je Stano. Gl. Letopis, št. 244.

[26]) To je Milej. Gl. Letopis, št. 144.

[27]) To je Dobrožizna. Gl. Letopis, št. 58.

[28]) To je Trebenja. Gl. Letopis, št. 293.

Fol. 214: Turdamere[1]), Zababerado[2]), Neme, Ral, Domamir[3]), Ciagrota, Exumila, P[ro]mer, Draineste, Sidesci, Nesir[4]) (s. VIII. vel. IX.)

Fol. 236', 237: Ratgoi[5]) et uxor eius Reginsunda, Patricus, Bribislau[6]), ... Pacemira[7]).

Fol. 238: † Sebedrac[8]).

Fol. 268': Degodelka[9]), Dallimere[10]), Bellica[11]), filius eius Minidrago[12]), Iohannes, Cerelulla, filia eius Thesconna.

Fol. 270': Nenadei[13]), Glauoz[14]).

[Bethmann v Neues Archiv der Gesellschaft f. ältere deutsche Geschichte, II, 113 sq. — Rački v Monumenta spect. hist. Slav. merid., VII, 382—384.]

Št. 329.

Med l. 784. in 907.

Liber confraternitatum vetustior (MG. Necrol., II.)

Pag. 12, col. 30, v. 5: Zuuentibald, ·uuengizigna. (?)[15])
„ 14, „ 35, „ 5: Liupota.[16]) (Iz 8/9. stoletja.)
„ 15, „ 36, „ 28: Lepa.[17]) (Iz 9. stoletja.)
„ 15, „ 36, „ 35: Lepa. (Iz 9. stoletja.)
„ 15, „ 36, „ 1: Cheitamar.[18]) (Iz 8/9. stoletja.)
„ 21, „ 49, „ 19: Uuitagauo[19]) m. (sc. monachus). (Iz 9. stoletja.)
„ 22, „ 51, „ 30: Uuitocouo.[19]) (Iz 9. stoletja.)
„ 22, „ 51, „ 37: Radouuin.[20]) (Iz 8/9. stoletja.)
„ 24, „ 60, „ 22: Zemigneu.[21]) (Iz 9. stoletja.)
„ 24, „ 60, „ 23: Cazan.[22]) (Iz 9. stoletja.)

---

[1]) To je Trdomir. Gl. Letopis, št. 289.
[2]) To je Zababerad. Gl. Letopis, št. 335.
[3]) To je Domomir. Gl. Letopis, št. 61.
[4]) To je Nežir. Gl. Letopis, št. 176.
[5]) To je Radigoj. Gl. Letopis, št. 211.
[6]) To je Pribislav.
[7]) To je Pačemira. Gl. Letopis, št. 185.
[8]) To je Sebidrag. Gl. Letopis, št. 228. To ime je bilo znano tudi med koroškimi Slovenci. Gl. št. 191.
[9]) To je Dolgodelka. Gl. Letopis, št. 59.
[10]) To je Dalimir. Gl. Letopis, št. 43.
[11]) To je Belica. Gl. Letopis, št. 4.
[12]) To je Manjdrag. Gl. Letopis, št. 138. — Leta 945. je neki „Mandrag“ živel na Koroškem. (Gl. št. 392.)
[13]) To je Nenadej. Gl. Letopis, št. 173.
[14]) To je Glavač. Gl. Letopis, št. 76.
[15]) Ime moravskega vojvoda Svetopolka in njegove soproge Svetožizne. Cfr. št. 328.
[16]) To je Ljubota. Glej Letopis Matice Slov. za leto 1886, str. 124, št. 127.
[17]) Gl. Letopis, št. 122.
[18]) To je Hotimir. Gl. Letopis, št. 95. — Morebiti je bil ta Hotimir takratni vojvoda karantanskih Slovencev.
[19]) To je Vitogoj.
[20]) To je Radovin. Gl. Letopis, št. 222.
[21]) To je Zemignev. Gl. Letopis, št. 343.
[22]) To je Kosan.

Pag. 24, col. 60, v. 24: Môsiz[1] (Iz 9. stoletja.)
„ 24, „ 60, „ 26: Tichomira.[2] (Iz 9. stoletja.)
„ 24, „ 60, „ 27: Dabramuzli.[3] (Iz 9. stoletja.)
„ 24, „ 60, „ 28: Prebila.[4] (Iz 9. stoletja.)
„ 26, „ 62, „ 6: Radouuinus.[5] (Iz 8/9. stoletja.)
„ 30, „ 73, „ 1: Turdagauuo.[6] (Iz 9. stoletja.)
„ 30, „ 73, „ 1: Deblegauuuo.[7] (Iz 9. stoletja.)
„ 31, „ 76, „ 13: Izbor.[8] (Iz 9. stoletja.)
„ 31, „ 76, „ 16: Nibumir.[9] (Iz 9. stoletja.)
„ 31, „ 78, „ 12: Miriza.[10] (Iz 9. stoletja.)
„ 35, „ 88, „ 9: Liubzez.[11] (Iz 8/9. stoletja.)
„ 35, „ 88, „ 12: Raduuuin.[12] (Iz 8/9. stoletja.)
„ 35, „ 88, „ 18: Uuitagauuo com.[13] (Iz 9. stoletja.)
„ 36, „ 90, „ 19: Dragabon.[14] (Iz 9. stoletja.)
„ 36, „ 90, „ 20: Zerno.[15] (Iz 9. stoletja.)
„ 39, „ 97, „ 27: Witigowo.[16] (Iz 9. stoletja.)
„ 41, „ 101, „ 5: Trebel.[17] (Iz 9. stoletja.)
„ 41, „ 101, „ 7: Comir.[18] (Iz 9. stoletja.)
„ 41, „ 101, „ 8: Dobresit.[19] (Iz 9. stoletja.)
„ 41, „ 101, „ 13: Liubona.[20] (Iz 9. stoletja.)
„ 41, „ 101, „ 13: Vvizzemir.[21] (Iz 9. stoletja.)
„ 41, „ 101, „ 13: Zemidrud.[22] (Iz 9. stoletja.)
„ 42, „ 103, „ 29: Liupotun m.[23] (Iz 9. stoletja.)

---

1) To je Možič. Gl. Letopis, št. 163.
2) To je Tihomira. Gl. Letopis, št. 279.
3) To je Dobromisl. Gl. Letopis, št. 53.
4) To je Pribila.
5) To je Radovin.
6) To je Trdogoj.
7) To je Debelogoj.
8) To je Izbor. Gl. Letopis, št. 101.
9) To je Nebomir. Gl. Letopis, št. 168.
10) To je Mirica. Gl. Letopis. št. 146.
11) To je Ljubšič.
12) To je Radovin.
13) To je Vitogoj.
14) To je Dragovan. Gl. Letopis, št. 69.
15) To je Črnè.
16) To je Vitogoj.
17) To je Trebil. Gl. Letopis, št. 298.
18) To je Gojmir. Gl. Letopis, št. 83.
19) To je Dobrožit. Gl. Letopis, št. 57.
20) To je Ljubonja. Gl. Letopis, št. 126.
21) To je Višemir. Gl. Letopis, št. 319.
22) To je Zemidrug. Gl. Letopis, št. 342
23) To je Ljubotun.

Št. 330.

901, mesesa februarja.

Beneški dožd Peter določi v navzočnosti gradeškega patriarha Vitala in mnogih škofov, da naj se iz nova popravi samostan sv. Štefana v Altinu, katerega so Madjari, ko so prišli v Italijo, poškodovali, njegova posestva opustošili ter samostanske kolone pomorili ali pa polovili.

[Monticolo, Cronache Veneziane, I, 130, op. 6 (odl.).]

Št. 331.

901, morebiti dne 11. aprila.

Madjari so prihrumeli v Karantanijo, a so bili tu premagani.

Ann. Fuld. V, ad a. 901 (MG. SS., I, 415): „Interdum vero Ungari australem partem regni illorum Caruntanum devastando invaserunt."

Chronicon Suevicum universale ad a. 901 (ibid., XIII, 66): „Ungari Carentaniam invadunt et in sabbato commissa pugna occiduntur."

Herimanni Aug. Chron. ad a. 901 (ibid., V, 111): „Ungari Carentanum petentes, commissaque pugna victi caesique fugerunt."

Annal. Saxo ad a. 902 [1]) (ibid., VI, 590): „Ungarii in Charentaniam invadunt, et commisso in sabato paschae [2]) proelio occiduntur."

Št. 332.

901.

Madjari so iz nova pridrli v Italijo. [3])

Ann. Alam. ad a. 901 (MG. SS, I, 54): „Iterum Ungari in Italiam."

Ann. Laubac. ad a. 901 (MG. SS., I, 54): „Iterum Ungari in Italiam."

Št. 333.

Od 901. pa do 909.

Gradeški patriarh Dominik, po rodu Benečan, je vladal 7 let, 11 mesecev in 3 dni. Bil je doždov sin ali pa vsaj njegov sorodnik. Papež Teodor (?) [4]) mu je podelil palij, katerega naj bi rabil tiste dni, ki so bili že njegovim prednikom naznanjeni.

---

[1]) Letnica je tu napačna.

[2]) Leta 901. je bila velikonočna sobota dne 11. aprila.

[3]) Najbrže se na ta napad Madjarov nanašajo besede na grobnem spomeniku oglejskega patriarha Friderika (gl. št. 334), ki se glase: „Ungarorum rabiem magno moderamine pressit."

[4]) Papež Teodor II. je vladal že leta 897. in sicer le 20 dni. (Jaffé, Reg. pont. Rom, ed. 1885, I, 441.)

Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 16): „Huic (sc. Vitali) successit Dominicus patriarcha, qui rexit pontificatum annos VII, ms. XI, d. III.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Dominicus patriarcha, filius Petri Tribuni Dominici [1]), sedit an. 7, m. 11, d. 3.“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c, I, 129): „Mortuo itaque Vitale patriarcha . . . successit sibi Dominicus patriarcha.“

Ibid. (Monticolo, p. 131): „Hac scilicet tempestate Dominicus patriarcha migravit a seculo, qui ecclesiam Gradensem rexerat annis VII et mensibus XI.“

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 9, pars 17 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 195): „Dominicus patriarcha natione Venetus ex patre Petro Tribuno, sedit annis VII, mensibus XI, diebus III. Hic fuit ducis filius, vel ut quidam referunt solum de sua cognatione. Qui pallium obtinuit a Theodoro papa utendum diebus praedecessoribus suis concessis, in quibus diebus Fredericus patriarcha Aquilegiensem regebat ecclesiam.“

Št. 334.

Nekako med 900 in 921.[2])

Oglejski patriarh Friderik je vladal takrat, ko so se Madjari polastili Panonije. Oglejska kronika pravi, da je rečeni patriarh premagal Madjare in jih zapodil v beg. Na njegovem grobu se je nahajal napis, ki je to poudarjal. Umrl je patriarh Friderik dne 23. februarja.

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Federicus patriarcha sedit annis LIII.[3]) Iste mirabiliter ecclesiam gubernavit. Hujus tempore imperante Karolo III Ungarorum gens a Servia egressa in Pannoniam, quae adjungitur finibus ecclesiae Aquilegensis, primitus venit et ejectis Avaris ibi habitare coepit.[4]) Erat enim gens crudelissima, carnem comedens humanam et sanguinem bibens pro potu. Quos Federicus patriarcha repressit et longius effugavit, reddens Hesperiae pacem, quae caput extat Italiae. Super cujus sepulchrum in Aquilegia est epitaphium:

Conditur inferius nitido patriarcha lapillo,
Praeclarum nomen cui Federicus erat.

---

[1]) Sc. ducis Venetorum (888—912).

[2]) Oglejski patriarh Friderik je bil naslednik patriarha Valperta, ki je umrl pred novembrom leta 900 (cfr. št. 326), ker takrat je bil Friderik že oglejski patriarh. Znano nam je pa tudi, da je bil leta 921. še živ. (Gl. št. 353.)

[3]) Število „LIII“ je na vsak način preveliko.

[4]) Cesar Karol III. je bil leta 887. odstavljen (gl. št. 280); Madjari so pa, kakor je znano, prišli nekaj let pozneje v Panonijo (gl. št. 307).

Ungarorum rabiem magno moderamine pressit,
Fecit et Hesperiam pacem habere bonam.
Egregius pastor mitis dum pasceret agnos,
Semper utrique gregi pabula laeta dedit.
Hunc Deus omnipotens proprio ditavit honore,
Post hanc angelicis consociando choris.
Tu quoque praecursor Christi baptista Joannes,
Pontifici meritis auxiliare tuis "

Necrolog. Aquileg. ad „septimum kal. Martii". (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 463.)

Št. 335.

903 (?), dne 8. septembra.

Pokrajinski škof Madalvin [„*Madaluinus choriepiscopus*"] prepusti pasovskemu škofu Burkhardu mnogo mašne oprave, 56 knjig, svojo lastnino v Aribonovi grofiji med Anižo in Urlom ter devet kmetij v Lilienbrunnu na panonski zemlji [„*in Pannonia in loco, qui dicitur Liliunprvnno*"]. Zato mu pa škof Burkhard odstopi mnogo fevdov po raznih okrajih, med njimi tudi nekatere onostran komagenske gore v „Nominacha" in v Mödlingu [„. . . *et ultra montem Comagenum ad Nominichha et ad Medilichha*"][1])

„*Acta est hec confirmatio conplacitationis in urbe Patauia VI. idus Septembris anno ab incarnatione domini DCCCCIIII., indictione secunda anno tercio Hludouuici regis.*"[2])

[Mon. Boica, XXVIII b, 200, št. 3.) — Wiener Jahrbücher, XI, Anzeigeblatt, 9. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 49, št. 36.]

Št. 336.

903, dne 26. septembra. Albern.[3])

Kralj Ludovik podeli Svetopolku,[4]) vazalu svojega sorodnika, mejnega grofa Liutpolda [„*cuidam homini nomine Zuentipolcho de-*

[1]) Ta listina nam kaže, da takrat, ko je bila spisana, Madjari še niso prihajali na zemljo med Anižo in Dunajskim lesom, da bi po njej pustošili.

[2]) Ta datum je nenatančen. Tretje leto vladanja kralja Ludovika je bilo 902., druga indikcija leta 898/899 in letnica po Kristusovem rojstvu je izražena s številom 904. Mühlbacher [Reg. d. Karol., št. 2015 (1961) [a]] stavi VII. indikcijo namesto II., čemur bi odgovarjalo leto 903. ali pa 904.

[3]) Albern je pri izlivu Aniže v Donavo na Dolenjem Avstrijskem.

[4]) Ta Svetopolk, ki se omenja tudi pod št. 319 in 320, je bil, sodeč po njegovem imenu, slovenskega rodu. Njegova mati „Winpurc" je bila morebiti Nemka. Omenja se v neki listini cesarja Arnulfa leta 898. [Cfr. Mühlbacher, Reg., št. 1838 (1887).]

lecti propinqui nostri Liutpoldi videlicet marchionis vassallo"], v popolno last pet kmetij pri Kirchdorfu[1]) v Arbonovi grofiji [„*in valle quę dicitur Ôliupespurc comitatu Arbonis*"] z vsemi priteklinami in pa pravico do ribištva v Kremsi [„*in Cremisa*"]. Rečeni Svetopolk [„*Zuentipolc*"] lahko s temi posestvi stori, kar mu je drago.

„*Data VI. Kalend. Octob. anno incarnationis domni DCCCCIII., indict. VII., anno vero IIII. domni Hludouuici regis; actum ad Alpare.*"

[Listina, ki se nahaja na Dunaju, ni original, pač pa precej dober posnetek iz druge polovice 10. stoletja. — (Hormayr), Archiv für Süddeutschland, II, 217. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 70. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 51. — Ankershofen, Gesch. v. Kärnten, II[b], 89. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 45. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 2014 (1960).]

Št. 337.

904, dne 10 marca. Ingolstadt.

Kralj Ludovik daruje vsled prošnje svojih fevdnikov in sicer (rezenskega) škofa Tutona, grofov Liutpolda, Arpona, Iringa, Cumpolda in Papona Arponu, sinu svojega ljubega grofa Otacharja, 20 kmetij z vsemi priteklinami v Ljubenski dolini v grofiji rečenega Otacharja. Te kmetije naj se mu odmerijo v Zlatenu pri izlivu potoka Zlatena v Muro[2]), kjer se tudi nahaja z zidom obdan dvor, potem v vasi, Göss imenovani[3]), ter na drugih mestih ob obeh straneh rečene reke, kjer naj dobi toliko zemlje, dokler se ne doseže število imenovanih kmetij. [„. . . *quia nos rogatu ac consultu fidelium nostrorum, Tutonis uidelicet episcopi, Liutpoldi, Arponis, Iringi, Cumpoldi et Paponis comitum Otacharii dilecti comitis nostri filio Arpo nominato in ualle quae dicitur Liupinatal, in comitatu eiusdem Otacharii hobas XX cum omnibus rebus ad easdem hobas rite et iuste pertinentibus perpetualiter in proprium denauimus, hoc et in loco Zlatina dicto ubi riuus eiusdem nominis Zlatina in flumen Muora dictum intrat, illam curtem muro circumdatam, et illic siue in uilla Costiza uel aliis locis in utraque parte illius fluminis tam diu tollat quo usque praedictae hobae deorsum suppleantur et permentiantur.*"]

„*Data VI. iduum Martiarum die, anno incarnationis domini DCCCCIIII., indictione VII., anno autem regni domni Hludovuici V. Actum Ingoltesstat.*"

---

[1]) Kirchdorf je na Gorenjem Avstrijskem od Kremsmünstra proti jugu.

[2]) „Zlatina" je sedanja vas Zlaten poleg Mure južno od Brucka, ne pa Schladnitzdorf pri Ljubnu.

[3]) „Costiza" je sedanji Göss pri Ljubnu.

[Izvirna listina v deželnem arhivu v Gradcu. — Frölich, Dipl. sacra Styriae, I, 3, št. 1 (jako pogrešno). — Zahn, Urkundenbuch d. H. Steierm., I, 16, št. 13. — Mühlbacher, Reg. der Karol, št. 2018 (1964).]

Št. 338.

904. Pavia.

Kralj Berengar podeli oglejski cerkvi hišo [„*mansionem*"] nekega Gumona in vso njegovo lastnino v Korminu [„*in Cormones*"], v „Obescobatis-u" in po drugih krajih furlanske grofije [„*in comitatu Foroiuliensi*"]. Ta posestva je po Gumonovi smrti podedovala njegova hči Rodelperga, katero je vzel v zakon najprej neki Nazarus, potem pa neki Milon. Vse to naj sedaj obdrži oglejska cerkev. Kdor bi jej hotel kaj vzeti ali jo drugače oškodovati, naj plača 20 liber zlata in sicer polovico v kraljevo blagajnico, polovico pa rečeni cerkvi [„*medietatem camere nostre et medietatem predicte ecclesie*"].

»... *anno dominice incarnattonis DCCCCIIII, domni vero Berengarii ... regis XVII, indictione VII. Actum in palatio Ticinensi.*"

[Kartular iz 15. stoletja v aktih „Consultori in iure" v drž. arhivu v Benetkah. — Mittheilungen des Instit. f. österr. Geschichtsforschung, I, 288, št. 10.]

Št. 339.

Okoli 904.[1])

Kralj Berengar podeli vsled prošnje svoje soproge Bertile in oglejskega patriarha Friderika oglejski cerkvi neko hišo v Čedadu, ležečo nedaleč od gostišča sv. Ivana Evangelista, katero sta nekdaj imela v lasti neki Gumon in neki Milon [„*domum quandam sitam in civitate Foroiuliensi non longe a xenodochio sancti Johannis Evangeliste que fuit condam Gumonis atque Milonis*"]. Dalje podeli oglejski cerkvi vrata sv. Petra v Čedadu. Ker je vsled požarov in napadov brezbožnih poganov[2]) izgubila rečena cerkev mnogo listin [„*multa cartarum instrumenta*"], ukazuje kralj, da naj si obdrži vsa tista posestva, katera si je do takrat pridobila.

Datum manjka.

[Kartular iz 15. stoletja v aktih „Consultori in iure" v drž. arhivu v Benetkah. — Mittheilungen des Instit. f. österr. Geschichtsforschung, I, 287, št. 9.]

---

[1]) V listini kralja Berengarja iz leta 904 (gl. št. 338) sta omenjena neki Gumon in neki Milon. Ravno tako tudi v tej listini. Zato si lahko mislimo, da ste obe listini kolikor toliko enako stari.

[2]) Namreč Madjarov.

Št. 340.

905, dne 16. maja. Rezno.

Kralj Ludovik podeli vsled prošnje svojega dragega sorodnika, mejnega grofa Liutpolda, enemu izmed njegovih ljudi, kateremu je bilo Immo ime, v popolno last eno kmetijo v njegovi (Liutpoldovi) grofiji poleg vode, Lova imenovane[1]). Na tej kmetiji je nekdaj Slovenec Gruonkin prebival. [„. . . *per suplicationem Luitpoldi cari propinqui nostri et illustris marchionis cuidam homini suo nomine Immo in comitatu senioris sui prope aquam que dicitur Loua hobam unam quam Sclauus quidam nomine Gruonkin quondam obsederat ad proprium concessimus* . . .«]

„*Data XVII. kal. Junii, anno incarnationis domini DCCCCV, indictione VII, regni domni Hludowici piissimi regis. Actum Regina civitate.*“

[Kartular iz 12. stoletja v Freisingu. — Hormayr, Taschenbuch, 1830, str. 291. — Mon. Boica, XXXI[a], 175. — Mühlbacher, Reg. der Karol, št. 2030 (1976)]

Št. 341.

Med letom 903. in 905.[2])

Do kralja Ludovika so prišle pritožbe bavarskih škofov, opatov in grofov, kateri so potovali po vzhodnih pokrajinah [„*qui in orientales partes iter habebant*“][3]), da so tu od njih zahtevali krivično carino in mitnino [„*se iniuste theloneo et iniqua muta constrictos in illis partibus et coarctatos*“]. Vsled tega je kralj zapovedal mejnemu grofu Arbonu [„*Arboni marchioni precepit*“], da naj skupno s sodniki vzhodnih pokrajin [„*cum iudicibus orientalium*“], katerim so zadeve znane, natančno preišče carinske kraje in pa visokost carine [„*loca thelonio et*

---

[1]) Kje je bila voda „Lova“, ni znano. Pod št. 398. se omenja kraj „Lova“. Najbrže se je nahajala zgoraj omenjena kmetija nekje v Karantaniji ali pa v Vzhodni marki, kar smemo sklepati iz tega, da je bila v Liutpoldovi grofiji. Potemtakem je bil Gruonkin, nekdanji lastnik rečene kmetije, slovenskega rodu.

[2]) V tem dokumentu se omenja pasovski škof Burkhard, naslednik škofa Richarja, umrlega dne 16. septembra leta 902. Dalje je tu naveden solnograški nadškof Teotmar, kateri je leta 907. izgubil svoje življenje (gl. št. 342). Imenovani so tu tudi Moravci, katerih država je bila leta 905. ali pa 906. uničena. Iz vsega tega je razvidno, da je ta dokument najbrže nastal leta 903. ali pa 904.

[3]) Množina „orientales partes“ nam kaže, da nam tu ni misliti samo na Vzhodno marko, temuč sploh na vzhodne pokrajine, kolikor jih je še takrat bilo v oblasti vzhodno-frankovskega vladarja, tedaj tudi na Karantanijo. To nam potrjuje med drugim tudi to, da je bil karantanski grof Otachar izbran za kraljevega odposlanca, ki naj nadzoruje vso to zadevo.

modum thelonei"]. Njih delo naj kot kraljevi odposlanci nadzorujejo (solnograški) nadškof Teotmar, pasovski škof Burkhard in pa grof Otachar [„*Otacharium comitem*"][1]). Nato so se iz treh grofij v Raffelstättenu[2]) sešli plemeniti zastopniki, kateri so v navzočnosti nadškofa Teotmara, škofa Burkharda in grofa Otacharja na vprašanje mejnega grofa Arbona pod prisego izpovedali o carinskih krajih in o visokosti carine za časa kralja Ludovika, Karlmana in drugih. Navedli so:

Ladje, katere bi prišle iz zapadnih krajev po Donavi navzdol onostran Pasovskega gozda [„*silva Patavica*"][3]) ter bi se v Rosdorfu [„*ad Rosdorf*"][4]) ali pa kod drugod ustavile, da bi tržile, naj plačajo pol (?) drahme carine, to je en skot [„*donent pro theloneo semidragmam, id est scoti I*"][5]). Ako bi prišle do Linza [„*ad Lintzam*"], je treba dati od ladje po tri poluvagane ter od soli tri merice [»*de una navi reddant 3 semimod(i)os, id est 3 scafilos, de sale*«]; nič pa ni treba plačati od sužnikov [»*de mancipiis*«] in od drugih stvari. Nato imajo pravico, da se smejo ustavljati in kupčevati do Češkega gozda [„*usque ad silvam Boemicam*"].

Bavarci smejo za svojo potrebo brez carine pošiljati sol na svoj dom, ako voditelj na ladji s prisego potrdi, da je tako.

Če svobodni človek gre mimo zakonitih trgov [„*legitimum mercatum*"][6]), ne da bi plačal carino ali pa se vsaj opravičil, se mu vzameta ladja in blago; če je pa tuj sužnik to storil, naj se pridrži za toliko časa, dokler ne plača škode njegov gospodar.

Bavarci in S l o v a n i i s t e d o m o v i n e [„*Bawari vel Sclavi istius patrie*"][7]) si smejo za svojo potrebo, če pridejo v te kraje, brez carine nakupiti živeža, sužnikov, konj in drugih potrebščin. Če hočejo prehoditi tržni kraj, naj gredo po sredi trga brez ovir ter smejo potem še na drugih krajih brez carine kupiti to, kar potrebujejo. Ako pa

---

[1]) Otacharjeva grofija se je razprostirala po Murski dolini v okolici Ljubna (gl. št. 337).

[2]) Raffelstätten je vas pri Donavi med izlivom Traune in Anize.

[3]) Pasovski gozd nam je iskati vzhodno od Pasova blizu Engelhartszella.

[4]) Ta Rosdorf je bil ob Donavi severozapadno od Linza, kjer je dandanes vas Landhaag nasproti Aschachu.

[5]) Skot so imenovali neki novec, ki je veljal poldrugi denar. (Gl. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch., IV, 59, op.) Drachma je imela nekoliko časa isto vrednost, kakor denarius. (Gl. Müller, Münzgeschichte, I, 273.)

[6]) Taka zakonita trga sta bila v Rosdorfu in v Linzu.

[7]) Slovani iste, t. j. frankovske domovine so bili S l o v e n c i, ki so živeli po Vzhodni marki in po Karantaniji. Na druge Slovane, kakor na Čehe, Moravce, Hrvate itd. ne smemo misliti, ker niso bili takrat podložniki frankovskih vladarjev. Ta dokument na dveh mestih omenja, da so bili Bavarci in Slovani iste domovine (Slovenci) oproščeni raznih pristojbin, katere so pa morali odrajtovati ruski in češki Slovani, Židje in pa trgovci po poklicu.

hočejo kupovati na samem trgu, naj plačajo predpisano carino ter naj potem po svoji volji kupujejo.

S soljo obloženi vozovi, kateri prihajajo po glavni cesti[1]) čez reko Anižo, naj pri Urlu odrajtujejo po tri merice in nič več naj se od njih ne zahteva; ladje pa, ki prihajajo iz Traungaua, so mitnine oproščene. [„*Carre autem salinarie, que per stratam legitimam Anesim fluvium transeunt, ad Urulam tantum unum scafil plenum exsolvant et nichil amplius exsolvere cogantur. Sed ibi naves, que de Trungowe sunt, nichil reddant, sed sine censu transeant.*“]

Slovani, ki prihajajo zarad trgovine z Ruskega[2]) in Češkega k bregovom reke Donave, do Rotela[3]) in v Ried[4]), naj odrajtujejo od enega tovora voska po dva maseljca, izmed katerih naj vsak velja po en skot; od tega, kar more nositi en človek, se pa daje po en maseljc. Kdor bi hotel prodati sužnike ali konje, naj plača od sužnice eno tremiso[5]), isto se plača tudi od žrebca; od sužnika je treba dati eno saigo[6]), ravno toliko tudi od kobile. Bavarci in Slovani iste domovine ne plačajo nič, ko po onih krajih kupujejo in prodajajo. [„*Sclavi vero, qui de Rugis vel de Boemanis mercandi causa exeunt, ubicunque iuxta ripam Danubii vel ubicunque in Rotalariis vel in Reodariis loca mercandi optinuerint, de sagma una de cera duas massiolas, quarum uterque scoti unum valeat. De onere unius hominis massiola una eiusdem precii. Si vero mancipia vel cavallos vendere voluerit, de una ancilla tremisam I, de cavallo masculino similiter, de servo saigam unam, similes de equa. Bawari vero vel Sclavi istius patrie ibi ementes vel vendentes nichil solvere cogantur.*“]

Onostran (Češkega) gozda[7]) se ladje, obložene s soljo, smejo zastran kupčije ustavljati še le pri Ebersburgu [„*ad Eperaespurch*“][8]), kjer naj se od vsake ladje, na kateri veslajo po trije ljudje, plača od soli po tri merice [„*scafil III*“] in ne več. Ravno toliko naj se odrajtuje tudi v Mauternu [„*ad Mittarim*“] ali pa tam, kjer bi bil solni trg [„*salinarium mercatum*“]. Nato naj ima ladja pravico, da lahko svobodno kupčuje, ne da bi jej kak grof naložil kako globo [„*sine*

[1]) To je bila nekdanja rimska cesta. (Gl. št. 121: strata publica.)

[2]) „Sclavi de Rugis“ so Rusi. (Cfr. Dümmler, Gesch. d ostfränk. Reiches, III, 533, op.; Waitz, Deutsche Verfassungsgesch., IV, 61, op.)

[3]) Rotel je reka severozapadno od Linza.

[4]) Ried je vas blizu Mauthausena na Gorenjem Avstrijskem.

[5]) Tremisa (tremissis, tremissus) se je zvala tretjina enega solida.

[6]) Saiga so rekli Germani denarju (penezu, ki je bil na robu nekoliko zarezan (gesägt, Säge). Ena tremisa = 4 saige.

[7]) Češki gozd (silva Boemica) so nekdaj zvali hribovje na severni strani Donave nekako med Mölkom in Kremsom. „Onostran Češkega gozda“ pomenja tu njegovo vzhodno stran.

[8]) Ebersburga dandanes ni več. Stal je nekoliko zapadno od Mauterna.

ullo banno comitis"] ali pa jo ovirala kaka druga oseba. Ako bi pa taka ladja hotela priti do trga Moravcev [„*ad mercatum Moravorum*"], naj plača, preden prestopi državno mejo, še en solidus. Ko se povrne, jej ni treba nič plačati.

Židje [„*Iudei*"] in drugi trgovci, naj že pridejo iz domače dežele ali pa iz tuje, morajo plačati zmerno carino [„*iustum theloneum*"] od sužnikov in drugih stvari tako, kakor je bilo to že od nekdaj navadno.

Datum manjka.

[Oefele, Script. rer. Boic, I, 718 — Mon. Boica, XXVIII[b], 203. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 54 št 39. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 71, št. 97 — Merkel v MG Leg, III, 480. — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 2015 (1961)[a].]

Št. 342.

907, dne 5. julija.[1])

Takrat so Madjari premagali in uničili bavarsko vojsko. V bitki so padli solnograški nadškof Teotmar, freisinški škof Uto, säbenski škof Caharija ter bavarski vojvoda Liutpold. Nadškofu Teotmaru je sledil Pilgrim, vojvodu Liutpoldu pa njegov sin Arnulf.[2])

Ann. Alam. ad a. 907 (908), cod. Turic. et Sirmond. (MG. SS., I, 54): „Baiovariorum omnis exercitus ab Ungaris occiditur."

Ibid., cod. Modoet. et Veron. (l. c., I, 54): „Item bellum Baugauriorum cum Ungaris insuperabile, atque Liutpaldus dux et eorum supersticiosa superbia occisa, paucique christianorum evaserunt, interemptis multis episcopis comitibusque".

Ann. Laubac. ad. a. 908 (l. c, I, 54): „Ungari bellum contra Bauworios inexsuperabile fecerunt, et Liutbaldus dux eorum comitesque atque episcopos quam plurimos, illorum supersticiosa superbia crudeliter occisa est".

Ann. Aug. ad a. 907 (ibid., I, 68): „Baioarii et ab Ungaribus interficiuntur".

Contin. Reginonis ad a. 907 (ibid., I, 614): „Bawarii cum Ungariis congressi multa caede prostrati sunt; in qua congressione Liutbaldus dux occisus est, cui filius suus Arnulfus in ducatum successit".

Ann. Hildesheim. ad a. 908 (ibid., III, 52): „Liudboldus dux cum aliis multis interfectus est ab Ungariis".

Herimanni Aug. chron. ad a. 907 (ibid., V, 112): „Baioarii cum Ungariis commissa pugna victi sunt".

---

1) Kar se tiče dneva in meseca te bitke, glej Dümmler, Gesch. des Ostfr. Reiches, III, 548 in pa Mühlbacher, Reg. der Karolinger, ed. II, p. 814.

2) Da je bil Arnulf vojvoda bavarski in karantanski, dokazuje neki citat pod št. 383, kjer čitamo „Arnaldus Bagoariorum et Carentanorum dux".

Ibid. ad a. 908 (l. c.): „Liutpoldus occisus est“.

Ann. Corb. ad a. 907 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., I, 34): „Baioariorum gens ab Ungariis pene deleta est“.

Ann. Salisburg. ad a. 907 (MG. SS., I, 89): „Bellum pessimum fuit. Piligrimus (archiepiscopus Salisburgensis) ordinatus est.“

Auctar. Garst. ad a. 906 (ibid., IX, 565): „Dietmarus Salzburgensis archiepiscopus occiditur ab Ungaris cum Utone et Zacharia, aliis duobus episcopis Cui Pilgrimus succedit“.

Ann. Admunt. ad a. 906 (ibid., IX, 573): „Ditmarus Salzburgensis episcopus occiditur ab Ungaris cum Utone et Zacharia aliisque duobus episcopis. Pilgrimus fit archiepiscopus Salzburgensis“.

Ann. S. Rudberti Salisburg. ad a. 897 (ibid., IX, 771): „Dietmarus archiepiscopus, Otto et Zacharias episcopi in bello Ungarico occisi sunt. Pilgrimus archiepiscopus successit“.

Št. 343.

Okoli leta 907.

Dandulus poroča, da so Ogri pridrli iz Panonije na Moravsko in Češko, pozneje pa na Hrvaško; Johannes de Thurócz pa pravi, da na Koroško. Pri gradu Leopachu (Leopoli) je prišlo do bitke, katere so se udeležili moravski vojvoda Gottfrid, koroški vojvoda Eberhard in oglejski patriarh Gregor. Oba vojvoda sta padla, oglejski patriarh je pa zbežal. Ogri so nato opustošili Štajersko in Hrvaško, pozneje pa še Bolgarsko.[1])

---

[1]) To, kar se tu pripoveduje, je od konca do kraja izmišljeno. A vendar so razni možje, ki so še celo hoteli veljati za zgodovinarje, prerešetavali te podatke na vse strani ter iz njih izvajali marsikatere neresnične trditve.

Nekateri, kakor Lazius (De gentium aliquod migrationibus, p. 354) in Trdina (Zgodovina slov. naroda, str. 50) so mislili, da je bila zgoraj omenjena bitka leta 906.; drugi, kakor Megiser (Annales Carinthiae, p. 599), da se je vršila leta 917.; tretji, kakor Richter (v Hormayerjevem Archivu za leto 1825., str. 577), da se je to zgodilo morda med leti 915. in 919.; četrti, kakor Koch (Chronolog. Geschichte Österreichs, str. 47) in Dimitz (Geschichte Krains, I[a], 142) postavljajo to bitko v leto 919.; in peti, kakor Schönleben (Annales Carnioliae, str. 500) pa v leto 944. Dimitz še celo na omenjenem mestu v opazki predbaciva pisatelju Thalbergu, da se moti, ker stavi to bitko v leto 944.

„Castrum Leopach“ oziroma „castrum Leopoli“ iščejo nekateri (Megiser, str. 599) v Ljibučah blizu Pliberka na Koroškem, drugi pa, kakor Lazius, Schönleben, Valvasor, Richter, Dimitz, Trdina itd. so se odločili za Ljubljano. Trdina tudi navaja, da so Slovenci po tej bitki dobili toliko bogastva, da so Ljubljančanje takrat začeli prvikrat delati zidane hiše. Prava zgodovina o vsem tem molči.

„Moraviae dux Gottifredus“ naštetim pisateljem ni mogel služiti, ker je bila Velika Moravska že takrat uničena. Zato so si ustvarili novega vojvoda tako, da so besedo „Moraviae“ premenili v „Meraniae“ (Megiser, l. c.) ter mu odkazali v Istri

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 10, pars 10 (Muratori, Script. rer. Ital, XII, 199): „Hungari hoc tempore Pannoniam egressi Moraviam et Bohemiam invadentes spoliavere, interfecto eorum duce. Postea Croatiam invadunt. Ultra castrum Leopoli Moraviae dux Gottifredus duxque Hardus cum Aquilegiense patriarcha illis occurrunt. In eo proelio uterque dux occiditur, patriarcha vero fuga salvatus est. Exinde spoliata Croatia et Styria cum maxima praeda in Pannoniam redeunt et postea Bulgariam spoliant“.

Johannes de Thurócz, Chronica Hungarorum, c 23: Post haec Carinthiam hostiliter adeuntes (sc. Hungari); ultra castrum Leopach dux Moraviae Gottfridus nominatus et dux Carinthiae Eberhardus nec non Gregorius, Aquilejae patriarcha ipsis occurrentes, insimul atrociter pugnaverunt Ambos duces Hungari occiderunt, patriarcha tantum per fugam evadente“.

Št. 344.

908, dne 24. aprila.

Kralj Berengar sprejme vsled prošnje svojih fevdnikov, kaplana Beata in pa Grimalda, v svoje varstvo opatico Adelgido in njen samostan v koprskem mestu [„*Adlegidam abbatissam ex cenobio Iustinopolitane civitatis pariter cum suo monasterio*“] z vsemi priteklinami ter z vsemi hlapci in deklami, svobodnimi, osvobojenci in komendati [„*videlicet servis et ancillis, liberis et cartulatis seu et commendatis*“] [1]). Tudi sprejme v svoje varstvo dvor v Višnjanu [„*cortem de Visiano*“], zarad katerega je nastal prepir med puljskim škofom in njo (opatico), ter želi, da ga obdrži, zarad česar je ne sme nadlegovati rečeni škof. Noben škof, vojvoda, grof, gastald ali kak drug državni uradnik ne sme vznemirjati rečene opatice ali pa njenega samostana, ali pa s silo napadati njenih dvorov [„*mansiones*“]. Nihče naj ne sili ondotnih svo-

---

tisto zemljo, katero je dobrih 200 let pozneje še le priženil Bertold II. iz rodovine Andechsov, čigar nasledniki so se potem nekoliko časa imenovali „duces Meraniae“.

V Thuróczevem citatu je omenjen „dux Carinthiae Eberhardus.“ Megiser je je hitro pograbil po tem imenu in pod njegovim peresom je ta „dux“ postal „Ertzhertzog.“ Megiser si je še marsikaj drugega izmislil o tem Eberhardu, tako n. pr., da je bil njegov oče cesar Arnulf, da je premagal Ogre na Grobniškem polju in da je imel sina Berengarja, katerega je Arnulf postavil za italskega kralja. Čeprav je ta Eberhard za dobo od 888—917 na Koroškem ali pa Kranjskem popolnoma nezgodovinska oseba, so vendar Megiserjeve izmišljotine prepisavali Valvasor (Ehre des des H. Krain, III a, 191, 193, 194, 196; IV, 263, 265), Schönleben (Annales Carnioliae, 458, 478) in drugi. Schönleben je še celo po tem Eberhardu štel leta. Prava zgodovina pozna furlanskega grofa Eberharda, čigar sin je bil Berengar, poznejši kralj italski.

Thuróczev „Gregorius Aquilejae patriarcha“ se Megiserju ni zdel porabljiv in zato je namesto njega navedel patriarha Urza (II.), ki je pa še le nekako leta 928. nastopil vlado, tedaj 11 let po njegovi (Megiserjevi) bitki pri Leopachu.

[1]) Kaj pomenjata besedi „cartulati“ in „commendati“, gl. št. 376.

bodnih ljudi, osvobojencev in ekskuzatov [*„liberi aut cartulati seu et excusati“*] [1]), da bi hodili k javnim zborom. Opatica naj brez nasprotovanja živi pod njegovim (kraljevim) varstvom [*„sub nostre defensionis vivere mundburdo“*] in nobena javna oblast naj je ne nadleguje. Če bi se kdo zoper te določbe pregrešil, naj plača 30 liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo blagajnico, polovico pa rečeni opatici ali pa njenemu samostanu.

„Data VIII kal. madii anno dominice incarnacionis DCCCCVIII, domni vero Berengarii piissimi regis XXI, indictione XI.“

[Dümmler v Forschungen f. deutsche Geschichte, X, 286. — Atti e memorie della società Istriana, X (1895), p. 374. — Benussi, Nel medio evo, p. 218.]

Št. 345.

908, dne 13. septembra.

Freisinški pokrajinski škof Kowo [*„Couuo“*] prepusti freisinškemu škofu Dracholfu dne 13. septembra leta 908. opatijo v Moosburgu [2]) ter dobi zato od njega dve kmetiji in še več drugih posestev. Pozneje je to zamenjavo potrdil Arnulf, vojvoda bavarski in sosednjih pokrajin.[3]) [*„Arnolfus divina ordinante providentia dux Baioariorum et etiam adiacentium ręgionum.“*]

„Anno vero domini DCCCCVIII, idibus Septembris.“

[Meichelbeck, Hist. Fris., I^b, 429.]

Št. 346.

Najbrže od 909—921.

Gradeški patriarh Lavrencij, sin Petra Mastalica, po rodu Benečan, je vodil svojo cerkev 12 let, 9 mesecev in 24 dni. Papež Anastazij [4]) mu je podelil palij, katerega naj bi rabil v dnevih, ki so bili naznanjeni že njegovim prednikom. Pokopan je bil na Gradežu v lopi cerkve sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 16): „. . . post hunc (sc. Dominicum) successit Laurentius patriarcha, qui rexit ęcclesiam annos XII, ms VIIII, d. XXIIII“.

Johannis diaconi Chron Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 131): „Cuius (sc. Dominici) Laurencius succesor extitit“.

---

1) Kaj so bili „excusati“, gl. št. 376.

2) Moosburg je na Bavarskem.

3) K tem sosednjim pokrajinam je spadala tudi Karantanija.

4) Papež Anastazij III. je vladal od 911—913.

Ibid. (Monticolo, p. 132): „Ipso etiam tempore Laurentius patriarcha hominem exivit, qui Gradensem ecclesiam rexerat annis XII, mensibus VIIII, diebus XXIIII, tumalatusque est in sancte Eufimię atrio."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Laurencius patriarcha, filius Petri Mastalici, sedit an. 12, m. 9, d. 24".

Danduli Chron. lib. VIII, c. 9, pars 34 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 197): „Laurentius patriarcha natione Venetus ex patre Petro Mastalico sedit annis XII, mensibus IX, diebus XXIV. Hic ab Anastasio papa suscepit pallium, utendum diebus praedecessoribus suis concessis, tumulatusque est in Grado in atrio sanctae Euphemiae."

Št. 347.

Najbrže leta 910.

Rimski papež Sergij (III.) piše Ivanu, škofu puljskemu [*„Johanni, Polensi episcopo"*], da ga je že prej s svojim pismom opomnil, da naj bi (istrski) grof Albuin nehal delati škodo imetju in ljudem ravennskega nadškofa Ivana, a tudi imetju rimske stolice, katero se je njemu (nadškofu) izročilo v oskrbovanje. Papež pravi, da je sedaj zvedel po poslancu ravennskega nadškofa, da mu je (nadškofu) Albuin napravil mnogo škode ter da je svojim fevdnikom podeljeval posebno to, kar je bila last rimske stolice. Papež veleva puljskemu škofu, da naj v njegovem (papeževem) imenu osebno opominja grofa, kateri naj brez odloga popravi krivico in povrne vse, kar je bil vzel. Ako ne bi hotel ubogati, naj se iz cerkve izobči. Pisati hoče patriarhu in škofom, da ga ne sprejmejo. Berengar ne dobi prej krone, dokler ne obljubi, da vzame Albuinu njegovo (istrsko) marko ter jo da kakemu boljšemu, kakor je on. [*„Jampridem per nostras apostolicas litteras admonendo mandavimus Albuinum comitem pro rebus et familiis reverentissimi et sanctissimi confratris nostri Johanni Ravennatis archiepiscopi ut nulla molestia nullamque contrarietatem in eis fecisset nec in ipsis nec in rebus sancti Petri quas ei per preceptum concessimus. Nunc autem cognovimus per missum ejusdem confratris nostri archiepiscopi quod ipse Albuinus multa mala in easdem res faciat, (et quicquid inde tullit) et etiam in suos vasalos illas dedit precipue eam quae fuit sanctae nostrae ecclesiae. Unde sanctitati tue mandamus ut ad eum presentialiter vadas et moneas illum ex nostra parte ut absque mora hec omnia emendare faciat et quicquid inde tullit reddere faciat. Et si non fecerit sapiat certissime quia mittemus illum extra ecclesiam et sub anathemate eum damnabimus. Scribentes patriarcha et omnibus episcopis confratribus nostris ut eum non recipiant et insuper Berengarius rex non accipiet a nobis coronam donec promittat ut tollat Albuino ipsam marcam et det eam meliori quam ipse est."*]

Datum manjka.[1]) — *„Jampridem per nostras.“*

[Cipolla v Archivio Veneto, XXVI, 327. — Atti e memorie della società Istriana, X, 351. — Benussi, Nel medio evo, p. 195. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3546.]

Št. 348.

Morebiti leta 910.

Ravennski nadškof Ivan piše (puljskemu) škofu Ivanu [*„Johanni episcopo“*] ter se mu zahvaljuje za njegovo prizadevanje, da bi koristil cerkvi, ter tudi zato, ker skrbi za njegov prid po svoji pokrajini. Zarad tega naj mu Bog da o svojem času zasluženo plačilo. Vse to, kar mu (nadškofu) je napravil (istrski) grof Albuin, je naznanil papežu[2]) in kralju.[3]) Papež mu je nato pisal. Kralj Berengar pojde v Rim in on (nadškof) ž njim. Papež ne pusti njegove zadeve v nemar, dokler ne zadobi v vseh slučajih pravega zadoščenja. Zdi se mu, da papež more napraviti grofu Albuinu velike ovire. [*„Gratias vobis innumeras referimus eo quod cognoscimus semper vestram sanctitatem ecclesie esse proficuam et habere sollecitudinem de nostris rebus que in vestris partibus sunt. Hec faciat deus et hec addat ut dignam conpensationem recipiatis pro tempore. Scitote quia hec omnia que nobis Albuinus comes fecit domno pape mandavimus et regi. Unde domnus papa suas litteras nobis mandat et sapiatis certissime quia Berengarius rex Romam vadit et nos cum illo. Unde potestis scire quia domnus papa non dimittit nostram causam usque in finem donec de is omnibus veram legem habeamus. Et videtur nobis si domnus papa grande impedimentum preparabit Albuino comiti.“*]

Datum manjka.

[Cipolla v Archivio Veneto, XXVI, 328. — Benussi, Nel medio evo, p. 442.]

Št. 349.

Nepristno.[4])

911, dne 27. junija. Pavia.

Kralj Berengar podeli vsled prošnje mantovanskega škofa Hellulfa tržaški cerkvi [*„Tergestinae ecclesiae“*], posvečeni sv. Justu,

[1]) Rimski papež Sergij III. je bil posvečen konec januarja leta 904., umrl je pa leta 911. najbrže meseca junija. V tem času je dvakrat pisal puljskemu škofu Ivanu. Jaffé misli, da je prvikrat pisal okoli leta 907. (št. 3541), drugikrat pa leta 910 (gl. št. 3546).

[2]) Namreč papež Sergij III.

[3]) Kralj Berengar.

[4]) Dümmler (Gesta Berengarii imp., p. 167) trdi, da je ta listina nepristna. Iz njenega besedila se da sklepati, da je tisti, ki jo je spisal, imel pred seboj za zgled kako pristno listino. V tej listini je posebno datum poln nesoglasja. Petnajsto leto Berengarjevega kraljevanja je bilo 902., druga indikcija je bila 899. in 914. Niti prvo, niti drugo se ne ujema z letnico 911.

ter njenemu škofu Tavrinu [„*Taurino episcopo*“] nekoliko svojih gradov in sicer veliki in mali beramski grad [1]) [„*castellos iuris regni nostri qui dicitur Uermes unus maiore et alius minore*“] z vsemi priteklinami. Noben vojvoda, mejni grof [„*marchio*“], grof, vicegrof [„*uicecomes*“], krajevni predstojnik [„*sculdassio*“], dekan ter nobena druga oseba ne sme v rečenih gradovih zborovati [„*placita* [2]) *tenere*“] ali pa nalagati globe [„*districtione*“] [3]), kakor le v navzočnosti imenovanega škofa Tavrina, njegovih naslednikov, njega samega (kralja) ali pa njegovega dvornega legata [„*legatum palatii*“]. Ako bi se kdo predrznil ta ukaz prelomiti, naj plača sto liber najboljšega zlata in sicer polovico v kraljevo blagajnico [„*camerae nostrae*“], polovico pa tržaški cerkvi.

„*Data V. Kalend. Jul. anno dominicae incarnationis DCCCCXI., domini uero Berengari piissimi regis XV., indictione II. Actum Papia*“.

[Hormayr, Archiv f. Süddeutschland, II, 218. — Mainati, Chroniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 55. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 911.]

Št. 350.

912. Pavia.

Kralj Berengar potrdi Albonu, opatu samostana sv. Mihaela v Červinjanu na Furlanskem [„*de Cerueniana*“] vse to, kar je samostan takrat imel in kar so mu darovali razni knezi. Kralj je dal to potrdilo z ozirom na to, ker so pogani [4]) požgali listine rečenega samostana.

„*DCCCCXII, ind. XV., actum Papie*“.

[V Fontanini-jevi zbirki, vol. XII, v občinskem arhivu v St. Danielu na Furlanskem. — Zahn v Beiträge zur Kunde steiermärk. Geschichtsquellen, IX, 88 (odl.).]

Št. 351.

Med junijem 911 in avgustom 913. [5])

Papež Anastazij III. je podelil gradeški cerkvi nekoliko privilegijev.

[Iz listine papeža Ivana XIX., izdane meseca decembra leta 1024. (Cfr. Mansi, Concil. coll., XIX, 491.).]

---

[1]) Beram (ital. Vermo) je vas v Istri in sicer v pazinski občini.

[2]) Placita so se zvali javni zbori vsega kraljestva. Predsedoval jim je kralj in na njih so se obravnavale važne državne zadeve. Zato so se imenovali tudi generalni zbori (placita generalia). Včasi se je tako reklo tudi sodnijskim zborom fevdnih gospodov, h katerim so morali priti vsi vazali. — Na zborih je kralj ali tisti, ki je zborovanje sklical, med drugim zaslišal pritožbe ljudstva ter jih potem razsodil. Razen vazalov so se zborovanja udeleževali tudi drugi svobodni ljudje.

[3]) Districtio pomenja: 1. ostrost, strahovanje, 2. globo ali kazen, katero je naložil sodnik, 3. poroštvo ali zastavo, katero je zahtevala postava ali jo je pa hotel imeti kak trdosrčnež. Districtio pomenja včasi tudi to, kar „districtus“.

[4]) Brez dvoma Madjari.

[5]) V tem času je vladal papež Anastazij III.

Št. 352.

921, dne 25. marca. Verona.

Cesar Berengar dovoli vsled prošnje mejnega grofa Grimalda [„*Grimaldum gloriosum marchionem*“][1]) Petru, presbiteru oglejske cerkve [„*cuidam presbytero sanctae Aquilejensis ecclesiae, nomine Petro*“], da utrdi svoj grad pri Savorgnanu[2]) s krestami, okopi, bastijami in jarki.

„*Data 8. kal. Aprilis anno dominicae incarnationis DCCCCXXI, domini vero Berengarii regis vigesimo octavo, imperii autem septimo, indictione X. Actum Veronae.*“

[Madrisius, S. Paulini patr. Aquil. opera, 261. — Verci, Marca Trivigiana, I, 3. — Valentinelli, Regesten (Abhandlungen der bair. Akademie, IX, 393) (extr.). — Rubeis, Mon. eccl Aquil., col. 454 (extr.).]

Št. 353.

921, dne 3. oktobra. Pavia.

Cesar Berengar podeli vsled prošnje mejnega grofa Grimalda [„*Grimaldum gloriosum marchionem*“] oglejskemu patriarhu Frideriku svoj grad Pozzuolo,[3]) ki se nahaja v Furlanski grofiji [„*quoddam castellum juris imperii nostri, quod dicitur Puziolum, pertinens et adjacens in comitatu Forojuliano*“]. Ob enem mu potrjuje vse listine [„*instrumenta cartarum*“], katere mu je ogenj uničil ali pa so se izgubile po neprevidnosti ali pa vsled navala poganov [„*paganorum incursione*“].[4]) Kdor bi navedeni daritvi nasprotoval, naj plača sto liber najboljšega zlata in sicer polovico v cesarsko blagajnico [„*camere nostre*“], polovico pa patriarhu Frideriku.

„*Dat. V. non. Octobr. anno dominice incarnationis DCCCCXXI., domini vero Berengarii piissimi regis XXVIII., imperii autem sui VII., ind. X. Actum Papie.*“

[Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 921.]

---

[1]) Czoernig (Das Land G und örzGradisca, str. 475) misli, da je bil tu omenjeni Grimald mejni grof furlanskj in istrski. — Ta Grimald se sicer že leta 908. omenja v neki listini kralja Berengarja za neki koprski samostan (gl. št. 344) in leta 921. pa v zgoraj navedeni listini; a nikjer ni rečeno, da je bil mejni grof furlanski ali pa istrski. Ker pa vemo, da je okoli leta 910. v Istri gospodoval grof Albuin (gl. št. 347, 348), ni za mejnega grofa Grimalda v tej deželi pravega prostora. Zato moramo priznati, da nam ni znano, kje je ta Grimald imel svojo mejno grofijo.

[2]) Savorgnano je v Furlaniji blizu Tera severno od Vidma.

[3]) Pozzuolo je kraj od Vidma proti jugu.

[4]) Tu omenjeni pogani so bili Madjari, ki so v začetku desetega stoletja večkrat pridrli na Furlansko.

Št. 354.

921.

Takrat so Madjari pridrli v Italijo do Verone. Njih poveljnika sta bila Dursák in Bogát, ki sta bila naklonjena takratnemu cesarju Berengarju. Ta se je moral v tistem času vojskovati s svojimi nasprotniki, tako z Adalbertom, mejnim grofom ivrejskim, ter s palatinskima grofoma Odelrikom in Gislebertom. Berengar je prosil Madjare, da bi mu pomagali, kar se je tudi zgodilo. Odelrik je bil v bitki z Madjari ubit, Adalbert in Gislebert sta pa bila ujeta. Madjari so nato udarili v južno Italijo ter so se v začetku februarja leta 922. nahajali v Apuliji.

Liudprandi Antapodosis, II, c. 61 (Script. rer. Germ. in usum schol., ed. Dümmler, p. 49): „Inter agendum autem contigit, Hungarios Veronam his ignorantibus advenisse, quorum duo reges Dursác et Bugat amicissimi Berengario fuerant. Adelbertus denique marchio atque Odelricus comes palatii, Gislebertus etiam comes, pluresque alii, dum in montanis Brixianae civitatis, quae L miliariis Verona distat, conventicula ob Berengarii deiectionem haberent, rogavit Berengarius Hungarios, ut si se amarent, super inimicos suos irruerent. Hi vero, ut erant necis avidi, bellandi cupidi, a Berengario mox preduce accepto, per ignotas vias a tergo hos usque adveniunt; tantaque illos tunc celeritate confodiunt, ut nec induendi quidem summendive arma spatium habere quirent. Captis igitur cesisque multis, Odelricus palatii comes, qui se non viriliter defenderat, occiditur, Adelbertus autem marchio et Gislebertus vivi capiuntur."

Catalogus comitum Capuae (MG. SS. rer. Langob., p. 500): „Quarto die stante mense Februario odventus Ungrorum in Apuliam indictione 10".

Chronicon Beneventanum ad a. 922 (Muratori, Antiqu. Ital., ed. Arret., I, 434): „Intraverunt Hungari secundo in Italiam mense Februario".

Št. 355.

Med 921. in 928. letom.[1])

Oglejski patriarh Leon, ki pa ni vladal 22 let, kakor čitamo v Oglejski kroniki, temuč k večjemu sedem let, je žalostno končal svoje življenje. Umoril ga je neki Langobard, z imenom Rodald.

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Leo patriarcha sedit annis XXII. Hic pro libertate ecclesiastica se morti exponens, a quodam Rodoaldo Longobardo occisus est. Cujus bona omnia Rodoaldi ecclesiae Aquilegensi confiscata fuerunt per sententiam principum, ut inferius apparebit." [2])

---

[1]) Kar se tiče dobe, v kateri je patriarh Leon vodil oglejsko cerkev, je treba vedeti, da je bil leta 921. še živ njegov prednik Friderik (cfr. št. 353), leta 928. se pa že omenja njegov naslednik Urz (gl. št. 374). Neresnično je tedaj, da bi bil vladal 22 let.

[2]) Ta dogodek se omenja v neki listini iz leta 967. (cfr. št. 426). Glej tudi št. 412

Št. 356.

Morebiti od leta 921. do 956.

Gradeški patriarh Marin, sin Teodozija Contarena, po redu Benečan, je vladal 34 let, 3 mesece in 7 dni. Papež Ivan X. mu je podelil palij, katerega naj bi rabil v dnevih, ki so bili naznanjeni že njegovim prednikom.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 16): „. . . cui (sc Laurentio) successit Marinus patriarcha, qui tenuit pontificatum annos XXXIIII, ms. III, d. VII."

Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, l. c., I, 132): „Quem (sc. Laurentium) Marinus patriarcha successit."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Marinus patriarcha, filius Theodosii Contareni, sedit an. 34, m. 3, d 7."

Danduli Chronicon, lib VIII, c. 10, pars 15 (Muratori, Script. rer. Ital, XII, 200): „Marinus patriarcha natione Venetus ex patre Theodosio Contareno, sedit annis XXXIV, mensibus III, diebus VII. Hic pallium suscepit a Joanne X. papa utendum diebus praedecessoribus suis concessis."

Št. 357.

Nekako med letom 873. in 945.

Proti koncu devetega in v prvi polovici desetega stoletja so po Karantaniji oskrbovali cerkvene zadeve pokrajinski škofje Salomon, Engilfrid, Alarik, Dietrik in Gotabert[1]).

Liber confraternitatis (MG. Necrol., II, 46): „Ordo chori episcoporum Carentane regionis: Salomon chorep., Engilfrid chori ep., Alaricus chori ep., Dietricus chori ep., Kotapertus chori ep."

Št. 358.

923, dne 26. oktobra. Solnograd.

Pokrajinski škof Gotabert[2]) [„*Gotabertus venerabilis choriepiscopus*"] prepusti solnograški cerkvi in njenemu nadškofu Odalbertu

---

[1]) Izmed teh pokrajinskih škofov nam je le „Kotapertus" znan tudi po drugih virih. O njem vemo, da je bil že leta 923. pokrajinski škof v Karantaniji (gl. št. 358) in tudi še leta 945. je bil kot tak predstojnik cerkve pri Gospe Sveti (gl. št. 392). — Škofje Salomon, Engilfrid, Alarik in Dietrik so bili brez dvoma Gotabertovi predniki ter so izvrševali svoj poklic po Karantaniji proti koncu devetega in v začetku desetega stoletja. Več let (morebiti do leta 873., to je do smrti solnograškega nadškofa Adalwina, in morda tudi nekaj časa pod nadškofom Teotmarom) Slovenci po Karantaniji niso imeli svojih pokrajinskih škofov. (Cfr. št. 190.)

[2]) Pokrajinski škof Gotabert je vodil cerkvene zadeve med Slovenci po Karantaniji.

svojo lastnino v Möltenu in Terlanu[1]) v grofiji Norital [„*in locis Mellita et Torilan dictis in comitatu Nurihtale*“] ter dobi zato od nadškofa neko cerkev[2]) v Lungau-u [„*aecclesiam ad Lungouue*“].

Naštetih je več prič.

„*Actum in basilica sancti Rodberti, anno incarnationis domini DCCCCXXIII, VII kal. octobris.*“[3])

[Cod. trad. Odalberti iz desetega stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 125. — Hormayr, Beyträge zur Gesch Tirols, I^b, 19. — Ankershofen, Handbuch der Gesch. des H. Kärnten, II^b, 40. — Mon. Boica, XIV, 353. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 67.]

Št. 359.

Med letom 923. in 935.[4]) Solnograd.

Pokrajinski škof Gotabert [„*Gotaberhtus choriepiscopus*“] prepusti po grofu Engilbertu, svojem odvetniku, solnograškemu nadškofu Odalbertu in njegovemu odvetniku Ludolfu svojo lastnino „in loco Nidarheima“[5]); nasprotno pa odstopi nadškof po svojem odvetniku Ludolfu pokrajinskemu škofu Gotabertu in njegovemu odvetniku tri kraje v Pongau-u do konca njegovega (Gotabertovega) življenja.

Med pričami je tudi omenjen „Zuentipolch“.[6])

„*Actum ad Salzpurch.*“

[Cod. trad. Odalberti iz desetega stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 159. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 131.]

Št. 360.

924.

V tem letu so Madjari, katere je vodil njih poveljnik Salard, iz nova udarili v Italijo ter se med drugim polastili mesta Pavije, kar se je zgodilo dne 12. marca.

---

[1]) Vasi Mölten in Terlan sta severozapadno od Bolcana na Tirolskem.

[2]) Ta cerkev je bila v vasi, Mariapfarr imenovani, v solnograškem Lungau-u.

[3]) Ker je Pilgrim, prednik solnograškega nadškofa Adalberta, umrl še le dne 3. oktobra leta 923., misli Hauthaler, da je v datumu te listine neka pomota in da „VII kal. oct.“ ne pomenja dne 25. septembra, temuč 26. oktobra.

[4]) Solnograški nadškof Adalbert ali Odalbert je vladal od leta 923. pa do 935. Hauthaler misli, da se je tu opisana zamenjava izvršila okoli leta 924. Svoje mnenje opira na to, da je več v tem dokumentu navedenih prič omenjenih tudi v nekem drugem aktu, ki je bil spisan med 923. in 925. letom.

[5]) Kraj „Nidarheima“ je sedanja vas St. Georgen ob Salici blizu Taxenbacha na Solnograškem.

[6]) To ime se v raznih zgodovinskih dokomentih solnograškega nadškofa Odalberta omenja kot priča. Bilo bi odveč, ako bi v tej zbirki navedel vse dotične listine

Liudprandi Antapodosis, III, c. 2 (Script. rer. Germ. in usum schol., ed. Dümmler, p. 56): „Rege Berengario defuncto[1]) atque absente Rodulfo, Hungariorum rabies Salardo preduce totam per Italiam dilatatur, adeo ut muros Papiensis civitatis vallo circumdarent, ac defixis per girum tentoriis, exeundi aditum civibus prohiberent. Qui cum his viribus non resistere possent, peccatis promerentibus, nec munere mulcent."

Ibid. c. 3 (l. c. p. 57): „. . . Usta est infelix olim formonsa Papia anno dominicae incarnationis DCCCCXXIIII, IIII. Idus Mart., indictione XII, sexta feria, hora tertia."

Št. 361.

925, dne 24. aprila. Chiemsee.

Brata Ogo in Hadamar prepustita solnograškemu nadškofu Odalbertu tri kmetije „ad Albinam"[2]) ter dobita zato nekoliko imetja solnograške cerkve v Ischlu in Roithamu.[3])

Med pričami se tudi omenja „Moymir comis".[4])

„Anno DCCCCXXV, VIII kal. mai. Actum ad Chiminchsę."

[Cod. trad. Odalberti iz 10. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 128, c. 5. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 72, št. 5.]

Št. 362.

925, dne 27. maja. Baumburg.[5])

Plemeniti Reginhart in njegova soproga Suanahilt izročita v roke solnograškemu nadškofu Odalbertu ter njegovima odvetnikoma Engilbertu in Kerhohu vsa svoja posestva v Ljubenski dolini [*„in Liupinatale"*], katera naj postanejo po njuni smrti in po smrti njunih sinov Reginharta in Willihelma lastnina solnograške cerkve. — Nasprotno pa prepuste nadškof ter njegova prej omenjena odvetnika po nasvetu solnograških duhovskih in posvetnih fevdnikov Reginhartu in njegovi

---

[1]) Cesar Berengar je umrl dne 7. aprila leta 924.

[2]) Kateri kraj je „ad Albinam", ni znano. Primerjaj o tem to, kar navaja Hauthaler, l. c., I, 154.

[3]) Ischl in Roitham sta na Gorenjem Avstrijskem ob reki Trauni.

[4]) Ime te priče se kakih šestnajstkrat omenja v zgodovinskih dokumentih solnograškega nadškofa Odalberta. Ime je slovansko, kar kaže, da je bil slovanskega rodu. Ker so pa solnograški nadškofje imeli le po slovenski zemlji mnogo posestev, po drugih slovanskih pokrajinah pa nič, bi smeli iz tega sklepati, da je bil grof Mojmir slovenske krvi. Zdi se mi, da bi bilo odveč, ako bi navedel vse listine, v katerih se navaja kot priča. Zadostuje naj tedaj le par dokumentov, v prvi vrsti tisti, ki so datirani, da vemo, v katerem času je grof Mojmir živel.

[5]) Baumburg je na Gor. Bavarskem pri Trostbergu.

soprogi v popolno last to, kar sta prej imela kot fevd od solnograške cerkve poleg Lesnika[1]) in Murice [„*ad Lieznicham et Muorizam*“] z vsemi priteklinami. Po smrti Reginharta, njegove soproge in njunih sinov naj iz nova dobi to zemljo solnograška cerkev.

Med pričami je omenjen tudi neki „Zuentipolh“.

„*Actum ad Poumpurch anno DCCCCXXV, sub die VI. kal. iunias.*“

[Cod. tradit. pod solnogr. nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 22, v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., 129, c. 8. — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 17, št. 14. — Hormayr, Archiv für Geschichte, XVIII (1827), str. 576. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 75, št. 8]

Št. 363.

925, dne 24. septembra. Solnograd.

Presbiter Engelbert prepusti solnograškemu nadškofu Odalbertu 192 oralov zemlje v Isengau-u[2]) ter dobi zato od nadškofa 180 oralov zemlje v Salzburggau-u.[3])

Med pričami so tudi omenjeni: Moimir comes, Zuuentipolch, Uuitagouuo, Milo.

„*Actum ad Salzpurch, anno incarnationis domini DCCCCXXV, ad missam sancti Rhodberti.*“

[Cod. trad. Odalberti iz 10 stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh, str. 153, c. 60[a]. — Hauthaler, Salzb. Urkundenbuch, I, 120, št. 59.]

Št. 364.

925, dne 24. septembra. Solnograd.

Plemeniti Kaganhart prepusti solnograškemu nadškofu Odalbertu svojo lastnino v Isengau-u ter dobi zato od nadškofa eno kmetijo v v Salzburggau-u.

Med pričami so tudi omenjeni: Moimir comes, Zuentipolch, Vuitagouuo, Milo.

„*Actum ad Salzpurch, anno incarnationis domini DCCCCXXV, ad missam sancti Rhodberti confessoris Christi.*“

[Cod. trad. Odalberti iz 10. stoletja v c k. državnem arhivu na Dunaju, — (Kleimayrn) Javavia, Anhang, str. 155, c. 61[b]. — Hauthaler, Salzb. Urkundenbuch, I, 125, št. 63.]

---

1) Lesnik ali Liesing je potok na gor. Štajerskem ter se izliva v Muro.

2) Isengau je bil na bavarskih tleh med Isarjem in Innom severovzhodno od Monakovega.

3) Salzburggau je bil ob dolenji Salici večinoma na sedanjih solnograških tleh.

Št. 365.

925, dne 25. septembra. Solnograd.

Solnograški fevdnik Wolfperht prepusti solnograškemu nadškofu Odalbertu svojo lastnino v Holzheimu[1]) ter dobi zato do svoje smrti kraj Eggstätt.[2])

Med pričami so tudi omenjeni: Moimyr comes, Zuentipolch, Vuitagouuo, Milo.

„Actum ad Salzpurch, anno DCCCCXXVI,[3]) *die VII. kal. oct.“*

[Cod. trad. Odalberti iz 10. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 199, c. 22. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 164, št. 101.]

Št. 366.

Okoli 925, dne 1. novembra. Chiemsee.

Plemeniti Gramann izroči solnograški cerkvi v roke nadškofu Odalbertu in njegovemu odvetniku Chadalhohu svojo lastnino v Buchschachenu[4]) in Waldu[5]) [*„in loco Puochskeho et in alio loco ad Vualde nominato«*] z vsemi priteklinami razen enega dvora in devetih oralov zemlje. — Nadškof Odalbert pa podeli z roko svojega odvetnika Chadalhoha rečenemu Gramannu posestva v Perchu[6]) z vsemi priteklinami.

Med pričami, katere so za ušesa privlekli zraven, je bil tudi „Zuentipolch“.

„Actum ad Chiminchsę sub die V. nonas nouembres.“

[Cod. tradit. pod solnogr. nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 33, v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., 134, c. 20. — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 18, št. 15. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 85, št. 20.]

Št. 367.

Okoli 925.

Hartwich, sorodnik in fevdnik solnograškega nadškofa Odalberta, podeli svojo lastnino v kraju, Buch[7]) imenovanem [*„loco Puoch no-*

---

[1]) Holzheim je na Bavarskem blizu Inna jugozahodno od Ampfinga.

[2]) Eggstätt je na Bavarskem zapadno od Seebrucka blizu Chiemskega jezera.

[3]) Zastran letnice piše Hauthaler, da se je to zgodilo leta 925., ne pa 926. To dokazujejo imena prič, ki se popolnoma ujemajo z imeni prič v dokumentih pod št. 363 in 364.

[4]) Buchschachen je blizu Sekova na gor. Štajerskem.

[5]) Wald je na koncu Lesniške doline na gor. Štajerskem.

[6]) Perch je nekje na gor. Štajerskem.

[7]) Buch, sedaj Maria-Buch blizu Judenburga.

minato"], s podložniki [„*cum mancipiis*"] obojega spola solnograški cerkvi v roke nadškofa Odalberta in njegovega odvetnika Reginberta. — Nasprotno pa dasta Odalbert in njegov odvetnik po nasvetu solnograških duhovskih in posvetnih fevdnikov rečenemu Hartwichu posestva ob Ingeringu[1]) [„*ad Inheringun*"] in enako število podložnikov.

Med pričami je tudi omenjen „Zuentipolch".

Datum manjka.

[Cod. tradit. pod solnograškim nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 31, v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh, 133, c. 17. — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 19, št. 16. — Hauthalet, Salzburger Urkundenbuch, I, 83, št. 17.]

Št. 368.

927, dne 9. in 10. maja. Krnski grad.

Solnograški nadškof Odalbert se pogodi s plemenitim Weriantom in njegovo ženo Adalsuindo. Weriant izroči nadškofu in njegovemu odvetniku Reginperhtu svojo lastnino v kraju, Haus[2]) imenovanem [„*in loco Hus dicto*"], katero je dobil od vojvodov Arnulfa in Perhtolda [„*traditione Arnulfi et Perhtoldi ducum*"] s pogojem, da bi prišla po njegovi smrti ter po smrti njegove žene Adalsuinde, njegovih sinov Perhtolda in Pernharda ter njegovih hčera Hiltigarte in Vuoze [„*Vuoza*"] v last solnograški cerkvi. Tudi prepusti solnograškemu nadškofu od rečenega dvora eno kmetijo in dve zemljišči, na katerih sta bivala dva podložnika [„*hobam vnam et territoria II in quibus manentes duo residerunt*"]. — Solnograški nadškof Odalbert in njegov odvetnik Reginbert pa podelita Weriantu in Adalsuindi dvor Breže [„*curtem Friesah*"] s cerkvijo, desetinami, poslopji, vsemi tam bivajočimi podložniki [„*mancipiis*"] in drugimi priteklinami, dalje podložnike Katalona [„*Catalonem*"] in njegove otroke, tri dekle, katere je imel Reginhart, deklo, katero je imel Chadalhoh, potem podložnika Gunzi-ja, njegovo ženo in otroke, Engildiona, Ellinhilta in njegove sinove s pogojem, da pride vse to po smrti Weriantovi in njegovih otrok iz nova pod solnograško cerkev.

Nato slede imena 53 prič, med katerimi je tudi „Framrih".

Pozneje je bila ta pogodba obnovljena. Pri tej priložnosti je bilo navzočih 24 prič, med njimi tudi na prvem mestu „Perhtold dux".

„*Anno domini DCCCCXXVIII*;[3]) *actum ad Karantan, VII. idus et VI. idus maii.*"

---

[1]) Ingering, potok in vas blizu Knittelfelda.

[2]) Haus je v dolini reke Aniže na gor. Štajerskem od Schladminga proti vzhodu.

[3]) Dokazano je, da je bil solnograški nadškof Odalbert meseca maja leta 927. na Koroškem, a leta 928. je pa bil meseca maja na Solnograškem.

[Cod. tradit. pod solnograškim nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 72, št. 57, v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., 151, c. 57. — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 21, št. 18 — Ankershofen, Handb. der Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk. 17 (reg.). — Ankershofen v Archiv f. Kunde österr. Gesch. qu. I^{c}, 16, št. 32 (reg). — Hauthaler, Salzb. Urkundenbuch, I, 118. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 33.]

Št. 369.

927, dne 23. maja. Gospa Sveta.

Solnograški nadškof Odalbert zamenja z dovoljenjem svojih duhovskih in posvetnih fevdnikov na sinodi v gosposvetski cerkvi blizu Krnskega gradu nekatera posestva s svojim pokrajinskim škofom Kotabertom [„*cum Kotaberto fideli suo venerabili choriepiscopo*“]. Ta prepusti po vojvodu Perhtoldu, svojem odvetniku [„*advocati sui ducis Perhtaldi*“][1]), solnograški cerkvi, nadškofu Odalbertu in njegovemu odvetniku Reginbertu svojo lastnino pri izlivu Lobminga [„*in loco Lominichakimundi dicto*“][2]), katero mu je odstopila neka Kernia; potem svoje imetje v Graslabu [„*ad Grazluppa*“][3]) in Perchau-u [„*ad Perhchah*“][4]), katero je dobif od Rihbalda in Engilfreda, dalje svojo lastnino v Zurdoh-u [„*ad Zurdoh*“][5]), potem svojo lastnino v Salzburggau-u v kraju, Moriz imenovanem [„*in pago Salzpurgouui dicto in vico Mauriciano*“][6]), in v Holzhausenu [„*ad Holzhusun*“][7]), katero mu je podelila nuna (?) Engilhilda [„*Engilhilda sanctimonialis femina*“][8]); tudi mu da osem podložnih ljudi [„*mancipia*“]. Vse to naj po Kotabert vi smrti postane lastnina solnograške cerkve s pogojem, da naj Kernia in Engilhilda, ako preživita Kotaberta, uživata dohodke svojih, temu podeljenih posestev do svoje smrti; potem naj jih za zmeraj dobi solnograška cerkev.

Nasprotno pa prepusti nadškof Odalbert po svojem odvetniku Reginbertu pokrajinskemu škofu Kotabertu in njegovemu odvetniku vojvodu Perhtoldu [„*Bertaldi ducis*“] naslednje kraje: Gospo Sveto pri Krnskem gradu, Sv. Peter v Krnskem gradu, Sv. Lovrenc pri Gor-

[1]) Tu omenjeni vojvoda Perhtold je bil brat takratnega bavarskega vojvoda Arnulfa.

[2]) Lominicha je potok Lobming, ki se pri Sv. Štefanu izliva v Muro. Sv. Štefan je vas med Knittelfeldom in Ljubnom na severnem Štajerskem. Kimundi (gemünde) je ustje (Mündung).

[3]) Graslab je vas na severnem Štajerskem (sod. okraj Neumarkt).

[4]) Perhchah je Perchau na severnem Štajerskem, sodn. okraj Neumarkt.

[5]) Kraj „Zurdoh“ se je nahajal nekje na gorenjem Štajerskem blizu trga Neumarkta.

[6]) Moriz je vas blizu Pettinga na Bavarskem severozapadno od mesta Solnograda.

[7]) Holzhausen je na Bavarskem nedaleč od Moriza.

[8]) Izraz „sanctimonialis femina“ pomenja navadno to, kar nuna, a ne vedno.

čici[1]), Železno, Sv. Peter pri Ostrovici, Trebnje, Žihpolje pri Dravi, kraj (Bruck) pri ustju Murice, Rotenmann ter fevd nune Engilhilde v Labodski dolini[2]) s podložniki obojega spola, z desetinami in drugimi priteklinami. [„*ad sanctam Mariam ad Charantanam, ad sanctum Petrum in civitate Carantana, ad sanctum Laurentium ad Kurkizam, ad Zeleznam, ad sanctum Petrum ad Ostaruizam, ad Treuinam, item ad sanctam Mariam ad Drauum, ad Muorizakimundi, ad Rotenmannum, ad Lauentam beneficium Engilhildę sanctimonialis feminę.*“] Te kraje je dobil Kotabert s pogojem, da postanejo po njegovi smrti zopet lastnina solnograške cerkve; le kraj pri Gorčici, potem Železno in Sv. Peter pri Ostrovici z vsemi ondotnimi priteklinami [„*Kurkizam et Zeleznam et ad sanctum Petrum ad Ostaruizam cum omnibus ibidem pertinentibus*“] naj obdrži Engilhilda in kraj ob ustju Murice [„*locum Muorizakimundi*“] pa Kernia; po njuni smrti naj tudi to dobi solnograška cerkev.

Priče: „Rodperht comes, Reginker comes, Diotmar comes, Sigipold comes, Reginhart, Arpo, Uueriant, Maruuart, Ascuuin, Herolt, Turdagouuo, Sarahilo, Arnkis, Diotram, Hinto, Auo, Zuentibold, Erinperht, Ernust, Egiuuint, Kerhoh, Liutprant, Noting, Uuoluo, Chunirih, Regimhoh, Arpo, Raci, Enci, Papo, Rocholf, Ruodperht, Uuielant.“[3])

„*Actum in synodo in ęcclesia sanctę Marię ad Carantanam, anno dominicę incarnationis DCCCCXXVII, indictione XV, sub die X kal. iunii.*“

[Cod. trad. Odalberti iz desetega stoletja v c. kr. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 126. — Hormayr, Archiv f. Geschichte, X (1819), 560. — Boczek, Cod. dipl. Moraviae, I, 74. — Mon. Boica, XIV, 355. — Zahn, Urkundenbuch d. H. Steiermark. I, 20 (odl.). — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 68. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 34.]

Št. 370.

927, (okoli 23. maja).[4]) Krnski grad.

Plemeniti Reginbert[5]) prepusti solnograškemu nadškofu Odalbertu in njegovemu odvetniku Reginhardu nekatera posestva v Rottgau-u

---

[1]) Št. Lorenc na Št. Janževi gori blizu Št. Janža na Mostu.

[2]) To je Sv. Andrej v Labodski dolini.

[3]) Imena prič nam kažejo, v kaki družbi sta se nahajala solnograški nadškof Odalbert in pokrajinski škof Gotabert, ko sta se dne 23. maja leta 927. mudila pri Gospi Sveti. Med navzočimi so štiri grofje. Priči Turdagouuo in Zuentibold sta bila brez dvoma domačina, kar že kažeta njuni imeni.

[4]) Ker so tu skoraj iste priče navedene, kakor pod št. 369, smemo trditi, da sta bili obe dotični listini v istih dneh spisani.

[5]) Ta Reginbert je bil odvetnik solnograškega nadškofa Odalberta.

[„*in Rotahgouue*"] [1]); zato mu pa nadškof da v popolno last tista posestva, katera je do takrat imel le kot fevd.

Priče: „Perhtolt dux, Ruodperht comes, Reginker comes, Diotmar comes, Sigipold comes, Vuillihelm, comes, Vueriant, Turdogouuo, Starhant, Marhuuart, Sarhilo, Arnis, Ascuuin, Diotram, Hoholt, Papo, Kerhoh, Otachar, Zuentipolch, Auo, Eparhart, Amolperht."

„*Anno incarnationis domini DCCCCXXVII, actum ad Karantanam.*"

[Cod. trad. Odalberti iz desetega stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 136. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 88. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 36 (odl.)]

Št. 371.

927.

Zamenjatev, opisana pod št. 370, se v istem letu [„*eodem anno*"] v Solnogradu na novo potrdi.

Kot priči sta tudi omenjena „Moymir comes" in pa „Zuentipolch".

[Cod. trad. Odalberti iz 10. stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang str. 136, št 24. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 88, št. 24.]

Št. 372.

927.[2])

Svobodni Deganbert prepusti solnograškemu nadškofu Odalbertu tri podložne ljudi.

Kot priči sta tudi omenjena „Moymir comes" in pa „Zuentipolch".

Datum manjka.

[Cod. trad. Odalberti iz 10. stoletja v c k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia Anhang, str. 142 št. 38. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 100, št 38.]

Št. 373.

Med 928. in 931.[3])

Oglejski patriarh Urz II. ni vladal 23 lèt, kakor čitamo v neki kroniki, pač pa morebiti le štiri leta. Mnogo je storil za svojo cerkev. Umrl je morebiti leta 931.[4]) Pokopali so ga v Čedadu.

---

[1]) Rottgau je bil na vzhodnem Bavarskem ob rečici, Rott imenovani, ki se nasproti Schärdingu izliva v Inn.

[2]) Ker se imena v tem dokumentu omenjenih prič popolnoma ujemajo z imeni prič, naštetih pod št. 371, sledi iz tega, da je tudi ta listina iz leta 927.

[3]) Patriarh Urz se omenja v dveh listinah iz leta 928. (gl. št. 374[a, b]) ter v neki drugi iz leta 931. (gl. št. 379).

[4]) Rubeis (l. c.) ima pod črto naslednje besede: „Apud Muratorium hoc fuit circa annos Domini DCCCCXXXI."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Ursus patriarcha sedit annis XXIII. Hic tempore Berengarii II. totus virtuosus et prudens, pro ecclesia multum fuit laboriosus et solicitus. In Civitate Aŭstria plenus dierum in pace quievit.“

Št. 374 a.

928, dne 12. februarja. Verona.

Kralj Hugon izjavlja, da naj se škofije, katere spadajo pod oglejsko cerkev in katere so Ogri tako opustošili, da jih i mogoče več obnoviti, spoje z rečeno cerkvijo, da se bode mogla ta tem lažje zoperstavljati sovražnikom. Zato ukazuje po nasvetu svojih fevdnikov, da pride concordijska škofija z vsemi priteklinami pod oblast oglejske cerkve, katero sedaj vlada patriarh Urz [„*cui nunc Ursus patriarcha presidet*“]. Kdor bi hotel to določbo prelomiti, naj plača sto liber najboljšega zlata in sicer polovico v državno blagajnico, polovico pa patriarhu Urzu in njegovim naslednikom.

„*Data pridie idus Febroarii anno dominice incarnacionis DCCCCXXVIII., regni vero domni Hugonis gloriosissimi regis secundo, indictione prima. Actum Verona.*“

[Transsumpt iz 12. stoletja v državnem arhivu v Benetkah. — Mittheilungen d. Inst. f. österr. Geschichtsf., I, 290.]

Št. 374 b.

928, dne 12. februarja. Verona.

Kralj Hugon podeli vsled prošnje oglejskega patriarha Urza [„*Ursum venerabilem patriarcham nostram humiliter adisse clementiam*“] samostanu v Gazu[1]) in ondotnemu opatu Petru imunitetne pravice.

„*Data anno dominicae incarnationis CMXXVIII., pridie idus Februarii, indictione prima, regni vero domini Ugonis gloriosissimi regis secundo. Actum Verona.*“

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col 463 — Muratori, Antiqu. Ital., (ed Arret.) XIV, 455.]

Št. 375.

928, dne 26. decembra. Au (poleg Inna).

Pokrajinski škof Gotabert prepusti po svojem odvetniku Uttonu svojo lastnino na gori, „Zlusinagora“ imenovani [„*in monte Zlusina-*

[1]) Kraj Gazo je v Veronskem okraju.

gora vocato“][1]), dobivši jo od Rihpolda, solnograškemu nadškofu Odalbertu in njegovemu odvetniku Reginbertu; po smrti pobožne žene (?) Engilhilde [„*Engilhildę sanctimonialis feminę*“] naj to posestvo postane lastnina solnograške cerkve. — Nasprotno pa podeli Odalbert po svojem odvetniku Reginbertu pokrajinskemu škofu Gotabertu do njegove smrti v popolno last vse to, kar je ta do takrat imel le kot fevd v Grimoltesvuanch-u[2]) in kar so nekdaj imeli „Trebizin“ in njegovi bratje, dalje gozd in pašnike poleg reke (katere?) ter to, kar je nekdaj imela imenovana Engilhilda kot fevd „ad Albinam“ na obeh straneh ondotne reke s cerkvijo, poslopji, desetinami in raznimi podložniki [„*veluti ipse choriepiscopus in loco Grimoltesvuanch dicto in beneficium tenuit, quod antea Trebizin et fratres eius tenuerunt, et insuper deorsum prope fluvium silvam in augmentum territorii expurgare et pascuas retentare, in quantum sibi placeret, et ad Albinam, veluti praedicta Engilhilt inibi ex utraque parte fluminis cum ęcclesia et ędificiis et decimis et mancipiis Salaman Enza Peza caeterisque omnibus mancipiis, quas ipsa Engilhilt ubicumque essent in beneficio visa est habere*“]. Kadar bi Gotabert in Engilhilda umrla, naj zopet dobi te kraje solnograška cerkev.

Med pričami se tudi omenjata „Zuentipolch“ in pa „Uuitagouuo“.

„*Actum ad Auuam, anno incarnationis domini DCCCCXXVIIII*[3]), *indict. II, VII kal. ian.*“

[Cod. trad. Odalberti iz desetega stoletja v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 158. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 130.]

Št. 376.

929, dne 7. avgusta. Pavia.

Kralj Hugon podeli tržaški cerkvi [„*Tergestinae ecclesiae*“], njenemu škofu Radaldu [„*episcopo Radaldo*“] in njegovim naslednikom

---

1) „Zlusinagora“ je najbrže to, kar Železna gora, katero bi smeli iskati pri Železnem blizu izliva Gorčice v Krko. Iz listine pod št. 369 je razvidno, da sta Rihbald (Rihpold) in Engilhilda imela svoja posestva na koroških in štajerskih tleh. Po teh zemljah se je tudi raztezalo delovanje pokrajinskega škofa Gotaberta, kateri je leta 927. dobil od nadškofa Odalberta razen drugih posestev tudi prej imenovano vas Železno.

2) Kje je bil „Grimoltesvuanch“, ni znano. Če pomislimo, da je nekdaj tu imel svoje posestvo „Trebizin“ (to ime je slovensko, pravilna oblika se je glasila Trebišin), smemo trditi, da je bil rečeni kraj na nekdanjih slovenskih tleh.

3) Ker se je v tistem času novo leto začenjalo z božičnim dnem, zato so dan 26. decembra leta 928. zaznamovali že z letnico 929.

siparsko škofijo [„*Sipariensem episcopatum*"][1]), ki je bila nekdaj fara tržaške škofije, njeno (siparske škofije) faro v Omaku [„*Humago plebs*"] ter otok „Pactiana" [„*insulam Pactianam*"][2]), ki se nahaja v furlanski grofiji [„*in comitatu Foroiuliensi*"]. Kralj podari to tržaški cerkvi z vsemi hišami, zemljišči, vinogradi, polji, travniki, gozdi, vrbišči [„*salectis*"], setvami [„*sacionibus*"], vodami, slapovi, mlini, ribištvom, hlapci [„*seruis*"] in deklami [„*ancillis*], aldioni [„*aldionibus*"] in aldianami [„*aldianis*"][3]), gorami, dolinami, ravnicami ter z vsem, kar spada k rečeni škofiji ali pa k rečenemu otoku. Tržaška cerkev in njeni škofje smejo vse to obdržati ali pa tudi zamenjati. Kralj sprejme tržaško cerkev s siparsko in omaško vred, tržaškega škofa, njegovo duhovščino, ondotne svobodne ljudi ter vse stvari, ki spadajo pod rečene cerkve, v svojo varstvo [„*sub nostrae tuitionis mundburdo recipimus*"][4]) ter ukaže, da ne sme noben vojvoda, mejni grof, grof, vicegrof, krajevni predstojnik [„*sculdassius*"][5]), oskrbnik [„*gastaldius*"][6]), dekan ali pa kaka druga visoka ali nizka oseba kateregakoli reda in dostojanstva odslej po krivici nadlegovati rečenega škofa, njegove cerkve, njegovih svobodnikov [„*liberos*"], komendatov [„*commendatos*"][7]), ekskuzatov [„*excusatos*"][8]) in podložnikov ter duhovščine imenovane cerkve. Nobeden jih ne sme kaznovati [„*distringere*"], zastaviti [„*pignorare*"] ali pa zaničevati. Na zemlji imenovane cerkve in v njenih bivališčih [„*in suis mansionibus*"][9]) ne sme nobeden ničesar skleniti

---

[1]) Sipar je ob Jadranskem morju v Istri od Omaka (Umago) nekoliko proti severu. Iz te listine je razvidno, da je bila v Siparu nekdaj škofija, o čemer drugi viri molče.

[2]) „Insula Pactiana". Ta otok nam je iskati blizu Tržiča (Monfalcone). Tamošnji morski zaliv se še sedaj imenuje „Panzano".

[3]) Aldii ali aldiones so bili podložniki neke posebne vrste. Aldia ali aldiana se je reklo taki podložni ženski

[4]) Mundburdus = patron, varuh, branitelj.

[5]) Sculdassius (sculthaizo, scultetus itd., nemški Schultheiss) je bil iz prva krajni predstojnik, pozneje pa oskrbnik kakih posestev, na katerih je imel ob enem sodno pravico. (Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, VII (ed. 1876) str. 317 i. d.)

[6]) Gastaldius (gastaldus, castaldus itd.). Tako so posebno Langobardi imenovali predstojnike krajev in vasi ter uradnike iu oskrbnike kraljevih posestev. Izročeno jim je bilo tudi sodstvo čez niže ljudstvo. Ko je bila vojna, so pripeljali svoje ljudi na bojišče. (Du Cange, Glossar. med. et inf. latinit.)

[7]) Commendati so bili taki svobodni ljudje, kateri so si izvolili kakega patrona za varuha ter potem postali njegovi vazali.

[8]) Excusati so se zvali sužniki ali pa tudi svobodniki, kateri so se zarad kakega pregreška zatekli k cerkvi, da bi zadobili odpuščanje; pozneje so se povrnili k svojemu gospodu, kateri jim je pa moral potrditi s prisego, da jim je odpustil in prizanesel. — Excusati so se tudi zvali nekateri ljudje, kateri so bili oproščeni javnih bremen ter so služili le od zemlje.

[9]) Beseda mansio znači: 1) bivanje na kakem kraju, 2) prenočišče, bivališče, 3) hiša in toliko zemlje, kolikor je potrebuje ena družina, 4) prenočišče in stroški enega dneva, katere so povračevali raznim uradnikom, ko so potovali v službenih zadevah, 5) včasi to, kar izraz „mansus"

brez dovoljenja rečenega škofa. Nobeden ne sme siliti komendatov, libelarijev [„*libellarios*“][1]), kartulatov [„*cartulatos*“][2]) in ekskuzatov imenovane cerkve k javnim zborom ali pa od njih pobirati kakih davščin, glob [„*dationes, exhibitiones, reddibitiones, fredas*“] ali pa kaj drugega, kar je v zvezi z javno službo. Nihče jim ne sme storiti kaj krivičnega in protipostavnega. Škof in njegovi nasledniki naj imajo skrb za vse, jih sodijo ter v miru in varno živé z vsemi svojimi podložniki. Ako bi se kdo predrznil, da bi prelomil ta ukaz, naj plača sto liber najboljšega zlata in sicer polovico v kraljevo blagajnico [„*camerae nostrae*“], polovico pa tržaški cerkvi.

„*Data VII. idus augusti an. dominice incarnationis DCCCCXXVIIII, regni domini Hugonis piissimi regis quarto, indictione secunda. Actum Papie*“.

[Hormayr, Archiv f. Süddeutschland, II, 219. – Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 929.]

Št. 377.

930, dne 30. marc. Solnograd.

Pogodba med solnograškim nadškofom Odalbertom in plemenitim Marhwartom [„*Marhuuart*“]. Ta prepusti solnograškemu nadškofu in njegovemu odvetniku Reginbertu svojo lastnino ob Ingeringu [„*ad Undrimam*“]. — Solnograški nadškof in njegov odvetnik pa dasta plemenitemu Marchwartu v fevd dvor v Buchu [„*curtem ad Puoche*“][3]) s pripadajočimi kraji, Furth[4]) in Bischofsberg[5]) imenovanimi [„*loca ad hanc accedentia nuncupata ad Furti, ad Piscoffesperch*“], prav tako, kakor jih je prej imel v fevdu nadškofov sorodnik in odvetnik Hartwich, za njim pa vojvoda Pertholt.[6]) Po smrti plemenitega Marhwarta ali pa njegovega zakonskega sina, ako bo katerega imel, naj dobi te kraje zopet vojvoda Perhtolt [„*Perhtolt dux*“], za njim pa solnograška cerkev.

Med 19 pričami so bili tudi „Perhtolt dux“, „Zuentipolc“ in „Uuelisinch“.

„*Actum ad Salzpurch anno DCCCCXXX, die III. kal. aprilis.*“

[Cod. tradit. pod solnograškim nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 106, št. 80, v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh.,

---

[1]) Libellarii so bili osvobojenci, kateri so dobili posebno pismo [„libellus“], da so nehali biti sužniki.

[2]) Chartulati (cartulati) so tudi osvobojenci, kateri so dobili nekako listino (chartula), ko so postali samostojni.

[3]) Sedaj Maria-Buch od Judenburga proti jugovzhodu. Gl. št 367.

[4]) Furth od Judenburga proti severozahodu.

[5]) Bischofsberg blizu Neumarkta na gor. Štajerskem.

[6]) Vojvoda Pertholt (Perhtolt, Berhtold) je bil brat bavarskega vojvoda Arnulfa.

166, c. 80 — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 23, št. 19. — Ankershofen, Handb. der Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., 21 (reg). — Ankershofen v Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., I[c], 18, št. 34 (reg.). — Hormayr, Archiv f. Geographie etc., X (1819), 568. — Boczek, Cod dipl. Mor., I, 76. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 144.]

Št. 378.

931, dne 27. junija. Št. Juri (na Jezeru).

Solnograški nadškof Odalbert zamenja z grofom Albrikom [„*cum Albrico comiti*“] nekatera posestva. Grof Albrik, ki je bil stričnik vojvoda Arnulfa [*ipse Alpricus fuit Arnulfi ducis patruelis filius Herolt nuncupatus*“], prepusti nadškofu in njegovemu odvetniku Kerhohu eno kmetijo [„*hobam*“] „ad Gamanaron“[1]), en plavž [„*flatum ferri quod aruzi dicitur*“] in pa pravico kopati rudo brez vsakega davka. — Nadškof in njegov odvetnik pa dasta Albriku eno solino v Admontu [„*ad Adamunton locum patellarem vnum*“], katero je do takrat Albrik imel kot fevd, in pa tretji del ondotnih solnograških posestev.

Med 23 pričami, katere so za ušesa privlekli zraven, sta bila tudi „Zuentipolch“ in pa „Uuitagovuo“.

Actum ad sanct. Georgium an. incarnationis domini DCCCCXXXI, die V. kal. ivlias.“

(Cod. tradit. pod solnograškim nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 27, št. 13, v c. k. drž arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., 132, c. 13. — Ankershofen, Handb. der Gesch. d. H Kärnten, II, Reg. u. Urk., 22. (reg.). — Ankershofen v Archiv. f. Kunde österr. Gesch.-qu, I[c], 19, št. 36 (reg). — Zahn, Urkb. d. H. Steiermark, I, 24, št. 20. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 80. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 36.]

Št. 379.

931, dne 17. oktobra. Verona.

Kralja Hugon in Lotar naznanjata, da sta ju njegova fevdnika, mejni grof Bozon in škof Widon [„*Bosonem nostrum dilectissimum fratrem et gloriosissimum marchionem atque Vuidonem reverendissimum episcopum nostros videlicet fideles*“][2]) prosila, da bi grad Milje, ki se nahaja nad morskim bregom v istrski grofiji, podelila oglejski cerkvi, katere predstojnik je sedaj patriarh Urz [„. . . *quoddam castellum no-*

---

[1]) „Ad Gamanaron“ se je zval kraj na štajersko-koroški meji med Obdachom in Sv. Lenartom v Labodski dolini. Jaksch in Hauthaler mislita na goro Erzberg pri St. Leonhardu v Labodski dolini.

[2]) Nekateri mislijo, da je bil tu omenjeni Bozon mejni grof istrski in Widon pa škof tržaški. Vendar nimamo prav nobenega dokaza, da bi mogli kaj takega trditi.

mine Mugla adiacens supra littus oceani maris in comitatu Histrie sancte Aquilegensis ecclesie cui reverendissimus patriarcha Ursus presidet perpetuis temporibus habendum iure proprietario concendere dignaremur"]. Kralja izjavljata, da sta ugodila tej prošnji ter oglejski cerkvi podelila imenovani grad Milje, ki se nahaja nad morskim bregom v istrski grofiji [„*predictum castellum quod dicitur Mugla adiacens supra littus oceani maris in comitatu Histriense*"]. Patriarh Urz in njegovi nasledniki naj bodo odslej lastniki rečenega gradu in njegovih priteklin. Noben vojvoda, mejni grof, grof, podgrof, oskrbnik ali kak drug državni uradnik se ne sme temu ukazu zoperstavljati, imeti na rečeni zemlji kako zborovanje ali pa tam zahtevati kako davščino. Kdor bi tej daritvi nasprotoval, naj plača 30 liber najboljšega zlata in sicer polovico v državno blagajnico, polovico pa oglejski cerkvi in njenim patriarhom.

„*Data XVI. kal. Novembris an. dom. incarnationis DCCCCXXXI, regni autem domni Vgonis invictissimi regis sexto et domni Lotharii regis primo, ind. IIII. Actum Verona.*"

[Prepis iz 15. stoletja v Benetkah. — Atti e memorie della società Istriana, X, 409 (odl.). — Benussi, Nel medio evo, p. 253 (odl.). — L'Archeografo Triestino, Nuova Serie, III, 99.]

Št. 380.

932, dne 14. januarja. Koper.

Ker je bil Peter (II.), sin dožda Petra (I.) Candiana, cesarski protospatar in dožd beneški [„*Petrus, imperialis protospatarius et gloriosus Veneticorum dux, filius Petro duci Candiano*"], vedno do sedanjega časa dobrotljiv nasproti prebivalcem koprskega mesta [„*civitati nostre suprascripte Justinopolim*"] ter zmerom skrbel za njih blagor tako, da so lahko hodili po beneški zemlji vsak čas varno in mirno brez težav in sile, bi se bili že prej morali skazati hvaležne, kar pa se vsled njih malomarnosti ni zgodilo. Sedaj pa, akoravno pozno, so sklenili prostovoljno in z veselim srcem, ne pa vsled kakega pritiska ali pa prigovarjanja, da hočejo povrniti te dobrote s pridelki svoje zemlje, kolikor jim je mogoče. Zato se zavezujejo „Audebertus locopositus et Johannes scavinus[1]), Faragarius advocatus tocius populi,

[1]) Scabini (scavini, scabinii, scabinei itd.) so bili svobodni ljudje, katerim so bila sodnijska opravila izročena. Navadno sta jih izvolila grof in ljudstvo, včasi so jih pa tudi imenovali kraljevi odposlanci (missi regii). Scabini so morali biti pošteni in bogaboječi možje ter zvedeni v postavah. Kdor je bil izvoljen, je moral priseči. Kdor se je skazal nevrednega, ni smel več dobiti tega dostojanstva. Navadno jih je bilo sedem, ki so z grofom ali njegovim uradnikom sodili prepire; včasi jih je bilo tudi manj ali pa več. Navadno se ni zgodilo, da bi bili scabini sami vodili kak proces.

Andreas scavinus filius Concordi, Petrus scavinus de Johannone, Dominicus scavinus de Anastasia, Amelgericus, Madericus, Petrus de Baratonio, Dominicus Veneticus, Johannes filius Giselpergi, Dominicus filius Felici de Baratonnio, Johannes de Justane, Folcardus, Johannes de Magnane, Leo frater ejus, Petrus de Dignane, Johannes Camponago, Vitalis frater ejus, Sabbatinus filius Vitali Carsanino" z dovoljenjem vsega ljudstva, da mu (doždu Petru) hočejo vsako leto o trgatvi, dokler bode živel, podeliti pa sto posod [„*anphoras centum*"] dobrega vina. Ako bi kdaj za časa njegovega življenja ne dali o trgatvi obljubljenega vina, se zavezujejo, da ga hočejo potem zadovoljiti z dvojno mero [„*duplum vobis dare promittimus*"].

Tudi naznanjajo, da bodo vedno varovali in branili njegovo (beneško) ljudstvo zoper vsakega sovražnika. Izpolnjevati hočejo sami, kakor tudi njih (koprsko) ljudstvo vse dolžnosti, katere so morebiti njim nasproti prevzeli. Ako se ne bi ravnali po tem, jim je plačati po pet liber zlata [*auri libras V*"].

Nato sledé imena 58 mož, kateri so pritrdili tej pogodbi, namreč: „Antho filius Johanni de Melinda, Benedictus gener Johannaceni, Andreas cognatus ejus, Benedictus filius Petro de Uualtran, Maurici de Justino, Sergius filius Giselbergi, Benedictus nepos Fuscani, Sergius filius Natalie, Martinus filius Vitali de Petro, Altercarius, Johannes gener Petronie de Senatore, Johannes gener Manno, Abo filius Goderam, Johannes filius Teupaldo, Jubianus filius Martino de Justino, Ursus de Bonane, Johannaci filius Passivo, Johannes filius Felicitati de Melinda, Martinus filius Gregori, Audebertus gener Johannani de Pinguento[1]), Johannes filius Theodosie, Dominicus filius Gaipergani, Dominicus filius Heleni, Acursus et frater ejus Folcardo, Dominicus de Limperga, Latinus, Johannes de Serragogutia, Teuden, Ursus Citula, Martinus Cabacurdo, Dominicus Vitalis de Rebraciadino, Ursus Glutilii, Johannaci de Alfigunda, Dominicus de Histria Ciontariautusi, Petrus filius Petro Juventino, Dominatrino, Daniel ministerialis, Georgius de Armentressa de Insula[2]), Acius Lucianus, Bonellus, Dominicus frater ejus, Laurentius de Calcariola, Mauricius, Stefanus de Canneto, Bonaldus filius Teudereni, Bonolago, Ravennago, Vitalis Capud, Durio, Decrilisiano, Rotecausus, Johannes Scitodera, Lubucius, Johannes frater ejus, Johannes de Bonutulo, Dominicus filius Marciano de Lupardo, Barantinus et Augustus de Montanario."

„*Ego Georgius, dyaconus et notarius, per consensu populorum scripsi atque firmavi.*"

„*Regnante domino nostro Hugone serenissimo rege anno VI., die XIIII. mensis Januarii, indictione V. Actum in civitate Justinopoli.*"

---

[1]) Buzet v koprskem okraju.

[2]) Izola, mesto od Kopra proti zahodu.

[Liber albus, fol. 260 (A), in cod. Trevis s Marci, fol 49 (B), oboje v Benetkah. — Carli, Antichità Italiche, App p. 13 (iz B). — Lebret, Gesch. der R. Venedig, I, 193 (iz B). — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 932 (iz A). — Fontes rer. Austr., Dipl, XII, 5, št. 10 (iz A in B). — Cfr. Gfrörer, Byzant. Gesch., I, 233 (prevod).]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 11, pars 5 (Muratori, Script. rer. Ital, XII, 202): „Per idem tempus Audebertus locopositus et Joannes scavinus, Faragarius advocatus totius populi civitatis Justinopolis, huic duci (sc. Petro Candiano II.) urbem suam foederatam et censualem exhibuerunt, promittentes unoquoque anno dare centum amphoras vini, et Venetos in toto districtu suo defendere et conservare".

Št. 381.

933, dne 12. marca. Rialto.

Mejni grof Wintherij [„*Uuintherius marchio*"] priznava, da so on in njegovi ljudje napadali posestva, katera je imela gradeška patriarhija po puljski zemlji in po Istri [„*in finibus Polane et Ystrie*"], in pa posestva, katera so imeli beneška vlada [„*res palatii vestri Veneciarum*"] in beneški škofje v Pulju in po vsej istrski zemlji [„*in Pola et in omnibus finibus Hystrie*"], potem, da so zadržavali dolžne svote [„*debita*"], katere bi bili morali Istrijanci [„*Hystrienses*"] plačati Benečanom, vsled česar ti niso mogli priti do svojih pravic, dalje, da so nalagali Benečanom izvenredne terjatve [„*suprapositas*"], jemali in ropali jim njih barke ter jih mnogo pomorili, vsled česar je nastal med njimi in Benečani jako velik prepir [„*maxima litis*"]. Zarad teh krivic, katere so se učinile Benečanom, je ukazal beneški dožd Peter [„*Petrus, gloriosus dux Veneticorum*"], da ne sme iti noben Benečan v Istro, a tudi noben Istrijanec [„*Ystrienses*"] ne na Beneško.

Ko je mejni grof Wintherij to videl, je poslal poslance k (gradeškemu) patriarhu Marinu, kateri naj bi posredoval pri doždu Petru, da bi ta sklenil mir ž njim (z Wintherijem) in njegovim ljudstvom ter da bi iz nova pričeli Benečani in Istrijanci med seboj občevati tako, kakor se je to prej vršilo. Patriarh Marin je nato zapustil gradeško mesto [„*civitate Gradense*"], prišel k svojemu gospodu, doždu Petru, ter ga opomnil, da naj bi sklenil mir ter ne povračal krivice s krivico. Kar se je storilo protipostavnega, naj se popravi pri sklepanju pogodbe.

Dožd Peter je bil pripravljen to storiti ter Istrijancem odpustiti vse krivice, katere so učinili njegovim ljudem (Benečanom). Vsled tega obljubijo mejni grof Wintherij, puljski škof Ivan, drugi istrski škofje in vse istrsko ljudstvo [„*Uuinterius marchio una cum Iohanne episcopo*

urbis Polane et cum ceteris Hystriensium episcopis et cum omni populo Istriense"] radovoljno in neprisiljeno naslednje:

1.) Da ne bodo odslej napadali in se lastili posestev, katera imajo po puljski zemlji in po Istri [„*in totis finibus Polane et Ystrie*"] gradeška patriarhija, beneška država [„*de vestro palacio*"], beneške škofije in sploh Benečani; pač pa hočejo varovati in braniti dotično imetje, katero naj ostane vedno v njih (benečanski) oblasti. Beneška vlada naj postavlja svoje fevdnike čez ondotne kolone.

2.) Potem obljubijo zastran vseh dolgov [„*de omni debitum*"], katere morajo Istrijanci plačati Benečanom, da se tem ne bode delala nikdar nobena krivica.

3.) Kar se tiče vseh izvenrednih terjatev [„*de omnes suprapositas*"], obljubijo, da jih ne bodo nikdar več nalagali. Le pobrežnino [„*ripatica*"] in colnino [„*tholonea*"] naj po stari navadi plačuje vsakatera oseba.

4.) Nikdar naj ne pridejo istrske barke navzkriž z beneškimi, da ne bodo Benečani trpeli kake škode. Pač pa hočejo Istrijanci vedno ž njimi (z Benečani) živeti v miru in ljubezni ter paziti, da se ujema njih postopanje s postavo in pravico.

5.) Ako bi kralj kaj ukazal, kar bi bilo Benečanom na škodo, jim hočejo to naznaniti prej ko mogoče, da se lahko povrnejo v svojo domovino.

Vse to jim Istrijanci obljubijo tudi v imenu svojih naslednikov in dedičev. Ako bi vendar kdaj siloma napadli posestva gradeške patriarhije, beneške države, beneških cerkvâ ali pa beneških fevdnikov, se zavežejo zase in za svoje dediče, da plačajo kot odškodnino sto liber rumenega zlata [„*auro fulvo libras centum*"] v njegovo (doždovo) blagajnico [„*in palatio vestro*"]. Polovico te svote naj dobi tisti, kateremu se je škoda godila; druga polovica pa naj pride v blagajnico italskega kralja [„*palatio regis Italico regno presidenti*"].

To pogodbo so izročili Juriju, dijakonu in notarju koprskega mesta [„*Georgio dyacono et notario de civitate Justinopolim*"], da jo prepiše, kar se je tudi zgodilo vsled ukaza mejnega grofa Winterija.

Razen mejnega grofa Winterija [„*Uuinterio marchioni*"], puljskega škofa Ivana in (novograjskega) škofa Firmina je podpisalo to listino še šestnajst istrskih prebivalcev, namreč: s. m. (= signum manus) Rocioni de civitate Polane; s. m. Amantino, fil. Constantino; s. m. Adebertus locopositus de civitate Justinopolim; s. m. Leoni, filii Passivo; s. m. Dominico locoposito di Trigeste; s. m. Johanni, filii Olive de Trigeste; s. m. Andreade scavino, filio Dominico Pepolo de Tergeste; s. m. Dominico, filio Olie de castro Mugla; s. m. Juliano de Mugla; s. m. Venerio de Augusto de castro Pirano; s. m. Felix, filii Ravenni de Piriano; s. m. Dominico scavino de Anastasia; s. m. Mauroceni, filii Mauroceni

de Justino; s. m. Johanni de Justane; s. m. Andreati, fratri domino Johanni episcopo; s. m. Lamberto, cui cognomento Populino.

Tudi so prisegli naslednji možje iz Pulja [*„de civitate Pola“*]: 1) Rocius, 2) Amantinus, 3) Leo, filius Passivo, 4) Johannes Basiliacus.

Iz Poreča [*„de Parentio“*]: 1) Leo de Huualteramo, 2) Dominico de Juuentino, 3) Odelricus, 4) Theodorus tribunus.

Iz Novega grada [*„de Civitate nova“*]: 1) Leonianus, 2) Johannes, cognatus Firmino episcopo.

Iz Pirana [*„de Pirano“*]: 1) Felix scavinus, 2) Andreas Justulago, 3) Crissus, 4) Ansaldus.

Iz Kopra [*„de civitate Capras“*]: 1) Audiuertus locopositus, 2) Andreas Aquabeotus, 3) Dominicus de Anastasia, 4) Petrus de Janane.

Iz Milj [*„de Mugla“*]: 1) Venerius Boncidinus, 2) Dominicus de Oliva, 3) Ancius.

Iz Trsta [*„de Tergeste“*]: 1) Dominicus locopositus, filius Senadri, 2) Andreas, filius Dominico Pepolo, 3) Johannes de Oliva Rothicherius.[1])

„Regnante domino nostro Ugone, serenissimo rege, anno septimo, Lothario filio eius in dei autem nomine regnante anno secundo, die duodecimo, mense marcio, indictione sexta. Actum Rivoalto.“

[Liber Albus fol. 261 (A) — Cod. Trevisanus s. Marci, fol. 50 (B); oboje v knjižnici Marciana v Benatkah. — Lünig, Cod. dipl. Italiae, II, 1946. — Carli, Antichità Italiche, Append. 19 (iz B). — Ughelli, Italia sacra, V, 229. — Romanin, Storia docum. di Venezia, I, 367. — Fontes rer Austr., Dipl., XII, 10, št. 11. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 933 (iz A). — Schumi, Urk. u. Reg. b., f. Krain, I, 5, št. 6 (iz B). — Gl. tudi Gfrörer, Byzantin. Geschichten, I, 237 (prevod).]

---

[1]) Iz te listine je razvidno, da so se le nekatera primorska mesta pogodila z Benečani. Mesta in gradovi po notranji Istri so najbrže ostala še nadalje doždu sovražna. – Ako primerjamo to listino z ono dne 14. januarja leta 932., vidimo, da so nekatere osebe omenjene v obeh listinah, tako n. pr. Audebertus (Adebertus in Audiuertus) locopositus de civitate Justinopolim (Capras), potem Dominicus scavinus de Anastasia in Petrus de Dignane (Janane).

Nekateri možje so v tej listini dvakrat imenovani, prvikrat med podpisanci, drugikrat pa med prisegovalci, n. pr. Rocionus (Rocius), Amantinus, Leo filius Passivo, Adebertus (Audiuertus) locopositus, Dominicus de Anastasia, Dominicus filius Olie (de Oliva), Dominicus locopositus de Trigeste, Andreade (Andreas) filius Dominico Pepolo.

Zanimivi ste prej omenjeni listini zarad notic o uradništvu po istrskih mestih. Po nekaterih krajih nahajamo namestnike [„locopositus“] in sicer Audeberta v Kopru in Dominika v Trstu, potem sodnike [„scavinus“] in sicer dva, Ivana in Andreja, Konkordovega sina, v Kopru, potem Petra v „Johannone“, Dominika v „Anastasia“, Andreada, sina Dominika Pepolo, v Trstu ter Feliksa v Piranu. Theodorus je bil tribun v Pulju in Faragarius pa odvetnik [„advocatus“] vsega, najbrže ubogega ljudstva. Jurij (Georgius) je bilo ime dijakonu, ki je bil l. 932. in 933. notar v Kopru.

To pogodbo omenja tudi **Dandulus, Chron. VIII, c. 11, pars 6** (Muratori, Script. rer. Ital. XII, 202) z besedami: „His diebus cum Wintherius marchio Istriae insolitas exactiones ab hominibus Venetiarum extorqueret, et incolis in eorum possessionibus degentibus collectas et angarias imponeret, et Venetis iura petentibus denegaret iustitiam: ideo contra eum et subditos suos dux (i. e. Petrus Candianus II.) saluberrimum sancivit edictum, inhibens Venetis, ne in Istriam pergerent, et Istriensibus, ne Venetias accedere auderent: quod tandem dux removit precibus delinitus Marini patriarchae Gradensis, qui supplicatione marchionis et populi Istriae se mediatorem opposuit, promittentibus illis duci Venetos et eorum bona in suo districtu conservare et insolitas exactiones removere, et si iussio regalis advenerit, ut contra Venetos aliquid mali agatur, eos praevisos reddere, ne quid damni in personis vel rebus suis pati valeant."

Št. 382.

935.

Neki Selprad podeli solnograški cerkvi v roke solnograškemu nadškofu Odalbertu in njegovemu odvetniku Diotmaru svojo lastnino v Ampfingu [*„ad Amfingam"*][1]) in sicer štiri kmetije in 20 oralov zemlje ter štiri orale obdelanih in neobdelanih travnikov. — Nasprotno pa daruje nadškof imenovanemu Selpradu ravno toliko zemlje in pa dvor v Baumkirchenu[2]) [*„in Undrimatale ad Pouminunchirichun"*]; prepusti mu tudi cerkev s pokopališčem [*„ecclesiam cum atrio ecclesiastico"*] in desetino od 23 hiš za tako dolgo časa, dokler živita Selprad in njegova soproga.

Sledé imena 22 prič.

„Anno incarnationis domini DCCCCXXXV peractum."

[Cod. tradit. pod solnograškim nadškofom Odalbertom (10. stoletje), p. 128, št. 95, v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., 175, c. 95. — Zahn, Urkb. f. Steiermark, I, 25, št. 21. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 161, št. 99.]

Št. 383.

935.

Arnulf, vojvoda bavarski in karantanski, se je napotil s svojo vojsko v Italijo, da bi kralju Hugonu vzel njegovo krono. Prišel je do Verone, kjer sta ga grof Milon in škof Raterij[3]) prijazno sprejela. Ko je kralj Hugon o tem zvedel, je zbral svoje trume, premagal Arnulfa ter ga prisilil, da se je vrnil v svojo domovino.

[1]) Ampfing je na Bavarskem.
[2]) Baumkirchen je vas na gor. Štajerskem od Judenburga proti vzhodu.
[3]) Milon je bil veronski grof, Raterij pa veronski škof.

Liutprandi Antapodosis, c. 48 (MG. SS., III, 314): „Arnaldus Bagoariorum et Carentanorum dux, cuius superius fecimus mentionem, cum non multum ab Italia longe distaret, collectis copiis, quatinus Hugoni regnum auferret, advenit. Qui Tridentinam ea ex parte primam Italiae marcam pertransiens, Veronam usque pervenit. In qua a Milone comite atque Raterio episcopo libenter, ut qui eum invitarant, suscipitur. Quod rex Hugo ut audivit, collecto exercitu ei obviam tendit."

Št. 384.

937, dne 14. julija.

Takrat je umrl Arnulf, vojvoda bavarski in karantanski.[1]) Ker so se njegovi sinovi vzdignili zoper kralja Otona I., je ta leta 938. postavil Arnulfovega brata Perhtolda za vojvoda.

Auctar. Garst. ad a. 937 (MG. SS., IX, 566): „Arnoldus dux Bawarie obiit subitanea morte, percussus a Domino ob denudationem ecclesiarum Dei et cenobiorum. Cui Perhtoldus frater eius succedit."

Ann. s. Rudberti Salisburg. ad a. 937 (ibid., IX, 771): „Arnoldus dux subito obiit, percussus a Deo ob denudationum ecclesiarum. Perhtoldus frater eius succedit."

Necrolog. s. Rudberti Salisb. ad 2. id. iul. (MG. Necrol., II, 150): „Arnolfus rex, qui dedit nobis Aerding et Petting, ob."[2])

Ann. Sangall. mai. ad a. 937 (MG. SS., I, 78): „Et Arnolfus dux Baioariorum defunctus est."

Ann. Corb. ad a. 937 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., I, 35): „Et Arnulfus dux obiit."

Ann. Augiens. ad a. 937 (ibid., III, 705): „Ruodolfus rex (Burgundiae) et Arnolfus dux obierunt."

Herimanni Augiens. Chronicon ad a. 937 (MG. SS., V, 113): „Arnolfo etiam Baioarie duce mortuo ducatum eius Bertolfus accepit. Baioarii cum multis aliis Ottoni regi rebellant."

Widukindi Res gestae Saxonicae, II, c. 8 (ibid., III, 440): „Ea tempestate defunctus est Arnulfus Baioariorum dux et filii eius in superbiam elati regis iussu contempserunt ire in comitatum."

Contin. Regin. ad a. 938 (ibid., I, 617): „Filii ducis Arnolfi ambitione ducatus regi rebellant, quos ipse debellaturus in Bawariam ibat; sed non, ut voluit, eos pacificare valens revertitur. — — — Iterumque rex in Bawariam revertens, omnes sibi subdidit, et Eberhardum, Arnolfi filium plus aliis rebellem in exilium misit."

Ann. s. Maximini Trev. ad a. 937 (MG. SS., II, 213): „Arnoldus dux Bawariorum obiit."

---

[1]) Cfr. št. 383.

[2]) Petting je severozahodno od Solnograda in sicer že na bavarskih tleh. Aerding je sedanji Erding na Bavarskem.

Št. 385.

937.

Madjari so po Vzhodni Franciji in po Švabskem opustošili mnogo mest. Pri Wormsu so prestopili Ren. Prišli so do (Atlantskega) oceana ter plenili po Galiji. Poslednjič so se čez Italijo vrnili v Panonijo.

Ann. Augien ad a. 937 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., III, 705): „Ungari, per orientales Francos et Alemanniam multis civitatibus igne et gladio consumptis, iuxta Wormatiam Reno transito, usque ad mare oceanum regnum Galliae devastaverunt, et per Italiam redierunt."

Ann. Wirziburgenses ad a. 938 (MG. SS., II, 241): „Ungarii Franciam, Alamanniam, Galliam usque oceanum et Burgundiam devastantes, per Italiam redierunt."

Herimanni Augien. Chron. ad a. 937 (MG. SS., V, 113): „Ungari per Baioariam Alamanniamque et orientalem Franciam praedis gladio igneque furendo vagantes, transito Wormatiae Rheno, Alsatiam, regnum Lotharii et adiacentes usque ad oceanum Gallias vastantes per Burgundiam Italiamque tandem in Pannoniam redierunt."

Št. 386.

Nepristno. [1]

Okoli leta 937.

Papež Leon (VII.) podeli lorškemu nadškofu Gerhardu [„*Gerhardo sanctae Lauriacensis ecclesiae archiepiscopo*"] [2] palij ter mu naznanja, da naj ga rabi pri slovesni službi božji tiste dneve, katere je že določil papež Gregor (I.), namreč na dan posvečevanja krizme, o veliki noči, o praznikih sv. apostolov in sv. Ivana Krstnika, o Marijinih praznikih in o božiču, potem na dan blagoslovljenja domače cerkve, na dan svojega godu ter na dan posvečevanja škofov in presbiterov, dalje takrat, ko bi obhajal kako sinodo, ako bi se je udeležili taki izpreobrnjenci, ki so vsled njegovega poduka sprejeli vero, potem na praznik sv. Štefana, sv. Lavrencija in tistih svetnikov, katerih ostanki počivajo v njegovi fari. Palij naj dene nase v sekretariju [„*in secretario*"] [3] in potem še le naj mašuje. Listina proti koncu navaja nasvete, katere mu je bajé papež dal, kako naj kot nadškof živi in daje drugim dobre zglede.

Datum manjka. — „*Si pastores ovium*".

---

[1]) Da je ta listina nepristna, sta dokazala Dümmler (Piligrim von Passau, str. 22) in Hacke (Die Palliumverleihungen bis 1143, str. 13—15).

[2]) Ta Gerhard ni bil lorški nadškof, pač pa pasovski škof, ki je vladal od leta 931—946.

[3]) Beseda „secretarium" ima več pomenov. Secretarium se je med drugim zval vzvišeni in od ostale cerkve ločeni prostor pri glavnem oltarju, kjer so imeli škofje in duhovniki svoja zborovanja. Na tak prostor nam je tudi tu misliti.

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb., (ed. Mon.) I, 353; (ed. Ratisb.) I, 235. — Ludewig, Script. rer. Germ, II, 352. — Hansiz, Germ. sacra, I, 191. — Mansi, Concil. coll., XVIII, 376. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 77. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 702. — Migne, Patrol., Ser. lat. CXXXII, 1071. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3602 (2757).]

Št. 387.

Nepristno.[1]

Med letom 937. in 939.

Papež Leon VII. piše kraljem, vojvodom, škofom, opatom, grofom, potem škofom Egilolfu v Solnogradu, Isingrimu v Reznem, Lantbertu v Freisingu, Wisundu v Säbenu ter drugim, bivajočim po Galiji, Germaniji, Bavarskem in Alemaniji, ter jim vsled poročila lorškega nadškofa Gerharda [„*Gerhardus sanctae Lauriacensis ecclesiae archiepiscopus*“] ukazuje, kako naj se po Bavarskem urede nekatere cerkvene zadeve.

Datum manjka. — „*Si instituta ecclesiastica*“.

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb., (ed. Mon.) I, 49; (ed. Ratisb.) I, 33. — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 354. — Hansiz, Germ. sacra, I, 192. — Mansi, Concil. coll., XVIII, 378. — Boczek, Cod. dipl Mor., I, 79. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 704. — Dümmler, Piligrim von Passau, str. 117. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3614 (2767).]

Št. 388.

Okoli leta 940, meseca aprila.[2]

V tistem času so Madjari pridrli v Italijo. Kralj Hugon jim je moral plačati deset modijev novcev, da so odšli.

Liudprandi Antapodosis, V, c. 19 (Script. rex. Germ. in usum schol., ed. Dümmler, p. 109): „Hoc in tempore rex Hugo datis decem nummorum modiis pacem cum Hungariis fecit, quos ab Italia acceptis obsidibus expulit.“

Lupi Protospatarii Annales ad a. 940 (MG. SS., V, 54): „Intraverunt Hungari in Italiam mense Aprilis.“

---

[1]) Dümmler (Piligrim von Passau, str. 22—24) je dokazal, da je to pismo ponarejeno.

[2]) Lupus Protospatarius stavi ta dogodek v leto 940., Szalay (Gesch. Ungarns, Deutsch von Wögerer, I, 38) v leto 941. in Dümmler (K. Otto der Grosse, str. 130) pa v leto 943.

Št. 389.

943,[1]) dne 10. ali pa 12. avgusta.

Bavarci in Karantanci so takrat pod vodstvom vojvoda Perhtolda popolnoma premagali Madjare pri Welsu.

Ann. Altahen mai. ad a. 943 (MG. SS., XX, 786): „Prelium cum Ungariis in Weles et occisi sunt a Bawaris."

Ann. Ratispon. ad a. 943 (ibid XVII, 583): „Interfectio Ungariorum ad Welas."

Ann. Sangall. mai. ad a. 943 (ibid., I, 78): „Omnis Agarenorum exercitus a Baioariis occisus est."

Herimanni Augien. Chron. ad a. 943 (ibid., V, 114): „Ungarii item Baioarios invadentes pugna cum eis commissa victi terga vertunt."

Chronicon Suevicum universale ad a. 943 (ibid., XIII, 67): „Ungari cum Baioariis pugnant et vincuntur."

Widukindi Res gestae Saxonicae, lib. II, c. 34 (MG. SS., III, 447): „Illis diebus Berhtoldus frater Arnulfi procurabat Baioariam, pugnansque contra Ungarios, victorque existens triumpho celebri factus est clarus."

Contin. Reginonis ad a. 944 (ibid, I, 619): „Ungarii a (Baiovariis et)[2]) Carantanis (in loco Weles)[2]) tanta caede mactantur, ut nunquam a nostratibus antea taliter infirmarentur."

Auctar. Garst. ad a. 942 (ibid., IX, 566): „Ungari occisi sunt in Baioaria in Truongowe sub Perhtoldo duce."

Ibid. ad a. 944 (l. c): „Ungari cum Bawoariis et Carentanis pugnant et vincuntur."

Ann. s. Rudberti Salisburg. ad a. 942 (ibid., IX, 771): „Ungari in Bawaria in Trungoeu a Pertoldo duce occisi sunt."

Ibid. ad a. 944 (l. c.): „Ungari cum Bawaris et Carantanis pugnantes vincuntur."

Ann. s. Emmeram. Ratisp. min. ad a. 945 (ibid., I, 94): „Occisio paganorum ad Weles."

Freisinški rokopis iz desetega stoletja (Quellen und Erörterungen zur bayerischen Geschichte, München, VII, 455): „IIII id. aug. (= 10. avg.) Dirum bellum Baioariorum ad Trunam cum Ungariis, ubi Ungarii a Baioariis occisi sunt tempore Berahtoldi ducis."

Kalendarium Necrologicum Frising. ad II id. aug. (= 12. avg.) (Böhmer, Fontes, IV, 587): „Iterum bellum Baioariorum cum Ungariis, ubi Ungarii a Baioariis occisi sunt tempore Berahtoldi ducis."

---

[1]) Večina letopiscev, na katere se smemo zastran kronologije zanesti, stavi ta dogodek v leto 943. Po dvakrat in sicer k letu 942. in 944. ga navajata Auct. Garst. in pa Ann. s. Rudberti Salisb. En vir omenja to zmago pod letnico 945.

[2]) Kar je v oklepih, se je pozneje dodalo.

Št. 390.

Okoli leta 944.

Oglejski patriarh Lupon je bil naslednik patriarhu Urzu. Omenja se v neki listini iz leta 944.[1]) Je li devet let vladal, kakor trdi Oglejska kronika, ni znano. Najbrže je bil on tisti patriarh, katerega je bavarski vojvoda Henrik dal skopiti.[2])

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Lupus patriarcha sedit annis IX."

Št. 391.

944, dne 13. marca. Oglej.

Oglejski patriarh Lupon [„*Lupo patriarcha sedis sanctae Aquilejensis ecelesiae*"] naznanja, da je prišlo do prepira med njim in Benečani zarad nekaterih kočljivih zadev in da so še celo, ko je zlo postajalo vedno večje, nekateri njegovi (patriarhovi) pristaši z orožjem pridrli v gradeško mesto [„*intra civitatem Gradensem*"] ter tu hoteli delati škodo. Zato je bil beneški dožd. Peter jako razdražen in ker je prepir med obema (med ogl. patriarhom in doždom Petrom) rastel od dne do dne, niso mogli poslanstva in prošnje oglejskih in in beneških fevdnikov napraviti starega miru. Oglejski patriarh pravi, da je nato naprosil svojega sobrata. (gradeškega) patriarha Marina [„*nostrum fratrem Marinum patriarcham*"], da bi se zarad te zadeve napotil k svojemu gospodu (k doždu Petru) ter delal na to, da se sklene mir. Patriarh Marin je to rad storil in vsled njegove prošnje je dožd Peter ponovil stari mir in prijateljstvo, katero je gojil do njega (do oglejskega patriarha). Patriarh Lupon omenja, da je, dobivši po patriarhu Marinu pogodbine točke, obljubil beneškemu doždu Petru, sinu dožda Bona Petra Candiana, da ne napade nikdar z orožjem niti sam, niti po svojih podložnih osebah patriarha Marina v njegovem (doždovem) mestu Gradežu ali pa sploh med mejami njegove države. Ako bi kdo kaj takega storil, hoče on (oglejski patriarh) to brez izdajstva naznaniti doždu Petru in svojemu sobratu, patriarhu Marinu. Ako ne bi izvrševal tega, kar je tu spisano, obljubi plačati 50 liber zlata.

Podpisali in pričali so: Lupo patriarcha. — Ingelfredus diaconus atque vicedominus. — Albertus diaconus. — Vitalis archip. — Bonaldus diaconus. — Petrus presbyter. — Petrus diaconus. — Eribertus diaconus. — Audo pres. — Modestus pres. — Giscelarius pres. — Lupo pres. — Gauspertus pres. — S. m. (signum manus) Cadoli filii

---

[1]) Gl. št. 391.

[2]) Gl št. 399.

Bonigrimaldi. — S. m. Jo. filii Rodaldi. – S. m. Arpini filii Ronchausi. S. m. Ruperti testis. — S. m. Spemmiris filii Terdogio Radengo[1]) testis. — S. m. Stabili et Ganasio test."

„*Regnante d. nostro rege Ugone an. XX., et filio ejus Lotharius an. XIIII., ind. II., mensis Martii die XIII. . . . Actum in civitate Aquilegia.*"

[Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 944.]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 13, pars 2 (Muratori, Script rer. Ital., XII, 204): „Hoc tempore discordia, quae erat inter Venetos et Lupum patriarcham Aquilejensem, interpositione Marini patriarchae Gradensis sedata est; promisit namque patriarcha fines ducatus et Gradensis ecclesiae nullatenus inquietare et Venetos tractare et eis jura exhibere secundum seriem pacti."

Št. 392.

945, dne 4. junija. Dahlum.

Kralj Oton (I.) podeli vsled prizadevanja svojega vojvoda Bertolda [„*ducis nostri Pertholdi*"] cerkvi Matere božje[2]), katere predstojnik je pokrajinski škof Gotebert, nekatera svoja posestva v Karantanski pokrajini v Weriantovem upravnem okrožju v kraju, Budistdorf[3]) imenovanem, in sicer eno kraljevsko kmetijo, ležečo blizu rečene cerkve, s podložniki, ki prebivajo na tej kmetiji in katerih imena se glasé Budist,[4]) Namdrag, „Zuuevuel", Budigoj, dva Dobronega in „Gneouuas", potem še dva druga podložnika, ki sta se prišedša z njegovega (kraljevega) dvora,[5]) združila z rečeno cerkvijo ter se zoveta „Zemibond" in Gorazd, ter tudi vse pritekline, ki spadajo k omenjeni kmetiji [„*quasdam res proprietatis nostrae in Carantana regione sitas sub regimine Vuerianti pro remedio animae nostrae ad domum dei quae est constructa in honore beatae et sanctae dei genitricis Mariae, ubi Gotebertus chorepiscopus preesse dinoscitur, in loco Budistdorf nominato, id est hobam unam dominicalem prope et oportune domui dei adiacentem cum mancipiis in eadem hoba tunc inibi*

---

[1]) Spemmir (Spejmir), Terdogio (Trdogoj) in Radengo (Radenko) so slovanska imena.

[2]) Brez dvoma cerkev Matere božje pri Gospe Sveti na Koroškem.

[3]) Ta Budistdorf je morebiti Bučinja ves pri Gospe Sveti.

[4]) Po osebi, Budist imenovani, je dobila tudi naselbina svoje ime, katero se je v nemškem jeziku glasilo Budistdorf.

[5]) Ta kraljev dvor nam je iskati v Krnskem gradu blizu Gospe Svete na Koroškem. Na tem dvoru je že leta 888. kralj Arnulf praznoval božične praznike. (Ann. Fuld. a. 888: „Rex autem, ... Forum - Juliense penetrans, curtem Carantanam natale domini celebravit."

manentibus, nomine Budist, Namdrag, Zuuevuel, Butigoi, Dobronega, item Dobronega, Gneouuas, et cum aliis mancipiis quae de nostro fiscali curte in potestatem ipsius domus dei coniugata fuerunt, nomine Zemibond, Zcorazt, . . ."]

„*Data II. non. iunii anno dominicę incarnationis DCCCCXLV, indictione III, regnante Ottone piissimo rege anno VIIII; actum Talehum.*"

[Obris po nekem diplomu in 10. stoletja v c. kr. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., 178, št. 64. — MG. Dipl., I, 147, št. 67. — Ankershofen v Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu. I[c], 20, št. 37 (extr.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 39. — Ottenthal, Reg. imperii, št. 125]

Št. 393.

947 (?), med 22. in 24. novembrom.[1])

Takrat je umrl bavarski vojvoda Perhtold. Njegov naslednik je bil Henrik, brat kralja Otona I., ki je bil oženjen z Judito, hčerjo bivšega bavarskega vojvoda Arnulfa.

Herimani Augien. Chronicon ad a. 947 (MG. SS., V, 114): „Berhtolfo duce Baioarie defuncto Heinricus frater Ottonis regis ducatum illum accepit."

Ann. s. Rudberti Salisb. ad a. 947 (ibid., IX, 770): „Perhtoldus Bawariae dux obiit. Heinricus frater regis succedit."

Chronicon Suevicum universale ad a. 947 (ibid., XIII, 67): „Berhtolfus Baioariorum dux obiit, cui Heinricus frater Ottonis successit."

Ann. s. Emmer. Ratisp. min. ad a. 947 (ibid., I, 94): „Berachtoldus dux obiit."

Ibid. ad a. 948 (l. c.): „Heinricus dux effectus est."

Ann. Altahen. mai. ad a. 948 (ibid., XX, 786): „Perahtoldus dux obiit."

Auctar. Garst. ad a. 948 (ibid., IX, 566): „Bertholfus Bawariorum dux obiit VIII kal. decemb."

Ann. Mellicen. ad a. 948 (ibid., IX, 496): „Berchtolfus Baioariorum dux obiit, cui Heinricus frater Ottonis successit."

Ann. Ratispon. ad a. 949 (ibid., XVII, 583): „Pertholdus dux Noricorum obiit. Heinricus frater regis successit."

---

[1]) Perhtold, vojvoda bavarski, je bil meseca julija leta 946. še živ (Cfr. Ottenthal, Reg. imp., št. 136.) Najbrže je umrl v novembru leta 947., ker mnogo letopiscev postavlja njegovo smrt v to leto. Mogoče je pa tudi, da je še le eno leto pozneje zatisnil oči. — Zastran dneva Perhtoldove smrti primerjaj Dümmler, Kaiser Otto der Große, str. 160, op. 1.

Sigeb. Gemblac. Chronographia ad a. 946 (ibid., VI, 349): „Mortuo Bertoldo duce, rex Otto fratri suo Henrico dat ducatum Baioariae, et sic eum reprimit a rebellione."

Contin. Regionis ad a. 945 [1]) (ibid, I, 619): „Bertaldus dux Baiuvariensis obiit, cui Heinricus frater regis in ducatu successit."

Annalista Saxo ad a. 945 (ibid., VI, 605): „Rex monitu pie matris sue recordatus fratris (Heinrici) multis laboribus fatigati, Bertoldo duce defuncto, prefecit eum regno Bawariorum."

Widukindi Res gestae Saxonicae, lib. II, c. 36 (ibid., III, 447): „Prefecitque eum (sc. Heinricum fratrem) regno Baioariorum Berhtoldo iam defuncto . . . Erat autem ipse dominus Heinricus copulatus matrimonio filie ducis Arnulfi (Judithe)."

Vita Mahthildis reginae prior, c. 6 (ibid., X, 577): „Heinricus autem ortu secundus Bawariis dux preponitur preclarus."

Vita Mahthildis reginae posterior, c. 9 (ibid., IV, 289): „Rex Otto prefecit fratrem suum Heinricum ducem super Baiowariorum gentem."

Št. 394.

948, dne 8. avgusta. Pavia.

Kralj Lotar podeli vsled prošnje škofa Otona cerkvi Matere božje in sv. Justa, ki je stolna cerkev tržaške škofije [„*Tergestini episcopii*"], nad katero je postavljen njegov (Lotarjev) fevdnik, škof Ivan, vse svoje pravice, javno sodstvo in vse svoje imetje v tržaškem mestu, kakor tudi zunaj njega tri milje na okrog [„*omnes res iuris nostri regni aut districtus et publicam querimoniam, et quidquid publice parti nostrae rei pertinere videtur, tam infra eamdem Tergestinam civitatem conjacentes, quam quod extra circuitum circa et undique versus tribus miliarys portentis*"]. Tudi daruje rečeni cerkvi mestni zid s stolpi, vrati in hodniki [„*porterulis*" [2])] ter sploh vse, kar je tam spadalo k njegovi državi [*ad partem nostre rei publice inibi pertinere videtur*"]. Kralj zapoveduje, da ne sme nobena kraljevska visoka ali nizka oseba v rečenem mestu ali pa zunaj njega tri milje na okrog pobirati colnice [„*curaturam*"] [3]) ali pa kake druge davščine [*aliquod vectigal*"] ter izvrševati kateregakoli javnega dela. Zborovanja se smejo sklicavati in globe nalagati le z dovoljenjem škofa Ivana in njegovih naslednikov, potem njih odposlancev [„*missos*"], kakor tudi njega sa-

---

[1]) Letnica 945. je napačna, kajti znano je, da je bil vojvoda Perhtold dne 21. julija leta 946. še med živimi.

[2]) Najbrže bi moralo stati „porticulis."

[3]) „Curatura" se je zvala nekaka colnina, katero so na trgih pobirali od blaga. (Cfr. Du Cange, Glossarium.)

mega (kralja) ter v navzočnosti njegovega (kraljevega) grofa. Kar se je do sedaj plačevalo v kraljevsko blagajnico, to naj odslej dobiva rečena cerkev brez kakega ugovora. Kdor bi prelomil ta ukaz, naj plača 1000 liber najboljšega zlata. Od te svote naj dobi polovico rečena cerkev, njen škof Ivan in njegovi nasledniki.

„Datum octavo die Augusti, anno dominice incarnationis DCCCCXLVIII., regni vero domini Lotharii regis XVIII., indictione sexta. Actum Papie“.

[Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 948. — Mainati, Chroniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 50. — Ireneo della Croce, Istoria della città di Trieste, ed. 1878, II, 516.]

Št. 395.

Nepristno.[1])

948, dne 8. avgusta. Pavia.

Kralj Lotar podeli vsled zaslug občine in prebivalcev tržaškega mesta, katero je glava Istre [„ . . . *per communitatem et homines civitatis Tergesti, quae caput est Istriae*“] ter vsled prošnje tržaškega meščana Alberta tržaški občini večno svobodo in imuniteto [„*perpetuam libertatem et franchisiam*“], potem vse stvari, do katerih ima pravico, javno sodstvo [„*publicam querimoniam*“] in sploh vso svojo lastnino v mestu in zunaj mesta, kakor tudi mestni zid. Nobena nizka ali visoka oseba ne sme v tržaškem mestu pobirati colnine [„*curatura*“] ali kake druge davščine ter izvrševati kateregakoli javnega dela. Zborovanja sklicavati in globe nalagati more kak človek le z dovoljenjem rečenega mesta, njega samega (kralja) in pa v navzočnosti njegovega (kraljevega) palatinskega grofa. Kar se je do sedaj plačevalo v kraljevsko blagajnico, naj odslej pobira rečeni Albert v imenu tržaške občine brez vsakega ugovora. Kdor bi prelomil ta ukaz, naj plača 1000 liber najboljšega zlata in sicer polovico v kraljevsko blagajnico [„*camerae nostrae*“] polovico pa rečeni občini [„*communitati praedictae*“].

„Datum octavo die Augusti anno dominicae incarnationis DCCCC quadragesimo octavo, regni vero domini Lotarii decimo octavo, indictione tercia (!). Actum Papie“.

[Prepis te listine v tržaškem mestu. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 948.]

---

[1]) Ta listina je bila ponarejena v 14. stoletju in sicer med letom 1313. in 1320. Ponarejevalec je vzel za podlago pristno listino kralja Lotarja iz leta 948. (Cfr. št. 394.)

Št. 396.

Nepristno.[1])

948.

Papež Agapit II. piše Gerhardu, nadškofu lorške cerkve [„*Gerardo sanctae Laureacensis ecclesiae archiepiscopo*“], da je zvedel iz ust fuldskega opata Hadamara o prepiru med njim (Gerhardom) in solnograškim nadškofom Heroldom, ker oba nosita palij, čeprav sta v isti pokrajini. Papež pravi, da hoče z ozirom na cerkveno korist razsoditi ta prepir.

Iz starih spisov je razvidno, da ima lorška cerkev pravico do palija, kajti v lorškem mestu je bila nekdaj nadškofijska stolica. To potrjujejo nekatere stare in že jako poškodovane listine v arhivu sv. Petra (v Rimu). V prvih časih krščanstva so učitelji rimske stolice razširili sveto vero v Lorch, odtod pa poznejši učitelji v Gorenjo in Dolenjo Panonijo. Predstojniki tema dvema pokrajinama in ondotnim škofom so bilo lorški nadškofje do dobe Obrov, katerih divjost ni uničila samo lorškega mesta, temuč tudi vso ondotno okolico [„. . . *et exinde a succedentibus praedicatoribus in superioris atque inferioris Pannoniae provincias eiusdem fidei emanasse gratiam. Quibus etiam duabus provinciis illarumque pontificibus usque ad tempora Hunnorum non alius quam sanctae Lauriacensis praefuit arhiepiscopus, quorum barbarica feritas non solum praedictam Lauriacensem civitatem verum etiam in circuitu adiacentes regiones depopulavit atque funditus desolavit.*“] Vsled tega so morali lorški škofje prestaviti svojo stolico drugam in so se tudi odrekli nadškofijski časti. Ker ni bilo nato nobenega metropolita na Bavarskem, je še le v nedavno minulem času solnograški škof Arno postal nadškof. To potrjujejo stari zgodovinski spomeniki v svetem arhivu (rimskem).

Sedaj pa, ko ima lorška cerkev zopet mir, naj iz nova postane nadškofija. Da pa prenehajo prepiri, naj se obe noriški pokrajini razdelita tako, da dobi nadškof Herold Zapadno Panonijo, on (Gerhard) in njegovi nasledniki pa Vzhodno, potem zemljo Obrov, Moravcev in Slovanov s pravico, da sme po teh pokrajinah pridigovati in tudi postavljati škofe, ako bi bilo potrebno. [„ . . . *ut divisis duabus Noricae regionis provinciis Heroldo archiepiscopo occidentalis Pannoniae cura committatur et custodia; tibi autem successoribusque tuis propter*

---

[1]) Da je ta listina nepristna, je dokazal Dümmler (Piligrim von Passau, stran 24—26). Pasovski škof Gerhard je umrl dne 2. januarja leta 946., Agapit II. je pa postal papež meseca maja rečenega leta; zato je tedaj nemogoče, da bi bil ta poslal Gerhardu kako pismo. Ker je bil fuldski opat Hadamar res leta 948. v Rimu, zato stavijo zgodovinarji to pismo pod rečeno letnico.

emeritam antiquitatem sanctae Lauriacensis ecclesiae, cui iure iuniorum reverentia assurgit in benedictionis et sedis ordine praelatis atque praepositis providentiam orientalis Pannoniae regionemque Avarorum atque Maraharorum sed et Schlavorum, qui modo christiani vel adhuc per baptisma Christo lucrandi sunt, circumquaque manentium credimus nostramque apostolicam vicem in illis partibus praedicandi et pro arbitrio vestro, ubi opus est, episcopos constituendi omniaque disponere atque ordinare tali authoritate atque potestate delegamus, ac si ipsi affuissemus."] Ako nadškof Herold ne bi bil zadovoljen s to razdelitvijo, naj izgubi svoj del Panonije. Oba dela naj se potem združita tako, kakor sta bila že enkrat, ter naj prideta pod njegovo (Gerhardovo) oblast in pod oblast njegovih naslednikov.

Datum manjka — „*Petitiones tuas.*"

[Hund-Gewold, Metr. Salisb., (ed. Mon.) I, 52, 354; (ed. Ratisb.) I, 36, 236. — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 358. — Hansiz, Germ. sacra, I, 197. — Mansi, Concil. coll., XVIII, 406. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 253. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 83. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 708. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3644 (2795).]

Št. 397.

Nepristno.[1])

949, dne 31. februarja. Trst.

Tržaški škof Ivan, dekan H., vsi kanoniki in ves kapitelj tržaške cerkve na eni strani ter Peter, sin Bernardov, sindik, prokurator in oskrbnik [„*massarius*"] občine in prebivalstva tržaškega mesta, na drugi strani so napravili pogodbo z namenom, da bi na ta način skrbeli za korist in blagor rečene cerkve, škofije in kapiteljna, napravili mir med strankami, odstranili prepire in zmote [„*scandala et errores*"] med škofom, kanoniki, kapiteljnom in cerkvijo na eni strani ter občino in ljudstvom na drugi, varovali se v prihodnje škode in nevarnosti; katere jih morejo doleteti, ter se iznebili svojih in dolgov imenovane cerkve, katere imajo pri koroškem židu Danielu Davidu[2]), bivajočem sedaj v Trstu, kakor kaže javna listina Ivana Longa, in ki znašajo s tekočimi obrestmi vred do sedanjega meseca 517½ marke. Svota 500 mark se je porabila v vojni, v kateri so branili svoje imetje in imetje rečene cerkve zoper ljudi koroškega vojvoda ter tudi zoper gusarje in roparje s Krasa, kateri so že od nekdaj pustošili rečeno imetje ter to

[1]) Navedel bi lahko več točk, katere bi dokazovale, da je ta listina ponarejena. Kdor nekoliko pozna razmere, kakršne so bile v 10. stoletju po Kr., in čita to listino, rekel bode, da je bila ta spisana nekaj stoletij pozneje.

[2]) Kandler ima: „Danieli David Judeo de Karintia habitatori Tergesti", Mainati in Ireneo pa „Danieli David Judeo de Goritia, tinctori Tergesti." — Tinctor = barvar.

še sedaj, kakor je vsem znano, delajo vsako leto tako, da bodo prišli na nič sami (škof in duhovniki) in tudi cerkvena posestva [„*que pecunia videlicet marchar. quinquecentum fuit expensa in guerra causa defensandi bona eorum et dicte ecclesiae contra gentes domini ducis Karintie et alios piratas de Carsis et robatores qui magno tempore ipsos bona eorum et ecclesiam destruxerunt et destruunt annuatim*“]. Pomisliti je treba, da bi morali s svojimi poroki plačati dvojno globo, ako ne povrnejo Danielu Davidu dolžne svote do meseca maja. Z ozirom na zmote in prepire, kateri so nastali med obema strankama zarad spodaj naštetih pravic, katere je občina vedno imela z izvirnimi listinami rimskih cesarjev vred, s katerimi ji je podeljena popolna svoboda, ter z ozirom na to, da bi tržaška občina in njeni prebivalci mogli v bodoče braniti in varovati nje same, cerkev in njeno imetje bolj kakor kak drug človek, ter iz raznih drugih razlogov so po večkratnem posvetovanju, katero so imeli med seboj v kapiteljnu in zunaj njega, sklenili, da hočejo svoji cerkvi pridobiti še večjih koristi. Spodaj naštete pravice (katere prepuščajo občini) se ne nanašajo na dohodke, katere imajo, pač pa jim (sc. pravice) povzročujejo škodo in zmote. Zato so škof, dekan, kanoniki in kapitelj prisegli, dotaknivši se svetega evangelija, imajoč v mislih, da je ta čin dober in cerkvi koristen.

Škof, dekan, vsi tukaj navzoči kanoniki in kapitelj so, ko so se prej posvetovali, sebi pridržali: 1.) Najprej duhovsko sodstvo [„*iurisdictione spirituali*“], potem vse vinograde, polja, travnike in hiše, katere imajo sedaj v tržaškem mestu in njegovem okraju [„*in civitate Tergesti et eius districtu*“] ter tudi zunaj okraja, ali pa jih pozneje kdaj pridobe. — 2.) Desetine, katere je treba po stari navadi plačevati. Izjema je le pri tistih ljudeh, ki jih imajo ali pa bodo imeli kot fevd. — 3.) Dohodke od fevdov, potem fevde ter njih vasi po tržaškem okraju in zunaj njega, v njih stanujoče kmete ter njih imetje, pravice in pridelke.

Kakor je razvidno iz občinske knjige [„*in libro communis*“], katero so videli spodaj podpisani notar in pa obe stranki, so dali zgoraj našteti gospodje Petru, sinu rajnkega Bernarda, tržaškemu meščanu, prokuratorju in oskrbniku tržaške občine in ondotnega prebivalstva, za večne čase oblast, da sme imeti v imenu rečenega mesta, občine in prebivalstva vse njih pravice in privilegije, sodstvo in pravde, potem vse listine, katere so sedaj v njih rokah ali pa so bile morebiti prej kdaj, in ki se nanašajo na tržaško mesto, njegov okraj in ondotno prebivalstvo, dobivši jih od rimskih kraljev in cesarjev, od koroških vojvodov [1]) ali pa od koga drugega bodisi iz navade ali iz koristi ali

[1]) Kdor pozna domačo zgodovino pred letom 949., bode pač lahko trdil, da je neresnično, da bi bili v tistem času bavarsko-koroški vojvode podelili tržaškim škofom kake pravice.

pa vsled pogodbe s komerkoli. Vendar prepuščajo vse to tako, da bi to ne bilo v škodo prebivalcem ondotnega mesta in okraja ter njih imetju. — Tisti del pravice, da so smeli skupaj z občino kovati denar, odstopajo sedaj (škof in duhovščina) popolnoma občini tako, da ta odslej sama lahko to dela.[1] — Potem prepuščajo prokuratorju Petru vse svoje pravice, listine in privilegije z vso njih pravno močjo ter želé, da bi jim rabili vedno, povsod in pred vsakim človekom tako, kakor so rabili njim samim. — Dalje obljubujejo zase in za svoje naslednike, da postanejo privilegiji, listine in pravice, katere bi dobil škof ali kaka druga cerkvena oseba od cesarjev, kraljev, vojvodov ali kakih drugih oseb za tržaško mesto in okraj ter ondotne prebivalce v njih škodo in sramoto ali pa tudi v čast in korist, lastnina tržaške občine in mesta. Škof ali pa tisti, ki bi dobil take listine, naj jih odstopi torej občini; ta naj mu pa povrne stroške, katere je imel zarad njih. — Škof, kanoniki in kapitelj obljubijo zase in za svoje naslednike, da hočejo, kadar bi jih prosila občina, iti k cesarju ali vojvodom v ta namen, da bi zadobili potrditev rečenih privilegijev in listin, katere že ima. Vse to naj se zgodi na stroške tržaške občine. Kar bi v svojem imenu ali v imenu svoje cerkve dosegli, to naj bo na korist rečeni občini, ako se vsebina nanaša na to, kar se ji sedaj odstopa; ako se pa nanaša na kako drugo korist rečene cerkve, ostane naj tej. — Dalje obljubijo, da hočejo, ako bi bili v katerikoli stvari naprošeni, pomagati rečenemu mestu, občini in prebivalstvu ter jim biti kolikor mogoče naklonjeni. — Uničiti hočejo vse razsodbe in pravde zoper tržaške rektorje, svetovalce, meščane in mesto iz kateregakoli vzroka ter izjavljajo, da nimajo nobene vrednosti.

Vse to so storili zato, ker je rečeni Peter, prokurator tržaške občine, mesta in ljudstva, izplačal škofu, dekanu, kanonikom in kapiteljnu 500 mark v oglejskih denarjih, katere so potem škof, dekan, kanoniki in kapitelj brez odloga na istem mestu odšteli navzočemu židu Danielu Davidu, da so izbrisali prej imenovani dolg. Daniel David je denar prejel ter za rečeno svoto napravil pobotnico.

Prej omenjeni Peter je v imenu svoje občine in mesta za večne čase odstopil škofu, dekanu, kanonikom in kapiteljnu po vaseh tržaškega okraja in tudi zunaj njega ter med ondotnimi prebivalci vsakovrstno sodstvo in vse regalije, katere je do takrat imela tržaška občina. Vendar si ta po onih krajih pridržuje sodstvo zastran ubojev, tatvin, roparstva in pohramljanja udov [*„salvis semper communi iurisdictione et iustitia in predictis de homicidio, furto, robaria et membro manco“*]. Tamošnji kmetje morajo za občino delati tlako [*„anga-*

[1]) In vendar nam je znano, da so tržaški škofje še v 13. stoletju kovali svoj denar.

rias“] in plačevati davke [„*impositas*“], potem prijeti za orožje, kadar je vojna in kadar bi prišel ukaz od občine, ter z živino in vozovi za občino izvrševati dela.

Dalje je podelil škofu in duhovščini občinsko in mestno mitnino pri vratih Riborgo [„*mutam dicti communis et civitatis ianue Riburgi*“] v čast Bogu, Devici Mariji in sv. mučeniku Justu, da jim rabi za popravljanje njih cerkve. To mitnino naj plačujejo tujci, ki prihajajo ali pa odhajajo s svojim blagom, in sicer na ta način, kakor so jo dajali občini do sedaj in ne drugače. Na račun te mitnice naj škof, kanoniki, kapitelj in cerkev nosijo bremena, katera je imela do sedaj občina, ko je z lesovjem popravljala mostove, zidove in druge stvari.

Potem je obljubil in se zavezal, da bode vedno varoval in branil škofa, dekana, kanonike, kapitelj, cerkev ter njih imetje in pravice pred vsakim roparjem in hudobnim človekom ter šel škofu in duhovščini kolikor mogoče na roko.

Uničil je vse razsodbe in obsodbe, katere so se napravile zoper podložnike in kmete [„*contra familiares et rusticos*“] rečenega škofa, dekana, kanonikov, kapiteljna in cerkve, ter določil, da naj gospodujejo čez nje tako, kakor čez svojo lastnino.

Obe stranki sta prisegli, da naj vse to ostane za večne čase veljavno, trdno in trajno. Ako bi katera prelomila te določbe, naj plača kot globo tisoč mark srebra nasprotni stranki, ki jih je imela v čislih. Nato sta obe stranki prisegli, dotaknivši se vsaka sv. evangelijev.

„*Facta fuerunt omnia predicta in civitate Tergesti predicta in sala domus episcopalis presentibus dominis Joanne et Bartolomeo presbyteris in ecclesia sanctorum martirum de Tergesto, Petro Nigri, Antonio Margarite notario, Nicolao de Stablis notario, Sergio Laurentii, Lazaro apotecario et Justo merchatore, civibus Tergesti, et aliis quam pluribus testibus ad haec vocatis et rogatis.*“

Kot podpisalci so navedeni: 1.) Johannes episcopus, 2.) H. decanus per se et capitulo, 3.) Petrus Nigri, 4.) Antonius Margarite, notarius, 5.) Nicolaus de Stablis notarius, 6.) Lazarus apotecarius, 7.) Justus merchator. — Listino je spisal „Johannes filius quondam magistri Bernardi medici publ. imp. auctoritate notarius et dicti domini episcopi.“

„*Anno ab incarnatione domini DCCCCXLVIIII, mensis Februarii die XXI, indictione quarta.*“ [1])

[Ireneo della Croce, Istoria della città di Trieste, ed. 1878, II, 590. — Mainati, Chroniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 60. — Kandler,[2]) Codice dipl. Istr. ad a. 1236. — Kukuljević, Diplomatički Sbornik, I, 83, št. 94.]

---

[1]) Četrta indikcija zaznamenuje leto 945/946 ali pa 960/961, ne pa 949.

[2]) Kandler (o. c.) misli, da je ta listina nastala leta 1236. pod tržaškim škofom vanom ter da je drugače pristna, le imena nekaterih prič se mu zde ponarejena. A

Št. 398.

949.[1])
Madjari premagajo Bavarce in Karantance v kraju, Lova imenovanem.[2])

Ann. s. Stephani Frising., ad a. 950 (MG. SS., XIII, 51): „Multi Baiovariorum occisi sunt ab Ungariis ad Luo et Carentani ab Ungariis occisi sunt."

Ann. Altahen. mai. ad a. 949 (MG. SS., XX, 786): „Prelium cum Ungariis in Lova."

Ann. Ratispon. ad a. 950 (MG. SS, XVII, 583): „Interfectio Bawarorum ad Lova."

Št. 399.

952, dne 7. avgusta. Augsburg.

Državni zbor v Augsburgu, kjer sta italski kralj Berengar in njegov sin Adalbert prisegla kralju Otonu I. zvestobo ter potem dobila Italijo v fevd. Le Veronska in Oglejska marka sta bili izvzeti, ker ju je dobil kraljev brat Henrik, vojvoda bavarski (in karantanski). Kaže se, da se je ta nato napotil v Oglej, se polastil tega mesta ter takratnega patriarha ukazal skopiti.[2])

---

moti se. Leta 1236, ni bilo v Trstu nobenega škofa Ivana, pač pa nahajamo v tem mestu že dne 3. oktobra leta 1235. izvoljenega škofa Volrika ter potem še večkrat, kakor dne 11. maja 1237, dne 29. septembra 1237, dne 3. junija 1239 itd.

Trditev, da je leta 1236. v Trstu vladal škof Ivan, sloni na jako slabi podlagi. Ughelli (Italia sacra, V, col. 503) omenja, da je papež Gregor IX. temu škofu pisal „ann. 13. die X. aprilis" Trinajsto leto vladanja papeža Gregorja IX. ni bilo leta 1236, temuč 1239., tedaj takrat, ko je živel v Trstu škof. Volrik.

Ako bi bila ta listina res pristna ter izdana dne 21. februarja 1236. leta, ujemala bi se njena vsebina jako slabo z vsebino listine papeža Gregorja IX. z dne 3. junija rečenega leta, s katero pozivlja koroškega vojvoda, da naj nekatere vasi povrne tržaškemu izvoljenemu škofu, ne pa tržaški občini.

Navedem naj še, da leta 1236., kakor tudi že prej (1234) in pozneje (1237) je živel v Trstu „Gregorius decanus", ne pa „H. decanus", kakor čitamo v tej listini.

[1]) Letnici, katero imajo Ann. Altah., gre prednost. Letnice v Ann. Ratispon. niso povsod zanesljive. Tako nam n. pr. ta vir smrt bavarskega vojvoda Perhtolda za eno leto pozneje omenja, kakor Ann. Altah.

[2]) Kje je „ad Lova", ni znano. Nekateri mislijo na kraj Lovo južno od Požuna na Ogrskem, drugi na Laufen pri Solnogradu, tretji na Lohe pri Straubingu na Bavarskem in četrti pa na potok Luhe, ki se na bavarskih tleh izliva v Nab. — Ako je bil tu omenjeni kraj „Lova" tam, kjer je tekla voda „Lova", ki se omenja pod št. 340., ga moramo iskati na tleh nekdanje slovenske zemlje. Za to mnenje govori tudi to, da so se razen Bavarcev tudi Karantanci udeležili boja z Madjari.

[3]) Büdinger (Österr. Geschichte, str. 263) misli, da je vojvoda Henrik leta 955. šel nad Oglej. Po mojem mnenju ima Ottenthal (Reg. imperii, str. 101) prav, ker stavi ta dogodek v leto 952. V Ogleju je takrat najbrže še vladal patriarch Lupon.

Cont. Reginonis ad a. 952 (MG SS., I, 621): „Eodem tamen anno mediante augusto mense conventus Francorum, Saxonum, Bawariorum, Alamannorum et Langobardorum publicus apud Augustanam urbem Rhetiae provinciae agitur, ubi praescriptus Berengarius cum filio suo Adalberto regiae se per omnia in vassallitium dedidit dominationi, et Italiam iterum cum gratia et dono regis accepit regendam. Marca tantum Veronensis et Aquileiensis excipitur, quae Heinrico, fratri regis, committitur."

Widukindi Res gestae Saxonicae, II, c 36 (ibid., III, 447): „Ducatu igitur Baioariorum accepto nequaquam desidia torpuit, sed abiens Aquilegiam cepit, Ungarios duabus vicibus armis superavit, Ticinum transnatavit, praeda magna intra regionem hostium capta, exercitum incolumem patriam reduxit."

Thietmari Chronicon, II, c 25 (ibid, III, 756): „De praefato autem duce Heinrico quaedam dico, quae impie fecit in suimet regno, et in quibus valet considerari, quod supradictis omnibus non valet contradici. Patriarcham de Aquileia castrari, et archiepiscopum Salzburgensem precepit excecari Causas ponere nolo, quia ad haec promerenda non esse idoneas, in veritate scio. Is cum in fine suo a Michaele, Ratisponensi episcopo, de tali commisso amoneretur, se in priori pecasse solum fatetur, et in archipraesule nichil."

Št. 400.

953, dne 10. decembra. Schierling.

Kralj Oton (I.) podeli vsled prizadevanja svojega brata Henrika solnograški cerkvi sv. Petra in sv. Ruperta, katere predstojnik je nadškof Herold, neko svoje posestvo v K a r a n t a n i j i v upravnem okrožju imenovanega brata in v Hartwikovem uradnem okraju, in sicer neki d v o r in g r a d z vsemi priteklinami in podložniki obojega spola ter vse, kar po postavi spada k dotičnemu dvoru v različnih krajih te ali one grofije. To posestvo, ki leži na G r o b n i š k e m p o l j u, je imel v svoji lasti Henrik, sin Arnolfov[1]), kot dedščino; ko je pa bil zarad veleizdaje po postavi obsojen, je prišlo v njegove (kraljeve) roke. [„. . . *quoddam proprietatis nostre predium in regno Carentino in regimine eiusdem fratris nostri* (*sc. Heinrici*) *et in ministerio Hartwic situm, hoc videlicet quod Heinricus Arnolfi filius hereditario iure possidere visus est in loco Crapofelt nominato, antequam nostre ut subiaceret potestati pro commissu regali iuxta legem diiudicatum fuisset, ad altare sancti Petri sanctique Rodberti Juuauensis ecclesie, cui venerabilis Heroldus archiepiscopus preesse videtur, perpetualiter habendum donavimus, hoc est curtem quandam et castellum cum om-*

---

[1]) Bavarski vojvoda Arnulf, ki je pa gospodoval tudi po Karantaniji, je umrl dne 14. julija leta 937. Ker so se njegovi sinovi vzdignili zoper kralja Otona I.. je ta postavil leta 938. Arnulfovega brata Bertolda za vojvoda. Glej zgoraj pod št. 384.

nibus appendiciis et adiacenciis, hoc est mancipiis utriusque sexus . . . et quicquid iure legittimeque illuc ad iam dictam curtem diversis in locis pertinere videtur cuiuscumque sit comitatus."]

„*Data IIII. idus dec. anno incarnationis domini DCCCCLIII, indictione VII, regnante pio Ottone rege anno XVIII; actum Schirlinga.*"

[Iz solnograških komornih knjig, spisanih v 13 stoletju, sedaj v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh. 180, št. 66. — MG. Dipl., I, 253, št. 171. — Ankershofen, Handbuch der Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., 4 (extr.). — Ankershofen v Archiv f. Kunde österr. Gech.-qu., I^c, 20, št. 39 (extr). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 43. — Ottenthal, Reg. imperii, št. 237.]

Št. 401.

954, dne 31. avgusta. Rezno.

Kralj Oton (I.) podeli vsled posredovanja svojega brata, vojvoda Henrika, nekemu duhovniku Thietprehtu dve kraljevski kmetiji v kraju, Zorica[1]) imenovanem, v Hrvaški županiji ter v Hartwikovem uradnem okrožju, potem podložnika, ki se zove „Uzeza", njegovo soprogo in njune sinove ter vse tisto, kar pripada k rečenima kmetijama. Ako bi dotični kmetiji ne imeli dovolj njiv, naj se te odmerijo še tam, kjer bi se na njegovem (kraljevem) svetu dobile. [„. . . *quod nos clerico cuidam Thietpreht vocato hobas II proprietatis nostrae in loco Zuric ac in pago Crouuati et in ministerio Hartuuigi consessas quae sunt regales, servum quoque Uzeza vocatum et uxorem eius ac filios per interventum fratris nostri Heinrici ducis in proprium damus cum omnibus ad easdem hobas pertinentibus, ... et si plenitudo agrorum in illis hobis non invenitur, ubicumque iaceat quod nostrum sit in proximo, impleatur.*"]

„*Data II. kal. sept. anno incarnationis domini DCCCCLIIII, indictione VII, regnante pio rege Ottone anno XX;*[2]) *actum Regina.*"

[Izvirna listina v štajerskem deželnem arhivu. — Frölich, Dipl. sacra Styriae, I, 5, št. 2. — Kukuljević, Cod. dipl. Croatiae, I, 87, št. 96. — Zahn, Urkb. d. H Steiermark, I, 27, št 23. — Ankershofen, Handb. der Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., str. 5 in 22 (extr.). — Archiv. f. Kunde österr. Gesch.-qu., I^c, 21, št. 40 (extr.) — MG., Dipl. I, 255, št. 173. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 45. — Ottenthal, Reg. imperii, št. 239.]

---

[1]) Zorica (nem. Sörg) je na zapadni strani od Št. Vida na Koroškem.

[2]) Zastran datiranja, posebno pa zastran števila vladarskih let kralja Otona glej opazko v MG, Dipl. I, str. 254 in 255.

Št. 402.

955, dne 1. novembra.

Takrat je umrl Henrik, vojvoda bavarski, ki je pa tudi gospodoval po Karantaniji in Veronski marki. Kralj Oton I. je nato prepustil te dežele Henrikovemu enakoimenovanemu sinu.

Contin. Reginonis ad a. 955 (MG. SS., I, 623): „Heinricus, frater regis, desperatis rebus recuperatis, recepto Bawariae ducatu obiit. Cuius filio Heinrico pius rex ducatum et marcam dedit."

Ann. Sangall. mai. ad a. 955 (ibid., I, 79): „In ipso anno Heinricus dux Baioariorum defunctus est."

Herimanni Augiens. Chronicon ad a 955 (ibid., V, 115): „Heinricus quoque frater regis Baioarie dux moriens filium equivocum successorem reliquit."

Auctar. Garstense ad a. 956 (ibid., IX, 566): „Heroldus Salzeburgensis archiepiscopus excecatur apud Muolidorf et Heinricus dux qui hoc fecit, obiit kal. nov. eodem anno."

Ann. necrologici Fuldens. ad a. 955 (ibid, XIII, 198): „Kal. novemb. Heinrichus dux."

Necrol. Bamberg. ad kal. nov. (Jaffé, Bibl. rer. Germ, V, 559): „Heinricus dux, pater s. Heinrici, ob."

Št. 403.

Morebiti od leta 956. pa do 965.

Gradeški patriarh Bon, sin Jurija Blanchanica, po rodu Benečan, je vladal devet let. Prej je bil jesolski škof. Papež Ivan XII. mu je podelil palij, katerega naj bi nosil tiste dni, ki so bili naznanjeni že njegovim prednikom.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 16): „Huic (sc. Marino) successit Bonus patriarcha, qui rexit ęcclesiam annos VIIII, ms. VI, d. II."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Bonus patriarcha, filius Georgii Blancanico Equilegensis[1]), qui primus fuit episcopus Aquilegensis[1]), postea vero effectus est patriarcha, sedit an. 9."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 14, pars 3. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 206): „Bonus patriarcha Venetus ex patre Georgio Blanchanico, sedit annis IX. Hic fuit primo episcopus Equilinus, qui nunc patriarcha factus pallium suscepit a Joanne papa utendum diebus praedecessoribus suis concessis."

---

[1]) Equilegensis ali Aquilegensis (civitas) je Equilio ali Jesolo pri Benetkah.

Št. 404.

Nepristno.[1])

956, dne 21. marca. Rim.

Papež Ivan (XII.) piše oglejskemu patriarhu Rodoaldu [„*Rodoaldo patriarchae Aquilejensi*“] ter mu naznanja, da ga je (papeža) prosil rimski cesar Oton, kateri je poklonil poreški cerkvi mnogo darov [„*quod cum ipse Parentii ecclesiam dotavisset*“], da bi (papež) osebno posvetil rečeno cerkev, katera je postavljena na čast Materi božji in sv. mučeniku Mavru, čegar ostanki tam počivajo. Papež naroča oglejskemu patriarhu, da bi on zbral nadškofe in škofe ter v njih navzočnosti namesto njega (papeža) posvetil poreško cerkev [„*ecclesiam Parentinam*“]. Potem izjavlja, da podeljuje popolne odpustke spokorjenim vernikom, kateri se udeležé posvečevanja ali pa se pozneje zbero v katerikoli obletnici v imenovani cerkvi.[2])

„*Datum Romae XII. Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.*“ — *Accedens ad praesentiam*“.

[Ughelli, Italia sacra, V, 399. — Rubeis, Mon eccl. Aquil., col. 469. — Atti e memorie della società istriana di archeologia e storia patria, VIII, 191. — Jaffé, Reg. pont. Rom, št. 3677.]

Št. 405.

959.

Oglejski patriarh (Engelfrid) je takrat prišel v Hersfeld.[3])

Annal. Hersfeldens. ad a. 959 (MG. SS., III, 61): „Patriarcha de Aquileia venit in Herisfelt.“ [4])

Št. 406.

960, meseca junija. Rialto.

Že v prejšnjih časih se je vršila po Beneškem [„*in hac nostra prouincia*“] kupčija s sužniki. Dožd Urz (I.) je sicer s svojim sinom Ivanom vred prepovedal to hudobno počenjanje ter določil, da ne sme nobeden več prodajati sužnikov [„*mancipia*“]; a njegova prepoved se je kmalu pozabila.

---

[1]) Da je ta listina ponarejena, je že dokazal Rubeis, l. c. col. 471 sq.

[2]) Zastran vsebine gl. tudi št. 417 in 418.

[3]) Ta notica nam kaže, da se oglejski patriarh takrat ni izneveril kralju Otonu I.; mnogi velikaši po severni Italiji so v tistem času odpadli od njega.

[4]) Enako poročajo tudi Ann. Weissenburg. (MG. SS., III, 61) in pa Ann. Altah. (MG. SS., XX, 786).

Sedaj naznanja dožd Peter, da je sklenil nekega dne v javni (doždovi) palači skupaj z doždom Petrom Candianom [1]), (gradeškim) patriarhom Bonom, (beneškimi) škofi in (posvetnimi) glavarji [„*tunc quadam die, residente nobis quidem Petro, deo auxiliante duce, cum domino Petro duce Candiano, una cum domino Bono egregioque patriarcha, et cum venerabilibus episcopis et primatibus nostris in publico palatio diffinimus atque statuimus*“], da naj se natančno izvršuje prepoved, katero so že objavili njegovi predniki. Tudi je patriarh Bon z drugimi škofi gradeške cerkve [„*Gradensis ecclesiae*“] pretresal v posebnem zboru, da tisti, ki vodi druge v sužnost, zagazi sam v njo.

Sedaj ponavlja (dožd Peter) še enkrat, da ne sme nobeden izmed višjih ali nižjih [„*maior aut minor*“] kupovati in prodajati sužnikov ali pa dajati denarja svojim prekupnikom [„*ad suos emptorios*“], da bi kupčevali s sužniki. Noben brodnik [„*nauclerus*“], kateremu so izročene državne ladje, ne sme odjadrati s sužniki z Beneškega, iz Istre [„*de Histria*“], Dalmacije in drugih krajev ali pa vzeti v svojo ladjo kakega trgovca (s sužniki) ali pa Žida [„*Judeum*“]. Noben Benečan ne sme dati denarja kakemu Grku, da bi zanj nakupil sužnikov. Tudi onstran Pulja [„*ultra Polam*“] ne sme noben Benečan izvažati sužnikov in sicer ne na Grško in ne kam drugam. Izjema je le dovoljena, ako bi kdo hotel sužnika odkupiti ali pa, ako bi se drugače domovini godila škoda ali pa, ako se to vrši na korist palači (doždu). Noben Benečan ne sme dobivati denarja od kakega Grka ali z beneventske zemlje [„*terra Beneuenti*“] ali odkod drugod, da bi potem tja poslal sužnike.

Ker se večkrat zgodi, da prevzemajo Benečani pisma, katera prihajajo iz italskega kraljestva [„*infra regno Italico*“], z Bavarskega, s Saskega in iz drugih pokrajin, da jih potem nosijo v Carigrad k (grškemu) cesarju, kar je jako graje vredno, zato ukazuje (dožd Peter), da ne sme noben Benečan prenašati pisem iz Langobardije, z Bavarskega, s Saskega in iz drugih pokrajin v Carigrad cesarju ali pa kakemu drugemu Grku. Izvzeta so le tista pisma, katera prihajajo iz njegove (doždove) palače.

Kdor bi preziral te ukaze ali pa kaj storil, kar je tu prepovedano, naj plača v državno blagajnico [„*in palatio nostro*“] pet liber čistega zlata. Ako bi jih pa ne imel, naj izgubi življenje ali pa ude [„*amittat uitam aut membra*“] in vse njegovo imetje naj postane državna lastnina.

---

[1]) Prvi Peter, ki je tu omenjen, je dožd Peter IV., ki je bil izvoljen leta 959.; drugi, Peter Candiano, je pa njegov oče, ki je kot dožd vladal do leta 959., potem pa odstopil. Dandulus Chronicon VIII, c. 13, pars 15 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 206) pravi sicer, da je Peter III. po izvolitvi svojega sina b a j é še živel dva meseca in 14 dni. Najbrže je moralo biti nekoliko več, ker je bil, kakor se kaže, meseca junija leta 960. še živ.

Patriarh Bon in njegovi škofje pa sklenejo, da tisti, ki bi storil kaj takega, (kar se je zgoraj omenilo), ali pa odobraval storjeni čin, — izvzeti so slučaji, ki so na korist palači (doždu) — bo izobčen, ne bo deležen Gospodovega telesa in krvi ter se mu tudi zabrani vhod v cerkev.[1])

Med pričami je najprej omenjen „Petrus dux“, nato „Bonus immerito sancte Gradensis ecclesie patriarcha“. Potem sledi še 67 drugih prič.

„Imperante domino Romano gloriosissimo imperatore, anno autem imperii eius quarto decimo, mense iunii, indictione III. Rivoalto in curte palatii.“

[Codex latin. s. Marci class. XIV. cod. XXXIX, Nro 1 (A) — Codex Trevis. s. Marci, fol. 56 (B); oboje v knjižnici Marciana v Benetkah. — Lünig, Cod. Ital. dipl. IV, 1522. — Ughelli, Italia sacra, ed. Coleti, V, 1210 (iz B). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 960. — Romanin, Storia doc. di Venezia, I, 370 (iz B), — Schumi, Urk. u. Reg. b., I, 8, št. 7 (z napačnim datiranjem). — Fontes rer Austr., Dipl., XII, 17, št. 13 (kjer je najboljši tekst).]

Primerjaj z vsebino te listine tudi to, kar piše **Dandulus, Chronicon** VIII, c. 14, pars 5 (Muratori, Script. rer. Ital. XII, 206): „Anno XIV. Romani imperatoris indictione III. iste dux cum Bono patriarcha, Petro episcopo Olivense, Joanne episcopo Torcellano et ceteris episcopis, clero ac populo Veneto decretum ab Ursone duce conditum renovantes sanxere, inhibentes commercium de mancipiis christianis, et delationem epistolarum, quae ab Italicis seu Alemannis mitterentur Graecis, vel eorum imperatori, infligentes contrafacientibus poenam spiritualem et temporalem.“

Št. 407.

961, dne 13. februarja. Rezno.

Kralj Oton (I.) podeli vsled posredovanja vojvoda Henrika, svoje matere Judite in freisinškega škofa Abrahama nekemu duhovniku Diotpertu[2]) svoje posestvo, katero je imel med Hrastovo in Kozjo goro[3])

---

[1]) Kar se tiče vsebine te listine, čitaj to, kar piše o njej Gfrörer (Byzantinische Geschichten, I, str. 264—279). Ukazi, ki so našteti v tej listini, so bili kmalu pozabljeni, ker Benečani so prevaževali ves čas srednjega veka sužnike iz severnih dežel v južne kraje. Mnogo teh nesrečnih ljudi je bilo doma na Kranjskem in Ogrskem. Mohamedanski kalif v Cordovi na Španskem je imel več tisoč mož broječo stražo iz sužnikov, ki so bili z Ogrskega. (Gfrörer, str. 274).

[2]) Ta Diotpert in pa Thietpreht, ki je imenovan v listini z dne 31. avg. 954., sta ena in ista oseba.

[3]) V besedi „Curoztou“ tiči po mojih mislih slovenski izraz „Hrastov“. Dotično Hrastovo goro nam je iskati blizu sedanjega Hrastnika (nem. Rasting) od Šent Vida na Koroškem proti zahodu. Blizu tam je Kozja gora (nem. Göseberg).

od vrha gore „Zuuedlobrudo“ [1]) pa do vasi, Pulst [2]) imenovane, v Hrvaški županiji [3]) ter v Hartwikovem uradnem okrožju, z vsem, kar po pravici in postavi spada k omenjenemu posestvu [„. . . *cuidam clerico vocato Diotpert tale predium quale habuimus inter duos montes Curoztou et Coziae a vertice montis Zuuedlobrudo usque ad villam Bulesisc, in proprietatem concessimus in pago Crauuati et in ministerio Hartuigi comitis cum omnibus ad idem predium iuste et legaliter pertinentibus*“].

„*Data idus feb. anno incarnationis domini DCCCCLX, indictione IIII, regnante pio rege Ottone anno XXVI; actum Regenespurhc.*“

[Izvirna listina v štajerskem deželnem arhivu. — Frölich, Dipl. sacra Styriae, I, 7, št. 4. — Kukuljević, Cod. dipl. Croatiae, I, 89, št. 99. — Felicetti v Beiträge zur Kunde steierm. Gesch. qu., V, 98 (extr.). — Zahn, Urkb. d. H. Steiermark, I, 28, št. 24. — Ankershofen, Handb. d. Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., str 7 in 23 (extr.). — Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., I^c, 22, št. 42 (extr.). — MG. Dipl., I, 303, št. 221. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 50. — Ottenthal, Reg. imp., št. 293]

Št. 408.

962, dne 13. februarja. Rim.

Cesar Oton (I.) potrdi papežu Ivanu XII. pravice do pokrajin, mest in dohodkov, katere so razni kralji in cesarji v prejšnjih časih podelili rimski cerkvi. Med pokrajinami sta tudi omenjeni „provincia Uenetiarum et Istria.“

„*Anno dominice incarnationis DCCCCLXII, indictione V, mense feb., XIII. die eiusdem mensis, anno vero domni Ottonis imperii invictissimi imperatoris XXVII.*“

[Istočasni prepis v vatikanskem arhivu v Rimu. — Baronius, Ann. eccles, ed. I. k letu 962. — Labbe, Concilia, ed. Paris., IX, 643; ed. Ven., XI, 875. — Leibnitz, Ann., III, 86. — Mansi, Conc. coll., XVIII, 451. — Lünig, Teutsches Reichsarchiv, XIX, 159, št. 3. — Lünig, Cod. Ital., II, 693, št. 3. — Migne, Patrol. Ser. lat. XCVIII, 603. — Theiner, Cod. dipl. dominii temp. s. sedis, I, 4, št. 4. — MG. Dipl., I, 322; št. 235.]

---

[1]) Morebiti se je brdo nad Zwettendorfom v šentviškem okraju na Koroškem kdaj zvalo „Zuuedlobrudo“ ali pa prav za prav „Svetlo brdo“.

[2]) Pulst je vas pri Št. Vidu na Koroškem.

[3]) O legi Hrvaške županije na Koroškem glej mojo Spomenico tisočl. Met. smrti, 152, op. 94.

Št. 409.

Pred letom 963.

Oglejski patriarh Engelfrid je vladal le malo let, nikakor pa ne 23, kakor trdi Oglejska kronika.[1]) Bil je plemenit in pobožen mož. Dobil je več privilegijev od Berengarja II. in Otona I. Umrl je proti koncu leta 963.[2])

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Hengelfredus patriarcha sedit annis XXIII, cui Berengarius II. et postea Otto I. immunitates et privilegia contulerant. Hic pontifex nobilis genere et omni probitate conspicuus.“

Št. 410.

963, dne 6. novembra.[3]) Rim.

Sinoda, katero je sklical cesar Oton I. zoper takratnega papeža Ivana XII. Sinode se je udeležil tudi dijakon Rodalf, zastopnik takratnega oglejskega patriarha Engelfrida, ki je v Rimu nenadoma zbolel in umrl.

Liudprandi Historia Ottonis, c. 9 (Script. rer. Germ. in usum schol., ed. Dümmler, p. 128): „. . . magnus in sancti Petri eclesia fit conventus, sederuntque cum imperatore, archiepiscopi, ab Italia: pro Ingelfredo Aquilegensi patriarcha, quem in eadem urbe (sc. Romae) languor repente, ut fit, ortus arripuerat, Rodalfus diaconus,[4]) . . .“

Št. 411.

963, okoli 6. novembra.

Takrat je umrl oglejski patriarh Engelfrid, ki se je v tistem času mudil v Rimu.

Contin. Regin. ad a. 963 (MG. SS., I, 626): „Angelfredus etiam Aquileiensis patriarcha, qui tunc temporis etiam ibidem (sc. Romae) obiit.“

Št. 412.

Morebiti od 963 – 983.

Oglejski patriarh Rodald je bil plemenitega rodu in še plemenitejšega mišljenja. Nastopil je vlado leta 963. Dobil je od Otona I. in

---

[1]) Leta 944. je v Ogleju živel še patriarh Lupon (gl. št. 391) in proti koncu leta 963. je patriarh Engelfrid že umrl.

[2]) Gl. št. 411.

[3]) Katerega dne je bila ta sinoda, je razvidno iz pisma, katerega je cesar Oton I. istega dne pisal papežu Ivanu XII. (Cfr. Liudprandi Hist. Otton., c. 12, l. c. p. 131.)

[4]) Mogoče je, da je bil tu omenjeni dijakon Rodalf ista oseba, kakor poznejši oglejski patriarh Rodald.

II. razne privilegije. Leta 983. je bil še živ [1]); a kaže se, da je bil leto pozneje že Ivan IV. oglejski patriarh.[2])

Cron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Rodoaldus almificus patriarcha sedit annis XLII.[3]) Nobilis genere et nobilior mente ab imperatoribus Ottone II. et III.[4]) plurima privilegia obtinuit; et inter caetera per sententiam principum coram praedictis imperatoribus obtinuit quidquid inter Plavim et Liquentiam habebat Rodoaldus Longobardus, qui Leonem patriarcham, de quo facta est superius mentio interfecit." [5])

Št. 413.

963, dne 13. decembra. Rim.

Papež Leon (VIII.) podeli oglejskemu patriarhu Rodoaldu palij, ter mu ob enem ponovi staro, a vsled grozovitosti poganov zgorelo listino, s katero je sv. Peter določil sv. Hermagoru, nasledniku svetega Marka evangelista, da naj med vsemi italskimi cerkvami bode oglejska cerkev prva za rimsko. Tudi dovoli oglejski cerkvi, da smejo po smrti oglejskega patriarha tamošnji duhovniki in posvetni gospodje si vsakikrat izvoliti kakega domačina za naslednika, ne pa kakega moža iz katere druge cerkve. [„. . . *Sed et hoc in augmentum et decorem ecclesiae vestrae concedimus, ut dum volente Deo vos vestrique successores ab hac luce migrare contigerit, non liceat quempiam ex aliena ecclesia praeponi, sed ex proprio sinu tam clerici quam laici eligant, quem legaliter sibi pastorem constituant.*"]

„*Datum in sacratissima aede Petri apostoli, idibus Decembris anno pontificatus Leonis primo, imperante Ottone anno secundo.*" — „*Si pastores ovium.*"

[Ughelli, Italia sacra, V, 45. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXXIV, 989. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3701 (2841).]

Št. 414.

Okoli 963. Gospa Sveta.

Solnograški nadškof Friderik prepusti po svojem odvetniku Hartwiku z dovoljenjem svojih duhovskih in posvetnih fevdnikov neko lastnino solnograške cerkve na Podkrnoškem polju, v vasi Podkrnosu in v Trdnji vesi[6]) [„*in campo Gurnuz et in vico Curnozsit et Turdinc*"] plemeniti ženi Matildi [„*Mahthilt*"] in njenemu odvetniku Perh-

---

[1]) Gl. št. 478.
[2]) Gl. št. 481.
[3]) Število „XLII" je na vsak način previsoko.
[4]) Prav za prav sta bila cesarja Oton I. in Oton II.
[5]) Gl. št. 426.
[6]) Trdnja ves (Hörtendorf) je severovzhodno od Celovca v občini Sv. Tomaž. Podkrnos je vzhodno od Celovca v občini Žrelec.

toldu. Nasprotno pa odstopi Matilda po svojem odvetniku Perhtoldu nadškofu Frideriku in njegovemu odvetniku svoje posestvo v „Zemusesdorf-u“ in „Hernaresdorf-u“ [*„in loco Zemusesdorf et Hornaresdorf“*] [1])

Priče: „Engilpreht comes, Marchuuart comes, Vuillihalm comes, Fridarih comes, Aripo, Wolfolt, Erchanger, Aripo, Lanzo, Fruotkis, Nendinc, Ratpoto.“ [2])

„Actum ad ęcclesiam sanctę Marię.“

[Cod. trad. Fridarici v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 198. — Ankershofen, Handbuch der Gesch. d. H. Kärnten, II b, 18 (extr.). — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 175. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 51.]

Št. 415.

964, dne 1. novembra. Pavia.

Cesar Oton (I.) naznanja, da ga je prosil oglejski patriarh Rodald, da bi za večne čase podelil oglejski cerkvi kraj Intercisas pod korminskim gradom [*„locum subtus Cromonis castrum Intercisas nuncupatum“*]. Vsled tega je podaril oglejski cerkvi zemljo v kraju, Intercisas imenovanem, pod korminskim gradom [*„terram subtus Cromonis castrum loco nuncupato Intercisas“*], da jo imajo rečeni patriarh in njegovi nasledniki. Noben vojvoda, mejni grof, grof, grofov namestnik [*„vicecomes“*], oskrbnik [*„gastaldus“*] ali pa kak drug državni uradnik [*„rei publice exactor“*] se ne sme protiviti tej naredbi. Kdor bi jo prelomil, naj plača sto liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo (cesarjevo) blagajnico, polovico pa oglejski cerkvi.

„Data kal. novembr. anno dominice incarnationis DCCCCLXIII indictione VIII, anno vero imperii magni Ottonis imperatoris augusti tercio; actum in civitate Papie.“

[Kopijalna knjiga iz Ogleja, spisana proti koncu 15. stoletja, v kr. državnem arhivu v Benetkah. — MG. Dipl I, 386, št. 271.]

Št. 416.

Med 963. in 983. letom.[3])

Cesar Oton (I. ali II.) podeli oglejskemu patriarhu Rodaldu dva dvora, Verso in Št. Vid[4]), z vsemi priteklinami in vsemi pravicami.

---

[1]) Kje sta bila Zemusesdorf in Hornaresdorf, ni znano.

[2]) Imena tu naštetih prič nam kažejo, kaka družba se je takrat nahajala pri Gospe Sveti.

[3]) Nekako v tem času je vladal oglejski patriarh Rodald. (Gl. št. 412.)

[4]) Versa je v Furlaniji pri izlivu Idrije v Ter. Na nasprotni strani Tera je pa Št. Vid (S. Vito).

[„*Transferimus tibi Rodaldo patriarchae Aquilejensi duas cortes, videlicet cortem de Versia et cortem S. Viti cum omnibus juribus et pertinentiis ad ipsas cortes intus et in circuitu pertinentibus.*“]

Datum manjka.

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col 479 (odl).]

Št. 417.

Nepristno.[1])

Med 963. in 984. letom.

Oglejski patriarh Rodoald [„*Rodoaldus s. sedis Aquilejensis patriarcha*“] naznanja, da je vsled povelja papeža Ivana XII. sklical puljskega škofa Gaspalda, tržaškega škofa Ivana, pičenskega škofa Fredeberta, novograjskega škofa Ivana, concordijskega škofa Alberika, brixenskega škofa Hergena, feltrenskega škofa Alberta, vicentinskega škofa Giralda, treviškega škofa Martina, veronskega škofa Milona in padovanskega škofa Zenona ter v navzočnosti teh in pa poreškega škofa Adama posvetil poreško cerkev na čast Mariji Devici, sv. mučeniku Mavru in vsem drugim svetnikom. [„. . . *convocatis ven. patribus et dominis Gaspaldo Polensis ecclesiae episcopo, Joanne Tergestinae ecclesiae episcopo, Fredeberto Petenae ecclesiae episcopo, Joanne Civitatis novae ecclesiae episcopo, Alberico Concordien. ecclesiae episcopo, Hergeno Brixien. ecclesiae episcopo, Alberto Feltrensis ecclesiae episcopo, Giraldo Vicentinae ecclesiae episcopo, Martino Trivisinae ecclesiae episcopo, Milone Veronensi ecclesiae episcopo, Zenone Paduanae ecclesiae episcopo, una cum ven. patre Adam Parentinae ecclesiae episcopo, consecravimus ecclesiam Parentinam in honorem s. Mariae Virginis et s. Mauri martyris et aliorum sanctorum omnium.*“] Oglejski patriarh tudi izjavlja, da sme on, kakor tudi vsak izmed rečenih škofov vsled apostolskega dovoljenja podeliti odpustke za eno leto in štirideset dni tistim vernikom, kateri se udeleže posvečevanja poreške cerkve ali pa vsakoletne obletnice v spomin posvečenja ter se obenem tudi izpovedó in izpokoré.

Datum manjka.

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 470. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad ann. 956—961. — Atti e memorie della società istriana di archeologia e storia patria, VIII, 192.

---

[1]) Da je ta listina ponarejena, je že dokazal Rubeis, l. c. col. 471—473.

[2]) Zastran vsebine primerjaj tudi št. 404 in 418.

Št. 418.

Nepristno.[1])

965 (?), dne 20. januarja. Oglej.

Oglejski patriarh Rodoald naznanja, da je zadela poreško škofijo [„*episcopatum Parentinum*“] velika nesreča. Zato daruje iz ljubezni do Boga in sv. mučenika Mavra, potem vsled prošenj svojih sufraganov, istrskih škofov, in sicer Gaspalda iz Pulja, Ivana iz Trsta in Ivana iz Novega grada [„*pro petitione et oratione suffraganeorum nostrorum episcoporum Histriensium Gaspaldi Polensis, Joannis Tergestinensis et Joannis Civitatis Novae*“], dalje po nasvetu vseh svojih višjih in nižjih duhovnikov ter z dovoljenjem svojega odvetnika Azona poreškemu škofu Adamu in njegovim naslednikom rovinjsko zemljo, katera spada k njegovi (oglejski) škofiji in cerkvi in katero so pred kratkim časom opustošili nesramni Slovani in grozoviti barbari. [„*quandam terram, quae de nostro episcopatu nobisque nostraeque ecclesiae pertinet, Rubinensi nomine, quod etiam, heu proh dolor, nuper a nefandis Sclavis ac duris barbaris destructum.*“] Kdor bi prelomil to določbo, naj plača deset liber zlata.

Pričali in podpisali so: „Rodoaldus s. Aquilejensis ecclesiae patriarcha. — Ganspaldus episcopus. — Joannes episcopus. — Fredebertus s. ecclesiae Petenensis episcopus. — Albericus s. Aquilejensis ecclesiae presb. — Petrus presbyter. - Martinus presbyter. — Petrus presbyter. — Benedictus presbyter. — Lupo presbyter. — Pero diaconus s. Aquilejensis ecclesiae. — Perixo diaconus. — Audorinus diaconus. — Petrus diaconus. — Joannes diaconus. — Arigus diaconus. — Benedictus Razo subdiaconus. — Joannes subdiaconus. — Albertus subdiaconus. — Ingiza subdianus. — S. m. (signum manus) Azonis s. Aquilejensis ecclesiae advocatus. — S. m. Albini. — S. m. Valperti. — S. m. Gausonis. — S. m. Audocti scavini. — Joannes presbyter de Civitate. — Gisilarius presbyter. — Petrus presbyter. — Joannes presbyter. — Amalfredus presbyter. — Teophilus subdiaconus.“

„*Actum in civitate Aquilejae sedis die vigesima*[2]) *mensis Januarii, indictione vero octava, anno autem incarnatione Domini nostri nongentesimo sexagesimo sexto.*“ [3])

[Prepis v arhivu grofa Polesini-ja. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 468 (odl.). — Kandler, Codice dipl. Istr. ad ann. 966. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 90, št. 100 (odl.).]

---

[1]) Cfr. Benussi, Storia docum. di Rovigno, p. 44 squ.
[2]) Rubeis ima „die XXII mensis Januarii“.
[3]) Rubeis ima „DCCCCLXI“. — Indikcija naznanja letnico 965.

Št. 419.

965, dne 3. aprila. Ingelheim.

Cesar Oton (I.) podeli vsled posredovanja vojvodinje Judite[1]) in prošnje (freisiniškega) škofa Abrahama svojemu vazalu Negomiru [„*cuidam suo vasallo Negomir nuncupato*“] svoje posestvo z vsemi priteklinami v Zvirčah[2]) na Koroškem v grofiji grofa Hartwika, kateremu tam tudi „valpot“ [3]) pravijo, in v dekaniji dekana Wolframa [„ . . . *ad Vuirzsosah in partibus Karantanię in comitatu Hartuuigi comitis qui et ipsę inibi Vualtpoto dicitur, ac in decania Vuolframmi decani*“] v popolno last tako, da sme Negomir svobodno rečeno posestvo obdržati, podeliti, prodati, zamenjati ter sploh ž njim storiti, kar hoče.

„*Data III non. apr. anno vero dominicae incarnationis DCCCCLXV, indictione VIII, imperante vero piissimo imperatore anno imperii eius IIII; actum Ingilanheim.*“

[Izvirna listina v samostanskem arhivu v Innichenu. — Resch, Aetas millen., 48. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben u. Brixen, I, 547, št. 32. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I, 31, št. 33. — MG. Dipl, I, 395, št. 279. — Ankershofen, Handb. d. Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., 15 (extr.). — Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., I^{c}, 22, št. 43 (extr.). — Ottenthal, Reg. imperii, št. 374. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 52.]

Št. 420.

Morebiti od 965—966.

Gradeški patriarh Vital III., sin Leona Barbolana, je bil po rodu Benečan. Vladal je eno leto in pet mesecev. Papež Ivan XIII.[4]) mu je podelil palij, katerega naj bi rabil v dnevih, ki so bili naznanjeni že njegovim prednikom ter zapisani v listinah njegove cerkve.

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 14, pars 20 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 209): „Vitalis patriarcha natione Venetus ex patre Leone Barbolano sedit anno I, mensibus V. Hic pallium obtinuit a Joanne papa utendum diebus praedecessoribus concessis et contentis in privilegiis ecclesiae suae.“

---

[1]) Ta Judita je bila soproga bavarskega vojvoda Henrika, sina kralja Henrika I.

[2]) Zvirče (nem. Wirtschach) so vas v občini Slov. Št. Mihel v celovškem sodn. okraju.

[3]) Vualtpoto (valpot) ni tu osebno ime. O pomenu te besede glej spodaj pod št. 458.

[4]) Ivan XIII. je bil za rimskega papeža posvečen dne 1. oktobra leta 965. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 471.) Na papeža Ivana XII. tu ne moremo misliti, ker je bil dne 4. decembra leta 963. odstavljen. (Jaffé, l. c. p. 466.)

Št. 421.

966 ali pa 981.[1])

Oglejski patriarh Rodoald [„*Ro. sanctae illius ecclesiae divina gratia humilis previsor*“] piše škofu I. ter mu ob enem pošilja svojega subdijakona C., da bi mu služil v njegovi cerkvi. Ta cerkev naj ima odslej nad tem subdijakonom isto oblast, kakršno je prejšnja imela nad njim.

[Rozière, Recueil général des formules, Add. p. 356. — MG., Formulae, ed. Zeumer, p. 568, št. 27.]

Št. 422.

Morebiti od 966—1017.

Gradeški patriarh Vital IV., sin dožda Petra Candiana, je bil po rodu Benečan. Vladal je 50 let in 6 mesecev. Postal je duhovnik in s pomočjo svojega očeta tudi patriarh. Papež Ivan (XIII?) mu je podelil palij, katerega naj bi nosil v dnevih, ki so bili naznanjeni že njegovim prednikom.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 16): „... post hunc (sc. Bonum[2]) successit Vitalis, qui rexit pontificatum annos L et ms. VI.“

Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 138): „Petrus dux) filium ... Vitalem nomine, clericum devovens, Gradensem patriarcham postmodum fieri promovit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Vitalis, filius Petri Candiani ducis suprascripti interfecti, qui sedit an. 50, m. 6.“

Danduli Chronicon, lib. VIII, c 14, pars 25 (Muratori, Script. rer. Ital, XII, 210): „Vitalis patriarcha natione Venetus ex patre Petro Candiano duce sedit annis fere L. Hic a patre factus clericus, sua promotione nunc patriarcha effectus est, qui etiam a Joanne papa pallium suscepit utendum diebus praedecessoribus suis concessis.“

Št. 423.

967, dne 17. aprila. Ravenna.

Sodnijsko zborovanje pod predsedstvom papeža Ivana (XIII.) in cesarja Otona (I.) na korist ravennskemu nadškofu Petru. — Med navzočimi je bil tudi „Rodaldus patriarcha Aquiliensis.“

---

[1]) To pismo je najbrže spisal oglejski patriarh Rodoald in sicer v deveti indikciji. Pisatelj navaja v svojem pismu grška števila Π (= 80), Υ (= 400), Α (= 1), Π (= 80), Ρ (= 100), Λ (= 30), Σ (= 200), Ι (= 10) in ΑΜΗΝ (= 99). Če svoto teh števil (= 1000) odštejemo od 1009, dobimo takratno indikcijo, ki je bila torej deveta. Oglejski patriarh Rodoald je vladal od 963—984. Deveta indikcija je bila v tem času dvakrat, namreč leta 966. in 981.

[2]) „Cronica de singulis patriarchis“ omenja za patriarhom Bonom patriarha Vitala IV. ter ne pozna Vitala III., katerega navajata Chron. Venet. in pa Danduli Chronicon.

„Anno . . . pontifica(tus domni) I(ohannis) s(umm)i pontifici . . . . secundo sicque imperante domno piissimo perpetuo augusto Otoni . . . anno regni pietatis eius in Italia vero anno sexto, die septimo decimo mensis aprelis, indictione decima; infra civitatem (Ravennam) . . . . prope sanctum Seuerus.“

[Izvirna listina v nadškofijskem arhivu v Ravenni. — (Fantuzzi), Monumenti Ravennati, II, 27, št. 12. — Vesi, Documenti per la storia di Romagna, I, 293. — MG. Dipl., I, 464, št. 340.]

Št. 424.

967, dne 20. aprila. Ravenna.

Papež Ivan (XIII.) ustanovi po nasvetu cesarja Otona I. nadškofijo v Devinu poleg Labe [*„Magdeburg sita iuxta Albiam fluvium“*]. Med navzočimi je bil tudi „Rudoaldus patriarcha sanctae Aquilegiensis ecclesiae“.

„Anno apostolatus nostri secundo, ipsiusque praenominati nostri spiritualis filii (sc. Ottonis) sanctissimi imperii sexto . . . acta est magna synodus Ravennae, XII. kal. Maii . . . in mense Aprili et indict. X.“ — „Notum esse.“

[Mansi, Concil. coll., XVIII, 509. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXXV, 952. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3715 (2847).]

Št. 425.

967, dne 22. aprila.

Papež Ivan XIII. podeli z dovoljenjem tistih škofov, ki so bili zbrani na sinodi v Ravenni, quedlinburškemu samostanu na Saskem imunitetne pravice. Med dotičnimi škofi je bil tudi „Rodaldus patriarcha Aquilegensis“.

„Dat. decima Kal. Maji . . . . anno Deo propitio pontificatus domini Johannis summi pontificis et universalis tertii decimi provisoris sanctae Romanae ecclesiae videlicet undecimo [1]*) ejusdem piissimi papae anno, august. Ottone a Deo coronato magno imperatore anno sexto monarchiam Romani imperii feliciter gubernante, indictione decima.“ — „Quia per beatum“.*

[Mansi, Conc. coll., XVIII, 505 — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXV, 972. — Jaffé. Reg. pont. Rom., št. 3716 (2848).]

Št. 426.

967, dne 29. aprila. Ravenna.

Cesar Oton (I.) podeli in potrdi vsled prošnje cremonskega škofa Liupranda oglejskemu patriarhu Rodaldu [*„Rodaldo almifico patriarche*

---

1) Beseda „undecimo“ je tu napačna.

Aquilegiensis ecclesie"], njegovi cerkvi in njegovim naslednikom opatijo v Sestu [„*abbatiam de Sexto*"] z vsemi priteklinami, potem vse to, kar je imel v Ogleju in po Furlaniji [„*Aquilegie et in omnibus finibus Foriiulii*"] neki Langobard, z imenom Rodald, ki je umoril rajnkega patriarha Leona [„*qui predicte sedis bone memorie Leonem patriarcham interfecit*"], ter je zarad tega umora po razsodbi vseh mož njegovo imetje pripadlo oglejski cerkvi; dalje vso lastnino in imetje, katero je pred nedolgim časom Annon dobil od rajnkega cesarja Berengarja ali pa ga je podedoval po svojih starših „in supradicto comitatu Foroiulii in vico Patiano [1]) seu in Cerciano [2]) vel in Rongis [3]) aut in Preberdiaco et in Aulianico [4]) atque in Foliano [5]) vel in Mirione [6]), nec non et castrum quod vocatur Farra [7]) cum omnibus suis pertinentiis intus et foris ad nostrum ius pertinentibus et quicquid inter flumen Liquentiam usque ad Duas sorores et viam publicam quam stratam Hungarorum vocant, interiacet usque ad littus maris." — Noben vojvoda, mejni grof, grof, grofov namestnik [„*vicecomes*"], krajevni predstojnik [„*sculdascius*"] [8]) ali kaka druga oseba nima pravice v naštetih krajih sklicavati zborov ali pa pobirati davščine, kakor le oglejski patriarh ali pa njegov namestnik [„*vicarius*"]. Ako bi se kdo predrznil prelomiti ta ukaz, naj plača sto liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo (kraljevo) blagajnico, polovico pa patriarhu Rodaldu, njegovi cerkvi in njegovim naslednikom.

„*Data III. kal. mai. anno dominice incarnationis DCCCCLXVII, imperii vero domni Ottonis piissimi imperatoris cesaris VI, indictione X; actum Ravene iuxta ecclesiam sancti Severi confessoris Christi.*"

[Kopijalna knjiga iz Ogleja, spisana proti koncu 15. stoletja, sedaj v kr. državnem arhivu v Benetkah, potem prepis iz 16. stoletja (Monum. eccl. Aquil.) v nadškofijski knjižnici v Vidmu ter prepis iz 17. stoletja (Cod. Fontanini) v kr. državnem arhivu v Benetkah. — Ughelli, Italia sacra, ed. Coleti, V, 45. — Muratori, Script. rer. Ital., XVI, 36 (odl.). — MG. Dipl., I, 466, št. 341.]

---

[1]) Vicus Patianus je bil najbrže v bližini Tržiškega zaliva na Primorskem. Ta zaliv se zove navadno Panzano. V listini z dne 7. avg. leta 929. se omenja tudi „insula Pactiana".

[2]) Cerciano je najbrže St. Canciano pri Tržiču. Dotični pisar je po mojih mislih dve črki napačno prepisal ter iz „an" naredil „er".

[3]) Rongis (v nekaterih prepisih stoji tudi „Rungis", „Roncas" in „Ronchis") so Ronki pri Tržiču.

[4]) Preberdiaco (v nekaterih spisih se čita tudi: Preberdico, Preherdicto in Preberdiato) in pa Aulianico sta bila morebiti kje v bližini Ronkov in Foljana na Goriškem.

[5]) Foliano je sedanji Foljan (Fogliano) blizu Zagraja na Goriškem.

[6]) Mirione (oziroma Miriono) je sedanji Mariano blizu Fare.

[7]) Farra je Fara pri Gradišču na Goriškem.

[8]) O pomenu besede „sculdascius" gl. listino z dne 7. avg. l. 929. pod št. 376.

Št. 427.

967, dne 25. aprila. Ravenna.

Papež Ivan XIII. naznanja vsem na sinodi v Ravenni zbranim nadškofom in škofom, da je izobčil iz cerkve Herolda, nekdanjega solnograškega nadškofa, ter namesto njega Friderika potrdil za nadškofa.

Razen cesarja Otona I. je to pismo podpisalo 59 nadškofov in škofov. Med njimi je bil tudi „Rodaldus patriarcha Aquilegiensis“.

»*Actum Raven. VII. kal. Maii per manum Stephani scriniarii sancte Romane ecclesie in mense Aprili et indictione X.*“ — „*Sanctitati ac*“.

[Hund, Metrop. Salisb., I, 51. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., 183. Mansi, Conc. coll., XVIII, 499. — Gloria, Cod. dipl. Pad., p. 73. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXV, 954. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3717 (2849).]

Št. 428.

967, dne 25. novembra. Ravenna.

Cesar Oton (I.) povrne samostanu sv. Severa v Ravenni nekatera posestva. — Pri tej priložnosti je bil navzoč tudi „Radaldus Aquileensis patriarcha“.

„*Data VII. kalendas decembris anno dominice incarnationis DCCCCLXVII, imperii vero domni Ottonis piissimi cesaris VI, inditione XI; actum in prefato monasterio (sc. beati Severi confessoris).*“

[Prepis iz 13. stoletja v Ravenni. — Mittarelli, Annales Camuldenses ord. s. Benedicti (1755), I[b], 77, št. 31. — MG. Dipl., I, 476, št. 349.]

Št. 429.

967, dne 2. decembra. Rim.

Cesar Oton (I.) ponovi vsled prošnje beneškega dožda Petra pogodbo, katera je bila sklenjena na eni strani za Benečane, na drugi strani pa za njih sosede. Med temi sosedi so omenjeni na prvem mestu „Istrienses“, na drugem pa „Foroiulienses“; med Benečani pa tudi prebivalci na otoku Gradežu [„*Gradus*“].

Med raznimi točkami[1]) te pogodbe se nahajajo:

Obe stranki si obljubita za vsa leta, da ne bodeta delali druga drugi škodo. Ako bi se vendar učinilo kako zlo, je treba to popraviti.

---

1) Večina v tej listini naštetih točk se ujema s točkami, ki so zapisane v pogodbi cesarja Lotarja z dne 22. februarja leta 840. (Gl. št. 124.)

Ako bi kdo napadel beneško zemljo, je treba osebo, ki bi povzročila ta napad, v šestdesetih dneh izročiti Benečanom ter v dvojni meri povrniti to, kar je bilo vzetega. Ako bi se to ali ono ne zgodilo, je treba v šestdesetih dneh plačati po 500 solidov zlata za vsako osebo, ki je učinila tako hudobijo.

Beneške begune, kateri so po sklepu prejšnje pogodbe v Ravenni pribežali na njegovo (cesarjevo) zemljo, hoče (cesar) jim (Benečanom) izročiti, ako jih dobi.

Kar se tiče ujetnikov [„*captivi*“], katere bi našli na beneški zemlji, je treba izročiti kot zločince tudi tiste osebe, ki so šle ujetnikom na roko. Ako bi se to ne zgodilo, mora sodnik tistega kraja, kjer bi iskali take podložnike [„*mancipia*“], z dvanajstimi svobodnimi ljudmi priseči, da tam niso sprejeli podložnikov in jih tudi ne poslali drugam.

Ako bi njegovi (cesarjevi) ljudje zbežali na beneška tla, se zavežejo (Benečani), da jih bodo poslali nazaj, naj si bodo sužniki ali svobodni.

Ako bi kaka vojska [„*hostes*“] ali pa kaka oseba šla čez beneško mejo, da bi napravila na njegovi (cesarjevi) zemlji kako škodo ali pa napadla kake kraje, in če bi (Benečani) to zvedeli, bi naznanili brez odloga njegovim (cesarjevim) ljudem. .

Kdor bi drugi stranki kaj ukradel, mora četverno povrniti.

Ako bi sužniki in sužnice [„*servi aut ancille*“] ubežali na zemljo druge stranke, jih je treba poslati nazaj z vsemi stvarmi, katere so vzeli. Sodnik, ki je vrnil take begunce, naj dobi za vsakega po en solid zlata [„*pro unoquoque singulos auri solidos recipiat*“]. Ako bi pa sodnik sprejel take begunce in jih ne hotel poslati nazaj ter bi begunci od tam zbežali v druge kraje, naj plača od vsakega begunca po 72 solidov zlata.

Ni dovoljeno, da bi kdo po tujih krajih sprejemal kako zastavo [„*pignus accipere*“] razen takrat, kadar je ta potrebna zarad beguncev in v pravdnih zadevah [„*ubi fugativi aut causa requiritur*“]. Če se je dala zastava, ne sme nasprotna stranka za zastavo zahtevati nove zastave, pač pa mora čakati, da se pravda konča. Kdor bi iz tujega kraja prejemal zastavo ali jo imel brez pravega vzroka ali pa za (dano) zastavo dobil novo zastavo, naj povrne še enkrat toliko, kolikor je prejel.

Konji, kobile in druge četveronogate živali naj se, ako so bile ukradene, povrnejo v dvojnem številu.

Kupčija [„*negocia*“] naj se vrši med obema strankama tako, kakor jima ugaja; vendar ne sme druga drugi delati sile.

Kar se tiče pobrežnine [„*de ripatico*“] [1]), naj dovoljuje ena stranka drugi, da po stari navadi pobira štiridesetinko [„*quadragesimum*“].

---

[1]) Glej dotično opazko pod št. 124.

Ljudje obeh strank naj imajo pravico, da pasejo, kjer hočejo, kadar ženejo živino na prodaj.

Ako bi prišlo med strankama do kakega prepira, se zagotavlja varnost njunim poslancem [„*legatarii*“] in pismonošem [„*epistolarii*“]. Ako bi kdo imel kakega epistolarja ujetega, ga mora izpustiti ter plačati 300 solidov; ako bi ga ubil, naj odšteje njegovim staršem 1000 solidov in ubijalec sam naj pride v njih roke.

Ako bi se kdo med obema strankama hotel zarad kake krivice pritožiti, naj gre enkrat ali dvakrat s pismom k sodniku (nasprotne stranke). Če bi mu sodnik v štirinajstih dneh ne priznal pravice in če je tisti človek, pri katerem se išče pravica, v dotičnem kraju ali pa se je od drugod povrnil tja, sme tožitelj sodniku zarubiti v njegovi hiši toliko imetja, kolikor znaša terjatev.

Morilce in sokrivce kakega umora je treba zvezane izročiti. Ako bi katera stranka tega ne hotela storiti, naj plača od vsakega krivca po 300 solidov zlata. Če bi kdo (pri tej priložnosti) zahteval zastavo, naj se da brez umora. Ako je pa vendar kdo ubil svobodnega človeka, naj plača od njega 300 solidov, od sužnika pa 50. Če je kdo le ranil svobodnega človeka, naj plača 50 solidov, od sužnika pa 30.

Do šest mankozov [„*pro sex mancusis*“] zadostuje prisega enega človeka, do dvanajst pa dveh ter tako naprej do 12 beneških liber, da se doseže število 12 izvoljenih prisegalcev [„*per duodecim electos iuratores*“]. Kolikor je liber, toliko prisegalcev. Ako bi pravda tekla za več kakor za 12 liber, naj vendar število prisegalcev ne znaša več kakor dvanajst.

Ako bi nastal prepir zarad zastav [„*de pignoribus*“], katere bi se pri nasprotni stranki deponirale, naj priseže zase samo tista oseba, ki si pridržuje zastavo.

Svetih in cerkvenih stvari ne sme nobeden uropati in tudi ne zarubiti. Izjema je le, ako se kdo pravda z duhovniki kake cerkve. Ako se po enkratnem ali dvakratnem prigovarjanju ne napravi poravnava, naj se izvrši rubežen. Kdor bi drugače delal, naj plača dvojno globo. Ako bi kdo kaj iz nevednosti zarubil, mora priseči, da je tako, in potem naj zastavo samo povrne.

Gradeški prebivalci [„*Gradenses*“]· smejo po stari navadi sekati les po furlanskih gozdih [„*in silvis Foriiulii*“].

Beneška vlada obljubi, da hoče za to pogodbo vsako leto meseca marca plačati njemu (cesarju) in njegovim naslednikom po 50 beneških denarjev in en palij.

Obe stranki se zavežeta, da bodeta med seboj delali na to, da se v cerkvenih in samostanskih prepirih doseže pravica.

Kdor bi prelomil to pogodbo ter se ne hotel ravnati po njej, naj plača tisoč liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo (cesarjevo) blagajnico, polovico pa Benečanom.

„Anno ab incarnacione domini nostri Iesu Christi nongentesimo sexagesimo septimo, imperii vero domni Ottoni piissimi cesaris . . ., indictione undecima, quarto nonas decembris; *civitate Roma.*“

[Prepis iz 10. stoletja v kr. državnem arhivu v Benetkah. — Liber blancus iz 14. stoletja ravno tam. — Codex Trivisanus iz začetka 16. stoletja, tudi tam. — Hormayr, Gesch Tirols, I^b, 44, št. 3. — Stumpf, Acta imper. inedita, 12, št. 11. — MG. Dipl., 480, št. 350.]

Št. 430.

967, med 25. in 31. decembrom.[1]) Rim.

Sinoda, katere sta se udeležila papež Ivan (XIII.) in cesar Oton (I.). Na tej sinodi so se pregledovale in pretresovale listine gradeške cerkve. Nato se je določilo, da naj ima rečena cerkev patriarhalno in metropolitansko oblast po vsem Beneškem.[2])

Št. 431.

968, dne 2. januarja. Rim.

Cesar Oton (I.) potrdi vsled prošnje gradeškega patriarha, kateri je k njemu (k cesarju) poslal dijakona Ivana Acuta in Ivana Contarena [„*Ioannem diaconum cognomine Acutum et Ioannem cognomine Contarenum*“], gradeški cerkvi njena posestva v svoji (Otonovi) državi, potem imuniteto in pa tako sodno oblast, kakor jo ima rimska cerkev.[3])

[Iz listine cesarja Otona II. z dne 2. aprila 974. na korist gradeški cerkvi (gl. št. 449). V rečeno listino je tudi datum vpleten: „Datum secundo die mensis ianuarii anno dominicę incarnationis nongentesimo sexagesimo septimo[4]), imperantis vero eiusdem genitoris nostri domini Ottonis invictissimi imperatoris sexto, inditione undecima, actum Romę sub Joanne papa“.]

---

[1]) Zastran datiranja glej Jaffé, Reg. pont. Rom., ed 1885, p. 472 in pa Ottenthal, Reg. imperii, p. 208, št. 463c.

[2]) Gledé vsebine primerjaj št. 431 in 449.

[3]) Ta listina se je izgubila, a nahajala se je še v 14. stoletju, kar nam dokazuje Dandulus, ki je iz nje prepisal kar cel stavek. Primerjaj z besedami, katere je zapisal Dandulus v svoji kroniki, naslednji odstavek, ki se nahaja v listini z dne 2. aprila leta 974.: „. . . privilegium in aquirendis iustitiis, sicut universalis mater nostra Romana ecclesia habet in annos legales, (ita) ut liceat memorato venerabili patriarchę ac episcopis suis et patriarchatui episcopatus sui omnia suarum ecclesiarum mancipia colonos advenas servos ac reliquos qui super earum ecclesiarum terris manent, omni iure et ordine iudicandi (et di)stringendi singulariter (potestatem) habere.“

[4]) Po beneškem letoštetju = 968.

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 14, pars 17 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 209): „Nono quoque sui anno dux (Venetus) cum patriarcha episcopis, clero et populo Venetiarum legatos misit Joannem Contareno et Joannem Venereum diaconum Joanni papae et Ottoni imperatori Romae existentibus in synodo ibi congregata[1]), ubi visis et discussis privilegiis Gradensis ecclesiae definitione synodi terminatum est, dictam ecclesiam esse patriarchalem et metropolim totius Venetiae, cui et episcopis ac ecclesiis sibi subjectis concessit Otto privilegium in acquirendis justitiis, sicut universalis ac sancta Romana habet ecclesia in annos legales, ita ut liceat eis omnia suarum ecclesiarum mancipia, colonos, advenas, servos et reliquos, qui supra terras ecclesiarum ipsarum manent, omni jure et ordine judicandi et distringendi singulariter potestatem habere et alias exemptiones et immunitates ecclesiis Venetiarum contulit in regno Italico."

Št. 432a.

968, dne 2. januarja. Rim.

Papež Ivan XIII. podeli hersfeldskemu samostanu svobodno volitev opatov, neposrednost pod papeževo stolico in nedotakljivost njegovih posestev. -- Med navzočimi se tudi omenja „Ruodaldus patriarcha Aquilegensis ecclesie".

„Data IIII. nonas Januarii . . . anno deo propitio pontificatus domni Johannis summi pontificis et universalis tercii decimi pape in sacratissima sede beati Petri apostoli tercio, imperantibus domnis piissimis augustis, Ottone et eius equivoco filio a deo coronatis magnis imperatoribus, anno maioris imperii sexto et minoris primo, in mense Januario, indictione suprascripta undecima." — „Si semper".

[Dva prepisa iz 10. stoletja v Casselu. — Stumpf, Acta imperii inedita, str 16, št. 13. — Jaffé, Reg. pont. Rom, št. 3723.]

Št. 432b.

Nepristno.[2])

968, dne 3. januarja. Rim.

Papež Ivan XIII. potrdi ustanovitev škofije v Mišnju poleg Labe [„*in civitate Misina*"] ter jo podredi neposredno rimski stolici. — Med pričami se tudi omenja „Rodaldus patriarcha Aquilejensis".

---

[1]) Ta sinoda je bila med 25. in 31. decembrom leta 967. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, I, 472.)

[2]) Že Büdinger (Österr. Gesch., str. 314, op.) je trdil, da je ta listina ponarejena; Dümmler (Kaiser Otto der Gr., str. 432, op.) je tudi dvomil o njeni pristnosti; Ottenthal (Reg. des Kaiserr., str. 209) je pa opomnil, da je ta listina skoraj doslovni prepis listine pod št. 432a in da je torej nepristna.

„Data III. Non. Januarii . . . anno Deo propitio, pontificatus domini Johannis summi pontificis et universalis tertii decimi papae, in sacratissima sede b. Petri apostoli tertio, imperantibus dominis piissimis augustis Ottone et ejus aequivoco filio, a Deo coronatis magnis imperatoribus, anno majoris imperii sexto et minoris primo in mense Januario, indictione supra dicta undecima.„ — „Si semper“.

[Mansi, Concil. coll., XVIII, 532. — Migne, Patrolog., Ser. lat. CXXXV, 961. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št 3724 (2854).]

Št. 433.

Nepristna listina.

968, dne 6. oktobra. Verona.

Cesar Oton (I.) podeli vsled prošnje rimskega papeža Anastazija in oglejskega patriarha [„*patriarche Aquileiensis*“] brescianskemu meščanu Thebaldu de castro Martinengo več posestev.

„Actum in civitate Veronę; in dei nomine feliciter amen; data secundo nonis octobris anno septimo imperii serenissimi imperatoris Ottonis in Italia; indictione duodecima.“

[Liber privilegiorum iz začetka 16 stoletja v arhivu Martinenghov v Bresciji. — Odorici, Storie Bresciane, IV, 83, št. 23 k letu 969. — MG. Dipl., I, 633, št. 463.]

Št. 434.

Nepristna listina.

968, dne 6. oktobra. Verona.

Cesar Oton (I.) podeli vsled prošnje rimskega papeža Anastazija in oglejskega patriarha [„*patriarchae Aquilegiensi*“] prebivalcem v Madernu[1]) več predpravic.

„Actum in civitate Verone; in dei nomine feliciter amen; data secundo non. octub. anno septimo imperii serenissimi Ottonis in Italia. indictione XII.“

[Notarski spis iz leta 1322. v mestnem arhivu v Madernu. — Odorici, Storie Bresciane, IV, 95, št. 36. — MG. Dipl., I, 935, št. 464)

Št. 435.

970, dne 22. januarja Pavia.

Cesar Oton (I.) podeli vsled posredovanja in prošnje oglejskega patriarha Rodalda [„*Radaldi sanctę Aquilegensis ęcclesię reverentissimi*

[1]) Maderno je mesto v Brescianski pokrajini v Italiji.

patriarchę"] nekaterim obdačencem [„*quibusdam incensitis*"] samostana Marije Device (v Organu), stanujočim v vasi Zago [„*in villa Aciago*"] [1]), nekoliko predpravic.

„*Datum XI. kal. febr. anno dominice incarnationis DCCCCLXVIIII, imperii vero domni Ottonis VIII, indictione XIII; actum Papie.*"

[Prepis iz začetka 11. stoletja v mestnem arhivu v Veroni. — Muratori, Ant. Ital., III, 73. — Biancolini, Notizie delle chiese in Verona (1761), Vª, 52, št. 18. — MG. Dipl., I, 526, št. 384]

Št. 436.

970, dne 7. marca. Pavia.

Cesar Oton (I.) podeli vsled prošnje svoje soproge, cesarice Adelhajde, in svojega nečaka [„*fratruelis*"], bavarskega vojvoda Henrika, solnograškemu nadškofu Frideriku nekatera svoja posestva na vzhodnih straneh v grofiji mejnega grofa Markwarda [2]) in sicer dvor, ki se v slovenskem jeziku zove Dolenji dvor, v nemškem pa Niedernhof [3]), potem 50 k temu dvoru spadajočih kraljevih kmetij na tistem kraju, kjer bi nadškof želel, da se mu izmerijo. dalje blizu dvora ležeči gozd „Susil" [4]) ter pri mestu Sulpu [5]) in zraven mesta Lipnice vso tisto zemljo, katera je v njegovih (cesarjevih) rokah in v njegovi upravi in na katero so se šele pred kratkim časom naselili koloni. [„ . . . *quędam nostri iuris predia in comitatu Marchuuardi marchionis nostri in plaga origentali constituta istisque vocabulis nuncupata, hoc est curtem ad Vduleniduor, lingua Sclavanisca sic vocatam, Theotiscę vero Nidrinhof nominatam, et L regales hobas ad eandem curtem pertinentes ubicumque sibi placuerit mensurandas pariterque etiam ut contiguum atque adiacens eidem curti nemus Svsil nuncupatum et ad civitatem Zûib que modo suis colonis possessa inhabitatur, quicquid in ea nostrae potestatis vel regiminis esse deprehenditur, atque iuxta situm locum civitatis Lîpnizza vocatum.* . ."]. Kdor bi se hotel s silo ali pa z ropom polastiti naštetih stvari, naj ga smatra ljudstvo, da je kriv veleizdaje.

„*Data nonas mart. anno dominicae incarnationis DCCCCXX, indictione XIII, anno regni serenissimi regis Ottonis XXXV, imperii scilicet sui in Italia VIIII; actum Papia civitate infra palacium.*"

[Izvirna listina v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh. 186, št. 71. — Zahn, Urkb. d. H. Steiermark, I, 29, št. 25.

---

1) Zago je nekoliko proti severu od Verone.
2) O tem Markwardu se misli, da je bil začetnik Eppensteincev.
3) Sedaj Udelsdorf pri Arvežu na Srednjem Štajerskem.
4) Susil je sedanji Sausal od Lipnice proti severozahodu.
5) Sulp je blizu Sv. Martina v Sulmski dolini.

— MG. Dipl., I, 530, št. 389. — Ankeshofen, Handb. d. Gesch. d. H. Kärnten, II, Reg. u. Urk., 25 (extr.). — Muchar, Gesch. d. Steiermark, IV, 259 (prevod). — Ottenthal, Reg. imperii, št. 514.]

Št. 437.

Okoli 970.

Markvard, mejni grof v (vzhodni) [1]) karantanski marki, je bil oženjen s Hademudo, sestro grofa Udalrika (iz rodovine Ebersbergov). Ta je pa vzel v zakon Rihardo, sestro prej omenjenega Markvarda (iz rodovine Eppensteinov).

Chron. Ebersperg. antiqu. (Oefele, Script. rer. Boic., II, 8): „Comes Udalricus .... duxit uxorem Richardem sororem Marquardi marchionis de Charinthia, quae fuit nobilissima genere, cui et ipse Udalricus suam sororem, dictam Hademudem ... in conjugium tradidit, quae post obitum mariti cunta sua pro Dei nomine derelinquens in Palaestinae partibus mortua, signis curuscavit" [2])

Chron. Ebersperg. poster. (MG. SS., XX, 12): „Oudalricus... duxit uxorem Rihcardem sororem Marhwardi presidis de Carinthia cui ipse suam in coniugium vocabulo Hademuodem dedit, que post obitum mariti cuncta sua pro Dei nomine derelinquens in Palestine partibus mortua plurimis signis declaratur." [2])

Št. 438.

Okoli leta 970. [3])

Hildegarda daruje svojemu sinu, dijakonu Albuinu, neko posestvo v Kamnu [4]) in osem k njemu spadajočih slovenskih kmetij. Po Albuinovi smrti naj dobi to imetje tisti izmed njegovih bratov, katerega bi ona sama izbrala. Tudi podeli Albuinu še drugo posestvo med potokom, „Grimach" imenovanim [5]), in dvema jezeroma [6]) z dele-

---

[1]) Gl. št. 436: „ .. in plaga origentali".

[2]) Če se tu omenja, da se je Hademuda po smrti svojega soproga Markvarda odpovedala imetju, se napotila v Palestino ter tu umrla, bi smeli sklepati, da ni imela otrok. V obče se pa misli, da je bil njen sin tisti Adalberon, ki se omenja v listini z dne 13. aprila leta 1000 in ki je leta 1012. postal vojvoda karantanskt.

[3]) Albuin je okoli leta 975. postal säbenski škof. Ker je tu omenjen le kot dijakon, je razvidno iz tega, da je bil dotični dokument spisan pred letom 975. nekako okoli 970.

[4]) Ta Kamen je na Koroškem nasproti ustju reke Krke v Dravo.

[5]) Kje je potok „Grimach", ni znano. Jaksch misli na reko Belo, ki se pri Galiciji izliva v Dravo.

[6]) Tu nam je misliti najbrže na Klopinjsko in Zablatniško jezero, Prvo je od Kamna nekoliko proti vzhodu, drugo pa južno od Klopinjskega. Jaksch misli na Klopinjsko in pa na Goselnoveško jezero. To je južno od Dobrle vasi blizu Goselne vasi.

žem vred, katerega je imel njegov stric Pero. To posestvo lahko Albuin izroči komur hoče. [„*Noverint omnes Christi fideles, qualiter tradidit Hiltigart filio suo Albuvino diacono quoddam predium quod dicitur Stein cum octo hobis Sclavaniscis adiacentibus, quod ipse possideat in proprietatem usque ad obitum vitę suę, et post obitum vitę suę frater suus accipiat cui ipsa velit, et aliud predium quod adiacet de rivo Grimach usque inter duos lacus cum omni hac parte quod patruus suus Pero tenuit, potestative teneat et donet cuicumque velit.*“]

Navedenih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Ann. eccl. Sabion., II, 539 in 687. — Hormayr, Archiv f. Geographie X (1819), str. 600. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 116, — Redlich, Acta Tirolensia, I, 3 — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 55]

Št. 439.

971, meseca julija, Rialto.

(Beneški) dožd Peter naznanja, da se je vsled pritožb (bizantinskih) cesarjev Ivana, Bazilija in Konstantina posvetoval s svojim sinom, (gradeškim) patriarhom Vitalom [„*cum Vitale, sanctissimo patriarcha, filio suo*“] [1]), potem z olivolskim [2]) škofom Marinom ter z drugimi škofi njegove pokrajine v navzočnosti velike množice ljudstva iz višjih, srednjih in nižih krogov. Vsi ti so mu (doždu) nato obljubili, da ne bodo več prodajali Saracenom orožja in lesa za ladje. [3]) Kdor bi se pregrešil, naj plača njemu (doždu Petru) ali pa njegovim naslednikom sto liber čistega zlata. Ako pa nima denarja, naj ga zadene smrtna kazen.

Prvi je podpisan „Vitalis patriarcha“. Za njim sledi še 82 podpisov.

„*Imperante domino Ioanne, magno imperatore, anno autem imperii eius secundo, mense Iulio, indictione decima quarta. Rivoalto.*“

[Lünig, Cod. dipl. Ital., IV, 1526. — Romanin, Storia docum. di Venezia, I, 373. — Fontes rer. Austr., Dipl, XII, 26, št. 14. — Zastran vsebine te listine glej Gfrörer, Byzantinische Geschichten I, 281—288]

---

1) Gfrörer, op. cit., p. 280. dokazuje, da je bil Vital, sin beneškega dožda Petra IV., komaj nad petindvajset let star, ko je postal gradeški patriarh.

2) Olivolo ali Rialto v Benetkah.

3) Mohamedanski kalifi so navadno imeli veliko število ladij za svojo rabo. Po deželah, po katerih so vladali, ni bilo dosti lesa. Brez dvoma so jim Benečanje v teku časa za dober denar prodali prav mnogo lesa. Morebiti je ta trgovina bolj ali manj povzročila, da se dandanes po Primorskem in Dalmaciji nahaja tako malo gozdov.

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 14, pars 26 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 210): „Anno ducis (sc. Petri Candiani IV.) XIII.[1]) idem cum Vitale patriarcha filio suo et Marino episcopo Olivolensi et ceteris episcopis, clero et populo Venetiarum, zelo catholicae fidei cupientes Constantinopolitanis imperatoribus satisfacere, qui ad recuperandam terram sanctam operam dare proposuerant, pie statuerunt, ne quis subditus vel fidelis Venetus audeat vel praesumat mittere vel deferre ad terras seu loca Saracenorum arma, ferrum, lignamina vel alia, cum quibus possint impugnare christianos vel ab eis se defendere, sub poena librarum centum auri duci vel successoribus suis applicandarum; et si contrafaciens non habuerit unde solvat, capitalem debeat subire sententiam."

Št. 440.

972, dne 8. januarja. Ravenna.

Cesar Oton (I.) naznanja, da ga je prosil grof Adeleid, da bi podaril kraj Izolo v Istri [„*locum qui nuncupatur Insula que est sita in Istria*"] z njegovimi priteklinami Benečanu Vitalu Candianu [„*Uitali Uenetico Candiano*"]. Cesar pravi, da je nato res podelil rečenemu Benečanu kraj Izolo z vsemi priteklinami v koprskem mestu in zunaj njega [„*locum qui dicitur Insula cum suis apendiciis tam infra civitatem Iustinopolis quam extra*„]. Noben vojvoda, mejni grof, škof, grof, grofov namestnik [„*vicecomes*"], krajevni predstojnik [„*scudasius*"], oskrbnik [„*gastaldius*"], državni uradnik ter nobena visoka in nizka oseba ga ne sme (na tem posestvu) vznemirjati ali pa brez njegovega dovoljenja sklicavati zborov ali pa izvrševati katerekoli službe. Kdor bi prelomil to določbo, naj plača tisoč liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo (kraljevo) blagajnico, polovico pa imenovanemu Benečanu Vitalu.

„*Data VI. id. ianuarii anno dominicę incarnacionis DCCCCLXXIII, imperii vero domni Ottonis XI, indicione XV; actum Rauenne.*"

[Izvirna listina v arhivu grofa Frangipane v Porpettu. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 973. — Stumpf, Acta imp. ined., 19, št. 13 z dat. „VII. id. ian." — MG. Dipl., I, 554, št. 407.]

Št. 441.

972, dne 14. aprila. Rim.

Cesar Oton (II.) prepusti svoji soprogi Teofani za doto razne pokrajine na južni in severni strani Alp, med njimi tudi pokrajino Istro. [„*Histriam Italię provinciam.*"]

---

[1]) To je leta 971.

„Data XVIII. kal. mai. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXII, indictione XV, imperii sanctissimi genitoris nostri Ottonis XI, nostri vero V; actum Rome ad sanctos apostolos.“

[Istočasni prepis v deželnem arhivu v Wolfenbüttelu. — Lünig, Cod. dipl. Germ., I, 349, št. 6. — MG. Dipl., II, 28, št. 21.]

Št. 442.

972, dne 29. julija. Pavia.

Cesar Oton (I.) potrdi z ozirom na zvestobo oglejskega patriarha Rodalda njegovi cerkvi vsa njena posestva [„*cunctas suas res et proprietates*“], katera so jej on (cesar Oton) in njegovi predniki podelili, ter ob enem vse to, kar spada k tem posestvom, kakor concordijsko škofijo, samostan v Sestu ter vse druge moške in ženske samostane, opatije, fare, gradove, zemljo tistih ljudi, ki so brez oporoke in dedičev umrli, kmetije [„*masaritiis*“], skuzate [„*scusatis*“] ter vse druge, ki stanujejo na dotični zemlji, dalje ves obdelani in neobdelani svet, travnike, vinograde, pašnike, gozde, drevesnice [„*stalliis*“] [1]), polja, sadonosna in neplodna drevesa, pravico do sena [„*herbaticis*“], pustote, vode, vodotoke, mline, ribstvo, pristanišča [„*portubus*“], colnino [„*toloneis*“], pobrežnino [„*rippaticis*“], globe [„*districtionibus*“], kolekte [„*collectis*“] ter vse premakljivo in nepremakljivo imetje. Patriarh Rodald in njegovi nasledniki naj imajo vse to, ne da bi jim kdo ugovarjal. — Cesar tudi potrdi patriarhu Rodaldu in njegovim naslednikom veljavnost vseh listin [„*cuncta suarum instrumenta cartarum*“] tako, da se lahko, ako bi po tatvini, požaru, brodolomu ali kako drugače izgubil druge listine, sklicuje na to listino, ako bi ga kdo na kakem zboru nadlegoval. Ta listina naj ima isto veljavo, kakor če bi imel prvotne listine v svojih rokah. Noben vojvoda, mejni grof, škof, grof, grofov namestnik ter noben državni uradnik ne sme nadlegovati njega (patriarha) ali pa njegovih naslednikov, kateri naj mirno uživajo vse naštete stvari. Kdor bi se drznil prelomiti to določbo, naj plača tisoč liber čistega zlata in sicer polovico v njegovo (cesarjevo) blagajnico, polovico pa patriarhu Rodaldu in njegovim naslednikom.

„Data IIII. kalendas augusti anno dominice incarnationis DCCCCLXXII, imperii vero domni Ottonis XI itemque Ottonis quinto, indictione XV; actum est civitate Papię.«

[Kopijalna knjiga iz Ogleja, spisana na koncu 15. stoletja, v kr. državnem arhivu v Benetkah. — Stumpf, Acta imp. ined, 312, št. 221. — MG. Dipl., I, 564, št. 413.]

---

1) Namesto „stalliis“ bi moralo stati „stallariis“. Gl. št. 493.

Št 443.

Nepristna listina.[1])

Pred letom 973. Rim.

Cesar Oton (I.) sprejme na neki sinodi v Rimu, katere so se udeležili papež Ivan in 117 škofov, samostan sv. Emerama v Reznem v svoje varstvo.

Med škofi, ki so bili bajé navzoči pri sinodi, so tudi omenjeni „Aquileianensis, Trigestinus, Parentinus in Gradensis“.

Datum manjka.

[Kartular v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Hund, Metrop Salisb., 94. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb. ed. Mon. I, 226; ed. Rat. I, 151. — Lünig, Reichsarchiv, XVIII^{a}, 649, št. 20. — Pez, Thes. anecd. nov. I^{c}, 53, št. 4. — Hansiz, Germ. sacra, III, 109. — Mansi, Concil. coll., ed. prima, I, 1139,; ed., sec. XVIII, 463. — Oefele, Script. rer. Boic., I, 175. — Resch, Ann. Sabion., II, 197. — Mon. Boica, XXXI^{a}, 206, št. 107. — MG. Dipl., I, 619, št. 457.]

Št. 444.

973, dne 30. junija. Tribur.

Cesar Oton (II.) podeli po posredovanju svoje matere Adelhajde in svojega fevdnika, (karantanskega) vojvoda Henrika, freisinškemu škofu Abrahamu nekatere dele svoje lastnine v vojvodini rečenega vojvoda[2]) in v grcfiji grofa Popona, ki se zove „Carniola“ ali pa po domače Kranjska marka. Darovani svet obsega zemljo od izliva potoka, kateri se po slovensko kliče Žabnica[3]), proti zapadu čez gorske vrhove do Selc[4]), potem ta okraj z vsemi priteklinami, dalje svet do planine Pečane[5]), potem odtod čez (selško) Soro do gore Lubnika, dalje to goro do večje reke, ki se Sora imenuje[6]), nato oba njena bregova noter do izliva potoka Žabnice in potem svet poleg tega potoka do njegovega izvira. Škof naj ima v svoji lasti vse kraje, kateri se nahajajo med imenovanimi

---

[1]) Ta listina je nastala pred letom 1125, ker se že omenja v Codex Udalrici.

[2]) Iz teh besed je razvidno, da je bila leta 973. Kranjska marka del karantanske vojvodine.

[3]) Potok Žabnica izvira pod Sv. Joštom na Gorenjskem, teče potem proti vasi Žabnici ter se takrat, ko ima dovolj vode, izliva pri Lipici v Soro.

[4]) Ta meja je bila tam, kjer je sedaj meja med selško in besniško občino in kjer je razvodje med Savo in Soro.

[5]) Gora Ratitovec.

[6]) Ta reka je Poljanščica. Krajšo Soro, ki teče po Selški dolini, imenuje pisatelj te listine Sorico („Zouriza“), daljšo ali večjo pa, ki se vije po Poljanski dolini, nazivlje Soro. Primerjaj izraze Savica in Sava, Murica in Mura itd.

mejami in sicer Žabnico, Loko, Suho, Selca in še druge z drugačnimi imeni. [„ . . . *qualiter per interventum dilecte matris nostrę Adelheide et fidelis nostri videlicet Heinrici ducis quasdam partes nostre proprietatis sitas in ducatu prefati ducis et in comitatu Poponis comitis quod Carniola vocatur et quod vulgo Creina marcha appellatur: est enim in ipso comitatu rivulus parvus qui vocabulo Sclavorum Sabniza nuncupatur, ab exitu illius ubi oritur statim cacumina vel sumitates montium occidentalem partem versus usque ad Zelsah, et hoc ipsum territorium*[1]) *cum omnibus ad hoc pertinentibus nec non et alpam Bosangam, deinde trans Zouriza usque ad montem Lubnic ipsumque montem usque ad maiorem amnem qui Zoura vocatur utramque ripam illius amnis deorsum usque ad ostium pretitulati rivuli Sabniza, indeque sursum usque ad caput vel exitum ipsius rivuli quicquid inter ipsa confluentia habuisse videamur loca sic nominata: Sabniza, Lônca, Susane iterumqne Celsah vel qualicumque vocabulo vocantur, hoc totum in proprium cuidam nostro fideli nobisque satis caro episcopo Abraham vocitato donavimus,* . . ."] Tudi cesar daruje škofu vse k tem krajem postavno pripadajoče stvari, kmetske dvore in poslopja, podložnike obojega spola, ako ima on (cesar) pravico do njih itd. Vse to naj ima rečeni škof brez kakega zadržka ali ugovora. Kjerkoli bi škof v onih krajih po cesarskih gozdih ali pa kod drugod dobil pašnike za svinje, naj jih porabi za pitanje svojih prašičev. Noben vojvoda, grof ali pa kaka druga oseba naj se v nič ne meša brez dovoljenja rečenega škofa Abrahama ali pa tiste osebe, kateri bi škof po onih krajih izročil oblast. S podeljeno zemljo sme škof storiti, kar hoče.

„*Data II. cal. iul. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXIIII, indictione II, anno domni Ottonis regni XIII, imperii VI; actum Dribure.*"

[Prepis iz 12. stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem, — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon., I, 135; ed. Ratisb., I, 91. — Lünig, Reichsarchiv, XVII^a^, 217, št. 11. — Meichelbeck, Hist. Fris, I^a^, 180 k letu 974. — Resch, Ann. eccl. Sabion., II, 533. — Hormayr, Archiv f. Geogr., X (1819), 221. — (Hormayr), Beyträge zur Lösung der Preisfrage, 2. Heft, str. 1 (nepopolno). — Mon. Boica, XXXI^a^, 220, št. 113 k letu 974. Mitth. des hist. Ver. f. Krain, II (1847), 22 nepopolno k letu 974. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I, 36, št. 37. — Schumi, Urk. u. Reg. f. Krain, I, 10, št. 8. — MG. Dipl., II 56 št. 47.]

---

[1]) Kaže se, da „territorium Zelsah" pomenja nekako to, kar „officium Seltsach" v nekaterih poznejših virih. Ta je obsegal vasi in kraje Dolenjo vas, Topolje, Selca, Studeno, Smolevo, Češnjico, Ostri vrh, Golico, Penovnike, Podlonek, Škovine, Železnike, Zalilog, Zgornjo Golico, Spodnjo Golico in Drabloslovico. (Cfr. Izvestja, I, 79, 80.)

Št. 445.

973, dne 23. novembra. Heiligenstadt.[1])

Cesar Oton (II.) naznanja, da je vsled prošnje svoje soproge Teofane in svojega nečaka, bavarskega vojvoda Henrika, podelil freisinškemu škofu Abrahamu nekatere dele svoje lastnine na Kranjskem v marki in grofiji grofa Papona.[2]) Meja podeljene zemlje se vleče od izvira potoka Žabnice[3]) proti zapadu čez gorske vrhove in vmes ležeče gozde do Pečane in do konca ondotnih Alp do tja, kjer izvira Hotaveljski potok[4]), potem do tja, kjer se ta potok izliva v Soro, dalje čez Soro do vrha gore[5]), ki se nad njo vzdiguje in se proti vzhodu razprostira, potem čez to goro in sosednje doline naprej do gradu „Bosisen“[6]), odtod navzdol k bregu Sore tako, da je vmes prostor za en oral zemlje, do plitvine, katero ljudstvo zove Stresov brod[7]), potem onostran Sore do Kranjske ceste[8]) in dalje ob tej cesti, kolikor je polja na njeni vzhodni strani[9]) in sicer tako, da podeljeni svet obsega okraj „Primet“[10]) in pa gozdič Sorsko Do-

[1]) Heiligenstadt je na Saskem severozapadno od Erfurta.

[2]) Kdo je bil ta grof Papon ali Popon, ni znano. Tudi ne vemo, je li bil domačin ali tujec. Nekdanji ljubljanski profesor Richter, ki je mnogo zgodovinskih neresnic spravil med svet, je brez pravih razlogov domneval, da utegne ta grof biti Popon iz Rott-a, pravnuk bavarskega vojvoda Arnulfa. (Cfr. Beyträge zur Lösung der Preisfrage, II, 1, op. 1.) Drugi so potem Richterjeve izmišljotine prepisovali in jih še pomnoževali, tako n. pr. Dimitz (Gesch. Krains, I, 144), Mell (Die hist. und territ. Entwicklung Krains, str. 11) itd. Najbolje bi bilo, da bi se take trditve iztrebile iz naših knjig.

[3]) O legi nekaterih tu omenjenih krajev ter o nekaterih tu imenovanih gorah, rekah in potokih gl. št. 444.

[4]) Hotaveljski potok izvira pod Mladim vrhom. Od Ratitovca pa do Mladega vrha je morebiti meja tekla tako, kakor se razprostira današnja meja, ki loči na eni strani selško in železniško občino, na drugi pa zališko in javorsko.

[5]) To je najbrže Vinharski vrh.

[6]) Ta grad je bil prej ko ne blizu tam, kjer izvira potok Božja nedaleč od Voltarskega vrha. V ondotnem kraju je dandanes neka kmetija, Bosen imenovana.

[7]) Ta brod je bil tam, kjer je vas Ladja blizu Medvod. — Priimek Stres se je med Slovenci ohranil do današnjega časa.

[8]) To je cesta, ki pelje iz Medvod proti Kranju.

[9]) Namreč med to cesto in reko Savo. Kaže se, da je le malo ondotne zemlje bilo obdelane. Iz poznejših virov je znano, da je freisinška cerkev po tisti strani imela le vasi Praše in Jamo. Cfr. Izvestja Muz. dr., I, 67, ter moje Doneske k zgodovini Škofje Loke, str. 43.

[10]) Iz listine je razvidno, da je bil „territorium Primet“ na vzhodni strani Kranjske ceste, ali z drugimi besedami, med njo in Savo. V listini je rečeno, da je Primet „territorium“ (okraj), torej nekaj takega, kakor „territorium Zelsah“ v listini z dne 30. julija (gl. št. 444), ali nekako to, kar „officium“ v poznejših virih. Znano pa je, da je imela freisinška cerkev na vzhodni strani Kranjske ceste v svoji lasti le „officium Praschach“. „Primet“ tedaj po mojih mislih ne more biti drugo, kakor P r a š e. Brez dvoma je pisatelj te listine iz kateregakoli vzroka napačno zapisal dotično besedo.

bravo[1]); dalje reže meja po sredi prostor med „Primet“ in „Vuizilinesteti“[2]) ter na zadnje sega do že imenovanega potoka Žabnice. [„ . . . *quandam nostrae proprietatis partem in regione vulgari vocabulo Chreine et in marcha et in comitatu Paponis comitis sitam, id est ubi rivulus Sabniza originem producere incipit, deinde statim occidentem versus cacumina montium silvasque interiacentes usque ad Bocsanam ipsasque alpes Bocsanam et sic ad fines earundem alpium, deinde ubi rivulus Cotabla originem sumit, usque ad hunc locum ubi hostium in Zovra fluvium mittit, sicque trans Zouram usque ad summitatem ipsius montis Zourae adiacentis qui extenditur orientem versus, et ita per eundem montem perque convalles usque ad castrum quod vulgo Bosisen vocatur, et sic deorsum de ripa quantum extenditur unius iugeri longitudo usque ad vadum quem vulgo Stresoubrod vocant, ibique ultra eundem fluvium occidentem versus usque in viam quae vocatur via Chreinariorum, et sursum per eandem viam quicquid campi in australi eiusdem viae parte iacet, ita ut Primet territorium et silvula quae Szovrska Dubravua sub eadem comprehensione teneatur et spatium quod iacet inter Primet et Vuizilinesteti per medium dividatur, et sic usque in praefatum rivulum Sabniza — nostra imperiali potentia in proprium et perpetuum usum concessimus firmiterque donavimus* . . .“] Cesar ukazuje, da naj vsak, ki bi po ondotnih gozdih, kateri se razprostirajo od potoka Žabnice proti zapadu do Pečane in odtod do Hotaveljskega potoka in njegovega izliva v Soro [„*a rivulo Sabniza versus occidentem usque ad finem Bosanga et inde usque ad iam dictum rivulum Chotabla indeque usque in Zovra fluvium*“], brez dovoljenja rečenega škofa s pomočjo psov ali na kak drug način lovil divjačino, plača dotično globo [„*bannum*“] škofu, ne pa v njegovo (cesarjevo) blagajnico. Noben grof, sodnik ali dekan in nobena druga oseba nima pravice, da bi se brez dovoljenja freisinškega škofa ali njegovega namestnika vtikala v ondotne zadeve.

---

[1]) Gozdičev, Dobrava imenovanih, je več na Sorskem polju med Soro in Savo, tako n. pr. Velika Dobrava, Smrekova Dobrava itd.

[2]) Rekel sem, da so Primet Praše. — Kaj je pa Vuizilinesteti? „Wiselin“ pomenja v srednjeveški visoki nemščini travniček, „stete“ pa kraj, prostor, a tudi breg. Vuizilinesteti (travniški breg) je najbrže sedanja vas Breg pri Savi med Prašami in Kranjem. — Mi vemo, da Primet so Praše in da se je nad Jamo nahajala meja freisinške zemlje ter se vlekla od Save proti zahodu do Kranjske ceste ter potem naprej proti potoku Žabnici kolikor toliko po isti črti, ki še sedaj loči stražiško občino od starološke. Ker pravi listina, da „spatium quod iacet inter Primet et Vuizilinesteti per medium dividatur“, je iz tega razvidno, kje nam je iskati ta Vuizilinesteti. Bil je namreč za toliko od rečene meje proti severu, za kolikor so Praše proti jugu. Ta kraj pa ne more biti drug, kakor vas Breg, ker sosednja Drulovka je že preoddaljena. — Napačno bi bilo, ako bi s Schumi-jem (Urkundenbuch, I, 12, op.) trdili, da Vuizilinesteti so Železniki v Selški dolini.

„Data VIIII. kal. decemb. anno incarnationis dominicae DCCCCLXXIIII, indictione II, anno regni domni Ottonis XIII, imperii VII; actum Heiligenstat.“

[Izvirna listina v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris., I[a], 180 z dat. „VIII. kal.“ — Mon Boica, XXVIII[a], 210, št. 143, z dat. „974, nov. 24“. — Zahn, Cod. dipl. Ausrto-Fris., I, 38, št. 38. — Schumi, Urk. und Reg. f. Krain, I, 12, št. 9. — MG. Dipl, II, 78, št. 66.]

Št. 446.

973.[1])

Papež Benedikt (VI.) podeli solnograškemu nadškofu Frideriku apostolsko vikarstvo po vsem Noriku ter po vsej Gorenji in Dolenji Panoniji tako, kakor so ga že podarili prejšnji papeži bivšim solnograškim nadškofom. V rečenih pokrajinah smejo le solnograški nadškofje dobivati palij, posvečevati škofe ali pa izvrševati kaka druga nadškofovska opravila. [*„Concedimus itaque vicem apostolicam Friderico antistiti Salzburgensis ecclesie in tota Norica provincia et in tota Pannonia superiori scilicet et inferiori quo modo sui antecessores eandem potestatem a nostris habuerunt antecessoribus ita, ut nulli liceat sibi usurpare in prefatis provinciis pallium atque episcopos ordinare neque ullum officium quod ad archiepiscopum pertinet, preter Iuuauensem archiepiscopum.“*] Kdor bi hotel nasprotovati temu ukazu, naj bo iz cerkve izobčen za tako dolgo, dokler se ne opraviči. Kdor bi se prizadeval, po prijateljih ali pa po zvijači doseči katero izmed prej naštetih predpravic ali pa jo je že dosegel, naj jo zopet izgubi, ker bi bilo nepostavno, da bi se predrznil kak škof dobiti od rimskega papeža palij ali pa kak privilegij brez soglasja vse svoje pokrajine in svojih sufraganov.[2])

Datum manjka.[3]) — *„Protoplasto“*.

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb. (ed. Mon.), I, 54 — Hansiz, Germ. sacra, II, 159. — Mansi, Conc. coll., XIX, 38. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str 189. — Fejér, Cod. dipl. Hungar., I, 258. — Boczek, Cod. dipl. Mor., I, 87. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXV, 1081, — Zahn, Urkundenb. d. H. Steiermark, I, 31. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3767 (2888)]

---

1) Papež Benedikt VI. je bil izvoljen v zadnji četrtini leta 972. ter je umrl meseca julija leta 974.

2) Nekateri zgodovinarji (Dümmler, Büdinger) mislijo, da so besede v zadnjem stavku te listine naperjene zoper takratnega pasovskega škofa Piligrima.

3) Büdinger (Österr. Gesch., I, 278), Dümmler (Piligrim von Passau, str. 51) in Hauck (Kirchengesch., III, 161) smatrajo to listino za pristno, Blumberger (Archiv f. österr. Gesch., XLVI, 23) za sumljivo, Zahn (Urkundenbuch, I, 31) pa za nepristno. Tudi Hacke (Die Palliumverleihungen, str. 9) misli, da je ta listina nepristna.

Št. 447.

Nepristno.

Leta 973. ali 974.[1])

Papež Benedikt (VI.) piše moguntinskemu nadškofu Hrodbertu, trevirskemu nadškofu Diotriku, devinskemu nadškofu Adalbertu, kolinskemu nadškofu Geronu, solnograškemu nadškofu Frideriku, bremenskemu nadškofu Adaldagu, potem cesarju Otonu (II.), njegovemu bratrancu [„*nepoti*“] Henriku, vojvodu bavarskemu, ter drugim škofom, opatom, vojvodom in grofom po Galiji in Germaniji ter jim naznanja, da je iz nova podelil lavreaški cerkvi[2]), ležeči na meji ogrski [„*Lauriacensi ecclesiae . . . confinio Vngrorum adiacenti*“], metropolitansko čast, njenemu nadškofu Piligrimu pa palij. Potem določi, da naj bo lavreaška cerkev nezavisna od solnograške in njenih nadškofov. Tudi potrdi meje, katere je že papež Agapet (II.)[3]) postavil med solnograško in lavreaško cerkvijo. Solnograškim nadškofom naj bodo podložni sufragani po Gorenji Panoniji [„*superioris Pannoniae*“], lavreaška cerkev pa naj ima oblast po Dolenji Panoniji in Meziji, kjer sta pokrajini Avarija in Moravija in kjer je bilo v starih časih sedem škofij [„*inferioris Pannoniae atque Mesiae regiones, quarum prouinciae sunt Auaria atque Marauia, in quibus septem episcoporum parochiae antiquis temporibus continebantur*“]. Tudi naj se oblast lavreaške cerkve razprostira čez sosednje slovanske narode, ki po ondotnih krajih (Panonije) stanujejo [in contiguis sibi Schlauorum nationibus circumquaque manentium“].

Datum manjka. — „*Oportet iustis*“.

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb., I, (ed Mon.) p. 55; (ed Ratisb.) p. 37. — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 370. — Hansiz, Germ. sacra, I, 213 — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 266 — Boczek, Cod. dipl. Moraviae, I, 93. — Kukuljević, Diplom. Sbornik, I, 92. št. 103. — Migne, Patrol., Ser. lat., CXXXVII, 315 — Dümmler, Pilgrim von Passau, 122 — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 715. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3771 (2893).]

---

[1]) Ako ne bi bila ta listina ponarejena, bi bila nastala leta 973. ali pa 974. in sicer po smrti cesarja Otona I. († 7. maja 973) in pred smrtjo papeža Benedikta VI., ki je bil meseca julija leta 974. umorjen. Dne 13. januarja 975. je umrl tudi v listini navedeni Hrodbert, nadškof moguntinski. — Nepristnost te listine sta dokazala Dümmler (Pilgrim von Passau, str. 51) in pa Hacke (Palliumverleihungen, str. 15).

[2]) Nekdanje mesto Laureacum je stalo tam, kjer je sedaj vas Lorch, ki se nahaja blizu izliva reke Aniže v Donavo na Gorenjem Avstrijskem.

[3]) Gl. št. 396.

Št. 448.

Nepristno.[1])

Okoli leta 974.

Lavreaški škof Piligrim [„*Pilgrimus sanctae Lauriacensis ecclesiae humilis servitor*"] piše rimskemu papežu Benediktu[2]), da bi rad šel v Rim, a ovira ga skrb za ogrsko ljudstvo, katero je pripravljeno, da sprejme sveto vero. Poslal je na ogrsko zemljo mnogo misijonarjev, kateri so krstili že okoli 5000 plemenitih Ogrov obojega spola. Večina prebivalstva je že vdana sveti veri, kajti Ogri so iz raznih krajev privlekli na svojo zemljo mnogo krščanskih ujetnikov, kateri sedaj brez strahu dajejo svoje otroke krstiti, kar so prej le na skrivnem delali. [„*Christiani autem, quorum maior pars pupuli est, qui ex omni parte mundi illuc tracti sunt captivi, quibus nunquam soboles suas licuit nisi furtive Domino consecrare, modo certatim nullo obstante timore offerunt eos baptizare.*"][3]) Tudi sosednje slovanske pokrajine so pripravljene, da se izpreobrnejo. [„*Factum est ergo, ut pene cuncta Ungarorum natio sit prona ad percipiendum fidem sanctam; sed et aliae Schlavorum provinciae ad credendum promptae.*"] Dobro bi bilo, da bi se za Ogrsko posvetilo nekoliko škofov, kajti tudi za časa Rimljanov in Gepidov je bilo sedem škofij po Vzhodni Panoniji in Meziji, kateri pokrajini sta bili zavisni od lavreaške cerkve. Ker mora kot cerkveni predstojnik obiskati toliko fara po svoji vladikovini, ne more priti osebno v Rim; zato pa pošilja tja svoje legate s prošnjo, da bi mu (Piligrimu) podelil palij in pa pontifikalno infulo. Proti koncu izjavlja Piligrim v svojem pismu, da spoznava pravo vero ter se hoče vedno ravnati po njej.

Datum manjka.

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb., (ed Mon.) I, 356; (ed. Ratisb.) I, 237. — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 365. — Hansiz, Germ. sacra, I, 214. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 711.]

---

1) Da je ta listina nepristna, je dokazal Dümmler (Piligrim von Passau, str. 38—43.)

2) Papež Benedikt VI. je vladal od 972—974, Benedikt VII. pa od 974—983.

3) Ta listina je sicer ponarejena, a je vendar verjetno, kar tu čitamo o krščanskih ujetnikih, ki so prišli na ogrska tla. Ti ujetniki so mnogo pripomogli, da se je na Ogrskem hitreje razvijalo krščanstvo. — Isto, kar se tu pripoveduje o sužnikih, ki so živeli med Ogri, se je najbrže godilo dve stoletji prej med Slovenci. Okoli leta 800 je bilo mnogo slovenskih velikašev še poganske vere, njih sužniki pa krščanske. (Cfr. I, št. 336.)

Št. 449.

974, dne 2. aprila. (Werla)[1])

Cesar Oton (II.) naznanja, da je gradeški patriarh Vital [„*Vitalis patriarcha Gradensis*"] poslal k njemu v Utrecht svojega poslanca Audoena [„*Audoenum*"] ter ga prosil, da bi mu potrdil listino svojega očeta (Otona I.), izdano dne 2. januarja leta 968. pod papežem Ivanom v Rimu.[2]) Tu se je takrat zbrala sinoda v smislu papeža Gregorja (II.), kateri je prepir med patriarhoma razsodil tako, da je obema podelil patriarhalno mitro [„*patriarchales infulas*"].[3]) K sinodi sta bila v zadevi gradeške cerkve poslana dijakon Ivan, imenovan „Acutus", ter Ivan, imenovan „Contarenus", katerima je Oton I. potrdil listino z enako vsebino [„*similes apices*"], kakor pričujoča, izvzemši to, kar se je sedaj še dodalo.[4])

Cesar Oton (II.) pravi, da je vsled zaslug patriarha Vitala in prošnje njegovega kaplana Audoena, ki je bil furlanskega rodu, potrdil gradeški metropolitanski cerkvi [„*ecclesię Gradensis metropolitanę*"] vse imetje, katero se je nahajalo v njegovi (Otonovi) državi in sicer posestva v Morsanu[5]), v „Galigo"[6]), v „Rerant-u"[7]), deloma na oglejski zemlji in ob morski meji, deloma v Istri, Trstu, Kopru, Piranu, Novem gradu, Poreču, Rovinju, Pulju, pri gradu Sv. Jurija[8]) in po drugih krajih, potem v Bologni in Romaniji[9]) ter po ostalih krajih njegove (Otonove) države [„*ut proprias res quas in Mursiano seu in Galigo seu in Rerant, partim in territorio Aquileię et in marino termino, saltim in Istria, in Tergesto, in Iustinopoli, Pyrano, Civitate nova, Parentio, Ragunio, Polla atque in castello sancti Georgii et reliquorum locorum tam infra quam citra seu in Bononia vel in Romania sive in quibuscunque locis infra ditionem imperii nostri habere videntur*"]. Rečena cerkev naj ima ta posestva brez kakega nasprotovanja in ugovora tako, kakor je bilo

---

[1]) Iz Dandulove kronike (lib. VIII, c 14, pars 31) je razvidno, da je bila ta listina izdana v Werli.

[2]) Gl. št. 431.

[3]) Papež Gregor II. ni priznal patriarhalne časti samo gradeškim patriarhom, temuč je leta 723. tudi takratnemu „furlanskemu škofu" Serenu podelil palij. (Cfr. Gradivo, I, št. 201.)

[4]) Gl. št. 431.

[5]) Morsano je kraj od Ogleja proti jugu. Gl. Gradivo, I, št. 211.

[6]) V neki listini papeža Ivana XIX., izdani meseca decembra leta 1024. stoji „Gaiaco".

[7]) V neki listini papeža Ivana XIX., izdani meseca decembra leta 1024. stoji „Zemulis". — Zemole se zove otok od Gradeža proti severovzhodu.

[8]) Castellum sancti Georgii je bil v Istri.

[9]) Gl. št. 17.

določeno za časa njegovega prednika Karola (Velikega) v pogodbi z Grki [*„per decretum cum Grecis sancitum“*].

Cesar Oton (II.) ukazuje, da ne sme nobeden njegovih podložnikov [*„nullus in nostro iure degentium“*], naj si bo patriarh, nadškof, škof, prošt [*„pręppositus“*], dekan, vicedekan, vojvoda, mejni grof, grof, vicegrof, „sculdassius“ ali kak drug uradnik]*„exactor“*] duhovskega ali pa posvetnega stanu, noben javni sodnik [*„iudex publicus“*] ali pa kaka druga sodnijska oseba po samostanih, krajih, vaseh, zemljiščih in posestvih gradeške cerkve in njenih škofov, po farnih cerkvah [*„in ecclesias baptismales“*], posebno pa po piranski fari [*„in plebem Piriani“*] ali pa po pokrajinah [*„in pagis“*], katere imajo gradeška cerkev in njeni škofje med mejami njegove (Otonove) oblasti ali pa jih še pozneje pridobé, po sodnijski poti zasliševati ljudi [*„ad causas iudiciali more audiendas“*], izterjavati glob [*„freda exigenda“*], siliti ljudi, da bi dajali prenočišče in postrežbo [*„mansiones vel paratas faciendas“*] ali pa zahtevati od njih katerekoli pravične ali pa nepravične davščine [*‚redibitiones tam iustas quam iniustas requirendas“*]. Cesar Oton tudi podeli gradeški cerkvi in njenim škofom varstvo [*„patrocinia“*] in pa pravico, da si pridobé tako sodno oblast, kakršno ima rimska cerkev [*„privilegium in aquirendis iustitiis, sicut universalis mater nostra Romana ecclesia habet in annos legales“*]. Rečeni patriarh in njegovi škofje imajo popolno pravico, da sodijo in obsodijo [*„iudicandi et distringendi“*] svoje podložnike [*„mancipia“*], kolone [*„colonos“*], tujce [*„advenas“*], sužnike [*„servos“*] in druge ljudi, ki bivajo na njih zemlj'. Potem določa cesar Oton, da ne sme nobeden njegovih (Otonovih) podložnikov ali grofov na kak način siliti ljudi gradeške cerkve h kakemu zborovanju [*„ad placitum“*] ali pa h kaki drugi neugodnosti; to pravico ima le njih gospod ali pa tisti, katerega on (patriarh) postavi. Ako so ondotni prebivalci, posebno pa Piranci [*„Pyranenses“*] do sedaj dajali kakemu grofu ali kateri drugi osebi za vojsko [*„pro hoste“*] kako davščino [*„reditum“*], kakor žito, olje, vino ali kaj drugega, se ne sme odslej to več terjati od njih, temuč naj bodo popolnoma zavisni od svojih škofov, da bodo mogli ti s svojim vojaštvom [*„suo sacramento proprio“*] braniti cerkvene stvari, podložnike in kolone [*„pro ecclesiarum rebus familiis et colonis“*]. Koprčanje [*„Caprenses“*], Piranci [*„Piranenses“*] in prebivalci drugih krajev, ki iz svojega imetja donašajo gradeškemu patriarhu ali pa njegovim škofom do sto zlatih solidov [*„ad centum solidos de suo proprio valentes aureos“*], naj imajo pravico, da se branijo s svojim vojaštvom [*„proprio sacramento“*] in da se v vseh zadevah vladajo po svojem domačem pravu [*„cum omni suo familiari iure“*]. Da ne bo nihče delal ovir in nasprotoval tej potrditvi, zato ukazuje cesar Oton, da naj gradeški patriarh ali pa njegovi škofje še nadalje pod njegovo (Otonovo)

oblastjo obdržé in ohranijo vse to, kar imajo v prej naštetih mestih, potem v Siparu [„*Sipaties*"] [1]) in Omaku [„*Humago*"] z vsemi priteklinami. To posebno velja za podložnike [„*aldionibus*"], sužnike [„*servis*"], kolone [„*colonis*"] in tujce [„*advenis*"], kakor se je zgoraj omenilo. Kdor bi se predrznil prelomiti to, kar je tu določeno, naj plača 900 liber globe.

„*Data quartis nonis aprilis, (luna sexta), indictione secunda, anno ab incarnatione DCCCCLXXIIII., imperii vero. . .*"

[Codex Trevisanus iz začetka 16. stoletja, f. 83 v drž. arhivu v Benetkah. — Savioli, Ann Bolognesi, I^b, 58, št. 33 — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a 974. — MG. Dipl, II, 84, št. 71.]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII. c. 14, pars 31 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 210): „Hic existens Verhelae eodem anno privilegium concessit Andoëno capellano et nuntio Vitalis Gradensis patriarchae, confirmans Gradensem ecclesiam metropolitanam, exemptiones et immunitates et libertates, quas Otto I. eidem ecclesiae concesserat, per privilegium renovavit."

Št. 450.

974, dne 28. maja. Allstedt.[2])

Cesar Oton (II.) povrne na prošnjo freisinškega škofa Abrahama in s posredovanjem svoje matere Adelhajde in (bavarskega) vojvoda Henrika freisinški cerkvi nekoliko krajev, ki so bili nekdaj lastnina te cerkve, potem so pa po nepostavni poti prišli drugim v roke, in ki so se nahajali v Pusterski, Lurnski[3]) in Kadorski grofiji[4]) [„*quedam loca in medio horum comitatuum constituta qui vulgo vocantur Pustrussa, Lurno, Catubria*"] od tam, kjer se izliva Pudio[5]) v Rienz, pa navzgor do potoka Abfaltersbacha[6]) [„*hoc est ubi ingreditur fluvius Pudio Rionzum, ex eo loco sursum quecumque adiacet utrisque ripis eiusdem fluminis cum comitatu Catubriae, inde usque ad flumen Affoltrupach*"].

---

1) Sipar je južno od Pirana.

2) Allstedt, mesto na Saskem jugozahodno od Eislebna.

3) Lurnska grofija je bila tam, kjer je sedaj Lurnsko polje na zapadnem Koroškem. (Cfr. Gradivo, I, št. 85, op.)

4) Kadorska grofija je bila od Pusterske nekoliko bolj proti jugu na sedanjih furlanskih tleh.

5) „Pudio" je isti potok, ki se v listini iz leta 770. zove „Tesido". (Cfr. Gradivo, I, št. 239.) To je namreč Taistnerbach ali Gsiesserbach, ki se pri Welsbergu izliva v Rienz. Gora, v kateri ta potok izvira, se zove Puding.

6) V Pusterski dolini poleg Drave se dandanes nahaja vas Abfaltersbach. Najbrže se je ondotni potok nekdaj tudi tako zval.

„*Data V. kal. iun. anno incarnationis dominicae DCCCCLXXIIII, indictione I, anno regni domni Ottonis XIII, imperii autem V; actum Altsteti.*«

Nepristna listina iz 12. stoletja, prerisana po pristni listini Nahaja se v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb. (ed. Mon.) I, 134; (ed. Ratisb.) I, 91. — Lünig, Reichsarchiv, XVII[a], 217. — Meichelbeck, Hist. Fris., I[a], 179 — Resch, Annal. Sabion., II, 530. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, I, 556. — Hormayr, Gesch. Tirols, I[b], 56. — Mon. Boica, XXXI[a], 216. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I (Fontes rer. Austr., Dipl, XXXI,) str. 35 k letu 973. — MG. Dipl, II, 96.]

Št. 451.

975, dne 11. junija. Memleben.

Cesar Oton (II.) podeli vsled prošnje svoje soproge Teofane, kolinskega nadškofa Gerona in grofa Teodorika vdovi Imi [„*cuidam viduae Imma nuncupatae*“] za Lieding [1]), ki se nahaja v okraju, Krška dolina imenovanem, ter v grofiji grofa Ratolda in kjer je rečena vdova začela staviti samostan v čast Mariji Devici, sv. Martinu spoznavalcu in sv. Gregorju spoznavalcu [„*in loco qui dicitur Livbedinga in pago Gurketal et in comitatu Ratoldi comitis, ubi iam praedicta vidua monasterium construere incoepit in honore gloriosissimae dei genitricis Mariae et sancti Martini confessoris et Gregorii confessoris Christi*“], tržno pravico, potem pravico tu kovati denar in pa pobirati colnino [„*mercatum et monetam construendam ac teloneum de eodem mercato exigendum*“].

„*Data III. Id. Iun. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXV., indict. III., anno vero regni domni Ottonis XIIII., imperii VIII.; actum Imelebo*·“

[Izvirna listina v arhivu Zgod. društva v Celovcu. — (Hormayr), Archiv für Süddeutschland, II, 221. — Eichhorn, Beyträge zur ältern Gesch. Kärntens, I, 161. — Ankershofen, Gesch. des H. Kärnten, II[b], 88. — MG. DD., II, 123. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 47.]

Št. 452.

Okoli 975. [2])

Freisinški škof Abraham zamenja s plemenitim klerikom Ruodharjem [„*nobilem clericum Ruodharium*“] nekatere cerkve, posestva in ljudi. — Ruodhar prepusti skupno s plemenitim Ruodolfom škofu

---

[1]) Lieding (slov. Ledina) je vas v Krški dolini na Koroškem blizu mesta Strassburga.

[2]) Ta listina je nastala med letom 957. in 993., kajti v tem času je vladal freisinški škof Abraham.

Abrahamu in njegovemu odvetniku Odalskalku na Beli[1]) in v Stallu[2]) eno cerkev z desetinami, drugo pa brez desetin ter pet kmetij z mnogimi podložniki in vsemi priteklinami. [„*dedit namque idem clericus iam dictus in duobus locis Velah et Stalla nuncupatis aecclesiam iure et legitime decimatam aliamque sine decima et hobas V unacum mancipiis sic nominatis Tihmar*[3]), *Goztibil*[4]), *Imizi*[5]), *Goztizai*[6]), *Radagozt*[7]), *Salacho, Rihmunt, Kisalhart, Vitina*[8]), *Kazne*[9]). *Siuina*[10]), *Lunota*[11]), *Liutza*[12]), *Rihpirih, Engilpurc, Keza, Engiza, Peza, Gotauuar, Adalsuint, Erchanrat. .* .“].

Nasprotno pa podeli škof po nasvetu svojih klerikov, svetnih ljudi in svojega odvetnika v krajih, Vualaha[13]), Lurna[14]) in Lisara[15]) imenovanih, dve cerkvi z desetinami, deset kmetij, več podložnih ljudi ter vse zraven spadajoče stvari imenovanemu kleriku in njegovemu nečaku Ruodharju s pogojem, da po njuni smrti vse to pripade freisinški cerkvi. [„*Econtra vero laudabilis antistes cum consilio omnium suorum clericorum laicorumque unacum manu advocati sui iam dicti in tribus locis Vualaha, Lurna, Lisara vocitatis aecclesias II decimatas, hobas X et mancipia sic nominata Zeizo. item Zeizo atque iterum Zeizo, Gomman, Peratholt, Sanzi, Azo, Minigo*[16]), *Pezaman, Ruodolf, Pitalo*[17]), *item Comman, Engizo, Isanhart, Tichodrah*[18]), *Lazdimir*[19]), *Uuolconga*[20]), *Perahtolt, Zidebit*[21]), *Godemir*[22]), *Krazza*[23]),

---

[1]) Tu nam je misliti na Gorenjo Belo (Obervellach) v Belanski dolini na Koroškem.

[2]) Stall se zove vas v Belanski dolini na Koroškem.

[3]) Pravilno ime se je glasilo Tihomer ali Tihomir. (Gl. Letopis Matice Slov. za leto 1886, str. 140, št. 278; Izvestja Muz. društva, III [1893], str. 146, št. 52.)

[4]) Pravilno ime je Gostibil. (Gl. Letopis, str. 119, št. 91; Izvestja, str. 141, št. 7.)

[5]) Pravilno Imica. (Gl. Letopis, str. 120, št. 99; Izvestja, str. 141, št. 9.)

[6]) Pravilno Gostiša. (Gl. Letopis, str. 119, št. 92; Izvestja, str. 141, št. 8.)

[7]) Pravilno Radogost. (Gl. Letopis, str. 132, št. 208; Izvestja, str. 145, št. 41.)

[8]) O tem imenu glej Izvestja, str. 147, št. 60.

[9]) Pravilno Kaznè ali Kasnè. (Gl. Letopis, str. 121, št. 107; Izvestja, str. 142, št. 17.)

[10]) Pravilno Živina. (Gl. Letopis, str. 150, št. 362; Izvestja, str. 147, št. 67.)

[11]) O tem imenu glej Letopis, str. 125, št. 135; Izvestja, str. 143, št. 25.

[12]) Pravilno Ljutica. (Gl. Letopis, str. 124, št. 131; Izvestja, str. 143, št. 24.)

[13]) Jaksch misli, da Vualaha je Bela (Fell) v sodn. okraju Greifenburškem na Koroškem.

[14]) Lurna je vas St. Peter im Holz na Lurnskem polju.

[15]) Lisara je sedanji Lieseregg, sodn. okr. Millstatt.

[16]) Pravilno Mnigoj. (Gl. Letopis, str. 127, št. 155.)

[17]) Zastran tega imena gl. Letopis, str. 130, št. 189.

[18]) Pravilno Tihodrag. (Gl. Letopis, str. 140, št. 277; Izvestja, str. 146, št. 51.)

[19]) Pravilno Lastimir ali Vlastimir. (Gl. Letopis, str. 123, št. 121; Izvestja, str. 147, št. 62.)

[20]) Pravilno Volkonja. (Gl. Letopis, str. 146, št. 331; Izvestja, str. 147, št. 63.)

[21]) Pravilno Žitovit. (Gl. Letopis, str. 150, št. 359; Izvestja, str. 147, št. 65.)

[22]) O tem imenu glej Letopis, str. 118, št. 78; Izvestja, str. 141, št. 6.

[23]) Pravilno Krasa. (Gl. Letopis, str. 122, št. 113; Izvestja, str. 142, št. 18.)

Engiza, Raza, Tihca[1]. *Azala, item Azala atque iterum Azala, Liupa*[2], *Aza, Uvipa, Lanza, Uvillipurc, Engiza, Tupa*[3], *Sigila, Eccha, Meginpurc, Enzila, Chirichpurc, Hiltigunt. . .*"]

Priče: „Arnolt, Ŏgo, Penno, Ratpot, Altuom, Eparheri, Uuitagouuo, Isanrih, Meginhart, Ŏgo, item Meginhart, Koteschalh, Gumpo, Anno, Ŏdalschalh. Helmpreht, Zacco[4]), Kisalolt, Erchanger, Dietrih, Zacco, de familia Asmar, Rihheri, Aripo, Isangrim, Adalhart, Vuolfhart, Humpreht."

Datum manjka.

Cod. iz desetega stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Zahn, v Archiv f. Kunde österr. Geschichtsqu., XXVII, 259. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I (Fontes rer. Austr., Dipl., XXXI), str. 39. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 48.]

Št. 453.

Okoli 975.[5]

Freisinški škof Abraham zamenja s plemenitim Gozhalmom nekatera posestva. Škof prepusti Gozhalmu po svojem odvetniku Paponu tri kmetije in 13 oralov njiv ter vse travnike v Rottenbachu [„*ad Rotinpah*"], eno cerkev z desetinami v Hochstättu [„*ad Hohsteten*"] in tretji del desetin v Reichenkirchenu [„*ad Rihhinchirihhun*"][6]; Gozhalm pa odstopi škofu in njegovemu odvetniku ravno toliko njiv in travnikov v Malti [„*in loco Malontina*"][7] ter povrh še eno kmetijo in tri mline.

Navedenih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. iz desetega stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Archiv f. Kunde österr. Geschichtsqu., XXVII, 260. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I (Fontes rer. Austr., Dipl., XXXI), str 41. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 49.]

Št. 544.

976, poletje.[8]

Henrik (Prepiralec), vojvoda bavarski, je bil zarad ustaje, katero je napravil zoper cesarja Otona II., odstavljen in izobčen. Nato je Ba-

---

[1] Pravilno Tihica. (Gl. Letopis, str. 140, št. 276; Izvestja, str. 146, št. 50.)

[2] Pravilno Ljuba. (Gl. Letopis, str. 123, št. 123; Izvestja, str. 143, št. 21.)

[3] Pravilno Topa. (Gl. Letopis, str. 140, št. 282.)

[4] Pravilno Čako. O tem imenu glej Izvestja, III, 141, št. 4.

[5] Zastran časa, kdaj je ta listina nastala, glej dotično opazko pod št. 452.

[6] Rottenbach, Hochstätt in Reichenkirchen so na Bavarskem blizu Erdinga, ki leži severovzhodno od Monakovega.

[7] Malta je vas na Koroškem severno od Sovodnja (Gmünd).

[8] Henrik je bil odstavljen v poletenskem času leta 976. Dne 21. julija se je cesar Oton II. polastil mesta Rezna. (Cfr. Uhlirz, Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Otto II. und Otto III., str. 79.)

varsko dobil švabski vojvoda Oton, Karantanijo in Veronsko marko pa Henrik (Mlajši), sin bivšega karantanskega in bavarskega vojvoda Perhtolda in njegove soproge Biletrude.[1]) Odstavljeni vojvoda je šel nato k Slovanom (k Čehom) ter je med njimi živel.

Thietmari Chronicon, III, c. 7 (MG. SS., III. 760): „Anno vero dominicae incarnationis DCCCCLXXVI Heinricus dux Bawariorum honore et communione privatus Boemiam fugit."

Ann. Hildesheim. ad a. 976 (ibid, III, 64): „Heinricus dux Baiowariorum sua potestate depositus et excommunicatus degit cum Sclavis."

Ann. Magdeburg. ad a. 976 (ibid., XVI, 154): „Heinricus dux Bawariorum sua potestate privatus et excommunicatus cum Sclavis degebat vagus et profugus."

Ann. Sangallen. ad a. 976 (ibid., I, 80): „Orta est hoc anno gravis de regno contentio inter Ottonem imperatorem et nepotem eius Heinricum, ducem Baioariae, filium Heinrici."

Ann. Juvav. mai. ad a. 975 (ibid, I, 88): „Tunc venit rex Otto ad Radasponam et expulsus est Heinricus dux a regno et factus est Otto dux Baioariorum filius fratris."

Ann. Ottenburani ad a. 976 (ibid., V, 2): „Imperator Heinricum, ducem Bawariorum, expulit."

Chron. Suev. ad a. 976 (ibid., XIII, 68): „Dissensio inter Ottonem imperatorem et Heinricum, ducem Baioariae, oritur."

Št. 455.

976, dne 29. septembra. Frohse.[2])

Cesar Oton II. povrne vsled prošnje svoje soproge cesarice Teofane plemeniti matroni Biletrudi [„*cuidam nobili matrone Biledrut nominate*"] tista posestva v okrajih Sualafeld[3]), Nordgau[4]) in Solenzgau[5]) imenovanih [„*in pagis Swanifelden, Norekawe, Solczgawe nominatis*"], katera jej je bil podaril njen soprog vojvoda Perhtold[6]) [„*maritus eius Berchtoldus dux*"], a so pozneje zapadla kraljevemu fiskusu.

---

[1]) Letopisi nam k letu 976. ne poročajo, da bi bil Oton II. takrat podelil Karantanijo in Veronsko marko Henriku Mlajšemu; a iz poznejših listin, tako iz listine z dne 6. aprila leta 977. (gl. št. 456) ter iz listine z dne 16. aprila istega leta (glej št. 457) je razvidno, da je po Karantaniji v tistem času vladal rečeni vojvoda.

[2]) Frohse je mestice ob Labi jugovzhodno od Devina.

[3]) Sualafeld se je zval okraj ob gorenjem Altmühlu.

[4]) Okraj Nordgau se je razprostiral severozapadno od Rezna.

[5]) Solenzgau nam je iskati ob Altmühlu in Sulzu.

[6]) Tu omenjeni Perhtold je bil vojvoda bavarski in karantanski. Njegovi soprogi je bilo Biletruda ime. Njun sin Henrik je leta 976. postal vojvoda karantanski (gl. št. 454).

„Data III. kal. octobris anno dominice incarnationis DCCCCLXXVI, indictione IIII, anno vero domni Ottonis secundi quintodecimo, imperii VIIII; actum Frosa.“

[Vidimus eichstädtskega škofa Bertolda iz leta 1357. v Monakovem. — Mon. Boica, XXXI[a], 230. — MG. Dipl, II, 158, št. 141.]

Št. 456.

977, dne 6. aprila. Mainz.

Cesar Oton (II.) naznanja, da je karantanski vojvoda Henrik [*„nobilis quidam Heinricus Karentanorum dux“*] pred njega pripeljal svojega podložnega klerika Reginbatona [*„quendam suę proprietatis clericum nomine Reginbato“*] ter ga prosil, da bi ga osvobodil podložništva [*„ut eum liberum dimitteremus“*]. Cesar pravi, da ga je nato v navzočnosti svojih fevdnikov osvobodil vsake služnosti, ter ukazuje, da naj uživa tako svobodo in take pravice, kakor drugi osvobojenci.

„Data VIII idus april., anno dominicę incarnationis DCCCCLXXVI, indictione IIII, anno vero regni domini Ottonis XVI, imperii X; actum Magontia.“

[Prepis iz desetega stoletja v kr. državni knjižnici v Monakovem. — Oberbayer. Archiv, I, 377. — Böhmer, Acta selecta, str. 12. — MG. Dipl., II., 169. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 57.]

Št. 457.

977, dne 16. aprila. Ingelheim.

Cesar Oton (II.) naznanja, da ga je karantanski vojvoda Henrik [*„Heinricus Karentanorum dux“*] prosil, da bi oglejskemu patriarhu Rodaldu potrdil kraj Izolo v Istri z vsemi priteklinami in dohodki. Ta kraj je nekdaj njegov (Otonov) oče podelil Benečanu Vitalu Candianu, od katerega ga je pozneje kupil rečeni patriarh. [*„. . . quatinus locum qui nuncupatur Insula quę est sita in Istria, cum suis pertinentiis et retibitionibus, quam dudum videlicet beatę memorię genitor noster cuidam Uenetico Uitali Candiano nominato per precepti paginam tribuit, nos id ipsum ab eodem Uenetico venditum Rodaldo patriarche suisque successoribus per auctoritatis nostrę preceptum confirmare dignaremur.“*] Cesar pravi, da rad potrjuje patriarhu Rodaldu, voditelju oglejske cerkve, in njegovim naslednikom kraj Izolo z vsemi priteklinami, ki se nahajajo v mestu Kopru in zunaj njega [*„locum qui dicitur Insula cum suis apendiciis tam infra civitatem Iustinopolim quam extra quę vocatur Capras“*]. Tudi mu podeljuje vse davščine, katere so prebivalci Izole do takrat dajali kraljevski gosposki od hiš

in drugih stvari po koprskem mestu. [„. . . *omnem censum quem predictę Insulę homines infra civitatem Iustinopolim in domibus vel ceteris rebus regiae potestati atque imperiali actenus persolvere visi sunt, in predicti Rodaldi patriarche suorumque successorum potestatem firmiter tradidimus ac donavimus.*"]

„*Datum XVI. kal. mai. anno dominicę incarnationis [DCCCCLX]XVI, indictione V, anno vero regni domni Ottonis XVI, imperii X; actum Ingelen[heim].*"

[Izvirna listina v arhivu grofa Frangipane v Porpetto. — Ughelli, Italia sacra, ed. sec., V, 46. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 976. — MG. Dipl., II, 174.]

Št. 458.

977, dne 8. septembra. Na pasovskem polju.

Cesar Oton (II.) naznanja, da ga je prosil säbenski in brixenski škof Albuin, da bi podelil njegovi cerkvi dvor Ribnico [1]), katerega je po postavi in vsled izjave sodnikov izgubil Askuin zarad svoje nezvestobe. Cesar mu nato z ozirom na njegovo (Albuinovo) neprestano zvestobo podeli rečeni dvor, ki je v karantanski pokrajini v področju valpota Hartwika in v Perahtoldovi tegneji [„*curtem quae dicitur Ribniza, quae est in provincia Karentana sita in regimine Hartvvici waltpotonis* [2]) *et tegneia* [3]) *Perahtoldi*"] in katerega je nekdaj imel oće rečenega nezvestega Askuina, ko je bil še živ, ter ga ima sedaj Askuinova mati Kunigunda s pogodbo, da ga po njeni smrti dobi njen sin. Ker pa je ta kriv veleizdaje ter bil po sklepu vsega ljudstva obsojen za večne čase in oropan vseh svojih posestev, zato naj po smrti rečene Kunigunde za zmeraj dobé Albuin in njegovi nasledniki dvor z vsemi priteklinami ter naj ž njim store, kar jim je všeč, ne da bi jim kdo smel ugovarjati.

„*Data VI. id. seb. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXVIII, regni vero domni Ottonis invictissimi imperatoris augusti XVII. imperii autem X; actum in campo Pattauii.*"

[Izv. listina v c. k. namestn. arhivu v Innsbrucku. — Resch, Ann. eccl. Sabion. III, 632. — (Hormayr) Archiv f. Geogr., Hist. etc. X (1819), 608 (nepopolno). — Kärntnerische Zeitschrift, III, 204, št. 35 (nepopolno).

---

1) Tu omenjena Ribnica je blizu Vrbskega jezera na Koroškem.

2) Waltpoto (prim. slov. valpot, valpet) je bil iz prva pooblaščeni odposlanec. Zgoraj navedeni valpot Hartwik je bil tudi grof, kakor je razvidno iz nekaterih drugih listin.

3) Tegneia = Thanagium, kar pomenja zemljišče, katero je dobil kak than. Than = baron. To dostojanstvo je bilo posebno med Anglosaksoni razširjeno. Glej Brinckmeier, Glossar. dipl in pa Du Cange, Glossar. med. et inf. lat. pod besedo „Thainus".

— Sinnacher, Beyträge zur Gesch. v. Säben und Brixen, II, 119, št. 3. (Vsi ti k letu 978 z dat. „VI. id. feb.“). — MG. Dipl. II, 183, št. 163. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 58.]

Št. 459.

977, meseca septembra.[1])

Henrik, vojvoda karantanski, Henrik (Prepiralec), bivši vojvoda bavarski, in pa Henrik, škof augsburški, se vzdignejo zoper cesarja Otona (II.) in pa zoper takratnega enakoimenovanega bavarskega vojvoda.[2]) Prva dva se polastita mesta Pasova ter se ob enem zavežeta s češkim vojvodom Boleslavom. Nato se je nad upornike napotil najprej bavarski vojvoda Oton, kateremu je pozneje tudi cesar prišel na pomoč. Po kratkem obleganju sta se cesar in bavarski vojvoda polastila imenovanega mesta, katerega sta rečena vojvoda o pravem času zapustila.

Ann. Hildesheim. ad a. 977 (MG. SS., III, 64): „Idem Heinricus (sc. dux Baiowariorum depositus) cum consilio minoris Heinrici Pataviam civitatem invasit ibique ab imperatore obsessus et coactus sese subdidit imperatori.“

Lamberti Annales ad a. 977 (ibid., III, 65): „Ipse quoque Heinricus cum altero Heinrico invaserunt Bazowam. Quod imperator ut audivit, festinato exercitum illo movit urbemque obsedit et Heinricum ducem ad suam graciam recepit[3]) atque in Franciam perrexit.“

Ann. Altah. ad a. 977 (ibid., XX, 788): „Commorante imperatore in illis regionibus (sc. Bohemia) Heinricus et alter eiusdem nominis nepos eius invaserunt Bazzowam. Quod ut audivit, festinato exercitum movit atque urbem obsedit et Heinricum ducem naviculari ponte facto et longa obsidione atque amicorum suorum invitatione ad deditionem coegit et in gratiam suam recepit et sic militem solvit ipseque ad Saxoniam perrexit.“

Gerhardi Vita s. Oudalrici, c. 28 (ibid., IV, 417): „. . . . Heinricus autem, qui antea dux fuit, Pazowam civitatem introivit ea ratione, ut Ottone cum exercitu recedente provinciam sibi cum adiutorio nepotis sui episcopi subiugaret. Hoc itaque consilium cum Ottoni duci notum factum fuisset, reversus est cum exercitu ambarum provinciarum et obsedit eum in praefata

---

[1]) Cesar Oton se je dne 8. in 20. septembra mudil v taboru pred pasovskim mestom, dne 1. oktobra je bil že v mestu.

[2]) Najbrže se je tu omenjenega upora zoper cesarja Otona udeležil neki Askuin, ki je imel v svoji lasti kraj Ribnico blizu Vrbskega jezera na Koroškem (glej št. 458). Ker je postal svojemu vladarju nezvest, je bil obsojen ter je izgubil vsa svoja posestva.

[3]) Cesar ni bil milostljiv vojvodu Henriku, pač pa mestu Pasovu. (Cfr. Uhlirz, Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Otto II. und Otto III., str. 93, op.)

civitate Pazowa. Imperator autem Otto cum Dei clementia liberatus a Sclavis venit post eum ad eandem civitatem in obsedionem eius. Cumque obsidione finita et carmula mitigata imperator ad Saxoniam reverteretur . . ."

Št. 460.

977, dne 1. oktobra. Pasov.

Cesar Oton (II) potrdi vsled prošnje solnograškega nadškofa Friderika [„*Fridaricus*"] njegovi cerkvi razna posestva po sedanjem Solnograškem in Gorenjem Avstrijskem. Dalje potrdi rečeni cerkvi dvor in cerkev z desetino v Scafarafeldu [„*ad Scafarefeld*"] ter mnogo zemlje ob Ipuši [„*ultra Ipisam*"] in pri izlivu Urla [„*Urula*"] v Ipušo. Dalje jej potrdi tretji del mesta Mölka [„*ad Megilicham*"] ter ves svet, kateri se nahaja proti vzhodu tiste zemlje, katero so nekdaj njegovi predniki podarili samostanu sv. Emerama (v Reznem); le tri kmetije so izvzete. V Arnsdorfu ali Wachau-u [„*ad Arnesdorf, id est ad Uuachauuam*"] potrdi cesar solnograški cerkvi vsa nekdanja državna posestva, v Grünzu [„*ad Crunzitam*"] petdeset kmetij, pet jih je nekdaj dobil neki Deotrik, potem posestva v Loibenu [„*ad Liubinam*"] ter tretji del mesta v Hollenburgu [„*ad Holunpurch*"] s tridesetimi vinogradi in petnajstimi kmetijami. Dalje potrdi solnograški cerkvi zemljo poleg reke Traguše [„*fluminis Treisima*"], katera (zemlja) je segala od Traismauera in cerkve sv. Martina [„*ad Treisimam civitatem et aeclesiam sancti Martini*"] proti jugu do Pottenbrunna [„*ad Potilinesprunnin*"], dalje poleg Donave do kraja, kateri se zove „Pripoliza", in potem ob Donavi navzgor do meje, katera loči traismauerski in hollenburški svet. Tudi potrdi solnograški cerkvi posestva v Penku [„*ad Penninuuanc*"], Lanzenkirchenu [„*ad ęclesiam Anzonis*"], potem v Pittenu [„*ad Uuitinesperch*"] vsa ondotna posestva razen sto kmetij, katere so njegovi predniki prepustili Možegoju ["*quod Mosogouuoni nostri antecessores dederunt*"], dalje posestva v Edlitzu [„*ad aeclesiam Ellodis*"], Mönichkirchenu [„*aeclesiam Mingonis prespiteri*"], Kobolsdorfu [„*ad Guntpoldesdorf*"], poleg Rabice [„*ad Rapam*"], v Sobotici [„*ad Sabariam civitatem*"], Zöbernu [„*ad Siccam Sabariam*"] ter poleg Pinke [„*ad Penninchaha*"].

V Blatogradu potrdi cesar Oton solnograški cerkvi opatijo [„*ad Mosapurch abbatiam*"], v kateri počiva sv. Adrijan, potem devetino [„*nonam*"] od vseh njegovih dvorov, mitnino v mestu in ribnik [„*cum theloneo in civitate et piscina*"], kakor so to rečenemu samostanu podarili njegovi predniki. Dalje potrdi v Zalaberu [„*ad Salapiugin*"] dvor, tristo kmetij in ravno toliko vinogradov ter sploh vsa tamošnja državna posestva, v Kvartinah [„*ad Quartinaha*"] cerkev, enako v Ki-

seku [„*ad Gensi*“], v Pečuhu [„*ad V aeclesias*“] pa mitnino, vinograde, gozde in sploh vse, kar je solnograška cerkev dobila od njegovih prednikov.

V Ruginesfeldu [„*ad Ruginesfeld*“] potrdi solnograški cerkvi vsa tista posestva, katera so njegovi predniki nekdaj tam imeli, v Dornovi cerkev, katera je posvečena sv. Rupertu in drugim svetnikom, ter goro „Paruoz“ z vinogradi, njivami, travniki, gozdi in drugim posestvom, ležečim okoli gore.

Dalje potrdi cesar Oton solnograški cerkvi v Ptuju cerkev z desetino in dva dela mesta s sodstvom, mitnino in mostom ter zraven tega še tretji del mesta, katerega je nekdaj imel v svoji lasti neki Karantanec, ki je pa izgubil svoje imetje, ker je bil zarad veleizdaje obsojen. Izvzeta so bila le tista posestva, katera so se prepustila njegovi (Karantančevi) soprogi, namreč dvor v vzhodnem ali gorenjem delu mesta, kjer so pričeli delati novo cerkev, v dolenjem ali zapadnem delu mesta pa tisti dvori, katere je takrat imela v svoji lasti, s sto kmetijami in desetimi vinogradi. Dalje potrdi cesar solnograški cerkvi v Zistanesfeldu zemljo, katera se razprostira od dveh postavljenih kupov blizu Drave in od mejne višine, ki se zove Breg, po Pobrežju do izliva Dravinje v Dravo. [„*. . . ad Pettouiam ęclesiam cum decima et duas partes civitatis, cum bannis theloneis et ponte et insuper tertiam partem civitatis quę proprietas fuit Carantani eique diiudicatum erat eo quod reus maiestatis criminatus est constare, exceptis illis rebus quę suae uxori concessae fuere, id est in superiori civitate in orientali parte civitatis curtilem locum ubi nova ęclesia incepta est, atque inferiori civitate in occidentali parte civitatis ipsius illa curtilia loca quę in potestate tunc habuit, cum hobis C et vineis X; in Zistanesfeld firmamus ad prefatum monasterium, sicut acervi duo prope Trauum positi sunt ex summitate termini qui Uuagreini dicitur, et sicut ille Uuagreini tendit usque dum Treuuina fluit in amnem Trauum.*“]

Dalje potrdi cesar Oton solnograški cerkvi pri Sulmu mesto Zuip [„*ad Sulpam civitatem Zuip*“] z vsemi priteklinami, hrastovimi gozdi in polji ter vso zemljo med Laznico [„*Luonzniza*“] in Sulmom [„*Sulpa*“], kateri reki prihajata z Alp [„*de alpibus*“], pa do jarka, kateri veže Muro in Laznico [„*fossa quę incipit de Mŏra et tendit usque ad Luonznizam*“], dalje gozd Sausal [„*forestum Svsel*“] s sodno pravico [„*cum panno*“] tako, kakor so ga imeli v oblasti njegovi predniki, ter lov na medvede in mrjasce v „Sladkih dolinah“ [„*in Dulcis vallibus*“] od 1. septembra pa do sv. Martina. Kar se tiče pravice do tega lova, je prebivalstvo s prisego potrdilo, da so jo imeli njegovi predniki. — Potém potrdi solnograški cerkvi vse to, kar so (njegovi predniki) nekdaj imeli v Longrabenu tik Rabe [„*ad Luminicham iuxta Rapam*“]

in v Nestelbachu [„*ad Nezilinpach*“], dalje cerkev, dvor in petdeset kmetij poleg Žabnice [„*ad Sabnizam*“] ter tudi posestva ob Rabi [„*ad Rapam*“] in v Dudlebski pokrajini [„*ad Tudleipin*“].

Tudi potrdi cesar Oton solnograški nadškofiji cerkev sv. Andreja poleg Labodnice [„*ad Labantam ęclesiam sancti Andreę*“], katero so jej že njegovi predniki potrdili, z desetino, kakršna je tam v navadi [*cum decimą, ut ibi consuetudo est*“], potem od dvorov, katere so tam imeli njegovi predniki, pa tako desetino, kakor je opisana v svetih knjigah [„*decimam, ut in sacris codicibus habetur*“], dalje (svinjsko) pičo po vsej Labodski dolini [„*saginationem in omni Labanta valle*“]; le gora „Forest“ je izvzeta. Tudi potrdi pravico, da smejo škofje za svojo in cerkveno potrebo sekati drva po rečeni gori in tudi po drugih. Dalje potrdi solnograški cerkvi rudnik [„*fossam Ruderis*“] na gori, „Gamanara“ imenovani, potem Engilbaldov fevd poleg Gorčice [„*ad Curcizam beneficium Engilpaldi*“] ter cerkev Gospe Svete pri Krnskem gradu [„*ad Carantanam eçlesiam sanctę Mariae*“] s tako desetino, kakršno predpisuje cerkveni red [„*decima, sicut ęclesiasticus precipit ordo*“], od dvorov, kateri so nekdaj spadali h Krnskemu mestu [„*ad Carantanam civitatem*“] ter še spadajo. — Vse te stvari naj v bodoče brez kakega ugovora ostanejo pod oblastjo solnograške cerkve.[1])

„*Data kal. octub. anno dominicę incarnacionis DCCCCLXXVIII, regni vero domni Ottonis invictissimi imperatoris augusti XVII, imperi autem X, indictione VI; actum in civitate Patauii.*“

[Izvirna listina v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 200, št. 75 k letu 978. — Kukuljević, Dipl. Sbornik, I, 200, št. 244. — MG. Dipl., II, 185, št. 165.]

Št. 461.

977, dne 5. oktobra. Etterzhausen.[2])

Cesar Oton II. podeli pasovskemu škofu Piligrimu, čegar škofijo so Slovani in drugi sovražniki opustošili [„*pro diocesis suae locis in perturbatione Bauuarorum regni tam pernitiosa Scalauorum invasione quam aliorum inimicorum damnosa insectatione miserabiliter desolatis*“][3]), svojo lastnino v Ennsburgu poleg reke Aniže v Traungauskem okraju [„*praedium Anesapurhc nuncupatum in pago Trungouue in ripa Anesi fluminis*“] in pa deset kmetij zapadno od Aniže v vasi, ki

---

[1]) Ta listina je pristna in pisar, ki jo je sestavil, je rabil za podlago nepristno listino, o kateri smo govorili pod št. 296. in katera je bila tedaj že leta 977. spisana. Zastran lege raznih krajev, ki so zgoraj omenjeni, gl. št. 296.

[2]) Etterzhausen je na Bavarskem blizu Rezna.

[3]) Ti Slovani so bili Čehi. Cfr. št. 459.

se zove Lorch [*„decem regales hobas ab occidentali ripa praedicti fluminis Anesi in quadam nostri iuris villa nomine Loracho*“].

„Data III. non. Oct. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXVII, iudictione VI, regnante piissimo imperatore augusto Ottone anno XVII, imperii autem X; actum Eidrateshusa.“

[Izvirna listina v Monakovem. — Mon. Boica, XXVIII[a], 223, št. 150. — Urkundenb. d. L. ob der Enns, II, 66, št. 49. — MG. Dipl., II, 189, št. 167[b].

Št. 462.

977, dne 12. oktobra. Koper.

Grof Sigard [*„Sigardus comes*“] in vsi koprski prebivalci, višji, nižji in srednji, ponové z beneškim doždom Petrom Orseolo-m [*„una vobiscum Petro Ursuolo gloriosissimo domino, Veneciarum duce*“] naslednikom dožda Petra Candiana, ter njegovim ljudstvom mir in pogodbo, ker je ogenj uničil na obeh straneh vse prejšnje listine [*„cartulas*“].

Vsi nekdanji prepiri naj bodo pozabljeni. Beneškim fevdnikom naj bo za vse prihodnje čase dovoljeno priti v koprsko mesto [*„civitate Justinopolim*“], ga zapustiti ali pa v njem kupčevati brez kakega nasprotovanja. Nobeden ne sme zahtevati od njih colnine [*„toloneum*“], kakor je tudi oni (Benečanje) ne terjajo od njih (od Koprčanov). Kakor so (Koprčanje) dajali njih prednikom po sto posod vina [*„anforas de vino centum*“] [1]), tako hočejo še sedaj vsako leto storiti; Benečanje naj v ta namen imajo v Kopru svojega človeka. Za Benečana, ki bi se mudil na koprski zemlji, naj velja taka postava, katera je običajna pri njem (pri Benečanu) in pri njih (pri Koprčanih). Ako bi se tudi vsi drugi istrski prebivalci ž njimi (z Benečani) vojskovali in jih nadlegovali, oni (Koprčanje) jim hočejo dajati rečenih sto posod vina, kakor so delali že v starih časih. Ako bi začela vsa istrska mesta [*„civitates Ystrie*“] ž njimi prepir, njih mesto (Koper) in vsi tam bivajoči prebivalci bi živeli ž njimi v miru in resnični ljubezni. Ako bi se kak Koprčan, ki drugod prebiva, uprl zoper nje (zoper Benečane), sami (domači Koprčanje) hočejo biti v srcu njih pomočniki in branitelji. Tudi obljubijo, da ne pripelje noben Koprčan kakega človeka, ki je v drugem kraju ali mestu doma, na njih (beneško) zemljo, da bi tu kaj nakupil, (ne da bi plačal colnino). Med obema strankama naj se postave izvršujejo tako, kakor se je to vedno godilo za njih prednikov. Vse to, kar se je zgoraj omenilo, hočejo izpolnjevati za vse prihodnje čase ne gledé na kak cesarjev ukaz. Ako bi se ne ozirali na vse to, kar se je določilo, obljubijo plačati doždu Petru pet liber zlata.

---

1) Gl. št. 380.

Priče: S. m. (signum manus) domino Sicardo inclito comite. — S. m. Petro locoposito. — Ego Petrus. — S. m. Albini, genero Johanni de Justane.[1]) — S. m. Olmanno scauino. — S. m. Benedicto Nepus, qui fuit Andreadi scavino. — S. m. Vualtram[2]), frater ejus. — S. m. Johannis, fil. Marie de Johanne. — S. m. Arbunco fil. Maderico. — S. m. Johannis, qui fuit Andreati de Concorna. — S. m. Mauroceni, fil. Dominico de Helna. — S. m. Argauso. — S. m. Juliano. — S. m. de Dominico de dd. — S. m. Dominico de Johanaci. — S. m. Martino de Teuden.[3]) — S. m. Serzicis. — S. m. Johannis de Paula. — S. m. Augusti. — S. m. Marcello, fratris ejus. — S. m. Johanni, filii Felicitati de Melinda.[4]) — S. m. Marcello. — S. m. Vitali, fratris ejus. — S. m. Johanne, genero ejus. — S. m. Johannis, fratris ejus. — S. m. Felix, filius ejus. — S. m. Johanni, filii Astro, qui fuit Johanni Ciampognago. — S. m. Vitale, filii Sambatino. — S. m. Vitaliano. — S. m. de Anastasio.[5]) — S. m. Paullo de Dignane.[6]) — S. m. Johanni, filii Bertoci Jugatori. — S. m. Martino, filii Petro Cursia doño."

„Ego Rotepertus, dyaconus et notarius huius civitatis Justinopolim, mea manu propria scripsi atque firmavi."

„Imperante domino nostro Otone, serenissimo imperatore, anno quarto, die duodecimo mense Octubrio, indictione quinta. Actum in civitate Justinopolim."

[Liber Albus, fol. 263. — Cod. Trevis. s. Marci, cl. X, cod. CLXXXI, fol. 72. — Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 15, pars 7 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 213, kjer pa manjka konec). — Lünig, Cod. dipl. Ital., IV, 1527. — Carli, Antichità Italiche, App., 16. — Romanin, Storia docum. di Venetia, I, 376. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 977. — Fontes rer. Austr., Dipl., XII, 31, št. 15.]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 15, pars 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 213): „Secundo ducis (sc. Petri Ursiolo) anno inter Venetos et Sicardum comitem ac populum Justinopolitanae urbis iam nata discordia de novo contracto foedere pacificata est, cuius tenor talis est." (Potem sledi

---

[1]) Ime „Justane" čitamo tudi v listini z dne 14. januarja leta 932., kjer je omenjen Johannes de Justane. — Tudi v listini z dne 12. marca leta 933. se med pričami navaja Johannes de Justane.

[2]) V listini z dne 14. januarja leta 932. je omenjen „Benedictus filius Petro de Uualtran".

[3]) V listini z dne 14. januarja leta 932. čitamo ime „Teuden".

[4]) Tu je omenjen Johannes, filius Felicitati de Melinda. — V listini z dne 14. januarja 932 sta navedena „Antho, filius Johanni de Melinda" in pa „Johannes, filius Felicitati de Melinda".

[5]) V listini z dne 14. januarja leta 932. je imenovan „Dominicus scavinus de Anastasia", v listini z dne 12. marca leta 933. pa „Dominicus de Anastasia".

[6]) V listini z dne 14. januarja leta 932. se omenja „Petrus de Dignane".

besedilo zgoraj omenjene listine. Nato še dostavlja): „Hoc quippe tributum a Justinopolitanis debitum Gradensis ecclesiae patriarchae ducali nomine recepere usque ad hos dies vigore concessionis, quam eis fecit Dominicus Sylvius dux Venetiarum."

Št. 463.

Najbrže leta 977.

Gradeški patriarh Vital IV., sin umorjenega dožda Petra Candiana[1]), se je po nasvetu nekaterih Benečanov napotil k cesarju Otonu II. na Sasko, pritožil se tu zarad umora svojega očeta ter prosil pomoči. Cesar ga je milostno sprejel, izrazil mu svoje sočutje ter ga prosil, da bi nekaj časa ostal pri njem.

Johannis diaconi Chron. Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 141): „Interea Vitalis Gradensis patriarcha, predicti Petri interfecti filius, quorumdam Veneticorum consilio Saxoniam ad secundum Ottonem imperatorem properavit; quem imperator devote suscipiens, dixit: cur ad me, pater, posita tanti itineris intercapedine, meam přesentiam adire voluisti? at ille: proprii, inquid, parentes exicio coactus ad tuam clementiam veni, quatinus mei infortunii meęque inopiae consolator et fautor efficiaris. tunc cesar, experta ordine huius sceleris ratione, patriarcham secum manere aliquamdiu rogavit, suasque querelas pie veniabiliterque condoluit."

Danduli Chronicon, lib. VIII, c. 15. pars 4 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 212): „Interea Vitalis patriarcha filius ducis occisi quorumdam Venetorum consilio Saxoniam ad imperatorem properans, de occisione sui genitoris querelam exposuit et remedium imploravit, quem imperator devote suscipiens sibi condoluit et eum secum manere rogavit."

Št. 464.

978, konec marca.[2])

Henrik, vojvoda karantanski, in Henrik, bivši vojvoda bavarski, ki sta se bila vzdignila zoper svojega vladarja[3]), sta bila postavljena pred knežje sodišče, katero ju je obsodilo in poslalo v pregnanstvo. Karantansko vojvodino je nato dobil Oton[4]), sin lotarinškega vojvoda Konrada in njegove soproge Liutgarde. Henrik, škof augsburški, ki se je tudi udeležil upora zoper cesarja, je bil pomiloščen.

---

[1]) Beneški dožd Peter Candiano je bil umorjen leta 976. dne 11. avgusta. (Cfr. Uhlirz, Otto II, p. 191, op. 16.)

[2]) Leta 978. je bila velika noč dne 31. marca.

[3]) Gl. št. 459.

[4]) Iz listine z dne 9. oktobra 979 (gl. št. 466) je razvidno, da je bil Oton takrat že vojvoda karantanski.

Lamberti Annales ad a. 978 (MG. SS., III, 65): „Ad imperatorem Ottonem venit in pascha . . . Aderat et Heinricus cum altero Heinrico qui comprehensi in exilium missi sunt."

Ann. Altah. ad a. 978 (ibid., XX, 788): „Venit Bolizlavo ad imperatorem in sancto pascha, . . . Aderat et Heinricus et ille alius eiusdem nominis et comprehensi sunt atque in exilium missi."

Ann. Hildesheim. ad a. 978 (ibid., III, 64): „Heinricus quondam dux cum Heinrico minore et Ekkebertus comes iussu imperatoris comprehensi sunt et exilio deputati."

Chron. Suevicum ad a. 978 (ibid., XIII, 68): „Heinricus et aequivocus eius, duces, et Heinricus, Augustae episcopus, capti sunt et in exilium missi."

Gerhardi Vita s. Oudalrici, c. 28 (ibid., IV, 417): „. . . postea statuto tempore Heinricus, filius Heinrici, et aequivocus eius, filius Pertolfi, ad colloquium imperatoris vocati sunt, cum quibus etiam Heinricus episcopus ad imperatorem se ad excusandum de praedicto reatu venit, ut restitutus gratiae eius ad propria redire mereretur. Peracto pro certo colloquio Heinricus et aequivocus eius in exilium missi sunt.

Herimanni Augien. Chronicon ad a. 978 (ibid., V, 116): „Heinricus dux Baioarie et alius Heinricus dux . . . rebellantes imperatori capti et exilio mancipati sunt."

Ann. Ratispon. ad a. 978 (ibid, XVII, 584): „Duo Heinrici capti"

Thietmari Chron., III, c. 7 (ibid., III, 760): „In consequenti anno Heinricus dux et Ekbertus comes et Heinricus presul apud imperatorem accusati Magadaburg[1]) capti sunt et exilio deputati longo."

Ann. Magdeb. ad a. 978 (ibid., XVI, 154): „Heinricus dux cum Heinrico minore, filio Bertoldi, apud imperatorem accusati eius iussu Magdeburch capti sunt una cum Ekberto comite ac exilio deputati."

Št. 465.

978, meseca septembra.[2])

Takrat je Vital Candiano postal beneški dožd.[3]) Bil je sin dožda Petra Candiana III. in brat dožda Petra, katerega so Benečanje ubili. Ko je (gradeški) patriarh to slišal, je zapustil Veronsko marko, kjer se je takrat mudil, ter prišel na Beneško. Novi dožd je poslal patriarha s svojimi poslanci k cesarju Otonu (II.) na Nemško, da bi se

---

[1]) O veliki noči leta 978. se je cesar Oton II. mudil v Quedlinburgu, ne pa v Devinu. V tem mestu ga nahajamo nekaj dni pozneje, namreč dne 11. aprila.

[2]) Zastran letnice glej Uhlirz, Jahrbücher des deutschen Reiches unter Otto II. und Otto III., str. 191.

[3]) Dožd Vital Candiano je bil eden izmed štirih sinov Petra Candiana III. ter stric patriarha Vitala.

sklenil mir med njim (med cesarjem) in Benečani. Cesar Oton je bil jezen na Benečane, ker so ubili dožda Petra. Ko je bil mir sklenjen, se je patriarh vrnil v svojo domovino.

Johannis diaconi Chron. Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 143): „Post cuius (sc. Petri Urseoli) dicessum Vitalis, cognomento Candianus, vir totius prudentiae et bonitatis, in ducatus honorem subrogatus est; quod audiens Vitalis patriarcha, qui apud Veronensem marchia morabatur, in Venetiam intravit. qui a duce interpellatus cum suis nuntiis ad pacem inter imperatorem et Veneticos consolidandam, Teutonicam petiit regionem, quoniam ducis Petri interfectione ammodum illos execrabiles exososque habebat; firmato autem federe ad propria reversus est.“

Danduli Chronicon lib. VIII, c. 16 pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 217): „Vitalis Candiano dux acclamatus est anno domini DCCCCLXXVIII. Hic vir plenus prudentia et bonitate filius fuit Petri Candiano tertii ducis et frater Petri ducis a Venetis interfecti, cuius promotionem Vitalis patriarcha audiens, qui apud Veronensem Marchiam morabatur, in Venetiam intravit. Hic patriarcha a duce requisitus cum suis nunciis ad pacem inter Ottonem imperatorem et Venetos consolidandam Theotonicam regionem petiit, quoniam propter ducis Petri Candiano occisionem admodum ipsos execrabiles exososque habebat; qui firmato foedere ad propria reversus est“

Št. 466.

979, dne 9. oktobra. „Rieda“.[1])

Cesar Oton (II.) podeli vsled prošnje svojega bratranca[2]), karantanskega vojvoda Otona, svojemu fevdniku Aribonu v popolno last tri kraljeve kmetije z vsemi priteklinami v Lebmachu, Glandorfu, Mailsbergu, Beissendorfu in Podpeči[3]) v področju valpota Hartwika v Hrvaškem okraju. [„ . . . *qualiter nos ob petitionem et interventum Ottonis aequivoci ac consobrini nostri Karentenorum ducis nostrae proprietatis tres regales hobas in villis Lebeniah et Glanadorf et Malmosic ac Buissindorf et Bodpechah in regimine uualdpodonis Hartuuici in pago Chrouuat sitas cuidam fideli nostro Aribo nominato in proprietatem tradidimus*. . .“] Ako ne bi bilo v teh vaseh za tri kmetije kraljevega sveta, naj se v sosednjih krajih poišče še toliko, kolikor manjka.

---

[1]) Rieda je Rieth ali pa Ritteburg na Saskem v okraju, Goldene Aue imenovanem.

[2]) Liutgarda, mati karantanskega vojvoda Otona, je bila hči cesarja Otona I. Iz tega je razvidno, kako sta bila cesar Oton II. in vojvoda Oton med seboj sorodna.

[3]) Glandorf je od koroškega mesta Št. Vida proti jugovzhodu, drugi kraji pa proti jugozahodu. Pravilna oblika za „Bodpechah“ je (v) Podpečeh. Nemški Puppitsch je nastal iz slovenskega krajevnega imena „Podpeč“.

„Data VII. id. oct. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXVIIII, indictione VI, anno vero regni secundi Ottonis XVIII, imperii autem XII; actum Rieda.“

[Izvirna listina v štajerskem deželnem arhivu. — Frölich, Dipl. sacra Styriae, I, 6. — Zahn, Urkundenb. d. H. Steierm., I, 34. — MG. Dipl., II, 230. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 62.]

Št. 467.

979, dne 14. oktobra. Rezno.

Cesar Oton II. podeli vsled prošnje rezenskega škofa Wolfganga cerkvi sv. Petra in sv. Emerama v Reznem kraj Steinakirchen[1]) poleg reke Erlafa na nekdanji obrski zemlji. V ta kraj, kateri je bil mnogo let zapuščen, je poslal (škof Wolfgang) koloniste z Bavarskega.[2]) Da bi pa ti bili varnejši pred napadi Ogrov, je prosil (škof), da bi pri sotočju Velikega in Malega Erlafa, kjer je kraj „Zuisila“[3]), smel postaviti grad. Cesar pravi, da mu to rad dovoljuje; ob enem pa tudi podeljuje rečeni cerkvi imenovani kraj in njegovo okolico, ki sega od sotočja obeh Erlafov do tistega dela Ipuše, ki je temu sotočju najbližji, potem ob Ipuši navzgor do potoka Suhe[4]) ter poleg tega do gore, ki se zove po slovensko Rudnik[5]); na vzhodu pa do brega Velikega Erlafa in potem poleg njega do gorovja. Ako bi se med temi mejami ne našlo za šest kmetij kraljeve zemlje oranice, naj se to, kar manjka, popolni z drugo zemljo, katero ima (cesar) na obeh straneh reke Erlafa v bližini tistega kraja, kjer se ima postaviti grad. [*„ . . . in terra quondam Auarorum iuxta fluviolum qui Erlaffa dicitur locum quendam esse qui Steininachiricha nominatur, quem per multa annorum curricula desertum ipse de Bauuaria missis colonis incoli fecit; qui ut tutiores ibi ab infestatione Ungrorum manere possent, petiit nostram serenitatem locum quendam inter maiorem et minorem Erlaffam situm ubi ipsi conveniunt, castellum ad construendum qui vocatur Zuìsila. Cuius deprecationem . . . libenter annuimus et ipsum locum perpetuo possidendum eidem concessimus ecclesiae, ab eo loco videlicet ubi prenominati fluvioli confluunt usque in Ibisam, ubi*

---

1) Steinakirchen je vas ob Malem Erlafu na Dolenjem Avstrijskem.

2) Iz te in tudi iz drugih listin je razvidno, da je na tleh sedanje Dolenje Avstrije živelo iz prva mnogo Slovanov. Ker je pa bila zemlja le slabo obljudena, se je med nje naselilo čedalje več Bavarcev.

3) Beseda „Zuisila“ je, kakor se kaže, podlaga imenu Wieselburg. Dotični kraj se nahaja pri sotočju Malega in Velikega Erlafa.

4) Potok Suha „Zucha“ je sedanji Zauchbach, ki se jugovzhodno od Amstettena izliva v Ipušo. Da je beseda „Zucha“ slovanska, mi ni treba dokazovati.

5) Namesto „Ruznic“ bi se glasilo pravilno Rudnik. Lega te gore nam dandanes ni znana.

ipsum flumen huic confluvio Erlaffarum proximum est, et sursum versus per litus Ibisae usque in rivum qui dicitur Zûcha et per hunc usque in montem qui dicitur Sclauanice Rûznic, ab orientali autem parte litus maioris Erlaffae usque in montana propter munitionem locorum huic donationi terminum statuimus, et quicquid nostri iuris est ad donandum infra hos terminos, ad sanctum Petrum sanctumque Emmerammum perpetuo iure contradimus; et si minus quam VI regales mansi arabilis terrae nostri iuris infra terminos prescriptos inveniatur, ubi proxime iuxta praedictum castelli locum habeamus, ex utraque ripa Erlaffae suppleatur. . . ."]

„*Data II. idus oct. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXVIIII, indictione VI, anno vero regni secundi Ottonis XV, imperii autem VIIII; actum Radasponae.*"

[Izvirna listina v državnem arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop Salisb. (ed. Mon.) I, 252; II, 372; (ed. Rat.) I, 168; II, 259. — Lünig, Reichsarchiv, XVIII^{a}, 650. — Ried, Cod. dipl. Ratisb, I, 106. — Mon. Boica, XXVIII^{a}, 227. — MG. Dipl., II, 231, št. 204.]

Št. 468.

979, dne 15. oktobra. Saalfeld.[1])

Cesar Oton II. potrdi vsled posredovanja svojega nečaka[2]), (karantanskega) vojvoda Otona [„*dilecti ducis Ottonis nepotis nostri*"] in rezenskega škofa Wolfganga za časa svojega življenja säbenskemu škofu Albuinu posest dvora Beljaka v Karantaniji v Hartwikovi grofiji, katerega mu je bil že prej dal v fevd. [„ . . . *ut quandam curtem quae vocatur Fillac, in regione Karintana in comitatu Hartvuici sitam quam in beneficium ei donatum habuimus, per precepti nostri donationem diebus vitae nostrae confirmaremus.*"] Razen dvora mu tudi prepusti tamošnji grad in cerkev z vsemi priteklinami ter vse davke in služnosti, katere so morali k temu dvoru odrajtovati Henriku[3]) njegovi ministerijali od podeljenih fevdov. [„ . . . *ut securius praedictam curtem Fillac et castellum cum aeclesia inibi constructa cum omnibus adpertinentiis teneret (sc. Albvvinus) . . . . ita concessimus et confirmavimus illi per huius precepti donationem et confirmationem diebus vitae nostrae, ut eam possideat et teneat et omne tributum et servitium quod Heinrico ad eandem curtem ex benefitio militum suorum persolvebatur, prenominato episcopo deinceps ex integro persolvatur.*"]

---

[1]) Saalfeld je na Saskem ob reki Sali blizu Rudolstadta.

[2]) Prav za prav bratranec. Gl. dotično opazko pod št. 466.

[3]) Tu omenjeni Henrik je bil vojvoda karantanski od leta 976. pa do 978. Cfr. št. 454 in 464.

„Data idus oct. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXVIIII, indictione VI, anno vero regni secundi Ottonis XVIII, imperii autem XII; actum Salaveldon.“

[Izirna listina v škofijskem arhivu v Brixenu. — Resch, Annal. Sabion., III, 635. — Eichhorn, Beyträge zur Gesch. u. Topogr. des H. Kärnten, II, 211. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 122. — Hormayr, Archiv f. Gesch., XVII (1826) str. 596. — Mon. Boica, XXVIII[a], 229. — MG. Dipl, II, 232. — Ghon, Gesch der Stadt Villach, str. 214. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 63.]

Št. 469.

980, dne 28. aprila. Tribur.

Cesar Oton II. podeli vsled prošnje svoje soproge Teofane karantanskemu in veronskemu vojvodu Otonu pet kraljevih kmetij v področju in grofiji grofa Hartwika na karantanski zemlji in sicer v vaseh Otmanjah [1]), Blažji vesi [2]) Hutni vesi [3]), Raggasalu [4]) in Gölsach-u [5]) z vsemi priteklinami, med katerimi je tudi en vinograd z dotičnimi vincarji in kmetijami, katere ti obdelujejo. [„ . . . *qualiter nos ob petitionem et interventum dilectę coniugis nostrae Theophanu imperatricis augustae caro aequivoco nostro Ottoni, Karientinorum videlicet ac Voeronensium duci, nostrae proprietatis quinque hobas regales in regimine ac comitatu Hartvuigi comitis et in pago Karintriche dicto sitas ac villis Otmanica et Blasindorf, Gnevuotindorf, Racozoloch, Galisich inibi dictis iacentes, cum omnibus rebus illuc rite aspicientibus . . . . . . et vineam unam cum cultoribus illis et hobis in quibus habitant, ... in proprium tradidimus.*“

„Data IIII. kal. mai. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXX, indictione VII, anno vero regni secundi Ottonis XVIIII, imperii autem XIII; actum Triburis.“

[Izvirna listina v kr. državnem arhivu v Monakovem — Mon. Boica, XXVIII[a], 231. — MG. Dipl., II, 243. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 64.]

---

1) Otmanje (Ottmanach) je vas na Koroškem severovzhodno od Gospe Svete.

2) Blažja ves (Blasendorf) se nahaja severovzhodno od Celovca.

3) Hutna ves (Guttendorf) leži vzhodno od Celovca.

4) Raggasal je vas severno od Gospe Svete.

5) „Galisich“ je najbrže Gölsach na Grobniškem polju v občini Hrastje (Krasta). Mogli bi tudi misliti na Golšovo (Göltschach), ki se nahaja vzhodno od Žihpolja. Jaksch navaja Očelaz (Atschalas), kar je pa neverjetno. Isto velja o Gössling-u, na aterega misli Felicetti (Beiträge zur Kunde steierm. Gesch., V, 99).

Št. 470.

980, dne 24. oktobra. Constanz.

Cesar Oton II. podeli grofu Willihelmu [„*Vuillihelmi videlicet comitis*“] vsled njegove prošnje od svoje lastnine 20 kraljevih kmetij z vsemi priteklinami v grofiji grofa Rachwina, ležečih na vzhodni strani gore, ki se zove Dobrič [1]), pa do vrhov Stenice [2]) in Brezja [3]), potem med Dobričem in lastnino grofa Markwarda ter na tisti strani Rachwinove grofije, kjer se ta dotika Savinjske grofije.[4]) [„ . . . *de nostra proprietate ab orientali parte montis qui dicitur Doberich, usque ad summitatem montium quorum nomina sunt Stenniz, Frezniz, et ipsius montis iam dicti Doberich summitatem usque ad proprietatem Marchuuardi comitis, quicquid visi sumus habere in comitatu Rachvuini comitis ac inde quoadusque idem comitatus convenit ac tangit comitatum qui dicitur Sovuina.*“] Ako bi se pa na rečenem prostoru ne dobilo za 20 kmetij kraljeve zemlje, naj se to, kar še manjka, poišče v sosednjih delih Rachwinove grofije. [„*si autem desit in spatio superius dicto, ut arrabilis terrae ad mensuram viginti regalium mansorum perveniri numerus non possit, ubi proxime iaceat et sibi commode in comitatu praedicti Rachvuini comitis numerus arabilis terrae ad viginti regales mansos mensurando suppleatur.*“]

„*Data VIIII. kal. nov. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXX., indict. VII., anno vero regni secundi Ottonis XX., imperii autem XIII.; actum Constantiae.*“

[Izvirna listina v arhivu Zgod. društva v Celovcu. — Hormayr, Archiv für Süddeutschland, II, 222. — Zahn, Urkundenbuch d. H. Steiermark, I, 35. — MG. Dipl., II, 264. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 48]

Št. 471.

Morebiti 980, meseca novembra.[5])

Cesar Oton II. podeli vsled posredovanja karantanskega vojvoda Otona [„*equivoci nostri ac fidelis Ottonis Karentinorum ducis*

---

[1]) Dobrič je na južnem Štajerskem blizu St. Andreja nad Polzelo.

[2]) Stenica je gorovje na južnem Štajerskem južno od Vitanja.

[3]) Brezje je jugozahodno od Vitanja in zahodno od Stenice.

[4]) Iz te listine je razvidno, da je bila že leta 980. v Savinjski dolini grofija, ki je dobila svoje ime po ondotni reki. Od Savinjske grofije proti severu se je okoli Vitanja razprostirala Rachwinova grofija. V tej grofiji je grof Willihelm dobil od cesarja Otona II. dvajset kmetij. Nedaleč od Dobriča je grof Markward imel svojo lastnino. Njegova grofija se je razprostirala okoli Lipnice po srednjem Štajerskem. (Cfr. št. 436.)

[5]) Jaksch (Mon. hist. duc. Car., III, 64, 65) misli, da je ta listina nastala nekako meseca novembra leta 980. Glej tudi Uhlirz, Jahrbücher unter Otto II. und Otto III., str. 155, op.

interventu"] samostanu v Hornbachu[1]) šest kmetij v Quirnbachu v grofiji imenovanega Otona in v Wormsfeldskem okraju[2]) [„*sex mansos regales in villa Quideredesbach nominata sitos ac in comitatu ipsius prefati Ottonis et in pago Vuormazueld vocato iacentes.*"]

Datum manjka.

[Prepis iz 15. stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Mon. Boica, XXXI[a], 235. — MG. Dipl., II, 278.]

Št. 472.

981, dne 12. januarja. Ravenna.

Cesar Oton II. potrdi oglejski cerkvi, katero so nekdaj opustošili pogani in zlobni roparji, vsa njena posestva, katera si je do takrat pridobila od njegovih prednikov. S tem je hotel cerkvi pomagati ter njenemu patriarhu Rodaldu izkazati sočutje v njegovih potrebah. [„. . . *ecclesie Aquileiensi iam dudum a paganis malisque predonibus devastatae subvenientes eiusdemque sedis Rodaldi patriarche venerabilis nostrique dilecti fidelis neccessitatibus compatientes.*"] Med drugim cesar takrat potrdi oglejski cerkvi dvor „Lunas" s sto kmetijami, dvor Maniago [„*cortem que vocatur Maniacus*"][3]) s tridesetimi kmetijami, potem goro Maniago [„*montem Maniacum*"], dalje faro sv. Mavra s šestimi vasmi [„*cum sex cassalibus*"], s katerimi jih spoji še šest, ki se nahajajo med reko Zelline [„*Zelina*«][4]) in potokom „Cortus", ter na zadnje cerkev sv. Marije, ki se zove „Marcadello".

„*Data pridie idus ianuarii anno dominice incarnationis DCCCCLXXXI, indictione VIIII, imperii vero secundi Ottonis XIIII; actum Ravenne.*"

[Kartular iz 15. stoletja v aktih „Consultori in iure" v Benetkah. — Joppi v Mittheilungen des Instituts f. österr. Gesch., I, 291. — MG. Dipl., II, 271, št. 241.]

Št. 473.

982, dne 18. maja. Tarent.

Cesar Oton II. naznanja, da mu je solnograški nadškof Friderik pokazal listino kralja Arnulfa [„*pręceptionem Arnolfi regis*"][5]), v kateri je stalo, kako je ta vsled posredovanja takratnega solnograškega nadškofa Teotmara [„*ob interventum Thietmari reverendi archiepiscopi*"] potrdil solnograški cerkvi v mestu Ptuju cerkev z desetino in pa dva

---

1) Hornbach je v bavarskem Palatinatu blizu Zweibrückena.

2) „Pagus Vuormazueld" je bil tam, kjer je sedaj bavarski Palatinat.

3) Maniago je severozapadno od Spilimberga v Furlaniji.

4) „Zelina" je sedanja reka Zelline zapadno od Maniaga.

5) Gl. št. 296.

dela mesta s sodstvom, mitnino in mostom, kar so mu (nadškofu Teotmaru) podelili predniki imenovanega kralja. Ta je pa k temu še dodal tretji del mesta, katerega je prej imel v svoji lasti neki Karantanec, ki je pa izgubil svoje imetje, ker je bil zarad veleizdaje obsojen. Izvzeta so bila le tista posestva, katera je (Arnulf) prepustil njegovi (Karantančevi) soprogi zarad njene zvestobe, namreč dvor v vzhodnem ali gorenjem delu rečenega mesta, kjer so pričeli delati novo cerkev, v dolenjem ali zapadnem delu mesta pa tisti dvori, katere je takrat imela v svoji lasti, s sto kmetijami in desetimi vinogradi. Dalje je kralj Arnulf v Zistanesfeldu, kjer njegovi predniki še niso nobenemu nič odstopili, podelil solnograškemu nadškofu zarad njegovega zvestega službovanja zemljo, katera se razprostira od dveh blizu Drave postavljenih kupov in od mejne višine, ki se zove Breg, po Pobrežju do izliva Dravinje v Dravo. [„. . . *ad praefatam ecclesiam tradidit Pettouiam civitatem una cum ecclesia et decima illuc pertinente et duas partes civitatis cum bannis theloneis et ponte quę ab antecessoribus praenominati regis illô tradita fuerunt, et ex parte sua etiam addidit tertiam partem civitatis quę proprietas Carantani fuit illique diiudicata est eo quia reus maiestatis illius criminatus est constare, [excepti]s subnotatis rebus quas [uxori illi]us propter fidele servitium concessit, id est in superiori et orientali parte civitatis praedictae curtilem locum ubi nova ecclesia incepta est, atque in inferiori et occidentali parte civitatis ipsius illa curtilia loca quę in potestate tunc habuit cum hobis [centum] et vineis [decem], in Zistanesueld ubi numquam antecessores eius alicui quicquam dederunt, propter fidele servitium superius iam dicti archiepiscopi tradidit ad praefatum monasterium, sicut acervos duo prope Trauum positi sunt ex summitate termini qui Vuagreini dicitur, et ita sicut ille exterior Vuagreini tendit usque dum Treuuina fluit in amnem Trauum.*“]

Dalje je (kralj Arnulf) rečeni cerkvi prepustil poleg Sulma mesto Zuip [„*ad Sulpam civitatem Zuip*“] z vsemi priteklinami, hrastovimi gozdi in polji ter vso zemljo med Laznico [„*Luonzniza*“] in Sulmom [„*Sulpa*“], kateri reki prihajata z Alp [„*de alpibus*“], pa do jarka, kateri veže Muro in Laznico [„*fossa quę incipit de Muora et tenditur usque ad Luonznizam*“], potem gozd Sausal [„*forestum Susel*“] s sodno pravico [„*cum banno*“] tako, kakor so ga imeli v oblasti njegovi predniki in tudi on sam, ter lov na medvede in mrjasce v „Sladkih dolinah“ [„*in Dulcibus vallibus*“] od 1. septembra pa do sv. Martina. Kar se tiče pravice do tega lova, je prebivalstvo s prisego potrdilo, da so jo imeli njegovi predniki. — Potem je podelil solnograški cerkvi vse to, kar je imel v Longrabenu tik Rabe [„*ad Luminicham iuxta Rapam*“] in v Nestelbachu [„ *ad Nezilinpach*“], dalje cerkev, dvor in petdeset kmetij poleg Žabnice [„*ad Sabnizam*“] ter tudi posestva ob Rabi [„*ad Rapam*“] in v Dudlebski pokrajini [„*ad Tudleipin*“].

Dalje je (kralj Arnulf) potrdil (solnograškemu nadškofu) cerkev sv. Andreja poleg Labodnice [*„ad Labantam ecclesiam sancti Andreae“*], kakor so jo že potrdili njegovi predniki, z desetino, kakršna je tam v navadi [*„cum decima ut ibi consuetudo est“*], potem od svojih dvorov tako desetino, kakor je opisana v svetih knjigah [*„decimam ut in sacris codicibus habetur“*], ter (svinjsko) pičo po vsej Labodski dolini [*„saginationem in omni Labanta valle“*]; le gora „Forest“ je zarad kraljevega lova izvzeta. Tudi je dovolil, da smejo škofje za svojo in cerkveno potrebo sekati drva po rečeni gori in tudi po drugih.

Tudi je potrdil solnograški cerkvi rudnik na gori, „Gamanara“ imenovani, potem Engilbaldov fevd poleg Gorčice ter cerkev Gospe Svete pri Krnskem gradu s tako desetino, kakršno predpisuje cerkveni red od kraljevskih dvorov, to je od Krnskega gradu in drugih dvorov, ki spadajo k temu mestu, namreč od Dravskega dvora, Grafendorfa in Podkrnosa. Na gori pri Podkrnosu je kralj podelil solnograški cerkvi dva podložna delavca in njuni kmetiji ter pravico, na dotični gori sekati les in pasti svinje, ne da bi smeli ugovarjati kraljevi uradniki. Tudi je podelil ali pa potrdil posestva v Trebnjem, v Ostrovici, na Grobniškem polju, v Vetrinju, v Brežah, na Krki, v Grassluppu, Lungau-u, Scheiflingu, Teufenbachu, Katschu, Pölsu, Kobenzu, poleg Ingeringa, v Lindu, ob Liesingu, v Brucku, ob Murici, v Ljubnu ter dva kraja v Strassengelu. [*„... et unam fossam Ruderis in monte Gamanara semper per totum annum habendam, ad Curcizam beneficium Engilbaldi, ad Carantanam ecclesiam sanctę Marię cum decima sicut ecclesiasticus pręcipit ordo de curtibus regiis, id est de Carantana civitate aliisque curtibus ad eandem civitatem pertinentibus, id est Trahof, Grauindorf, Curnuz ibique ad Curnuz operarios servos duos in monte cum hobis illorum, ligna secanda in ipso monte sine contradictione ministrorum regiae potestatis cum saginatione Trebina, Astariuuiza, Chrapuchfeld, Vitrino, Friesach, Curca, Grazluppa, Lungouui, Sûblich, Tiufinpach, Chatissa, Pelissa, Chumbenza, Vndrima, Linta, Lieznicha, Prucca, Muoriza, Liubina, ad Strazzinalam dua loca.“*]

Cesar Oton naznanja, da sedaj iz nova potrjuje vse to, kar je kralj Arnulf podelil ali pa potrdil solnograški cerkvi. Vse to, kar so rečeni cerkvi v prejšnjih časih podelili razni kralji in cesarji, naj od današnjega dne ostane v njeni oblasti in nobeden njegovih (Otonovih) naslednikov, a tudi noben vojvoda, grof, vikar ali pa katerakoli sodnijska oseba ne sme tej cerkvi ničesar vzeti ali pa je na kak način vznemirjati.[1])

„Data XV. kal. iunii anno dominicę incarnacionis DCCCCLXXXII, indictione X, anno vero regni secundi Ottonis XXV, imperii autem XV; actum iuxta Tarentum foras muros civitatis.“

[1]) Primerjaj to listino z listinami pod št. 296, 460 in 482.

[Izvirna listina v c. k drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh. str. 206, št. 77. — Kukuljević, Dipl. Sbornik, I, 205, št. 246. — MG. Dipl. II, 319, št. 275.]

Št. 474.

982, dne 18. avgusta. Salerno.

Cesar Oton II. potrdi cerkvi v Speieru nekatera posestva v Speiergau-u in v grofiji wormskega Otona[1]) [*„in pago scilicet Spirhkeuuui et in comitatu Uurmacensis Ottonis“*].

„Data XV. kal. septemb. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXXII, indictione X, anno vero regni secundi Ottonis XXV, imperii autem XV; actum intra civitatem Salernam.“

[Izvirna listina v deželnem arhivu v Karlsruhe. — MG. Dipl., II, 325.]

Št. 475.

983, dne 1. junija. Verona.

Cesar Oton II. podeli vsled prošnje Otona, vojvoda karantanskega, cerkvi sv. Lamberta[2]) tri orale dolg in ravno tako širok del zemlje na Krnski gori[3]), potem polovico lesa na pobočju te gore ter deset oralov travnikov poleg reke Gline in sicer na tisti strani rečene gore, kjer bi si služabniki sv. Lamberta sami želeli; izvzet je le njegov ondotni dvor.[4]) [*„. . . qualiter nos interventu Ottonis et ammonitione Carentorum ducis quoddam nostrae proprietatis spatium capiens ex omni parte sive in longitudine sive in latitudine iugera tria in monte Carentano cum dimidia parte ligni illius montis in latere positi, cum decem iugeribus pratorum iuxta flumen Glana iacentium ad ęclesiam sancti Lanberti martiris, qualicumque supradicti montis parte, excepta nostra regali sede, inibi sancto Lanberto servientibus placuerit, perpetuo possidendum tradidimus atque delegavimus.“*] — Tudi sprejme cesar šentlambertsko cerkev in njene služabnike v svoje posebno varstvo ter zapove, da se ne sme noben javni sodnik ali pa kdo drug od sodnijske oblasti pokazati v ondotni cerkvi ali pa na njeni zemlji, da bi tu zaslišaval ljudi, od njih izterjaval globe, jih silil, da bi dajali prenočišče in pojedine, zahteval od njih porokov, jih tiral pred sodnijo ali pa pobiral

---

[1]) Tu omenjeni Oton je bil takrat vojvoda karantanski. Cfr. št. 471.

[2]) Tu nam je misliti na cerkev sv. Lamberta v Porečah blizu Gospe Svete, ne pa na Sv. Lambert na gorenjem Štajerskem. Da je temu tako, je dokazal Tangl v Archiv f. Kunde österr. Gesch., VI (1851), str. 377—380 in 398—401.

[3]) „In monte Carentano“ se dandanes zove Ulrichsberg ter se nahaja nad Krnskim gradom.

[4]) Pri besedah „nostra regali sede“ nam je misliti na Krnski grad, ki stoji na Kraljevi gori (Kraluzberg).

od njih katerokoli davščino; pač pa naj voditelji in bratje ondotne cerkve [„*rectoribus loci supramemorati fratribusque in eodem loco Christo et sancto Lantberto militaturis*“] pod varstvom imunitete v miru obdrže vse njene pritekline.

»*Data kal. iunii anno incarnationis domini DCCCCLXXXIII, regni Ottonis secundi XXV, imperii autem XV, indictione XI; actum feliciter Verone.*«

[Izvirna listina v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Mon. Boica, XXVIII[a], 234. — Ankershofen, Handbuch d. Gesch. d. H. Kärnten II[b], 111. — Tangl, v Archiv f. Kunde österr. Gesch, VI, 397 z „non iul.“ — MG. Dipl., II, 344. — Jaksch, Mon. hist duc Carinthiae, III, 66.]

Št. 476.

983, dne 7. junija. Verona.

Pogodba, katero je sklenil cesar Oton II. z beneškim doždom Tribunom in katera naj bi na eni strani vezala Benečane in njih podložnike, na drugi pa njih sosede (cesarjeve podložnike). Med beneškimi podaniki so med drugimi omenjeni „Gradenses“, med cesarjevimi pa „Foriiulienses“ in pa „Histrienses“.

Med raznimi točkami te pogodbe[1]) se nahajajo:

Cesar izjavlja, da nihče izmed njegovih podložnikov ne sme napadati beneške zemlje. Tista posestva, katera imajo Benečanje, dožd, beneški škofje, opatje in drugi beneški podložniki na njegovi (cesarjevi) zemlji, naj še dalje obdrže. Nihče naj ne napada beneških ladij, katere bi v nevarnosti iskale zavetja na njegovem obrežju; tudi naj ne nadleguje brodolomnih Benečanov. Kdor bi kaj takega storil, naj plača sto liber najčistejšega zlata tistim, katerim bi se predrznil škodovati.

Če je ena stranka napadla drugo, naj se oseba, ki je vodila napad, izroči v šestdesetih dneh, in vse, kar se je vzelo, naj se povrne v dvojni meri. Ako bi se to ne zgodilo, naj se od vsake osebe, ki je naredila tak zločin, plača po petsto solidov zlata.

Ukradeno blago naj se povrne četvernato.

Ako bi ubežali sužniki ali sužnice na zemljo druge stranke, jih je treba poslati nazaj z vsemi stvarmi, katere so odnesli. Sodnik, ki je vrnil take begunce, naj dobi za vsakega po en solid zlata. Ako bi pa sodnik ali kdo drug sprejel take begunce, in jih ne hotel poslati nazaj ter bi begunci odtam zbežali v druge kraje, tedaj naj od vsakega begunca plača po 72 solidov zlata. Ako bi sodnik ali pa uradnik tistega kraja, kjer se begunci zasledujejo, trdil, da jih ni tam, potem naj dva-

[1]) Enako pogodbo so Benečani sklenili leta 840. (gl. št. 124), potem leta 880. (gl. št. 258) in pa leta 967. (gl. št. 429).

najst izvoljenih mož [„*electi*“] priseže, da begunci niso bili tam sprejeti, da se tam ne nahajajo, da so tam neznani in da nimajo tam nič svojih stvari. Ako bi pa izvoljeni možje tega ne hoteli storiti, naj se po prvem in drugem pozivu kot zastava [„*pignus*“] izroči kak ondotni človek, ki se pa zopet izpusti, ko se je zadostilo pravici.

Ni dovoljeno, da bi kdo po drugih krajih sprejel kako zastavo razen takrat, kadar je potrebna zarad beguncev in v pravdnih zadevah. Če se je dala zastava, ne sme nasprotna stranka za njo zahtevati nove zastave, pač pa mora čakati, da se pravda konča. Če bi kdo sprejel zastavo iz drugega kraja, jo obdržal brez pravega vzroka ali pa za svojo zastavo zahteval protizastave, naj povrne še enkrat toliko, kolikor je sprejel.

Konji, kobile in druge čveteronogate živali, ako so bile ukradene, naj se povrnejo v dvojnem številu; ako so pa le zašle, naj se na vsak način dajo nazaj. Ako se po prvem in drugem pozivu to ne zgodi, naj da zastavo tisti kraj, v katerem se iščejo, za toliko časa, dokler stranka stranki ne da zadoščenja.

Ako so se begunci ali pa razne stvari poslali nazaj in se je dalo zadoščenje, naj ena stranka nasproti drugi skrbi za varnost zastran povrnitve.

Če bi kdo zahteval kako zastavo v drugih slučajih razen v navedenem, naj izgubi svojo pravico ter povrne to, kar je sprejel.

Kupčija naj se med obema strankama vrši tako, kakor sta se pogodili brez kake sile ali pa kakega nasprotovanja. Za trgovce obeh strank naj veljajo enaki pogoji.

Kar se tiče pobrežnine [„*de ripatico*“], naj po stari navadi ena stranka drugi dovoljuje pobirati štiridesetinko [„*quadragesimum*“]. Benečani smejo potovati po suhem in po rekah vsega cesarstva, njegovi (cesarjevi) ljudje pa po morju.

Ako bi prišlo med strankama do kakega prepira, se zagotavlja varnost njunim poslancem [„*legatarii*“]; ako bi jih kdo zadržal, naj jih izpusti ter plača tristo solidov globe. Ako bi kdo ubil kakega poslanca, naj odšteje nato njegovim staršem tisoč solidov in tem naj se tudi v roke izroči ubijalec.

Ako bi se kdo hotel zarad kake krivice pritožiti, naj gre enkrat ali dvakrat s pismom k sodniku (nasprotne stranke). Če bi mu sodnik v štirinajstih dneh ne priznal pravice, sme tožitelj v sedmih dneh sodniku v njegovi hiši zarubiti toliko imetja, kolikor znaša terjatev.

Morilce in sokrivce kakega umora je treba zvezane izročiti. Ako bi katera stranka tega ne hotela storiti, naj plača od vsakega krivca po tristo solidov zlata.

Enaka kazen naj zadene tistega, kateri bi na skupnih tržiščih, naredivši zmešnjavo, ubil kakega človeka. Ako se je zmešnjava porav-

nala brez umora in poškodovanja, naj plača zarad povzročitve tristo solidov zlata. Če bi kdo (pri tej priložnosti) zahteval kako zastavo, naj se da brez umora. Ako je pa kdo vendar ubil svobodnega človeka, naj plača od njega 300 solidov, od sužnika pa 50. Ako je kdo le ranil svobodnega človeka, naj plača 50 solidov, od sužnika pa 30.

Cerkvene stvari je dovoljeno zarubiti le takrat, kadar bi se kdo pravdal z duhovniki dotične cerkve, in sicer še le po enkratnem ali dvakratnem pozivu. Kdor bi drugače delal, naj plača dvojno globo. Ako bi kdo kaj zarubil iz nevednosti, mora priseči, da je tako, in potem naj samo povrne zastavo.

Koprčani [„*Capriani*"] smejo po stari navadi sekati les po Furlanskem gozdu [„*in silva Foroiuliana*"]; isto pravico naj imajo tudi gradeški prebivalci [„*Gradenses*"].

Beneška vlada obljubi, da hoče za to pogodbo vsako leto meseca marca plačati 50 liber svojih denarjev in en palij.

Obe stranki se zavežeta, da bodeta med seboj delali na to, da se v cerkvenih in samostanskih prepirih doseže pravica.

Do ene libre denarjev [„*pro una libra denariorum*"] zadostuje prisega enega človeka ter tako naprej do 12 beneških liber [„*usque duodecim libras Ueneticorum denariorum*"], da se doseže 12 izvoljenih prisegalcev [„*electi iuratores*"]. Ako bi pravda tekla za več kakor za 12 liber, naj vendar število prisegalcev ne znaša več kakor dvanajst.

Ako bi nastal prepir zarad zastav [„*de pignoribus*"], katere bi se pri nasprotni stranki deponirale, naj v takem slučaju priseže samo tista oseba, katera bi imela zastavo. Enako naj se postopa tudi glede kavcij [„*de cautionibus*"].

Kdor bi prelomil to pogodbo ter se ne hotel ravnati po njej, naj plača tisoč liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo (cesarjevo) blagajnico, polovico pa beneškemu doždu.

»*Anno [i]ncarnationis d[omini n]ostri Jesu Christi nong[entesi]mo oc[tua]ges[i]mo tertio, indictione undecima; Uerone actum septimo idus iunii.*«

[Kopija iz 10. stoletja, Liber blancus iz srede 14. stoletja, Codex Trivisanus iz 16. stoletja, vse troje v državnem arhivu v Benetkah. — MG. Dipl., II, 352, št. 300.]

Št. 477.

983, dne 7. junija. Verona.

Rimski cesar Oton II. potrdi vsled prošnje poreškega škofa Adama [„*Adam sancte Parentine ecclesie antistes*"] njegovi cerkvi, v kateri počiva truplo sv. Mavra, vsa tista posestva, katera so jej darovali njegovi (Otonovi) predniki ali pa drugi bogoljubni fevdniki, in sicer

Motovun[1]), Rosarium[2]), Nigrignanum[3]), turen nad Mirno[4]), turen v Cervariji[5]), pazinski grad in Medelanum[6]), kar so podelili poreški cerkvi razni kralji in pa (kralj) Hugon, potem pa tudi od rovinjske zemlje to, kar so rečeni cerkvi podarili njegovi predniki, namreč Dvogradje[7]) in pa Bale[8]) z vsemi priteklinami. [„. . . *predia, nominative Montona, Rosarium, Nigrignanum, turrim que est supra piscationem None*[9]), *et illam de Ceruaria et castrum Pisinum, Medelanum quod a regibus seu ab Ugone largitum est, videlicet Ruuignum quantum ad episcopatum sancte Parentine ecclesie donatum est a nostris antecessoribus, videlicet in loco qui dicitur Duo castella et Valles cum omnibus pertinentiis suis* . . .“] Noben vojvoda, patriarh, nadškof, škof, mejni grof grof, podgrof [„*vicecomes*“] ter nobena visoka ali nizka kraljeva oseba ne sme zarad naštetih krajev nadlegovati rečenega škofa in njegovih naslednikov ali pa na poreški zemlji stanujoče ljudi pozivati h kakemu (sodnemu) zborovanju brez škofovega odvetnika; pač pa naj imajo škof in njegovi nasledniki v mirni lasti vsa rečena posestva ter nihče naj jim ne nasprotuje zarad njih. Kdor bi prelomil to določbo, naj plača tisoč liber dobrega zlata in sicer polovico v njegovo (kraljevo) blagajnico, polovico pa rečenemu škofu in njegovim naslednikom.

»*Data VII. non. iunii anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIII, indictione XI, regni vero domni secundi Ottonis XXVI, imperii vero eius XIII; actum Verone.*«

[Prepis iz 15. stoletja po izvirniku v škofijskem arhivu v Poreču. — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653) V, 367 z dat. „V. non. iun.“; (ed. 1717) V, 400. — Tommasini v Archeografo Triestino, IV, (1837), p 388 z dat. „VII. mensis iunii.“ — Vergottin v Archeografo Triestino, Nuova serie, I (1869), p. 243. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 983. — MG. Dipl., II, 356, št 301.]

Št. 478

983, dne 11. junija. Verona.

Cesar Oton II. potrdi vsled posredovanja (karantanskega) vojvoda Otona ter vsled prošnje oglejskega patriarha Rodalda [„*interventu ac*

---

1) Motovun (Montona) je mesto v Poreškem okraju.

2) Rosarium se je zval grad pri Vižinadi.

3) Nigrignanum je bil grad nad Mirno med Tarom in Vižinado na zemlji sedanje Kaštelirske občine. Dandanes se tam nahajajo samo razvaline.

4) „Turris supra piscationem None“ je sedanji Tar (Torre) blizu izliva reke Mirne v morje.

5) „Turris de Ceruaria“ je bil južno od Tara, kjer je sedaj Castello Cervere.

6) Medelanum se je zval grad pri Sv. Vitalu južno od Vižinade.

7) Dvogradje (Due Castelli) nam je iskati zapadno od Kanfanara.

8) Bale (Valle), vas v Rovinjskem sodnem okraju.

9) Tu omenjena „Nona“ je sedanja Mirna. Pri tej reki je bila rimska postaja „ad Ningum“ (cfr. Letopis Mat. Slov. za 1897, str. 19) in tudi Anonym. Ravenn. jo še v sedmem stoletju imenuje „Nengone“ (cfr. Gr. I, št. 182).

petitione nostri dilecti ducis Ottonis patriarcha sancte Aquilegiensis ecclesie Rodaldus nostram humiliter adiit celsitudinem“] oglejski cerkvi pet gradov, ki so njena lastnina, namreč Buje, Fagagna[1]), Groagno[2]), Videm in Prata[3]) ter še zraven od vsakega gradu njegovo okolico v obsegu treh milj [„*quinque castella ipsius basilice nominative que propria ipsius ecclesie sunt*: *Buga, Phagangna, Croang, Vdene, Braitan, ex unoquoque castello circiter per ambitum ex omnique parte sicut tres miliarii continent*“]. Tudi podeli cesar oglejski cerkvi imunitetne pravice za vse te gradove in njih okolico.

»*Data III. idus iun. anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIII, indictione XI, regni vero domni secundi Ottonis XXVI, imperii quoque eius XVI; actum Verone.*«

[Notarski prepis iz leta 1195 v kapiteljskem arhivu v Vidmu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 479 z „anno regni XXXII, imperii undecimo.“ — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 143. — Castelli Friulani, I (1901), str 51. — MG. Dipl., II, 360]

Št. 479.

983, meseca junija.[4]) Verona.

Po smrti Otona, vojvoda bavarskega[5]), je cesar Oton II. podelil Bavarsko Henriku Mlajšemu, kateri je v teku leta 983. tudi iz nova dobil Karantanijo[6]). Kaže se, da se je wormski Oton prostovoljno odpovedal karantanski vojvodini.

Ann. Hildesheim. ad a. 983 (MG. SS., III, 64): „Imperator Verone placitum habuit ibique Heinricus minor de exilio ductus, dux Baiowariorum constitutus est.“

Thietmari Chronicon, III, c. 24 (MG. SS., III, 767): Heinricus minor exilio solutus dux Bawariorum effectus est.“

Ibid., IV, c. 3 (l. c, III, 768): „. . . propter Heinricum ducem qui tunc Bawariis atque Carentis praefuit munere praefati imperatoris (sc Ottonis secundi) . . .“

---

[1]) Fagagna je v Furlaniji med Vidmom in Št. Danielom.

[2]) Groagno ali Gruagno je severozapadno od Vidma.

[3]) Prata je v zapadni Furlaniji severovzhodno od Sacile.

[4]) Državni zbor v Veroni je bil meseca junija leta 983.

[5]) Bavarski vojvoda Oton je umrl dne 1. novembra leta 982.

[6]) Iz Thietmarjevih besed „qui tunc (namreč za Otona II., ki je umrl dne 7. decembra leta 983.) Bawaris atque Carentis praefuit“ je razvidno, da je Henrik Mlajši že v teku leta 983. postal karantanski vojvoda. Listine dokazujejo (gl. št. 475 in 478), da je bil Oton dne 1. in 11. junija še vojvoda karantanski. Henrik Mlajši je tedaj med 11. junijem in 7. decembrom leta 983. dobil Karantanijo v svojo oblast. Uhlirz (Jahrbücher unter Otto II. und Otto III., str. 187, op.) misli, da se je to zgodilo še le 985. leta.

Št. 480.

983, dne 16. julija. (Ravenna.)

Na sodnijskem zboru pod predsedstvom cesarja Otona (II.) se je pritožil presbiter Dominik kot zastopnik presbitera Justa, opata v samostanu sv. Marije na istrskem otoku Serri [„*invice Iusti presbiteri et abbatis sancte Mariae in insula Serra partibus Istriensis*"][1]) zoper oslarja Konstantina, [*Constantinus asinarius*"], da se je po krivici polastil treh kmetij [„*mansiones tres*"], Ker se Konstantin, trikrat pozvan, ni prikazal, je presbiter Dominik dobil rečene kmetije v fevd.

»*Temporibus domni Benedicti summi pontificis et universalis pape in apostolica sacratissima beati Petri apostoli domini sede undecimo, sic imperante domno piissimo augusto Ottone a deo coronato pacifico magno imperatore, in Italia vero anno sextodecimo, die vero sextodecimo mense iulius, indictione undecima; infra curti palatii domni Ottonis serenissimi imperatoris.*«

[(Fantuzzi) Mon. Raven., I, 212. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad an. 983. — MG. Dipl., II, 371, št. 315.]

Št. 481.

Od 984—1019.

Oglejski patriarh Ivan IV. je leta 984. začel vladati.[2]) Umrl je leta 1019. Dobil je od takratnega cesarja Otona III. razne pravice. Nastopil je zoper gradeškega patriarha Urza ter poudarjal, da je Gradež pravzaprav le njegova fara.

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 10): „Johannes patriarcha sedit annis XVIII.[3]) Ab Ottone III. plura privilegia obtinuit: et adversus quemdam Ursonem, qui se patriarcham Gradensem dicebat, coram b. Henrico imperatore, cujus uxor fuit b. Cunegundis virgo, de Gradu plebe sua sententiam reclamavit."

Št. 482.

984, dne 7. oktobra. Mainz.

Kralj Oton (III.) potrdi vsled prošnje solnograškega nadškofa Friderika njegovi cerkvi razna posestva po sedanjem Solnograškem in Gorenjem Avstrijskem. Dalje potrdi rečeni cerkvi dvor in cerkev z

---

[1]) To je sedanji otok Sv. Andrej od mesta Rovinja proti jugu.

[2]) Glej neko listino tega patriarha iz leta 1015., v kateri izjavlja, da je v 32. letu svojega vladanja podaril cerkvi sv. Štefana v Čedadu več posestev. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 493. — Mansi, Concil. coll., XIX, 365.)

[3]) Število „XVIII" je napačno.

desetino v Scafarafeldu [„*ad Scafarafeld*“] ter mnogo zemlje ob Ipuši [„*ultra Ipisam*“] in pri izlivu Urla [„*Urula*“] v Ipušo. Dalje jej potrdi tretji del mesta Mölka [„*ad Magilicham*“] ter ves svet, kateri se nahaja proti vzhodu tiste zemlje, katero so nekdaj njegovi predniki podarili samostanu sv. Emerama (v Reznem); le tri kmetije so izvzete. V Arnsdorfu ali Wachau-u [„*ad Arnesdorf, id est ad Wachawam*“] potrdi kralj solnograški cerkvi vsa nekdanja državna posestva, v Grünzu [„*ad Grunzitam*“] petdeset kmetij, pet jih je nekdaj dobil neki Dietrik, potem posestva v Loibenu [„*ad Liubinam*“] ter tretji del mesta v Hollenburgu [„*ad Holunburch*“] s tridesetimi vinogradi in petnajstimi kmetijami. Dalje potrdi solnograški cerkvi zemljo poleg reke Traguše [„*fluminis Treisime*“], katera (zemlja) je segala od Traismauera in cerkve sv. Martina [„*ad Treisimam civitatem et ecclesiam sancti Martini*“] proti jugu do Pottenbrunna [„*ad Potilinesprunnen*“], dalje poleg Donave do kraja, kateri se zove „Tripoliza“, in potem ob Donavi navzgor do meje, katera loči traismauerski in hollenburški svet. Tudi potrdi solnograški cerkvi posestva v Penku [„*ad Penninwanch*“], Lanzenkirchenu [„*ad ecclesiam Anzonis*“], potem v Pittenu [„*ad Witanisperch*“] vsa ondotna posestva razen sto kmetij, katere so njegovi predniki prepustili Možegoju [„*quod Mosogowoni datum est*“], dalje posestva v Ediitzu [„*ad ecclesiam Ellodis*“], Mönichkirchenu [„*ecclesiam Minigonis presbiteri*“], Kobolsdorfu [„*ad Gumpoldesdorf*“], poleg Rabice [„*ad Rapam*“], v Sobotici [„*ad Sabariam civitatem*“], Zöbernu [„*ad Siccam Sabariam*“] ter poleg Pinke [„*ad Penninchaha*“].

Dalje potrdi kralj Oton solnograški cerkvi v Blatogradu opatijo [„*ad Moseburch abbatiam*“], v kateri počiva sv. Adrijan, potem devetino od vseh ondotnih dvorov, mitnino v mestu in ribnik [„*cum theloneo in civitate et piscina*“], kakor so to rečenemu samostanu podarili njegovi predniki. Potem potrdi v Zalaberu [„*ad Salapiugen*“] dvor, tristo kmetij in ravno toliko vinogradov ter sploh vsa tamošnja državna posestva, v Kvartinah [„*ad Quartinaha*“] cerkev, v Kiseku [„*ad Gensi*“] tudi cerkev, potem cerkev v Ternbergu [„*ecclesiam ad Ternberch*“], dalje Gundoldovo cerkev [„*ecclesiam Gundoldi*“], v Pečuhu [„*ad V ecclesias*“] pa mitnino, vinograde, gozde in sploh vse, kar je solnograška cerkev dobila od njegovih prednikov.

V Ruginesfeldu [„*ad Ruginesuelt*“] potrdi solnograški cerkvi vsa tista posestva, katera so njegovi predniki nekdaj tam imeli, v Dornovi [„*ad Durnawa*“] cerkev, katera je posvečena sv. Rupertu in drugim svetnikom, ter goro „Paruuoz“ z vinogradi, njivami, travniki, gozdi in drugim posestvom, ležečim okoli gore.

Dalje potrdi kralj Oton solnograški cerkvi v Ptuju cerkev z desetino in dva dela mesta s sodstvom, mitnino in mostom ter zraven tega še tretji del mesta, katerega je nekdaj imel v svoji lasti neki

Karantanec, ki je pa izgubil svoje imetje, ker je bil zarad veleizdaje obsojen. Izvzeta so bila le tista posestva, katera so se prepustila njegovi (Karantančevi) soprogi, namreč dvor v vzhodnem ali gorenjem delu mesta, kjer so pričeli delati novo cerkev, v dolenjem ali zapadnem delu mesta pa tisti dvori, katere je takrat imela v svoji lasti, s sto kmetijami in desetimi vinogradi. Potem potrdi kralj solnograški cerkvi v Zistanesfeldu zemljo, katera se razprostira od dveh postavljenih kupov blizu Drave in od mejne višine, ki se zove Breg, po Pobrežju do izliva Dravinje v Dravo [„. . . *ad Petouiam ecclesiam cum decima et duas partes civitatis cum bannis theloneis et ponte que ab antecessoribus nostris illo tradita erant, et insuper terciam partem civitatis que proprietas fuit Carantani eique diiudicatum erat, eo quod reus maiestatis criminatus est constare, exceptis illis rebus que sue uxori concesse fuerunt, id est in superiori civitate in orientali parte civitatis curtilem locum ubi nova ecclesia incepta est, atque inferiori civitate in orientali parte civitatis ipsius illa curtilia loca que in potestate tunc habuit, cum hobis C et vineis X; in Cistanesueld firmamus ad prefatum monasterium sicut acervi duo prope Trauum positi sunt ex summitate superioris et exterioris termini qui Wagreini dicitur, et sicut ille Wagreini tendit usque dum Trewina fluit in amnem Trauum.*“]

Dalje potrdi kralj Oton solnograški cerkvi mesto Zuip pri Sulmu [„*ad Sulpam civitatem Suip*“] z vsemi priteklinami, hrastovimi gozdi in polji ter vso zemljo med Laznico [„*Luonzniza*“] in Sulmom [„*Sulpa*“], kateri reki prihajata z Alp [„*de alpibus*“], pa do jarka, kateri veže Muro in Laznico [„*fossa incipit a Můra et tendit usque ad Luonzniza*“], potem gozd Sausal [„*forestum Susel*“] s sodno pravico [„*cum banno*“] tako, kakor so ga imeli v oblasti njegovi predniki, ter lov na medvede in mrjasce v „Sladkih dolinah“ [*in Dulcis vallibus*“] od 1. septembra pa do sv. Martina. Kar se tiče pravice do tega lova, je prebivalstvo s prisego potrdilo, da so jo imeli njegovi predniki — Dalje potrdi solnograški cerkvi vse to, kar so (njegovi predniki) nekdaj imeli v Longrabenu tik Rabe [„*ad Luminicha iuxta Rapam*“] in v Nestelbachu [„*ad Nezilinpach*], potem cerkev, dvor in petdeset kmetij poleg Žabnice [„*ad Sabnizam*“] ter tudi posestva ob Rabi [*ad Rapam*“] in v Dudlebski pokrajini [„*ad Tudeleipin*“].

Tudi potrdi kralj Oton solnograški nadškofiji cerkev sv. Andreja poleg Labodnice [„*ad Labantam ecclesiam sancti Andree*“], katero so jej že njegovi predniki potrdili, z desetino, kakršna je tam v navadi [„*cum decima, ut ibi consuetudo est*“], potem od dvorov, katere so tam imeli njegovi predniki, pa tako desetino, kakor je opisana v kanoničnih knjigah [„*decimam ut in canonibus habetur*“], dalje (svinjsko) pičo po vsej Labodski dolini [„*saginacionem in omni Labanta valle*“]; le gora „Forst“ je izvzeta. Tudi potrdi pravico, da smejo škofje za

svojo in cerkveno potrebo sekati drva po rečeni gori in tudi po drugih. Dalje potrdi solnograški cerkvi rudnik [»*fossam ruderis*“] na gori, „Gamanara“ imenovani, potem Engilbaldov fevd poleg Gorčice [„*ad Gurzizam benefîcium Engilbaldi*“] ter cerkev Gospe Svete pri Krnskem gradu [„*ad Carantanam ecclesiam sancte Marie*“] s tako desetino, kakršno predpisuje cerkveni red od vseh dvorov, ki spadajo h Krnskem mestu, namreč od Dravskega dvora, Grafendorfa in Podkrnosa [„*cum decima sicut ecclesiasticus ordo precipit de curtibus omnibus que ad Carantanam civitatem pertinent, id est Trahof, Grauindorf, Gurnuz*“]. Na gori pri Podkrnosu (?) je kralj potrdil solnograški cerkvi dva podložna delavca in njuni kmetiji ter pravico, na dotični gori sekati les in pasti svinje, ne da bi smel kdo ugovarjati. Tudi je potrdil posestva v Trebnjem, v Ostrovici, na Grobniškem polju, v Vetrinju, v Brežah, na Krki, v Grassluppu, Lungau-u, Scheiflingu, Teufenbachu, Katschu, Pölsu, Kobenzu, poleg Ingeringa, v Lindu, ob Liesingu, v Brucku, ob Murici, v Ljubnu ter dva kraja v Strassengelu. [„*ad Szreliz*[1]) *operarios servos duos in monte cum hobis illorum ligna secanda in ipso monte sine contradictione omnium hominum cum saginacione, Trebinam, Ostarwiza, Chrapucfeld, Vitrino, Frisach, Gurcha, Grazluppa, Lungowi, Sublich, Tiufinbach, Chatissa, Pelissa, Cumbenza, Vndrima, Linta, Lienznicha, Pruka, Muoriza, Liubina, ad Strazzinulam duo loca* . . .] Nobeden izmed njegovih (kraljevih) naslednikov, a tudi noben vojvoda, grof ali kaka druga oseba ne sme od naštetih posestev rečeni cerkvi ničesar vzeti.[2])

»*Data non. octobr. anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIIII, regni vero domni Ottonis [I, indictione] XIII; actum Mogoncie.*«

[Prepis iz 13. stoletja v c. k. drž. arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 203, št. 76 k letu 979. — Kukuljević, Dipl. Sbornik, I, 202, št. 245 k letu 979. — MG Dipl., II, 393, št. 1.]

Št. 483.

985, dne 28. marca. Grone.[3])

Kralj Oton III. podeli wormski škofiji svoje posestvo v vasi Eppingen-u, ki se nahaja v grofiji vojvoda in grofa Otona[4]) ter v okrajih, Elesenzgouue[5]) in Creihgouue imenovanih [„*in comitatu*

---

[1]) Tu ne smemo misliti na vas Žrelec pri Celovcu. Najbrže bi moralo namesto „Szreliz“ stati „Gurnuz“. Cfr. št. 296 in 473.

[2]) Primerjaj to listino z listinami pod št. 296, 460 in 473.

[3]) Grone je v bližini mesta Göttingena.

[4]) Ta Oton je bil od leta 978—983. ter od 995—1004 vojvoda karantanski. Gl št. 464, 479 in 518.

[5]) Elesenzgouue je Alzacija.

ducis ac comitis Ottonis et in pagis Elesenzgouue et Creihgouue nominatis situm"].

„*Data V. kal. april. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXXV, indictione XIII, anno vero tertii Ottonis regnantis secundo; actum Gruone.*"

[Izvirna listina v državnem arhivu v Darmstadtu. — MG. Dipl., II, 407, št. 11.]

Št. 484.

985, dne 12. aprila. Quedlinburg.

Kralj Oton III. praznuje velikonočne praznike v Quedlinburgu. Štirje vojvodje so pri tej priložnosti izvrševali častne službe. Konrad, vojvoda švabski, je bil komornik, Bernhard, vojvoda saski, pa maršal. Izmed obeh Henrikov je bil eden stolnik, drugi pa točaj. Eden izmed Henrikov je bil vojvoda karantanski, drugi pa vojvoda bavarski.[1])

Thietmari Chronicon (MG. SS., III, 770): „Celebrata est proxima paschalis sollemnitas in Quidelingeburg a rege, ubi quatuor ministrabant duces: Heinricus ad mensam, Conrad ad cameram, Hecil ad cellarium, Bernhardus equis prefuit."

Št. 485.

985, meseca junija.[2]) Frankfurt.

Med Henrikom Prepiralcem in karantanskim vojvodom Henrikom Mlajšim, sinom vojvoda Perhtolda, je prišlo do hudega prepira. Vzrok je bil najbrže ta, ker je moral Henrik Mlajši odstopiti svojemu nasprotniku bavarsko vojvodino.[3]) Na državnem zboru v Frankfurtu se je s pomočjo nekega grofa Hermana prepir poravnal. Henrik Prepiralec je dobil bavarsko vojvodino.

Thietmari Chronicon, IV, c. 6 (MG. SS., III, 770): „Oritur autem inter hunc (sc. ducem Heinricum) et praefatum Heinricum, qui minor dicebatur, magna seditio, quae Herimanni comitis consilio postmodum finita; regis gratiam in Francanafordi et ducatum dedicius promeruit."

Wolfherii Vita Godehardi episc. Vita prior, c. 7 (ibid., XI, 173): „ . . . scilicet post execrabilem immo miserabilem seditionem quae fuit inter praedictum ducem Heinricum, piae memoriae Heinrici imperatoris patrem, et alium Heinricum Carentinorum ducem, Berhtaldi ducis filium..."[4])

---

[1]) Waitz (Deutsche Verfassungsgeschichte, VI, 265) misli, da tisti Henrik, ki je vršil službo stolnika, je bil vojvoda karantanski, drugi Henrik („Hecil") pa vojvoda bavarski, kajti tega imenujeta tako tudi Richer (Histor. lib. II, 97; MG. SS., III, 628) in pa Otto Fris. (Chron. VI, 27; MG. SS., XX, 241.)

[2]) Cesar Oton III. se je v Frankfurtu mudil dne 26. junija in 2. julija. (Cfr. MG. Dipl., II, 410, 412.) V tem času je bil v rečenem kraju državni zbor.

[3]) Gl. št. 479.

[4]) Wolfher je to posnel po Thietmarju.

Št. 486.

985, dne 30. septembra. Bamberg.

Kralj Oton III. podeli vsled posredovanja obeh Henrikov, svojih nečakov, namreč vojvoda bavarskega in vojvoda karantanskega.[1]) [„*interventionibus . . . . nepotum nostrorum, Heinricorum ducum scilicet Bauuariae ac Carintanę regionum*“], pasovski cerkvi tiste davščine, katere so svobodni koloni po Vzhodni marki [„*in orientali plaga*“] do takrat odrajtovali v državno blagajnico.

„*Data pridiae kal. octob. anno dom. incarnationis DCCCCLXXXV, indictione XIIII, anno autem tertii Ottonis regnantis secundo; actum Babenberge.*“

[Izvirna listina v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon., I, 361; ed. Ratisb., I, 240. — Lünig, Reichsarchiv, XVII^a, 769. — Hansiz, Germ. sacra, I, 225. — Féjèr, Corp. dipl. Hung., I, 273. — Buchinger, Gesch v. Passau, II, 496. — Mon. Boica, XXVIII^a, 243. — Meiller, Reg. der Babenb, str. 1 (extr.). — MG. Dipl., II, 420, št. 21.]

Št. 487.

985, dne 17. oktobra. Ettenstadt.

Kralj Oton III. podeli vsled posredovanja karantanskega vojvoda Henrika svojemu fevdniku, grofu Rachwinu, od svoje lastnine 15 kraljevskih kmetij z vsemi priteklinami v Rozvini.[2]) Ako bi se pa tu ne dobilo toliko (kraljevske) zemlje, naj se to, kar še manjka, poišče v bližnjih vaseh ter v okraju, „Zitdinesfeld“ imenovanem[3]) in ležečem v grofiji rečenega grofa Rachwina. [„ . . . *quomodo nos ob interventum Heinrici Karigentinorum ducis cuidam fideli nostro Rachuuin nominato de nostra proprietate dedimus quindecim mansos regales in villa Razuuai dicta sitos si ibi inveniantur, si autem ibi inveniri non possint, in proximis villis ubi suppleri valeant tollendos et in pago Zitdinesfeld vocato ac comitatu pręfati Rachuuini comitis iacentes . . .*“]

„*Data XVI. kal. nov. anno dominicę incarnationis DCCCCLXXXV, indictione XIIII, anno autem tertii Ottonis regis secundo; actum Etdenestat.*“

---

[1]) Vojvoda bavarski je bil dne 30. septembra leta 985. Henrik Prepiralec (gl. št. 485), vojvoda karantanski pa Henrik Mlajši (gl. št. 479).

[2]) Rozvina (Rosswein) je vas južno od Maribora blizu Hoč.

[3]) Kaže se, da je „Zitdinesfeld“ isto, kar Zistanesfeld, namreč polje zapadno od Ptuja pri vasi Skorbi na Štajerskem. (Cfr. št. 296.)

[Izvirna listina v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 210, št. 79 z dnevom „XV. kal. nov.“ — Zahn, Urkundenb. d. H. Steiermark, I, 39, št. 32. — MG. Dipl., II, 421, št. 22]

Št. 488.

988, dne 1. maja. Frankfurt.

Kralj Oton III. podeli vsled prošnje svojega ljubega nečaka, vojvoda Otona [1]) [„*ob . . . petitionem . . . . dilecti nepotis atque equivoci nostri Ottonis ducis*“], wormski cerkvi svoje pravice [„*regium bannum*“] po nekaterih gozdih ob Neckarju.

„*Data kal. maii anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIII, indictione I, anno autem tercii Ottonis regnantis V; actum Franconofurt.*“

[En prepis iz 12. stoletja v kr. knjižnici v Hannoveru, drug prepis pa iz 15. stoletja v arhivu v Darmstadtu. — MG. Dipl., II, 443, št. 43.]

Št. 489.

988, dne 27. avgusta. Meersburg.[2])

Kralj Oton III. potrdi vsled prošnje svojega ljubega fevdnika, karantanskega vojvoda Henrika [„*Heinricum Karentanorum ducem nostrumque dilectum fidelem nostram humiliter implorasse regalem excellentiam*“], cerkvi sv. Zenona v Veroni vse njene pravice in posestva.

„*Data VI. kal. sept. anno dom. incarnationis DCCCCLXXXVIII, indictione I, anno autem tercii Otonis regnantis V; actum Meresburg.*“

[Prepis iz 13. stoletja v mestnem arhivu v Veroni. — Ughelli, Italia sacra, V, 660; ibid., ed. Coleti, V, 745. — MG. Dipl., II, 446, št. 46.]

Št. 490.

989, dne 1. oktobra Frankfurt.

Kralj Oton III. naznanja, da je vsled prošnje svoje matere Teofane in svojega dragega nečaka, karantanskega vojvoda Henrika [„*cari nepotis nostri Karentinorum ducis Heinrici*“], podelil freisinškemu škofu Abrahamu nekatere dele svoje lastnine na Kranjskem v marki

---

[1]) Tu omenjeni Oton je bil več let karantanski vojvoda.

[2]) Meersburg je na Badenskem ob Bodenskem jezeru.

vojvoda Henrika in v grofiji grofa Waltilona.[1]) Meja podeljene zemlje se vleče od izvira potoka Žabnice proti zapadu čez gorske vrhove in vmes ležeče gozde do Pečane in do konca ondotnih Alp do tja, kjer izvira Hotaveljski potok, potem do tja, kjer se ta potok izliva v Soro, dalje čez Soro do vrha gore, ki se nad njo vzdiguje in se proti vzhodu razprostira, potem čez to goro in sosednje doline naprej do gradu „Bosisen“, odtod naprej do Gosteškega potoka in gorske vrhove, ki so nad Soro, potem do tja, kjer se Gosteški potok, prišedši od juga, izliva v Savo ter nato ob Sori do tja, kjer se ta združuje s Savo. Kralj Oton podeli škofu Abrahamu vso svojo lastniuo, katero je imel med (prejšnjim) posestvom rečenega škofa in posestvom grofa Wernharda[2]); izvzeta so le posestva, katera je bil (kralj) podelil Pribislavu.[3]) Dalje se vleče meja od brega Sore pri plitvini, Stresov brod imenovani, onostran Sore do Kranjske ceste in dalje ob tej cesti, kolikor je polja na njeni vzhodni strani in sicer tako, da podeljeni svet obsega okraj „Primet“ in pa gozdič Sorsko Dobravo, dalje reže meja po sredi prostor med „Primet“ in „Vuizilinesteti“ ter na zadnje sega do že imenovanega potoka Žabnice. [„ . . . *quandam nostre proprietatis partem in regione vulgari vocabulo Chreine*[4]) *et in marcha ducis*

---

[1]) Kaže se, da je bil grof Waltilon naslednik grofa Popona (gl. št. 444, 445). Waltilonova grofija ni obsegala samo loškega okraja, temuč se je razprostirala tudi po severnejših delih Gorenjskega. Bled z okolico je tudi spadal zraven. Ni znano, katerega rodu je bil ta Waltilon. Prav nikakih dokazov nimamo, da bi bil plemenitim Ebersbergom v sorodu, kakor to domneva Wahnschaffe (Das Herzogthum Kärnten und seine Marken, str. 51, op. 154) in za njim Schumi (Archiv für Heimatkunde, I, 230). Prvi rabi izraz „möglicherweise“, drugi pa že „wahrscheinlich“.

[2]) O tu imenovanem grofu Wernhardu ne vemo nič drugega, kakor to, da je leta 989. v bližini sedanjih Medvod imel svoja posestva. Ni nam znano, kake rodovine je bil in kje je bil doma. Čim manj zgodovinskih podatkov imamo o kaki osebi, tem več hipotez se včasi potem o njej naredi. Tako mislijo nekateri, da je ta Wernhard imel svoj sedež v Kranju, drugi pravijo, da na Šmarni gori, tretji pa, da na ljubljanskem gradu. Vse te trditve so brez zgodovinske vrednosti. Rajši recimo, da o tem nič pravega ne vemo! — Tudi nikakor ne morem pritrditi Schumi-ju (Archiv, I, 118), da ta grof Wernhard, ki je imel svoja posestva na Kranjskem ter živel okoli leta 989., potem grof Werihen, ki je leta 1001. dobil od cesarja Otona III. polovico Gorice in Solkana, ter grof Wecellin, ki je imel svoja posestva v Istri ter še leta 1040. živel, so bili ena in ista oseba. Ko bi bil Schumi vsaj trdil, da so bili bratje, bi bilo verjetnejše. Iz tega, da so bili vsi trije grofje in so se njih imena z „W“ začenjala, še ne sledi, da so vsi trije bili le eno telo in ena duša. Tudi se je treba ozirati na to, da med 989. in 1040. je razlika 51 let.

[3]) Plemenitaš Pribislav je med letom 983. in 989. dobil od kralja Otona III. nekoliko posestev blizu sedanjih Medvod. Bil je brez dvoma slovenskega rodu. Nekateri mislijo, da je bila graščina Goriče pri Medvodah njegova lastnina. (Schumi, Archiv, I, 114; Koblar v Izvestjih Muz. dr., I, 58.)

[4]) Iz te listine in tudi iz nekaterih drugih (gl. št. 444, 445) je razvidno, da se je dežela, v kateri so se nahajali zgoraj omenjeni kraji, po domače ali v ljudskem jeziku (vulgo, vulgari vocabulo) zvala „Creina“ (Chreine), t. j. Krajina. Tuji izraz za

Heinrici et in comitatu Waltilonis comitis sitam, id est ubi rivulus Sabniza originem producere incipit, deinde statim occidentem versus cacumina montium silvasque interiacentes usque ad Bosanam et sic ad fines earundem alpium, deinde ubi rivulus Cotabla originem sumit, usque ad hunc locum ubi hostium in Zoura fluvium mittit, sicque trans Zouram usque ad summitatem ipsius montis Zoure adiacentis qui extenditur orientem versus, et ita per eundem montem perque valles usque ad castrum quod vulgo Bosisen vocatur, statimque de eodem castro usque in rivulum qui vocatur Goztehe, et cacumina montium ad Zouram respicientia perindeque ubi prefatus rivulus australi parte decurrens hostium vadit in Zouram, ac sic tractim dum Zoura hostium facit in Zauam, ac quicquid inde locorum inter illas proprietates duas situm est, Abrahę videlicet episcopi ac Vuernhardi comitis excepta proprietate Pribizlauui nostra regali traditione sibi donata, hoc totum nobis pertinens — Abrahe episcopo in proprietatem donare curavimus, ac iuncta ripa Zourae quantum extenditur unius iugeri longitudo usque ad vadum quod vulgo Stresoubrod vocant, ibique ultra eundem fluvium

---

to zemljo je „Carniola“, katero omenjata že ravennski geograf (gl. Gr., I, št. 182) in Pavel dijakon (Gr., I, št. 215). Ni dvomiti, da so Slovenci, ko so prišli proti koncu šestega stoletja v sedanjo domačijo, tujo besedo Carneola predrugačili tako, da so iz nje dobili primernejše ime za svojo domovino Kakor so iz Poetovium naredili Ptuj, iz Celeia Celje, iz Tergeste Trst, iz Carusad Kras, iz Longaticum Logatec, tako tudi iz Carneola Krajina.

Vprašanje je, je bila Kranjska proti koncu desetega stoletja mejna grofija ali pa samo grofija. Iz raznih listin je razvidno, da je bila mejna grofija (marcha), ki ni obsegala samo dolenjske strani, kakor Schumi misli (Archiv, I, 99 i. dr.), temuč tudi Gorenjsko in Notranjsko. (Cfr. Huber v Mitth. d. Instit. f. österr. Geschichtsforschung, VI, 388—394.) Če čitamo (št. 444) „in comitatu Poponis comitis quod Carniola vocatur et quod vulgo Creina marcha appellatur“, ali pa (št. 445) „in regione vulgari vocabulo Chreine et in marcha et in comitatu Paponis comitis“, ali pa v tej listini „in regione vulgari vocabulo Chreine et in marcha ducis Heinrici et in comitatu Waltilonis comitis“, imajo te fraze isto veljavo, kakor besede v neki listini cesarja Otona III. z dne 1. novembra leta 996., kjer beremo „in regione vulgari vocabulo Ostarrichi in marchia et in comitatu Heinrici comitis“. Avstrija je bila leta 996. mejna grofija in Henrik njen mejni grof, čeprav stoje v listini besede „in comitatu Heinrici comitis“. Isto velja tudi o Kranjski, ki je bila torej proti koncu desetega stoletja mejna grofija.

Znano je, da je kaka mejna grofija med svojimi mejami lahko imela eno ali tudi več grofij, po katerih so grofje zapovedali. (Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, VII, 84.) Oblast nekaterih vojvodov se ni razprostirala samo po njih vojvodinah, temuč tudi po mejnih grofijah, katere so bile z vojvodinami združene. (Waitz, VII, 148.) Vojvoda je bil včasi tudi mejni grof v mejni grofiji, ki je bila del njegove vojvodine. (Waitz, VII, 71.)

Kar se tiče zgoraj omenjene listine, vidimo, da je bil karantanski vojvoda Henrik ob enem mejni grof kranjski. V kranjski mejni grofiji sta leta 989. živela dva grofa; morebiti jih je bilo še več. Enemu je bilo ime Waltilon, drugemu pa Wernhard. Meje njunih oblasti so se stikale blizu sedanjih Medvod na Gorenjskem.

occidentem versus usque in viam quę vocatur via Chreinariorum, et sursum per eandem viam quicquid campi in australi eiusdem vię parte iacet, ita ut Primet territorium et silvula quę Zourska Dobrauua sub eadem comprehensione teneatur et spatium quod iacet inter Brimet et Uvizilinesteti per medium dividatur, et sic usque in prefatum rivulum Sabniza — nostra regali potentia in proprium usum concessimus firmiterque donavimus . . . ."][1] Kralj ukazuje, da naj vsak, ki bi po ondotnih gozdih, kateri se razprostirajo od potoka Žabnice proti zapadu do Pečane in odtod do Hotaveljskega potoka in njegovega izliva v Soro [„*a rivulo Sabniza versus occidentem usque ad finem Bosanga et inde usque ad iam dictum rivulum Chotabla indeque usque in Zoura fluvium*"], brez dovoljenja rečenega škofa s pomočjo psov ali na kak drug način lovil divjačino, plača dotično globo škofu, ne pa v njegovo (kraljevo) blagajnico. Noben grof, sodnik ali dekan in nobena druga oseba nima pravice, da bi se brez dovoljenja freisinškega škofa ali njegovega namestnika vtikala v ondotne zadeve.

„*Data kal. oct. anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIIII, indictione II, anno autem tercii Ottonis regnantis VI; actum Franconovurt.*"

[Prepis iz 12. stoletja v kr državnem arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon., I, 136; ed. Ratisb, I, 92. — Lünig, Reichsarchiv, XVII^a, 218, št. 12. — Meichelbeck, Hist. Fris., I^a, 185. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 637. — (Hormayr) Beyträge zur Lösung der Preisfrage, 2. Heft, str. 3 (nepopolno). — Mon. Boica, XXXI^a, 247, št. 127. — Mitth. des hist. Vereines f. Krain, II (1847), 22, št. 2. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I, 43, št. 43. — Schumi, Urk. u. Reg. f. Krain, I, 14, št. 10. — MG. Dipl., II, 463, št. 58.)

Št. 491.

Med 985—989.[2]

Henrik, vojvoda karantanski [„*Heinricus dux Karintanorvm*"], podeli vsled prošnje škofa Albuina po svoji soprogi Hildegardi [„*uxoris suę Hiltigardae*"] brixenski cerkvi v roke rečenega škofa in njegovega odvetnika Rodana [„*advocati sui Rodani*"] eno kmetijo z vsemi priteklinami v Aufhofenu [„*in villa Vfhouun*"], drugo pa v St. Georgenu [„*in villa sancti Georgii*"].[3]

Naštetih je več prič. — Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 652. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 125. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 4.]

---

[1] Ta listina je prav za prav le prepis listine cesarja Otona II., izdane dne 23. novembra leta 973. (gl. št. 445); samo daljša notica v sredi listine in pa še nekatere druge malenkosti so nove.

[2] Karantanski vojvoda Henrik (Mlajši) je umrl leta 989. (Gl. št. 492.)

[3] Aufhofen in St. Georgen sta na Tirolskem severno od Brunecka.

Št. 492.

989, dne 5. oktobra.

Takrat je umrl Henrik Mlajši, vojvoda karantanski.[1]) Njegov naslednik je bil Henrik (Prepiralec), vojvoda bavarski.

Ann. Altah. mai. ad a. 989 (MG. SS., XX, 789): „Henricus dux Karintanorum obiit."

Auctar. Ekkehardi Altah. ad a. 989 (ibid., XVII, 363): „Heinricus dux Karintanorum obiit."

Ann. necrol. Fuld. ad a. 989 (ibid., XIII, 206): „Obiit Heinrichus dux."

Necrol. Frising ad „3. non. octob." (Forschungen zur deutschen Geschichte, XV, 164.)

Št. 493.

990, dne 18. junija. Frankfurt.

Kralj Oton III. podeli vsled prošnje svoje matere Teofane in piacentskega nadškofa Ivana ter z ozirom na zvestobo oglejskega patriarha Ivana oglejski cerkvi [„*sancte Aquilegiensi ecclesie in honore sancte Marie dicate cui videtur preesse Ioannes insignis patriarcha*"] vsa njena posestva, katera so jej on (kralj Oton) in njegovi predniki podelili, ter ob enem vse to, kar spada k tem posestvom, kakor concordijsko škofijo, samostan v Sestu ter vse druge moške in ženske samostane, opatije, fare, gradove, zemljo tistih ljudi, ki so umrli brez oporoke in dedičev, kmetije [„*massaritiis*"][2]), ekskuzate [„*scusatis*"][3]) ter vse druge, ki stanujejo na dotični zemlji, dalje ves obdelani in neobdelani svet, pašnike, gozde, drevesnice [„*stalariis*"][4]), polja, sadonosna in neplodna drevesa, pravico do sena [„*herbaticis*"], pustote, vode, vodotoke, mline, ribstvo, pristanišča [„*portibus*"], colnino [„*teloneis*"], pobrežnino [„*ripaticis*"], globe [„*districtionibus*"] kolekte [„*collectis*"] ter vse premakljivo in nepremakljivo imetje. Patriarh Ivan in njegovi nasledniki naj imajo vse to, ne da bi jim kdo ugovarjal. — Kralj tudi potrdi patriarhu Ivanu in njegovim naslednikom veljavnost vseh listin [„*cuncta suarum instrumenta cartarum*"] tako, da se lahko, ako bi po tatvini, požaru, brodolomu ali kako drugače izgubil nekoliko svojih listin, sklicuje na to listino, ako bi ga kdo nadlegoval

---

[1]) Kje je vojvoda Henrik umrl, ni znano. Dne 1. oktobra, tedaj štiri dni prej, se je mudil v Frankfurtu. (Gl. št. 490.)

[2]) Massaritia (massaritium) pomenja: 1) pohišje, izbno orodje, 2) kmetijo, 3) skupino posestev.

[3]) Scusati = excusati. Zastran pomena te besede glej dotično opazko pod številko 23.

[4]) Stallarium (stalarium) so zvali drevesnico, iz katere so dobivali kole·

na kakem zboru. Ta listina naj ima isto veljavo, kakor če bi imel prvotne listine v svojih rokah.

Kralj tudi dovoli patriarhu, da sme brez ugovora razsojevati o vseh krivicah njegovega (kraljevega) odvetnika v Pulju na vseh zborih, ki so v zvezi z oglejsko cerkvijo. [*„cuique concedimus a villa Polla nostrum in advocatorem fidelem de omnibus placitis predicte ecclesie pertinentibus sed omnibus culpis nostra regali auctoritate, ut bonus comes remota omni contradictione inhibi iuditium faciat.*“] [1])

Noben vojvoda, mejni grof, škof, grof, podgrof ter noben državni uradnik ne sme nadlegovati njega (patriarha) ali pa njegovih naslednikov, kateri naj mirno uživajo vse naštete stvari. Kdor bi se drznil prelomiti to določbo, naj plača tisoč liber najčistejšega zlata in sicer polovico v njegovo (kraljevo) blagajnico, polovico pa patriarhu Ivanu in njegovim naslednikom.

„Data XIIII. kal. iulii anno dominice incarnationis DCCCCLXXXX, indictione III, anno autem tercii Ottonis regnantis septimo; actum Franconouurt.“

[Dve kopijalni knjigi iz 15. stoletja (Consultori in iure) v Benetkah. — Stumpf, Acta imperii inedita, 30, št. 24. — MG. Dipl., II, 471, št. 65.]

Št. 494.

Okoli 990.

Plemeniti klerik Wito prepusti po svojem bratu Heribertu solnograški cerkvi, njenemu nadškofu Frideriku in odvetniku grofu Hartwiku svojo lastnino v Pirku [2]) in Wimpassingu [3]) [*„ad Pirichun et Uuintpozingun*“] z vsemi priteklinami in osmimi podložniki, katerih imena so se glasila „Pezo, Eginolf, Liuzi, Zuerco, Genza, Zirneca, Asziza“. Nasprotno pa odstopi nadškof Friderik po svojem odvetniku, grofu Hartwiku, imenovanemu kleriku do konca njegovega življenja fevd, katerega je takrat imel pri Sv. Andreju [4]) [*„a sancto Andrea*“], z vsemi priteklinami in naslednjimi podložniki „Liuzi cum filiis et filiabus, Willihart cum uxore et filiis, Wazili cum uxore et filiis, Blagadsa, Razili cum uxore, Dragosid, Linduuar, Geza, Ozi, Wasagrim, Raza cum filiis“ ter dve kmetiji v Siebendingu [5]) [*„ad Sigizingun*“] s podložniki „Adalpreht cum uxore et filiis, Azili cum uxore et filiis.“

---

[1]) Ta listina se skoraj od besede do besede ujema z neko listino cesarja Otona I. (gl. št. 442), le stavek „cuique concedimus . . . . . . faciat“ je nov. Kaže se, da je ta stavek poznejša priteklina.

[2]) Pirk je severno od Sv. Andreja v Labodski dolini.

[3]) Wimpassing je med Sv. Andrejem in Pirkom.

[4]) Sv. Andrej, mesto v Labodski dolini.

[5]) Siebending je severovzhodno od Sv. Andreja.

Med pričami sta tudi navedena „Turdagŏuuo“ in „Putizlao“.[1]) Datum manjka.

[Cod. Fridarici, št. 339 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn) Juvavia, Anhang, str. 199, št. 24. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 186, št. 23. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 70, št 171.]

Št. 495.

Okoli 990.

Abraham, škof (freisinški)[2]), in njegov odvetnik Diotrik podelita Albuinu, škofu (brixenskemu)[3]), in njegovemu odvetniku Rodanu [„*advocati sui Rodani*“] eno kmetijo oranice v Gaisu[4]) [„*loco Geizes hobam I arabilis terrę*“]; nasprotno pa odstopita škof Albuin in njegov odvetnik Rodan škofu Abrahamu in njegovemu odvetniku ravno toliko oranice v Sirnici[5]) [„*loco Sirnvuiza*“]. Naštetih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 663 ad c. 994. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 135. — Zahn, Cod. dipl. Austro-Fris., I, 49 (Font. rer. Austr., Dipl., XXXI) ad c. 995. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 7 ad c. 985—993. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 68.]

Št. 496.

Okoli 990.

Brixenski škof Albuin in njegov odvetnik Rodan [„*cum manu advocati sui Rodani*“] prepustita freisinškemu škofu Abrahamu in njegovemu odvetniku Diotriku šest podložnih ljudi, stanujočih v innichenski opatiji [„*VI mancipia in abbatia Intichinga manentia*“], ki so se zvali Sado, Enzi, Wenilo, Azo, Moyza[6]), Pranca.[7]) — Nasprotno pa odstopita škof Abraham in njegov odvetnik škofu Albuinu in njego-

[1]) Imena Zuerco (Zverko), Zirneca (Črnika), Blagadsa (Blagica), Dragosid (Dragožit), Turdagŏuuo (Trdogoj) in Putizlao (Budislav) so brez dvoma slovenska. Imeni Genza in Asziza imata slovensko končnico.

[2]) Freisinški škof Abraham je vladal od novembra 957. pa do 7. junija 993. Zahnova letnica „c. 995“ je tedaj napačna,

[3]) Albuin je okoli leta 975. postal škof.

[4]) Gais je na Tirolskem severno od Brunecka.

[5]) Sirnica (Sirnitz) je na Koroškem severno od Trga (Feldkirchen).

[6]) Ime Mojca ali Mojica je slovensko ter je služilo našim prednikom kot osebno ime. (Cfr. Letopis Matice Slov. za 1886, str. 127, št. 157; Izvestja Muz. dr., III, str. 11 in 50.) Podlaga temu imenu je besedica „moj“.

[7]) Pravilna oblika se glasi Branka. (Gl. Letopis, l. c., str. 112, št. 19; Izvestja, stran 9).

vemu odvetniku ravno toliko drugih podložnikov, katerih imena so se glasila Enzi, Engilhart, Guntheri, Wipila, Reginhilt in pa en dojenček.

Naštetih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 663 ad a. 994.[1]) — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 134. — Zahn, Cod dipl. Austro-Fris., I, 49 (Fontes rer. Austr., Dipl., XXXI) ad a. c. 995. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 7 ad c. 985–993.]

Št. 497.

Med 954. in 991.

Plemeniti Tešina[2]) s priimkom Rapoto [„*quidam nobilis vir Tessina cognomine Rapoto*“] sezida z dovoljenjem solnograškega nadškofa Friderika cerkev v Klančah[3]) [„*in loco Globzach*“], katero potem nadškof posveti na čast sv. Andreju. Nato podeli Tešina od svojega imetja nadškofu (pravo) desetino od Hafenberga[4]) in Göschla[5]) pa do rečene cerkve. Po zameni dobi od nadškofa in njegovega odvetnika za dve kmetiji, eno v Kozjah[6]) in drugo v Gomilah[7]), tretji del omenjene desetine; nadškof pa podeli rečeni cerkvi krstno in pogrebno pravico do Hafenberga in Göschla. [„ . . . *et de prediis suis a loco Hauenesperch et Choisil usque ad eandem ecclesiam (rectam) decimationem in manus archiepiscopi legitime tradidit et eiusdem decimę terciam partem cum duabus hobis una in loco Cosiach altera Gomilach sita per manus prenominati archiepiscopi et ipsius advocati concambivit et eidem ęcclesię ius baptizandi et sepeliendi a predicto loco Hauenesperch et Choisil obtinuit ordinante et confirmante hoc archiepiscopo, ne aliquis succedentium episcoporum commutare potestatem habeat.*“]

Priče: „Deginhart, Walther, Noppo, Zirne, Heimo, Pecili, Witegoi, Heceman, Beringer, Wecil, Liutfrit.“

„*Anno dominicę incarnationis DCCCCmo.*“ [8])

[Ankershofen, Handbuch der Gesch. des H. Kärnten, II b, 37. — Jaksch, Monumenta hist. duc. Carinthiae, I, 46.]

---

[1]) Ker je freisinški škof Abraham že leta 993. umrl, je letnica 994 ali pa c. 995 napačna.

[2]) Ime Tešina (Tessina) je slovensko. Kaže se, da je ta plemenitaš bil slovenske krvi.

[3]) Klanče (nem. Glantschach) je na Koroškem od Št. Vida proti jugozahodu.

[4]) Hafenberg je vas od Trga (Feldkirchen) proti severovzhodu.

[5]) Göschl je vas od Št. Vida proti zahodu.

[6]) Kozje (nem. Göseberg) je od Klanč proti zahodu.

[7]) Gomile (nem. Grammilach) so od Klanč proti jugozahodu.

[8]) Letnica 900 ne more biti prava, če pomislimo, da je solnograški nadškof Friderik vladal od leta 954. pa do 991. A tudi v tem času ni bila listina spisana, pač

Št. 498.

991, dne 8. septembra. Pulj.

Neki Sergij daruje samostanu sv. Mihaela[1]) zemljišča na rumijanskem svetu [„*in fundo Rumiano*“][2]) s kosom, ki je blizu Teodorove zemlje, potem še en del zemlje [„*pecia de terra*“], katerega mu je njegova tašča prepustila v svoji oporoki, in pa kos zemlje na rumijanskem svetu, katerega je dobil po zameni od svojega sorodnika Leona, njegove soproge in njegove sestre. Rečenemu samostanu prepušča vse svoje imetje na rumijanskem svetu s hišami in zemljišči. Ako bi sam ali pa njegovi starši kdaj hoteli uničiti to daritev, je treba samostanu sv. Mihaela kot globo plačati eno libro zlata.

Priče: „Johannes et Martinus fratres, et Andrea et Marcellinus fratres, et Johannes de Monte.“

„*Regnante domino Ottoni anno VIII., die VIII. mense Septembris in civitate Polae.*“

[Prepis v bibl. Marciana v Benetkah. — Kandler, Codice dipl. Istr ad a. 990.]

Št. 499.

991, dne 5. oktobra. Trajectum s. Andreae.[3])

Istrski grof Werihent [„*Uuerihent Histriensium comes*“] je predsedoval na zboru [„*colloquio*“], katerega so se udeležili „Andreas s. Parentine ecclesie episcopus atque Petrus s. Tergestine ecclesie episcopus nec non Johannes s. Nove Civitatis ecclesie episcopus“ ter vsi starejšine [„*omnes namque seniores ad rectas justitias terminandas vel deliberandas*“]. Zborovanja so se udeležili naslednji skabini: „Johannes de Pago locopositus scavinus, Andreas scavinus, Oderlicus scavinus, Leo scavinus civitatis Parentine, Germini locopositus et scavinus, Benedictus scavinus, Antonius scavinus, Petrus scavinus civitatis Justinopolis, Vernerius scavinus civitatis Tergestine, Wido scavinus,

---

pa kakih sto let pozneje, ko je živel solnograški nadškof Gebhard (1060–1088), ki je okoli leta 1065. na neki sinodi pri Gospe Sveti uredil desetino po Koroškem. Redlich je (gl. Mittheilungen des Instit. f österr. Gesch., V, 353 358) dokazal, da je ta listina, ki se nahaja v Zgodovinskem društvu v Celovcu, sicer nepristna, a posneta po neki pravi listini iz dobe nadškofa Friderika, ter zarad tega tudi ne moremo dvomiti o verjetnosti njene vsebine. Nekatere priče, ki so v tej listini navedene, so omenjene tudi v nekaterih drugih virih, nastalih v dneh solnograškega nadškofa Friderika.

[1]) To je samostan sv. Mihaela in Monte pri Pulju.

[2]) „Fundus Rumianus“ je bil najbrže v okolici puljskega mesta.

[3]) „Trajectum s. Andreae juxta mare“ je bil pri izlivu reke Mirne na skrajnem nosu, ki se razteguje v morje ter leži blizu morske poti iz Novega grada v Poreč.

Justus scavinus, Wernerius scavinus Civitatis nove, Joannes scavinus, Venerius scavinus de castro Pirani.“ Tudi je prišla k zborovanju velika množica ljudstva.

Na zboru se poreški škof Andrej in njegov odvetnik Alberik pritožita zoper Berto, soprogo rajnkega Kadolaja, in njenega sina Almerika de Montelino, bivajočega pred vasjo [„*ante vicum*“], Rosarium imenovano.[1]) Tu se nahajajo neki vinogradi, ki so bili vedno lastnina poreške cerkve sv. Mavra in ondotnih škofov do sedanjega škofa Andreja. Škofje so tu vsako leto dobivali svoje dohodke od svinjske paše [„*glandaticum porcorum*“] in pa od sena [„*herbarias pecorum*“]. Rečena Berta in njen sin pa nočeta priznati škofom njih pravice ter jim nasprotujeta.

K zboru sta prišla tudi Berta in njen sin Almerik s svojim odvetnikom Benediktom iz Kopra [„*de civitate Justinopoli*“]. Rečeni Benedikt pravi, da nista Berta in Almerik delala nikake škode poreški cerkvi sv. Mavra in njenim škofom. Znano pa je vsem, da so rajnki Olman [„*Olmanus*“] in po njegovi smrti njegov sin Kadol [„*Cadolus*“], za tem pa Berta [„*Bertha*“] in njen sin Almerik skoz več kakor trideset let imeli pravico do polovice rečene gore in pa do tretjine tega, kar sta nesla svinjska paša in pa seno [„*tertiam partem glandatici porcorum seu tertiam partem herbarie pecorum*“].

Nato je grof Werihent ukazal sodnikom, da bi razsodili, kar se je tudi zgodilo. Berta je morala priseči, da je res to, kar je govoril njen odvetnik Benedikt. Obe stranki sta se zopet pomirili. Grof Werihent je ukazal o tej razsodbi napraviti dve enako se glaseči listini [„*cartulas*“], eno za Berto in njenega sina Almerika, drugo za škofa Andreja, da jo shrani v arhivu cerkve sv. mučenika Mavra.

„Ego Acio de Aquileja interfui. — Ego Gualtramus frater d. Andree episcopi interfui. — Ego Joannes advocatus ecclesie s. Thome interfui. — Ego Bonifacius frater ipsius Joannis interfui. — Ego Waltramus de Duobus castellis interfui. — Ego Olmannus et Andreas fratres de civitate Polensi interfuimus. — Ego Alderus de castro s. Georgi interfui. — Ego Vinderius de civitate Parentina interfui. — Ego Waltramus filius Helegardi interfui. — Ego Andreas gastaldo de castro Montelini interfui. — Similiter et alii multi interfuerunt.“

„Actum vero ad Trajectum s. Andree (juxta mare) anno dominice incarnationis DCCCCXCI, d. vero Othonis serenissimi regis anno VIII, ... die vero V. intrante mense Octobris per cursum de indictione IV.“

[Ughelli, Italia sacra, X, 312. — Kandler, Codice dipl. Istriano ad a. 991.]

---

[1]) Rosarium se je zval neki grad blizu Vižinade.

Št. 500.

Med 991—1008.[1])

Ker je bilo mesto Gradež vsled starosti poškodovano, ga je beneški dožd Peter Orseolo utrdil z zidom od tal do vrha. Tik zapadnega stolpa si je postavil palačo. Popravil je tudi mestne cerkve. V kripti sv. Marka so bili v štirih posodah shranjeni ostanki svetnikov in sicer so bile v prvi posodi svetinje sv. Fortunata in Feliksa, v drugi sv. Hermagora in Fortunata, v tretji sv. Dionizija in Larga, v četrti sv. Hermogena in Fortunata. Vse to je dal dožd prenesti v jako skrit kraj.

Iohannis diaconi Chron Venet. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 150): „Eo namque tempore Gradensis civitas, que totius novae Venetiae metropolis fore dignoscitur, vetustate ex maxima parte consumpta videbatur; quam praedictus princeps ab ipso fundamine ad propungnaculorum usque sumitatem munitissime renovavit, domumque propriam in ea iuxta occidentalem turrim edifficare fecit; parietes etiam seu ecclesiarum laquearia recreare libentissime studuit“

Danduli Chronicon, lib. IX, c. 1, pars 4 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 225): „Dux (sc. Petrus Ursiolo) quoque Gradensem urbem antiquitate consumptam a fundamentis usque ad propugnaculorum summitatem muro vallavit, et juxta occidentalem turrim palatium sibi construxit, et ecclesias devotissime reparavit, et in crypta sancti Marci corpora sanctorum in quatuor capsis recondita occultissime cum inscriptis titulis collocavit. In prima corpora exstant Fortunati et Felicis, in secunda Hermacorae et Fortunati, in tertia Dionysii et Largi, in quarta Hermogenis et Fortunati.“

Št. 501.

Med 991. in 1023.[2])

Plemeniti Azili odstopi (solnograškemu) nadškofu Hartwiku in njegovemu odvetniku Reginbertu 21 oralov svoje lastnine ob Labodnici [„*ad Lauenta*“]. Nasprotno mu pa nadškof Hartwik po svojem odvetniku Egizinu prepusti 15 oralov zemlje v Wölzingu[3]) [„*ad Weliuuiza*“].

Navedenih je več prič.

[Cod. Hartuuici, št. 12696 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Archiv. f. Kunde österr. Geschichtsqu., XXII (1860), 300, št. 3. — Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, I, 190, št. 2. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 71, št. 173.]

---

[1]) Beneški dožd Peter Orseolo II. je vladal od leta 991—1008. Kaže se, da je Gradež utrdil v prvih letih svojega vladanja.

[2]) V tem času je vladal solnograški nadškof Hartwik.

[3]) Wölzing je v Labodski dolini na Koroškem severno od Sv. Andreja.

Št. 502.

Prenovljena listina.[1])

Med 991—1023.

Plemeniti Heimo in njegovi tovariši [„*Heimo cum suis participibus*“] so z dovoljenjem solnograškega nadškofa Hartwika v letu „IDCCC, indict. XIII., IIII. non iulii“ [2]) postavili cerkev, katero je nato rečeni nadškof posvetil v čast sv. Martinu in drugim svetnikom.[3]) Cerkvi je nadškof podelil krstne, pogrebne in desetinske pravice [„*aecclesiastica lex et iusticia baptizandi et sepeliendi ac decimarum*“], a zato je pa dobil posestvo v Sulmu [„*cum praedio quod dicitur Sulpa*“]. — K rečeni cerkvi spadajo: ena pristava z vsemi pravicami tik cerkve, dve kmetiji ob Gorčici, ena v „Forza“, tri v „Losiz“, dve v „Gila“, ena v „Strezlesdorf“ in ena v „Coziah“ [4]); desetine se pa nahajajo pri rečenem dvoru (Sv. Martinu), v Friedlachu [5]) in v „Liubina“. [„*Hoc sunt obe ad ipsam aecclesiam pertinentes: unum stabulum cum omni iusticia situm iuxta aecclesiam, due obe de Gurzista, I de Forza, III de Losiz, II de Gila, I de Strezlesdorf, I de Cosiah; decime vero de isto curtivo et de Frideloseihe et de Liubina.*“]

Podložniki [„*mancipia*“] te cerkve so: „Durandus presbiter et filii eius, Reginuuart et filii eius, Izman et filii eius, Gezo et filii eius, Dietmar et filii eius.“

Med pričami se tudi omenja „Turdegou“.

[Izvirnik prenovljene listine v Zgod društvu v Celovcu. — J a k s c h, Mon. hist. duc. Carinthiae, I, 49.]

Št. 503.

992, dne 24. januarja. Frankfurt.

Kralj Oton III. potrdi vsled posredovanja (karantanskega) vojvoda Henrika [„*interventu .... Heinrici ducum*“] samostanu v Einsiedeln-u [6]) samostanska posestva in pravice.

---

[1]) Ta listina je bila najbrže leta 1075. prenovljena po neki pravi listini, ki je nastala za časa solnograškega nadškofa Hartwika, vladajočega od 991—1023. (Cfr. Redlich v Mitth. des Inst. f. österr. Geschichtsforschung, V, 361—364.) Nekateri deli te listine so vpleteni v listino solnograškega nadškofa Gebeharda z dne 4. julija l. 1075.

[2]) Letnica „IDCCC“ je izmišljena istotako, kakor neka enaka letnica v neki drugi listini (cfr. št. 497). Indikcija, mesec in dan so tu isti, kakor v listini z dne 4. julija leta 1075.

[3]) Sv. Martin na Grobniškem polju na Koroškem.

[4]) Izmed tu naštetih krajev je „Gurzista“ reka Gorčica (Görtschitz) na Koroškem in „Coziah“ je pa najbrže vas Göseberg v Šentvidskem sodnem okraju na Koroškem. — Jaksch misli, da „Gila“ je Golobinjski potok na južnem Štajerskem, ki se pri Golobinjeku izliva v Sotlo, kar se mi pa ne zdi verjetno.

[5]) Friedlach je vas na Koroškem vzhodno od Trga.

[6]) Einsiedeln je v Švici v kantonu, Schwyz imenovanem.

„Data VIIII. kal. febr. anno dominicę incarnationis DCCCCXCII, indictione V, anno autem tertii Ottonis regnantis nono; actum Franconouurt.“

[Izvirna listina v samostanu v Einsiedelnu. — Böhmer, Acta imp. selecta, str. 19, št. 24. — MG. Dipl., II, 492, št. 83.]

Št. 504.

Med letom 957. in 993.[1])

Inventar, kateri se je nahajal v cerkvi sv. Primoža in Felicijana[2]) pod (freisinškim) škofom Abrahamom.

„Noticia aecclesiasticarum rerum quae in aecclesia sancti Primi et Feliciani continentur quas Abraham venerabilis episcopus illuc perpetravit. Cappę II, planetę VI, albę VII, humeralia V, stolę VI cum fanonibus VI, dalmatica I, subtile I, coccinea velamina altarium VI, calices argentei II cum patenis, plenarium I, bibliotheca in duo volumina divisa, item genesis, regum, parabolę Salomonis, actus apostolorum, apocalipsis, dialogorum II, missales libri III, epistolare I, lectionarium I, antiphonarium I, psalterium I, expositio super genesim, liber Wolfhardi, vita Samsonis, turibulum argenteum I, officiale I.

Absque his sunt ibi alię planetę IIII, albę IIII, stolę IIII, fanones IIII, humeralia IIII, calices argentei III, patenę II, turibulum cuprinum I, plenarium I, missales libri II, antiphonarium I, gradale I, actus apostolorum, psalterium I, omelię III, dialogorum I, pancalia II, velum III, tapecia II cum ipso quem vos dedistis.

Preter ceteros libros supradictos adhuc gradale I, psalterium I, liber Mathei, sequentiaria II, passionarium I, expositio super epistolas II, liber Samsonis, passio sanctorum Primi et Feliciani, versarium I missale I, liber Geronimi presbiteri scriptus Scotigenę, ordo ad missam celebrandam

Cappę II, planetę II, subtile I, albę II, humeralia V, stolę VI, fanones VI.

Turibulos cum ipso quem vos dedistis gerulę II.

Per totum libri [quos habe]tis, XLII, calices IIII, patenę IIII per totum.

Petros cristallinos XV. alios XII.

[Cod. št. 6380 v državni knjižnici v Monakovem. Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris, III, 7 (Fontes rer. Austr., Dipl. XXXVI) — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 48.]

---

[1]) V tem času je vladal freisinški škof Abraham.

[2]) Ta cerkev je bila na Otoku tik Vrbskega jezera na Koroškem.

Št. 505.

993.

Grof Arnold [„*Arnoldus comes*“] povrne kremsmünsterskemu samostanu več posestev, katera so mu bila vzeta za časa (pasovskih) škofov Adalberta in Piligrima. Med drugim mu povrne dve kmetiji v Steinfeldenu [1]) in kraj „Rivt“, kjer obdeluje zemljo samostanski podložnik Mazilin, ondotne novine pa ima v lasti Slovan Benko. [„. . . *idem iam dictus Arnoldus comes, quod sibi inscienter usurpavit, prorsus in posterum abdicavit duobus in Stainfeld receptis mansis et loco Rivt a quodam illius monasterii servo Mazilino nomine exculto et novalia a suo Sclauo nomine Wenco possesso.*“]

„. . . *anno II Christiani episcopi . . . . . Data circa annum domini DCCCCLXXXXIII.*“ [2])

[Cod. Fridericianus iz 14 stoletja v Kremsmünstru. — (Hagn) Urkundenbuch v. Kremsmünster, 27, št. 18. — Urkundenbuch d. L. ob der Enns, II, 718, št. 8.]

Št. 506.

993, dne 17. aprila. Ingelheim.

Kralj Oton III. potrdi vsled nasveta svojega ljubega nečaka, vojvoda Otona [3]) [„*consultu . . . dilectique nepotis nostri Ottonis ducis*“], nadškofijski cerkvi v Devinu dve mesti, Calbe in Rosenburg [„*duas civitates Calua et Rosburg nominatas*“].[4])

„*Data XV. kal. mai anno dominicae incarnationis DCCCCXCIII, indictione VI, anno vero tertii Ottonis regnantis X; actum Ingilenheim.*“

[Izvirna listina v kr. državnem arhivu v Berlinu. — MG. Dipl., II, 530, št. 118.]

Št. 507.

993, dne 24. aprila. Ingelheim.

Kralj Oton III. podeli vsled posredovanja svojega ljubega nečaka, vojvoda Otona [5]) [„*ob petitionem et interventum . . . carique nepotis et equivoci nostri Ottonis ducis*“], cerkvi sv. Petra v Wormsu weilburško opatijo [„*abbatiam Wiliniburg*“].[6])

---

[1]) V listini imenovani „Stainfeld“ je Steinfelden pri Viechtwangu jugozapadno od Kremsmünstra na Gorenjem Avstrijskem. „Rivt“, ki je bil brez dvoma v bližini Stainfelda, ima sedaj drugo ime.

[2]) Pasovski škof Kristijan je bil naslednik škofa Piligrima, kateri je umrl meseca maja leta 991. Drugo leto vladanja škofa Kristijana je trajalo nekako od maja l. 992. pa do maja l. 993. Najbrže je bila ta listina izgotovljena v prvih mesecih l. 993.

[3]) Tu omenjeni Oton je bil bivši in poznejši vojvoda karantanski.

[4]) Mesto Calbe je na Saskem južno od Devina ob reki Sali. Nekoliko vzhodno odtod je Rosenburg.

[5]) Tu omenjeni Oton je bil več let vojvoda karantanski.

[6]) Mesto Weilburg je na Hessenskem ob reki Lahn.

„Data VIII. kal. maii anno dominice incarnationis DCCCCXCIII, indictione VI, anno autem tercii Ottonis regnantis X; actum Ingilenheim.“

[Prepis iz 12. stoletja v kr. knjižnici v Hannoveru. — MG. Dipl., II, 532, št. 120.]

Št. 508.

993, dne 30. aprila. Worms.

Kralj Oton III. potrdi vsled prošnje svojega dragega nečaka, vojvoda Otona[1]) [*„propter petitionem . . . . cari nepotis et aequivoci nostri Ottonis ducis“*], samostanu v Kemptenu[2]) svobodno volitev ondotnih opatov.

„Data II. kal. maii anno dominicę incarnationis DCCCCXCIII, indictione VI, anno autem tertii Ottonis regnantis X; actum Uuormatię.“

[Prepis iz 11. stoletja v kr. državnem arhivu v Monakovem — Lünig, Reichsarchiv, XVIII^{a}, 171, št. 5. — Mon. Boica XXXI^{a}, 252, št 139. — MG. Dipl., II, 533, št. 121.]

Št. 509.

Morebiti leta 993. meseca maja.

Kralj Oton III. potrdi vsled posredovanja svojega ljubega nečaka, vojvoda Otona[3]) [*„ob dileccionem et interventum dilecti nepotis et equivoci nostri Ottonis ducis“*], samostanu v Hornbachu[4]) imunitetne pravice.

Datum manjka.

[Prepis iz leta 1430. v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Mon. Boica, XXX^{a}, 245, št. 126 k letu „circa 988“. — MG. Dipl., II, 536, št. 124, kjer je listina uvrščena med listino z dne 15. maja leta 993. in listino z dne 23. maja istega leta.]

Št. 510.

993, dne 23. maja. Strassburg.

Kralj Oton III. potrdi vsled posredovanja svojega ljubega vojvoda Otona[5]) [*„interventu . . . dilectissimi aequivoci nostri ducis Ottonis“*] samostanu v Weissenburgu[6]) vsa tista posestva, katera je samostan dobil od njegovih (kraljevih) prednikov.

---

[1]) Tu omenjeni Oton je bil od leta 978—983 in od 995—1004 vojvoda karantanski.

[2]) Mesto Kempten je na jugozahodnem Bavarskem ob reki Illeri.

[3]) Tu imenovani Oton je bil več let vojvoda karantanski.

[4]) Hornbach je v zapadni Nemčiji južno od mesta Zweibrückena.

[5]) Tu omenjeni Oton je bil dalj časa vojvoda karantanski.

[6]) Weissenburg je mesto v severni Alzaciji.

„Data X. kal. iunii anno dominicae incarnationis DCCCCXCIII, indictione XIV, anno autem tertii Ottonis regnantis decimo; actum in Argentina civitate.“

[Prepis iz leta 1580. v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Mon. Boica, XXX[a], 254, št. 130. — MG. Dipl., II, 537, št 125.]

Št. 511.

993, dne 15. junija. Nordhausen.[1])

Kralj Oton III. podeli vsled prošnje svojega ljubega brata (!) in fevdnika Henrika, vojvoda bavarskega in karantanskega [*„ob petitionem et interventum dilecti fratris ac fidelis nostri Heinrici Baioariorum et Karentinorum ducis“*], nekemu Sachsonu od svoje lastnine tri kraljeve kmetije v kraju, „Gluzengisazi“ imenovanem, kjer prebiva Slovan Gluzo.[2]) [*„ . . . Sachsoni cuidam de nostra proprietate dedimus tres mansos regales in loco ubi Gluzo Sclauus habitare et diruere cepit, ... in praedicto loco quem vulgari lingua nuncupant Gluzengisazi.“*] Ako bi se v tem kraju ne dobilo toliko kraljeve zemlje, naj se to, kar še manjka, poišče v sosednjih krajih. Ako bi pa bilo v prej imenovanem kraju več zemlje, kakor za tri kmetije, naj rečeni Sachson dobi vso, kolikor je je.

„Data XVII. kal. iulii anno dominicae incarnationis DCCCCXCIII, indictione VI, anno autem tertii Ottonis regnantis decimo; actum in civitate Nordhuson.“

[Izvirna listina v kr. državnem arhivu v Monakovem. — Hund-Gewold, Metrop. Salisb., ed. Mon., I, 137; ed. Ratisb., I, 93. — Mon Boica, XXVIII[a], 253, št. 167. — MG. Dipl., II, 539, št. 128]

Št. 512.

993, dne 2. julija. Merseburg.

Kralj Oton III. podeli po nasvetu in priprošnji svojega nečaka, vojvoda Otona[3]) [*„consultu simul et rogatu . . . . nepotis et aeq[uivoci nostri Otton]is d[uc]is“*], opatiji v Selz-u razne pravice.

---

[1]) Nordhausen je mesto na Saskem severno od Erfurta.

[2]) Ker se ta listina omenja tudi v freisinških kartularjih, smemo iz tega sklepati, da je bil „Gluzo“ Slovenec in kraj „Gluzengisazi“ na slovenskih tleh, kajti freisinška cerkev ni imela po zemljah drugih Slovanov nič posestev, pač pa precej veliko med Slovenci. Izraz „Gluzengisazi“ je sestavljen. V prvem delu tiči ime Slovana „Gluzo“, v drugem delu je pa beseda „gisazi“ (= gesäsz), t. j. sedež, bivališče. — Kämmel (Anfänge deutschen Lebens in Österreich, str. 164, op. 3) izpeljuje ime tega Slovana iz besede „gluh“ ter bi se njegovo ime pravilno glasilo „Glušo“. Kraj Gluzengisazi išče Kämmel pri Ipuši, kjer se nahaja vas Gleiss.

[3]) Tu imenovani Oton je bil od leta 978–983 in od 995—1004 vojvoda karantanski.

„Data V[I], nonas iulii anno dominicae incarnationis [DCCCCXC]III, indictione VI, anno autem tertii [Ottoni]s regnantis decimo; actum M[e]rs[abu]rg.“

[Izvirna listina v deželnem arhivu v Karlsruhe. — MG. Dipl., II, 541, št. 130.]

Št. 513.

993, dne 19. julija. Devin.

Kralj Oton III. podeli vsled prošnje svoje stare matere Adelhajde in svoje tete Mathilde, quedlinburške opatice, nekemu Slovanu Sebigoju v popolno last dve kmetiji z vsemi priteklinami v vaseh, Suarzdorf, Podinauuiz, Duchumuzlidorf[1]), Gumulachi in Donplachi imenovanih, ležečih v okraju Croudi in v grofiji grofa Otgerja [*„cuidam Sclauo Zebegoi nominato dedimus duos mansos in villis Suarzdorf, Podinauuiz, Duchumuzlidorf, Gumulachi et Donplachi nominatis sitos et in pago Croudi vocato et in comitatu Otgeri comitis iacentes“*]. Rečeni Sebigoj sme s tema kmetijama storiti, kar hoče.

Data XIIII. kal. aug. anno dominicae incarnationis DCCCCXCIII, indictione VI, anno autem tertii Ottonis regnantis decimo; actum Magadaburg.“

[Izvirna listina v Innichenu. — Resch, Aetas millen, str. 56, št. 26. — Böhmer, Acta imperii selecta, str. 20, št. 25. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris, I, 46 (Fontes rer. Austr, Dipl., XXXI). — MG. Dipl., II, 544, št. 133.]

Št. 514.

993, meseca novembra. Verona.

Henrik, vojvoda bavarski in karantanski ter mejni grof veronski [*„Henricus dux Bavarorum seu Karentanorum atque istius marchie Veronensium“*] je na javnem zboru v Veroni razsodil prepir med veronskim škofom in nekim Tedoldom zarad dvora Ripa ob Gardskem jezeru.

Na koncu se omenja „Signum † manu suprascripto domnus Henricus dux qui ut supra interfui.“

„Anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi nongentesimo nonagesimo tertio sub datum . . de mense novembris, indictione septima“.

---

[1]) Kakor se kaže, je „Duchumuzlidorf“ sedanja vas Tauchendorf blizu gorenje Gline na Koroškem. V bližini te vasi je vas Gomile (Grammilach), v tej listini „Gumulachi“ imenovana. Severozahodno od Tauchendorfa je vas Deblach, za katero dobimo v tej listini ime „Donplachi“. „Podinauuiz“ je morebiti sedanja vas Paindorf, ki se nahaja zahodno od Tauchendorfa. Vas „Suarzdorf“, katero tudi ta listina navaja, ima morebiti dandanes drugo ime. „Pagus Croudi“ je tedaj isto, kar „pagus Crauuati“, ki se omenja v nekaterih drugih listinah (gl. št. 401, 407).

[Ughelli, Italia sacra, V, 747. — Frölich, Specimen archontologiae Carinthiae, p. 16 (extr.). — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 74, št. 185 (extr.).]

Št. 515.

993, meseca novembra.

Papež Ivan XV. podeli solnograškemu nadškofu Hartwiku palij ter mu ob enem naznanja, kdaj naj ga rabi. Tudi mu potrdi nekatera posestva.

„. . . *in mense Novembri indictione VI.*“ — „*Si pastores ovium.*“

[(Kleimayrn) Juvavia, Anh., str. 211. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 3851 (2948).]

Št. 516.

994, dne 29. septembra.

Kralj Oton III. potrdi vsled prošnje svojega sorodnika, (karantanskega) vojvoda Henrika [„*ob interventum ac petitionem Henrici ducis nostri videlicet consanguinei*“], cenedski cerkvi faro v Oderzu[1]) in pa sodstvo med opisanimi mejami.

„*Datum III. kal. octobris anno autem dominice incarnationis DCCCCXCIIII, indictione VIII, anno vero tertii Ottonis regnantis XI; actum . . .*“

[Rokopis iz leta 1574. v Benetkah; rokopis iz leta 1594. v vatikanskem arhivu v Rimu. — Ughelli, Italia sacra, ed Coleti, V, 177, št. 7. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, X, 239. — MG. Dipl., II, 559, št. 149.]

Št. 517.

Okoli 994.

Brixenski škof Albuin podeli svojemu bratu Ariponu svojo lastnino v Lipju[2]) z vsemi tam stanujočimi podložniki razen tistih, katere naj po njegovi (Albuinovi) smrti dobi njegova sestra Gepa. [„. . . *predium quod ad Livpicdorf habuit, cum mancipiis quibus possessum fuit, his exceptis quę soror sua Gêpa post obitum vitę suę recipere debet . . .*“] Zato se pa Aripon odpove vsem pravicam do gradu v Kamnu in do tistih kmetij, katere tja spadajo. [„*Econtra recredidit se iamdictus Aripo inquisitionis quam ad castellum Stein et illas hobas ad hoc attinentes habuit, quod post hunc diem nullam inde adquisitionem faciet.*“] Tudi da škofu nazaj posestvo, katero je imel kot fevd v Aschau-u[3]) na

---

[1]) Oderzo je mesto na Beneškem severno od mesta Trevisa.

[2]) Livpicdorf je najbrže vas Lipje na Koroškem nasproti Kamnu blizu izliva Krke v Dravo. Neka druga vas Lipje (Lippendorf) se tudi nahaja vzhodno od Velikovca.

[3]) Aschau je na Bavarskem jugozapadno od Mühldorfa na levem bregu reke Inna.

Bavarskem [*„in partibus Bauuarię in loco Aschouua“*] z vsemi pri-teklinami. Na zadnje prepusti škof Albuin svojemu bratu za štiri leta v užitek toliko vinogradske zemlje, kolikor bi je mogla obdelati dva hlapca; nato naj jo pa zopet dobi nazaj.

Naštetih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 685, št. 55. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 149, št. 34. — Ankershofen, Handb. der Gesch. des H. Kärnten. II[b], 28, št. 38[d]. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 12, št. 28 ad a. 993 — c. 1000 — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 72, št 176.]

Št. 518.

995, dne 28. avgusta. Gandersheim.

Takrat je po kratki bolezni umrl Henrik, vojvoda bavarski in karantanski, ko se je napotil v Gandersheim, kjer je njegova sestra Gerberga bila opatica. Pokopan je bil v ondotni cerkvi. Njegov naslednik po Karantaniji je postal tisti Oton, ki je bil že od leta 978.—983. vojvoda karantanski.

Thietmari Chronicon, IV, c. 20 (13) (Script. rer. Germ. in usum schol., ed. Kurze, p. 75): „Post haec rex in Magadaburg cum suis principibus colloquium habuit, ad quod Heinricus Bawariorum dux inclitus venit... Et pius ille dux, qui omne suimet delictum continuis mundavit elemosinis, inde pergens ad Gondesem, ubi domna Gerberg soror suimet fuerat abbatissa, egritudine premitur subitanea; et tunc vocans ad se equivocum eius.... Filioque mox abeunte dux preclarus in infirmitate sua semper kirieleison ex corde clamans migravit ad Christum 5. Kal. Sept., sepultus ibidem in medio aecclesiae coram sanctae crucis altari. Quod cum filius eiusdem comperiret, electione et auxilio Bawariorum patris bona apud regem optinuit.“

Annal. Quedlinburg. ad a. 995 (MG. SS., III, 73): „Hoc etiam anno Baioariae regionis dux Heinricus secundus immatura morte obivit... Quo mortuo filius suus Heinricus rex futurus Baioaricum ducatum rege Ottone tertio donante suscepit.“

Annal. Hildesheim. ad a. 995 (Script. rer. Germ in usum schol., ed. Waitz, p. 26): „Henricus potentissimus dux Baioariorum, cum germanam suam dominam Gerbirgam diuturno languore probatam visitaret, Gandeshem 5. Kal. Septembris cum magno dolore omnium obiit.“

Wolfherii Vita Godehardi episcopi prior. (MG. SS., XI, 173): „Venerabilis dux Heinricus.... cum tocius regni inenarrabili merore 5 Kalend. Septembris obivit.“

Št. 519.

995, dne 23. novembra. Verona.

Oglejski patriarh Ivan, kateri je takrat predsedoval na neki sinodi v Veroni, zapove vsled pritožbe veronskega škofa Otberta, da morajo njegovi (patriarhovi) duhovniki, ki bivajo v Veroni, ubogati tudi ondotnega škofa, ako jim kaj zapove v kakih cerkvenih zadevah.

„*Anno incarnationis DCCCCXCV, indictione VIII, die vigesimo tertio mensis Novembris . . . in ecclesia beatae Mariae sitae in civitate Veronae.*“

[Muratori, Antiqu. Ital. (ed. Mediol.) V, 1003; (ed. Arret.) XIV, 563. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 483. — Mansi, Conc. coll., XIX, 197.]

Št. 520.

995, najbrže v drugi polovici leta.

Beneški dožd Peter je prepovedal svojim ljudem, da nikakor ne smejo hoditi v Veronsko in Istrsko marko, da bi tu kaj kupovali ali pa prodajali.[1])

Johannis diaconi Chron. Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 151): „. . . Petrus dux . . . inevitabile decretum supra suos inposuit, quo nemo illorum aliqua presumptione fultus predictam (Veronensem) seu Istriensem foret marchiam adire, neque aliquod venale vicissim vendere vel conparare.“

Št. 521.

996, dne 17. aprila.

Karantanski vojvoda Oton razsodi kot mejni grof veronski in odposlanec kralja Otona (III.) neki prepir.

„Podpisan je „† Otto dux et missus.“

[Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 78, št. 198 (extr.)]

Št. 522.

996, meseca aprila.[2])

Takrat je bil po smrti Ivana XV. za papeža postavljen Bruno, sin (karantanskega) vojvoda Otona, ter je potem vladal kot Gregor V.

---

[1]) Bellunski škof Ivan se je polastil nekaterih beneških posestev ter jih ni hotel povrniti. Nato se je dožd Peter najprej obrnil do vojvoda Henrika, potem pa, ker mu ta ni hotel pomagati, do cesarja Otona, kateri je ukazal dne 1. maja leta 995., da naj se dotična posestva dajo nazaj. Ker se je pa škof protivil izvršiti ta ukaz, je dožd izdal zgoraj omenjeno prepoved, o kateri poroča Johannes diaconus.

[2]) Zastran datiranja glej Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) p. 490.

Ann. Hildesheim. ad a. 996 (Script. rer. Germ. in usum schol., ed. Waitz, p. 27): „Johannes papa obiit, unde imperator, in Italia iam positus, rumore incitatus, praemissis quibus principibus, publico consensu et electione fecit in apostolicam sedem ordinari suum nepotem dominum Brunonem, Ottonis filium, qui marcham Veronensem servabat, imposito nomine Gregorii."

Vita Meinwerci episc., c. 7 (MG. SS., XI, 110): „Ante quinquenium, dominicae incarnationis videlicet annum nongentesimum nonagesimum sextum rex ad mitigandam sevitiam Crescentii Romam venit, et tumultu oborto decenter sedato, Johanne papa defuncto, Brunonem cognominatum Gregorium, Ottonis ducis filium, in sedem eius locavit, et ab eo imperialem unctionem accepit."

Johannis diaconi Chron. Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 152): „Otto denique rex ..... Johannem apostolice sedis antistitem, defunctum audiens, Brunonem, suum videlicet nepotem, Ottonis ducis filium, ad hanc dignitatis apicem fastigiare disposuit; quod postea complevit."

Št. 523.

996, dne 26. junija. Plistia.[1])

Cesar Oton III. naznanja, da ga je prosil oglejski patriarh Ivan, da bi blagovolil oglejski cerkvi potrditi oblast čez šest škofij, katero jej je daroval cesar Karol[2]), ter vse druge pravice, katere so jej podelili prejšnji kralji in cesarji. Cesar Oton izjavlja, da rad potrjuje oglejski cerkvi vrhovno oblast čez šest škofij, namreč čez škofije v Concordiji, Vidmu, istrskem Novem gradu, Rovinju, Pičnu in na Trsatu. [„. . . *confirmamus atque largimur iam dictae sanctae Aquilegensi aecclesiae atque Iohanni predicto venerabili patriarchae suisque successoribus suprascriptos episcopatus sex, unum videlicet Concordiensem, alium Utinensem, tertium illum qui apud Civitatem novam Histriae constitutus esse noscitur, quartum vero Ruginensem, quintum Petenensem, sextum Tarsaticensem.*"][3]) Kakor je že določil rajnki cesar Karol (Veliki), naj ima samo oglejski patriarh pravico, postavljati in posvečevati škofe po naštetih krajih. — Dalje potrdi cesar Oton rečeni cerkvi tri opatije, namreč opatijo Matere božje v Organu[4]), potem opatijo v Sestu in opatijo v Valle[5]) ter vse določbe prejšnjih kraljev in cesarjev. [„. . . *tres abbatias, unam scilicet sanctae Mariae de Organo, aliam Sextum*

---

[1]) Plistia je kraj v srednji Italiji.

[2]) Dotična listina se nam ni ohranila. Na nepristno listino, omenjeno pod št. 16., katero je ponarejevalec sestavil v 11. ali pa 12 stoletju, tu ne smemo misliti.

[3]) Ta listina se nekoliko ujema z nepristno listino, o kateri sem govoril pod št. 16. Kaže se, da jo je imel tisti pred seboj takrat, ko je ponarejeno sestavljal.

[4]) Glej Gr. I, št. 285.

[5]) Glej Gr. I, št. 233.

vocatam, terciam vero quę dicitur de Ualle et omnia precepta antecessorum nostrorum regum vel imperatorum."] Noben nadškof, škof, vojvoda, mejni grof, grof ali kaka druga višja ali nižja državna oseba ne sme oglejski cerkvi in njenim voditeljem delati sile, jih nadlegovati ali pa napadati. Kdor bi se pregrešil zoper ta ukaz, naj plača tisoč liber najboljšega zlata in sicer polovico v državno blagajnico, polovico pa oglejski cerkvi in njenim voditeljem.

„*Data VI. kal. Iul. anno dominicae incarnationis DCCCCXCVI, indictione VIIII, anno vero tercii Ottonis regnantis [X]III, imperii autem eius primo; actum in Plistia.*"

[Izvirna listina v kapiteljskem arhivu v Vidmu — Palladio, Historie della provincia del Friuli, I, 145. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 484 (nepopolno). — MG. Dipl., II, 626, št. 215.]

Št. 524.

996, dne 23. novembra.

Cesar Oton III. razsodi po nasvetu oglejskega patriarha Ivana [„*conscilium domini Iohannis patriarche*"] in drugih velikašev neki prepir na korist veronskemu škofu Otbertu in prebivalcem, bivajočim v vaseh, imenovanih Illasi, Colognola, Caldiero in Belfiore di Porcile.[1])

Med pričami se omenja „Iohannes Aquileiensis patriarcha".

„*... anno ab incarnacione domini nostri Iesu Christi DCCCCXCVI, indictione nona, anno autem tercii Otonis regnantis XIII, imperantis primo, die vigessimo tercio Novembris.*"

[Prepis iz leta 1283. v Benetkah — Stumpf, Acta imperii, 621, št. 442. — MG. Dipl., II, 641, št. 227.]

Št. 525.

998, dne 15. januarja.

Liutfred, škof tortonski, proda (karantanskemu) vojvodu Otonu,[2]) sinu rajnkega Konrada [„*Otto dux, filius bone memorie Cononis*"], nekatera posestva poleg reke Adde. Pri prodaji je bil takrat tudi cesar Oton III. navzoč.

„*Anno imperii eius (sc. Ottonis imp.) Deo propicio secundo, XV. die mensis Genuarii, indictione XI.*"

[Muratori, Antiqu. Ital. (ed. Mediol.) III, 741; (ed. Arret.) VIII, 355.]

---

1) Vse te vasi se nahajajo vzhodno od Verone.

2) Ta Oton je bil sin Konrada, vojvoda lotarinškega, in Liutgarde, hčere cesarja Otona I. Bil je vojvoda karantanski in mejni grof Veronske marke. Eden izmed njegovih sinov je bil Bruno, kateri je leta 996. postal rimski papež (gl. št. 522).

Št. 526.

998, dne 19. januarja. Cremona.

V navzočnosti cesarja Otona III. je (karantanski) vojvoda Oton[1]) kot cesarjev odposlanec na javnem zboru v Cremoni razsojeval prepire [„*Otto dux et missus domni ipsius Ottonis imperatoris unicuique iustitias faciendas ac deliberandas*“]. Po ukazu rečenega odposlanca in drugih sodnikov [„*ex iussione prefatti missi et iudicum*“] se je spisala listina, s katero je cesar Oton III. potrdil cremonskemu škofu Olderiku neko listino z dne 3. avgusta leta 996.

„. . ., *tertius Otto gratia dei imperator augustus anno imperii eius deo propitio secundo, quarto decimo kalendas februarii, indictione undecima.*“

Prvi med pričami je naveden „† Otto dux et missus subscripsi.“

[Codex Sicardianus iz 13. stoletja v Cremoni. — Muratori, Antiqu. Ital., (ed. Mediol.) II, 793; (ed. Arret.) VI, 55—60. — MG. Dipl., II, 689, št. 270.]

Št. 527.

998, dne 30. maja. Rim.

Oton III., cesar rimski, potrdi Dominiku Candianu, sinu Vitala Candiana, zarad njegovega službovanja in vedne zvestobe vso njegovo dedščino in vsa posestva, katera je dobil po očetu in po materi, potem tisto zemljo v Istri [„*et terram de Ystria*“], katero mu je v Ravenni dal v fevd, ter vse drugo, kar bi mogel imeti, z vsemi priteklinami. Noben vojvoda, nadškof, škof, mejni grof, grof, podgrof, krajni predstojnik [„*schuldasius*“], oskrbnik [„*gastaldio*“] ter nobena druga velika ali pa majhna državna oseba ne sme rečenega Dominika ali pa njegovih dedičev zarad vseh prej naštetih stvari vznemirjati, nadlegovati ali pa jih jim vzeti. Kdor bi prelomil določbo o tej daritvi in potrditvi, naj plača tisoč liber zlata in sicer polovico v njegovo (cesarjevo) blagajnico, polovico pa rečenemu Dominiku in njegovim dedičem.

„*Data III. kal. iunii anno dominice incarnationis DCCCCXCVIII, indictione XI, anno tertii Ottonis regnantis XV, imperii III; actum Rome.*“

[Prepis iz 17. stoletja v arhivu grofa Collalto v S. Salvadore pri Conaglianu na Furlanskem. — Muratori, Antiqu. Ital. (ed. Mediol.) I, 577 (nepopolno); (ed. Arret.) II, 229 (nepopolno). — MG. Dipl., II, 718, št. 293.

---

[1]) Nekateri mislijo, da ta Oton ni bil vojvoda karantanski, temuč vojvoda lotarinški.

Št. 528.

998, od 26. maja do 5. junija.

Beneški dožd Peter Orseolo (II.) se je napotil v sedmem letu[1]) svojega vladanja z brodovjem nad dalmatinske Slovane. Na praznik Kristusovega vnebohoda (dne 26. maja) je bil pri maši v olivolski cerkvi sv. Petra, kjer mu je škof Dominik izročil zmagovalno zastavo. Potem je šel s svojim brodovjem dalje ter dospel še istega dne v Jesolsko pristanišče.[2]) Odtod je jadral s svojim brodovjem proti Gradežu, kjer ga je patriarh Vital dostojno sprejel s svojo duhovščino in ljudstvom. Nato se je obrnil proti jugu k istrski pokrajini ter je hotel s svojo vojsko prenočiti tik nekega otoka blizu poreškega mesta. Tja je prišel poreški škof Andrej ter prosil dožda, da bi obiskal poreško cerkev sv. Mavra, kar je ta tudi storil. Potem je jadral dalje ter ostal pri otoku samostana sv. Andreja nedaleč od puljskega mesta. Tu sem je prišel puljski škof Bertald z duhovščino in meščani ter poslavil dožda na dvojen način. Nato se je dožd obrnil proti mestu Osoru, kjer se mu niso poklonili samo meščanje, temuč so prišli tja iz sosednjih gradov tudi romanski in slovanski prebivalci. Dožd je bil zadovoljen, ko je videl toliko ljudi. Vsi so mu prisegli, da hočejo biti pod njegovo oblastjo. Tu je praznoval binkošti (dne 5. junija) ter velel vsem, ki so bili za vojno sposobni, da bi šli ž njim. Ti so ga ubogali, ko so od njega dobili plačo.

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 156, 157): „Hoc audiens Petrus dux, nulla interposita dilacione, suorum consilio munitus, navalem preparare expeditionem peregit, septimoque sui ducatus anno, asensionis Domini festo cum suis in sancti Petri Olivolensis ęcclesia ad missarum ministeria percipienda convenire voluit; cui Dominicus eiusdem loci episcopus triumphale vexillum contulit, et una classem consedentes illo die Equilensem portum intraverunt. Dehinc velis libratis occiduoque vento flante, Gradensem applicuerunt urbem; quos domnus Vitalis patriarcha preeunte plebe cum clericorum apparatu excipiens, digna suo principi obsequia exibuit; cuius quoque dexteram victrici sancti Hermachore signo condecoravit. Inde pellagi sulcando undas Istriensem ad provinciam transientes, civitatis Parentinae iuxta insulam velis depositis, pernoctare disposuerunt; quibus venerabilis Andreas episcopus occurens, famulamina Petro duci multa inpertitus est. Quem humiliter rogitans ut sancti Mauri oraculum adire non recusaret; cuius petitioni adquiescens, multo milite stipatus urbem intravit, et expletis in sancti Mauri aecclesia ministeriis sacris,

---

[1]) Sedmo leto vladanja dožda Petra Orseola II. je bilo leta 998.

[2]) Jesolsko pristanišče, katero je dandanes zaprto, je stalo pri ustju reke Piave.

arrepto exin itinere, remigantibus nautis, apud monasterii sancti Andereae insulam, quae iuxta Pollensem civitatem manet, grata ospicia habere voluerunt. Illuc Bertaldus Pollensis eximius antistes cum clericorum et civium multitudine festinus advenit, et utroque honore eumdem ducem glorificavit.

Deinde vastum velificando aequor, Absarensem ad urbem delati sunt; ubi non modo cives, verum omnes de finitimis tam Romanorum quam Sclavorum castellis convenientes, tanti ospitis adventum se praevenisse gaudebant, et sacramentis ab omnibus peractis sub illius principis potestate manere decreverunt. Hoc peracto, sacrum diem pentecosten solemniter caelebrantes, predicto principi laudis modulamina decantaverunt. Tunc omnibus, quibus aetatis plenitudo adherat, secum venire iussit, et acceptis stipendiis, dispositum transfretare iter caeperunt."

Danduli Chronicon, lib IX, c. 1, pars 17 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 227): „Septimo quoque sui ducatus anno Petrus dux, nulla ut supra interposita dilatione, suorum consilio monitus, navalem paravit expeditionem, et in ascensionis Domini festo cum suis in sancti Petri Olivolensis ecclesia ad missarum mysteria percipienda convenire voluit, cui Dominicus eiusdem loci episcopus triumphale vexillum contulit, et una classem conscendentes, illo die Equilensem portum intraverunt. Dehinc velis libratis, occiduoque vento flante, Gradensem applicuerunt urbem, quos dominus Vitalis patriarcha, praeeunte plebe cum clericorum apparatu, digna suo principi obsequia exhibuit, cuius quoque dexteram victrici sancti Hermacorae signo condecoravit. Inde pelagi sulcando undas, Istriensem ad provinciam transeuntes, civitatis Parentinae juxta insulam velis depositis pernoctare disposuerunt; quibus venerabilis Andreas episcopus occurens, famulatum Petro duci multum impertitus est, humiliter rogitans, ut sancti Mauri oraculum adire non recusaret, cujus petitioni acquiescens, multo milite stipatus urbem intravit, et expletis in sancti Mauri ecclesia ministeriis sacris, arrepto exinde itinere, remigantibus nautis, apud monasterium sancti Andreae in insula, quae juxta Polensem civitatem manet, grata hospitia habere voluerunt. Mane Bertaldus episcopus Polensis eximius episcopus cum clericorum et civium multitudine festinus advenit, et utroque honore eumdem ducem glorificavit."

Ibid. pars 18 (l. c. p. 228): „Dux deinde vastum velificando aequor Auserensem ad urbem delati sunt, ubi non modo cives, verum omnes de finitimis tam Romanorum, quam Sclavorum castellis convenientes, tanti hospitis adventum se praevenisse gaudebant, et sacramentis ab omnibus peractis, sub illius principis potestate manere decreverunt. Hoc peracto sacrum diem pentecostes solemniter celebrantes praedicto principi laudis modulamina decantavere. Tunc omnibus, quibus aetatis plenitudo aderat, secum venire jussit, et acceptis stipendiis dispositum iter continuare decreverunt."

Št. 529.

1000, dne 13. aprila. Quedlinburg.

Cesar Oton III. daruje vsled posredovanja svojega sorodnika, (bavarskega) vojvoda Henrika, ter svojega kaplana Odalrika mejnemu grofu Adalberonu sto kmetij v pokrajini karantanski ter v mejni grofiji in grofiji imenovanega mejnega grofa Adalberona in sicer tam, kjer si jih hoče sam izbrati. [„. . . *Adalberoni marchioni centum mansos donavimus in provincia Karinthia ac in marchia comitatuque memorati marchionis Adalberonis sitos ubicumque locorum terris eidem Adalberoni placuerit assumendos* . . . .“] Rečeni Adalberon sme z imenovanimi kmetijami storiti to, kar hoče; sme jih prepustiti komu drugemu, zamenjati, prodati ali pa zase obdržati.

„*Data id. April. anno dominicae incarnationis M, indictione XIII, anno tercii Ottonis regnantis XVI, imperii IIII; actum Quitelingeburg.*“

[Izvirna listina v deželnem arhivu v Gradcu. — Frölich, Specimen archontologiae Carinthiae, II, 199. — (Hormayr) Archiv f. Geschichte, XI (1820) 64. — Zahn, Urkundenbuch d. H. Steierm., I, 40. — MG. Dipl., II, 785, št. 355. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 79, št. 201.]

Št. 530.

Okoli 1000.

Cesar Oton III. podeli vsled prošnje nekega škofa Leona Raimbaldu, grofu treviškemu, grad Bale v Istri [„*de castro quod Valle vocatur in Istria*“] z vsemi priteklinami. Noben vojvoda, mejni grof, grof, podgrof ali pa kaka druga državna oseba ga ne sme vznemirjati in nadlegovati. Kdor bi nasprotoval tej določbi, naj plača tisoč liber najboljšega zlata in sicer polovico v njegovo (cesarjevo) blagajnico, polovico pa rečenemu Raimbaldu.

Datum manjka.[1])

[Prepis iz 17. stoletja v arhivu grofa Collalto v S. Salvadore pri Coneglianu na Furlanskem. — Muratori, Antiqu. Ital. (ed. Mediol.) I, 575; (ed. Arret.) II, 225. — MG. Dipl., II, 806, št. 379.]

Št. 531.

Okoli 1000.

Brixenski škof Albuin podeli svoji cerkvi enajst podložnikov [„*mancipia*“]. Med njimi je bil tudi eden, kateremu je bilo „Treuiz“ ime.[2])

---

[1]) Prepis te listine je jako pomanjkljiv. Zastran datiranja gl. MG. Dipl., II, 805 pod št. 378.

[2]) Ime „Treuiz“ je slovensko. Pravilna oblika se je glasila Trebič ali pa Trebec. (Cfr. Letopis Matice Slov. za leto 1886., str. 142, št. 292; Izvestja Muz. društva, III, 12, št. 35.)

Naštetih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. kr. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Ann. eccl. Sabion., II, 673, št. 34. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 145, št. 29. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 13, št. 29 k letu c. 995 — c. 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 74, št. 188.]

Št. 532.

Okoli 1000.

Brixenski škof Albuin podeli po svojem odvetniku Meginhardu brixenski cerkvi v roke njenega odvetnika Rodana [*„in manum advocati sui Rodani“*] svojo lastnino, katero je imel v Kamnu v Junski grofiji [*„predium quale habuit in comitio quod dicitur Iûnotal, id est locum qui dicitur Stein“*] z vsemi podložniki in drugimi priteklinami. Izvzeta je le daritev, katero je dobila žena Gotta do svoje smrti; po njeni smrti pa naj postane lastnina brixenske cerkve. Tudi je izvzetih deset podložnikov in tisti del lastnine, katerega ima v lasti njegova (Albuinova) sestra in njeni sinovi. [„ . . . *et X mancipiis exceptis et ea parte predii excepta, quę ad sororem suam et ad filios eius pertinuit.*“]

Naštetih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 674, št 35 k letu c. 994. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 146, št. 30. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 13, št. 30 k letu c. 995 — c 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 75, št. 189.]

Št. 533.

Okoli 1000.

Brixenski škof Albuin in njegov brat Aripon se pogodita zastran nekega gozda, ki je spadal k Albuinovi lastnini v Kamnu, in sicer tako, da sta en del gozda razdelila. Kar se tiče drugega dela, ki je bil bliže Kamna, se je Aripon odrekel vsem pravicam do njega, isto tako tudi do jezera[1]) in do vseh stvari, ki spadajo k posestvu (v Kamnu). [*„Noverint omnes Christi fideles, qualiter contentio fuit inter Albuuinvm episcopum et fratrem eius Ariponem erga quandam silvam ad predium eiusdem episcopi quod dicitur Stein attinentem, quam postea ex parte diviserunt. Et ex alia parte quę vicina erat predio Stein recredidit se prefatus Aripo secundum convenientiam predicti episcopi et de lacu et ex omnibus ad idem predium attinentibus, ut nullam inde inquisitionem haberet.“*]

---

[1]) Najbrže Klopinjsko jezero jugovzhodno od Kamna.

Med pričami sta tudi omenjena „Ladimar“ [1]) in „Rodani“.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 676, št. 39. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 148, št 33. — Ankershofen, Handbuch der Gesch. des H. Kärnten, II[b], 29, št. 39[b] k letu c, 994. — Redlich, Acta Tirol., I, 14, št. 34 k letu c. 995 — c. 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 75, št. 190.]

Št. 534.

Okoli 1000.

Plemenita žena Wezala prepusti svojemu bratu, brixenskemu škofu Albuinu, svojo lastnino v Goselni vasi [2]) z vsemi priteklinami. [„ . . . *qualiter quędam nobilis femina nomine Wezala tradidit fratri suo Albuvino episcopo hoc predium quod ad Gozlindorf habuit* . .“] Škof jej zato podeli takoj tri podložnike [„*mancipia*“], dva pa naj dobi ob določenem času od njega samega ali pa od njegovega naslednika.

Med pričami se tudi omenja „Rodani“.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 676, št. 41. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 152, št. 38. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 15, št. 35 k letu c. 995 — c. 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 76, št. 191.]

Št. 535.

Okoli 1000.

Brixenski škof Albuin podeli po svojem bratu Ariponu in svojem odvetniku svoji sestri Gepi, njenemu soprogu Pezilinu in njunim sinovom svojo lastnino v Goselni vasi. [„ . . . *qualiter Albuuinus episcopus tradidit cum manu fratris sui Ariponis et advocati hoc predium quod in loco Gottindorf in hac die sub protestate et vestitura possedit, in manus sororis sue Gêpun et mariti sui Pezilini eiusque filiorum* . . .“] Zato se pa Gepa s svojim soprogom in s svojimi sinovi vred odreče vsem pravicam do svojega deleža v Aschau-u [3]) [„*in loco Ascouua*“] ter ga izroči brixenski cerkvi, njenemu škofu in njenemu odvetniku Rodanu [„*advocati sui Rodanis*“]. Ta delež, katerega je Gepi prepustil njen brat Hartwik [„*fratris sui Hartvvici*“], bi imel po smrti njenega brata Albuina priti v njeno last. [4])

---

[1]) Pravilna oblika se je glasila Vladimir. (Cfr. Izvestja Muz. dr., III, 13, št. 44.)

[2]) Goselna vas (Gösselsdorf) je na Koroškem južno od Doberle vesi.

[3]) O legi tega kraja gl. št. 517.

[4]) Iz te listine je razvidno, da je brixenski škof Albuin imel dva brata, Aripona in Hartwika, in pa sestro, kateri je bilo Gepa ime. Ta je bila omožena z nekim Pezilinom ter je imela več sinov. Iz prejšnje listine (gl. št. 534) smo pa zvedeli, da je rečeni škof tudi imel sestro Wezalo.

Med pričami se tudi omenja „Ladimar".

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion. II, 676, št. 40. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 152, št. 37. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 15, št. 36 k letu c. 995 — c. 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 76, št. 192.]

Št. 536.

Okoli 1000.

Neki plemeniti Ragici[1]) izroči za večne čase brixenski cerkvi, njenemu škofu Albuinu in odvetniku Izaku dve slovenski kmetiji blizu Kamenskega gradu in sicer zato, da bi se njegovemu sinu, ki se vzgojuje za duhovnika, in pa tudi njegovemu služabniku skozi šest let dajala hrana. Ako bi ta sin umrl pred tem časom, je škofu dano na voljo, da vrne kmetiji proti temu, da se mu izdatki zaračunajo. Za oskrbovanje naj škof vsako leto daje po 15 modijev[2]) rži, 2 modija pšenice, 40 maseljcev piva, 12 maseljcev vina, 12 prešičkov, 40 sirov, 2 modija prosa in en modij sočivja. [„*Tradidit Ragici quidam nobilis duas Sclauaniscas colonias suę proprietatis castello Stein adiacentes in manus Albuvini' episcopi et advocati sui Isaac firmiter sibi et ęcclesię suę perpetualiter tenendum, pro curatura filii sui cuiusdam clericelli uniusque ministerialis huic subservientis integre ad VI annos eoque tenore, si puer ante statutum tempus obierit, ut in potestate sit episcopi easdam colonias cum censu adpretiato digne reddendas. Computatio curaturę quę debet filio Ragicinis dari per singulos annos: XV modii sigalis et II modii frumenti, XL situlę cervesię et XII situlę vini, XII friskingę, XL casei, II modii milii, I modius leguminis.*"].

Med pričami se tudi omenjata „Rodani" in „Zuentusso".[3])

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 677, št. 42. — Eichhorn v Hormayr-jevem Archivu f. Geographie, XI (1820), str. 64, št. 48. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 157, št. 39. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 15, št. 37 k letu c. 995 — c. 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 77, št. 193.]

---

[1]) Ime „Ragici" je najbrže slovensko. Podlaga mu je prej ko ne beseda „rog" ali pa „rak".

[2]) Modij (modius), neka mera za suhe stvari, ki je pa bil po raznih krajih kaj različne velikosti.

[3]) Pravilno ime za „Zuentusso" je Svetuš. (Gl. Letopis Matice Slov. za l. 1886, str. 139, št. 270.)

Št. 537.

Okoli 1000.

Neka žena, Gotta imenovana, podeli brixenski cerkvi, njenemu škofu Albuinu in njegovemu odvetniku Izaku svojega podložnika Vladimirja [1]) [„*servum nomine Ladimar*“].

Naštetih je več prič.

Datum manjka.

[Cod. trad. št. 460 v c. k. državnem arhivu na Dunaju. — Resch, Annal. eccl. Sabion., II, 685, št. 54. — Sinnacher, Beyträge zur Gesch. von Säben, II, 159, št. 47. — Redlich, Acta Tirolensia, I, 20, št. 49 k letu c. 995 — c. 1005. — Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae, III, 77, št. 195.]

---

[1]) Kar se tiče tega imena, gl. opazko pod št. 533.

Imenik krajev in oseb.

---

[1]) Tu navedena števila zaznamujejo broj dotičnih odstavkov.

[2]) Rimska števila (I.) kaže, da se dotično ime tudi nahaja v Imeniku krajev in oseb prvega zvezka.

Imenik besed in stvari.[1]

[1] Zvezdica pri nekaterih številih kaže, da je o kakem izrazu na dotičnem mestu kratko pojasnilo.

Tiskarski pogreški.

Str.:	vrsta:	namesto:	čitaj:
XI,	33.	stoletja	stoletju
XI,	34.	Avororum	Avarorum
XIII,	37.	nekatere	nekatera
XIV,	2.	užtvajo	uživajo
XV,	11.	ljudlj	ljudi
XVI,	33.	pasavski	pasovski
XXV,	38.	krnskem	Krnskem
XLV,	11.	št. 130	št. 153
LIII,	21.	št. 214	št. 215
LXIII,	34.	Število „310“	naj se izbriše.
LXIV,	40.	Rabnica	Rabica
LXXVI,	1.	Saro	Saxo
LXXIX,	29.	1510	1410
4,	17.	invenibus	iuvenibus
16,	33.	Telonium	Teloneum
20,	21.	ccrkveni	cerkveni
35,	2.	Venet corum	Veneticorum
36,	40.	jnlija	julija
37,	35.	753	757
38,	32.	16	61
40,	11.	Tudum	Tudun
40,	15.	Rimskl	Rimski
40,	21.	XLIII	XLIIII.
45,	25.	VIII	VIIII
49,	12.	iu	in
52,	2.	tugi	tudi
52,	21.	igressus	ingressus
52,	33.	recepist	recepit
55,	19.	Aquis	Aquas
58,	40.	luavensem	Iuvavénsem
63,	15.	d cionem	dicionem
68,	3.	δίστασθαι	δφίστασθαι
68,	7.	Κ'οτζιλιν	Κοτζίλιν
73,	17.	itteris	litteris
76,	9.	slcer	sicer
77,	15.	vasstaverunt	vastaverunt
136,	18.	Turih	Turah
136,	23.	ingera	iugera
140,	22.	разоумь	разоумъ
140,	23.	кь	къ
143,	17.	pars 30	pars 40
148,	2.	Ebratonas	Ecbratonas
170,	46.	n	in
172,	29.	illis	illic
172,	32.	Reddlto	Reddito
177,	19.	n padli	napadli
182,	35.	Preprtčan	Prepričan
200,	16.	njunih	njegovih
212,	22.	regnum –	regni
221,	5.	apriiom	aprilom
225,	11.	Lembachu	Longrabenu
238,	21.	II, 41	I, 41
240,	8.	protectionem	protectionem-que
248,	14.	otoku	Otoku
254,	20.	ncki	neki
258,	19.	sabato	sabbato
260,	19.	Nominacha	Nominicha
261,	33.	permentiantur	permetiantur
262,	15.	incarnattonis	incarnationis
273,	30.	G und örz	Görz und
275,	3.	redu	rodu
280,	10.	Hauthalet	Hauthaler
281,	25.	Kotabert vi	Kotabertovi
282,	38.	Gospi	Gospe
299,	35.	Za „Albertus diaconus“ naj se še dostavi „Claudius diaconus“.	
302,	4.	Regionis	Reginonis
302,	32.	colnice	colnine
305,	36.	n	in
308,	43.	vanom	Ivanom
311,	23.	consessas	concessas
315,	29.	svoje	njegove
316,	6.	Bulesisc	Bulcsisc
319,	3.	Hernares-dorf-u	Hornares-dorf-u
321,	27.	subdianus	subdiaconus
331,	31.	935	635
332,	32.	DCCCCXX	DCCCCLXX
332,	34.	VIIII	VIII
333,	32.	karantanskt	karantanski
349,	18.	Rottenbachu	Rettenbachu
349,	30.	544	454
349,	39.	Rottenbach	Rettenbach
357,	4.	iudictione	indictione
364,	39.	aterega	katerega
377,	22.	Suip	Zuip
382,	9.	Savo	Soro
382,	10.	lastniuo	lastnino
385,	42.	13	31
392,	15.	Hoc	Hee
395,	25.	XXX[a]	XXXI[a]

Str.:	vrsta:	namesto:	čitaj:
396,	5.	XXXa	XXXIa
405,	1.	Andereae	Andreae
405,	21.	Za besedo „apparatu“ naj se še dostavi „excipiens“.	
411,	39.	števila	številka
412,	34.	877	972
432,	18.	840	850
445,	9.	929	926
451,	38.	469	499
456,	14.	Lobodnica	Labodnica
461,	11.	Cedadskem	Čedadskem
464,	6.	fllius	filius
466,	11.	Ηανόνων	Πανόνων
475,	40.	Barzowa	Bazzowa
478,	21.	Cedadskem	Čedadskem
486,	43.	Rottenbach	Rettenbach
489,	39.	Zuiszah	Zulszah
491,	3.	Liudevitus	Liudewitus
496,	32.	753	757
497,	29.	kapkon	kapkan.

Na str. 322. pod št. 420. je izostal naslednji citat:

Chronicon Venetum sive Altinate (MG. SS., XIV, 18): „Vitalis patriarcha, fllius Leonis Barbolani, qui vixit an. 1, m. 5. Huius tempore interfectus est Petrus dux, filius Petri Candiani ducis, a Veneticis in mense Augusti.[1]) Gradensem patriarchatus per integrum annum propter intentionem[2]) Veneticorum viduatus permansit; deinde electus est patriarcha.“

[1]) a 976.

[2]) i e. contentionem.

